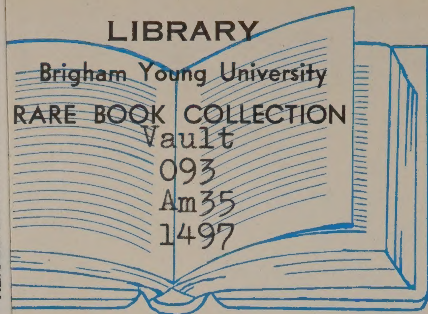

Miradis

Double Malice

SATIABOR EVM ... PARVEIT ... LIA

BMC III 759
GOFF A761

Anne

HSAS32W7L
2500-

M

De Saint gelays

& leur
& leur

Satiabor cum

Denis Hurault

Rondet

In te dne sperain non confundar in eternum

Satiabor cum apparuerit gloria tua

Sp

a–B⁸ a–z⁸ ꝛ⁸

208 leaves 2 cols.

50 lines & headline

[Basel: Johann Amerbach]

Not after 1497

Pell 799

Copinger Hain) * 1136;

Proctor 7648

Mar 7 1903

circa 1490.

Opuscula beati Anselmi archiepiscopi Cātuariēsis ordinis sancti Benedicti.

Ex bibliotheca mon[redacted]

[redacted]

Opusculorum siue librorum in hoc volumine contentorum annotatio.

Principaliū sententiarū iuxta alphabeticū ordinē opusculorū beati Anselmi Archiepiscopi Cātuarieñ. Annotatio.

Ac Actio quedam est rationalis: vt dare elemosynam: quedam irrationalis vt actio ignis calefacientis. li. de Veritate. ca. v.

Actio queq; significat aut verum aut falsum: Ibidem. ca. ix.

Acquisitio venie nō ē differēda: ne diuturnior recessꝰ difficiliorē operetur reditū. li. de Mēsu. crucis. H.

Ad Adam si nō peccasset: ipse ꝛ totum genus eius per se stetisset sine sustentatione alteriꝰ creature. lib. ij. Cur deus homo. ca. viij.

Adam si nō peccasset: ꝗ sola eua: ipa sola peccasset: et nō totū genꝰ hūanū. li. de ꝯcep. ꝟgi. ꝛ pec. orig. ca. ix.

Ad cognoscendā summā essentiam: maxime accedit p rationalē mentē. lib. Mono. ca. lxiiij. Et quod ipsa mens sit eiꝰ speculū ꝛ imago: ostēditur ibidem. ca. lxv.

Ade ꝛ eue saluatio: pulchre ondit li. ij. Cur deus homo. ca. xvj.

Ad pbandum deū esse: non irrationabiliter cōtra insipientē adducit: Quo maius cogitari non pōt: auctor ipse declarat. li ꝯ. insip. M.

Ae Aer describitur cum multis alijs. li. j. de imag. mundi. ca. xxiij.

Af Affectiōes q̄ttuor notant: ad quas alie reduci possūt: scꝫ gaudiū: dolor: spes ꝛ timor. li. de mēsu. cru. H.

Ag Agilitas que est secunda ps beatitudinis q̄ sit: pulchre p solis radiuꝫ ostendit: et eius cōtrariū scꝫ ponderositas: que ꝛ pars secūda miserie est: declarat. li. de Sili. ca. lj.

Al Aliquid idem esse iustū ꝛ iniustum contingit diuersis considerationibus. li. j. Cur deus homo. ca. vij.

Aliquid esse quo maius cogitari nō potest: multis rationibꝰ pbat. li. contra insipien. A. B. C. ꝛc.

Altercatio inter hominē iustū seu beatificatum: ꝛ angelum ei peccata objiciētē: notat. li. de Simi. ca. lx.

Am Amat se summꝰ spūs: amat se pater: amat se filiꝰ: ꝛ alter alteꝝ. li. Monolo. ca. xlix.

Amicitia nona ps beatitudinis: q̄ sit: ondit: et eius cōtrariū scꝫ inimicitia pars miserie qualis futura sit damnatis: declaratur. li. de Simili. ca. lxij.

Amor: dolor ꝛ timor tātus esse debet in hoīe: vt nec vllam letitiam mūdi sentiat: oēm quoq; delectationē ꝛ quietē ab illa vera quiete retrahentē expellat. li. j. Cur deꝰ hō. ca. xx.

Amor ipe quo se amat summꝰ spūs: tantꝰ est: quātus est ipse spūs. li. Monolo. ca. l.

Et qḋ idem amor sit idipsum qḋ est summꝰ spūs: ꝛ tamē ipse cū patre ꝛ filio vnꝰ spūs: oñdit ibidē. ca. lj.

Item ꝙ totus pcedat a patre: totus a filio: ꝛ tamē ñ sit nisi vnꝰ amor: demonstratur ibidem. ca. liij.

Amor ille ꝙ nō sit eorum filius: probatur. ibidem. ca. liiij.

Et ꝙ idem amor sit increatus ꝛ creator: sicut pater ꝛ filius: Et ꝙ possit dici spiritus patris ꝛ filij: probatur ibidem. ca. lv.

Amor bt̄e marie virgīs ad filiū: q̄ꝫ pfectꝰ fuerit ꝛ filij ad matrē: ꝛ q̄mō excedat om̄es amores quorū cū q; parentum: ostenditur lib. de Excellē. be. ma. vir. ca. iiij.

Amor quo regnū celeste emit: quis sit: ostenditur Epistola. ij. C. D.

An Angeli boni nō fuerūt cōfirmati ex casu malorū: sed suo merito. li. j. Cur deus homo. ca. xvij.

Angeli ante casuꝫ maloꝝ vtrū facti sint in nūero pfecto aut nō: inuestigatur ibidem. ca. xviij.

Angeli boni añ casum maloꝝ peccare potuisse: oñdit. li. de casu diaboli. ca. v.

Angeli boni quomō cōfirmati sint ī suo statu: et mali in/ca/

su suo: demõstratur ibidẽ: ca. vj.
Angeli dum ad hoĩes missi veniũt: ab ethere corpus sumunt. li. j. de imagine mundi. ca. xxiij.
Angelica salutatio: et hũilitas virginis: et dei incarnatio notatur. li. de Excel. btẽ. ma. vir. ca. iij.
Angelo: nec hoĩ: hũani generis redẽptio cõgruebat: soli aũt deo h̄ conueniebat. li. j. cur de9 homo. ca. v.
Angelo malo: sicuti nõ posse recupare q̄d deseruit: est pena peccati: ita angelo bono nõ posse deserere q̄d tenuit: p̄miũ est iusticie. li. de casu dia. ca. xxiiij.
Angelo bono: etiã si hoc solo dicat̄ nõ posse peccare q̄ nunc habet sciam ex casu mali: hoc tñ illi esse ad gloriã oñditur. ibidẽ. ca. xxv.
Angelorum nũerus q̄ ceciderũt restituẽd9 est de hoĩb9. hui9 rõ deducit̄. li. j. cur de9 hõ. ca. xvj.
Itẽ q̄ alij angeli pro illis nõ possint restitui: pbat̄ ibidẽ ca. xvij.
Angelũ et aĩam: dicim9 secundũ substantiam: non secundũ relationẽ. li. de incarn. vbi. ca. iij.
Angelũ nõ potuisse habere a se primam voluntatem: pulchre probatur. li. de casu diaboli. ca. xij.
Angelũ malũ nõ decuit scire quia si peccaret q̄d puniret̄: Et hoc multis ex causis: s̄ et nec bon9 angelus h̄ scire debuit. li. de ca. dia. ca. xxiiij
Angelus q̄liter laudand9 sit de sua iusticia: Et q̄ ñ necessitate s̄ libertate iust9 sit: oñdit̄. li. ij. cur d. hõ. ca. x.
Angel9 accepta sola volũtate btitudinis: q̄ nec aliud posset velle: nec illã non velle: et quicq̄d vellet nõ eẽt iusta vl' iniusta volũtas: declarat̄. li. de cas. dia. ca. xiij.
Itẽ q̄ silr̄ fiat: si sola sit accepta volũtas rectitudinis: et iccirco vtrãq̄ volũtatẽ accepit silr̄: et vt iust9 et vt btũs eẽt: h̄ oñdit̄ ibi. ca. xiiij.
Angelus desertor: cur ad iusticiã redire nõ possit: oñdit̄. li. de ca. diaboli. ca. xvij.
Angelus mal9 quõ se fecerit iniustũ: et bonus se iustũ: declaratur ibidem. ca. xviij.
Angelus mal9: sic deo grãs debet pro bonis que accepit et deseruit: sicut bon9 q̄ accepta fuauit. Ibidem.
Angelus mal9 nõ potuit p̄scire se casurũ: nec etiã suspicari potuit futuram p̄uaricationẽ. ibidẽ. ca. xxj.
Angel9 mal9 sciuit se nõ debere velle hoc q̄d volendo peccauit: et debere puniri si peccaret: probatur hoc. li. de casu diabo. ca. xxij.
Angelus et hõ peccauerũt per potestatẽ peccãdi et liberũ arbitriũ. Et q̄ quãuis potuerint fuire pctõ: nõ tñ potuit eis dominari peccatum: ostendit̄. li. de libero arbi. ca. ij.
Item postq̄ se fecerũt fuos pctĩ: liberum habuerũt arbitriũ. ibi. ca. iij.
Et ad quid habuerint libertatẽ arbitrij ante peccatũ: inuestigat̄ ibidẽ.
Angel9 et homo: quõ habeãt ptãtem seruãdi rectitudinẽ quã ñ habẽt: ostendit̄ per exemplũ: scz de videre montẽ etc. li. de li. ar. ca. iij. et iiij.
Anima ratiõalis ad hoc est facta vt sp amet summã essentiã. li. monologi. ca. lxvij.
Et ia summã essentiam semper amans: q̄ aliq̄n vere et btẽ viuat: pbat̄ ibidẽ ca. lxviij.
Anima humana ĩmortalis esse: ostẽditur ibidem. ca. lxix.
Et aut semp misera: aut aliq̄n vere beata existat: pbat̄ ibidẽ. ca. lxx.
Item q̄ nulla anima priuetur summo bono iniuste: et q̄d omnino ad ipsum sit: demõstrat̄ ibidẽ. ca. lxxj.
Anima spõsa christi: mox vt venire ceperit dlectatio mala: reijcere debet: ne in cõspectu spõsi fedata assistat. li. de Silitudinibus. ca. xl.
Anima sic se cõfirmare debet ad dilectionẽ dei: sicut ipse se habet ad eam. Et hoc maxime in sex: de q̄bus agitur. li. de mẽsur. cruci. H.
Animalis siue carnalis dicit̄ omnis q̄ scd̃m carnẽ viuit: Qui vo spũ facta carnis mortificat: h̄ oĩa iudicat: et ip̄e a nemine iudicat̄. li. de icar. v. ca. ij. et li. de sili. ca. clxix.

Anime victus: est amor dei ⁊ proxi- mi: Qui igitꝰ dilectionē q̃ anima debet sustētari tollit: q̃ntũ in se est animā occidit. li. de Simi. ca. cl.
Anime plura sunt nomina: vt spũs: mens: ratio: animꝰ ⁊c. Et ī ea est spiritus seu ratio q̃si vir: volũtas vt spõsa: appetitꝰ carnis q̃si adul ter. ibidem. ca. clxxj.
Anni quattuor partes notantur. li. ij. de imag. mundi. ca. ix.
Annus dicitꝰ ab innouādo: eo ꝙ cũ- cta trãseuntia īnouat. Uel etiā di citur q̃si anulꝰ: eo ꝙ in se reuolui- tur vt circulꝰ. Et multis modis ac cipitꝰ. li. ij. de imag. mũdi. ca. x.
Ap Appetitus q̃s oēs apl̃s vocat carnē ⁊ ꝯcupiscentiā: in q̃ntũ sũt: nõ sũt mali vel iniusti: sed q2 sunt in rõ- nali creatura vbi nõ debēt esse: di cuntꝰ iniusti. li. de cõcor. grẽ. ⁊ li. arbi. ⁊ ca. xv.
Appetitus mali non sunt aliud q̃ q̃dam cõmoditatis necessitates: Et ꝙ volũtas ⁊ ap- petitꝰ nõ sit idē: ondiꝰ li. de Sili. ca. cxx.
Aphrica cũ in ea contē- tis describiꝰ. li. j. de imag. m. ca. xix.
Ar Ascendenti tria sunt necessaria: scȝ innocentia: beneficium ⁊ ꝑlatio. li. de Simili. ca. cxvj.
Asia vnde dicaꝰ: ⁊ que cõtineanꝰ in ea: ⁊ de paradiso terrestri: ac flui- nibus inde exeuntibꝰ: ⁊ noībus ip sorũ agiꝰ. li. j. de imag. mũ. ca. ix.
Asia minor cuȝ regionibus suis: Et troia describitur ibidem. ca. xvij.
At Atomus quid sit: ostēditur li. ij. de Imagi. mundi. ca. j.
Au Auctor scȝ anselmus ꝓbat infantes sine baptismo decedentes debere dãnari. li. de ꝯcep. ꝟgi. ⁊ pecca. origi. ca. xxviij.
Auctor ipse dicit se grecos esse secu tum in eo ꝙ dicit summā trinitatē posse dici tres substãtias: qui gre- ci confitentur tres substantias in vna essentia: nam hoc significant in deo ꝑ substantiam quod nos ꝑ psonam. In ꝑfa. li. Monolo. ⁊ li. de incar. ver. ca. viij.
Itē asserit se esse secutũ in suis dictis doctorē eccl̃ie augustinũ in libris d̃ trinitate: ⁊ pl̃a alia ꝑmittit. ibi.
Auctorꝭ ꝑmonitio q̃liter accipiēda sint eiꝰ dicta. li. j. cur deꝰ hõ. ca. ij.
Auctoris hũilis subiectio erga v2ba nũ sũmũ pontificē: Cui ⁊ ad corri gēdũ si q̃d falsitatis: aut corrobo randũ si quid veritatis existat: li brũ suũ ⁊ dictamē cõmittit. In ꝑ fa. li. de incar. ꝟ. Et. ca. j. eiusdē.
Auctoris ꝑmonitio ne quisquā te- mere se īmergat ī cõdensa difficil- limarũ questionũ: nisi prius in so- liditate fidei: conquisita morꝫ ho nestate ⁊ sapientie grauitate: ne ꝑ multiplicia sophismatum diuerti- cula īcauta leuitate discurrēs: ali qua tenaci illaqueaꝰ falsitate. li. de incarn. verbi. ca. ij.
Auctoritates scȝ ex iob: Quis face- re potest mũdum de immũdo con ceptũ. semine ⁊c. Et illd̃ ps̃. In iniquitatibꝰ conceptus sum ⁊c. ex ponunꝰ li. de cõcep. virgi. ⁊ pec. origina. ca. vij.
Azymus ⁊ fermentũ: non differunt substantialiter ꝓut aliqui putãt. Epistola de ferment. ⁊ azym. A. Az

b Baptismus tollit ab hoīe ori- ginalem iniusticiam: ⁊ omnē culpam impotentie: ⁊ omneȝ corruptionē quam ꝓpter peccatũ primi hominis it. currerat: ꝑ quaȝ inhonoraꝰ deus. li. de cõcor. grẽ ⁊ libe. arbit. C. Ba
Baptizati ⁊ martyres: cur nõ statim ī corruptibiles fiãt: alia ratiõe ondi ditur. li. de cõcor. grẽ. ⁊ lib. ar. V.
Beata virgo maria: q̃ntum ꝓfuerit hũane creature: ostendiꝰ li. de Ex- cellen. ma. virgi. ca. ix. Be
Itē q̃ntũ ꝓfuerit omi creature: etiā ꝑter humanā: declaraꝰ ibidē. ca. x
Itē alio mõ hoc ipm: ⁊ q̃liter omis creatura ad vtilitatē hoīs sit fa-

cta &c. monstratur ibidem: ca. xj.
Beati in patria sic se inuicē diligūt: vt quiuis nō min⁹ aliū ꝙ̄ seipsum amet: nec minus de gloria aliorū ꝙ̄ de ꝓpria gaudeat. li. Prosolo. ca. xxv. Et li. de Simili. ca. lxxj.
Btī in pria tm̄ gaudebūt q̄ntū ama būt: ꝛ tm̄ amabūt q̄ntū cognoscēt: ꝟ qꝛ ħ nec ocul⁹ vidit: nec auris au diuit: nec in cor hoīs descēdit: ideo inexplicabile relinquit illud gau dium. Ibidem: ca. vltimo.
Beati quō dij dicāt: notat: Et illud ps. Ego dixi dij estis &c. p similitu dines pulchre exponit. li. de Simi.
Beatis vna erit (ca. lxvj. ꝛ lxvij voluntas. li. de Simili. ca. lxiiij.
Beatitudines corporis ꝛ aīe: qua tuordecim eē. Et ꝙ cōueniat illas diuidi in ptes: ostendit p similitu dinē ī pomo. li. de Simi. ca. xlvij.
Beatitudines ille q̄ sint: demōstrat ibidem. ca. xlviij. Et ꝙ septē p̄ncī pales ptes beatitudinis ꝛ miserie ad corpus ptineāt: cetere xo ani mam concernant: declaratur ibi dem: ca. lviij. in fine.
Beatitudo sine qua nullus pōt esse beat⁹ q̄ eā nō vult: q̄ sit: notat. li. de ca. dia. ca. xij. in fine. ꝛ ca. xiij.
Beatitudo iustoꝝ nō ꝓmit (p to titur nisi iustis sine omī īiusticia. li. de concor. grē ꝛ lib. arb. K.
Beatitudo quā habuit adā in padi so anteꝗ̄ peccaret: nō ꝓmittitur nob p baptismū: ꝟ illa quā habitu rus erat quādo cōplet⁹ esset nūe rus hoīm qui assumēdi erant ad pficiendā ciuitatē supnā. ibidē. X
Beat⁹ quisꝗ̄ ī illa admirabili ꝛ glori ficata dispositiōe sup ne hierlm: sic suū qd adept⁹ fuerit: amabit: vt statum suū potiori gradu īmutari non velit. li. de Simili. ca. lxiiij.
Beat⁹: bonū qd semel adept⁹ ē: am pli⁹ pdere nō p̄t. li. de Simi. ca. lxx.
Būficia hoī a christo exhibita: pul chre formant. In meditatiōe. re demptiōis humane: ca. vj. Et de gratijs agēdis sup his: concludit ibidem: ca. vltimo.
Bona iustoꝝ fructibus sūmo bono que ꝛ q̄nta sint quo ad corpus ꝙ̄ ad aīam: ondit li. psolo. ca. xxv.
Bona loqui de alijs mł (p logū tū pdest: etiā audiētib⁹. li. de Si
Bonitas cuiusꝗ̄ fide (mi. ca. clj. lis vtilis est deo ꝛ omnib⁹ bonis: pbat illud. li. de Simi. ca. xliij.
Bonitas boni hoīs inutilis existit dānat ꝛ demonib⁹. ibidē. ca. xlv.
Bonus hō de oībus hominibus bo nis ꝛ malis vtilitatē sibi acqrit. li. de Simi. ca. clxj.
C Alicē coopire corpali: aut pā no cōplicato ī missa &c. q̄d re spōdet: ꝛ ꝙ̄ vtile ꝛ decens existat: no tat ī epla de diūsita. sacm. C. D.
Canis putridus tolerabilius fetet hominibus: ꝙ̄ anima peccatrix deo. li. de miseria hominis. A.
Castellū quid dicatur: diuersimode ondit ī homel. Intrauit. B. ꝛ C.
Catholico nō licet disputare: quoni am qd catholica ecclesia corde cre dit: ꝛ ore cōfitet nō sit: sed sp eā dem fidē indubitanter tenēdo: et scdm illam viuēdo: hūiliter quā tum potest: querere rationē quo modo sit. li. de incarn. Xbi. ca. ij.
Caucasus mons: describit cū inha bitatoribus ꝛ regionib⁹ cōnexis: vide pulchra. li. j. de Imag. mū.
Causa qre infantes nasci (ca. xvj tur in pctīs: nō est sic in pentibus sicut fuit in adam: hoc pbatur li. de ɔcep. virg. ꝛ pec. orig. ca. xxvj.
Causa redditur quare virgo Maria nō affuerit: dū filius eius christus capiebatur. li. de passio. do. C.
Celi due st ianue. li. j. d ima. mū. ca.
Celi climata st q̄ttuor. ibidē. (xxv.
Celum dicit quasi casa helios. i. do mus solis: vł quasi vas celatū: qꝛ stellis ē īsignitū. li. j. d imag. mū.
Charitas est exhibēda ꝛ (ca. xxv. nō exigēda: Et qui charitatē ī cor de retinet: ħ vnde de⁹ grās ei scit

habet. li. de Simili. ca. clxxix.
Christi crux. xv. pedū habuit longi/tudinē. li. de passione domini. K.
Christi passio pulchre deducit᷑ ⁊ tā/q̃ phis ī speculo intuet᷑. In specu/lo euāg. serm. per longum.
Christū potuisse mētiri vel nō men/tiri: quomodo intelligi debet: ostē ditur li. ij. cur deus homo. ca. x.
Christū debere pati ⁊ debere nō pa ti: declaratur ibidē ca. xviij. Et li. de veritate. ca. viij.
Christū seq̄ ī via pfectiōis: volūta/ti hoīm ⁊ libero arbitrio relinq̄t᷑: non aūt potestati: ⁊ cur hoc: ostē dit᷑. li. de mensur. crucis. C.
Christus de⁹ q₂ veritatē ⁊ iusticiam viuendo ⁊ loquēdo indeclinabili ter tenuit: hinc iudaicus populus ꝯtra ipm cām psecutiōis sumpsit. li. j. cur deus homo. ca. ix.
Christus ideo morti nō obligat᷑: q̄a nō peccator. li. ij. cur de⁹ hō. ca. x. Et li. de medita. redemp. h. ca. iij.
Christus quāuis incōmodoꝝ nr̄oꝝ pticeps sit: nequaq̄ tū miser dicē/dus erit. li. ij. cur de⁹ hō. ca. xij. Itē ꝙ cū ceteris infirmitatib⁹ nr̄is nō habeat ignorātiā: ōndit᷑ ibidem
Christ⁹ dum ludibria ⁊ (ca. xiij. mortē subijt: exemplū salubre ge neri hūano dereliquit. li. ij. Cur de us homo. ca. xviij. Et. li. de medi ta. redempti. hūa. ca. iij.
Item dedit moriendo qd̄ non debe/bat: hoc pulchre ostendit᷑ ibidem.
Christ⁹ q̄re corpus suū panē dixerit: ostēdit᷑ in epl'a de fermē. ⁊ azy. B
Christ⁹ azymū panē benedixit: non vt p̄ceptū de azymo seruaret: sed vt azymitas approbaret. ibidē. C.
Christ⁹ ductor nr̄ v̄bo ⁊ exēplo viā nob̄ v̄itatis ōndit. li. de mēsu. cru.
Christ⁹ seip̄m dat ductorē ⁊ i (A. structorē ī h̄ ꝙ dic̄: Post me: Nul li etēm p̄cedere aut eq̄lit᷑ īcedere: s̄ ip̄m seq̄ licebit: ip̄e em̄ p̄mogeni/tus ī mltis frīb⁹. li. d. mēsu. cru. D
Christ⁹ nulla necessitate s̄ libera vo lūtate ꝓ hoīe redimēdo pass⁹ est. li. de medita. redēp. hūane. ca. iij.
Christ⁹ ꝓpter tres ratiōes orauit in mōte añ captionē. li. de pas. d. B.
Christus in caluarie loco denudat⁹: velamine matris ī lumbis fuit ab ea tectus. ibidem. M.
Item q̄liter in cruce extēsus fuerit: ⁊ q̄ alte suspensus a terra extiterit: Et qualiter suo sanguine vestē be ate matris respersit: du₃ sub cru ce sedula astitit: notat᷑ ibidem.
Christus in cruce pēdēs dn̄ inquit: Pater ī man⁹ tuas cōmendo ⁊c. in illa cōmendatiōe cū hostia san guinis cōmendabat deo patri: ma trē suā dulcissimā: cū oīb⁹ q̄ de spū sctō victuri sūt vsq̄ ī finē secli. ibi
Christ⁹ trib⁹ vectib⁹ obstru (dē. P xit infernū dum de lymbo patres liberauit antiquos. ibidem. O.
Item de cruce deposit⁹ ad tres pass⁹ a loco crucifixiōis in terrā: capite susceptus fuit a matre ī sinū. Ui/de et ibidē d̄ plāctu petri: ioānis: iacobi: ⁊ marie magdalene. R.
Christus quō appuit matri ⁊ ceteris electis: dum adhuc deplāgeret᷑ s̄b cruce ī corpe gl'ificato: ⁊c. ibidē.
Christus nō traxit mundiciam sua₃ a matre: q̄uis ⁊ ipsa mūda fuerit: li. ij. cur deus hō. ca. xvj. Et li. de ꝯcep. v̄g. ⁊ pec. ori. ca. xviij.
Cycl⁹ lunaris: ⁊ cycl⁹ solaris: et curs⁹ vtriusq̄: notat᷑ li. ij. de imag. mū. Ci
Clericos monachoꝝ (ca. xv. ⁊ xvj. ꝓpositū appetētes: liberos esse ab episcopis ad monasterioꝝ ingres/sus: ⁊ q̄ piculosum sit epis talib⁹ contraire: probatur epl'a. x. B. C. Cl
Cogitare ⁊ ī corde dicere: ide₃ sunt. li. Prosolo. ca. iiij. Co
Collectio breuis omniū dictorū: sc₃ ꝙ spiritussanctus sit de filio sicut ⁊ de patre: fit: ⁊ idip̄m concluditur li. de ꝓcess. spū sanc. Q. ⁊ R.
Color: ꝙ nō habeat se silr̄ ad cor/pus vt rectitudo ad silitudinē si/gnificationum: ostēditur li. de ve/

τ nō a patre coactus tā dura ptu
lit.li.j. cur deus hō.ca. viij. τ.ix.
Deus dimittit supplicāti qd debz: τ
quō: pulchre.ostēdit ibidem:ca.
De⁹ pficiet de natura hūa/ (xxiiij.
na qd icepit:idest p integrā satis/
factionē.li.ij.cur deus hō.ca.iiij.
Itē h faciet non cogēte necessitate.
ibidē.ca.v. Et nccitas distinguit
De⁹ nccitate nihil fac.Et i/ (ibidē
ppzie attribuit ei nccitas.ibidē.
De⁹ qttuoz mōis pōt facere hoīez.
li.ij.Cur deus homo.ca.viij.
Deus homo an sit ex debito moritu/
rus vt ceteri hoīes: investigat ibi
Itē quō possit vl nō pos (dē.ca.x.
sit peccare:Et cur ille vel angel⁹
de sua iusticia laudandus sit cum
peccare non possint: notat ibidē.
Deus hō q ppzia potestate moziat:
oñdit ibidē.ca.xj.Et itez ca.xvj.
Deus hō qualiter de mas (p lōgū.
sa peccatrice generis hūani assū/
pserit hoīem sine pctō:notat ibi/
dē.Et li.d ɔcep.v.τ pec.ozi.ca.j.
Deus nihil debebat dia/ (τ ca.xv.
bolo nisi penā:nec hō illi aliquid
debebat nisi vicē: vt ab illo vict⁹
illū reuinceret: τ sic quicqd exige
batur ab hoīe debebat deo τ non
diabolo.li.ij.cur deus hō.ca.xix.
Deus non sic assumpsit hoīem vt na
tura dei τ homīs sit vna τ eadē:
sed vt psona dei τ hoīs vna τ ea/
dem sit: qd non nisi in vna psona
dei esse pōt.li.de incar.vb.ca.iiij.
Item cur magis assumpserit hoīem
in vnitatē psone filij:q̄z in vnita/
tē alicui⁹ aliaz psonaz:notat ibi.
Deus diz punit pro peccato nō pu/
nit pro nihilo.li.de concep. virg.
τ pecca.orig.capi.vj.
Deus ideo homo factus esse pbat:
quia nullus nō deus sufficeret ad
alios redimēdos.ibidē ca.xviij.
Deus est quicqd meli⁹ est esse q̄z nō
esse:τ est solus p se existens: oīa
aūt alia facit de nihilo. li. psolo/
giō.ca.v.Et li.contra insip.P.

Deus cū non sit corpus:quō sit sen/
sibilis: ostenditur ibidem ca. vj.
Deus cum multa nō possit:quomo/
do oīpotens dici possit:declarat
ibidē ca.vij.Et de ca.diab.ca.xij.
Deus quō sit misericors et impas/
sibilis soluit.Ibidem ca.viij.
Deus cum sit tot⁹ iust⁹ et summe iu/
st⁹: quō malis parcat:Et q iuste
misereat mal: deducit ibidē ca.ix.
Quō iuste puniat:τ iuste parcat ma
lis: ostendit ibidem ca.x.
Deus est p se quicqd est:vt ipa vita
q̄ viuit et sapientia qua sapit τc.
li.Prosolo.capi.xij.
Deus solus ppzie incircūscriptus τ
etern⁹ est:et quō alij spūs incircū/
scripti τ eterni dicat: declarat ibi
Quō videat τ nō vi (dē:ca.xiij.
deatur a querētib⁹ eū: notat ibi/
dem.ca.xiiij.
Qz maioz sit q̄z cogitari possit.Ibi/
Deus est ipsa vnitas: (dē ca.xv.
nullo ītellectu diuisibilis.li.Pro
solo.capitu.xviij.
Deus solus est qd est τ qui est:Ibi/
dē ca.xxij.Et qd hoc bonū sit pi/
ter pater τ fili⁹ τ spūsanct⁹.Et h
sit vnū necessariū qd ē oīe τ so/
lū τ totū bonū. ibidē ca. xxiij.
Itē quale τ quātū sit hoc bonū: no
tat cōiecturaliter.ca.xxiiij.
Deus nō habet ptes.li.de pcess. spi.
san.D.Et iterū ibidē sb lra:T.cō
Deus ideo diabolo pseue (cludit.
rantiā nō dedit: qz ille n accepit.
li.de casu diaboli.ca.iij.
Deus cū oīa p̄scire siue scire creda
tur:vtruz eius scīa sit a rebus: an
res habeat esse ab eius scientia:in
uestigat li. de ɔcoz.p̄sciē. τ pre.
Deus mlta bona dat in (desti.S.
hac vita:sine quib⁹ hō saluari nō
pōt.li.de ɔcoz.grē τ libe.arb.E.
Deus cū reddit rectitudinē illā de/
serenti: maius miraculum est : q̄z
si moztuo vitā amissam restituat.
li.de libero arbitrio.ca.x.
Deus ita discernit inter saluādos

⁊ dānandos: quō rex quidā inter fideles ⁊ infideles imperij sui. li. de Similitudi. ca. xlvj.
Deus ipse sic exercet inimicitias cō/tra diabolū: quō rex quidam contra pncipē quendā suā inimicitiā exercuit. ibidem. ca. lxxv. ⁊ lxxvj.
Deus quō ⁊ pter quid dicat hor/rere animā peccatricem: ostendi/tur. li. de Similitudi. ca. cxxxiij.
Deus quā in cūctis suis operibus sit mirabilis: mirabilior tñ in vi/sceribꝰ pietatꝫ. li. meditationū. B
Di Diaboli venatio: notat li. de sili. ca.
Diaboli versutie hoīem a (cxxxij pposito bone voluntatis reuoca re conātꝫ: et quō illis resistēdū sit ⁊ ī bono pgrediēdū: notat epla. j.
Diabolū nullā aduersus hoīem ha/buisse iusticiā: et qre habuisse vi/deatur: et cur deꝰ hoīem h mō li/berauerit: ostendit li. j. Cur deus homo. ca. vij.
Diabolū posse recōciliari cū suis an gelis apostatj est impossibile: nec saluatoris nostri redemptio vsq ad illos debet extēdi. li. ij. cur deꝰ homo. capi. xxj.
Diabolus supandus erat iusticia: vt sic iniustem potestatem amitteret. li. j. cur deus homo. ca. vij.
Diabolus iniuste torquebat hoīem: quis homo iusto dei iudicio iuste ab illo torqueret. ibidem.
Diabolus cur ideo videat nō acce/pisse perseuerātiā qr deus nō de/dit: declarat li. de casu dia. ca. ij.
Diabolus quia accepit velle ⁊ posse accipere pseuerātiā: et velle ⁊ pos se pseuerare: ideo nō accepit nec p seuerauit: qr pseuerare noluit. ibi
Itē quare nō pseuerare (dē. ca. iij voluit: ostendit ibidem ppe me.
Diabolus hoc mō peccauit: qr non solū similis voluit esse deo: sed etiā maior voluit esse deo: quoniā vo luntatē suā supra voluntatem dei posuit: qd deꝰ illū velle nolebat. li. de Casu diaboli. ca. iiij.

Diabolus quō se habeat erga eum q̄ seculū dū derelīqt: p silitudinē ostē/dit de placitatore. li. de Simi. ca.
Diabolus cū nequit mona (lxxiij. chatū alicui dare odio: nitit eum ɔuersatiōis in q̄ est subruere fasti dio. li. de Similitu. ca. clxxvj. Et Epistola. vij. C.
Dies a discernēdo dr. Et est septmia pars hebdomade vulgaris: conti nens horas. xij. naturalis vero xxiiij. li. ij. de imag. mundi ca. j.
Dies diuiditur: Et de nominibꝰ eiuf dem agitur: ibidem ca. iij.
Dies egyptiaci: quare sic dicantur: ostenditur ibidem. ca. vltimo.
Difficilius est valde intra seculares p liberā volūtatē q intra claustꝝ monachoꝝ sub disciplina vite cu/stodire sanctitatē. Epla. j. C.
Difficultas qua peccatis cōsentimꝰ īpugnare pōt inuitā voluntatē: sed expugnare neqt īuitā. li. de li. ar.
Disputare de rebꝰ pfūdis (ca. vj. nullꝰ promptus existat: maxīe de illis in quibus nō erratur sine pe riculo. li. de īcar. ver. ca. iij. ī fine.
Distantia spherarum: notat li. j. de imag. mundi. ca. xxiiij.
Diuersitas naturarum ⁊ vnitas per sone in xpo ad qd valuerit: ōndit li. ij. Cur deus homo. ca. xvij.
Du Dubium: vtrum scilicet vniuersitas rerū que per aliud sunt: sint ex ali/qua materia: mouetur ⁊ soluitur li. Monolo. capitu. vj.
Ea Ea que facta sunt ex nihilo: q non nihil erāt antequā fie rent quantū ad rationē faci/entis: p quā ⁊ scdm quam fierēt: declarat li. Mono. ca. viij. Et q illa ratio sit sicut quedā rerū locu tio. ibidē. Ubi ⁊ similitudo ponit de fabro. ca. ix. Et quomodo diffe. rēter se habeat hec similitudo: ōn/ditur ca. x. Et q hec summe essen/tie locutio sit summa essentia: con cluditur: ibidem ca. xj.
Eg Egyptꝰ vnde nomē sumpserit ostē/

tia memorie: et memoria pris:et memorie. Ibidem ca. xlvij.
Fili⁹ alio mō intelligit̄ esse de prē:⁊ alit̄ spūsctūs.li.de pces.sp.s.B.
Fili⁹ an sit de spū scrō:an spūssanctus de filio:subtiliter inuestigat̄: qꝛ vtrūq̄ nequit eē falsū aut verum.li.de pceff.spiri.san.D.
Fili⁹ dei dō patri p nobis debitū exoluit. In specl̄o euāge.ser.ca.xv.
Et q̄ p tanta passione diligēdus sit: notatur ibidem ca. xvj.
Finis pfectionis.i.pseuerātia notat̄ in vbis christi cū dic:Tollat crucē suā q̄tidie. li.de mēsu. cru. K.
Finis sp̄ p ocl'is haberi debet.Epl'a.
Firmamētū vn̄ dicat̄:⁊ qꝛ hui⁹ (v. sint duo poli.li.j.de imag. mun.
Fla Flatus ille cū christ⁹ post (ca.xxv resurrectionē discipulis appuit ⁊ insufflādo dixit: Accipite spiritū sanctū:nō erat spūssanct⁹:et mysteriū illi⁹ declarat̄ li.de pces.sp.
Fon Fōtes q̄re in estate frigidi: (san.H ⁊ in hyeme calidi exīstāt:ostendit̄ li.j. de imag.mūdi. ca.xxij. Ibidem q̄q̄ multa de aq̄ notant̄ pul/
For Forma mūdi:notatur (chꝛa p to. li.j.de imag.mundi.ca.j.
Forma et mores btē marie virginis et eius vnici filij domini nr̄i:colligūtur folio vltimo hui⁹ opuscli.
Fortitudo tertia ps beatitudīs:ad quid psit illā habere beatis:cuꝫ tūc oīa in suo statu conuenienter sint locata:ostendit̄: et qualis sit declarat̄:Eius quoq̄ cōtrariū scꝫ imbecillitas ps miserie deducitur: opposito mō. li.de Sili. ca.lij.
Fru Fructus ⁊ finis gloꝛie ⁊ honorꝫ mūdi quis sit: ostēditur Epl'a.iij.B.
Gau g Audiū plenū: qd̄ deus pmittit:quod sit illud:inuestigat̄ li.Proslogion.ca.xxvj.
Gaudiū q̄rtadecima ps beatitudīs declarat̄:et ei⁹ ꝯtrariū scꝫ tristicia ps miserie: ondit̄ li.de sili.ca.lxxj.
Gaudiū erat marie virgini in celo ⁊ gaudiū in terra:gaudiū insup ī oī creatura.li.de Excel'.b.M.v.ca.
Gaudiū marie vgīs:q̄ excellēs (vj extiterit ī filij sui ascēsione:declarat̄ ibidē ca.vij.⁊ q̄re xp̄s eā non mox secū assūpserit:ondit̄ ibidē.
Ge Generis hūani pclositas: ⁊ q̄ deus de hoīe pposuerat: causa fuere cur deus hō tam inenarrabilia pertulerit. li.j.cur de⁹ homo.ca. iiij.
Gesta christi ab infantia:elucidant̄: In specu.euang. ferm.ca.v.
Glo Gloꝛiatio hominis christiani esse debet in nomīe iesu crucifixi.In specu.euang.ferm.ca. ij.
Gloriā ⁊ honorē mūdi cōculcātiū q̄ sit eoꝝ expectatio:notat̄ epl'a.iij.b.
Gra Gratia sola opat̄ salutē ī infantib⁹ q̄ post baptismū moriunt̄ anteq̄ suo possint vti libero arbitrio. li. de concord.gr̄e ⁊ libe. arbi. F.
Gratia quō adiuuet libeꝝ arbitriuꝫ post q̄ rectitudinē accepit vt fuet qd̄ accepit:ostendit̄ ibidē J.⁊ K.
Gratia sola:nec libeꝝ arbitriū solum exceptis infantibus q̄ post baptismum mox decedunt operat̄ salutem:sed hec duo simul.ibidem.L.
Gratis accepta liberaliter distributa a deo pmerent̄ dona maioꝛa.li.j. Cur deus homo.ca. j.
Gre Greci quāuis negent spiritū sanctū de filio pcedere:nō tn̄ negāt eum esse spūm filij.li.de pces.sp.sa.B.
Iteꝫ credūt ⁊ ꝯfitent̄ deū de deo eē nascēdo: ⁊ deū de deo esse pcedēdo:nec putāt aliū esse deū q̄ nascitur q̄ de quo nascitur:⁊ q̄ pcedit q̄ de q̄ pcedit: cū mltis alijs q̄ credūt:ex qb⁹ ꝯ eos auctoꝛ anselmus pcedit ⁊ ꝯcludit suū ītentū.ibidē.
Greci excusantur qui pane (p lōg. fermētato sacrificāt. Epl'a de fermen. ⁊ azymo. A.
Greci dum azymitas anathematizāt: anathematizāt christū:et si dicūt nos iudaizare:dicāt necesse est et christū iudaizasse. Ibidē C.
Respōsiones varie sup his:notāt ibidē.D.E. F. G.

homo: sed idem ipse est de⁹ qui et
hõ: verbũ em̃ caro factũ: assũpsit
naturã aliã: non aliã psonã. li. de
Incarn. verbi. ca. v.
Jo Joseph ab arimathia: qr christũ se/
pelivit: ĩuidia iudeoꝝ viu⁹ ĩ muro
recludit᷑ ꝫ post liberat᷑. li. ð Pas.
Ir Ira dei est volũtas pu (dñi. ĩ fine.
niẽdi. li. j. Cur de⁹ hõ. ca. vj.
Iris: id est arcus in nubibus vñ cau
set: ⁊ imber vñ oriat᷑. li. j. de Ima
gi. mun. ca. xxiij. Et ibidẽ agit᷑ de
grandĩe: pruina: nebula ⁊ fumo.
Iu Judei: etiã si omnes credidissent: nõ
minus gẽtes vocate fuissent. li. j.
Cur deus homo. ca. xviij.
Justicia nõ põt esse nisi in volũtate
rõnali: sic etiã nec iniusticia. li. de
ꝯcep. virgi. ⁊ pec. origi. ca. iij. Et
li. de Casu diaboli. ca. iiij.
Justicia est rectitudo volũtatis pro
pter se seruata. li. de Concord.
grẽ ⁊ lib. arbi. F. Et hec diffinitio
etiã ponit᷑ ⁊ discutit᷑. li. de Veri/
tate. ca. xiij. prope medium.
Justiciam esse bonum quo iusti fiũt:
⁊ iniusticiã esse malũ quo mali fi/
unt: Et ꝙ ĩiusticia nihil sit nisi bo
ni priuatio: ostenditur. li. de Casu
diaobli. ca. ix.
Justiciã aliquid esse: ostenditur ibi/
dem ca. xiiij. in fine. Et ca. xv. oñ
ditur ꝙ sit aliquid valde bonũ ⁊
honestũ. Et. li. de ꝯcor: ꝑsciẽtie ⁊
predestinationis. T.
Justus dũ a diabolo ĩpulsatur sic se
habeat vt lapis quadrat⁹: qui sex
habet latera: vt firmiter in suo pro
posito bono ꝑsistat. li. de Simi. ca.
Juuenis sicut alimentis (clxxiij.
diuersis ad pfectã corporis etatẽ:
sic ꝑceptis dissimilibus ad spũalẽ
pducat᷑ vitã. li. de Simili. ca. cxl.
Juuenis spirituali doctrĩa semel ad
plenũ imbut⁹: nouo vasi similis eẽ
videtur. ibidem ca. cxlj.
Juuenis tacẽdo: sapientũ verbis at/
tendat: vt ad scientiã spũalis vite
doctrina eorum ptingat: naꝫ qui
ꝓprio caret cultro: merito esurit
si alieno incidere nolit. ibideꝫ. ca.
Juuenis erubescendo in me (cxlij.
lius proficit: qr verecũdia penitẽ
tiam parit. ibidem. ca. cxliij.
Vicorum quorumcunqꝫ non
l esse ecclesiam tradere: sed de La
fendere seu tueri: declaratur
Epistola. xij.
Latitudo cruci spiritualis est fideli/
tas semper spiritum crucians ⁊ di
latans: vt omnes homines subijci
at laudi ac seruituti dei. li. de Mẽ
sura. crucis. H.
Libertas quarta pars beatitudinis:
declarat᷑: et eius contrarium scꝫ Li
seruitus pars miserie: ostenditur
li. de Simili. ca. liij.
Libertatis arbitrij. diuisio: notat᷑ li.
de libero arbi/ca. xiiij.
Liberum arbitriũ ⁊ libertas qua di/
citur liberum: nõ est idem. Et vbi
⁊ q̃ sit illa libertas arbitrij quã sp
habere creditur homo: ⁊ qð sit il/
lud arbitriũ: notat᷑ li. de ꝯcor. ꝑ/
sciẽ. ⁊ ꝑdesti. P. Q. Et per exem
plum ostendit᷑. ibidem. R.
Liberum arbitriũ simul esse cum gra
tia ⁊ cuꝫ ea operari: declaratur li.
de ꝯcord. grẽ ⁊ lib. arb. E. F. ⁊c.
Liberum arbitrium nihil valere af/
firmãtes: cõuincu nt᷑ ibidẽ. AA.
Liberum arbitrium nõ eẽ (BB.
aliud: ꝙ̃ arbitrium potens serua/
re rectitudinem voluntatis pro/
pter ipsam rectitudineꝫ: probatur
li. de libero arbitrio. ca. iij.
Loca sulphurea: notãtur li. de Ima
gine mundi. ca. xxij. Lo
Locutio summi spiritus: non cõstat
ex pluribus verbis: sed est vnum
verbum per quod facta sunt om/
nia. li. Monologion. ca. xxix. Et
ꝙ ipm verbum non sit similitu/
do factorum: sed veritas essen/
tie. ibidem ca. xxx.
Longitudo crucis spiritualis cõmẽ

Misericordia de qua parcit iniustis: p similitudinē inter dominū aliquē ꝛ seruos illi⁹ qui vulgo naturales dicunť: declarať li. de Similitudinib⁹. ca. lxxxij.
Misericordia dei tpe temptationis ante ppetrationē culpe: nunꝗ debet cogitari: sed iusticia ꝛ iudiciū eius: furor ꝛ indignatio illius. ibidem ca. cxv.
Misericordia quā deus ad gen⁹ humanū habuit: ꝗ magna fuerit: sͣ breuib⁹ ostendiť in Speculo euāge. sermo. ca. iij.
Miserie quattuordecim partes: que sint: in generali ostendiť li. de Similitudinib⁹. ca. xlix.
Miserie quas deus homo factus p homine accepit: notanť in Speculo euāge. sermo. ca. iiij.
Mo Modi pcipiendi quattuor: ꝛ totidē obediendi: notanť li. de Similitudinib⁹. ca. clxvij.
Momentū vnde dicať ꝛ qd sit: notať: et minutū declarať: lib. ij. de Jmagi. mūdi. ca. j.
Monachatū potioni: ꝛ abbatē medico: auctor ipse assimilat: lib. de Simili. ca. lxxvij.
Monachatus verus: quid sit: p visionis discussionē ostendiť. ibidē ca. clxxxvj.
Monachi pfessi ꝗ magna spes esse possit: pulchre ostenditur ibidem ca. lxxrij.
Monachi bonū opus: ꝙ acceptabilius sit deo ꝗ cuiusꝗ secularium: ostēdiť p similitudinē de arbore. Jbidem ca. lxxxiij.
Monachi vestꝭ: moralizatio. Jbidē ca. xcij.
Eius corona et tonsura quid representet: notať ibidem ca. xciij.
Monachi securitas ꝛ pax: in religione ꝛ claustro existit: foris autem turbatio. Jbidē ca. clxxxvij.
Monachi minima contra sua statuta despicere nō debent: quia qui modica despicit: paulatim ad maxima defluit. Epistola. vj. B.
Monacho pdest etiā illud qđ inuitus ꝛ coactus facit: hoc prima volūtate bona opante. li. de Simili. ca. lxxxj.
Monacho cadenti: deus graui⁹ irascitur ꝗ alio: ꝛ hoc ꝗdiu cadit: sed benignius ꝛ familiarius eum suscipit dum ad suū bonum propositum redit: ꝗ nō monachū qui ad idem ppositū non venit. Epistola. iij. B. et. C.
Monachorū cōgregatio in terris sic se habet erga cōgregationē angeloꝝ q̄ est in celis: queadmodū inť illos qui adhuc sunt extra in cella nouitiorū: ꝛ illos qui nūc sunt intra in cōgregatione monachorū. li. de Simili. ca. lxxix.
Monachorum sacrificia spiritualia que esse debeant: ꝛ eorū officium qđ per coronā representať: ostendiť ibidem ca. xciij.
Monachus qui se totū deo tribuit: citius veniā obtinet ꝗ laicus qui nec sua vult dare pro his q̄ transgrediēdo cōmisit. ibidē. ca. lxxxiij.
Monachus necessario magis semp credat abbati: ꝗ pprio sensu suo. Epistola. xj. A.
Mores sunt qualitates anime in habitū iam redacte. li. de Similitu. ca. cxxxij.
Mores boni virtutes: mali autē vitia dicunť. Jbidem ca. cxxxiij.
Mors christi quomō pualeat numero ꝛ magnitudini omniū peccatorum: ostendiť li. ij. Cur deus homo. ca. xiiij.
Jtem quomō deleat omnia peccata: etiā eum perimentiū. Jbidem ca. xv.
Mortale: poniť in diffinitione hominis a philosophis: q̄ non crediderūt totum hominē aliquādo potuisse aut posse immortalem effici. li. ij. Cur deus homo. ca. xj.

Mortalitas non pertinet ad puram hominis naturam: sed ad corruptam. ibidem.

Mu Mulieres ne desperarent se pertinere ad sortem beatorum: quoniam de femina malum tantum processit: congruum erat christum de muliere nasci: Et sicut Eua virgo peccauit: sic et deum de virgine generari decuit. ibidem. ca. viij.

Multa dicuntur posse aliena potestate: ꝛ nō posse aliena īpotentia. li. de Casu diab. ca. xij. post medi.

Mundi creatio quinqꝫ modis scribitur. li. j. de Imag. mundi. ca. ij.

Na Naturam propagandi subiecit deus potestati ade: vt ea vteretur pro sua voluntate quādiu vellet esse subditus deo: non quidem bestiali voluptate: sed rationali voluntate. li. de Cōcep. virg. ꝛ peccato origi. ca. x.

Naturā aliquā talem esse quo nihil maius cogitari possit: ꝛ ꝙ talis sit in intellectu et in re: probatur per lōgum. li. pro insipiente. A. B. ꝛc. Et ibidē obiectiōes quedā tolluntur.

Idem probatur. li. ꝯtra. insipiē. per longum: et quia si intelligitur: est in intellectu ꝛc. probatur. D.

Naturam humanam qui restringere cupit: sic agat vt ille qui aquam currentem retinere contendit. lib. de Similitu. ca. cxxij.

Natus de virgine: pro originali peccato habuit originalem iusticiam: quia a iusto patre secundum diuinam: ꝛ a iusta matre secundum humanam naturam descendit. Et quomodo non potuerit habere personalem iniusticiam: ostēditur li. de Concep. virgi. ꝛ pecca. orig. ca. xx. ꝛ ca. xxj.

Ne Necesse est: sepe dicitur: qđ tamē nulla vi esse cogitur: et necesse non esse: qđ nulla prohibitione remouetur. li. de Concord. prescientie dei cum lib. arbi. D.

Necessitas vel impossibilitas nō est in deo: Est autem necessitas cogēs ꝛ necessitas nō cogēs. li. ij. Cur deus hō. ca. xvij. ꝛ ca. xviij. p longū.

Necessitas gratiam auferens seu minuens: et necessitas augens: describitur ibidem ca. v.

Nemo nouit patrem nisi filius ꝛc. pulchre deducitur. li. de Processione spiritus sancti. H.

Neqꝫ volētis neqꝫ currentis: sed dei miserentis: exponitur li. de concord. grē ꝛ lib. arb. L. M.

Nihil punitur nisi volūtas: vel iniusticia. li. de Concep. virg. ꝛ peccato origi. ca. iiij. N

Nihil solet putari bonum: nisi aut propter vtilitatē: aut aliquā honestatem. li. Monolo. ca. j.

Nihil fuit ante summā essentiā: iuxta duplicem sensum quē gerit: cū sic dicitur: exponitur ibidem ca. xviij.

Nihil ꝛ aliquid quō cōueniant: ostēditur. li. de Casu diaboli. ca. x.

Non enim loquetur a semetipso: sed quecunqꝫ audiet loquetur: Et ille de meo accipiet ꝛc. pulchre declaratur. li. de Proces. spi. san. H. N

Non semper prius est non velle tenere: ꝙ velle deserere: ostenditur li. de Casu diaboli. ca. iij. in fine.

Non tantū ea suscipere debemus cū certitudine que in scriptura sacra legūtur: sed etiam que ex his nulla alia contradicente ratione rationabili necessitate sequuntur. li. de process. spiri. san. N. et O.

Non veni voluntatem meam facere sed eius qui misit me: exponitur li. j. Cur deus hō. ca. xvij. ꝛ ca. xviij.

Nox a nocēdo dr eo ꝙ oclis noceat. ꝛc. Et de septem temporibus noctis agitur. li. ij. de imag. mū. ca. iiij.

Nullam actionem per se iniustam debere dici: sed propter iniustam voluntatem: quomodo intelligendū sit: innuitur li. de Concep. virgi. et pecca. orig. ca. iiij. N

Ob Biectio pulchra de vnitate
o mouetur: Et per auctorem sub tali distinctione soluit᷑: ꝙ fili⁹ ⁊ spũſſctũs habẽt esse a patre diuersimode: quia alter nascendo: alter procedendo vt alij sint abinuicem: et ꝙ per hoc solum essent diuersi filius ⁊ spiritussanctus: etiam si per aliud non essent plures. li. de Processiõe spiritus sancti. D. prope finem.

Obiectio: scilicet de eo: cum dicit᷑ filium a patre nasci: et spiritumsanctum a patre et filio procedere: ꝙ rectius debeat dici ꝙ pariter sint a patre filius nascendo ⁊ spiritussanctus procedendo: ita vt nec filius a spiritusancto sit: nec spiritus sanctus a filio: sicut splendor ⁊ calor pariter sint de vno sole. ⁊c̃. pulcherrime per auctorem soluitur ⁊ tollitur. ibidem. J.

Obligatũ aliquaten⁹ debito peccati: deus assumere ad beatitudinem non potest: quia non debet. li. j. Cur deus homo. ca. xxj.

Ol Olympias: sunt quattuor anni: et quomodo nomen illud sumpserit exordium: notatur. li. ij. de Jmag. mundi. ca. xij.

Om Omne qđ aliquid est a deo fit ⁊ dei est: quod vero nihil est: id est malum ab iniusto fit et eius est. li. de Casu diaboli. ca. xx.

Omnis homo si peccatum nõ precessisset: simul sicut adam iustus ⁊ rationalis esset. li. de Conceptu virgina. ⁊ peccato originali. ca. x.

Omnis natura bona diuiditur in duo bona: et horum contraria notantur. li. de Casu diaboli. ca. xij.

Op Opera misericordie maria virgo beata super omnes christo exhibuit. In homel. Intrauit. in medio.

Optimam partem elegit sibi maria que non auferet᷑ ab ea: pulchre de virgine beata deducitur: vbi supra: vsq; in finem.

Oratio pulchra ad patrem et filiuz et spiritumsanctum: notatur In Speculo euange. serm. ca. finali. Or

Oratio beati anselmi ad gloriosam dei genitricem pulchra valde: notatur li. de Excel. mar. vir. ca. xij.

Orationes ꝓ fidelib⁹ ⁊ bñfactorib⁹: notant᷑ li. Meditationũ. in fine.

Orando dum dicimus: dimitte nobis debita nostra ⁊c̃. quid operetur: declaratur. li. j. Cur deus homo. ca. xix.

Orandum est sapienter: ardenter: humiliter: fideliter: perseueranter et confidenter vt exaudiatur. li. de Mensuratione crucis. H.

Ordinis genera sunt duo: viro religioso conuenientia. li. de Similitudinibus. ca. xc.

Ordo facticius: sic se habet ad ordinem naturalez: vt corrigia ad sotularem. ibidem ca. xxj.

Ordo probat quid ĩ homine lateat: sicuti ignis denarij falsitatez ostẽtat. ibidem ca. xcv.

Originale peccatum a qua origine dicatur descendere: ostenditur li. de ꝯcep. virg. ⁊ pecca. orig. ca. j.

Originale peccatum: ⁊ omne peccatum esse iniusticiam: probatur ibidem. ca. iij.

Originale peccatum quid sit: ostenditur: et ꝙ in omnibus sit equale: declaratur ibidem. ca. xxvij.

Originalis et personalis iusticia vl' iniusticia que sit: ostenditur ibidem. ca. j.

Originalis peccati quantitas: notatur. Item quomodo descendat in infantes: per longum ostenditur ibidem. ca. xxij. ⁊ xxiij.

Originem personarum in diuinis: auctor ipse naturali exemplo probat. li. de Incar. ver. ca. vij.

Origo beate marie virginis reducitur. li. de Excel. marie virg. ca. ij.

Os patris: non est aliud q̃ essentia eius. li. de Process. spi. san. H. Os

Pe

In fine.ca.
Peccatū infantū min⁹ ē ꝙ̄ peccatū ade: null⁹ tñ sine illa vniuersali satisfactiōe: ꝑ quā ⁊ magnū ⁊ paruū peccatū dimittit: saluat. Ibidē.
Pena peccantis cuiusmodi sit honor dei: ostendit lib.i. Cur deus homo.ca.xiiij.
Pena peccati: cur pseueret in nobis in hac vita deleto pctō ꝑ baptismum: inuestigat li. de ꝯcord. grē ⁊ lib.arbi.A.X.
Penitētia alia hūida: alia sicca: notatur li.de Simi.ca.cxliiij.
Penitere de aliquo magno crimine cupientis: illo more agat vt arborem magnā succidere volētis. ibidem.ca.cxlv.
Perfectuȝ odium peccati pfectusq̄ amor eiusdeȝ: idem plerūq̄ opus exhibet exterius. li. de Similitudinibus.ca.cxxxvi.
Periculose valde viuimus: nā quotienscūq̄ sciēter aliquid quātūlibet paruū cōtra dei voluntatē facimus: grauiter peccam⁹. li.i. Cur deus homo.ca.xxi.
Pestilentia vnde causet: ostendit li.i.de Imagi.mūdi.ca.xxiij.
Petitio hūilis ad filiū dei pro sua passione: notat in Speculo euangeli.sermo.ca.xvij.et ca.xviij.
Pl Planctus peccatoꝝ: deuotissime inducit li.de Miseria hoīs.D.E.
Planetarū cursus: ordo ⁊ natura: declarat li.i.de Ima.mū.ca.xxiiij.
Planetarū colores: notant ibidem: cum zodiaco ⁊ harmonia ⁊c.
Plus peccat qui amorem pximi a corde alteri⁹ minuit: ꝙ̄ qui victū ab ore pauperis rapit. li.de Similitudi.ca.cl.
Po Potentia duodecima pars beatitudinis: exponit: et eius contrariū scȝ impotentia pars miserie: notatur: Ibidē ca.lxviij.
Potestas sequitur voluntatē. li.ij. Cur deus homo.ca.x. et de Casu diaboli. ca.xij.
Potestas multiplex: notat li.de Casu diaboli.ca.xij.post pncipiū.
Potestas peccandi ꝙ non ptineat ad libertatē arbitrij: ostendit de Libero arbi.ca.i.
Potestas seruandi rectitudinē voluntatis pp̄ter ipsam rectitudinē: ꝙ sit pfecta diffinitio liberi arbitrij: ex genere ⁊ differentijs: ostenditur ibidem ca.xiij.
Preciosum a vili separans ori dei assimilat. Epistola.x.C. Pre
Prescītia dei impropꝛie dicit prescientia: cum omnia ei sint p̄sentia ⁊c. li.de Casu diabo.ca.xxi.
Prescientia dei: qꝺ non discordet a libero arbitrio: probat per multa. li. de Cōcordi. p̄sciētie dei cū libero arbi.B. Et pdestiatiōis.P.
Prescientia dei non necessitat hominē peccare vel nō peccare. Ibidem.C.⁊c.
Prescientiā diuinā ⁊ liberum arbitriū sibijnuicē consentire: nullatenus dubitandū esse asserit pp̄ter humanā rationem. li.de Casu diaboli.ca.xxi.
Presciri quomō intelligat. lib.de Cōcord. p̄sciētie dei cū libe.arbitrio.E. Et pdestinatiōis.H.
Propagatio viri de sola virgine nō est naturalis aut voluntaria: sed mirabilis sicut ⁊ illa que mulierē de solo viro protulit. li.de Conceptu virgi.⁊ pec.origi.ca.xi. Pro
Pro peccato satisfacere quid sit: notat li.i.Cur deus hō.ca.xi.
Propria volūtas: dei volūtatē sibi aduocatā habere nō potest. li.de Simili.ca.vi.
Proprie voluntati omnia vitia deseruiūt. Ibidem ca.xxxvi.
Proprietates cōplexionū notant: et quib⁹ horꝭ dominent: ostendit li.i.de Imagi.mūdi.ca.iiij.
Proprio filio suo nō pepcit de⁹ ⁊c. exponit. Et illud: Nō sicut ego volo: sed sicut tu: declarat lib.i. Cur deus homo.ca.ix.

Propter quod deus exaltavit illum etc. quod intelligi debet: notatur ibidem.
Propter peccatores amplius quam propter iustos: beata virgo effecta est mater dei. li. de Excellentia marie virginis. ca. j.
Pulchritudo prima pars beatitudinis: que sit ostenditur: Et illius contrarium scilicet turpitudo pars miserie: declaratur li. de Similitudinibus. ca. l.
Punctus est paruus transcensus puncti in horologio. li. ij. de Imagine mundi. ca. j.
Pusillanimitas ad sequendum christum ex septem causatur. li. de Mensuratione crucis. B per totum.
Qua et cuius necessitate ipse altissimus se sic humiliauerit vt hominem redimeret: factus homo: ostenditur. li. de Medita. redemptio. humane. ca. iij.
Quadrans est quarta pars diei habens tres horas: naturalis vero diei sex horas. li. ij. de Imagine mundi. ca. j.
Quanto opulentius ex his que per obedientiam pascunt in sacra scriptura nutrimur: tanto subtilius ad ea que per intellectum saciant prouehimur. li. de Incar. ver. ca. ij.
Quecunque dicuntur ad aliquid ita vt ad inuicem magis vel minus aut equaliter dicantur: per aliquid dicuntur: non aliud et aliud: sed idem intelligitur in diuersis: siue in illis equaliter siue inequaliter consideretur. li. Mono. ca. j.
Questio de qua totum opus pendet: scilicet cur infirmitatem nature deus assumpserit mouetur. l. j. Cur deus homo. ca. j.
Questio de qua totum opus dependet: scilicet cur deus homo factus sit etc. recapitulatur cum ceteris de quibus tractatum est: summatim: Et quod sufficienter responsum sit questionibus de restauratione: et humana assumptione etc. asseritur a boso. li. ij. Cur deus homo. ca. xviij.
Questio pulchra mouetur contra negantes spiritumsanctum procedere de filio. li. de Processione spiritussancti. G. prope finem.
Que per interrogationem et responsionem inuestigantur: multis et maxime tardioribus ingenijs magis patent: et ideo placent. li. j. Cur deus homo. ca. j.
Quid habes quod non accepisti: omnibus dicitur (excepto deo) etiam angelis. li. de Casu diaboli. ca. j. Et de concor. gratie et liberi arbi. H.
Quicquid necessaria ratione veraciter esse intelligitur: id in nullam debet duci dubitationem: etiam si ratio quomodo sit non percipiatur. li. j. Cur deus homo. ca. xxv.
Quod necesse sit verbum solum et hominem in vnam conuenire personam: ostenditur li. ij. Cur deus homo. ca. ix. Et li. de Incar. vb. ca. iiij.
Quod veritas veteris et noui testamenti in his que dicta sunt probata sit. probatur. li. ij. Cur deus homo. ca. xxij.
Quod non sint tres dij: quamquam tres res personales: vna tamen res essentialis: ostenditur per longum. li. de Incarnatione verbi. ca. iij.
Quod pater et filius et spiritussanctus non sint tres res separate: naturali exemplo probatur. ibidem. ca. vj.
Quod nihil per se sit iustum aut iniustum nisi ipsa iusticia vel iniusticia: ostenditur. li. de Conceptu virginali et peccato originali. ca. iiij.
Quod in semine sumpto de virgine non sit peccatum: nec necessitas futuri peccati: probatur ibidem. ca. viij. Et per. viij capitula continuatur et concluditur. ca. xv. in fine.
Quod propagatio de virgine non subiaceat legi et meritis naturalis propagationis: notatur ibidem. ca. xj.
Quod sit vnum aliquid summe bonum et summe magnum: et summum omnium que sunt: probatur li. Monologion. ca. j. et ij.
Quod sit natura quedam per quam est

Pu

Qua

Que

Qui

Quo

quicquid est: que per se est: ⁊ est summū omnium que sunt. ibidē. ca.iij.et iiij. Et ꝙ sicut illa est per se ⁊ alia per illam: ita illa sit ex se: et alia ex illa.ibidem.
Qr illa nō sit vlla iuuante causa ducta ad esse:nec tamen sit per nihil aut ex nihilo:aut quomodo intelligi possit per se esse: ⁊ ex se:ostenditur ibidem.ca.v. Et quomodo omnia alia sint ex illa: notatur ibidem ca.vj.
Qr a deo non sit nisi bonum ⁊ esse: ⁊ omne bonum sit essentia: ⁊ omnis essentia bonum: ꝓbatur li.de Casu diaboli.ca.j.
Qr potestas volendi in angelo qꝺ non debuit: semper bona fuerit: et ipsum velle quantum ad esse semp bonū sit: declaraꝫ ibidē.ca.xxviij.
Qr non possit cogitari non esse quo maius cogitari non potest: concluditur li.Contra insip. E.⁊c.
Quomodo in christo dicantur due persone esse sicut due nature assūpte: et vnde causeꝫ hic error: notatur li.de Incar.verbi.ca.v.

Re
r Ecta voluntate nihil liberius esse: ostenditur li.de Libero arbitrio.ca.ix.

Recitudinem seu veritatem actiōis aliam esse necessariam: aliam non necessariā: notaꝫ.li.de veri.ca.v.
Reddere debemus deo non solum nos: sed et nostra: scilicet naturalia: fortuita: et gratuita. li. de Mensura.crucis. E.
Redemptio generis humani: cur sit occultata: ⁊ tam diu dilata: ostēditur li. de Medita. redemptionis humane. ca.ij.
Redemptor noster christus nihil sustinuit in omnibus que passus est: nisi pia voluntate.hoc in concordantia duarum rationū ostendiꝫ. li.de ꝯcep.Vg. ⁊ pec. orig. ca.xix.
Regnare in celo quid sit: ostenditur Epistola.ij.C.
Regule ad inueniendum annum domini: Epactas: annum solarem: cōcurrētes: bisextū: cyclū lunarē: annum nouenalis cycli: ⁊ claues terminoꝝ: notanꝫ li.ij.de Imag. mundi.ca.xxiij.
Relatio quomodo restringat consequentiam vnitatis dei: ostendiꝫ li.de Processione spiri. san.C.
Relationis oppositio prohibet patrem ⁊ filium ⁊ spiritumsanctum de inuicem dici: ⁊ propria singulorum alijs attribui.ibidem.
Relationum pluralitas quomodo obuiet vnitatis consequentie: pulchre consideratur ibidem.C.circa medium.
Rem esse in intellectu aliud est ꝙ intelligere rē eē.li.Prosolo.ca.ij.
Rem esse preteritam: ⁊ rem preteritam esse preteritam: aut rem esse presentem ⁊ rem presentem esse p̄sentem.⁊c. ꝙ iste locutiones non sint idem: ostēditur li.de Cōcor. p̄scientie dei cum lib.ar.E.F.G.
Remissionem omnium peccatorum confert votum emissum deo in submissione ⁊ resignatione proprie volūtatis in religione.Epl'a.j.B.
Res carens ratione nec ad peccatū incitare potest: nec ad virtutem. In declara.sup de ꝯcep.Vg.i pri cipio.
Res eadem multis modis diuersis considerationibus suscipit in se contraria: ꝓbatur hoc in percussione.li.de Veritate.ca.ix.
Res vna ⁊ eadem in scriptura sacra multotiens inuenitur significare diuersa.In homel.Intrauit.
Responsio contra grecos qui reprehendunt latinos in eo ꝙ sine eorum consensu insertum sit in symbolo athanasij: qꝺ nos ⁊ ipi pariter suscipimus: de processione spiritussancti de filio: vt cum dicitur: Qui ex patre filioqꝫ procedit: ⁊c. notatur.li.de Processione spiritussancti.P.

Sa Acerdotes cẽsuras ⁊ excõmunicatiões puipẽdẽtes: qlit coercendi sint ⁊ puniẽdi: et qliter ceteri clerici ordies sacros habentes: oñdit Epistola. viij. C. et. D.
Sacramẽta ecclesie: si p vniuersam ecclesiã vno ritu ⁊ cõcorditer tractarent bonũ esset: Et quõ cõtrariũ excusari possit: et vnde ille diuersitates causate sint: ostenditur Epla de Diuersitate sacrõꝝ. A. B
Sacrã scripturã supra solidã ꝟitatẽ velut supra firmũ fũdamẽtũ fundatã eẽ: asserit li. ij. Cur de⁹ hõ.
Sacre fidei qstiões dũ dispu (ca. xx. tam⁹ aut rimamur: nõ qlibet dialectici: s; in scripturis sacris expti humilit suscipi dñt. Nã in se ꝯfidens hũana scia: citi⁹ põt ĩpingẽdo cornua sibi ꝯfringere q̃ ĩnitẽdo petrã hãc solidissimã euellere. li. de In
Sctĩ nõ gaudebũt de (car. ꝟ. ca. ij. ruina ãgeloꝝ: qꝛ null⁹ cert⁹ erit: ꝗ iõ factus sit vt numerũ cõpleat iminutũ. li. j. Cur de⁹ hõ. ca. xviij.
Sctĩ dei ĩ glia: videbũt deũ sicuti ẽ: s; magnitudinẽ diuinitatis et⁹ siue ĩmẽsitatẽ potẽtie illi⁹ cõprehẽdere nequibũt. li. de Simili. ca. cxxvj.
Sanitas quĩta ps beatitudinis: qlis sit: relinquit inexplicabile: Et ei⁹ ꝯtrariũ sc; infirmitas qnta ps miserie: oñdit li. de Simili. ca. liiij.
Sapiẽtia: octaua ps btĩtudinis ad animã ptinẽs: q̃ sit oñdit. Et qꝛ ĩ illa felici societate supne curie: a singulis oẽs: ⁊ ab oĩb⁹ singuli cognoscẽt: nec quẽpiã oĩno latere q̃ pria: q̃ gente: q̃ stirpe qs edit⁹ sit: vl' qd etiã ĩ vita sua fecerit: notat
Quõ aũt pctã singlo (ibidẽ ca. lix. rũ singlis pateãt: pulchre deducit ibidẽ ca. lx. Et lib. Meditatio. F.
Sapiẽtia pfecta atq; stulticia: eadẽ; plerũq; faciũt opa. ibidẽ. ca. cxxxv
Satisfacere: est honorẽ quẽ deo rapuit peccãdo: soluere. li. j. Cur de⁹
Satisfaciẽdo p homie: (hõ. ca. xj. oportebat deũ hoĩe; assumere ex genere ade: ⁊ de virgine femia. li. ij. Cur deus hõ. Ca. viij.
Satisfactionẽ oportet esse s̃m mẽsurã peccati: qꝛ de⁹ nihil ĩordinatũ relinqt ĩ regno suo: nec p se potuit eã facere hõ. li. j. Cur de⁹ hõ. ca. xx
Satisfactionẽ factur⁹: necẽ est eẽ pfectũ deũ: ⁊ pfectũ hoĩem. li. ij. Cur d.
Satisfactio q̃ hõ saluat (hõ. ca. vij. fieri nõ pt nisi p deũ hoĩe;. ibidem ca. vj. Nec fieri pt nisi soluat deo p pctõ hoĩs aliqd mai⁹ q̃ omne qd pter deũ est. Ibidẽ: Et in li. Meditationũ redemp. hũanç. ca. iij.
Se Securitas tertiadecima ps btĩtudinis oẽs alias btĩtudines ꝯfirmat. Eius quoq; contrarium sc; timor xiij. ps miseric: notat lib. de Simi:
Semẽ equoce dicit: ⁊ de (ca. lxix. eo qd est causa: ⁊ de eo qd ẽ ex cã. In declara. de cõcep. virgi. col. iij.
Sensus aĩe notant. li. de. Si. ca. iij.
Sensus corpis tũc aperiũt: si voluntas se soli deo ꝯiũxerit. ibidẽ ca. iiij
Sensus corpis sunt qnq;: ⁊ qꝛ horũ sensuũ delectatio rari⁹ sit bona: sepius ꝟo mala: notat ibidẽ. ca. xij.
Septẽ cause notant: q̃ꝝ qlibet sufficeret hoĩem cõpellere vt fateret ĩ se nihil iuris hẽre. li. de Mẽ. cru. E.
Septẽ sunt cause q̃ nos inducunt vt cõfidam⁹ dei bonitati. Ibidẽ. H.
Seruit⁹ peccati ꝗ nõ auferat libertatẽ arbitrij: declarat li. de Libe.
Si Sicuti oĩa p sũmã essen (arbi. ca. xj tiã facta sũt: ita vigẽt p ĩpam ⁊ in illa. li. Monolo. ca. xij.
Si iniust⁹ cõuersus fuerit: fecerit q; iusticiã ⁊c. nõ intelligit nisi de illis q̃ aut expectauerũt christũ anteq̃ veniret: aut crediderũt ĩ eũ postq̃ venit. li. j. Cur de⁹ hõ. ca. xx.
Siĺitudo int suggestionẽ: delectationẽ: cõsensum: ⁊ canẽ: notat li. de
Siĺitudo int qlitates (Simi. ca. xl corpis ⁊ aĩe: notat ibidẽ ca. cxviij
Simplicitas dei ⁊ ei⁹ pluralitas: notat li. de Proces. spi. san. B. p to.
Simplicitas vnitatis qlit a se excludat pluralitatẽ: q̃ ẽ in relatiuo ⁊ significatiõe: oñdit li. de pces. s. s. C

Sine fide ꝛ obediētia mādatoꝝ dei: nō solū ꝓhibeẗ mens ad altiora ascēdere: sed plerūqꝫ etiā intellectus datꝰ subtrahiẗ: ꝛ ipsa fides neglecta bona ꝯsciā subuertiẗ. li. de Incarna. verbi. ca. ij.
Syria describiẗ: ꝛ q̄ in ea ꝯtineanẗ: declaraẗ li. j. de Ima. mū. ca. xiij.
So Solis quattuor circuli: notanẗ li. ij. de Imagi. mūdi. ca. ij.
Sp Spūisancto nō accidit dari vel mitti: cū ipe sit vbiqꝫ ꝛ imutabilis. li. de Proces. spi. san. F. in ꝓncipio.
Spūmsanctū eē de filio: ꝛ nō filiū de spūsancto: inexpugnabili rōne cōcludiẗ. Ibidē. D.
Spūmscm̄ a nllo eē: falsū eē ōndiẗ. ibidē. E. i fine.
Spūmscm̄ hr̄e esse a p̄re id qđ ē: p lōgū ꝓbaẗ cōtra quedā epm̄ grecis fauētē. Ibidē.
Spūmscm̄ eē deū de deo ꝛ ꝓcedere de deo: ꝯcludiẗ ibidē. E. et. F.
Spūmscm̄ ex sola ꝓcessiōe aliū eē a p̄re asserētes ꝯuincūẗ: ꝛ ꝓcedere declaraẗ ibidē. F.
Spūmscm̄ nō ꝓcedere a patre p filiū: ōndiẗ ibidē. K. Et exemplū seu sile notaẗ scꝫ de fonte: riuo: ꝛ lacu: qđ ꝛ p longū deduciẗ. Ibidē. L.
Spūmscm̄ sicuti nō credimꝰ eē de hoc vnde duo sūt pr̄ ꝛ filiꝰ: ꝫ de h̄ in q̄ vnū sunt: ita nō dicimꝰ duo eiꝰ ꝓncipia: sed vnū ꝓncipiū. Ibidē. L.
Spūmscm̄ eē de filio: iterū ꝓbaẗ aliis ratiōibꝰ. ibidē. O
Spūsscti nomē p relatiuo noīe poniẗ. Ibidēꝫ. B.
Spūssanctꝰ nō ideo ē aliꝰ a pr̄e qꝛ nō hꝫ filiū aut spūmscm̄ de se ꝓcedētē sic pr̄: nec qꝛ de aliq̄ ꝓcedit ꝛ pr̄ de nullo ꝛc̄. Ibidē. E. in medio.
Spūssancti duas posse noīari ꝓcessiōes: si vnaq̄qꝫ in suo sensu accipiaẗ: nō esse negandū: auctor ipe declarat ibidē. F.
Spūssanctꝰ dr̄ spūs filij: n̄ ob aliđ nisi qꝛ ex ipo ē. ibidē G. in fine.
Spūssanctꝰ inẗficit impiū: cū cor eiꝰ cōuertitur ab impietate ad pietatē. Ibidem. H.
Spūsscti septē sūt dona: scꝫ timor: pietas: sciā: fortitudo: cōsiliū: intellectꝰ: sapiētia. lib. de Simi. ca. cxxx.

Itē q̄nqꝫ p̄ma ad actiuā vitā ptinent: duo autē scꝫ intellectꝰ ꝛ sapientia ad ꝯtēplatiuā. ibidē. ca. cxxxj
St Stellarū dispositio soli deo cognita relinquiẗ. li. ij. de Ima. mū. ca. ij.
Su Sublimitas cruc: spūalr̄ ē cruciari p eo qꝫ deū ad plenū laudare n̄ possumꝰ ꝛ amare. li. de Mēsu. cru. B.
Substātia q̄n hꝫ eē ꝯ sb̄a: due sūt ibi relatiōes isociabiles: si ꝫm illas noīa ponāẗ sb̄e. li. de ꝓcess. spi. san. B.
Sūma essentia qꝫ sit in oībus: ꝛ oīa sint ex illa ꝛ p illā ꝛ in illa: ostendiẗ li. Monologion. ca. xiij.
Et q̄đ de ea possit vel nō possit dici sb̄stantialiẗ: inuestigaẗ ibidē ca. xiiij.
Et qꝛ quicq̄d de illa sūma natura diciẗ relatiue: nō est eius significatū sb̄ale. ibideꝫ in ꝓncipio.
Sūma sb̄a nō ē corpꝰ: vl̄ aliq̄d eoꝝ q̄ corporei sensus discernūt: Illa em̄ sola ē q̄ penitꝰ nihil est meliꝰ: ꝛ q̄ melior est oībꝰ q̄ nō sūt qđ ē ipa. li. Monolo. ca. xiiij. ꝓpe finem.
Et qꝫ idē sit illi esse iustā: qđ est esse iusticiā: Et cetera q̄ de ea dicūẗ nō dicūt q̄lis vel q̄nta: ꝫ magis q̄đ sit. ibidē. ca. xv. Et eā dē eē simplicē: ꝛ nō cōpositā: ꝓbaẗ ibidē. ca. xvj.
Sūma natura illa quō sb̄a dicenda sit: ꝛ qꝫ sit extra oēm sb̄am: ꝛ singulariẗ sit q̄c q̄d ē: ōndiẗ ibidē. ca. xxv
Et qꝫ nō ꝯtineaẗ i cōi tractatu sb̄aꝝ ꝛ tn̄ sit sb̄a ꝛ īdiuiduꝰ spūs: ꝓbaẗ ibidē. ca. xxvj.
Itē qꝫ idē spūs sim plicit sit: ꝛ creata illi cōpata non sint: differitur ibidem ca. xxvij.
Et qꝫ eius locutio idipm̄ sit qđ ipse: nec tn̄ sint duo: ꝫ vnꝰ spūs. ibidē. ca. xxviij
Qꝛ i illa sūma natura pr̄ ꝛ filiꝰ ꝛ eoꝝ spūs pl̄ter sint i se inuicem: notatur ibidem. ca. lvij.
Itē qꝫ nullꝰ eoꝝ alio īdigeat ad memorādū vl̄ intelligēdū ꝛc̄. ibidem ca. lviij.
Et qꝫ nō sint tres ꝫ vnꝰ seu pr̄: seu filiꝰ: seu vtrulqꝫ spiritꝰ. perhibetur ibidem ca. lix.
Quō ex his mr̄i filij nasci videāẗ: sb̄tiliẗ moneẗ ibidē. ca. lx. Et qꝫ nō sit ibi nisi vnꝰ vnꝰ. ibidem ca. lxj.

Terra quibus nominibus nominet: ostendit li.j.de Imag.mun.ca.v.
Quod sit rotunda: & oceano vndique claudat &c.notat ibidem.ca.vj.
Terra quinque circulis distinguitur. ibidem.ca.vij.
Terre habitabilis diuisio: notatur ibidem.ca. viij.
Terremotus vnde causentur: ostenditur ibidem.ca.xxij.
Ti Timor peccatorum quomodo excludendus sit: & qualiter incutiat pusillanimitatem: notatur.li.de mēsura crucis.B.
Tre Tres sunt cursus rerum: scilicet mirabilis: naturalis & voluntarius. li.de ꝯcep.virg & pec.ori. ca.xj.
Tres sunt in anima nature: scilicet ratio: voluntas & appetitus. Ratio assimilatur angelis: appetitus brutis animalibus: volūtas vtrisque.li.de Similitu.ca.clxix.
Tres sunt delectatiōes: scilicet suggestio: delectatio & cōsensus. Prima sentitur in carne preter voluntatem: alia in voluntate cogitationis: tertia sentitur cum voluntate operandi.li. de Simi.ca.clxx.
Tres sunt modi libertatis: scilicet actionis: intelligentie & recte voluntatis.ibidem.ca.clxxxj.
Tri Tria sunt verecundie genera: que et ipsa exterius operantur diuersa. ibidem.ca.cxxxviij.
Tria genera hominum molentium: id est: laborantium in hac vita: assimilantur tribus hominibus de mane vsque ad vesperam molentes manu.&c.li.de Simili.ca.xlij.
Tria genera hominum terreno imperatori seruiunt: Et similiter tria sunt genera eorum qui superno regi deseruiunt.ibidem. ca.lxxx. Et iterum ca.clxviij.eiusdem.
Tria sunt genera voluntatis in subditis: scilicet obedientia: licentia & inobedientia. Id ostenditur per similitudinem scilicet de matronā: filiabus: ancillis: & ancilla latrōe. ibidem.ca.lxxxv.&c.& lxxxix.
Tria esse debent in monacho perfecto: quemadmodum in denario. ibidem.ca.xc.
Tria sunt necessaria volenti bonus effici: scilicet scientia: voluntas et vsus: Usus enim complet totum prout in simili de citharedo ostēditur: ibidem.ca.clij.& cliij. Et iterum ca. clx.
Tria damna principaliter sunt in peccatis: e quibus duo hominem: tertium deum respiciunt.li.de Mēsuratione crucis.B.
Tribus modis exponi potest: si qua substantia dicitur esse facta ex nihilo.li. Monolo.ca. viij.
Tribus rebus acquiritur scientia: scilicet doctrina: experimento et ratione. li. de Similitudini. ca. clvj. clvij. et clviij.
Tribus modis sentitur deus: videlicet intellectu: amore et vsu. li. de Simi.ca.clxiij.et clxiiij.& clxv.
Trib⁹ de causis hoīes seruiunt deo: videlicet timore: cōmodo & amore. ibidem ca. clxviij.
Tribus modis loquimur de peccato: scilicet secūdū naturā: ſm gratiam: et secundum disciplinam. ibidem ca.clxxiiij.
Tribus ex causis amatur omnis res: aut natura: aut recte: aut spe cōmodi. Et his tribus modis deus etiam maxime est diligendus. li. de Similitudinibus. ca.clxxx.
Tonitruus est crepitus nubium et ventorum: & fulgur est ignis inde excussus. li. j. de Imagine mundi ca.xxiij. To
Totus vigor bene viuēdi: in obedientia constituitur: et in eius negligētia destruit &c. Epl'a.vj.C.
Elle equiuocum est sicut videre. li. de Concord. gratie et libero arbitrio. EE. Et de libero arbitrio.ca.vij. Ve

Annotatio principalium sententiarum opusculorũ beati Anselmi explicit.

Beati Anſelmi archiepiſcopi Cantuarieñſis in libellos duos ɔtra gentiles:q̃s: Cur deus homo:nomiauit: Prefatio.

Opus ſubditū qđ ꝑpter quoſdā: qui anteq̃ ꝑfectum ꝛ exquiſitū eſſet:ꝑmas ꝑtes eius me neſciente ſibi tranſcribebāt feſtinātius q̃ mihi oportunū eſſet: Ac ideo breuius q̃ vellem ſum coactus vt potui cōſummare. Nā plura q̃ tacui inſeruiſſē ꝛ addidiſſem ſi in quiete ꝛ cōgruo ſpacio illđ mihi edere licuiſſet. In magna enim cordis tribulatione quā vnde ꝛ cur paſſ⁹ ſim nouit de⁹: Illud in anglia rogatus incepi ꝛ in capuana ꝑuincia ꝑegrinus perfeci. Qđ ſm materiā: de qua editum eſt (Cur deus hō)nomiaui:ꝛ ĩ duos libellos diſtinxi. Quorū prior quidē infideliū chriſtianā fidē:qꝛ rōni putant illā repugnare reſpuentiū contī net obiectiōes: ꝛ fideliū reſponſiones:ac tandē remoto chriſto: quaſi nūq̃ aliquid fuerit de illo:ꝑbat rationibus neceſſarijs eſſe impoſſibile vllū hoīem ſaluari ſine illo. In ſecūdo aūt libro ſimilr̄ q̃ſi nihil ſciat̄ de chriſto mōſtrat̄:nō min⁹ aperta rōne ꝛ veritate naturam humanā ad hoc inſtitutā eſſe: vt aliqñ ĩmortalitate beata:totus hō: id eſt in corpore ꝛ ĩ aīa frueret̄:ac neceſſe eſſe vt hoc fiat de homīe ꝑpter qđ factus eſt:ſed nō niſi ꝑ hoīem deū atq̃ ex neceſſitate omnia que de chriſto credimus fieri oportere. Hanc ꝑfaciunculā cū capitulis totius opis:omnes qui librum hunc trāſcribere volēt: ante eius ꝑncipiū vt ꝑfigant poſtulo: quaten⁹ in cuiuſcūq̃ manus venerit:quaſi ĩ ei⁹ fronte aſpiciat: ſi quid in toto corpe ſit quod non deſpiciat.

Explicit prologus.

Capitulorū libri ꝑmi: Cur deus homo: beati Anſelmi annotatio.

Finis annotationū.

Beati Anselmi Cantuariorū archiepiscopi de ordine sancti Benedicti: Liber ꝓmus: Cur deus homo: feliciter incipit.

Questio de qua totū opus pendet: Capitulū.I.

Epe et studiosissime a multis rogat⁹ sū ꝛ verbis ꝛ lr̄is: quaten⁹ cuiusdā de fide nr̄a q̄stionis rōnes quas soleo r̄ndere querētib⁹: memorie scribēdo cōmendē: dicunt eñ sibi placere eas: ꝛ arbitranť satisfacere. Qd̄ petunt: nō vt per rationē ad fidē accedāt: sed vt eorꝫ q̄ credūt: intellectu ꝛ cōtemplatiōe delectenť: ꝛ vt sint quātū possint pati sp ad satisfactionē omī poscēti se rationē de ea q̄ in nobis ē spe. Quā q̄stionē solēt et infideles nobis simplicitatē christianā q̄si fatuā deridētes obijcere: ꝛ fideles multi in corde versare: qua scꝫ rōne vel necessitate deus homo fact⁹ sit: ꝛ morte sua sicut credimus ꝛ cōfitemur: mūdo vitā reddiderit: cū hoc aut ꝑ aliam ꝑsonā: siue angelicā: siue hūanā: aut sola voluntate facere potuerit. De q̄ questiōe nō solū litterati ꝫ etiā illitterati multi querūt: ꝛ rationē eius desiderant. Qm̄ ꝫ de hac multi tractare postulēt: ꝛ licꝫ in quirēdo valde videať difficilis: in soluēdo tñ omib⁹ est intelligibilis: ꝛ ꝓpter vtilitatē rōnisqꝫ pulchritudinē amabilis: q̄uis a sanctis patrib⁹ inde qd̄ sufficere debeat dictū sit: tñ de illa curabo qd̄ mihi deus dignabiť aperire petētib⁹ oñdere. Et qm̄ ea q̄ ꝑ interrogationē ꝛ respōsionē inuestiganť: multis ꝛ maxime tardiorib⁹ ingenijs magis patēt: ꝛ ideo plus placēt: vnū ex illis q̄ hoc flagitāt: q̄ inť alios instantius ad hoc me sollicitat accipiā

mecū disputantē: vt Boso querat et Anselm⁹ respōdeat: hoc mō. Boso.

Sicut rectus ordo exigit vt ꝓfunda christiane fidei credamus prius q̄ ea pͥsumam⁹ rōne discutere: ita negligentia mihi videtur si postq̄ cōfirmati sumus in fide non studem⁹ qḋ credim⁹ intelligere. Quapropť qm̄ gratia dei ꝑueniēte: fidē nr̄e redēptiōis sic puto me tenere vt etiā si nulla rōne qḋ credo possum cōprehendere: nihil tn̄ sit qḋ me ab eius firmitate valeat euellere: a te peto mihi apiri: qḋ vt scis plures mecū petūt: q̄ necessitate scȝ ⁊ rōne deꝰ cū sit omnipotēs: hūilitatē ⁊ infirmitatē humane nature ꝓ eius restauratione assumpserit. A. Qḋ queris a me supra me est: et idcirco altiora me tractare timeo: ne forte cū putauerit aut etiā viderit aliqͥs me ń sibi satisfacere: plus existimet rei veritatē mihi deficere q̄ intellectū meū ad eā capiendā nō sufficere. B. Nō hoc tantū timere debes quātū ⁊ reminisci: qꝛ sepe cōtingit in colloquēdo de aliqua q̄stiōe: vt deus aperiat qḋ prius latebat: ⁊ sperare de gr̄a dei: qꝛ si ea q̄ gratis accepisti libenter impertiris: altiora que nōdum attigisti mereberis accipe. A. Est ⁊ aliud ꝓpter qḋ video aut vix: aut nullatenus posse ad plenū inť nos de hac re nūc tractari: qm̄ ad hoc ē necessaria noticia potestatꝭ ⁊ necessitatis ⁊ volūtatis: ⁊ aliaꝝ quarūdā rerū que sic se habent vt earū nulla possit plene sine alijs cōsiderari: ⁊ ideo tractatus eaꝝ suū opus postulat: nō multū: vt puto facile: nec omnino inutile. Naȝ earum ignorantia quedam facit difficilia: que per earum noticiam fiunt facilia. B. Sic breuiter de his suis locis dicere poteris vt ⁊ qḋ sufficiat ad presens opus habeamus: ⁊ qḋ plus dicendū est in aliud tempus differamus. A. Hoc quoq̄ multū me retrahit a petitiōe tua: qꝛ materia non solū preciosa: ⁊ sicut est de speciosa forma pre filijs hominū: sic etiā est de speciosa ratione sup intellectus hominū. Unde timeo ne quēadmodū ego soleo indignari prauis pictoribus cū ipsum dominū nostrū informi figura pingi video: ita mihi cōtingat si tam decoram materiā incompto et contemptibili dictamine exarare presumo. B. Nec hoc te debet retrahere: qꝛ sicut tu permittis vt qui pōt melius dicat: sic nulli prestituis vt cuiꝰ dictamē tuū nō placet: pulchrius non scribat. Uerū vt oēs excusatōes tuas excludā: qḋ postulo nō facies doctis sed mihi: ⁊ hoc ipm̄ mecū petētibus. Ansel.

Quomō accipiēda sint ea q̄ dicēda sunt: Ca. II.

Quoniā video importunitatē tuā ⁊ illoꝝ q̄ hoc tecū ex charitate et religioso studio petūt: tēptabo ꝓ mea possibilitate deo adiuuāte: ⁊ vr̄is orōnibꝰ q̄s hoc postulātes sepe mihi petenti ad hoc ipm̄ ꝓmisistis: qḋ queritis nō tā ostēdere q̄ tecū querere: sed eo pacto quo oīa que dico accipi volo: videlicȝ: vt si qͥd dixero qḋ maior nō ꝯfirmet auctoritas: q̄uis illud rōne ꝓbare videar: nō alia certitudine accipiatur: nisi qꝛ interim ita mihi videť donec mihi deus aliquo mō meliꝰ reuelet. Qḋ si aliquatenꝰ questiōi tue satisfacere potero: certū eē debebit: quia ⁊ sapiētior me plenius hoc facere poterit. Immo sciēdum est: quicqͥd hō inde dicere vľ scire possit altiores tāte rei adhuc latere rationes. Boso. Patere igitur vt verbis vtar infideliū: Equū enim est vt cū nostre fidei rationē studemꝰ inquirere: ponamꝰ obiectiōes eoꝝ qui nullatenꝰ ad fidē eandem sine ratiōe volunt accedere. Quis em̄ illi ideo rōneȝ q̄rāt: qꝛ nō credunt: nos xͦo quia credimꝰ: vnū idē q̄ tn̄ est qḋ querimꝰ: ⁊ si quid responderis cui auctoritas obsistere sacra videatur licet mihi illā obtēdere quatenus quō nō obsistat aperias. A. Dic quod tibi videť.

Obiectiões infideliũ ꝛ responsiões fideliũ: Ca. III.

Boso.

O Bijciũt nobis deridētes simplicitatē nostrā infideles: q2 deo facim⁹ iniuriā ꝛ cōtumeliā cũ eũ asserim⁹ in vterũ mulieris descēdisse: natũ esse de femīa: lacte et alimt̄ hũanis nutritũ: creuisse: ꝛ vt multa alia taceā que deo nō videnť cōuenire: lassitudinē: famem: sitim: verbera: ꝛ īter latrones crucem mortē ꝗ sustinuisse. Ansel. Nos nō facim⁹ deo iniuriā vllā aut cōtumeliā: sed toto corde grās agētes laudam⁹ ꝛ p̄dicam⁹ ineffabilē altitudinē misericordie illi⁹: q2 quāto nos mirabili⁹ ꝛ p̄ter opinionē de tantis ꝛ tā debitis malis in quib⁹ eram⁹ ad tanta et tā indebita bona q̄ pdideram⁹ restituit: tanto maiorē dilectiōȝ erga nos ꝛ pietatē mōstrauit. Si em̄ diligēter cōsiderarent ꝙ cōuenienter hoc mō ꝓcurata sit humana restauratio: nō deriderēt nr̄aȝ simplicitatē: ʒ dei nobiscũ laudarēt sapientē benignitatē. Ro. 5. Oportebat nāꝗ vt sicut p homīs īobedientiā mors in hũanũ genus intrauerat: ita per hoīs obediētiā vita restitueretur. Et queadmodũ peccatũ qȯ fuit causa nr̄e dānatiōis initiũ habuit a femīa: sic vere iusticie ꝛ salutis auctor nasceretur de femina. Et vt diabolus qui p gustũ ligni (quē psuasit) hominē vicerat: p passionē ligni quā intulit: ab homīe vinceretur. Sũt quoꝗ alia multa que studiose considerata ineffabilē quandā nostre redemptionis hoc modo ꝓcurare pulchritudinē ostendũt.

Q2 he responsiões videanť infidelibus quasi quedā picture: Capi. IIII. Boso:

O Mnia hec pulchra: ꝛ q̄si quedā picture suscipiēda sũt. Sȝ si non sit aliq̄d solidũ sup qȯ sedeāt: nō videnť infidelib⁹ sufficere: cur ea q̄ dicim⁹ pati deũ voluisse: credere debeam⁹. Nā qui picturā vult facere aliq̄d eligit solidũ sup qȯ pingat vt maneat qȯ pingit. Nemo enī pingit in aqua vel ī aere: q2 ibi nulla manēt picture vestigia. Quapropť cũ has cōueniētias q̄s dicis infidelibus q̄si quasdā picturas rei geste obtēdim⁹: qm̄ nō rem gestā ʒ figmentũ arbitranť esse qȯ credim⁹: quasi sup nubē pingere nos existimāt. Mōstrāda est ḡ p̄us veritatis rōnabilis soliditas: id est necessitas que ꝓbet deũ ad ea q̄ p̄dicam⁹ debuisse aut potuisse hũiliari: ꝛ deinde vt ipm̄ q̄si corpus veritatis pl⁹ niteat: iste cōueniētie quasi picture corporis sunt exponēde. Ansel. Nōne satis necessaria ratio videť: cur de⁹ ea q̄ dicim⁹ facere debuerit: q2 gen⁹ hũanũ tā. s. p̄ciosum opus eius oīno perierat: nec decebat vt qȯ deus de homīe ꝓposuerat penit⁹ adnihilareť: nec idē ei⁹ ꝓpositũ ad effectũ duci poterat: nisi gen⁹ hũanũ ab ipso creatore suo liberareť.

Q2 redemptio homīs non potuit fieri p aliam ꝙ p dei psonam: Capi. V. Boso:

H Ec ipsa liberatio si per aliā ꝙ p dei psonā: siue p angelũ: siue p hoīem eēt facta quolibȝ modo diceretur: mens humana multo tolerabili⁹ accipet. Potuit em̄ deus hoīem aliquē facere sine peccato: nō de massa peccatrice: nec de alio hoīe: sed sicut fecit adā: p quē hoc ipm̄ op⁹ fieri potuisse videť. A. An non intelligis: q2 quecũꝗ alia p sona hominē a morte redimeret eterna: eius seruus idē hō recte iudicareť. Qȯ si esset: nullaten⁹ restaurat⁹ esset ī illā dignitatē quā habiturus erat si non peccasset: cum ipse qui nō nisi dei seruus ꝛ equalis angelis bonis per omnia futur⁹ erat: seruus eius esset qui deus non esset: et cuius angeli serui non essent. Boso:

Qualiter rep̄hendant infideles ꝙ dicimus deũ morte

sua nos redemisse: ⁊ sic dilectionē suā erga nos ostendisse: ⁊ ꝓ nobis expugnare diabolū aduenisse:

Capi. VI.

Hoc est quod valde mirant: quia liberationē hanc: redēptionē vocam⁹. In qua nāq₃ aiunt nobis captione: aut in quo carcere: aut ī cuius potestate tenebamini: vnde vos deus non potuit liberare: nisi vos tot laboribus: ⁊ ad vltimū suo sanguine redimeret? Quib⁹ cum dicim⁹: Redemit nos a peccatis ⁊ ab ira sua: ⁊ de inferno: ⁊ de potestate diaboli: quē quia nos nō poteram⁹: ipse pro nobis venit expugnare: ⁊ reemit nobis regnum celorū. Et quia hec omnia fecit: hoc modo ostendit quātum nos diligeret. Respondent. Si dicitis: quia deus hec oīa facere nō potuit: solo iussu: quē cūcta iubēdo creasse dicitis: repugnatis vobismetipsis: q₂ impotentē illum facitis. Aut si fatemini q₂ potuit: sed noluit nisi hoc modo: quomō sapientē illū dicitis vel ostendere poteritis: quem sine vlla ratione tam indecentia velle pati asseritis? Omnia enī hec que obtenditis: ī eius volūtate cōsistūt. Ira nāq₃ dei non est aliud ꝗ̄ voluntas puniendi. Si ergo nō vult punire peccata hominū: liber est homo a peccatis: ⁊ ab ira dei: ⁊ ab inferno: et a potestate diaboli: que omnia propter peccata patit: ⁊ recipit ea: quib⁹ propter eadem peccata priuat. Nam in cui⁹ potestate est infernus: aut diabolus: aut cuius est regnū celorū: nisi ei⁹ qui fecit oīa? Quecunq₃ itaq₃ timetis aut desideratis: eius voluntati subiacēt: cui nihil resistere pōt. Quapropter si humanū genus saluare noluit nisi eo quo dicitis modo cū sola voluntate potuerit: vt mitius dicā: videte quomō eius sapientie repugnatis. Nam si homo qd facile posset cum graui labore sine ratiōe faceret: non vtiq₃ sapiens ab vllo iudicaret. Quippe qd dicitis deum taliter ostendisse quātū vos diligeret: nulla ratione defendit: si nullaten⁹ hominē aliter potuisse saluare nō monstrat. Nam si aliter nō potuisset: tūc forsitan necesse esset vt hoc mō suam dilectionē ostenderet. Nūc ꝟo cum aliter possit saluare hominē: que ratio est: vt ꝓpter ostendendā dilectionē suā ea que dicitis ⁊ faciat ⁊ sustineat? An enim non ostendit angelis bonis quātum eos diligat: ꝓ quib⁹ talia non sustinet? Qd ꝟo eum dicitis venisse expugnare ꝓ vobis diabolum: quo sensu audetis ꝓferre? Nonne dei omnipotentia regnat vbiq₃? Quomō ergo indigebat deus vt ad vincendū diabolū de celo descenderet? Hec nobis infideles obijcere posse vident.

Quod nullā diabolus habebat iusticiā aduersus hominē: ⁊ quare videat habuisse: ⁊ cur deus hoc modo hominē liberarit:

Capi. VII.

Sed ⁊ illud qd dicere solem⁹: deū sc₃ debuisse prius ꝑ iusticiā cōtra diabolū agere: vt liberaret hominē: ꝗ̄ per fortitudinē: vt cum diabolus eū in quo nulla mortis erat causa: ⁊ qui deus erat occideret: iuste potestatē quā sup peccatores habebat amitteret: alioquin iniustam violentiā fecisset illi: qm̄ iuste possidebat hominē quē nō ipse violēter attraxerat: sed idē hō se sponte ad illū cōtulerat: nō video quā vim habebat. Nā si ipse diabolus aut hō suus esset: aut alterius ꝗ̄ dei: aut in alia ꝗ̄ ī dei potestate maneret: forsitan h̄ recte diceret. Cū aūt diabolus aut hō nō sit nisi dei: ⁊ extra potestatē dei neuter ꝯsistat: quā cām debuit deus agere cum suo: de suo: ī suo: nisi vt seruū suū puniret ꝗ suo cōseruo cōmunē dn̄m deserere ⁊ ad se ꝑsuasisset trāsire: ac traditor fugitiuū: fur furē

cum furto dñi sui suscepisset. Alterq̄ nāq̄ fur erat: cū alter altero ꝑsuadē te seipm̄ dño suo furabat̄. Quid enī iusti⁹ fieri posset si h̄ de⁹ faceret: aut si iudex oīm de⁹ hoīem sic possessum de potestate tā iniuste possidētis: vel ad puniēdū istū aliter q̄ꝑ diabolū: vel ad parcēdū illi eriperet: q̄ h̄ iniusticia esset? Quis em̄ hō iuste a diabolo torq̄ret̄: ipse tñ illū iniuste torq̄bat. Hō nāq̄ meruerat vt puniret̄: nec ab vllo couenienti⁹ q̄ ab illo cui ꝯsēserat vt peccaret. Diaboli xo meritū nullū erat vt puniret: imo h̄ tanto faciebat iniusti⁹: quāto nō ad hoc amore iusticie trahebat̄: sed instinctu malicie impellebat̄. Nā hoc nō faciebat deo iubēte: ꝫ incōprehēsibili sapientia sua (q̄ mala etiā bñ ordinat) ꝑmittēte. Et puto illos q̄ diabolū aliquā opinant̄ hr̄e in possidēdo hoīez iusticiā: ad hoc inde adduci: q̄ꝛ vidēt hoīem diaboli vexatiōi subiacere iuste: ꝛ deū hoc iuste ꝑmittere: ꝛ idcirco putāt diabolū illam iuste inferre. Cōtingit em̄ idē aliq̄d diuersis cōsideratiōibus esse iustū ꝛ iniustū: ꝛ ob hoc a non diligēter intuētibus: totū iustū aut īiustū iudicari. Euenit enī aliq̄n vt aliq̄s īnocētē ꝑcutiat īiuste: vnde ipse iuste ꝑcuti mereat̄: si tamē ꝑcussus (qui se nō debet vindicare) ꝑcutiat ꝑcutientē se: iniuste hoc facit. Hec igit̄ ꝑcussio ex ꝑte repercutiētis iniusta est: q̄ꝛ nō debuit se vīdicare: ex ꝑte xo ꝑcussi iusta: q̄ꝛ iniuste ꝑcutiens: iuste ꝑcuti meruit. Diuerso igit̄ intuitu: iusta ꝛ iniusta est eadē actio quā cōtingere potest ab alio iudicari iustā tm̄: ab alio iniustā. Hoc quoq̄ mō diabolus nō iniuste dicit̄ vexare hoīem: q̄ꝛ de⁹ hoc iuste ꝑmittit: ꝛ hō hoc iuste patit̄. Sed ꝛ hoc q̄ hō iuste dicit̄ pati: nō sua iusticia iuste dicit̄ pati: ꝫ q̄ꝛ punit̄ iusto iudicio dei.

Col. 2. At si obtēdit̄: chirographū illud decreti q̄ aduersū nos dicit aplūs fuisse: ꝛ ꝑ mortē christi deletū esse: ꝛ putat aliq̄s ꝑ illud significari: q̄ꝛ diabolus quasi sub cuiusdā pacti chirographo ab hoīe iuste ante passionē christi: peccatū velut vsurā primi peccati q̄ ꝑsuasit homī: ꝛ penā peccati exigeret: vt ꝑ hoc iusticiā suam sup hominē videatur probare: nequaq̄ ita intelligēdū puto. Quippe chirographū illud nō est diaboli: q̄ꝛ chirographum dicit̄ decreti. Decretū em̄ illō non erat diaboli sed dei. Justo nāq̄ iudicio dei decretū erat ꝛ q̄si chirographo confirmatū: vt hō qui spōte peccauerat: nec peccatū nec penā peccati ꝑ se vitare posset. Est em̄ spirit⁹ vadēs ꝛ nō rediēs. Et: Quis facit peccatū seru⁹ est peccati: nec qui peccat impunitus debet dimitti: nisi misericordia peccatori parcat ꝛ eū liberet ac reducat. Quobrē ꝑ hoc chirographū nullā inueniri posse diaboli iusticiā in homīs vexatiōe credere debemus. Deniq̄ sicut in bono angelo nulla oīno est iniusticia: ita in malo nulla est penitus iusticia. Nihil igit̄ erat in diabolo cur deus cōtra illum ad liberandū hominē sua vti fortitudine non deberet. Ps. 7 Job. 8

Quomō licet humilia que dicim⁹ de christo nō ꝑtineat ad diuinitatē: tamē incōueniens videt̄ infidelibus ea de illo dici scdm̄ hominē: et vnde illis videat̄ eundē hominē nō spōte mortuū esse: Capi. VIII. Ansel.

Afficere nobis debet ad rationē voluntas dei cū aliquid facit: licꝫ non videamus cur ita velit: Voluntas nāq̄ dei nunq̄ est irrationabilis. B. Verū est si cōstet deū id velle vnde agit̄. Nequaq̄ em̄ acquiescunt multi deū aliquid velle si ratio repugnare videat̄. A. Quid tibi videtur repugnare ratiōi: cū deū ea voluisse fatemur q̄ de eius incarnatiōe credim⁹? B. At breuiter dicā: Altissimū ad tā humilia inclinari: omīpotentē aliquid facere cū tanto labore. A. Qui hoc dicunt nō intelligūt q̄ credim⁹. Diuinā enī naturā absq̄ dubio asserimus

impassibilẽ: nec vlla tenus posse sua cel
situdine hũiliari: nec ĩ eo qđ vult fa-
cere laborare: Sed dñm iesũ christũ
dicimus deũ verũ et verũ hominẽ: vnã
psonã ĩ duabus naturis: et duas natu-
ras ĩ vna psona. Quapropter cũ dici-
mus deũ aliqđ hũile aut infirmũ pa
ti: nõ hoc intelligimus sm sublimitatẽ ĩ-
passibilis nature: sed sm infirmitatẽ
hũane sube quã gerebat: et sic nostre
fidei nulla rõ obuiare cognoscit. Sic
enĩ nullã diuine sube significamus hu
militatẽ: sed vnã dei et hominis mõstra-
mus eẽ psonã. Nõ ergo ĩ incarnatiõe dei
hũilitas eius vlla intelligit facta: sed
natura hominis credit exaltata. B
Ita sit: Nihil imputet diuine nature
qđ sm ĩfirmitatẽ hoĩs de christo dĩ.
Uerũ: quõ iustũ aut rõnabile pbari
Matth.3. poterit: q deus hoĩez illũ quẽ pat fi-
liũ suũ dilectũ in quo sibi bñ cõplacuit
vocauit: et quẽ filius seipsũ fecit: sic tra
ctauit aut tractari pmisit? Que autẽ
iusticia ẽ hoĩem oĩm iustissimũ mor-
ti tradere p peccatore? Quis homo
si innocentẽ dãnaret vt nocentẽ libe
raret: dãnandus nõ iudicaret? Ad idẽ
eñ res deduci videt incõueniẽs: qđ
supra dictũ ẽ: Nã si alit pctõres nõ
potuit saluare q̃ iustũ dãnando: vbi
est eius oĩpotẽtia? Si xo potuit sed no-
luit: quõ defendemus sapiẽtiã eius atq
iusticiã? A Deus pat nõ queãd
modũ videris intelligere: hoĩem illũ
tractauit: aut ĩnocentẽ p nocẽte mor
ti tradidit. Nõ eñ eũ inuitũ ad mor
tẽ ille coegit aut occidi pmisit: sed idez
ipse spõte sua mortẽ sustinuit: vt ho-
mines saluaret. B Etiã si nõ in-
uitũ qm volũtati pr̃is cõsensit: quo-
dã tñ modo illũ coegisse videt pcipi
Phil.2. endo. Dicit eñ: q christus hũiliauit
semetipm factus obediẽs patri vsq ad
mortẽ: mortẽ aũt crucis: Propter qđ
Heb.5. et deus illũ exaltauit: Et q didic obe-
dientiã ex his q passus ẽ. et q pprio
Roma.8 filio suo nõ pepcit pat: sed p nobis oĩ-
bus tradidit illũ. Et idẽ filius dicit:
Ioh.6. Nõ veni volũtatẽ meã facere: sed vo-
lũtatẽ eius q misit me. Et iturus ad pas-

sionẽ: dicit: Sicut mãdatũ dedit mi- Ioh.14.
hi pr̃ sic facio. Itez Calicẽ quẽ dedit Eiusđ.18
mihi pr̃ nõ vis vt bibã illũ? Et alibi:
Pater si possibile ẽ trãseat a me calix Mat.26.
iste: Uerũtñ nõ sic ego volo sed sic tu.
Et alibi: Pat si nõ põt hic calix trãsi- Ibidem.
re nisi bibã illũ: fiat volũtas tua. In
omnibus istis plus videt christus obe-
dientia cogẽte: q̃ spõtanea volũtate
dispon ẽte mortẽ sustinuisse.

Qr sponte mortuus sit: et qđ sit: Factus est obediẽs vsq ad mortem. Et: Propter qđ et deus illũ exaltauit. Et: Nõ veni facere voluntatẽ meã. Et: Proprio filio suo nõ pepercit deus. Et: Nõ sicut ego volo: sed sicut tu: Ca. IX. A

Ut mihi videt: non bñ discer-
nis inter hoc qđ fecit exigẽte
obediẽtia: et quod (sibi factũ
q seruauit obedientiã) sustinuit non
exigẽte obediẽtia. B Necesse ha-
beo vt hoc aptius exponas. A Cur
psecuti sunt eũ iudei vsq ad mortẽ?
B Nõ ob aliud: nisi q veritatẽ et
iusticiã viuẽdo et loquẽdo indeclina
biliter tenebat. A Hoc puto: q deus
ab oĩ rõnali creatura exigit: et hoc illa p
obediẽtiã deo debet. B Sic nos
fateri oportet. A Hãc igit obe-
diẽtiã debebat hõ ille deo pr̃i: et hũa-
nitas diuinitati: et hanc ab illo exige-
bat pater. B Hoc nulli dubiũ. A
Ecce habes q fecit exigẽte obediẽtia.
B Uerũ ẽ: et iã video qđ sibi illatũ
quia obediẽtiã pseuerãdo: sustinuit.
Nã illata ẽ illi mors: q pstitit ĩ obe-
diẽtia et hãc sustinuit. Sz quõ hoc: obe
diẽtia nõ exigat: nõ ĩtelligo. A Si
hõ nũq̃ peccasset: deberet pati mor-
tẽ: aut deberet deus hoc ab illo exigere?
B Queãdmodũ credimus: nec hõ
moreret: nec hoc exigeret ab illo: Sz hu-
ius rei a te audire volo rõnẽ A Rõna
lẽ creaturã iustã factã esse: et ad hoc vt
deo fruendo beata esset: non negas?
B Nõ. A Deo aũt neq̃q̃ existi-

mabis cõuenire: vt quã fecit iustam ad beatitudinẽ: cogat sine culpa esse miserã: Hoiẽm eñ inuitũ mori: miserũ est. B Patet: quia si nõ peccasset hõ: nõ deberet deus ab eo mortem exigere. A Non ergo coegit deus christũ mori in quo nullũ fuit peccatũ: sed ipse spõte sustinuit mortem: non per inobedientiã deserendi vitã: sed propter obedientiã seruandi iusticiã: in qua tã fortiter pseuerauit vt inde mortẽ incurreret. Põt etiã dici: qꝛ pcepit illi mori pater: cũ hoc pcepit pater vnde incurrit mortem. Ita ergo sicut mandatũ dedit illi pater sic fecit. & calicem quẽ dedit ei bi-
Phil.2. bit. & factus ẽ obediẽs patri vsqꝫ ad
Heb.5. mortẽ. & sic didicit ex his q̃ passus ẽ obediẽtiã: id est q̃usqꝫ debeat seruari obedientia. Verbũ aũt qd̃ positũ ẽ: Didicit: duobus modis intelligi põt. Aut eñ didicit: dictũ ẽ p eo qd̃ ẽ: alios discere fecit. Aut qꝛ qd̃ p sciaꝫ nõ ignorabat expimẽto didicit. Qd̃ aũt
Phili.2. aplus cum dixisset: Hũiliauit semetipsum factus obediẽs vsqꝫ ad mortẽ: mortẽ autẽ crucis: Subdidit: Propter qd̃ & deus illũ exaltauit: & dedit illi nomẽ qd̃ est sup oẽ nomen. Cui
Ps.109 simile est qd̃ dauid dicit: De torrẽte ĩ via bibit: ppterea exaltauit caput. Nõ ita dictũ est q̃si nullaten⁹ potuisset puenire ad hãc exaltationẽ: nisi p hãc mortis obedientiã: & hec exaltatio nõ nisi in retributionẽ hui⁹ obedientie collata sit. Pri⁹ eñ q̃ pateret
Luce.10. ipse dixit: oĩa sibi esse tradita a pr̃e. &
Joh.16 iterũ: oĩa patris esse sua: sed qm̃ ipse cũ pr̃e sancto qꝫ spũ disposuerat se nõ alit q̃ p mortẽ celsitudinẽ oĩpotẽtie sue ostẽsurũ mũdo. Quippe qd̃ non nisi p illã mortẽ fieri dispositũ ẽ: cũ p illã fit: nõ incõgrue dicit ppter illam fieri. Si eñ intẽdim⁹ aliqd facere: s ppponim⁹ nos pus aliud facturos p quod illud fiat: cũ iã factũ est qd̃ volum⁹ pcedere: si fit qd̃ intẽdim⁹: recte dicit ppterea fieri qm̃ factũ est, ppt qd̃ differebat: qꝛ nõ nisi p illud fieri dispositũ erat. Nam si fluuiũ quẽ eq̃ vel naui trãsire possum: & ppono me nõ nisi naui trãsiturũ: & ideo differo transmeare: qꝛ nauis abest: cum iam psto ẽ nauis: si trãseo: recte de me dicit: Nauis pata fuit: iõ transiuit. Et non solũ ita loqmur qñ p illud quod pcedere volum⁹: sed etiã qñ nõ per illud sed tm̃mõ post illud facere aliõ aliqd statuimus. Si qs eñ differt cibũ sumere ppterea qꝛ nõdum ea die misse celebratiõi affuit: pacto qd̃ pus facere volebat: nõ incõgrue dicit illi: Jam sume cibũ: ppterea qꝛ iã fecisti ppter quod sumere differebas. Multo igit minus inusitata est locutio cũ christus dicit exaltat⁹: ppterea quia mortẽ sustinuit: p quã & p⁹ quã illã exaltatõeꝫ decreuit facere. Potest h aũt & eo modo intelligi quo idẽ dñs
legit pfecisse sapiẽtia & gratia apud Luce.1
deũ: nõ qꝛ ita erat: sed qꝛ ille sic se habebat ac si ita eẽt. Nã sic post mortẽ exaltat⁹ est q̃si ppter illã fierẽt hec.
Qd̃ aũt ipse ait: Nõ veni volũtatẽ Joh.6
meã facere: sed eius qui misit me: tale
est quale ẽ & illud: Mea doctrina nõ Joh.7
est mea: Nam qd̃ qs nõ habet de se s a deo: hoc nõ tã suũ q̃ dei dicere debet. Nullus eñ homo a se habet veritatẽ quã docet: aut iustã voluntatẽ: sed a deo. Non ergo venit christ⁹ voluntatẽ suã facere sed patris: qꝛ iusta volũtas quã habebat nõ erat ex hu-
manitate sed ex diuinitate. Proprio Roma
eñ filio suo nõ pepcit deus: sed p nobis oĩb⁹ tradidit illũ: nõ est aliud dicere q̃ nõ liberauit illũ. Nã multa ĩ sacra scriptura hmõi ĩueniunt. Ubi
aũt dicit: Pater si fieri põt transeat Mat.2
a me calix iste: verũ tamẽ non sicẽ ego
volo s sicut tu: Et Si nõ põt hic ca- Ibide
lix trãsire nisi bibã illũ: fiat volũtas tua: naturalem salutis per voluntatẽ suã significat appetitũ: quo hũana caro dolorẽ mortis fugiebat. Volũtatẽ xp̃o patris dicit: nõ qm̃ maluerit pater mortẽ filij q̃ vitã: sed qꝛ humanũ gen⁹ restaurare nolebat pater: nisi faceret homo tam magnũ aliqd sicut erat mors illa: quia non poscebat ra-

tio qđ alius facere nō poterat. Idcirco dicit filius illum velle suam mortē quā ipse maluit pati ꝙ vt genus humanū ñ saluaret: Ac si diceret: Qm̄ nō vis aliter recōciliationē mūdi fieri: dico te hͦ modo velle mortē meā: Fiat ergo volūtas tua: id ē fiat mors mea vt mūdus tibi recōciliet. Nam sepe aliquē velle dicim⁹ aliquid: qꝛ non vult aliud: qđ si vellet nō fieret illud quod dicit velle: Ut cū dicim⁹ illum lucernam velle extinguere qui nō vult fenestrā claudere: per quam ventus intrat qui lucernā extinguit. Sic ergo voluit deus pater mortem filij: qꝛ non aliter voluit mundū saluare nisi homo tam magnū aliqđ faceret: vt iam dixi. Qđ filio volēti salutē hominū tantūdē valuit: quoniā hoc alius facere nō valebat: quātū si illi mori pciperet. Unde ille: Sicut mādatū dedit illi pater sic fecit: ꝛ calicem quē dedit ei pater: bibit: obediens vsq3 ad mortē.

Item de eisdem quomō aliter recte intelligi possint: Capi. X.

Potest etiā recte intelligi: qꝛ p illā piam voluntatē q̄ voluit filius ꝑ salute mūdi mori: dedit illi pater: nō tñ cogendo mandatū: ꝛ calicem passionis: ꝛ non pepcit illi: sed ꝑ nobis tradidit illū: ꝛ mortem illi⁹ voluit: ꝛ quia ipse fili⁹ obediens fuit vsq3 ad mortem: ꝛ didicit ex his q̄ passus est obedientiā. Quēadmodū enim ſm humanitatē nō habebat a se voluntatem iuste viuendi sed a patre: ita quoq3 illā voluntatē qua vt tm̄ bonū faceret mori voluit: nō potuit habere nisi a patre luminū

B.1. a quo est omne datū optimū: ꝛ omne donū pfectum. Et sicut pat trahere dando voluntatē dicit: ita nō incōgrue fit si impellere asserit. Sicut em̄

B.6. filius dicit de patre: Nemo venit ad me nisi pater traxerit eum: ita dicere potuit nisi impulerit eum. Similiter quoq3 proferre potuit: Nemo currit ad mortē ꝑpter nomē meū nisi pater impulerit aut traxerit eū. Qm̄ nāq3 volūtate quisq3 ad id qđ indeclinabiliter vult trahit vel impellit: non incōuenienter trahere aut impellere deus: cum talem dat voluntatē: affirmat. In quo tractu vel impulsu nulla intelligitur violentie necessitas: sed accepte bone volūtatis spōtanea et amata tenacitas. Si ꝟ hoc modo nequit negari patrē (voluntatem illā dando filiū ad mortē) traxisse vl impulisse: quis nō videat eadem ratiōe mandatū illi vt mortem sustineret sponte: ꝛ calicem quē non inuitus biberet dedisse? Et si fili⁹ sibi nō pepercisse: sed ꝑ nobis spōtanea volūtate seipsum tradidisse recte dicitur: quis neget recte dici: qꝛ pater a quo talē habuit volūtatē illi non pepercit: sed ꝑ nobis tradidit illum: ꝛ mortē eius voluit? Hoc etiam modo indeclinabilit ꝛ sponte seruādo acceptā voluntatē a patre: filius fact⁹ est illi obediens vsq3 ad mortē: ꝛ didicit ex his que passus est obediētiā: id est ꝙ magna res faciēda sit ꝑpter obedientiā. Nā tūc ē vera ꝛ simplex obedientia: cū rationalis natura nō necessitate sed sponte seruat voluntatē a deo acceptā. Alijs quoq3 modis recte possum⁹ patrē voluisse filij mortem intelligere: ꝙuis isti possint sufficere. Nā sicut velle dicim⁹ eum qui facit vt alius velit: ita etiā dicimus eum velle qui nō facit vt alius velit: sed approbat qꝛ vult. Ut cum videmus aliquem fortiter pati velle molestiā: vt pficiat qđ bn̄ vult: ꝙuis fateamur nos velle vt illā penā sustineat: nō tamē volum⁹ aut amamus penā eius sed volūtatē. Illū quoq3 qui ꝓhibere pōt ꝛ nō ꝓhibet: solem⁹ dicere: qꝛ vult qđ non ꝓhibet. Qm̄ ergo patri voluntas filij placuit: nec ꝓhibuit eū velle aut implere qđ volebat: recte voluisse vt fili⁹ mortē tā pie: tam vtiliter sustineret: ꝙuis penā eius nō amaret affirmat: nō autē potuisse calicē trāsire nisi biberet illū

dixit: nõ q2 nõ posset mortẽ vitare si velletsed qm̃ sicut dictũ est: mũdum erat impossibile alit̃ saluari: τ ip̃e indeclinabilit̃ volebat poti⁹ mortẽ pati ꝙ̃ vt mũdus nõ saluaret̃. Jdcirco aũt dixit ṽba illa: vt doceret hũanũ gen⁹ alit̃ nõ potuisse saluari ꝙ̃ p mortẽ suã: nõ vt oñderet se mortẽ neq̃ꝙ̃ valuisse vitare: Nã quecũ q3 de illo dicunt̃ his que dicta sunt siĩa: sic sũt exponẽda: vt nulla necessitate sed libera volũtate mortuus credat̃. Erat
Esa.52. nã q3 omp̃s: τ de illo legit̃: Qm̃ oblatus est: q2 ipse voluit. Et ipse dicit:
Job.10. Ego pono animã meã: vt iterũ sumã eã: nemo tollet eam a me: ꝫ ego pono eã a meip̃o. Potestatẽ habeo ponendi eã τ ptãtẽ habeo iteꝝ sumẽdi eã. Qð ꝙ idẽ ip̃e sua ptãte τ sua volũtate facit: nullaten⁹ ad h̃ cogi recte dr̃. B Hoc solũ: q2 pmittit de⁹ illũ sic tractari ꝙ̃uis volentẽ: nõ videt̃ tali p̃ri õ tali filio ꝯuenire. A Jmmo maxĩe decet talẽ patrẽ tali filio ꝯsentire si q̃d vult laudabilit̃ ad honorẽ dei: τ vtilit̃ ad salutẽ hoĩm: q̃ alit̃ fieri nõ potuit. B Jn h̃ adhuc ṽsamur: q̃lit̃ mors illa rõnabil̃ τ necessaria mõstrari possit: Aliter nãq3 nec ip̃e fili⁹ eã velle: nec pater cogere aut pmittere debuisse videt̃. Querit̃ eñ cur de⁹ alit̃ hoĩem saluare nõ potuit: aut si potuit: cur hoc nõ voluit? Nã τ incõueniens videt̃ esse deo: hoĩem hoc mõ saluasse: nec appet q̃d mors ista valeat ad saluãdũ hoĩem. Mirũ eñ est si de⁹ sic delectat̃: aut eget sanguine innocẽtis: vt nõ nisi interfecto eo parcere velit aut possit nocenti.
A Qm̃ accipis in hac q̃stione p̃sonã eoꝝ q̃ credere nil volũt nisi p̃mõstrata rõne: volo tecũ pacisci: vt nullũ vel minimũ incõueniẽs ĩ deo a nobis accipiat̃: τ nulla vel minima ratio si maior non repugnat reijciatur. Sicut enĩ in deo quãlibet paruũ incõueniens sequit̃ impossibilitas: ita quãlibet paruã rõnem si maiori non vincit̃ comitat̃ ncc̃itas. B Nihil in hac re libẽti⁹ accipio ꝙ̃ vt hoc pactum inter nos cõmuniter seruet̃.

A De incarnatiõe dei tm̃: τ de his que de illo assumpto hoĩe credim⁹ questio est. B Jta est. A Po nam⁹ ꝙ dei incarnationẽ: τ q̃ de illo dicim⁹ hoĩe nunꝙ̃ fuisse: τ constet inter nos hoĩem esse factũ ad beatitudinẽ q̃ in hac vita haberi nõ põt: nec ad illam posse puenire queꝙ̃ nisi dimissis peccatis: nec vllũ hoĩem hanc vitã trãsire sine peccato: τ alia quoꝝ fides ad salutẽ eternã necessaria est. B Jta fiat: q2 nihil in his incõueniens aut impossibile deo videtur. A Necessaria est igit̃ hoĩ peccatoꝝ remissio vt ad beatitudinẽ pueniat. B Sic omnes tenem⁹.

Quid sit peccare: τ ꝓ peccato satisfacere: Ca. XI.

A Querendũ est igit̃ q̃ rõne deus dimittat peccata hoĩb⁹: et vt hoc faciam⁹ aptius p̃us videam⁹ q̃d sit peccare: τ q̃d ꝓ pctõ satisfacere. B Tuũ est oñdere: τ meũ intẽdere. A Si angel⁹ vel homo semp redderet deo qð debet: nunꝙ̃ peccaret. B Nequeo ꝯtradicere. A Nõ ẽ itaq3 aliud peccare ꝙ̃ deo nõ reddere debitũ. B Quod est debitũ qð deo debemus? A Oĩs volũtas rationalis creature subiecta debet esse volũtati dei. B Nihil verius. A Hoc est debitũ qð debet angel⁹ τ hõ deo: ꝙ soluẽdo nullus peccat: τ ꝙ oĩs qui nõ soluit peccat. Hec ẽ iusticia siue rectitudo volũtatis q̃ iustos facit siue rectos corde: id est volũtate. Hic est sol⁹ τ tot⁹ honor quẽ debemus deo: τ quẽ a nobis exigit de⁹. Sola nãq3 talis volũtas opa facit placita deo cũ põt opari: et cũ nõ põt: ip̃a sola p se placet: q2 nullũ opus sine illa placet. Hũc honorẽ debitũ qui deo nõ reddit: aufert deo qð suũ est: τ deum exhonorat: τ hoc est peccare. Qdiu aũt non soluit qð rapuit: manet ĩ culpa. Nec sufficit solũmõ reddere qð ablatũ est: ꝫ ꝓ cõtumelia illata plus debet reddere ꝙ̃ abstulit. Sicut enim qui ledit salutẽ alterius: nõ sufficit si salutẽ restituit nisi ꝓ illata doloris iniuria recõpen

fit aliqd: ita q honorē alicui⁹ violat nō sufficit honorē reddere: si nō ꝑm exhonorationis factā molestiā aliqd qd placeat illi quem exhonorauit restituat. Hoc quoqꝫ attēdendū ꝙ cū aliquis qd iniuste abstulit soluit: hoc debet dare qd ab illo nō posset exigi si alienū non rapuisset. Sic ergo debet oīs q peccat honorē deo quē rapuit soluere. Et hec est satisfactio quā oīs pctōr debet deo facere. B In his omib⁹ qm̄ rationē sequi ꝓposuimm⁹: q̄uis aliquātulū me terreas: nil habeo qd possim dicere cōtra.

Utrū sola miscdia sine omi debiti solutione deceat deū pctā dimittere: Ca. XII.

A Videam⁹ ⁊ videam⁹ vtrū sola misericordia sine omī solutione ablati sibi honoris deceat deū pctā dimittere. B Nō video cur nō deceat. A Sic dimittere peccatū nō est aliud q̄ nō punire: ⁊ qm̄ recte ordinare peccatū sine satisfactiōe non est nisi punire: si nō punit inordinatū dimittit. B Rōnabile ē qd dicis. A Deū ꝟo nō decet aliqd in suo regno inordinatū dimittere. B Si aliqd aliud volo dicere timeo peccare. A Igit nō decet deū pctm̄ sic īpunitū dimittere. B Ita sequit. A Est ⁊ aliud qd sequit: Si pctm̄ sic dimittit īpunitū: q2 silr erit apud deū peccāti ⁊ nō peccāti: qd deo nō ꝯuenit. B Nō possū negare. A Vide ⁊ h: Justiciā hoīm nemo nescit esse sb lege: vt ꝑm ei⁹ quātitatē mēsura retributiōis a deo recōpenset. B Ita credim⁹. A Si aūt pctm̄ nec soluit nec punit nlli legi sbiacet. B Nō possū alit ītelligere. A Liberior igit ē oīs īiusticia si sola misedia dimittit q̄ iusticia: qd valde īcōueniēs videt. Ad h etiā extēdit h incōueniētia: vt iniusticiā deo silez faciat: q2 sicut de⁹ nulli legi sbiacet: ita ⁊ iniusticia. B Neqo resistere rōni tue: s cū de⁹ nob ꝓcipiat oīno dimittere peccātib⁹ in nos: videt repugnare vt h nob ꝓcipiat qd ipm facere n decet. A Nulla in h est repugnātia: q2 de⁹ h ꝓcipit nobis vt nō ꝓsumam⁹ qd soli⁹ dei ē. Ad nullū em ptinet vindictā facere nisi ad illū q dns ē oīm. Nā cū t'rene ptātes h recte faciūt: ipe facit a q ad h ipm st ordīate. B Remouisti repugnātiā quā putabā inesse: s ē aliud ad qd tuū volo hre rnsū. Nā cū de⁹ sic sit liber: vt nlli legi nulli⁹ sbiaceat iudicio: ⁊ ita sit benign⁹ vt nihil benigni⁹ cogitari qat: ⁊ nihil sit rectū aut decēs nisi qd ipe vult: mirū videt si dicim⁹: q2 nullaten⁹ vult aut ei nō liceat iniuriā suā dimittere: a q etiā de his q̄s alijs facim⁹ solem⁹ indulgētiā petere. A Verū ē qd dicis de libtate ⁊ volūtate ⁊ benignitate illi⁹: s sic eas debem⁹ rōnabilit intelligere vt dignitati ei⁹ non videamur repugnare: Libtas eī nō ē nisi ad h qd expedit aut qd decet: nec benignitas dicēda ē q aliqd deo īdecēs opat. Qd aūt dr: q2 qd vult iustū ē: ⁊ qd n vult iustū n ē: nō ita ītelligēdū ē vt si de⁹ velit qdlibet incōueniēs iustū sit q2 ipe vult: Nō em seqt: si de⁹ vult mētiri iustū eē mētiri: s poti⁹ deū illū nō esse. Nā neq̄ pōt velle mētiri volūtas nisi ī q corrupta est ꝟitas: īmo q deserēdo ꝟitatē corrupta ē. Cū ergo dr si de⁹ vult mētiri: nō ē aliud q̄ si de⁹ ē talis natura q velit mētiri: ⁊ idcirco nō seqt: iustū eē mēdaciū: nisi ita intelligat sic cū de duob⁹ īpossibilib⁹ dicim⁹: si h est: illud est: q2 nec h nec illud est. Ut si qs dicat: si aq ē sicca ⁊ ignis ē hūid⁹: neutꝝ em veꝝ ē. Itaqꝫ de illis tm̄ verū ē dicere: si de⁹ h vult iustū ē: q deū velle nō ē incōueniēs. Si em de⁹ vult vt pluat iustū est vt pluat: ⁊ si vult vt aliqs hō occidat iustū ē vt occidat: q̄propt si nō decet deū aliqd īiuste aut īordinate facere: n ptinet ad ei⁹ libtatē aut benignitatē aut volūtatē peccātē q n soluit deo qd abstulit impunitū dimittere. B Omnia mihi aufers q putabā tibi posse obijci. A Vide adhuc cur deū non deceat hoc facere. B Libēter ausculto quicquid dicis.

Quod nihil minus sit tolerādū in rerū ordine: q̄ vt creatura creatori debitū honorem auferat: et non soluat quod aufert: Capi. XIII. Ans.

N Ihil min⁹ tolerandū est ī rerū ordine q̄ vt creatura creatori debitū honorem auferat: et nō soluat qd aufert. B Nihil clarius indico. A Nihil aūt iniusti⁹ tolerat: q̄ quo nihil min⁹ est tolerādum. B Nec hoc est obscurum. A Puto ḡ: q nō dices deū debere tolerare quo nihil iniusti⁹ tolerat vt q̄ creatura nō reddat deo qd aufert. B Immo penitus negandū esse video. A Itē si deo nihil maius aut melius: nihil iustius q̄ honorem illi⁹ seruare in rerū dispositione sūma iusticia q̄ nō ē aliud q̄ ipse de⁹. B Hoc q̄z nil aptius. A Nihil ḡ seruat de⁹ iustius: q̄ sue dignitatis honorē. B Qd vtiq̄ necessario cōcedi oportet. A Videt tibi q̄ eū integre seruet: si sic auferri pmittit vt nec soluat: nec ipse auferentē puniat? B Non audeo dicere. A Necesse ē ḡ vt aut ablat⁹ honor soluat: aut pena sequat: alioquin aut sibijpsi de⁹ iust⁹ nō erit: aut ad vtrūq̄ impotēs erit: qd nefas ē dicere vel cogitare. B Nihil rationabilius dici posse intelligo.

Cuiusmodi honor dei sit pena peccātis: Ca. XIIII.

S Ed volo a te audire si peccantis pena sit illi honor: aut cuiusmodi honor sit. Si eīm pena peccātis nō eius honor est: cū peccator nō soluit qd abstulit: s; punit: sic pdit deus honorē suū vt nō recuperet qd his q̄ dicta sūt repugnare videt. A Deū īpossibile est honorē suū pdere. Aut eīm pctōr spōte soluit qd debet: aut deus ab īuito accipit. Nam aut hō debitā subiectionē deo: siue nō peccando: siue q̄ peccat soluēdo volūtate spōtanea exhibet: aut de⁹ eū īuitū sibi torq̄ndo sb ijcit: et sic se dn̄m ei⁹ esse ostēdit: qd ipse hō volūtate fateri recusat. In q̄ cōsiderādū: q sic hō peccādo rapit qd dei est: ita de⁹ puniēdo aufert qd homīs est. Quippe nō solū id suū alicui⁹ eē dicit qd iā possidet: s; qd in ei⁹ ptāte est vt habeat. Qm̄ ḡ ita hō fact⁹ est vt beatitudinē hr̄e posset si nō peccaret: cū ppter pctm̄ btītudine et omni bono puat: de suo q̄uis inuit⁹ soluit qd rapuit: q licz de⁹ h̄ ad vsū sui cōmodi non trāsferat qd aufert: sic hō pecuniā quā alij aufert ī suā ɔuertit vtilitatē: s; tn̄ qd aufert vtit ad suū honorē p h̄ q aufert. Auferēdo eīm peccatorē et que illi⁹ sunt: subiecta sibi esse probat.

Si deus vel ad modicū paciatur honorē suū violari: Capi. XV. Boso.

P Lacet qd dicis. Sed ē et aliud ad qd tuā rñsiōz postulo. Nā si deus ita sic pbas suū debet honorē seruare: cur vl ad modicū patit illū violari? Qd eīm aliq̄ mō ledi sinit: nō integre aut pfecte custodit. A Dei honori neq̄t aliqd q̄tū ad illū ptinet addi vl minui. Idem nāq̄ ipse sibi honor ē incorruptibilis et nullo mō mutabilis. Uerum qn̄ vnaq̄q̄ creatura suū et q̄si sibi pceptū: ordinē: siue naturalit: siue rōnabilit seruat: deo obedire et eum honorare dr̄: et h̄ maxime rōnalis natura cui datū est ītelligere quid debeat. Que cum vult qd debz: deū honorat: nō q illi aliqd ɔfert: s; q spōte se ei⁹ volūtati et dispositiōi subdit: et in rerū vniūsitate ordinē suū et eiusdē vniūsitatis pulchritudinē q̄tū ī ipa ē suat. Cū xo nō vult qd dz: deū q̄tū ad illā ptinet inhonorat: qm̄ nō subdit se spōte illi⁹ dispositiōi: et vniūsitat ordinē et pl'chritudinē q̄tū ī se ē pturbat licz ptātem et dignitatē dei nullaten⁹ ledat aut decoloret. Si eīm ea q̄ celi ābitu ɔtinet vellēt nō eē sb celo: aut elōgari a celo: nullaten⁹ possent nisi sub celo esse: nec fugere celū: nisi appropinquando celo. Nam et vnde et

quo ⁊ q̄ irent sub celo essent: ⁊ quāto magis a qualibet pte celi elōgarent̄: tanto magis opposite pti appropin/quarēt. Ita q̄uis hō vel mal⁹ ange/lus diuine volūtati ⁊ ordinatiōi sub iacere nolit: nō tn̄ eā fugere valet: qꝛ si vult fugere de sub volūtate iubēte: currit sb volūtatē puniētē. Et si q̄ris q̄ trāsit: nō nisi sb volūtate pmittēte: ⁊ hoc ipm qd̄ puerse vult aut agit in vniuersitatis p̄fate ordinē ⁊ pulchri tudinē summa sapiētia cōuertit. Ipa nāq̃ puersitat̄ spōtanea satisfactio: vel a nō satisfaciēte pene exactio: ex/cepto hoc q̄ de⁹ de malis multimo/dis bona facit: in eadez vniuersitate locū tenēt suū ⁊ ordinis pulchritudi nē. Quas si diuina sapiētia vbi puer sitas rectū ordinē pturbare nitit̄: nō adderet: fieret in ipsa vniūsitate quā de⁹ debet ordinare: quedā ex viola/ta ordinis pulchritudīe deformitas: ⁊ deus in sua dispositiōe videret̄ de/ficere. Que duo qm̄ sicut sunt incō/uenictia: ita sūt impossibilia: necesse est vt omē peccatū satisfactio aut pe/na sequat̄. B Satisfecisti obie/ctiōi mee. A Palā ē igit̄: qꝛ deū quātū in ipso est null⁹ pōt honorare vl' exhonorare: s; quātū ī se ē h alid̄s facere videt̄ cū voluntatē suam vo/luntati eius subijcit aut subtrahit. B Nescio q̄d contra queā dicere. A Adhuc addā aliq̄d. B Tā diu dic donec me tedeat audire.

Ratio q̄ angelorū nume/rus q̄ ceciderūt restituēd⁹ sit de hominib⁹: Ca. XVI. An.

Dēū cōstat pposuisse vt de hu mana natura quam fecit sine peccato numerū angelorū qui ceciderāt restitueret. B Hoc cre dim⁹: sed vellē aliquā hui⁹ rei rōnez habere. A Fallis me: nō eñ ppo suim⁹ tractare nisi de sola incarnati/one dei: ⁊ tu mihi alias interser̄ q̄sti/ones. B Ne irascaris: hilarē eñ̄ datorē diligit de⁹: nā nemo pbat ma gis se hilariter dare qd̄ pmittit: q̄ q̄ plus dat q̄ pmittit: dic ergo libēter qd̄ quero. A Rationalem natu/ram que dei cōtemplatiōe beata vel est vel futura est: in quodā rationa/bili ⁊ pfecto numero p̄scitā eē a deo: ita vt nec maiorē nec minorē illū esse deceat nō est dubitandū. Aut enim nescit deus in quo numero meli⁹ eam deceat constitui: qd̄ falsum est: aut si scit in eo illā ↄstituet: quē ad hoc de/centiorē intelliget. Quapropter aut angeli illi q̄ ceciderūt facti erāt ad h vt essent intra illū numerū: aut quia intra illū numerū pmanere nō potu/erunt: ex necessitate ceciderūt: quod absurdū est opinari. B Ueritas est apta qd̄ dicis. A Qm̄ g̃ de illo numero esse debuerūt: aut restau rādus est ex necessitate numer⁹ eorū: aut ī impfecto numero remanebit rō/nalis natura q̄ ī numero pfeco p̄scita est: qd̄ esse nō pōt. B Restaurādi pculdubio sunt. A Necesse est g̃ eos de hūana natura: quoniā nō est alia de q̄ restaurari possint. B Cur non aut ipsi aut alij angeli pro illis possint restitui?

Q: alij angeli pro illis nō possint restitui: Capi. XVII. Ans.

Tam videbis nostre restaura/tionis difficultatem: intelli/ges eorū recōciliationis im/possibilitatē: Alij autē angeli p illis restitui nō possunt: ideo (vt taceam quomō hoc repugnare videat̄ p̄me creationis pfectioni) quia nō debent nisi tales esse possint: quales illi fuis/sent si non peccassent: cum illi nulla visa vīdicta peccati pseuerassent: qd̄ post illorū casum alijs qui p illis re/stituerent̄ esset impossibile. Non eñ pariter laudabiles sunt si stant ī ve/ritate: ⁊ qui nullam nouit peccati pe/nam: ⁊ qui eam semp aspicit eternā. Nam nequaq̃ putandum est bonos angelos esse cōfirmatos casu malorū: sed suo merito. Sicut nāq̃ si boni cū malis peccassent: simul dānati essent:

ita iniusti si cū iustis stetissent parit͛ confirmati essent. Quippe si aliqui eoꝝ nō nisi casu alioꝝ ꝯfirmādi erāt aut null⁹ vnq̄ꝫ ꝯfirmaret͛: aut necesse erat aliquē casuꝝ q̄ ad alios ꝯfirmādos puniret͛: q̄ vtraq̄ꝫ absurda sunt. Illo itaq̄ꝫ modo cōfirmati sunt illi q̄ steterūt: quo pariter cōfirmati essent oēs si stetissent: queadmodū ostendi sicut potui: vbi tractaui: cur de⁹ diabolo ꝑseuerātiā nō dedit. B Probasti malos angelos de humana natura restaurādos: ꝛ patet ex hac ratione: qꝛ nō in minori numero erunt electi homīes q̄ꝫ sunt angeli reprobi. Sed vtrū plures futuri sint: si potes: ostende.

Utrum plures futuri sint sancti homines q̄ꝫ sint mali angeli: Capi. XVIII. An.

Si angeli anteq̄ꝫ quidā illoꝝ caderēt erāt ī illo ꝑfecto de q̄ diximus numero: nō sunt homines facti nisi ꝓ restauratiōe angeloꝝ ꝑditoꝝ: ꝛ palā est: qꝛ nō erūt plures illis. Si autē ille numerus nō erat in illis omnib⁹ angelis: cōplendū est de hominib⁹ ꝛ qđ perijt ꝛ qđ prius deerat: ꝛ erunt electi homīes plures reprobis angelis: ꝛ sic dicem⁹: quia nō fuerūt homīes facti tm̄ ad restaurandū numerū īminutū: sed etiā ad ꝑficiendū nondū ꝑfectū. B Quid poti⁹ tenendū est: an ꝙ angeli prius facti sint in numero ꝑfecto: an non? A Qđ mihi videt͛ dicā. B Nō plus a te exigo. A Si hō fact⁹ est post casum malorū angeloꝝ: sic quidam intelligūt in Genesi: non video posse me ꝑ hoc ꝓbare alterū hoꝝ determīate. Potest eñ (vt puto esse) ꝙ angeli fuerūt ꝑus in numero ꝑfecto: ꝛ postea fact⁹ sit hō ꝓpter restaurandū īminutū eoꝝ numeꝝ: ꝛ potest esse ꝙ nō fuerīt ī numero ꝑfecto: qꝛ differebat de⁹ sicut adhuc differt illū implere numerū factur⁹ hūanā naturā suo tpe. Unde aut solūmō numerū nondū integrū ꝑficeret: aut etiā si minueret͛ restitueret. Si aūt tota creatura simul facta est: ꝛ dies illi ī quibus moyses istū mundū nō simul factū esse videt͛ dicere: aliter sunt intelligendi q̄ꝫ sicut videmus istos dies ī quibus viuimus: intelligere nequeo quomō facti sint angeli in illo ꝑfecto numero. Quippe si ita esset: videtur mihi: qꝛ ex necessitate aut aliqui angeli vel homines casuri erāt: aut plures essent in illa celesti ciuitate q̄ꝫ illa ꝑfecti numeri cōueniētia exigeret. Si ergo oīa simul facta sunt: sic videnť angeli ꝛ duo primi homīes in numero īꝑfecto fuisse: vt de homīb⁹ si nullus caderet angelus: qđ deerat solū ꝑficeret͛: ꝛ si aliq̄s periret: hoc q̄ꝫ qđ caderet restitueret͛: ꝛ hoīs natura q̄ infirmior erat quasi deū excusaret atq̄ꝫ diabolū ꝯfunderet si ille suū casū infirmitati sue imputaret cū ipsa infirmor staret: Ac si ꝛ eadem ipsa caderet multomagis deū defenderet contra diabolū: ꝛ cōtra seipsam: cum ipsa facta valde infirmior ꝛ mortalis: in electis de tanta infirmitate tanto altius ascēderet: q̄ꝫ vnde diabolus cecidisset: quāto boni angeli q̄ꝫ equalitas ei debet͛ ꝓfecerunt post ruinam malorū: quia ꝑseuerauerunt. Ex his rationibus potius mihi videt͛: quia in angelis nō fuit ille ꝑfectus numerus quo ciuitas illa sup̄na ꝑficeret͛: quia si homo sumul cū angelis fact⁹ non est: sic possibile est esse: ꝛ si simul facti sunt qđ magis putāt multi: qm̄ legitur: Qui viuit in eternū: creauit omnia simul: videt͛ necesse esse. Sed et si ꝑfectio mūdane creature nō tantū est intelligenda in numero indiuiduorū quantū in numero naturarū: necesse est humanā naturam: aut ad cōplementū eiusdem ꝑfectionis esse factam: aut illi supabūdare qđ de minimi vermiculi natura dicere non audemus: Quare ꝓ seipsa ibi facta est: ꝛ non solū pro restaurandis indiniduis alterius nature. Unde palā est: quia si etiā angelus nullus perisset: homines tamē in celesti ciuitate suum locū habuissent. Sequit͛ itaq̄ꝫ

Eccl.

quia in angelis anteꝗ̃ quidā illoꝝ̃
caderent nō erat ille pfectus nume/
rus: alioquin necesse erat vt aut ho/
mines: aut angeli aliqui caderent:
quoniā extra numerum pfectum ibi
nullus manere poterat. B Non
nihil effecisti. A Est ⁊ alia ratio
vt mihi videt̄: que nō parum suffra/
gat̄ illi sententie: que angelos nō esse
factos in pfecto numero existimat.
B Dic illam. A Si angeli in
illo pfecto numero facti sunt: ⁊ nul/
latenus facti sunt homines nisi ꝓ re/
stauratione perditoꝝ̃ angeloꝝ̃: pa/
lam est: quia nisi angeli ab illa bea/
titudine cecidissent: homines ad illā
non ascenderēt. B Hoc constat.
A Si quis ergo dixerit: quia tantū̃
letabunt̄ electi homīes de angeloꝝ̃
pditione: quantū̃ gaudebunt de sua
assumptiōe: quoniā absq̧ dubio hec
nō esset nisi illa fuisset: quō potuerūt
ab hac puersa gratulatione defendi?
Aut quomō dicemus angelos qui ce
ciderunt in hominib⁹ restauratos: si
illi sine hoc vitio pmansuri erant: si
nō cecidissent: id est sine gratulati/
one de casu alioꝝ: isti xo sine illo esse
non potuerūt: imo qualiter cum hoc
vitio beati eē debebūt? Deinde qua
audacia dicemus deū non velle: aut
non posse hanc restaurationem sine
hoc vitio facere? B Nōnc simi/
liter est in gentibus que ad fidē vo/
cate sunt: quia illā iudei repulerūt?
10 A Non: Nā si omnes iudei credi/
dissent: gentes tamē vocarent̄: quia
ī omni gente qui timet deū ⁊ operat̄
iusticiā: acceptus est illi. Sed quo/
niā iudei apostolos cōtempserūt: ea
tunc fuit occasio vt ad gentes illi cō/
uerterent̄. B Nullo modo video
quid contra hoc dicere possim. A
Unde tibi videtur accidere singu/
lis illa leticia de alieno casu? B
Unde nisi quia certus erit vnusq̧sq̧
quoniam vbi erit: nullatenus esset
nisi alius inde cecidisset. A Si
ergo hanc certitudinē nullus habe/
ret: nō esset vnde vllus de alieno dā/
no gauderet. B Ita videtur.
A Putas ne aliquē illorum habi
turū hāc certitudinē si multo plures
erunt ꝗ̃ ceciderunt? B Nequa/
ꝗ̃ possum opinari ꝙ eam habeat aut
habere debeat. Quomō namq̧ quis
poterit scire: vtrum pro restaurando
qđ imminutū erat: aut ꝓ complēdo
quod nōdum perfectum erat: de illo
numero cōstituende ciuitatis sit fa/
ctus? Sed omnes certi erūt se factos
ad pficiēdā illā ciuitatē. A Ergo
si plures erunt ꝗ̃ reprobi angeli: nul/
lus poterit aut debebit scire se nō esse
ibi assumptum nisi pro alieno casu.
B Uerū est. A Non igit̄ ha/
bebit aliquis cur gaudere debeat de
alteri⁹ pditione. B Ita sequit̄.
A Cum itaq̧ videamus: qꝛ si plu/
res erunt homīes electi ꝗ̃ sint repro
bi angeli: illa nō sequit̄ incōuenien/
tia quā sequi necesse est si plures nō
erunt: ⁊ cum impossibile sit vllum in
illa ciuitate futurū: incōueniens vi/
det̄ necesse esse vt angeli non sint fa/
cti ī illo pfecto numero: ⁊ plures fu/
turi sint beati homines ꝗ̃ sint miseri
angeli. B Non video qua ratio/
ne hoc negari queat. A Aliā ad
huc eiusdem sententie posse dici puto
rationem. B Hanc quoq̧ ꝓfer/
re debes. A Credim⁹ hāc mūdi
molē corporeā in meli⁹ renouandā:
nec hͦ futurū esse donec impleat̄ nu/
merus electoꝝ hoīm: ⁊ illa beata pfi/
ciat̄ ciuitas: nec post eius perfectio/
nem differendū. Unde colligi potest
deū ab initio ꝓposuisse: vt vtrumq̧
simul pficeret: quaten⁹ ⁊ minor que
deū non sentiret natura: ante maiorē
que deo frui deberet nequaꝗ̃ pfice/
ret̄: ⁊ in maioris pfectione mutata ī
meli⁹ suo quodā modo quasi cōgra/
tularet̄: imo omnis creatura de tam
gloriosa: ⁊ tam admirabili sui cōsum
matiōe ipsi creatori: ⁊ sibijnuicē q̄q̧
suo modo eterne cōgaudēdo iocun/
daret̄: quaten⁹ qđ volūtas in rōna/
bili natura spōte facit: hͦ etiā insensi/
bilis creatura p dei dispositionē na/

turaliter exhiberet. Solemus namq3 in maiorũ nostrorũ exaltatione congaudere: vt cũ in natalicijs sanctorũ exultatiõe festiua iocũdamur: d̃ gloria eorum letantes. Quã sententiã illud adiuuare videt: quia si adam non peccasset: differret tamẽ deus illam ciuitatẽ pficere donec completo ex homĩb⁹ quẽ expectabat numero: ipsi quoq3 homĩes in corporũ: vt ita dicã: in mortalẽ ĩmortalitatẽ transmutarẽt. Habebãt eñ ĩ padiso quãdã ĩmortalitatẽ: id est potestatẽ nõ moriẽdi: sed nõ erat immortalis hec potestas: quia poterant mori: vt sc3 ipsi possent nõ mori. Quod si ita est vt videlicet rationalẽ illam & beatã ciuitatem: & hanc mũdanã insensibilemq3 naturã deus ab initio ꝓposuerit simul pficere: videtur: q2 aut illa ciuitas nõ erat completa in numero angelorũ ante malorum ruinam: sed expectabat deus vt eã de hominibus cõpleret: quãdo corporeã mũdi naturã in melius mutaret: aut si pfecta erat in numero: non erat per fecta in confirmatiõe: & differenda erat eius cõfirmatio: etiam si nullus in ea peccasset vsq3 ad eandẽ mũdi quã expectam⁹ renouationẽ: aut etiã si ñ diutius illa cõfirmatio differenda erat: accelerãda erat mũdana renouatio: vt cũ eadem cõfirmatiõe fieret. Sed q mundũ nouiter factum statim de⁹ renouare & eas res que post renouationem illam non erant in ipso initio anteq̃ appareret: cur facte essent destruere instituerit: omni caret ratiõe. Sequit ergo: q2 angeli nõ ita fuerũt in numero pfecto: vt eoꝝ cõfirmatio non diu differret: ppterea: q2 mũdi noui renouationẽ mox oporteret fieri: qd̃ non cõuenit. Qd̃ autẽ eande3 cõfirmationẽ vsq3 ad mũdi futuram renouationẽ differre deus voluerit: incõueniens videt: p̃sertim cum illã in aliquibus tam cito pfecerit. Et cũ intelligi possit: quia in primis hominibus quãdo peccauerũt illã fecisset si non peccassent: sicut fecit in pseuerantibus angelis. Quis enim nondum pueherent ad illam equalitatẽ angelorũ ad quam puenturi erãt homines: cum perfectus esset numerus de illis assumendus: in illa tamẽ iusticia in qua erant videt q si vicissent: vt nõ peccarent temptati ita cõfirmarent cum omni ꝓpagine sua q vltra peccare nõ possent: quẽadmodum quia victi peccauerũt: sic infirmati sunt vt quãtum in ipsis est sine peccato esse nõ possunt. Quis enim audeat dicere plus valere iniusticiã ad alligandũ in seruitutẽ hominẽ in prima psuasione sibi consentientem: q̃ valeret iusticia ad cõfirmandum eum in libertate sibi in eadem prima temptatiõe adherentẽ. Nam queadmodũ: quoniã humana natura tota erat in parẽtibus primis: tota ĩ illis victa ẽ vt peccaret (excepto illo solo homĩe quẽ de⁹ sicut sciuit sine semĩe viri de virgine facere: sic sciuit a peccato ade secernere) ita in ijsdem tota vicisset si non peccassent. Restat ergo vt nõ completa in illo p̃mo numero angelorũ superna ciuitas: sed de homnib⁹ complenda fuisse dicat: Que si rata sint: plures erunt electi homines q̃ sint reprobi angeli.

B Rationabilia mihi valde vidẽtur que dicis: sed quid dicem⁹ quia legit de deo: Cõstituit terminos populoꝝ iuxta numerũ filiorum israel: quod quidã: quia pro filiorũ israel: inuenit angelorũ dei: sic exponũt: vt sm numerũ bonorum angelorũ assumẽdus intelligat numerus electorum hominũ.

A Hoc non repugnat predicte sententie si certũ nõ est q totide3 angeli cecidissent quot remanserunt. Nam si plures sunt angeli electi q̃ reprobi: & necesse est vt reprobos electi homines restaurent: & potest fieri vt bonorũ numero coequent: & sic plures erũt homĩes iusti q̃ angeli iniusti. Sed memento q̃ pacto incepi respõdere questiõi tue: videlic3 vt si q̃d dixero qd̃ maior nõ ↄfirmet auctoritas: q̃uis illud rõne

probare videar: nō alia certitudine accipiat nisi qr interim mihi ita videat donec mihi de⁹ melius aliq̄ mō reuelet. Certus em̄ sū si q̄d dico qđ sacre scripture absq₃ dubio cōtradicat qr falsū est: nec illđ tenere volo si cognouero. Sʒ si in illis rebus de q̄bus diuersa sentiri possunt sine periculo: sicuti est illđ vn̄ nūc agim⁹. Si em̄ nescim⁹ vtrū plures hoīes eligēdi sint q̄ angeli pditi an nō: ⁊ alterum hoꝝ estimam⁹ magis q̄ alteꝝ: nullū puto aīe piculū esse. Si inq̄ ī hmōi reb⁹ sic exponim⁹ diuina dicta vt diuersis sententijs fauere videant: nec alicubi inueniat vbi q̄d indubitanter tenendū sit: determinēt: nō arbitror repħendi debere. Illud aūt qđ dixisti: Cōstituit termīos ppl'oꝝ seu
52 gentiū iuxta nūeꝝ āgeloꝝ dei: qđ ī alia trāslatiōe legit iux nūeꝝ filioꝝ isrl: qm̄ ambe trāslatiōes aut idē significāt aut diūsa sine repugnātia: ita intelligēdū ē vt p angelos dei ⁊ filios isrl angeli boni significentur tm̄mō: aut soli hoīes electi: aut sil angeli ⁊ electi hoīes: tota scʒ illa ciuitas superna. Aut p āgelos dei scti tm̄: ⁊ p filios isrl soli hoīes iusti: aut soli āgeli p filios isrl: ⁊ iusti hoīes p āgelos dei. Si boni angeli tm̄ designant p vtrūq₃: idem est qđ si solū p angelos dei: Si vero tota celestis ciuitas: hic est sensus: qr tādiu assument ppli: id ē multitudines electoꝝ hoīm aut tam diu erūt ppli in hoc seculo: donec de hoībus pdestinat⁹ numer⁹ illi⁹ ciuitatis nondum pfect⁹ cōpleat. Sed nō video nūc quō soli angeli aut sil angeli ⁊ hoīes scti p filios isrl ītelligāt. Sctōs aūt hoīes filios isrl sic filios abrahe vocari nō ē alienū. Qui angeli quoq₃ dei p hoc recte possint vocari: qr vitā angelicā imitant atq₃ similitudo ⁊ eq̄litas illis angeloꝝ pmittit in celo: ⁊ qr oēs iuste viuentes angeli dei sunt: vn̄ ⁊ ipi cōfessores atq₃ martyres dicunt. Qui enim cōfitet ⁊ testat veritatē: dei nūci⁹ .i. angel⁹ ei⁹ est. Et si mal⁹ hō dicit diabolus: sicut de iuda dicit dn̄s ꝓpter similitudinē malicie: cur nō ⁊ bonus homo dicetur angelus propter imitationē iusticie? Quare possum⁹ vt estimo dicere deū ↄstituisse termīos populorum iuxta numerum filioꝝ israel siue electorum hominum quia tamdiu erūt ppli ⁊ erit in hoc mundo hoīm procreatio: donec numer⁹ eorūdem electorum compleatur: et eo ↄpleto cessabit esse hoīm generatio: que fit in hac vita. At si p angelos dei ītelligim⁹ sctōs angelos tm̄: ⁊ p filios isrl solūmō iustos hoīes: duob⁹ modis ītelligi pōt: Cōstituit dn̄s terminos pploꝝ iuxta numerū angeloꝝ dei: aut qr tāt⁹ ppl's: id ē tot hoīes assument quot sunt angeli dei: aut q̄a tādiu erūt populi donec nūer⁹ āgeloꝝ dei ↄpleat ex hoīb⁹. Et ħ vno solo mō exponi posse video: Cōstituit termīos ppl'oꝝ iux numeꝝ filioꝝ isrl .i. qr sic supra dictū ē tamdiu erūt populi in hoc seculo donec numerus sanctoꝝ hominū assumatur. Et colligit ex vtraq₃ trāslatiōe: quia tot homines assument: q̄t remāserūt angeli. Nō tamē nō seq̄tur: q̄uis perditi angeli ex hoībus restaurādi sunt: tot angelos cecidisse quot pseuerauerūt. Quod tamen si diceret: inueniendū erit quō rate nō sint supra posite rationes q̄ vidētur ostēdere nō fuisse in angelis prius q̄ quidam illorū caderent illum pfectum numerū quem supra dixi: ⁊ plures homines electos futuros q̄ sint mali angeli. B Non me penitet quia coegi te vt de angelis hoc diceres. Nam nō frustra factum est: nunc redi ad id vnde digressi sum⁹.

A Constat deum proposuisse vt de hoībus angelos qui ceciderāt restauraret. B Certum est. A Tales ǵ oportet esse hoīes in illa ciuitate supna qui p angelis in illaʒ assument: quales illi futuri ibi erāt p quib⁹ ibidē erūt: id est quales nūc

sunt boni angeli: alioqn nõ erũt restaurati q̃ ceciderũt: et seq̃tur q2 de9 aut ñ poterit pficere bonũ qd̃ icepit: aut penitebit eũ tñ bonuz incepisse: que duo absurda sunt. B Uere oporet vt eq̃les sint homines bonis anglis. A Boni angeli vnq̃ ne peccauerũt? B Nõ. A Potes ne cogitare q̃ hõ qui aliq̃ñ peccauit nec vnq̃ deo p peccato satisfecit: s3 tm̃ impunit9 dimittit: eq̃lis sit angelo qui nunq̃ peccauit? B Uerba ista cogitare et dicere possuz: sed sensum eoꝝ ita cogitare neq̃o sicut falsitatẽ nõ possuz intelligere veritatem esse. A Non ẽ decet deũ hominẽ peccantem sine satisfactiõe ad restaurationẽ angeloꝝ assumere pditoꝝ: qm̃ nõ patit veritas eũ leuari ad eq̃litatẽ bonorum. B Sic oñdit rõ. A Cõsidera etiã in solo hoĩe sine hoc q̃ debet angelis eq̃ri: vtꝝ eũ taliter de9 ad beatitudinẽ vllã: vel talẽ q̃lẽ habebat añq̃ peccaret: debeat pueheret. B Dic tu qd̃ cogitas et ego ꝯsiderabo put potero. A Ponam9 diuitẽ aliquẽ in manu tenere margaritã p̃ciosam quã nũq̃ pollutio vlla tetigit et quã null9 alt9 possit amouere de manu eius nisi ipo pmittẽte: et eã dispo/nat recõdere in thesauꝝ suũ vbi sunt charissima et p̃ciosissima q̃ possidet. B Cogito hoc velut ante nos sit. A Quid si ipe pmittat eandẽ margaritam ab aliq̃ inuido excuti de manu sua in cenum: cũ phibere posset: ac postea eam de ceno sumẽs pollutaz et nõ lotã: in aliquẽ locũ suũ mũdum et charũ deinceps illã sic suaturus recõdat? Putabis ne illũ sapiẽtem? B Quõ hoc possum: Nã nonne melius esset satis vt margaritã suã mundã teneret et seruaret q̃ pollutã? A Nõne silr faceret deus q̃ hoĩem angelis sociandum sine pctõ q̃si in manu sua tenebat in padiso: et pmisit vt accẽsus inuidia diabolus eũ in lutũ peccati: quãuis cõsentientẽ deijceret? Si eñ phibere vellet diabolũ: nõ posset tẽptare hominẽ: nõne inquaꝫ similit faceret si hoĩem pctĩ sorde maculatũ sine omĩ lauatiõe. i. absq̃ omni satisfactione talẽ semp mãsuꝝ saltẽ in padisuz de quo eiectus fuerat reduceret? B Similitudinẽ si de9 hoc faceret negare nõ audeo: et iccirco eũ hoc facere posse non abnuo. Uideret eñi aut qd̃ pposuerat peragere nõ potuisse: aut boni ppositi eum penituisse: q̃ in deum cadere nequeunt.

Quod homo nõ possit saluari sine pctĩ satisfactione: Capitulum XIX. An.

Tene igit certissime q2 sine satisfactõne: id est sine debiti solutiõe spõtanea: nec de9 põt pctm̃ impunitũ dimittere: nec peccator ad beatitudinẽ vel talẽ qualem habebat añq̃ peccaret puenire: Nõ eñ hoc modo repararet hõ vl talis q̃lis fuerat ante pctm̃. B Bonibus tuis omnino contradicere non possum. Sed q̃d est qd̃ dicim9 deo: Dimitte nobis debita nr̃a: et oĩs gẽs orat deũ qm̃ credit vt dimittat sibi peccata. Si enim soluimus qd̃ debem9: cur oram9 vt dimittat? Nunq̃d deus iniust9 est vt iteꝝ exigat qd̃ solutuz est? Si aũt nõ soluim9: cur frustra oram9 vt faciat: qd̃ q2 nõ cõuenit: facere nõ põt. A Qui nõ soluit frustra dicit dimitte: q̃ aũt soluit: supplicat: qm̃ h' ipm ptinet ad solutionẽ vt supplicet. Nã deus nulli q̃c q̃ debet: s3 oĩs creatura illi deb3: et iõ nõ expedit hoĩ vt agat cũ deo quem admodũ par cũ pari. S3 de hoc non est op9 nũc tibi rñdere. Cũ enim cognosces cur christus mortu9 est: forsitan p te videbis qd̃ queris. B Sufficit ẽ mihi nũc qd̃ de hac q̃stione rñdes. Quod aũt nullus hõ ad beatitudinẽ puenire q̃at cũ pctõ: aut solui a pctõ nisi soluat quod rapuit peccãdo: sic apte mõstrasti vt etiam

si velim nō possim dubitare.

Q scdm mēsurā pcti opoȝteat esse satisfactionem: nec homo eam p se facere pōt: Capitulum XX. An.

b Oc ꝗꝙ nō dubitabis vt puto qȝ scdm mēsurā pcti opoȝtet satisfactionem esse. B Aliter aliꝗten⁹ īoȝdiatū remaneret pctm̄: qḋ eē nō pt: si de⁹ nibil relinꝗt īoȝdinatū ī regno suo. Sȝ ħ qḋ ē pstitutū: qȝ qḋlibȝ puū īcōueniēs ī deo impossibile est. A Dic ꝗ ꝗd solues deo p pctō tuo? B Penitētiā: coȝ cōtritū ⁊ hūilliatū: abstinētias ⁊ mltimodos laboȝes coȝpis ⁊ misericoȝdiā dādi ⁊ dimittēdi ⁊ obediētiam. A Quid in his oībus das deo? B An nō honoȝo deū qn ꝓpter timoȝē eius ⁊ amoȝē in coȝdis cōtritiōe leticiā tpalē abijcio: in abstinētijs ⁊ laboȝib⁹ delectationes ⁊ quietē hui⁹ vite calco: in dādo et dimittēdo ꝗ mea sūt largioȝ: in obediētia meipm illi sbijcio? A Cū reddis aliꝗd qḋ debes deo: etiam si nō peccasti: n̄ debes ħ cōputare p debito qḋ debes p pctō. Oīa aūt ista debes deo ꝗ dicis. Tātus nāꝙ debȝ esse ī hac moȝtali vita amoȝ ⁊ ad qḋ ptinet oīo desideriū pueniēdi ad id ad qḋ factus es: ⁊ doloȝ: qȝ nōdum ibi es: ⁊ timoȝ ne nō puenias vt nullam leticiā sentire debeas nisi de his ꝗ tibi aut auxiliū aut spem dant pueniēdi. Nō enim mereris habere qḋ nō scdm quod ē amas ⁊ desideras: ⁊ de ꝗ: quia nōdum habes: ⁊ adhuc vtrū habiturus sis an nō: in tāto es periculo: nō doles. Ad quod etiā ptinet quietē ⁊ delectationes mūdanas que animū ab illa vera quiete ⁊ delectatiōe reuocāt fugere: nisi ꝗntum ad intentionē illuc pueniendi cognoscis sufficere. Dationem vero ita debes cōsiderare te facere ex debito sicē ītelligis: ꝗa qḋ das nō a te habes sed ab illo cuius seruus es tu ⁊ ille cui das: Et natura te docet vt seruo tuo. i. hō homini facias qḋ tibi ab illo vis fieri: ⁊ quia ꝗ nō vult dare qḋ habet: nō debet accipere qḋ nō habet. De dimissiōe xo breuit̄ dico: qȝ nullatenus ptinet ad te vindicta: sicut supra diximus: qȝ nec tu tu⁹ es: nec ille tu⁹ aut su⁹ ꝗ tibi fecit iniuriā: ꝫ vnius dn̄i serui facti ab illo de nihilo estis. Et si de conseruo tuo te vindicas: iudiciū qḋ ꝓpriū domini ⁊ iudicis omniū est: sup illū supbe psumis. In obedientia vero ꝗd das deo: qḋ nō debes tibi iubēti: totū qḋ es ⁊ quod habes ⁊ quod potes debes. B Nihil iam audeo in his oībus dicere me dare deo quod non debeo. A Quid ꝗ solues deo pro pctō tuo? B Si meipsum ⁊ ꝗcꝗd possum etiā qn nō pecco illi debeo ne peccē: nihil habeo qḋ p pctō reddā. A Quid ergo erit de te? quō poteris saluus esse? B Si rationes tuas cōsidero: nō video ꝗmodo. Si aūt ad fidē meā recurro: ī fide christiana ꝗ p dilectionē opat̄: spero me posse saluari: Et qȝ legim⁹: Si iniust⁹ ꝯuersus fuerit ab iniusticia sua ⁊ fecerit iusticiā: oēs iniusticias eius tradi obliuioni. A Hoc non dicitur nisi illis qui aut expectauerīt christū anꝗꝫ veniret: aut credūt in eū postꝗꝫ venit. Sȝ christū ⁊ christianā fidē ꝗsi nūꝗꝫ fuisset posuim⁹: qn sola rōne vtꝝ aduētus ei⁹ ad saluationē hoīm esset necessari⁹ ꝗrere ꝓposuim⁹. B Ita fecim⁹. A Sola igit̄ rōne ꝓcedamus. B Quāuis in angustias quasdam me ducas: desidero tamen multum vt sicut incepisti progrediaris.

matth. 7.

Gal. 5.

Ezech. 18

Quanti pōderis sit pctm̄: Capitulū XX. An.

p Onam⁹ oīa illa que modo posuisti te ꝓpctō posse soluere te non debere: ⁊ videamus vtꝝ possint sufficere ad satisfactionē vnius tā parui peccati: sicuti est vn⁹

aspectus cōtra voluntatē dei. B Nisi qꝛ audio te h̄ ponere in questionē: putarē me hoc pctm̄ vna sola cōpūctiōe delere. A Nōdū cōsiderasti q̄nti pōderis sit pctm̄. B Nunc oñde mihi. A Si videres te in cōspectu dei: ꝛ aliq̄s tibi diceret: aspice illuc: ꝛ deus ecōtra: nullaten⁹ volo vt aspicias: q̄re tu ip̄e in corde tuo q̄d sit in oībus q̄ sunt ꝑ q̄ deberes ꝯtra volūtatē dei illū aspectuꝫ facere. B Nihil inuenio ꝑ q̄ hoc debeā: nisi forte sim ī ea necessitate posit⁹ vt sit necesse me aut hoc aut maius pctm̄ facere. A Remoue hanc necessitatē: ꝛ de solo hoc pctō cōsidera si possis illud facere ꝑ teipso redimēdo. B Aperte video qꝛ nō possuꝫ. A Ne te diuti⁹ ꝑtrahaꝫ: q̄d si necesse esset aut totū mūdum ꝛ q̄cq̄d deus nō est perire ꝛ in nihilum redigi: aut te facere tam ꝑuā reꝫ cōtra voluntatem dei. B Cū cōsidero actionē ip̄am: leuissimum quiddā video esse: sed cum intueor ꝙ sit cōtra voluntatē dei: grauissimū quiddā ꝛ nulli damno conpabile ītelligo. Sꝫ solem⁹ aliqñ facere cōtra volūtatē alicui⁹ nō rep̄hēsibiliter vt res ei⁹ seruent̄: q̄ꝺ postea illi placet ꝯtra cuius voluntatē facim⁹. A Hoc fit homini qui aliqñ nō intelligit q̄d sibi sit vtile: aut non pōt restaurare q̄ꝺ ꝑdidit: s̄ de⁹ nullo īdiget: ꝛ oīa si perirēt posset sicut ea fecit restaurare. B Fateri me necesse est: qꝛ ꝑ cōseruāda tota creatura nihil deberē facere cōtra voluntateꝫ dei. A Quid si plures essent mūdi pleni creatur꞉ sicut iste ē? B Si infinito numero multiplicarent̄ ꝛ sil̄r mihi obtēderent̄: idip̄m r̄nderem. A Nihil rectius potes. Sꝫ cōsidera etiā si ꝯtingeret vt cōtra voluntatē dei illū aspectū faceres q̄d posses ꝑ hoc pctō soluere. B Nō habeo aliq̄d mai⁹ q̄ꝫ supra dixi. A Sic grauiter peccamus q̄tienscū ꝙ sciēter aliq̄d quātūlibet paruū cōtra voluntatē dei facimus: q̄ñ sp̄ sumus in cōspectu ei⁹: ꝛ semꝑ ip̄e ꝑcipit nobis ne peccemus. B Ut audio nimis ꝑiculose viuim⁹. A Patet qꝛ scd̄m q̄ntitatē pctī exigit deus satisfactionē. B Non possuꝫ negare. A Nō ḡ satisfacis si nō reddis aliq̄d maius q̄ꝫ sit id ꝑ q̄ peccatū facere nō debueras. B Et rōnē video sic exigere: ꝛ omnino esse īpossibile. A Nec de⁹ vllū obligatū aliq̄tenus debito pctī assumere pōt ad beatitudīnē qꝛ nō debet. B Nimis est grauis hec snīa. A Audi adhuc aliud cur nō minus sit difficile hoīem recōciliari deo. B Nisi fides me cōsolaretur: h̄ solū cogeret me desperare. Ansel. Audi tñ. Boso Dic.

Quā cōtumeliam fecit deo hō cum se ꝑmisit a diabolo vinci: ꝑ qua satisfacere nō potest: Capi. XXII. An.

Homo in ꝑadiso sine pctō factus q̄si posit⁹ est ꝑ deo inter deū ꝛ diabolū vt vinceret diabolū nō cōsentiendo suadēti pctm̄ ad excusationeꝫ ꝛ honorem dei: ꝛ ad cōfusionē diaboli cū ille īfirmior in terra ñ peccaret eodē diabolo suadēte: q̄ fortior peccauit ī celo nullo suadēte. Et cū h̄ hō facile posset efficere nulla vi coact⁹: sola suasione sponte se vinci ꝑmisit ad voluntatē diaboli ꝛ cōtra volūtatē ꝛ honorē dei. B Ad q̄d vis tēdere? A Judica tuipse si nō sit cōtra honorē dei vt hō recōcilief̄ illi cū calūnia hui⁹ cōtumelie deo irrogate: nisi pri⁹ honorauerit deū vincēdo diabolū sicut īhonorauit illū victus a diabolo. Uictoria vero talis esse debet: vt sicut fortis ac potestate īmortalis ꝯsensit facile diabolo vt peccaret vnde iuste īcurrit penā mortalitat꞉: ita infirm⁹ ꝛ mortalis q̄leꝫ se fecit ipse ꝑ mortis difficultatē vincat diabolū vt nullo mō peccet. Q̄ꝺ facere nō p̄t quādiu

ex vulnere primi pecti cōcipit: et na/scit in pctō. B Iterū dico: q2 et ratio pbat qd dicis: et impossibile ē. A Adhuc accipe vnū sine q iuste nō recōciliat hō nec min9 impossibile est. B Tot iā pposuisti nobis q facere debem9 vt qcqd supaddas nō me magis terrere possit. Ansel. Audi tñ. Boso. Audio.

Quid abstulit deo cū peccauit quod reddere neqt: Caplm XXIII. An.

Quid abstulit homo deo cum vinci se pmisit a diabolo? B Dic tu vt icepisti: q2 ego nescio qd sup hec mala que ostēdisti potuit addere. A Nōne abstulit deo qcqd de hūana natura facere p posuerat? B Nō pōt negari. A Intēde in districtā iusticiā et iu/dica secundū illā: vtrū ad eqlitatē pcti hō satisfaciat deo: nisi idipsum quod pmittendo se vinci a diabolo deo abstulit: diabolū vincēdo resti/tuat: vt queadmodū p h q vict9 est rapuit diabolus quod dei erat: et de/us perdidit: ita per hoc q vincat per dat diabolus et deus recuperet. B Nec districti9 nec iustius aliqd pōt cogitari. A Putas ne sūmam iusticiā hāc iusticiā posse violare? B Nō audeo cogitare. A Nul latenus g debet aut pōt accipere hō a deo quod de9 illi dare pposuit: si nō reddit deo totū quod illi abstu/lit: vt sicut p illū deus pdidit: ita per illū recuperet. Quod nō aliter fieri valet nisi vt queadmodū p victū to ta hūana natura corrupta et qsi fer/mētata est pctō: cū quo nullū de9 as/sumit ad pficiendā illā ciuitatē cele stem: ita per vincentem iustificent a pctō tot hoīes: quot illū numerum cōpleturi erāt: ad quē cōplendū fa/ctus est hō. Sed hoc facere nullate/nus pōt hō pctōr: q2 pctōr peccato/rem iustificare neqt B Et nihil iustius: et nihil īpossibili9. Sz ex his oīb9 videt misericordia dei et spes hoīs perire: qtū ad beatitudinē spe ctat ad quā factus est hō. A Ex pecta adhuc parū. B Quid habes adhuc amplius?

Q qdiu homo nō reddit deo qd debet: nō possit esse btūs: nec excuset ipotētia: Caplm XXIIII. An.

Si hō dicit iniust9 q hoī non reddit qd debet: multo magis iniust9 est q deo quod debet nō reddit. B Si pōt et nō reddit: vere iniust9 est. Si vero non potest quō iniust9 est? A Forsitā si nulla in illo est īpotētie cā: aliqten9 ex/cusari pōt. Sz si in ipa impotētia est culpa: sicut nō leuigat pctm: ita non excusat nō reddētē debitū. Nā si qs iniūgat aliquod op9 suo suo et pcipiat illi ne deijciat se ī foueā quā illi demōstrat: vñ nullaten9 exire possit: et seru9 ille ptēnens mādatū et mo/nitionē dñi sui: spōte se ī pmōstratā mittat foueā vt nullatenus possit in iūctū op9 efficere: putas ne illi aliq/tenus īpotentiā istā ad excusationē valere cur opus iniūctū non faciat? B Nullo mō: sed ad augmētū po tius culpe: quoniā ipe īpotētiā illā sibi fecit. Dupliciter nā q peccauit: q2 et quod iussus ē facere nō fecit: et qd pceptū ē ne faceret: fecit. A Ita hō qui se spōte obligauit illo debito qd soluere nō pōt: et sua culpa deie/cit se in hāc impotentiā: vt nec illud possit soluere quod debebat an pec/catū: id ē ne peccaret: nec h quod de bet: q2 peccauit: īexcusabilis ē. Ipa nāq impotētia culpa ē: q2 nō debet eā habere: īmo debet eā nō hre. Nā sicut culpa est nō hre quod debet haberi: ita culpa ē habere qd nō debet haberi. Sicut ergo culpa est hoī nō hre ptātē illā quā accepit vt posset cauere pctm: sic culpa est illi habere impotētiā: qua nec iusticiā tenere et pctm cauere: nec quod p pctō debet reddere pōt: Spōte nāq fec: vñ p/didit illam ptātem et deuenit in hāc

ĩpotẽtiã. Idẽ enĩ ẽ ñ hr̃e ptãtẽ quã
debet hr̃e: ⁊ hr̃e ĩpotẽtiã quã debet
nõ hr̃e. Quapropẽ ĩpotẽtia reddẽ/
di deo qd debet: q facit vt ñ reddat:
nõ excusat hoĩem si non reddit: qm̃
effectum pcti nõ excusat pctm̃ qd fa
cit. B Et graue nimis est: ⁊ ita
esse necesse est. A Iniust⁹ ẽ hõ est
q nõ reddit deo qd debet. B Ni/
mis est verũ: nã iniust⁹ ẽ: qꝛ nõ red/
dit: ⁊ iniust⁹ ẽ qꝛ reddere neqt. A
Null⁹ aũt iniust⁹ admittet ad btitu/
dinẽ: qm̃ queadmodũ beatitudo est
sufficẽtia in qua nulla est indigẽtia:
sic nulli ꝯuenit nisi in q ita pura est
iusticia: vt nulla ĩ eo sit iniusticia.
B Nõ audeo alit credere. A
Qui ẽ nõ soluit deo qd debet: ñ po/
terit esse btũs. B Nec h ꝯseq ne
gare possum. A Qd si vis dice/
re qꝛ misericors de⁹ dimittit suppli/
canti qd debet: iccirco qꝛ reddere ne/
qt: non põt dici dimittere: nisi aut h
qd hõ spõte reddere debet: nec põt:
id ẽ qd recõpẽsari possit pctõ: qd si
eri nõ deberet ꝑ cõseruatiõe oĩs rei
q de⁹ nõ est: aut h qd puniẽdo erat
ablatur⁹ inuito: sic supra dixi .i. btĩ/
tudinẽ. Sꝫ si dimittit qd spõte red/
dere debet hõ iõ qꝛ reddere ñ pt: qd
est aliud: q̃ dimittit de⁹ qd hr̃e non
põt? Sꝫ derisio est vt talis miscdia
deo attribuat. At si dimittit qd inui/
to erat ablatur⁹ ꝑpt ĩpotẽtiã reddẽ
di qd sponte reddere debet: relaxat
deus penã: ⁊ facit btm̃ hoĩem ꝑpter
pctm̃: qꝛ habet qd nõ debet hr̃e. Nã
ĩpam impotentiã debet nõ hr̃e: ⁊ id/
circo q̃diu illã habꝫ sine satisfactio/
ne: pctm̃ est illi. Verũ hmõi miscdia
dei nimis est ꝯtraria iusticie illius: q
ñ nisi penã pmittit reddi ꝑpt pctm̃.
Quapropter queadmodũ deũ sibi
eẽ ꝯtrariũ: ita hoc mõ illũ esse miseri
cordẽ est impossibile. B Aliam
dei miscdiã video eẽ qrendã q̃ istã.
A Vex esto: dimittit de⁹ ei q nõ sol/
uit qd debet: iccirco qm̃ nõ põt. B
Ita vellẽ. A At q̃diu nõ reddet:
aut volet reddere aut nõ volet. Sꝫ
si volet qd nõ poterit: indigẽs erit.
Si ꝟo nõ volet: iniust⁹ erit. B
Hoc nihil clari⁹. A Siue aũt ĩ/
digẽs siue iniust⁹ sit: btũs nõ erit.
B Et h aptũ ẽ. A Quãdiu ẽ
nõ reddet: btũs esse nõ poterit. B
Si rõnem seqtur de⁹ iusticie: nõ est q
euadat miser homũcio: ⁊ miscdia di
perire videt. A Rõnem postu/
lasti: rõnem accipe: Miscdem deũ eẽ
nõ nego q homines ⁊ iumẽta saluat:
queadmodũ multiplicauit miscdiã
suã. Nos aũt loqmur de illa vltima
miscdia q post hãc vitã beatũ faciet
hoĩem: hãc btĩtudinẽ nulli dari de/
bere: nisi illi cui penit⁹ dimissa sunt
pctã: nec hãc dimissionẽ fieri nisi de
bito reddito qd debet ꝑ pctõ scdm
magnitudinẽ pcti: supra positꝭ rõni/
b⁹ puto me sufficiẽt oñdisse. Quib⁹
si qd tibi videt posse rõnib⁹ obijci di
cere debes. B Ego vtiqꝫ nullã tu/
arũ rõnum aliqtem⁹ infirmari posse
video. A Neqꝫ ego si bene ꝯside
rent existimo: Verũtñ si vel vna de
oĩb⁹ qs posui: ĩexpugnabili veritate
roborat: sufficere debet. Siue nanqꝫ
vno siue plurib⁹ argumẽtis ꝟitas ĩ/
expugnabilit monstret: eqlit ab omĩ
dubitatiõe defendit. B Ecce ita
est. Quõ ẽ salu⁹ erit hõ si ipe nõ sol
uit qd debet: nec saluari valet si non
soluit qd debet? aut q frõte asserem⁹
deũ in miscdia diuitẽ sup hũanũ in/
tellectũ: hãc miscdiaꝫ facere ñ posse?
A Hoc debes nũc ab illis exigere:
q christũ nõ eẽ credũt necessariũ ad
illã salutẽ hoĩs: q ꝓ vice loqris: vt di
cãt: qliter hõ saluari sine christo pos
sit. Qd si nõ pñt vllo modo: desinãt
nos irridere: ⁊ accedãt et iũgãt se no
bis q nõ dubitam⁹ hominem saluari
posse p christũ: aut desperẽt hoc vllo
mõ posse fieri. Qd si horrẽt: credãt
nobiscũ in christũ vt possint saluari.
B A te qrã sicut incepi: vt oñdas
mihi q rõne saluet hõ per christum.

Qꝫ ex necessitate p christũ

saluetur hō: Ca.XXV. An.

Onne sufficienter pbat: per christum hoīez posse saluari: cū etiā infideles nō negēt ho minē vllo mō posse fieri btūm: τ sat͛ ostēsum sit: qꝛ si ponim⁹ christū nō eē: nullo mō pōt inueniri salus homīs? Aut enim p christuz: aut alio aliquo modo: aut nullo modo poterit homo saluus esse. Quapropter si falsū est: q̄a nullo aut aliq̄ mō alio pt̄ h̄ eē: necesse est fieri p christū. B Si q̄s vidēs rōnem qꝛ alio mō nō pōt esse: τ nō intelligēs q̄ rōne p christū eē valeat: asserere velit: qꝛ nec p christū: nec vllo mō q̄at h̄ eē: q̄d huic rn̄debim⁹? A Quid rn̄dendū est illi q̄ icc irco astruit esse īpossibile qd̄ necesse est esse: qꝛ nescit q̄ mō sit. B Quia insipiēs est. A Cōtemnendum est ꝙ qd̄ dicit. B Verū est: ꝙ hoc ipm illi ondēdū est q̄ rōne sit qd̄ putat īpossibile. A An nō itelligis ex his q̄ supra dixim⁹ qꝛ necesse est aliq̄s hoīes ad beatitudinē puenire? Nam si deo est incōueniēs hoīem cum aliq̄ macula pducere ad hoc ad quod illū sine omī macula fecit: ne aut boni incepti penitere: aut ꝓpositum īplere nō posse videatur: multo magis ꝓpter eandē incōuenientiā impossibile est nullū hoīem ad hoc puehi ad quod fact⁹ est. Quapropter aut extra fidē christianā inueniēda est peccati satisfactio: q̄lem supra esse debere ostendimus: quod nulla rō p̄t ondere: aut indubitāter in illa esse credēda est. Quod enim necessaria ratione veraciter esse colligit: id ī nullā debet deduci dubietatem: etiā si rō quō sit nō pcipit. B Verū est qd̄ dicis. A Quid ꝙ q̄ris ampli⁹? B Nō ad h̄ veni vt auferas mihi fidei dubitationez: ꝙ vt ondas mihi certitudinis mee rōnē. Quapropter sicut me rōnabiliter deduxisti ad hoc vt videā hoīem pctōrez h̄ debere deo p pctō qd̄ τ reddere neq̄t: τ nisi reddiderit saluari nō valet: ita volo me pducas illuc: vt rōnabili necītate intelligā esse oportere oīa illa q̄ nobis fides catholica de christo credere p̄cipit: si volum⁹ saluari: τ quō valeāt ad salutē hoīs τ q̄liter de⁹ miscōia saluet hoīez: cū non dimittat illi pctm̄ nisi redd iderit qd̄ ꝓpter illd̄ debet. Et vt certiores sint argumētatiōes tue: sic alonge īcipe vt eas super firmū fundamētū cōstituas. A Adiuuet me nunc de⁹: qꝛ tu nullaten⁹ mihi parc͛: nec ꝯsideras ībecillitatē sciētie mee: cui tam magnum opus iniūgis. Tēptabo tn̄: qn̄ quidem incepi nō in me ꝙ in deo ꝯfidens τ faciā qd̄ ipo adiuuante potero. Sed ne fastidium hec volēti legere nimis lōga ꝯtinuatione generet: a dictis dicenda alio exordio distinguamus.

Beati Anselmi Liber primus Cur deus hō explicit.

Capitulorū scdi libri: Cur deus hō: eiusdem Anselmi annotatio.

Beati Anselmi archiepi cātuariensis Liber. II. incipit.

Q: homo a deo fact⁹ sit iustus vt deo fruēdo beatus esset: Caplm I.

Rationalē naturā a deo factā esse iustā vt illo fruēdo btā esset dubitari n̄ debet. Nō nāq rōnalis est vt discernat int̄ iustū ꝛ iniustū: inter bonū ꝛ malū: inter mai⁹ bonū ꝛ minus bonū: alioqn frustra facta esset rōnalis. Sꝫ deus nō fecit eā frustra rōnalem: qre ad h̄ eā factā esse rōnalē dubiū nō ē. Sili rōne ꝓbat̄: qꝛ ad h̄ accepit ptātē di/scernēdi vt odisset ꝛ vitaret malū: ac amaret ꝛ eligeret bonū: atq maius bonū magis amaret ꝛ eligeret. Aliter nāq frustra illi de⁹ dedisset ptā/tē istā discernēdi: qꝛ īuanū discerne/ret si scd̄m discretionē nō amaret et vitaret. Sꝫ nō ꝯuenit vt de⁹ tantā ptātē frustra dederit. Ad h̄ itaq factā esse rōnalē naturā certū est: vt sūmū bonū sup oīa amaret ꝛ eligeret: nō ꝓpt̄ alið n̄ ꝓpter ipm: si em̄ ꝓpter aliud: nō ipm̄ n̄ aliud amat. At h̄ nisi iusta facere neq̄t. Ut igit̄ frustra n̄ sit rōnal̄: sil̄ ad h̄ rōnal̄ ꝛ iusta facta est. Q̄ð si ad sūmū bonū eligēdū et amādū iusta facta est: aut talis ad h̄ factā est vt aliqn̄ asseq̄ret̄ qð ama/ret ꝛ eligeret aut nō. Sꝫ si ad h̄ nō iusta est facta vt qð sic amat ꝛ eligit asseq̄t̄: frustra facta ē talis vt sic illð amet ꝛ eligat: nec vlla rō erit cur illð asseq̄ debeat aliqn̄. Quādiu ḡ amā/do ꝛ eligēdo summū bonū iusta fa/ciet ad qð facta est: misera erit: qꝛ indigēs erit ꝯtra voluntatē nō h̄ndo qð desiderat: qð nimis absurdū est. Quaprop̄t rōnal̄ natura iusta ē fa/cta: vt sūmo bono. i. deo fruēdo btā esset. Hō ḡ q̄ rōnal̄ natura ē: fact⁹ ē iust⁹ ad h̄ vt deo fruēdo btūs esset.

Q: hō non moreretur si nō peccasset: Caplm II.

Quod aūt tal̄ fact⁹ sit vt nccitate n̄ moreret̄: hīc facile ꝓbatur: qꝛ vt iā dixim⁹ sapiē ꝛ iusticie dei repugnat vt cogeret mortē pati sine culpa: quē iustū fecerat ad eternā btītudinē. Sequit̄ ḡ quia si nūq̄ peccasset nunq̄ moreret̄.

Q: cū corpe in q̄ viuit i hac vita hō resurgat: Ca. III.

Unde apte qnq futura mortuorū resurrectio ꝓbat̄. Quippe

si hō pfecte restaurād⁹ ē: talis debet restitui q̄lis futur⁹ erat si nō peccas/set. B Alit̄ esse nō pt̄. A Quē admodū igit̄ si nō peccasset hō cū eo dē q̄d gerebat corpe: in icorruptibi/litatē trāsmutād⁹ erat: ita oportet vt cū restaurabit̄: cum suo in q̄ viuit in hac vita corpore restauret̄. B Quid rn̄debim⁹ si q̄s dicat: q꞉ h̄ fi/eri oportet de illis in q̄b⁹ hūanū ge/nus restaurabit̄: de reprobis xo nō est necesse. A Nihil iusti⁹ aut cō uenienti⁹ intelligit̄: q̄͞3 vt sicē hō si pse/uerasset in iusticia: tot⁹. i. aīa ⁊ corpe eterne btūs esset: ita si pseuerat ī iniu/sticia tot⁹ silr̄ eterne miser sit. B Breuiter mihi de his satisfecisti.

Q꞉ de hūana natura pficiet de⁹ q̄d icepit: Ca. IIII. An.

Ex his est facile cog̃scere q̄m aut h̄ de hūana pficiet de⁹ na tura q̄d incepit: aut īuanū fe cit tā sblimē naturā ad tm̄ bonum. At si nihil p̄ciosi⁹ agnoscit̄ deus fe/cisse q̄͞3 rōnalem naturā ad gauden/dū de se: valde alienū est ab eo vt vl lā rōnalē naturā penit⁹ perire sinat. B Nō pōt alit̄ putare cor rōnale. A Necesse est ḡ vt de hūana natu/ra pficiat q̄d icepit. Hoc aūt fieri sicē dixim⁹ neq̄t nisi p integrā pctī satis/factionē: quā null⁹ pctōr facere p̄t. B Intelligo iā necē esse vt de⁹ p/ficiat quod incepit: ne aliter q̄͞3 dece/at a suo incepto videat̄ deficere.

Q꞉ quāuis hoc necesse sit fi eri: tn̄ hoc nō faciet cogēte nccītate: ⁊ q̄d sit necessitas q̄ aufert grām aut minuit: ⁊ sit necessitas que augeat: Capitulum V. Bo.

Sed si ita est: videt̄ q̄si cogi de⁹ nccītate vitādi indecētiā vt salutē pcuret hūanā. Quō ḡ negari poterit pl⁹ h̄ ꝓpter se facere q̄͞3 ꝓpt̄ nos? Aut si ita ē: quā grām il li debem⁹ p eo q̄d fecit ꝓpt̄ se? Quō etiā nr̄am iputabim⁹ salutē ei⁹ grē: si nos saluat nccītate? A Est nccītas q̄ bn̄facīēti grām aufert aut minuit: ⁊ est nccītas qua maior bn̄ficio grā debet̄. Cū eīn aliq̄s ea nccītate cui sbiacet inuit⁹ bn̄facit: aut nulla aut minor illi grā debet̄. Cū vero ipe se sponte nccītati bn̄faciēdi subdit: nec inuit⁹ eā sustīet: tūc vtiq̄ bn̄ficij gra tiā meret̄ maiorē. Nō eīn hec ē dicē da nccītas h̄ grā: q꞉ nullo cogēte illā suscepit aut ꝯuat h̄ gratis. Nā si q̄d hodie spōte pmittis te cras daturū: eadē cras volūtate das: quāuis necē sit te cras reddere promissum si po/tes aut mentiri: non tamen minus ti/bi debet ille p impēso bn̄ficio cui das q̄͞3 si nō pmisisses: q̄m te debitorem an̄ tp̄s datiōis illi facere nō es cun/ctat⁹ nec coact⁹. Tale ē cū q̄s sctē cō ūsatiōis spōte vouet ꝓpositū. Quā/uis nāq̄ ꝯuare illđ ex nccītate p⁹ vo tū debeat ne apostate dānationē in/currat. Et lȝ cogi possit ꝯuare si no/lit: si tn̄ nō ꝯuat īuit⁹ q̄d vouit: n̄ mi/n⁹ h̄ magī grat⁹ est deo q̄͞3 si n̄ vouis set: q̄m nō solū cōmunē vitā h̄ etiam ei⁹ licentiā sibi ꝓpt̄ deū abnegauit. Nec sctē viuere dicēd⁹ ē nccītate: h̄ eadē q̄ vouit libertate. Quare mul/to magis si de⁹ facit bonū hoī q̄d in cepit: licet n̄ deceat cū a bono īcepto deficere: totū grē debem⁹ īputare: q꞉ h̄ ꝓpt̄ nos n̄ ꝓpt̄ se (nulli⁹ egēs) incepit. Nō eīn illū latuit q̄d hō fa/ctur⁹ erat cū illū fecit: ⁊ tn̄ bonitate sua illū creādo spōte se vt pficeret ī/ceptū bonū q̄si obligauit. Deniq̄ de us nihil facit nccītate: q꞉ nullo mō cogit̄ aut phibet̄ aliq̄d facere. Et cū dicim⁹ deū aliq̄d facere q̄si nccītate vitādi inhonestatē quā vtiq̄ nō ti met: poti⁹ intelligendū ē q꞉ h̄ facit nccītate ꝯuāde hōestatꝭ: q̄ scȝ nccī/tas nō est aliud q̄͞3 īmutabilitas ho/nestatꝭ ei⁹: quā a seipo ⁊ nō ab alio habet: ⁊ icirco īpropie dī nccītas. Dicam⁹ tn̄ q꞉ necē est vt bōitas dei ꝓpter īmutabilitatem suā pficiat de

hoïe qd̄ incepit:quā uis totū sit grā bonuz quod facit. B Concedo.

Q2 satisfactionē p quā saluatur hō nō possit facere nisi deus homo: Ca. VI. An.

h Oc aūt fieri neq̄t nisi sit q̄ soluat deo p peccato hoīs aliq̄d maius q̄ omne qd̄ p̄ter deū est. B Ita cōstat. A Illum q̄q̄ q̄ de suo poterit deo dare aliq̄d qd̄ supet oē qd̄ sb deo est:maiorem necesse est eē q̄ oē qd̄ nō est de⁹. B Neq̄o negare. A Nihil aūt est sup omne qd̄ deus nō est: nisi deus. B Verū est. A Nō g pōt hāc satisfactionē facere nisi de⁹. B Sic sequit. A Sz nec facere illā debet nisi hō:alioq̄n nō satisfacit hō. B Nō videt aliq̄d iustius. A Si g sicut cōstat nccē est vt de hoīb⁹ pficiat illa supna ciuitas: nec h̄ esse valet nisi fiat predicta satisfactio quā nō pt facere nisi de⁹:nec debet nisi hō:ncē est vt eā faciat deus hō. B Bn̄dict⁹ de⁹:iā magnum q̄ddā īuenim⁹ de h̄ qd̄ q̄rim⁹. Prosēq̄re igit vt incepisti:Spero em̄ q2 de⁹ nos adiuuabit. A Inuestigādū nūc est quō possit fieri deus hō.

Q2 necesse sit eundem ipm esse pfectum deum ꝛ pfectū hominem: Capi. VII.

d Iuīa em̄ natura ꝛ hūana n̄ possunt in īuicē mutari:vt diuīa fiat humana:vl' humana diuina: nec ita misceri vt q̄dā tertia sit ex duab⁹ q̄ nec diuīa sit oīno nec hūana. Deniq̄ si fieri posset vt altera in alterā ꝯuerteret:aut cēt tm̄ de⁹ ꝛ n̄ hō: aut solū hō ꝛ nō de⁹:aut si miscerētur ita vt ex duab⁹ corruptis fieret q̄dā tertia:queadmodū de duob⁹ indiuiduis aīalib⁹ diuersaꝝ specieꝝ masclo ꝛ femīa nascit tertiū qd̄ nec prīs integrā nec matris huat naturā: h̄ ex vtraq̄ tertiā mixtā: nec hō eēt nec de⁹. Nō igit pōt fieri hō de⁹ quē q̄rim⁹ ex diuīa ꝛ hūana natura:aut cōuersiōe alteri⁹ ī alterā:aut corruptiua cōmixtiōe vtriusq̄ in tertiā: q2 h̄ fieri nequnt:aut si fieri valerēt:nihil ad h̄ qd̄ q̄rim⁹ valeret. Si aūt ita q̄libet mō cōiungi dicunt he due nature integre:vt tn̄ ali⁹ sit de⁹ ali⁹ hō: ꝛ nō idē sit de⁹ q̄ ꝛ hō:impossibile ē vt ābo faciāt qd̄ fieri necesse ē. Nā de⁹ nō faciet q2 nō debebit: ꝛ hō n̄ faciet q2 n̄ poterit. Vt g h̄ faciat de⁹ hō:necesse est eundē ipm esse pfectū deū ꝛ pfectū hoīem q̄ hāc satisfactionē factur⁹ est:qm̄ eā facere nō pōt nisi sit ver⁹ de⁹:nec debet nisi verus hō. Qm̄ g seruata integritate vtriusq̄ nature:necesse est inueniri deū hoīem:nō min⁹ necesse est has duas naturas integras ꝯuenire in vnā psonā: queadmodū corp⁹ ꝛ aīa rōnal' ꝯueniūt in vnū hoīem:qm̄ aliter fieri neq̄t vt idē ipe sit pfect⁹ de⁹ ꝛ pfectus hō. B Totum mihi placet quod dicis.

Qd̄ ex genere ade ꝛ de virgine femia deū oporteat assumere hoiem: Ca. VIII. A.

r Estat nūc q̄rere vn̄ ꝛ quō assumet deus hūanam naturā. Aut em̄ assumet eā de adaz: aut faciet nouū hoīem queadmodū fecit adā de nullo alio homīe. Sz si nouū hoīez faciet nō ex ade genere: nō ptinebit ad gen⁹ hūanū qd̄ natū est de adā:q̄re nō debebit satisfacere p eo q2 nō erit de illo. Sicut em̄ rectū ē vt p culpa hoīs hō satisfaciat: ita necesse est vt satisfaciens idē sit q̄ pctōr:aut eiusdē generis. Alit nā q̄ nec adā nec gen⁹ ei⁹ satisfaciet p se. Ergo sicut de adā ꝛ eua pctm̄ in oēs hoīes ꝓpagatū est:ita nullus nisi vl' ipi vel q̄ de illis nascit p pctō hoīm satisfacere debet. Qm̄ g illi nequnt: necesse est vt de illis sit q̄ hoc faciat. Ampli⁹:Sic adā ꝛ totū gen⁹ ei⁹ per se stetisset sine sustentatione alterius creature si nō peccasset: ita oportet vt si idem genus resurget post casuz p se resurgat ꝛ releuet. Nam p quēcunq̄ in statum suū restituat: p illū

vtiq; stabit ꝑ quē statū suū recupa/
bit. Deus etiā qñ hūanā naturā pri/
mitus fecit ī solo adā: nec feminā (vt
de vtroq; sexu mltiplicarent homi/
nes) facere voluit nisi de ipso: aperte
mōstrauit se nō nisi de adā voluisse
facere qđ de hūana natura facturus
erat. Quapropť si gen⁹ ade ꝑ aliquē
releueť hoīem q̇ nō sit de eodē gene
re: nō ī illā dignitatē quā habiturū
erat si ñ peccasset adā: ⁊ iō nō ītegre
restaurabiť: ⁊ dei ꝓpositū deficere vi
debiť: q̄ duo incōueniētia sūt. Ergo
necesse est vt de adā assumať hō per
quē restaureť gen⁹ ade. B Si
rōnem seq̄mur sicˀ ꝓposuim⁹: h̄ ineui
tabiliter oportet esse. A Inuesti/
gemus nūc vtrū assumēda sit a deo
natura hoīs de patre ⁊ matre sicut
alij hoīes: aut de viro sine femīa: aut
de femina sine viro. Nā quocunq;
mō ex his trib⁹ mōis sit de adā ⁊ de
eua erit: de q̄bus est oīs hō vtriusq;
sexus: nec aliq̄s mod⁹ ex tribus his
facilior ē deo q̄ alij: vt eo mō poti⁹
debeat assumi. B Bene ꝓcedis.
A Verū: nō ē opus mlto labore vt
ōdať q2 mūdi⁹ ⁊ honesti⁹ ꝓcreabiť
hō ille de solo viro vľ femīa q̄ de cō
mixtiōe vtriusq; sicut omēs alij filij
hoīm. B Sufficit. A Aut
ḡ de solo viro: aut de sola femina as/
sumēdus est. B Aliūde nō pōt.
A Quatuor mōis pōt de⁹ facere
hoīem: videlȝ aut de viro ⁊ de femi
na: sicˀ assidu⁹ mōstrat vs⁹: aut nec de
viro nec de femīa: sicut creauit adā:
aut de viro sine femīa: sic fecit euam:
aut de femīa sine viro: qđ nōdū fec̄.
Vt igiť hūc q̄q; modū ꝓbet sue sbia
cere ptāti ⁊ ad h̄ ipm op⁹ dilatū esse:
nihil cōuenīēti⁹ q̄ vt de femīa sine
viro assumat illū hoīem quē q̄rim⁹.
Vtrum autē de virgine aut de non
virgine dignius hoc fiat: nō est op⁹
disputare: sed sine omni dubitatio/
ne asserēdū est: q2 de virgine deum
hoīem nasci oportet. B Scđm
placitū cordis mei loq̄r?: A Est
ne solidū h̄ qđ dixim⁹: aut vanū ali/
q̄d sicut nubes qđ dixisti nobis infi/
deles obijcere? B Nihil solidius.
A Pinge igiť nō sup fictā vanita
tē sed sup solidā veritatē: ⁊ dic q̄a
valde ꝯuenit: vt quēadmodū hoīs
pctm̄ ⁊ cā nr̄e dānatiōis initiū sūp/
sit a femīa: ita medicīa pcī ⁊ cā nr̄e
saluationis nascať de femīa. Ac ne
mlieres desperēt se ptinere ad sortē
btōꝝ: qm̄ de femīa tm̄ malū ꝓcessit:
oportet vt ad reformādā spem eaꝝ
de mliere tm̄ bonū ꝓcedat. Pinge
⁊ h̄. Si ꝟgo erat q̄ cā fuit hūano ge
neri toti⁹ mali: mltomagis decet vt
virgo sit q̄ cā erit toti⁹ boni. Hoc q̄ȝ
pinge. Si mlier quā fecit de⁹ de viro
sine femīa facta est de virgīe: ꝯuenit
valde vt vir q̄q; q̄ fiet de femīa sine
viro fiat de virgīe. Sȝ de pictur[is] q̄
pīgi pñt sup h̄ q2 de⁹ hō de virgine
mliere nasci dȝ: ista nūc sufficiāt. B
Valde pulchre ⁊ rōnabiles sunt pi/
ture iste.

Quod necesse sit verbū solum ⁊ hoīem in vnā couenire personā: Ca. IX. An.

Nunc q̄q; q̄rendū est in q̄ ꝑsona de⁹ q̄ est tres ꝑsone: hoīeȝ
assumat. Plures em̄ ꝑsone
neq̄unt vnū eūdēq; hoīem assume/
re ī vnitate ꝑsone: q̄re in vna tm̄ ꝑ/
sona h̄ fieri nccē ē. Sȝ de hac vnitate
ꝑsone dei et hoīs: et in q̄ ꝑsona dei h̄
magis fieri oporteat: in epl̄a de īcar/
natiōe verbi ad dñm papā vrbanū
directa: q̄tū ad pñtem inuestigatio/
nē sufficere puto locut⁹ sum. B
Breuiter tamen hic tāge: cur potius
persona filij debeat incarnari q̄ pa/
tris aut spiritussancti? A Si q̄/
libet alia persona incarnetur: erunt
duo filij in trinitate: fili⁹ scilicet dei
q̄ ⁊ ante incarnationē filius ē: ⁊ ille
q̄ per īcarnationē fili⁹ erit virginis:
⁊ erit in ꝑsonis que semper equales
esse debent ineq̄litas secūdum digni
tatē natiuitatū. Digniorē nāq; nati
uitatē habebit nat⁹ ex deo q̄ natus
ex virgīe. Item si pater fuerit incar/

natus:erūt duo nepotes in trinitate:
qꝛ pater erit nepos ꝑntū virginis ꝑ
hoīem assumptū:ꝛ verbum cū nihil
habeat de hoīe:nepos tñ erit virgīs:
qꝛ filij ei⁹ erit filius. Que oīa incō/
ueniētia sūt:nec incarnationē verbi
ꝯtingūt. Est ꝛ alia rō cur magis ꝯue
niat īcarnari filio ꝙ alijs ꝑsonis: qꝛ
cōuenieti⁹ sonat filiū supplicare pa
tri:ꝙ aliā ꝑsonā alij. Jtē homo ꝓ q̄
erat oratur⁹:ꝛ diabolus quē erat ex
pugnatur⁹:ambo falsam similitudi/
nem dei ꝑ ꝓpriā voluntatē ꝑsumpse
rant: Añ q̄si speciali⁹ aduersus ꝑso/
nam filij peccauerūt:q̄ vera pr̄is sili/
tudo credit. Jlli itaq; cui specialius
fit iniuria:cōuenieti⁹ attribuit culpe
vīdicta aut īdulgētia. Quapropt
cū rō nos ineuitabilis ꝑduxerit ad h
vt necesse sit diuinā ꝛ hūanā naturā
in vnā cōuenire ꝑsonā:nec hoc fieri
possit in plurib⁹ ꝑsonis dei:ꝛ hoc cō
ueniēti⁹ fieri pateat ī ꝑsona verbi ꝙ
in alijs:necesse ē verbū deū ꝛ hoīem
in vnā cōuenire ꝑsonā. B Sic
est via q̄ me ducis vndiq; munita ra
tione: vt neq; ad dexterā neq; ad si/
nistram videā me ab illa posse decli
nare. A Non ego te duco s ille de
q̄ loq̄mur: sine q̄ nihil possum⁹:nos
ducit vbicūq; viā ꝟitatis tenemus.

Quod idē hō nō ex debito moriatur:ꝛ quō possit vl nō possit peccare:ꝛ cur ille vel angelus de sua iusticia laudādus sit cum peccare non possint: Caplm X.

Utrū aūt hō ille sit moritur⁹
ex debito sic oēs alij hoīes ex
debito moriūt:nūc īuestiga/
re debem⁹. Sz si adā moriturus non
erat si nō peccasset:multo magis iste
mortē pati nō debebit in q̄ pctm̄ eē
nō poterit:qꝛ deus erit. B Jn h
volo te aliq̄ntulū morari. Siue eñ
dicat posse siue nō posse peccare:in
vtroq; mihi nō ꝑua nascit questio.
Nā si non posse peccare dr: difficile
credi debere videtur. Et cū aliq̄n/
tulum loquar nō quasi de illo qui
nunq̄ fuerit sicut hactenus fecim⁹:
s velut de eo quē ꝛ cuius facta noui
mus:q̄s neget illū multa potuisse fa
cere q̄ pctā dicim⁹? Quippe vt alia
taceā:quō dicem⁹ eū nō potuisse mē
tiri:quod sp pctm̄ est? Cū enī dicat
iudeis de patre: Si dixero qꝛ nō scio
eū:ero silis vobis mēdax. Et inter h Joh. 8
verba dicat: Nō scio eū:q̄s eū dicat
easdē tres nequisse ꝓferre dictiones
siue alijs ꝟbis: vt sic diceret: Nō scio
eū? Quod si faceret vt ipe ait: esset
mēdax:qđ est esse pctōrē. Quare?
qm̄ hoc potuit:peccare potuit. A
Et hoc q̄dē dicere potuit:ꝛ peccare
nō potuit. B Hoc ostēde. A
Omnis potestas sequit voluntatē:
Cū enī dico qꝛ possum loq̄ vel ambu
lare:subaudit si volo. Si enī nō sb/
intelligit volūtas: nō est potestas s
necessitas. Nā cū dico qꝛ nolēs pos
sum trahi vl vinci:nō est hec mea po
testas:s necessitas ꝛ potestas alteri⁹.
Quippe non est aliud:possum trahi
vel vinci:ꝙ ali⁹ me trahere vel vin
cere pōt. Possumus itaq; dicere de
christo qꝛ potuit mētiri:si sbaudiat:
si vellet:ꝛ qm̄ mētiri non potuit no/
lens:nec potuit velle mētiri: nō mi/
nus dici pōt nequisse mētiri. Sic ita
q; potuit: ꝛ nō potuit mētiri. B
Nunc redeam⁹ ad inuestigandū de
illo q̄si nōdū sit sicut incepim⁹. Dico
igit: si peccare nō poterit qꝛ sicut di
cis nō poterit velle:ex necessitate ser
uabit iusticiam: q̄re non ex libertate
arbitrij iustus erit. Que igitur gra/
tia illi ꝓ iustitia sua debebit? Sole/
mus namq; dicere deum iccirco fe/
cisse angelum ꝛ hominem tales qui
peccare possent:quatenus cum pos/
sent deserere iusticiam ꝛ ex libertate
arbitrij seruarēt: gratiam ꝛ laudem
mererent q̄ illis si ex necessitate iu/
sti essent nō deberent. A Non/
ne angeli qui modo peccare neque/
unt laudandi sunt? Bo. Sunt
vtiq;: q̄a hoc quod mō nō possunt:

meruerũt p hoc qd potuerũt ꝛ no/luerũt. A Quid dicis de deo q peccare nõ põt: nec hoc meruit p potestatẽ peccãdi q nõ peccauit: nõne laudandus est pro iusticia sua? B Hic volo vt rñdeas p me: Naȝ si dico eũ nõ esse laudãdũ: scio me mẽtiri: Si autem dico esse laudãdum: timeo infirmare rõnẽ quã dixi de angelis. A Angeli nõ sunt laudãdi de iusticia sua: qꝛ peccare potuert et noluerũt: ꝫ qa p hoc qdãmõ a se habẽt ꝙ peccare neqũt: in q aliqtenus siles sũt deo: q a se habet qcqd habet. Dicit enĩ aliqd dare q nõ aufert qñ põt: ꝛ facere esse aliqd q cuȝ possit idipm facere nõ esse: nõ facit. Sic itaqꝫ cũ angelus potuit auferre sibi iusticiã ꝛ nõ abstulit: ꝛ facere se nõ esse iustũ ꝛ nõ fecit: recte asserit ipse sibi dedisse iusticiã ꝛ seipsuȝ iustum fecisse. Hoc igit mõ habet a se iusticiã: qꝛ creatura eã aliter a se habere neqt: ꝛ idcirco laudãdus est de sua iusticia: Nec necessitate sed libertate iust⁹ est: qꝛ improprie dicit necessitas vbi nec coactio vlla ẽ nec phibitio. Quapropter qñ deus pfecte habet a se qcqd habȝ: ille maxime laudãdus est de bonis que habȝ ꝛ seruat: nõ vlla necessitate ꝫ sicut supra dixi ppria ꝛ eterna ĩmutabilitate. Sic g hõ ille q ideȝ ĩpe deus erit: quoniã omne bonum quod ipse habebit a se habebit: nõ necessitate sed libertate et a seipso iustus: ꝛ idcirco laudãdus erit. Quãuis enim humana natura a diuina habeat quod habebit: idẽ tñ ĩpe a se ĩpo (qñ due nature vna psona erũt) habebit.

B Satisfecisti mihi ex hoc: ꝛ aperte video qꝛ ꝛ peccare non poterit et tñ laudãdus erit de iusticia sua. Sȝ nunc querẽdum estimo: cũ deus tales posset facere hoĩem: cur nõ tales fecit angelos: ꝛ duos primos hoĩes vt similiter ꝛ peccare nõ possent ꝛ de iusticia sua laudãdi essent? A Intelligis quid dicas? B Video: mihi intelligere: ꝛ iccirco quero cur eos tales nõ fecit? A Quoniaȝ nõ potuit nec debuit fieri vt vnusqsqꝫ illoꝝ esset ideȝ ipse q de⁹: sicut de hoĩe isto dicim⁹. Et si qrit: cur nõ de tot qt sunt psone dei vel saltẽ de vno ꝫ fecit? Rñdeo qꝛ rõ tũc fieri nullatenus hoc exigebat: ꝫ omnino (qꝛ deus nil sine rõne fecit) phibebat.

B Erubesco qꝛ ꝫ qsiui: dic que dictur⁹ eras. A Dicam⁹ g qa mori nõ debebit: qñ nõ erit pctõr. Bo. Concedere me oportet.

Qꝫ moriatur ex sua potestate: ꝛ ꝙ mortalitas non ptineat ad purã hoĩs naturã: Capitulum XI. An.

Nunc aũt restat ĩdagare vtrũ possit mori scdm hũanã naturam: nã ꝫm diuinã ĩcorruptibilis sp erit. B De ꝫ cur dubitare debem⁹ cũ ĩpe verus hõ futurus sit: ꝛ oĩs hõ naturalit mortalis sit: A Nõ puto mortalitatẽ ad purã sed ad corruptã hoĩs naturaȝ pertinere. Quippe si non peccasset homo ꝛ ĩmortalitas ipsius ĩmutabiliter firmata eẽt: nõ tñ min⁹ hõ esset verus: ꝛ qñ mortales in incorruptibilitate resurgẽt: nõ min⁹ erũt veri hoĩes. Nam si ptineret ad veritateȝ hũane nature mortalitas: nequaqꝫ posset esse hõ q esset ĩmortalis. Nõ g ptinet ad sinceritatẽ hũane nature corruptibilitas: siue ĩcorruptibilitas qñ neutra facit aut destruit hoĩem: ꝫ altera valet ad ei⁹ miseriã: altera ad btĩtudinẽ. Sed qñ null⁹ est hõ q nõ moriat: iccirco mortale ponit in hoĩs diffinitiõe a phis: q nõ crediderunt totũ hominẽ aliqñ potuisse aut posse eẽ ĩmortalẽ. Quare nõ sufficit ad demõstrãdũ illũ hoĩem debere mortalẽ eẽ ob hoc qꝛ ver⁹ hõ erit: B Quere g tu aliã rõnem: quia ego illã nescio si tu nescis qua ille pbet posse mori. A Dubiũ non est: quia sicut de⁹ erit: ita omĩpotẽs

erit. B Verū est. A Si ḡ volet: poterit aīam suā ponere ⁊ iterū sumere. B Si hoc nō pōt nō videt̄ ꝙ sit oīpotēs. A Poterit igitur nunq̄ꝫ mori si volet: ⁊ poterit mori ⁊ resurgere. Siue aūt animā suā ponat: nullo alio faciēte: siue alius hoc faciat vt eā ponat ipo permittēte: q̄ntū ad ptātē nihil differt. B Nō ē dubiū. A Si igit̄ voluerit pmittere: poterit occidi: ⁊ si noluerit nō poterit. B Ad hͦ nos indeclinabiliter pducit ratio. A Rō q̄ꝫ nos docuit: q2 oportet eum maius aliquid habere: q̄ꝫ q̄cq̄d sub deo est: qđ spōte det ⁊ non ex debito deo. B Ita est. A Hoc aūt sub illo nec extra illū inueniri pōt. B Verū est. A In ipo igit̄ inueniendū est. B Sic sequit̄. A Aut igit̄ seipm aut aliq̄d de se dabit. B Nō possum aliter ītelligere. A Querēdū nūc est cuiusmodi hec datio debebit esse. Dare nāq̄ꝫ se nō poterit deo: aut aliq̄d de se q̄si non habēti vt suus sit qm̄ oīs creatura dei est. B Sic est. A Sic ḡ intelligenda est hͦ datio: q2 aliq̄ mō ponet se ad honorē dei: aut aliq̄d de se q̄ mō debitor nō erit. B Ita sequit̄ ex supra dict̄. A Si dicim⁹ q2 dabit seipm ad obediēdū deo: vt pseuerant̄ seruādo iusticiā: sbdat se ei⁹ volūtati: nō erit hoc dare qđ de⁹ ab illo nō exigat ex debito Oīs em̄ rōnalis creatura debet hāc obediētiā deo. B Hoc negari neq̄t. A Alio itaq̄ꝫ mō oportet vt det seipm deo aut aliq̄d de se. B Ad hoc nos īpellit ratio. A Videam⁹ si forte sit vitā suā dare: siue ponere aīam suā: siue tradere seipm morti ad honorē dei. Hoc enī ex debito deus nō exiget ab illo: qm̄ nāq̄ꝫ nō erit peccatū ī illo: nō debebit mori vt dixim⁹. B Aliter neq̄o intelligere. A Cōsiderem⁹ adhuc vtrū sit rōnabiliter ꝯueniat. B Dic tu ⁊ ego libēter audiā. A Si hō p suauitatē peccauit: an nō cōuenit vt p aspitatē satisfaciat? Et si taꝫ facile vict⁹ est a diabolo vt deū peccādo exhonoraret: vt facili⁹ nō posset: nōne iustū est vt hō satisfaciens pro pctō: tanta difficultate vincat diabolū ad honorem dei: vt maiori nō possit. An nō est dignū q̄tenus q̄ se sic abstulit deo peccādo vt se plus auferre n̄ posset: sic se det deo satisfaciēdo vt mag̃ se nō possit dare. B Nō est aliq̄d rōnabili⁹. A Nihil aūt asperius aut difficili⁹ pōt hō ad honorē dei sponte ⁊ nō ex debito pati q̄ꝫ mortē: ⁊ nullatenus seipsum pōt hō magis dare deo q̄ꝫ cū se morti tradit ad honorem illius. B Vera sunt oīa hec. A Talem ḡ oportet eū esse q̄ p pctō hoīs satisfacere volet vt mori possit si velit. B Video hoīem illū plane quem querim⁹ talē esse oportere q̄ nec ex necessitate moriat̄ quoniā erit omipotēs: nec ex debito quia nunq̄ꝫ peccator erit ⁊ mori possit ex libera volūtate q2 necessariū erit. A Sūt ⁊ alia multa cur eū valde cōueniat hoīm silitudinē ⁊ ꝯuersationē absq̄ꝫ peccato hr̄e: q̄ facilius ⁊ clarius p se patent in eius vita ⁊ operib⁹ quam velut ante experimētuꝫ sola ratione mōstrari possint. Quis enim explicet q̄ꝫ necessarie q̄ꝫ sapienter factum est: vt ille q̄ hoīes erat redēpturus ⁊ de via mortis ⁊ pditiōis ad viā vite ⁊ beatitudinis eterne docēdo reductur⁹: cū hoīb⁹ cōuersaret̄: ⁊ in ipsa cōuersatione cū eos doceret verbo q̄liter viuere deberent: seipm exēplū pberet. Exemplū aūt se ipm quō daret infirmis ⁊ mortalibus vt pter iniurias aut contūelias aut dolores aut mortē a iusticia nō recederent: si ipm hec oīa sentire nō agnoscerēt?

Q2 quāuis incōmodorum nostroꝝ particeps sit: miser tamen non sit: Capitulum XII. Bo.

o Mnia hec patenter ondunt eum mortalē ⁊ incōmodorum nostrorum participē esse oportere. Sȝ hec oīa miserie nostre sunt: nunquid ḡ miser erit? A Neq̄ꝗ. Nā sicut ad beatitudinē nō ptinet cōmodum qd̄ habet q̄s cōtra voluntatē: ita nō est miseria apprehendere sapiēter nulla necessitate aliqd̄ incōmodū secundū voluntatē. B Concedendum est.

Quod cum alijs infirmitatibus nostris ignorantiam nō habeat: Ca. XIII.

v Erū in hac siliitudīe quā hēre debet cū hoībus: dic vtrum ignorantiā q̄ꝗ sicut alias infirmitates nr̄as habiturus sit? A Quid dubitas de deo vtrum sit oīa sciēs? B Quia quāuis sit īmortalis futurꝰ ex diuina natura: mortalis tñ erit ex hūana: Cur ḡ nō siliter poterit ille hō esse vere ignorās sicut vere mortalꝭ erit? A Illa hoīs assūptio in vnitatē psone dei nō nisi sapienter a summa sapīa fiet: ⁊ ideo nō assumet in hoīe qd̄ nullo mō vtile sed valde noxiū est ad opus quod idem hō facturus est. Ignorātia nāꝗ ad nihilum illi vtilis esset: sed ad multa noxia. Quō enim tot ⁊ tanta opa que facturus est faciet sine summa sapīa? Aut quō illi hoīes credēt si eū sciēt nesciū? Si aūt nesciēt: ad q̄d erit illi vtilis ignorātia illa? Deinde si nihil amaꝭ nisi qd̄ cognosciꝭ: sic nihil erit boni qd̄ ñ amet: ita nullū bonū erit qd̄ ignoret. Bonū aūt nemo pfecte nouit nisi q̄ illd̄ a malo scit discernere. Hanc q̄ȝ discretionē nullꝰ scit facere nisi qui malū ignorat. Sicut igiꝭ ille de q̄ loq̄mur oīe pfecte sciet bonū: ita nullū ignorabit malū. Omnē igiꝭ habebit scientiaȝ ꝗuis eā publice in hoīm cōuersatione nō oñdat. B Hoc in maiori etate ita videꝭ sicut dicis: ꝭ in infantia sicut nō erit tēpus ꝯgruū vt in illo appareat sapīa: ita nō erit opꝰ: et idō nec ꝯgruū vt illā habeat. A Nōne dixi qꝛ sapiēter fiet illa īcarnatio. Sapiēter nāꝗ assumet deus mortalitatē: q̄ sapiēter qꝛ valde vtiliter vteꝭ. Ignorantiā vō nō poterit assumere sapiēter: qꝛ nūꝗ est vtilis ꝭ semp noxia: nisi forte p eā mala volūtas q̄ nunꝗ in illo erit ab effectu restringiꝭ. Nam etsi aliq̄ñ ad aliud nō nocet: ꝭ solo tñ nocet: qꝛ scīe bonū aufert. Et vt breuiter absoluam qd̄ q̄ris ex q̄ hō ille erit plenꝰ deo: sp in seipo erit: vñ nūꝗ erit sine eiꝰ potētia ⁊ fortitudīe ⁊ sapīa. B Ceuis ꝭ ī christo fuisse sp nō dubitarē: idō tñ q̄siui vt de ꝭ q̄ȝ rōnem audirē. Sepe nāꝗ aliq̄d esse certi sumus: ⁊ tñ hoc ratiōe probare nescimus.

Quomodo mors eius preualet nūero ⁊ magnitudini pctōꝝ oīm: Ca. XIIII.

n Unc rogo vt doceas me quō mors eiꝰ p̄ualeat nūero ⁊ magnitudini pctōꝝ oīm: cū vnū qd̄ putamꝰ leuissimū pctm̄ tam infinitū mōstres vt si nūerꝰ obtēdaꝭ infinitꝰ mūdoꝝ q̄ sic pleni sint creaturis sic iste est: nec possint ꝑuari q̄n redigant in nihilū: nisi faciat aliquis aspectū vnū ꝯtra volūtatē dei: non tñ fieri debeat. A Si pn̄s esset hō ille ⁊ q̄s esset scires ⁊ diceret tibi nisi occiderꝭ hoīem illū pibit mūdꝰ iste totꝰ: ⁊ q̄cq̄d deus nō est: faceres hoc p ꝯseruāda omni alia creatura? B Non facerē etiam si mihi infinitus numerus mundoꝝ obtenderet. A Quid si iterū tibi diceceꝭ: aut eum occides: aut oīa peccata mundi venient super te? B Responderem me potius alia oīa peccata velle suscipere: non solū huius mūdi q̄ fuerūt ⁊ q̄ futura sunt: ꝭ ⁊ q̄cūꝗ sup ꝭ cogitari pn̄t ꝗ istd̄ solū: qd̄ nō solum de occisione eius: sed ⁊ de q̄libet pua lesione q̄ illum tangeret

respondere me existimo debere A Recte existimas: Sed dic mihi cur ita cor tuū iudicat: vt plus horreat vnū peccatū in lesione hui⁹ hoīs q̄ alia oīa q̄ cogitari possunt: cū oīa quecūq̄ fiunt peccata contra illum sint? B Q̄m peccatū qd̄ in psona ei⁹ fit: incōpabiliter supat oīa illa q̄ extra psonā illius cogitari possunt. A Quid dices ad hoc: q̄a sepe libent̄ aliq̄s patit̄ quasdam in sua psona molestias ne maiores patiat̄ in rebus suis? B Quia deus nō eget hac patīa cuius potestati oīa subiacent: sicut tu supra cuidā mee interrogationi r̄ndisti. A Bene r̄ndes. Uidem⁹ ḡ q̄ violatiōi vite corpalis huius hoīs nulla īmensitas vel m̄ltitudo pctōꝝ extra psonā dei cōpari valet. B Apertissimum est. A Quantū bonū tibi videt̄ cuius interēptio tā mala est? B Si esse eius tam bonum est: q̄ mala est ei⁹ destructio: pl⁹ est bonū incomparabiliter q̄ sint ea peccata mala q̄ sine existimatiōe supāt eius interēptionē. A Ueꝝ dicis. Cogita etiā q̄ pctā tm̄ sunt odibilia q̄ntū sunt mala: ⁊ vita ista tantū amabil' q̄tū est bona. Unde sequit̄ q̄ vita hec plus est amabilis q̄ sint peccata odibilia. B Nō possū h̄ nō intelligere. A Putas ne tantum bonum tam amabile posse sufficere ad soluendū: qd̄ debet̄ p peccatis totius mūdi? B Immo pōt plus in infinitum. A Uides igr̄ quō vita hec vincat omnia peccata si p illis det̄. B Aperte. A Si ergo dare vitā est mortem accipere: sicut datio huius vite preualet oīb⁹ hoīm peccatis: ita ⁊ acceptio mort̄.

Quō deleat mors eius etiam peccata eū perimentium: Capi. XV. Bo.

Ita esse de omnibus pctīs q̄ psonā dei nō tāgūt: cōstat. Sed nūc video aliud q̄rendū. Nā si tā malū est eū occidere: q̄ bona ē vita ei⁹: quō pōt mors eius supare ⁊ delere pctā eoꝝ q̄ eū occiderūt? Aut si alicui⁹ eoꝝ pctm̄ delet: quō p̄t aliorum q̄q̄ hoīm aliqd̄ delere? Credimus em̄ q̄ ⁊ m̄lti ex illis saluati sūt ⁊ innumerabiles alij saluant̄. A Hāc q̄stionē soluit apl̄us q̄ dixit: Quia si cognouissēt: nūq̄ dn̄m gl̄ie crucifixissent. [1. C] Tm̄ nāq̄ differūt sciēter factū peccatū ⁊ qd̄ p ignorantiā fit: vt malū qd̄ nunq̄ facere possent p nimietate sua si cognosceret̄: veniale fit q̄ ignorant̄ factū ē. Deū em̄ occidere null⁹ hō vnq̄ sciēter saltē velle posset: ⁊ iō q̄ illū occiderūt ignorant̄: nō in illud infinitū peccatū cui nulla alia ꝯpari possunt pctā p̄ruerūt. Nā nō ꝯsiderauim⁹ ei⁹ magnitudinē ad videndum q̄ bona esset vita illa: scd̄m hoc qd̄ ignorāter factū est: sed q̄si scient̄ fieret qd̄ nec vnq̄ fecit aliq̄s nec facere potuit. B Rōnabiliter interēptores christi ad veniā pctī sui ptingere potuisse mōstrasti. A Quid iam q̄ris ampli⁹? Ecce vides quō rationabilis necessitas ostēdat ex hoīb⁹ pficiēdam esse supnā ciuitatē: nec h̄ posse fieri nisi p remissionē pctōꝝ: quā hō nullus habere pōt: nisi p hoīem qui idē ipse sit de⁹ atq̄ sua morte hoīes pctōres deo recōciliet. Aperte igr̄ īuenim⁹ christū quē deū ⁊ hoīem cōfitemur ⁊ mortuū propter nos. Hoc aūt absq̄ oī dubietate cognito: cuncta q̄ ipse dicit certa esse: q̄m de⁹ mētiri neq̄t: ⁊ sapiēter esse facta q̄ fecit dubitandū nō est: q̄uis nō eoꝝ rō īntelligat̄ a nobis. B Uerū est qd̄ dicis: Nec aliq̄ten⁹ qd̄ dixit esse veꝝ aut qd̄ fecit rōnabiliter esse factū dubito. Sed h̄ postulo vt qd̄ q̄si nō debere aut nō posse fieri videt̄ infidelib⁹ in fide christiana: h̄ mihi q̄ rōne fieri debeat aut possit apias: nō vt me in fide cōfirmes: s̄ vt cōfirmatū veritatis ipsius intellectu letifices.

Qualiter de⁹ de massa pec-

catrice assūpsit hoīem sine pctō: & de saluatione ade et eue: Ca. XVI.

Quapropter sicut eorum quae supra dicta sūt rōnē aperuisti: sic peto vt eorum quae sūt adhuc quae situr rōnē ondas. Primū scz qualiter de massa peccatrice. i. de hūano genere qd totū infectū erat pctō: hoīem sine pctō quasi azymū de fermētato deus assūpsit. Nā licet ipa hoīs eiusdē conceptio sit mūda & absqz carnalis delectatiōis peccato: virgo tū ipsa vn̄ assumptus est in iniquitatibus concepta ē: & in pctīs concepit eā mater eius: & cū originali pctō nata est: quoniam & ipa in adā peccauit: in quo oēs peccauerūt. A Postquā cōstat hoīem illū eē deū & pctōrum recōciliatorē: dubiū nō ē eū oīno sine pctō eē: hoc aūt eē nō valet: nisi absqz pctō de massa peccatrice sit assūptus. Qua ratiōe virgo sapiētia dei hoc fecit si nō possumus intelligere: nō debemus mirari: sed cū veneratiōe tolerare aliquid esse in secretis tātae rei qd ignoremus. Quippe mirabilius deus restaurauit hūanam naturam quā instaurauit. Equaliter enim vtrūqz deo facile ē: sz hō anteqz eēt nō peccauit: vt fieri n̄ deberet. Post quā vero factus ē: peccādo meruit: vt qd & ad qd factus erat: pderet: quāuis non pdiderit oīno qd factus erat vt esset qui puniret aut cui deus misereret. Neutrū eīm horum fieri posset: si in nihilum redactus esset. Tāto ergo mirabilius deus illū restituit quā instituit: quāto hoc de peccatore contra meritū illud nō de pctōre nec contra meritū fecit. Quātū etiā est deū & hoīem sic in vnū cōuenire: vt seruata integritate vtriusqz nature idē sit hō qui deus. Quis ergo psumat vel cogitare qd hūanus intellectus valeat penetrare: quā sapienter: quā mirabiliter: tā inscrutabile opus factū sit. B Assentior: quia nullus hō potest in hac vita tantū secretū penitus aperire: nec peto vt facias: qd nullus homo facere potest: sed tātū quātū potes. Plus eī psuadebis altiores i. hac re rōnes latere si aliquā te monstraueris videre: quā si te nullam in ea rōnē intelligere nihil dicēdo pbaueris. A Video me ab īportunitate tua n̄ posse liberari. Sed si aliquatenus potero qd postulas ostendere: grās agamus deo. Si vero n̄ potero: sufficiāt ea quae supra pbata sūt. Cū eīm deū cōstat hoīem fieri oportere: dubiū nō ē sapiētiā & potentiā illi nō deesse: vt hoc sine peccato fiat. B Sic libenter accipio. A Oportuit vtiqz vt illa redēptio quā christus fecit: prodesset: nō solū illis qui eo tpe fuerūt: sed etiā aliis. Sit eī rex aliquis cui totus populus sue cuiusdā ciuitatis sic peccauerit: excepto vno solo qui tū ē de illorum genere vt nullus eorum facere possit vnde mortis dānationē euadat. Ille autē qui solus est innocēs: tantā apud regē habeat gratiā vt possit: & tantā dilectionē erga reos vt velit: oēs qui credēt suo cōsilio recōciliare quodā seruitio ipī regi valde placituro: qd facturus est die secundum voluntatē regis statuto: & quoniam nō oēs possunt qui recōciliādi sūt ad diē illā cōuenire: cōcedit rex propter magnitudinē seruitii illius: vt quicūqz vel ante vel post diē illā cōfessi fuerint se velle per illud opus qd ea die fiet veniam impetrare: & ad pactū cōstitutū ibi accedere: ab oī culpa sint absoluti pterita. Et si contigerit vt post hāc veniā iterum peccent: si digne satisfacere & corrigi deinceps voluerit: per eiusdē pacti efficaciā iterum veniā recipiāt: sic tū vt nullus palaciū eius ingrediatur donec factum sit hoc vn̄ culpe relaxentur. Scdm hāc similitudinē quoniam nō potuerūt oēs hoīes qui saluādi erāt psentes esse: qn̄ redemptionē illam christus fecit: tanta fuit vis in eius morte: vt etiā in absentes vel loco vel tpe: eius ptendatur effectus. Quod aūt nō solū psentibus pdesse debeat: hinc facile cognoscitur: quia nō tot psentes eius esse morti potuerunt: quot ad superne ciuitatis cōstitutionē ne-

cessarij sunt: etiã si oẽs q̃ eiusdẽ mor/tis tp̃e vbicũq̧ erãt ad illã redẽpti/onẽ admitterenť. Plures eñ sũt de mones q̃s de q̃bus restaurãdus ẽ nu mer⁹ eoꝝ si ea die viuerent homĩes. Nec credendũ ẽ ex quo factus ẽ ho/mo vllũ tp̃s fuisse quo mundus iste cũ creaturis (que facte sunt ad vsus hoĩm) sic vacuus fuisset: vt null⁹ es/set in illo ex hũano genere ad hoc ꝑ/tinens ꝓpter qδ fact⁹ est hõ. Videť eñ incõueniẽs ꝙ deus vel vno mo/mento ꝑmiserit hũanuȝ gen⁹: ⁊ ea q̃ fecit ꝓpter vsuȝ eoꝝ: de q̃bus sup̃na ciuitas perficienda est: quasi frustra extitisse. Nã aliquaten⁹ inuanũ esse viderenť q̃diu nõ ad hoc ꝓpter qδ maxime facta essent: viderentur subsi stere. B Cõgruenti rõne ⁊ cui ni/hil repugnare videtur monstras nul lũ vnq̃ tp̃s fuisse: ex quo factus ẽ ho mo: absq̧ aliq̃ q̃ ad eã ꝑtineret (sine q̃ factus eẽt vane oĩs hõ) reconcilia tionẽ: quod nõ solũ ↄueniẽs sed etiã necc̃ariũ eẽ possum⁹ ↄcludere. Si eñ ↄuenienti⁹ ⁊ rõnabili⁹ est h̃ q̃ aliqñ nullũ fuisse: de q̃ (intẽtio dei q̃ homi nẽ fecit) ꝑficereť: nec est aliq̃d quod huic obuiet rõni: necc̃e ẽ sp̃ aliquẽ ad p̃dictã recõciliationẽ ꝑtinentẽ fuis/se. Vnde adã ⁊ euã ad illã ꝑtinuisse redẽptionẽ dubitanduȝ nõ est: q̃uis hoc auctas diuina apte nõ ꝓnũciet. A Incredibile q̧ȝ videť qñ deus il los fecit ⁊ ꝓposuit ĩmutabiliter fa/cere de illis oẽs hoĩes quos ad cele stem ciuitatẽ assũptur⁹ erat: ꝙ illos duos ab hoc excluserit ꝓposito. B Immo illos maxime ad h̃ fecisse cre/di debet: vt eẽnt de illis ꝓpter q̃s fa cti sũt. A Bene ↄsideras. Nulla tñ aĩa ante mortẽ christi paradisũ ce lestẽ ingredi potuit: sicut supra dixi de regis palatio. B Sic tenemus. A Virgo aũt illa de qua ille hõ as/sumptus est de q̃ loquimur: fuit de il lis qui añ natiuitatẽ eius ꝑ eũ mũda ti sunt a peccatis: ⁊ in ei⁹ ip̃a mundi/cia de illa assumpt⁹ est. B Place/ret mihi multum qδ dicis nisi cũ ip̃e debeat a seip̃o habere mũdiciã a pec cato: videť eã habere a matre ⁊ ñ ꝑ se mundus esse sed ꝑ illam. A Nõ ita est. Sed qm̃ matris mundicia ꝑ quã mũdus est: nõ fuit nisi ab illo: ip̃ se q̧ȝ ꝑ seip̃m ⁊ a se mũdus fuit. B Bene ẽ de hoc: verũ adhuc mihi ali/ud videť querendũ. Diximꝰ eñ sup̃ q2 ñ necc̃itate moritur⁹ erat: ⁊ nũc vi dem⁹ q2 mať ei⁹ ꝑ ei⁹ mortẽ futuraȝ mũda fuit: qδ nisi illa fuisset: ip̃e δ il la eẽ nõ potuisset. Quõ ḡ nõ necc̃ita te mortuus est q̃ nõ nisi q2 moritur⁹ erat potuit esse? Nã si moritur⁹ nõ es set: ꝟgo de q̃ assũptus est mũda nõ fuisset: qm̃ hoc neq̃ valuit esse nisi verã ei⁹ mortẽ credẽdo: nec ille δ illa potuit aliter assumi. Quare si ñ mor turus ẽ ex necc̃itate postq̃ assũpt⁹ est de ꝟgine: potuit non eẽ assumpt⁹ de ꝟgine postq̃ ẽ assũpt⁹: qδ nõ ẽ pos/sibile. A Si bene que supra dicta sunt ↄsiderasses: hanc questionẽ ĩ il lis vt puto solutã intellexisses. B Nõ video quõ. A Nõne quãdo quesiuimus vtrũ ille mentiri potue/rit: monstrauim⁹ in mentiendo duas esse potestates: vnã videlicet volen di mentiri: alterã mentiendi: ⁊ quo/niã cũ mentiendi potestatẽ haberet: hoc a seip̃o habuit vt nõ posset vel/le mentiri: iccirco de sua iusticia qua veritatẽ seruauit: eũ laudandũ esse. B Ita est. A Simil̃r est in seruan do vitã potestas volendi seruare: ⁊ p̃tãs seruandi. Cũ ḡ querıť vtꝝ idẽ de⁹ hõ potuerit seruare vitã suaȝ vt nũq̃ moreretur: dubitandũ non est q̃a sp̃ habuit p̃tãtẽ ꝟuãdi: q̃uis neq̃/uerit velle seruare vt nũq̃ moreretur: ⁊ qm̃ hoc a seip̃o habuit vt scȝ velle non posset: nõ necc̃itate sed libera po testate aĩam suã posuit. B Non oĩno similes fuerunt in illo iste p̃tã/tes: mẽtiẽdi videlicet ⁊ ꝟuãdi vitã. Ibi eñ sequitur: quia si vellet posset mentiri: hic ꝟo videtur quia si non mori vellet: nõ magis hoc posset q̃

posset non esse quod erat. Nam ad hoc erat homo vt moreref: et pter huius future mortis fidē de virgine potuit assumi: sicut supra dixisti. A Quemadmodū putas illum nō potuisse non mori: aut necessitate mortuū esse: quia nō potuit non esse qd erat: ita potes asserere illum non potuisse velle non mori: aut necessitate mori voluisse: quoniā quod erat nō esse non potuit. Non eñ magis ipse factus est homo ad hoc vt moreretur q̄ vt vellet mori. Quapropt sicut nō debes dicere: quia nō potuit velle nō mori aut necessitate voluit mori: sic non est dicendū: qz non potuit non mori aut necessitate mortuus est. B Immo qm eidē subiacēt rationi scz et mori et velle mori: vtrūq videt in illo necessitate fuisse. A Quis se sponte voluit hominē facere vt eadē īmutabili voluntate moreretur: et per huius fidē certitudinis virgo mūda fieret: de qua hō ille assumeref? B Deus filius dei. A Nōne monstratū est supra q dei voluntas nulla cogit necessitate: sz ipsa sespontanea sua seruat immutabilitate: qñ dicit aliqd necessitate facere? B Uere monstratū est. Sz videmus econtra: quia qd deus īmutabiliter vult: nō potest non esse: sed necesse est esse. Quapropter si deus voluit vt ille hō moreretur nō potuit nō mori. A Ex eo qz filius dei assumpsit hominē ea voluntate vt moreref: pbas eundē hominē nō potuisse non mori. B Ita intelligo. A An nō similiter apparuit ex his q dicta sunt filiū dei et assumptū hominē vnā eē personā: vt idē sit deus et homo: et filius dei et virginis filius? B Sic est. A Idem igitur homo sua voluntate non potuit nō mori et mortuus est. B Negare nequeo. A Qm g voluntas dei nulla necitate facit aliqd sed sua ptāte: et voluntas illius fuit volūtas dei: nulla necessitate mortuus est: sed sola sua ptāte.

B Argumētatiōibus tuis obuiare nequeo: nā nec ppositiōes q̄s p̄mittis: nec ɔsequētias q̄s infers vllatenus infirmare valeo. Sed tñ hoc mihi sp occurrit qd dixi: quia si vellet nō mori: nō magis h posset q̄ non eē qd erat: Uere nāq moriturus erat: qm si vere nō fuisset mortuus non fuisset vera fides future mortis eius: p quā et illa virgo de q̄ natus est: et alij multi mūdati sūt a peccato. Nam si vera non fuisset: nihil pdesse potuisset. Quapropter si potuit non mori: potuit facere non esse verum quod verū erat. A Quare verū erat anteq̄ moreref qz moriturus erat? B Qm h ipse spōte voluit et īmutabili volūtate. A Si g sicut dicis ideirco nō potuit nō mori: qz vere moriturus erat: et iō vere erat moriturus: qz h ipe spōte et immutabilr voluit: sequit illuz non ob aliud nō potuisse nō mori: nisi quia īmutabili volūtate voluit mori. B Ita ē. Sz quocūq fuerit cā: verū est tñ qz nō potuit nō mori et necē fuit illū mori. A Nimis heres in nihilo: et vt dici solet q̄ris nodū in scirpo. B An es oblitus qd obiecerim excusationibus tuis: in huius disputationis nr̄e pncipio: qz videlicet qd postulabaz nō faceres doctis: sed mihi et hocipm mecū petētibus? Sustine igit vt pro tarditate et hebetudine nostri īgeniī querā q̄tenus mihi et illis etiā in puerilibus q̄stiōibus sic īcepisti satisfacias. A Iā diximus qz deus īpropē dr̄ aliqd non posse: aut necessitate facere.

Q in deo non sit necessitas vl impossibilitas: et q sit necessitas cogens et necessitas non cogens: Ca. XVII

Omnis quippe necitas et impossibilitas eius subiacet volūtati. Illius aūt volūtas nlli sbditur necitati aut īpossibilitati. Nihil eñ est necariū aut īpossibile: nisi qz ipse ita vult. Ipm vero aut velle aut nolle aliqd pter necessitatez aut īpos/

sibilitatē alienū est a ỽitate: Quare qm̄ oīa que vult: ⁊ nō nisi q̄ vult facit. Sicut nulla necessitas siue īpossibilitas p̄cedit ei⁹ velle aut nolle: ita nec eius facere aut nō facere: quāuis multa velit īmutabiliter ⁊ faciat. Et sicut cū deus facit aliquid: postq̄ factū est: iā nō potest nō esse factū: sed semꝑ verū est factuꝫ eē. Nec tn̄ recte dicitur impossibile deo esse vt faciat qd̓ p̄teritū est nō esse p̄teritū. Nihil em̄ ibi opatur necessitas nō faciendi aut impossibilitas faciēdi: sed dei sola voluntas qui veritatē semꝑ (qm̄ ip̄e veritas est) īmutabilem sicuti est vult eē: ita si ꝓponit se aliq̄d īmutabiliter facturꝫ q̄uis quod ꝓponit anteq̄ fiat nō possit nō esse futurū: nō tn̄ vlla est in eo faciendi necessitas aut non faciendi impossibilitas: qm̄ sola opatur in eo voluntas. Quotiens nāq̄ dicit̄ deus nō posse: nulla negatur in eo potestas: sed insuperabilis signatur potentia et fortitudo. Non em̄ aliud intelligit̄ nisi q2 nulla res pōt efficere vt agat ille qd̓ negatur posse. Nā vsitata est huiusmodi multū locutio: vt dicatur res aliq̄ posse: non quia in illa: sed quoniā in alia re ē potestas. ⁊ nō posse: nō qm̄ in illa sed quia in alia re est impotentia. Dicim⁹ nāq̄: iste homo pōt vinci: pro aliquis potest eum vincere: ⁊ ille non potest vinci: pro nullus eum vincere potest. Non em̄ potestas est posse vinci sed impotentia: nec vinci nō posse impotentia est sed ptās. Nec dicimus deuꝫ necessitate facere aliq̄d: eo q̄ ī illo sit vlla necessitas: sed quoniā ē in alio: sicut dixi de impotentia: quādo dicit̄ nō posse. Omnis quippe necessitas est aut coactio aut ꝓhibitio: que due necessitates cōuertuntur inuicē contrarie: sicut necesse ⁊ impossibile. Quicquid nāq̄ cogit̄ esse: prohibet̄ nō esse: ⁊ qd̓ cogitur nō esse: prohibetur esse: quēadmodum qd̓ necesse est esse: impossibile est non esse: ⁊ quod necesse est non esse: impossibile est esse: ⁊ conuersim. Cum autem dicimus aliquid necesse esse: aut nō esse in deo: nō intelligitur q̄ sit in illo necessitas aut cogens aut ꝓhibēs: sed significatur q̄ in oībus alijs rebus est necessitas prohibens eas facere ⁊ cogens non facere ɔtra hoc quod de deo dicit̄. Nā cuꝫ dicimus q2 necesse est deū semꝑ verū dicere: ⁊ necesse ē eū nūq̄ mētiri: nō dicitur aliud nisi quia tāta est in illo constantia seruandi veritatē vt necēsit nullaꝫ rem facere posse vt verum nō dicat aut vt mentiatur.

Quō vita christi soluatur deo pro peccatis hominū: ⁊ quō debuit christ⁹ et non debuit pati: Ca. XVIII

Quapropter cuꝫ dicimus quia hō ille qui s̄m vnitatē psone: sicut supra dictū ē: idē ip̄e est qui filius dei: deus nō potuit nō mori aut velle nō mori postq̄ de virgine natus est: nō significat̄ in illo vlla impotentia seruādi aut volendi seruare vitā suā īmortalē: sed īmutabilitas volūtatis ei⁹ q̄ se spōte fecit ad hoc hoīem: vt in eadē voluntate ꝑseuerans moreret̄: ⁊ q2 nulla res potuit illā voluntatē mutare. Pl⁹ em̄ esset impotentia q̄ potentia si posset velle mentiri aut fallere aut mutare volūtatē: quā p̄us īmutabilē eē voluit. Et si quēadmodū supra dixi cū aliquis spōte se ꝓponit aliqd̓ facturū bonū: ⁊ eadē volūtate postea pficit quod ꝓposuit: q̄uis cogi possit si nolit ꝓmissuꝫ soluere: nō tn̄ dicend⁹ est necessitate facere quod facit: sed ea qua proposuit libera voluntate. Nō em̄ necessitate aut impotentia fieri vl̓ nō fieri dici debet aliquid: vbi neq̄ necessitas nec impotentia q̄cq̄ operant̄: sed voluntas. Si inq̄ ita ē in homīe ml̓to magis necessitas aut impotentia: nequaq̄ nominā de sunt in deo: q̄ nihil nisi quod vult facit: ⁊ cuius volūtatē nulla vis cogere aut

ꝓhibere valet. Ad hoc eñ valuit ĩ christo diuersitas naturaꝝ ⁊ vnitas ꝑsone: vt quod opus erat fieri ad hominũ restaurationẽ: si hũana nõ posset natura: faceret diuina: ⁊ si diuine minĩe cõueniret: exhiberet hũana: ⁊ nõ ali⁹ atq; ali⁹: sed idẽ ipe esset qui vtrũq; perfecte existens: ꝑ humanã solueret qđ illa debebat: ⁊ ꝑ diuinã posset qđ expediebat. Deniq; virgo que per fidẽ munda facta ẽ: vt de illa posset assumi: nequaq̃ credidit illũ moriturũ: nisi quia vellet: quẽadmodũ per ꝓphetã qui de illo dixit:
55. Oblatus ẽ: quia ipse voluit: didicerat. Quapropter quoniã vera fuit fides eius: necesse erat ita futurũ esse sicut credidit. Qꝫ si te iteꝝ perturbat q: dico necesse erat: memẽto q: veritas fidei ꝟginis nõ fuit causa vt ille spõte moreref: sꝫ q: hoc futuꝝ erat: vera fuit ei⁹ fides. Quobrẽ si dr̃: necesse erat vt voluntate sola morereretur: q: vera fuit fides siue ꝓphetie q̃ de hoc p̃cesserãt: nõ est aliud q̃ si dicas: necesse fuisse ita futurũ esse: qm̃ sic futuꝝ erat. Huiusmõi aũt nccitas nõ cogit rem esse: sed esse rei facit necessitatẽ eẽ. Est nãq; necessitas p̃cedens: que causa ẽ vt sit res: ⁊ ẽ necessitas sequẽs quã res fac̃. Precedẽs ⁊ efficiens nccitas est cũ dicit̃ celum volui: q: necesse ẽ vt voluat̃: sequẽs ꝟo ⁊ que nihil efficit: sed fit: ẽ cũ dico te ex necessitate loqui: q: loqueris. Cũ eñ hoc dico: significo nihil facere posse: vt dũ loqueris nõ loquaris: ñ q; aliqđ te cogat ad loquẽdũ. Nã violentia naturalis ꝯditionis cogit celũ volui: te ꝟo nulla necessitas facit loqui. Sed vbicũq; est precedẽs necessitas: est ⁊ sequens: nõ aũt vbi sequens: ibi statim ⁊ p̃cedens. Possumus nãq; dicere: necesse est celum volui: quia voluit̃: sed nõ similiter ẽ veꝝ iccirco te loqui: q: necesse est vt loquaris. Ista sequẽs necessitas currit ꝑ oĩa tẽpora hoc mõ. Quicq̃d fuit: necesse ẽ fuisse: Quicq̃d ẽ: necesse esse: ⁊ necesse ẽ futuꝝ fuisse. Quicquid futuꝝ est: necesse est futuꝝ esse. Hec ẽ illa necessitas: que vbi tractat Aristoteles de ꝓpositionibus singularibus ⁊ futuris: videt̃ vtrumlibet destruere: ⁊ oĩa esse ex necessitate astruere. Hac sequenti ⁊ nihil efficiẽti necessitate: qm̃ vera fuit fides vel ꝓphetia de christo: quia ex voluntate nõ ex nccitate moritur⁹ erat: necesse fuit vt sic eẽt. Hac homo factus ẽ: hac fecit ⁊ passus est: quicquid fecit ⁊ passus ẽ: hac voluit quecũq; voluit. Ideo eñ nccitate fuerunt: quia futura erant: ⁊ futura erãt quia fuerũt: ⁊ fuerunt quia fuerunt. Et si vis oĩm que fecit ⁊ que passus est veram scire necessitatẽ: scito oĩa ex necessitate fuisse quia ipe voluit. Voluntatẽ vero eius nulla precessit necessitas. Quare si nõ fuerũt nisi q: ipe voluit: si nõ voluisset ñ fuissẽt. Sic itaq; nemo tulit animã eius ab illo: sꝫ ipse posuit eã ⁊ iterũ sumpsit eam: q: potestatẽ habuit ponendi animã suam: et iterũ sumendi eã sicut ipe dicit. Jo. 10.

B Satisfecisti mihi illũ non posse ꝓbari vlla necessitate mortẽ subijsse: nec me penitet vt hoc faceres importunũ tibi extitisse. A Ostendim⁹ vt puto certã rationẽ quõ deus assũpserit hominẽ sine peccato de massa peccatrice: sed nequaq̃ negã dũ estimo aliam esse preter istam quã diximus: excepto hoc q: deus facere põt quod hominis ratio comprehẽdere nõ potest. Veruꝫ quoniã ⁊ ista mihi videtur posse sufficere: ⁊ si aliã nunc inquirere vellem: necesse eẽt inuestigare q̃d sit originale peccatũ: ⁊ quomodo a p̃mis parentibus in vniuersum genus humanũ p̃ter illũ de quo agimus hominẽ diffundat̃: ⁊ incidere in quasdam alias questiones que suũ postulant tractatũ: ea quã diximus ratione contenti: que de incepto restant opere ꝓsequamur. B At vis: sed eo pacto vt tu aliquãdo auxiliante deo illã aliã rationẽ quam

nūc inquirere vitas: q̄si debitū exolvas. A Quoniaȝ voluntatē hanc scio me gerere: qȯ petis nō denego: s̄ qꝛ de futuris incertus suȝ: pmittere non audeo: s̄ dei dispositioni cōmitto. Sed dic nūc q̄d tibi de questione quā in p̄ncipio ꝓposuisti: ꝓpter quā alie multe se ingesserunt p̄soluendūȝ videat̄. B Sūma q̄stiōis fuit: cur deꝰ hō factꝰ sit: vt p̄ mortē suā salvaret hominē: cūȝ h̄ alio modo potuisse facere videret̄. Ad qȯ tu multis ꝛ necessarijs rōnibꝰ rn̄dens ostendisti restaurationē hūane nature non debuisse remanere: nec potuisse fieri: nisi solueret hō qȯ ꝓ peccato deo debebat. Qȯ debitū tm̄ erat vt illȯ cū nō deberet soluere nisi hō: nō posset nisi deus: ita vt idē esset hō qui deꝰ. Vn̄ necesse erat vt deꝰ assumeret hoīem ī vnitatē p̄sone: q̄tenꝰ q̄ ī natura soluere debebat ꝛ nō poterat: in p̄sona esset qui posset. Deinde qꝛ de v̄gine ꝛ a p̄sona filij dei cēt assumēdus hō ille qui deꝰ eēt: ꝛ quō sine peccato d̄ massa peccatrice assumi potuerit mōstrasti. Vitā autē huius hoīs tā sblimē: tā p̄ciosaȝ aptissime probasti: vt sufficere possit ad soluēdū qȯ ꝓ peccatis totiꝰ mūdi debet̄ ꝛ plus in infinitū. Restat ḡ nūc ondere quō illa soluat̄ deo pro peccatis hoīm. A Si propter iusticiam se permisit occidi: nonne ad honorem dei vitam suam dedit? B Si possum intelligere qȯ nō dubito: q̄uis nō videaȝ quō rōnabilr̄ h̄ fecerit: cū ꝛ iusticiaȝ dedit īdeclinabilr̄ ꝛ vitā suā et̄nalr̄ seruare potuerit: fatebor illū tale q̄d spōte dedisse deo ad honorē illiꝰ: cui quicq̄d deꝰ nō ē: cōparari non potest: ꝛ qȯ ꝓ oībus oīm hoīm debitis recōpensari potest. A An nō intelligis qꝛ cū iniurias ꝛ ꝯtumelias ꝛ morteȝ crucis cū latronibus sibi sicut sup̄ diximus ꝓpter iusticiā quā obedient̄ seruabat: illatas: benigna patiētia sustinuit: exemplū dedit hoībus q̄tenꝰ ꝓpter nulla incommoda que sentiri

p̄nt a iusticia quā dō debēt: declinēt: qȯ minime dedisset: si s̄m potentiaȝ suā mortē ꝓ tali causa illatā declinasset. B Videt̄ q nulla ip̄e h̄ exēplū necessitate dederit: qm̄ multi añ aduentū eius: ꝛ iohānes baptista post aduentū ante mortē eius fortit̄ mortē ꝓ v̄itate sustinētes: illud sufficiēter dedisse noscunt̄. A Nullꝰ vnq̄ moriendo hō p̄ter illū deo dedit: qȯ aliq̄n necessitate p̄diturꝰ n̄ erat: aut soluit qȯ nō debebat. Ille vero sponte patri obtulit qȯ nulla necessitate vnq̄ amissurꝰ erat: ꝛ soluit pro peccatoribus qȯ ꝓ se non debebat. Quapropt̄ ille m̄lto magis dedit exēplū vt vnusquisq̄ qȯ aliq̄n incūctāter amissurꝰ est ꝓ seip̄o reddere deo: cūȝ rō postulat: non dubitet: q̄ cum nullatenus aut ꝓ se indigeret: aut cogeret̄ ꝓ alijs q̄bus nihil nisi penā debebat: taȝ p̄ciosam vitā: imo seipsūȝ tantā scilicet p̄sonā: tanta voluntate dedit. B Multū ꝓpinquas desiderio meo: s̄ȝ sustine vt quiddā q̄rā: qȯ q̄uis fatuū forsitan putes q̄rere: non tamē ī ꝓmptu mihi ē quid respondeaȝ si a me querat̄. Dicis qꝛ quando mortuus ē: dedit quod nō debebat. Sȝ nemo negabit illū melius fecisse quando illud ad exēpluȝ taliter dedit: ꝛ magis hoc placere deo q̄ si non hoc fecisset: aut dicet euȝ nō debuisse facere qȯ meliꝰ esse ꝛ quod magis placere deo intellexit. Quomodo ergo asseremus euȝ non debuisse deo qȯ fecit: id est qȯ melius esse ꝛ magis placere deo cognouit: p̄sertim cuȝ creatura debeat deo totū qȯ est: ꝛ qȯ scit ꝛ qȯ potest. A Quāuis creatura nihil habeat a se: quando tamē illi deus concedit aliquid licite facere ꝛ nō facere: dat illi ita suū esse vtrūq̄: vt licet alteꝝ sit melius: neutruȝ tamē exigatur determinate: sed siue faciat quod melius est siue alterū: debere facere dicat̄ quod facit. Et si facit quod meliꝰ est: p̄miuȝ habeat: quia sponte dat quod suuȝ est.

Nam cũ virginitas melior sit coniu/
gio: neutrũ tamẽ ab homĩe determi
nate exigit̃: sed ⁊ q̃ coniugio vti: ⁊ q̃
virginitatẽ seruare mauult: quod fa
cit: debere facere dr. Nemo eñ v̾gi/
nitatẽ siue ꝯiugiũ dicit eligi non de/
bere: sed dicim⁹ qr qd̃ mauult homo
anteq̃ aliquid horũ statuat: hoc fa/
cere debet: ⁊ si virginitatẽ seruat pro
spõtaneo munere qd̃ offert deo: pre/
miũ expectat. Cũ ergo creaturã di/
cis deo debere qd̃ meli⁹ scit ⁊ potest:
si intelligis ex debito: ⁊ nõ subaudis
si deus iubet: non est semper verum.
Siquidem vt dixi non debet homo
virginitatẽ ex debito: sed si mauult
debet vti ꝯiugio. Qr si te mouet ver/
bũ qd̃ est debere: nec potes illud ĩtel
ligere sine aliq̃ debito: scito qr sic ꝯtĩ
git posse ⁊ nõ posse: ⁊ necessitatẽ ali/
quando dici: non quia sunt in rebus
vbi dicunt̃: sed quoniã sunt in alio:
ita ⁊ debere. Quippe cũ dicim⁹ de/
bere pauperes a diuitib⁹ elemosynã
accipere: non est aliud q̃ diuites de/
bere pauperibus elemosynã impẽde/
re: hoc nãq̃ debitũ non est exigen/
dum a paupere: sed a diuite. De⁹ q̃
dicit̃ omnibus debere pesse: non quia
ille in hoc aliquo modo sit debitor: s̃
quoniã omnia debent illi subesse: ⁊
debere facere quod vult: quoniam
qd̃ vult debet esse. Ita quando vult
aliqua creatura facere quod suũ est:
facere ⁊ non facere dicitur debere fa
cere: quia quod ipsa vult debet esse.
Dominus itaq̃ iesus cum mortẽ si/
cut diximus sustinere voluit: quoniã
suum erat ⁊ pati ⁊ non pati: debuit
facere quod fecit: quia quod voluit:
fieri debuit: ⁊ nõ debuit facere: quia
non ex debito. Nempe quoniã ipse
idẽ est de⁹ ⁊ hõ: scd̃m humanã q̃dẽ
naturã ex q̃ fuit hõ: sic accepit a di/
uina natura que alia est ab humana
esse suum quicquid habebat: vt ni/
hil deberet dare nisi qd̃ volebat: s̃m
personã vero sic a seipo habebat qd̃
habebat: ⁊ sic perfecte sibi sufficiens
erat: vt nec alij quicq̃ retribuere de/
beret: nec vt sibi retribueretur dare
indigeret. B Aperte nũc video:
quia nulla ratione seipsum morti ex
debito sicut ratio mea videbat̃ mon
strare dedit ad honorem dei: ⁊ tamẽ
facere debuit quod fecit. A Ho/
nor vtiq̃ ille totius est trinitatis: q̃re
quoniam idemipse est deus fili⁹ dei:
ad honorem suũ seipsum sibi sicut pa
tri ⁊ spirituisancto obtulit: id est hu/
manitatem suam diuinitati sue que
vna eadẽq̃ trium personarũ est. Ut
tamen in eadem ipsa veritate manen
tes apertius loquamur quod volu/
mus: dicamus sicut vsus habet: quia
filius sponte seipsum patri obtulit:
hoc namq̃ modo apertissime dicit̃:
qr ⁊ in vna ꝑsona tot⁹ deus cui s̃m
hominem se obtulit: intelligitur: ⁊ ꝑ
nomen patris ⁊ filij immensa quedã
in cordibus audientium: cum patrẽ
filius hoc modo postulare pro nobis
dicitur: pietas sentit̃. B Hoc li/
bentissime accipio.

Quãta rõne de morte ei⁹ sequatur humana saluatio: Ca. XIX

I Ntueamur nũc ꝑut possumus
q̃ta inde rõne sequat̃ humana
saluatio. B Ad hoc tẽdit cor
meũ. Nã q̃uis s̃ mihi videar intelli
gere: ipsam tñ rationis contextionẽ a
te volo fieri. A Quantum au/
tem sit quod filius sponte dedit non
est opus exponere. B Sufficiẽ
ter patet. A Eũ autem qui tan
tũ donũ sponte dat deo: sine retribu
tione debere esse nõ iudicabis. B
Immo necesse eẽ video vt pat̃ filio
retribuat: alioq̃n aut iniust⁹ eẽ vide
ret̃ si nollet: aut ĩpotẽs si nõ posset:
q̃ aliena sũt a deo. A Qui retribu
it alicui: aut dat qd̃ ille nõ h3: aut di
mittit qd̃ ab illo põt exigi. Pri⁹ aũt
q̃ tantã rẽ fili⁹ faceret: oĩa q̃ patris
erant: sua erant: nec vnq̃ debuit qd̃
illi dimitti possit. Quid s̃ retribuet̃

nullius rei egenti: et cui non est qđ dari aut dimitti possit? B Ex vna parte video retribuendi necessitatē ꝛ ex altera impossibilitatē: qꝛ ꝛ necesse ē deū reddere qđ debet: ꝛ nō ē qđ reddat. A Si tanta ꝛ taȝ debita merces: nec illi nec alij reddit̄: inuanū filiꝰ rē tantā fecisse videbit̄. B Hoc nefas ē estimare. A Necesse ē ergo vt alicui alij reddat̄ qꝛ illi nō potest. B Ineuitabiliter seq̄tur. A Si voluerit filius qđ sibi debetur alij dare: poterit ne pater iure illū prohibere: aut illi cui dabit negare? B Immo ꝛ iustū ꝛ necessariū intelligo: vt cui voluerit dare filius a patre reddat̄: quia ꝛ filio qđ suū ē dare licet: ꝛ pater qđ debet n̄ nisi alij reddere potest. A Quibus ꝯuenientius fructū ꝛ retributionē sue mortis attribuet ꝙ̄ illis propter quos saluādos (sicut ratio veritatis nos docuit) hominem se fecit: ꝛ quibus vt diximꝰ moriendo exēplū moriendi ꝑpter iusticiaȝ dedit? Frustra q̄ppe imitatores eiꝰ erūt: si meriti eius ꝑticipes non erūt. Aut q̄s iustiꝰ faciet heredes debiti quo ip̄e nō eget: et exundantie sue plenitudinis ꝙ̄ parētes suos ꝛ fratres quos aspicit tot ꝛ tātis debitis obligatos: egestate tabescere in ꝓfundo miseriarū: vt eis dimittat̄ qđ ꝓ peccatis debēt ꝛ det̄ quo ꝑpt̄ peccata carent? B Nihil rationabilius: nihil dulciꝰ: nihil desiderabilius mūdus audire potest. Ego q̄dē tātā fiduciā ex hoc cōcipio vt iaȝ dicere nō possim quanto gaudio exultet cor meū. Videt̄ enim mihi ꝙ nulluȝ hoīem reijciat deus a se sub hoc noīe accedentē. A Ita ē si accedat sicut oportet. Quemadmodū aūt sit ad tante gratie participationē accedendū: ꝛ quō sub illa viuendū: nos vbiq̧ sacra scriptura docet que sup solidā ꝟitatē: quā adiuuante deo aliq̄ratenus ꝑsperimꝰ: velut sup firmū fundamentuȝ fundata est. B Vere quicq̄d sup fūdamētū hoc edificat̄: sup firmā petrā fundat̄. A Puto me aliquantuluȝ iā tue satisfecisse questioni: q̄uis hoc melior me facere pleniꝰ possit: ꝛ maiores atq̧ plures ꝙ̄ meuȝ aut mortale ingeniū cōp̄hēdere valeat hꝰ rei sat̄ sint rōes. Palā etiā ē qꝛ deꝰ vt h̄ faceret qđ diximꝰ nullatenꝰ indigebat: s̄ ita ꝟitas īmutabil̄r exigebat. Licet eñ hoc qđ hō ille fecit deus dicatur fecisse ꝑpter vnitatē ꝑsone: deus tamē nō egebat vt de celo descenderet ad vincendū diabolū: neq̧ vt ꝑ iusticiā ageret ꝯtra illū ad liberandū hominē: sed ab hoīe deꝰ exigebat vt diabolū vinceret: ꝛ q̄ ꝑ peccatū deū offenderat ꝑ iusticiā satisfaceret. Siq̄deȝ diabolo nec deꝰ aliquid debebat nisi penā: nec hō nisi viceȝ vt ab illo victꝰ illū reuīceret: s̄ q̄cq̄d ab illo exigebat̄: h̄ deo debebat nō diabolo.

Q̄ magna ꝛ ꝙ̄ iusta sit misericordia dei: Ca.XX.

Misericordiā ꝟo dei q̄ tibi perire videbat̄ cū iusticiā dei et pctm̄ homīs ꝯsiderabamꝰ taȝ magnā tanq̧ ꝯcordē inuenimꝰ iusticie: vt nec maior nec iustior cogitari possit. Nempe quid misericordius intelligi valet: ꝙ̄ cum peccatori tormētis eternis damnato: ꝛ vñ se redimat nō habēti: deus pater dicit: Accipe vnigenitū meū ꝛ da ꝓ te. Et ip̄e filiꝰ: Tolle me ꝛ redime te? Quasi eñ hoc dicūt q̄ñ nos ad christianā fideȝ vocāt ꝛ trahūt. Quid etiā iustiꝰ ꝙ̄ vt ille cui dat̄ p̄ciū maiꝰ oī debito: si ꝯ̄bito dat̄ affectu dimittat oē ꝯ̄bitū?

Q̄ impossibile sit diaboluȝ recōciliari: Ca.XXI.

Diaboli ꝟo recōciliationē de q̄ quesiuisti: impossibilē intelliges si diligēter hūanā cōsideres. Sic eñ hō nō potuit recōciliari nisi ꝑ hoīem deū q̄ mori posset: ꝑ cuius iusticiā deo restitueret̄ qđ ꝑ peccatū hoīs ꝑdiderat: ita angeli dānati nō p̄nt saluari nisi ꝑ angelū deū: q̄

mori possit: & q̄ p iusticiā suā deo re/
paret qđ alioꝝ pctā abstulerit. Et sicͭ
hō p aliū hoīe; q̄ n̄ eēt eiusdē generꝭ
q̄uis eiusdē eēt nature n̄ debuit rele/
uari: ita null⁹ āgel⁹ p aliū āgelū sal/
uari debet: q̄uis oēs sint vni⁹ natu
re: q̄m nō sunt eiusdē generis sicͭ ho/
mines. Nō em̄ sic sunt oēs angeli de
vno angelo queādmodū oēs hoīes
de vno hoīe. Hoc q̄; remouet eoꝝ;
restaurationē: q̄ꝛ sicut ceciderūt nul
lo alio nocēte vt caderent: ita nullo
alio adiuuāte resurgere debēt: qđ est
illis īpossibile. Alit̄ em̄ in dignitatē
quā habituri erant non pn̄t restitui:
q̄m sine alieno auxilio p ptāte; suam
qua; acceperāt stetissent in v̄itate si
nō peccassent. Quapropt̄ si q̄s opi/
nat̄ saluatoris nostri redēptionē v̄s/
q; ad illos aliq̄n debere extēdi: rōna
biliter ꝯuincit̄: q̄ꝛ irrōnabilr decipi/
tur. Qđ nō dico q̄si p̄ciū mortis eius
oīb⁹ hoīm & angeloꝝ pctīs sua ma/
gnitudine nō p̄ualeat: ſ; q̄m pditoꝝ
angeloꝝ releuatiōi īmutabilis ratio
repugnat. B Rōnabilia & q̄bus
nihil ꝯtradici possit q̄ dicis oīa mihi
videt̄: & p vni⁹ q̄stiōis quā ꝓposui/
mus solutionē: q̄cq̄d in nouo veteri
q; testamēto ꝯtinet̄ ꝓbatū ītelligo.

Qꝛ i his q̄ dicta sūt veritas veteris & noui testamēti ꝓ/ bata sit: Ca. XXII.

Am em̄ sic ꝓbes deū fieri ho/
c minē ex necitate vt etiam si re
mouēat̄ pauca q̄ de librꝭ n̄ris
posuisti: vt qđ de trib⁹ psonis dei: et
de adā tetigisti: nō solū iudeis: sed et
paganis sola rōne satisfacias: & ide;
ip̄e de⁹ hō nouū cūdat testamētu; &
vet⁹ approbet. sicͭ ipm veracē eē ne/
cesse ē ꝯfiteri: ita nihil qđ in illis ꝯti/
net̄ veꝝ eē p̄t aliq̄s diffiteri. A Si
q̄d dixim⁹ qđ corrigēdū sit: nō renuo
correctionē si rōnabilr fit. Si aūt te/
stimonio v̄itatis roborat̄ qđ nos ra
tionabilr inuenisse existimamus: deo
nō nobis attribuere debemus: qui ē
benedictus in secula: Amen.

Beati Anselmi liber scđus: Cur deus homo: explicit.

Eiusdē beati Anselmi Ar/ chiepi Cantuarioꝝ: i librū siue eplā; ad vrbanū papā de fide: quē de incarnatiōe verbi cōtra iudeos inueni/ mus prenotatū: prefatio.

q Uauis post aplos sancti
p̄res & doctores n̄ri multi
tot & tanta đ fidei nostre
rōe dicāt ad ꝯfutādā īsi/
piētiā & frāgēdā duriciā
infideliū: & ad pascēdū eos q̄ iā cor/
de fide mūdato eiusđ fidei rōe (quā
post ei⁹ certitudinē debem⁹ esurire)
delectāt̄: vt nec nostris nec futurꝭ tē
poꝛib⁹ vllū illis parē ī v̄itatis ꝯtē/
platiōe sperem⁹: nullū tn̄ rep̄hēden/
du; arbitror: si fide stabilit⁹ in rōnis
ei⁹ īdagine se voluerit exercere. Nā &
illi (quia breues dies hoīs sūt) non
oīa que possent: si diuti⁹ vixissent di Job. 14.
cere potuerūt: & v̄itatꝭ rō tā ampla:
tāq; ꝓfunda ē: vt a mortalib⁹ neq̄at
exhauriri: & dn̄s ī ecclīa sua cū q̄ se eē
vsq; ad ꝯsūmatione; seculi ꝓmittit:
gr̄e sue dona nō desūt īpertiri. Et vt
alia taceā q̄b⁹ sacra pagina nos ad
inuestigandā rōnē īuitat: vbi dicit:
Nisi crediderit nō intelligetꝭ: apte Esa. 7.
monet intentionē ad intellectū extē/
dere: cū docet q̄liter ad illū debeam⁹
ꝓficere. Deniq; q̄m inter fidē & spe/
ciē: ītellectū quē in hac vita capim⁹:
eē mediū intelligo: quāto aliq̄s ad il
lū ꝓficit: tāto eū ꝓpinq̄re speciei (ad
quā oēs anhelam⁹) existio. Hac igi
tur ego ꝯsideratiōe licet sim hō pue
nimis sciē ꝯfortat⁹: ad eoꝝ q̄ credim⁹
rōnē intuendā q̄ntū sup̄na gr̄a mihi
dare dignat̄: aliq̄n conor assurgere:
& cū aliq̄d qđ p̄us nō videbā repio:
id aliis libēter aperio: q̄ten⁹ q̄d secu/
re tenere debeā: alieno discā iudicio.
Quapropt̄ mi pater & dn̄e: christia/

nis oib⁹ cū reuerētia amande: ⁊ cuꝫ amore reuerēde papa vrbane: quem dei ꝓuidētia in sua ecclia sūmū ꝯstituit pontificē: qm̄ nulli recti⁹ possuꝫ: vestre sanctitatꝭ p̄sento ꝯspectui subditū opusculuꝫ: vt eius auctē que ibi suscipienda sunt approbentur: ⁊ que corrigenda sunt emendenť.

Explicit prefatio.

Capitulorū libri seu ep̄le ꝺ fide vel de incarnatiōe verbi bti Anselmi annotatio.

Bti Anselmi archiepi Cantuariensis liber siue ep̄la ad vrbanū papā de fide seu de īcarnatiōe verbi ꝯtra iudeos: feliciter incipit.

De hūili subiectione auctoris erga sūmū pontificē vrbanū: ⁊ cur hunc librū siue ep̄lam facere attēptauerit: Ca. I.

Domino ⁊ p̄ri vniūse ecclie in terra p̄egrināti: sūmo pōtifici vrbano: fr̄ anselm⁹ vita peccator: habitu monachus: siue lubēte siue p̄mittēte deo cātuarie metropolis vocat⁹ ep̄us: debitā sb̄ectionē cuꝫ hūili ſuītio ⁊ deuotis orōnib⁹. Qm̄ diuia ꝓuidētia vestrā elegit sanctitatē cui vitā ⁊ fideꝫ christianā custodiendā ⁊ eccliaꝫ suā regēdā cōmitteret: ad nullū aliū recti⁹ referť si q̄d ꝯ catholicā fidē oriť in ecclia: vt ei⁹ auctate corrigať: nec vlli alij tuti⁹ si q̄d ꝯ errorē r̄ndeť: oñdiť: vt ei⁹ prudētia examieť. Quapropter sicut nulli digni⁹ possū: ita nulli libēti⁹ p̄sentē ep̄laꝫ quā vestre destino sapīe: q̄ten⁹ si q̄d in ea corrigendū ē: vestra cēsura castigeť: ⁊ qꝺ regulā ꝟitatis tenet: vr̄a auctē roboreť. Cū adhuc in becci monasterio essem abbas: p̄sūpta ē a q̄dā clerico in frācia talis assertio: Si in deo inquit tres p̄sone sūt vna tm̄ res: ⁊ nō sunt tres res vnaq̄q̄ p se sep̄atim sic̄ tres āgeli aut tres aīe: ita tn̄ vt potētia ⁊ volūtate oīno sint idē: ꝟ p̄r ⁊ spūſſāctus cū filio ē incarnat⁹. Qꝺ cuꝫ ad me p̄latū eēt: incepi ꝯ hūc errorē q̄ndā ep̄lam. Quā p̄te q̄dā edita p̄ficere ꝯtēp̄si: credēs nō ea op⁹ eē: qm̄ ⁊ ille ꝯ quē fiebat: in ꝯcilio a venerabili remensi archiep̄o Reinaldo collecto: errorē suū abiurauerat: ⁊ null⁹ videbať q̄ eū errare ignoraret. Partē tn̄ illā quā fecerā: q̄dā fratres me nesciēte trāsc̄pserunt: atq̄ alijs legēdā tradiderūt. Qꝺ iccirco dico vt si in alicuius man⁹ p̄s illa venerit q̄q̄ ibi nihil falsū sit: tn̄ tāq̄ imp̄fecta et nō exquisita relinquať: ⁊ hic qꝺ ibi incepi diligenti⁹ inceptū ⁊ p̄fectū requirať. Postq̄ eñ in anglia ad episcopatuꝫ nescio q̄ dei dispositione capt⁹ ⁊ retent⁹ sū: audiui p̄fate nouitatis auctorē in sua p̄seuerantē snīa: di/

cere se nõ ob aliud abiurasse: qd dice/bat: nisi q2 a pplo interfici timebat. Hac igit cã qdã fratres pcibus suis me coegerũt vt soluerẽ qstionẽ q ipe sic irretit9 erat: vt nllo mõ se expediri ab ea posse credrẽt: nisi aut ꝯ icarnatiõe dei pris ⁊ spũ scti: aut ꝯ eoꝝ mltitudine se ipediret. Qd rogo ne qs putet psũpsisse me: qsi fortitudinẽ fidei christiãe mee existimẽ idigere defensiõis auxilio. Quippe si ego ꝯtẽptibilis homũtio tot sanctis ⁊ sapiẽtib9 vbiqꝫ existẽtib9 ad ꝯfirmãdũ fidei christiane firmamentũ: qsi mea idigeat defẽsiõe: aliqd scribere tẽptarẽ: psũptoꝛ vtiqꝫ iudicari ⁊ deridendus possem videri. Si em me viderẽt homĩes alij onustũ paxillis ⁊ funibus ⁊ alijs reb9 qb9 nutãtia ligari ⁊ solidari solẽt: elaboꝛare circa mõtẽ olympũ ad ꝯfirmandũ eũ ne alicui9 ipulsu nutaret aut subũteref: mirũ si se a risu ⁊ derisu ꝯtinerẽt: qͣto magis
2. cũ lapis q abscisus ẽ de mõte sine manibus: ⁊ percussit ⁊ cõminuit statuã quã vidit in somno nabuchodonosoꝛ: iã fact9 ẽ mons magn9 ⁊ ipleuerit vniũsaꝫ terrã si eũ meis rõnibus fulcire: ⁊ qsi nutantẽ stabilire nitar: tot ⁊ sancti ⁊ sapiẽtes q p ei9 etna firmitate se stabilitos eẽ gaudẽt: indignari mihi pñt ⁊ h iputare: nõ studio/se grauitati ß iactabũde leuitati. Si qd g ꝯ firmitate fidei nre i hac epla disputauero: nõ ẽ ad ꝯfirmãdã illã: ß ad fratꝝ h exigẽtiũ pcib9 satisfaciẽdũ. Sꝫ si ille q pfataꝫ ptulit sniam deo coꝛrigẽte ad ṽitatẽ redijt: nullaten9 putet me i hac epla ꝯ se loq: q2 tã nõ ẽ qd fuit. Si em fuit aliqñ tene
5. bꝛe: nũc aũt lux in dño: nõ sũt arguẽde tenebꝛe q iã nõ sũt: ß lux appꝛobãda que lucet. Verũtñ siue adhuc ad lucẽ redierit siue nõ: qm sentio laborare plures in eadẽ questiõe: etiã si fides in illis supet rõnẽ: que illis fidei videt repugnare: nõ mihi videt supfluũ repugnantiã istam dissoluere.

Qꝛ cũ sacre fidei qstiões disputam9 aut rimamur: nõ qlibet dialectici sꝫ in scptiris sacris expti suscipi hũiliter debeãt: Ca. II.

Sed pus qͣ de questiõe disserã: aliqd pmittã ad cõpescẽdã eorũ psũptiõeꝫ q nefãda temeritate audẽt disputare ꝯ aliqd eoꝝ que fides christiana ꝯfitet: qm id intellectu capere nequeũt: ⁊ poti9 insipiẽti supbia iudicãt nullaten9 posse eẽ qd nequeũt itelligere: qͣ hũili sapia fateãt eẽ mlta posse q ipi ñ valeãt cõphẽdere. Null9 qppe christianus dꝫ disputare qm qd catholica ecclesia coꝛde credit ⁊ oꝛe ꝯfitet ñ sit: ß sp eãdẽ fidẽ indubitãter tenẽdo amãdo: ⁊ ßm illã viuẽdo: hũiliter qͣtũ pt querere ratiõnẽ quõ sit. Si põt intelligere: deo grãs agat: si nõ põt: nõ imittat coꝛnua ad vẽtilãdũ: ß sbmittat caput ad venerãdũ. Citi9 em põt in se ꝯfidẽs hũana sapia impingẽdo coꝛnua sibi euellere: qͣ initẽdo petrã hãc euellere. Solẽt em qdã cuꝫ cepint qsi coꝛnua ꝯfidẽtis sibi sciẽ pducere: nesciẽtes qd si qs estimat se scire aliqd nõdũ cognit quẽadmodũ opoꝛteat eũ scire: anteqͣ habeant p soliditatẽ fidei alas spiritales i altissimas ꝯ fide qstiones psũptuose assurgere. Vñ fit vt dũ ad illa q pus fidei scalã exigũt (sicut scptũ ẽ: Nisi credideritis nõ itelligetis) ppostere p9 p intellectũ: conãtur ascẽdere in mltimodos erroꝛes: p intellect9 defectũ coganf descẽdere. Palã nãqꝫ ẽ q2 illi non hñt fidei firmitatẽ: q qm qd credũt: intelligere nõ pñt: disputãt ꝯ eiusdẽ fidei a sãctis pꝛib9 ꝯfirmatã ṽitatẽ: velut si vesptiliões ⁊ noctue nõ nisi in nocte celũ videntes ꝯ meridiãis solis radijs disceptẽt ꝯ aqlas solẽ ipm irreũberato visu ituẽtes. Pꝛi9 g fide mũdandũ ẽ coꝛ: sicͧ dꝛ de deo: Fide mũdãs coꝛda eoꝝ: ⁊ p9 p pceptoꝝ dñi custodiã illũinãdi sũt ocli: Quia pceptuꝫ dñi lucidũ illuminãs oclos. Et p9 p hũilẽ obedientiã testimonioꝛuꝫ dei debem9 fieri puuli vt discam9 sapiaꝫ

Esa. 7 · Act. 15. · Ps. 18.

Ps. 18. quã dat testimoniũ dñi fidele:sapiaꝫ
pstãs puulis. Un̄ dñs:Cõfiteor tibi
Matth. 11 dñe pater celi ⁊ terre: qr abscõdisti h̄
a sapiẽtib⁹ ⁊ prudẽtib⁹ ⁊ reuelasti ea
puulis. Pri⁹ iꝗ ea q̄ carnis sũt post
ponẽtes: ſm spiritũ viuam⁹:ꝗ pfũ
da fidei dĳudicãda discutiã⁹. Nã q̄
1. Cor. 2 ſm carnẽ viuit:carnalis siue aĩalis ē:
de q̄ dr: Aĩalis hõ nõ pcipit ea q̄ sũt
spũs dei. Qui vero spũ facta carnis
mortificat spũalis efficit:de q̄ legit:
Ibidem. Qr spũal' oĩa iudicat:⁊ ipe a nemĩe
iudicat. Uer eñ ē qr q̃nto opulẽti⁹
nutrimur in sacra scptura ex his que
p obediẽtiã pascũt:tãto sbtili⁹ pue/
himur ad ea que p intellectũ saciãt:
Ps. 118. Frustra qppe conat dicere:Sup oẽs
docẽtes me intellexi:q̄ pferre nõ au/
Ibidem. det: Qr testĩonia tua meditatio mea
est. Et mẽdaciter pnunciat:Sup se/
Ut. s. nes ĩtellexi:cui nõ ē familiare qd se/
quit: Quia mãdata tua q̃siui. Nimi
rũ hocipm qd dico: Qui nõ credi/
derit nõ ĩtelliget. Nã q̄ nõ credide/
rit nõ expiet:⁊ q̄ expt⁹ nõ fuerit non
ĩtelliget. Nã q̃ntũ rei auditũ supat
expientia: tm̃ vincit audiẽtis cogni/
tionẽ expiẽtis scia. Et nõ solũ ad ĩtelli/
gẽdũ altiora phibet mẽs ascẽdere si
ne fide ⁊ mãdatoꝝ dei obediẽtia:sꝫ
etiã aliqñ dat⁹ intellect⁹ sbtrahit:⁊
fides ipa sbuertit neglecta bona cõ/
Roma. 1. sciẽtia. Ait eñ de qbusdã Apls: Cũ
cognouissent deũ:nõ sic deũ glorifi/
cauerũt:aut grãs egerũt: s euanuert
in cogitatiõib⁹ suis ⁊ obscuratũ ē in/
1. Tim. 1. sipiẽs cor eoꝝ. Et cũ pciperet timo/
theo militare militiã bonã: ait: Hñs
fidẽ ⁊ ꝯsciam bonã:quã qdã repellẽ
tes circa fidẽ naufragauerũt. Nemo
g se temere ĩmergat ĩ cõdẽsa difficil/
limaꝝ q̃stionũ nisi pus in soliditate
fidei:ꝯqsita moꝝ ⁊ sapiẽtie grauita/
te:ne p multiplicia sophismatũ diuer
ticula ĩcauta leuitate discurrẽs:aliq̃
tenaci illaqueet falsitate. Cũq3 oẽs
vt cautissime ad sacre pagine q̃stio/
nes accedãt:sũt cõmonẽdi illi vtiq3
nostri tpis dialectici: ĩmo dialectice

heretici: q̃ quidẽ nĩ nisi flatũ voc' pu
tãt eẽ vniũsales sbstãtias:⁊ q̄ colorẽ
nõ aliud queũt ĩtelligere ꝗ corpus:
nec sapientiã hoĩs aliud ꝗ aĩaꝫ: pr/
sus a spũaliũ q̃stionũ disputatõe sũt
exsuflãdi. In eoꝝ qppe aĩab⁹ rõ q̄ ⁊
pnceps ⁊ iudex oĩm debet eẽ q̄ sũt in
hoĩe:sic ē imaginatiõib⁹ corpalib⁹
obuoluta vt ex eis se nõ possit euol/
uere:nec ab ĩpis ea q̄ sola ⁊ pura ipa
cõtemplari debet:valeat discernere.
Qui eñ nõdũ intelligit quõ plures
hoĩes in specie sũt vn⁹ hõ:q̃lit in illa
secretissima ⁊ altissima nata cõphẽ/
det quõ plures psone q̃ꝝ singla q̄q3
ē pfect⁹ de⁹ sint vn⁹ de⁹? Et cui⁹ mẽs
obscurata ē ad discernẽdũ int equũ
suũ ⁊ colorẽ ei⁹:q̃liter discernet iter
vnũ deũ ⁊ plures relatiões ei⁹? Deni
ꝗ q̄ nõ põt ĩtelligere aliq̃d eẽ homi/
nẽ nisi indiuiduũ:nullaten⁹ ĩtelliget
hoĩem nisi hũanã psonã. Oĩs eñ ĩ/
diuidu⁹ hõ: psona ē. Quõ g iste ĩtel
liget hoĩem assũptũ eẽ a vbo nõ pso
nã:id ē aliã naturã nõ aliã psonã eẽ
assũptã? Hec dixi:ne q̃s añꝗ sit ido
ne⁹:altissimas d fide q̃stiões psumat
discutere:aut si psũpserit:nulla diffi
cultas aut ĩpossibilitas intelligendi
valeat illũ a vitate cui p fidẽ adhe/
sit excutere. Iam veniendũ est ad id
ppter qd incepimus.

Q nõ sint tres dij ꝗꝗ tres res psonales:vna tamẽ res essentialis: Ca. III.

Dicit sic audio ille q̄ tres pso/
nas dr asserere:esse velut tres
angelos aut tres aĩas. Pagani defẽ
dũt legẽ suã: iudei defẽdũt legẽ suã:
g ⁊ nos christiani debem⁹ defendere
fidẽ nostrã. Audiam⁹ quõ iste chri/
stian⁹ defendat fidẽ suaꝫ. Si inquit
tres psone sũt vna tm̃ res ⁊ nõ sũt tres
res: vnaq̄q3 p se sepatim sic tres ãge/
li aut tres aĩe:ita tñ vt volũtate ⁊ po
tẽtia oĩno sint ideꝫ: g pr ⁊ spũs sanct⁹
cũ filio incarnat⁹ ē. Uidete q̄d dicat
iste hõ:quõ defẽdat iste xpian⁹ fideꝫ

suã. Certe aut vult ꝯfiteri tres deos aut nõ intelligit q̃d dicit. Sed si tres deos ꝯfiteť: nõ est christian⁹. Si autẽ affirmat quod nõ intelligit: nõ illi credẽdũ est. Huic hoĩ nõ est rñdendũ auctẽ sacre scͤpture: q: aut ei non credit; aut eã pueꝛso sensu interpꝛtať. Quid em̃ aptius dicit scͤptura sacra: q̃ꝫ ꝙ deus vn⁹ ⁊ sol⁹ est? Rõne igiť q̃ se defendere nitiť: ei⁹ erroꝛ demonstrand⁹ est. Ut aũt facili⁹ ⁊ breui⁹ h̾ faciã: loquar tãtũ de pr̃e ⁊ filio: qm̃ he due psone suis ꝓpꝛiis vocib⁹: alie abinuicẽ apte designanť. Nã nomẽ spũs sãcti nõ ẽ alienũ a patre ⁊ filio: q: vterqꝫ est ⁊ spũs ⁊ sanct⁹. Qꝫ aũt in pr̃e ⁊ filio de vnitate substãtie vľ pluralitate psonaꝝ inueniemus: h̾ in tribus absqꝫ dubio cognoscim⁹. Dicat ğ: Si due psone pater ⁊ fili⁹ non sũt due res: queram⁹ pꝛimuꝫ q̃d velit hic dicere duas res. Nã vnã quãqꝫ psonã credim⁹ esse hoc qȯ cõe est ambob⁹: ⁊ esse h̾ quod ꝓpꝛiuꝫ ẽ sibi. Persona em̃ patris ⁊ de⁹ ẽ quod cõmune est illi cũ filio: ⁊ pater est quod ei⁹ ꝓpꝛiũ est. Siľr psona filij ⁊ de⁹ ẽ quod cõe est illi cũ patre: ⁊ fili⁹ ẽ qȯ nõ nisi de hac sola persona diciť. In his igiť duab⁹ personis vnũ est cõe: id est de⁹: ⁊ duo ꝓpꝛia que sũt pater ⁊ fili⁹. Queciiqꝫ em̃ illis sũt cõia: vt oĩpotẽs: etern⁹: ĩ h̾ solo cõi intelligũtur. Et que sũt singulis ꝓpꝛia: vt est patri genitoꝛ vel gignẽs: ⁊ filio verbũ vel genitus: his duob⁹ noĩb⁹ patris scꝫ ⁊ filij significanť. Cũ igiť dicẽ has duas psonas eẽ duas res: quero q̃d dicat ibi eẽ duas res: an id qȯ cõmune ẽ illis: an ea q̃ ꝓpꝛia sũt singula singulis? Sed si duas res esse dicit duo ꝓpꝛia: id est patrẽ ⁊ filiũ: vt tñ id quod cõe est nõ sit plures res sed vna ⁊ sola res: supflue hoc dicit: q̃a nemo christian⁹ ꝯfiteť patrẽ ⁊ filiuꝫ ƀm hec duo ꝓpꝛia vnã rẽ esse: sꝫ duas. Solemus em̃ vsu dicere reꝫ: quicquid aliquo modo dicim⁹ esse aliq̃d: Qui aũt dicit ȯ deo patrẽ aut filiũ: aliquid de eo dicit. Et om̃es sciunt in deo patrẽ nõ esse filiũ: ⁊ filiuꝫ nõ eẽ patrẽ: q̃ꝫuis in vno homine pater sit filius: ⁊ fili⁹ sit pater: si idem homo ẽ pater ⁊ filius. Qȯ ideo fit: q: ĩ deo dicũtur opposite: ĩ vno vero homĩe nõ adinuicẽ: sꝫ ad aliũ filiuꝫ pr̃: ⁊ ad aliũ patrẽ filius diciť. Hoc ğ mõ nihil ꝓhibet dicere duas psonas pr̃em ⁊ filiuꝫ esse duas res: si tñ intelligať cuiusmodi sint res. Non em̃ sic sunt pater ⁊ fili⁹ due res vt in his duab⁹ rebus intelligať eoꝝ substãtia: sꝫ eorũ relatõẽs: q̃ꝫuis ille per ea que subiungit: apte oñdat se nõ intelligere h̾ mõ duas psonas esse duas res. Naꝫ cũ dicit: si tres psone sint vna tm̃ res: ⁊ nõ tres res: subiũgit: per se separatim. Quippe talẽ videť pꝛonũciare separationẽ que ꝓhibeat eẽ simul in eodẽ homine patrẽ ⁊ filiũ. Per hãc nãqꝫ solã putat se posse liberare patrẽ a cõione ĩcarnatiõis cũ filio. Nã per illã sepationẽ q̃ aliud est esse patrem ⁊ aliud esse filium: qm̃ alie sũt abinuiceꝫ paternitas ⁊ filiatio: si credit vnũ ⁊ solum esse deum qui ẽ pater ⁊ fili⁹: nõ videt patrẽ ⁊ filiũ posse separari q̃n sint in eodẽ hoĩe simľ. Aut ğ aliã separationẽ personaꝝ patris ⁊ filij loquitur q̃ꝫ illã qua ƀm ꝓpꝛia alij sunt ab inuicẽ pater ⁊ fili⁹: quia per hanc nõ intelligit incarnationẽ alienã eẽ a patre: imo si simul sunt pater ⁊ filius: opinatur cõsequi patrẽ esse participẽ incarnatiõis cuꝫ filio. Aut si illã dicit: frustra laboꝛat: sicut iam dixi: quia christiana fides h̾ modo intelligit patrem ⁊ filiũ eẽ duas res. Sed cũ ait: Sicut sũt tres angeli aut tres anime: aperte monstrat se non de pluralitate vel separatione illa loq̃ q̃ illis est personis ƀm ꝓpꝛia. Nempe de nulla vna eadẽqꝫ numero re duo angeli dicunť: aut due anime: nec vnũ aliquid numero de duobus angelis diciť aut de duab⁹ animabus: sicut patrem ⁊ filiũ dicimus de deo vno numero ⁊ vnum numero

deū de patre & filio. Credimus eñ & dicim⁹: q; deus est pater & de⁹ ē fili⁹: & ꝯuersim pater est de⁹ & fili⁹ ē deus: & tñ nec credim⁹ nec dicim⁹ plures esse deos: sed ita vnū eē deū numero sicut naturā: quis pater & fili⁹ non sint vnus sed duo. Angelū eñ & animā ꝑm sb̄stantiā dicimus: nō ꝑm relationē. Nā licet āgeli nomē ab officio dictū sit: q; angel⁹ nūci⁹ dicitur: tñ sicut aīa ꝑ specie substātie accipit: ita & angelus. Quod ipe intelligere se mōstrat: cū pᵉter dicit: sicut sūt tres āgeli aut tres aīe. Talē nāq; signat pluralitatē & sepationē: qualē habēt plures angeli aut aīe: id est qualē habēt plures substātie. Qd̄ adhuc aptemonstrare videtur: cū subdit: Ita tamē vt voluntate & ptāte oīno sint idem. Sic eñ intelligit voluntatē & ptātē in illis plurib⁹ rebus quemadmodū in plurib⁹ angelis aut aīab⁹. Quod intelligi nō potest si ille plures res putant ꝑm ꝓprietates personaꝝ eē: nō ꝑm hoc qd̄ cōiter dicūt. Nullaten⁹ nāq; patris & filij ꝑm ipsas ꝓprietates: id est ꝑm paternitatē & filiationē vlla volūtas aut potentia est: sed ꝑm diuinitatis substātiā q̄ cōis est illis. Quare si dicit tres psonas esse tres res ꝑm ipa ꝓpria: palā est q̄ sup̄flue hoc dicat: q; etiā inconueniēter addat: sicut sunt tres angeli aut tres aīe: acsi dicat: easdē personas duas esse res ꝑm h̄ qd̄ cōe est illis: id est ꝑm q; singula queq; & plures simul vnus pfectus de⁹ est. Primū quero an sit christian⁹. Rñdebit vt estimo hic se esse: q̄ credit vnū eē deū: & ipm eē tres psonas: id est patrē & filiū & spiritū sanctū: & filij psonā solam incarnatā: alijs tamē duabus coopantib⁹. Qui aūt ita credit: affirmat eū nō eē christianū qui aliquid vult asserere ꝯtra aliquid hoꝝ. Si q̄ iste ita credit: negat eū eē christianū qui ꝯtra hoc disputat. Utrū autē hanc fidē subuertere ipse nitat videamus. Cū igit dicit: vt de duabus psonis dicā sic incepi: qd̄ de tribus itelligat: Cū inq̄ dicit: Si due psone sunt vna res & non due sic: sūt duo angeli aut due aīe: consequi: patrē q̄z esse icarnatū si filius est incarnatus: puto quia sic rationat secum. Si vna & eadē numero res deus est: & ipa eadē est pater: est & filius: cum filius sit incarnatus quō nō & pater est incarnatus? De vna quippe & eadē re non ē vera simul affirmatio et eius negatio: sed de alia re affirmare aliquid & de alia idē ipm negare nihil ꝓhibet. Nō eñ idē petrus aplūs est & non est apostol⁹: Sed si alio nomine idē ipe affirmet apl's: & alio neget: vt petrus est aplūs: & simon nō est aplūs: non est vtraq; vera enunciatio: sed vna haꝝ falsa. Petrū aūt eē apostolū: & stephanū non eē apostolū: quoniā alius est petrus & ali⁹ est stephan⁹: possibile est veꝝ eē. Si q̄ eadē numero & non alia res est pater q̄ filius: non est verum affirmari debere aliqd de filio & negari de patre: aut affirmari debere de patre et filio negari. Quicquid igitur est pater: est & filius: & quod dicitur de filio non debet negari de patre. Est autē incarnatus filius: est ergo icarnatus quoq; pater. Sed hec rationatio si vera est & rata: vera est heresis sabellij. Si eñ quicquid dicit de vna persona dicit & de altera: icirco qm̄ vna res due sunt persone: ergo sicut de filio dicitur filius & verbū & genitus: ita hoc dicētur de patre. Et quēadmodū pater est & pater & genitor & ingenitus: sic hec de filio dicenda sunt. At si ita est: non est alius pater q̄ filius: nec fili⁹ ali⁹ a patre. Quare non sunt due persone sed vna persona. Ideo namq; dicuntur persone due: quia alij creduntur abinuicem pater & filius: si tamen deus erit pater & filius. Nam semper pater ē alicuius pater: & filius alicuius filius: nec vnq̄ pater suimet ipsi⁹ ē pater: & filius suimet ipsius filius est. Sed alius est pater: alius cuius est pater:

& similiter alius est filius & alius cuius est filius. Quare si in deo nõ est ali⁹ pr̃ & ali⁹ cui⁹ ẽ pr̃: nec silr̃ filius alius est & ali⁹ cuius est fili⁹: false dr̃ de⁹ pr̃ aut fili⁹. Si em̃ in deo non est alius a patre cuius pater sit: non potest esse pater. Et similiter si non est in eo alius a filio cuius sit filius: non valet esse fili⁹. Quapropter nõ erit vnde ille due persone dicãtur ĩ deo: que ideo dicuntur quia deus est pater & deus est filius & semper alius ẽ pater: alius est filius. Videtis ergo quomodo destruatˀ fides nostra ꝓm sensuȝ eius qui putat consequi patrẽ esse cum filio incarnatuȝ si vna & nõ plures sint res in deo: persone plures. Si enim vera est hec eius consequentia: non solum hoc quod de patre & filio dixi: sed in om̃ibus tribus personis tanta sequetur confusio: vt quicquid de singulis proprie dicitˀ: de omnibus dicendum communiter sit. Quamobrem non erit vnde pater & filius & spiritussanctus procedens a patre & filio sint alij abinuicẽ: sicut ostendi in patre & filio: quare nec vlla erit ibi relatio: que nullatenus ibi est nisi scd̃m hoc ꝙ alij sunt abinuicem: ergo nec plures erũt persone. Posito nanq̧ vnam rem esse tres personas: aut illud non sequitur quod dicit: aut om̃ia illa simul que dixi consequentur. Similis nã q̧ est omnibus vis consequentie. Cur ergo pergit ad incarnationẽ quasi ip̃a sola faciat questioneȝ & non potius dicit: si tres persone sunt vna res: nõ sunt tres persone. Nam non minus ante incarnationẽ q̃ post facere hãc questionem potest. Si autẽ hoc omnino vult asserere: tres scilicet personas ꝓm ꝙ vnaqueq̧ deus ẽ: nõ esse vnã rem sed tres res: vnãquãq̧ per se sicut sunt tres angeli: apertissimuȝ est quia tres deos cõstituit. Sed forsitan ipse non dicit: sicut sũt tres anime aut tres angeli: sed ille qui mihi eius mãdauit questionẽ: hanc ex suo posuit similitudinẽ: sed solũ tres personas affirmat eẽ tres res sine additamento alicuius similitudinis: Cur ergo fallitˀ aut fallit sub noĩe rei: cuȝ idip̃m significetˀ sub noĩe dei: Nẽpe aut deũ esse rem illã negabit in qua tres ꝑsonas: immo quã tres fatemur esse personas: aut si hoc non negat: consequẽs est vt sicut ip̃e asserit ꝑsonas tres non vnã sed tres eẽ res: ita q̃ȝ affirmet easdẽ ꝑsonas nõ vnuȝ sȝ tres eẽ deos. Que q̃ impia sint: iudicẽt christiani. Sed dicet: nõ cogit qđ dico tres res fateri tres deos: qm̃ tres ille res simul sũt v n⁹ de⁹: & nos dicimus. Ergo singula queq̧ de tribus illis: id est singula queq̧ ꝑsona nõ est de⁹ sed ex tribus rebus ꝯficiẽ deus. Pater igitˀ nõ est de⁹: fili⁹ non est de⁹: spũssanct⁹ non ẽ de⁹: qm̃ nec de singulis nec de duob⁹ sed soluȝ de tribus simul noĩatis dicẽdus ẽ de⁹: qđ silr̃ est impiũ. Nã si ita est: nõ est de⁹ simplex natura sed ꝑtibus cõposita. Sed si simpl'r habet intellectuȝ: & nõ multiplicitate phãtasmatũ obrutũ: intelligit simplicia prestare cõpositis quantũ ad simplicitatẽ & cõpositionem attinet: quoniã omne cõpositũ necesse est aut intellectu posse disiungi: aut re ip̃a: quod de simplicib⁹ intelligi nequit. Cuius em̃ partes cogitari nõ possunt: id in partes nullus intellectus dissoluere potest. Si ergo deus tribus ex rebus cõpositus est: aut nulla natura simplex ẽ: aut aliqua natura est alia que in aliquo est prestantior natura dei: que vtraq̧ q̃ falsa sint non est obscuruȝ. Qđ si iste de illis dialecticis modernis est: qui nihil esse credunt nisi qđ imaginationibus cõphendere possunt: nec putat aliquid esse in quo ꝑtes nulle sunt: vel non negabit intelligere se: quia si esset aliquid qđ nec actu nec ĩtellectu dissolui possȝ: mai⁹ eẽt q̃ qđ vel ĩtellectu ẽ dissolubile. Itaq̧ si oẽ cõpositũ saltẽ cogitatiõe dissolui põt: cũ dic̃ deũ eẽ cõpositũ:

dicit deo aliqd maius se posse intelligere. Trãsit itaqꝫ ei⁹ intellect⁹ vltra deũ: qḋ null⁹ facere potest intellect⁹. Sed videam⁹ qd addat q̃si ad incõuenientiã repellendã que videt̃ nasci si tres ille psone sint tres res. Sic tñ inqnit vt vna triũ eaꝝ reꝝ sit volũtas ⁊ potestas: Hic querẽdũ ẽ: an ille tres res ẜm hoc qḋ sepatim abinuicẽ intelligunt̃: an ẜm cõmunẽ volũtatẽ ⁊ potestatẽ: an neqꝫ ẜm illud solũ qḋ sepatim habẽt: neqꝫ ẜm hoc qḋ cõmune est illis: sed ẜm vtrũqꝫ simul sint diuĩe nature. Quippe si ẜm illud qḋ sũt: sepatim habent diuinitatẽ: erunt tres dij: ⁊ ijdẽ intelligi poterunt sine voluntate ⁊ ptãte. Semper eñ ꝓpria discrete intelligũtur a cõibus: ⁊ cõia a discretis: Sed diuina natura sine volũtate ⁊ ptãte nullaten⁹ intelligi valet. Qḋ si ẜm vnã ⁊ cõem voluntatẽ ⁊ ptãtẽ sunt: ⁊ singule ⁊ bine ⁊ tres simul de⁹: qd ibi faciũt ille tres discordes res: q nec nisi p aliud in vnitatẽ ꝯcordare possunt deitatis: nec ad pfectionẽ nec ad auxiliũ aliquod vt de⁹ sit valeant. Nã si vna sufficit volũtas ⁊ ptãs ad pfectionẽ dei: que sũt ille tres res qbus indiget de⁹: aut ad qd illis eget? Credimus eñ deũ nullo ĩdigere: frustra igit̃ cogitant̃ ille tres res in deo: Ac si nec sole tres res: nec sola voluntas ⁊ ptãs: sꝫ hec oĩa simul ꝯficiũt deũ. Itẽ dico qꝛ cõposit⁹ est: ⁊ ea que nõ sũt p se de⁹ aut dij faciũt deũ. Aut si dicit qꝛ ille tres res ita nomẽ dei habent p ptãtẽ ⁊ voluntatẽ sicut hõ dicit̃ rex p regiã ptãtẽ. Nõ ẽ de⁹ nomẽ substãtie: sed accidẽtaliter dicũtur ille nescio que tres res tres dij: sic̃ tres hoĩes eandẽ hñtes regiã potestatem tres reges dicũtur. Tres eñ homĩes vnus rex esse nequeũt. Qḋ cum nefandũ sit: non est opus dicere. Codex magnus implend⁹ est si voluero scribere absurditates ⁊ impietates q̃ sequũtur si verũ est: vna dei persona incarnata: reliquas duas cõsequi eẽ incarnatas: quia tres ille persone sũt vna res ẜm id quod cõmunit̃ de tribus dicit̃: Aut si sũt tres res separate quemadmodũ ille putat ꝯtra quẽ ista dixi: quõ solus fili⁹ est ĩcarnat⁹? Palã ẽ ẽ q nõ debeat qs eẽ ꝓmpt⁹ ad disputanduꝫ de rebus ꝓfundis: ⁊ maxime de illis in quibus non errat̃ sine periculo.

Tres psonas esse incarnatas filio incarnato impossibile est: filio tamẽ ampli⁹ cõuenit ĩcarnari q̃ patri ⁊ spirituisancto: Ca. IIII.

Sed forsitan dicit iste mihi: Sicut putas ista piter ꝯseq̃ ex necessitate que dicis: sic ⁊ sequit̃ qḋ dico: ita necessaria mea videt̃ cõsequẽtia. Ergo oñde nõ ꝯsequi q̃ dico: ⁊ fatebor ego tecũ nullũ inconueniens sequi: si sol⁹ fili⁹ est incarnat⁹: aut si tres psone sint vna res. Quod si ab hac ostẽsiõe deficis: nõ soluis: ẜ magis ligas questionẽ cũ turpe mecũ pbas innũerabilia nasci incõueniẽtia. Que si neganda sũt: ambo debemus piter ꝯcludere tres psonas non esse vnã rem: sed sol⁹ fili⁹ est incarnatus: aut si sũt vna res: oẽs piter eẽ ĩcarnatas. Oñdẽdũ ẽ est in q̃ iste fallit̃: ⁊ quõ incarnationẽ soli⁹ filij nõ sequit̃ tres psonas esse tres res sepatas: aut si sũt vna res tres psone: oẽs eas eẽ incarnatas. Qꝛ vtiqꝫ de⁹ vna ⁊ sola ⁊ ĩdiuidua ⁊ simplex sit natura ⁊ tres psone: sanctoꝝ patrũ ⁊ maxime beati Augustini post apostolos ⁊ euãgelistas inexpugnabilib⁹ rationibus disputatũ ẽ. Sed ⁊ si quis legere dignabit̃ duo parua opuscula mea: monologion scꝫ ⁊ psologion: q ad hec maxime facta sũt: vt quod fide tenem⁹ de diuina natura ⁊ ei⁹ psonis ꝑter ĩcarnationẽ necarijs rõnib⁹ sine scpture aucte pbari possit. Si inqꝫ ea aliqs legere voluerit: puto qꝛ ⁊ ibi inueniet de h̃ qḋ nec ĩprobare poterit: nec ꝯtẽnere volet. In quib⁹

si aliqua q̄ alibi aut nō legi: aut q̄ nō memini me legisse: nō quasi docē do qd doctores nostri nescierūt: aut corrigendo qd nō bene dixerūt: sȝ di cēdo forsitan qd illi tacuerūt: qd tn̄ ab eoꝝ dictis nō discordet: ſ illis co/ hereat: posui ad respondendū ꝑ fide nostra ꝯ eos qui volētes credere qd nō intelligūt: derident credētes siue ad adiuuandū religiosū studiū eorū q̄ humiliter q̄runt intelligere quod fir missime credūt: nequaq̄ ob hoc me redarguendū existimo. Me tn̄ hāc le gentibus ep̄lam laborē iniungā q̄rē di alia scripta: vt nō solūmō fide: ve/ rūetiā euidenti cognoscāt rōne tres ꝑsonas nō eē tres deos ſ vnū solū; nec tamē deo ſm vnā ꝑsonā incarna to: ex necessitate ſm alias personas: eundē deū incarnari: aliquid hic q̄/ tū ad repellendū opinionē hui⁹ de/ fensoris: sicut ipse putat nostre fidei sufficere credo subiūgā. Aperte dicit aut patrē aut spiritūsāctū cū filio eē incarnatū: aut tres illas ꝑsonas esse tres res sepatas. Quā nimuꝝ sepatio nē talē existimat: vt nec paṫ nec spi/ ritussanct⁹ sint ī filio: Nā si due alie ꝑsone sūt in filio: ⁊ fili⁹ in hoīe: ille q̄ȝ sunt ī hoīe. Unde putat cōsequi: cū tres ꝑsone simul sint ī eodē hoīe: si sūt vna res: nullaten⁹ personā filij posse in hoīe ip̄o incarnari sine alijs duobus personis. Personas tamen tres eē nō negat: nec filiū eē incarna tū. Quī igiṫ (vt supra monstratū ē) si tres persone sūt tres res sepate: aut tres deos eē ꝯsequi: aut alias: de q̄/ bus iā dictū ē: absurditates nūc bre/ uiter ostēdā adiuuāte vno solo deo. Primū quia etiam si sint tres dij: ni hil illi ꝓderit ad defendendū patreȝ ⁊ spiritūsanctū ab īcarnatiōe quod fieri nō posse putat sine deoꝝ multi/ tudine. Deniq̄ ꝙ nō sint plures dij: sed vnus solus: postea patefaciā: q̄/ uis sit vnus deus tres ꝑsone: non tn̄ qualibet vna incarnata: alias q̄ȝ in/ carnari necesse eē: ſ poti⁹ eēt impossi bile. Diuine vtiq̄ nature est sic semꝑ ⁊ vbiq̄ eē vt nihil vnq̄ aut alicubi sit sine eius p̄sentia. Alioquin ne q̄q̄ vbiq̄ ⁊ sp̄ ē potēs: ⁊ quod vbiq̄ po tēs non est ⁊ sp̄: nullaten⁹ est de⁹. Si eīn dicit nō ip̄am diuinā substantiā: ſ ptātē ei⁹ eē sp̄ ⁊ vbiq̄: nō tamē ne/ gabat ptātē illi eē: aut accidentalem aut substātialē. Accidētalis quidem nō est deo ptās: q: tū oē subiectū si/ ne accidente aut esse aut intelligi pos sit: de⁹ sine potestate nec intelligi po test. Si ṽo deo ptās sbstātialꝭ ē: aut ē ps ei⁹ eēntie: aut ē idip̄m qd ē tota ei⁹ eēntia. Pars aūt nō est: q: sicut supra dictū ē qd ptes hēat: aut actu aut intellectu ē dissolubile: qd oīno extraneū est a deo: Ideigiṫ ē esse dei ⁊ ptās ei⁹. Sicut itaq̄ ptās dei ē sem ꝑ ⁊ vbiq̄: ita q̄cquid est de⁹ vbiq̄ ⁊ sp̄ est. Ergo cū p̄dict⁹ nr̄e fidei defē/ sor ſm se dicit eē tres deos: mōstrare neq̄t quō sint sepatim ea sepatiōe q̄ putat se patrē ⁊ spiritūsanctū ab in/ carnatiōe liberare. Nō ḡ illū potest adiuuare multitudo deoꝝ ad defen/ dendū patrē ⁊ spiritūsanctū ab īcar natione: qm̄ inueniri nō potest ī de/ orū multiplicatiōe illa distinctio si/ ne q̄ defensionē istā fieri posse neq̄q̄ existimat. Qd aūt vn⁹ sol⁹ de⁹ sit ⁊ non plures: hinc facile ꝓbaṫ: q: aut deus nō ē summū bonū: aut sūt plu ra sūma bona: aut nō sunt plures dij ſ vn⁹ sol⁹. Deū ṽo summū bonū eē nullus negat: q: quicq̄d aliq̄ min⁹ ē: nullaten⁹ deus est: ⁊ quicq̄d summū bonū nō est: minus est aliquo: q: mi nus est sūmo bono. Sūmū certe bo/ nū pluralitatē sui nō admittit vt plu ra sint sūma bona. Si eīn plura sunt summa bona: paria sunt. Summū er go bonuȝ est qd sic p̄stat alijs bonis vt nec par hēat nec p̄stanti⁹. Sūmū ḡ bonū vnū ⁊ solū ē: nō igiṫ sūt plu res dij: ſ vnus ⁊ sol⁹ ē de⁹: sic sūmuȝ bonū ē vnū ⁊ solū: ⁊ sic sūma substā tia vel essentia siue natura que eadē ratione qua summū: nullatenus plu/

raliter posse dici pbatur. Qui vnus solꝰ deꝰ cū sit tres psone: pr̄ ꝛ filiꝰ et spiritussanctꝰ: non tñ filio incarnato necesse ē alias q̄z psonas (sic̄ ille disputatoꝛ putat) incarnari: ſ ipossibile. Personas eñi ñ negat plures eē: iccirco qm̄ alie sunt abinuicē. Si em̄ abinuicē nō eēnt: alie plures ñ eēnt. Sz vt breuiꝰ explicē qd̄ volo ꝛ faciliꝰ: loq̄r tm̄ sic̄ supꝛa feci de p̄re ꝛ filio: qꝛ p hos claꝝ erit q̄d itelligēdū sit d̄ spiritusancto. Pater ḡ ꝛ filius ꝑm sb̄stantiā non sūt plures nec alij abinuicē: qꝛ nō sunt due sb̄stantie: nec alia substantia patris: alia filij: ſ vna ꝛ eadē substātia sunt pr̄ ꝛ filiꝰ. Scd̄m psonā v̄o sūt plures ꝛ alij abinuicē: qꝛ pr̄ ꝛ filiꝰ non sūt vna ꝛ eadē psona: ſ due ꝛ alie abinuicē. Dic̄ ḡ si filiꝰ incarnatꝰ ē: ꝛ filiꝰ nō ē alia ſ vna ꝛ eadē numero res q̄ pr̄: ḡ necesse ē patrē q̄z esse incarnatū. Vnaz em̄ ꝛ eandē numero rē impossibile ē simul esse ꝛ nō esse in eodē hoīe icarnatā. Et ego dico. Si filius incarnatus ē: ꝛ filiꝰ nō ē vna ꝛ eadē numero psona que pr̄ est ſ alia: nō iccirco eē patrē incarnatuz necesse ē. Aliā em̄ psonā esse in vno hoīe incarnatā: ꝛ aliā simul non esse in eodē hoīe icarnatā: possibile est. Et ille. Si deus filiꝰ incarnatus ē: ꝛ deꝰ q̄ est filiꝰ nō ē aliꝰ ſ vnꝰ ꝛ idē numero deꝰ q̄ pr̄ est: plꝰ tñ (q̄uis diuerse persone sint pater ꝛ filiꝰ) videt̄ necesse eē: patrē q̄z eē icarnatū cuz filio ,ppt̄ idētitatez deitatis: q̄ȝ possibile esse ,ppter diuersitatē psonaꝝ ñ eū eē simul incarnatū. Videte q̄d hic dicit: quō claudicat vtroq̄ȝ pede in incarnatione filij dei. Nā qui recte suscipit eiꝰ incarnationē: credit eū nō assumpsisse hominē in vnitate nature ſ in vnitatē psone. Hic aūt somniat hoīez a filio dei magis eē assumptū in nature vnitatē q̄ȝ in psone vnitatē. Si em̄ hoc nō opinaret̄: non diceret magis necessariū esse patrē cū filio incarnatū: qm̄ vnꝰ ē deꝰ pr̄ ꝛ filiꝰ: q̄ȝ eē possibile illū simul non eē incarnatū qꝛ plures sūt psone. Vtroq̄ȝ igit̄ pede: id ē i vtraq̄ȝ pte claudicat: in incarnatione filij dei qui vna natura est cuz p̄re ꝛ alia psōa a p̄re: q̄cū q̄ȝ existimat eādē icarnationē sic esse ꝑm nature vnitatez: vt filiꝰ non possit incarnari sine p̄re: nec intelligit eā sic ꝑm vnitatē esse psone: vt pater nō possit incarnari cuz filio. Quippe deꝰ ñ sic assūpsit hominē vt natura dei ꝛ hoīs sit vna ꝛ eadez: ſ vt psona dei ꝛ hoīs vna eadē q̄ȝ sit: qd̄ non nisi in vna psona dei eē potest. Diuersas em̄ personas vnaz eandēq̄ȝ personā ēē cū vno eodēq̄ȝ hoīe nequit intelligi. Naz si vnꝰ hō cuz singulis pluribꝰ psonis vna psona ē: necesse est plures psonas q̄ alie sunt a se inuicē esse: vnā eandēq̄ȝ psonā: qd̄ non ē possibile. Quapꝛopt̄ ipossibile est deo incarnatio ꝑm vnā quālibet personā: illū ꝑm aliā q̄z incarnari psonā. Cur autē deꝰ magis assūpserit hoīem in vnitatē psone filij: q̄ȝ in vnitatē alicuiꝰ aliaꝝ personaꝝ: q̄uis in hac epl'a nostrū hoc ,ppositum non fuit: tñ qm̄ huiꝰ rei mētio se obtulit: aliquā reddēdā rationē existimo. Nēpe si spiritussanctꝰ icarnatus eēt sicut filiꝰ ē incarnatꝰ: eēt spiritussāctꝰ filiꝰ hoīs. Essent igit̄ duo filij i trinitate: dei scz filiꝰ: dei ꝛ filiꝰ hoīs: Vñ quedā nasceret̄ dubietatꝭ ꝯfusio: cuz de deo filio loqueremur: vterq̄ȝ em̄ eēt deus ꝛ filius: q̄uis alter dei: alter hoīs: fieret q̄z q̄si q̄dam iequalitas diuersaꝝ psonaꝝ ꝑm hoc q̄ȝ filij cēnt: q̄ oīno eq̄les esse debēt: cum alter filiꝰ maioꝛis parētis dignitate excelleret: alter minorꝭ parentis humilitate subesset. Quāto em̄ maioꝛ est natura dei q̄ȝ hoīs: tanto dignius est esse filiū dei q̄ȝ filiuz hoīs. Si ḡ spiritussanctꝰ natꝰ esset ex virgine: cuz filius dei haberet excellentiorē natiuitatē solā que ex deo est: ꝛ spiritussanctꝰ minorē tm̄ que esset ex hoīe: alia persona esset maioꝛ ꝛ alia minoꝛ ꝑm dignitatez natiuitatis: qd̄

non cõuenit. Quod si pater in vnitatē sue persone hoīem assumpsisset: easdē faceret in deo pluralitas filiorū inconuenientias: & adhuc aliam: Nā si esset filius virginis: due persone in trinitate nomē nepotis assumerent: qr & pater nepos esset parentū virginis & filius eiꝰ ꝟginis esset nepos: cum ip̄e tñ nihil haberet ex virgine. Quoniā ꝙ quālibet paruū inconueniēs in deo ē ip̄ossibile: nō debuit alia ꝑsona dei incarnari ꝙ̄ filius. Illo em̄ incarnato: nullū sequit̄ inconueniens. Q̄ð em̄ patre minor dicit̄ filius & spiritusancto ₰m humanitatem: non tamen ille due persone ideo excellunt filio: qr eandē maiestatem qua maiores sunt humanitate filij: habet & filius qua & ip̄e preest cum illis sue humanitati. Est & aliud cur magis cõueniat filio incarnatio ꝙ̄ alij. Qui em̄ erat ī carnādus: oraturus erat ꝓ humano genere. Et satis conuenientius suscipit mens humana filium patri ꝙ̄ aliū alij supplicare: ꝙ̄uis hec supplicatio non fiat a diuinitate: ₰ ab humanitate ad diuinitatē. Quaȝ iccirco filius dei facit: qr homo per vnitatē persone filiꝰ dei est. Ampliꝰ. Qui hominē erat assūpturus: vēturus erat ad pugnandū contra diabolū: & ad intercedendum sicut dixi ꝓ hoīe: Qui ābo scȝ diabolus & homo per rapinā se voluerunt facere similes deo: cum ꝓpria sint vsi voluntate. Et quia per rapinā voluerunt: nō nisi ꝑ falsitatē: quoniā nō nisi iniuste potuerunt. Propria em̄ volūtas angeli siue hominis ē quod contra voluntatem dei est. Cum em̄ vult aliqs ꝙ deus velle ꝓhibet: nullū habet auctorē sue voluntatis nisi seip̄m: & ideo sua ꝓpria est. Naȝ ꝙ̄nis homo voluntatē suā aliquando subdat voluntati alterius hoīs: propria tamen est si contra deū est: quoniā non eā subdit nisi vt aliquid qð vult attingat: & iccirco seipsuȝ habet auctorē cur eā alij subdat. Quapropter ꝓpria voluntas ē que nulli alij est subdita. Solius autē dei est propriā habere volūtatē: id ē que nulli subdita sit. Quicunqȝ igit̄ ꝓpria voluntate vtit̄ ad similitudinē dei: per rapinā vtit̄: & deū ꝓpria dignitate & singulari excellentia priuare quantum in ip̄o est conuincitur. Si em̄ est alia aliqua voluntas que nulli subdita sit: non erit voluntas dei omnibus ꝑlata: nec erit ip̄a sola cui nulla alia ꝑsit. Nulla igit̄ triū ꝑsonaꝝ dei ꝯgruētius semetip̄am exinaniuit formā serui accipiens ad debellandum diabolū & intercedendū pro homine qui ꝑ rapinā falsam similitudinē dei presumpserat ꝙ̄ filius: qui splendor lucis eterne & vera patris imago: nō rapinā arbitratus est esse se equalem deo: veꝝ per verā eq̄litatē & similitudinē dixit: Ego & pater vnū sumus. Et: Qui vidit me: videt & patrem. Nullus nāqȝ iustiꝰ expugnat reuȝ vl̄ punit aut illi misericordius parcit vl̄ ꝓ eo intercedit: ꝙ̄ cui specialiꝰ iniuria fieri ꝓbat̄: nec aliq̄d ꝯuenientiꝰ opponit̄ falsitati ad expugnādū: aut apponit̄ ad saluādū ꝙ̄ veritas. In illaȝ em̄ falsā dei ꝑsumentes sīlitudinem specialiꝰ peccasse vident̄ q̄ vera dei pr̄is sīlitudo credit̄. Suscepit aūt in vnitatē ꝑsone hoīeȝ: vt dictū ē: vt sint due nature: diuina scȝ & hūana: & vna ꝑsona. De q̄ vnitate ꝑsone quā firmissime crediꝰ eē: nō ex duabꝰ ꝑsonis in christo: tñ qr pōt dici vñ parū caute intuentibꝰ videri possit christus ex duabꝰ & ī duabꝰ ꝑsonis existere: ñ īutile mihi videt̄ aliq̄d dicere.

Phil. 2.

Sap. 7.

Phil. 2.

Joh. 10.

Joh. 14.

Quomodo in christo dicātur due ꝑsone esse sicut due nature assumpte. Ca. V.

Dicūt em̄ quidā: Quō dicimꝰ ī christo nō eē duas ꝑsonas sicut duas naturas: Nā deꝰ et aā homīs assūptionē ꝑsona erat: nec postqȝ hoīem assūpsit ꝑsona destitit eē: & hō assūptꝰ ꝑsona ē: qr om̄is hō indiuiduus esse persona cognoscit̄.

Quare alia est psona dei que fuit an̄ ĩcarnationē: alia hoīs assūpti. Sic igit̄ christ⁹ ē deus ⁊ homo: ita due ĩ illo vident̄ esse psone. Que ratiocinatio p hoc videt̄ pbare duas eē psonas in christo: q: deus est psona ⁊ homo assumpt⁹ ē psona. Sed nō ita est. Sicut em̄ in deo vna natura est: plures psone: ⁊ plures persone sunt vna natura: ita in christo vna psona ē: plures nature: ⁊ plures nature sūt vna persona. Queadmodū em̄ pat̄ est deus: ⁊ filius est de⁹: ⁊ spiritussanctus est de⁹: ⁊ tñ nō tres dij ꝫ vn⁹ est de⁹: ita in christo de⁹ est psona: ⁊ hō ē psona: ñ tñ due sūt psōe: ꝫ vna psona. Nō em̄ est ali⁹ de⁹: ali⁹ hō in christo: q̄uis aliud sit deus: aliud homo: ꝫ idē ipē est deus q̄ ⁊ hō. Verbū em̄ caro factū: assumpsit naturā aliā: nō aliā psonā. Nā cū pfert̄ hō: natura tm̄ que cōis est oīb⁹ hoīb⁹ significat̄. Cū vo demōstratiue dicim⁹ istū vel illū hoīem: vel ppio noīe iesū: psonā designam⁹ que cū natura collectionē habet pprietatū q̄bus hō cōis sit singulis ⁊ ab alijs singulis distinguit̄. Nā cū ita designat̄: non q̄libet hō intelligit̄: ꝫ q̄ ab angelo ānūciat⁹ ē: q̄ de⁹ ⁊ hō fili⁹ dei ⁊ fili⁹ virginis est: ⁊ quicq̄d de illo dr̄ aut ꝺm deū aut ꝺm hoīem: vex̄ ē dicere. Neq; em̄ psonalr̄ fili⁹ dei designari pōt vel nominari sine filio hoīs: nec filius hoīs sine filio dei: q: idē ipē ē filius dei qui filius hoīs: ⁊ eadē ē verbi ⁊ assūpti hoīs pprietatū collectio. Diuersaꝝ vo psonaꝝ impossibile est eandem esse pprietatū collectionē: aut de inuicē eas p̄dicari. Nam ⁊ petri ⁊ pauli nō ē eadē pprietatū collectio: ⁊ petrus nō dr̄ paul⁹: nec paulus petrus. Cum ḡ vbū caro factū ē: naturā assumpsit: que sola nomīe hoīs significat̄: ⁊ sp est alia a diuina natura: non aliā assumpsit psonam: q̄m eandē habet cū assumpto homine pprietatū collectionē. Non enim idē est homo ⁊ assumpt⁹ a vbo homo id est iesus: q̄m in noīe hoīs: sicut dictū est: sola intelligit̄ natura: in assumpto vo hoīe v̄l in noīe iesu intelligit̄ cū natura: id est cū hoīe collectio pprietatū: que est eadē eidē assumpto hoī ⁊ vbo. Quapropter nō dicim⁹ vbū ⁊ simpliciter hoīem eādem esse psonā: ne nō magis dicam⁹ illū hoīem eandē esse psonā cū verbo: q̄ quēlibet hoīem: ꝫ verbū ⁊ illum assumptū hoīem: id est iesū: sic nō credimus eundē hoīem candem simpliciter esse psonā cū deo: ꝫ cū illa psona que verbum ⁊ filius est: ne ꝯfiteri videamur ip̄m hoīem psonā eandē esse que pater est aut spūssanctus. Sed q̄m ⁊ vbū est deus: ⁊ ille assumpt⁹ hō ē hō: vex̄ ē dicere: quia deus ⁊ hō eadē est psona: ꝫ in nomīe dei subaudiēdū ē vbū: ⁊ in nomine hoīs subintelligēdū est fili⁹ vginis.

Quod pater: filius ⁊ spiritussanctus nō sūt tres res sepate: naturali pbatur exemplo. Ca. VI.

De scriptis illius cui respōdeo in hac epl̄a: nihil potui videre p̄ter illud q̄d supra posui: ꝫ puto sic rei vitatē patere ex his que dixi: vt nlli lateat intelligēti: nihil q̄d ꝯ illā dr̄ vim vitatis tenere. Sed si reuocat⁹ a multitudine deoꝝ: pluralitatē abnegat in deo psonarū: hoc ideo facit: q: nescit vnde loquit̄. Nā nec deū nec psōnas ei⁹ cogitat: ꝫ tale aliq̄d q̄les sunt plures humane psone. Et q: videt vnū hominē plures psonas eē nō posse: negat hocipsū ꝺ deo eē. Nō em̄ icirco dicunt̄ tres psone: q: sint tres res sepate sicut tres hoīes: ꝫ q: similitudinē habent q̄ndam cū tribus sepatis psonis. Consideremus hoc in patre ⁊ filio: ⁊ idipsū intelligat̄ ꝺ spiritusancto. Ponamus igit̄ hoīem q̄ tm̄ sit pater ⁊ non filius: ⁊ filiū eius q̄ tm̄ sit filius ⁊ nō pater: vt adā ⁊ abel. Dicim⁹ itaq; ꝺ adā patre ⁊ abel filio: q: pater nō ē filius: ⁊ filius nō est pater: q̄m duo hoīes ⁊ sepate psone sūt adā ⁊ abel:

nec ē cui⁹ filius sit adā: aut cui⁹ pat̄ sit abel. Sic itaq3 fatemur in deo q2 pater nō est filius: aut filius p2: q̄uis duo dij nō sint: quoniā pater non habet patrē: aut fili⁹ filiū. Sil'r spūssanctus non ē pater aut filius: q2 nō est cuius sit pater aut cui⁹ sit fili⁹. Qm ergo pater ꝛ filius ꝛ spiritussanctus tres sunt ꝛ alij ab inuicē: ꝛ nec de ſui eē dici queunt: sicut de patre ꝛ filio ī diuersis ꝑsonis hoīm oñdim⁹: ideo dicunt̄ tres ꝑsone: nō q2 sint tres res sepate. At si negat tria dici de vno posse: ꝛ vnū de trib⁹: vt tria nō dicātur de inuicē: sicut ī his trib⁹ ꝑsonis ꝛ vno deo facim⁹: qm̄ h̄ in alijs reb⁹ n̄ videt: nec in deo intelligere valet: sufferat paulisꝑ aliq̄d: q̄d intellectus eius penetrare nō possit esse in deo: nec cōparet naturā q̄ sup oīa est libera ab oī lege loci ꝛ tp̄is ꝛ cōpositionis partiū: reb⁹ q̄ loco aut tp̄e claudūtur aut ꝑtib⁹ cōponunt̄: s3 credat aliq̄d in illa esse q̄d in istis esse neq̄t: ꝛ acq̄escat aucti christiane: nec disputet contra illam.

Originē ꝑsonarū ī diuinis: alio naturali exemplo probat: Ca. VII.

Videam⁹ tn̄ an ī reb⁹ creatꝭ q̄ ꝛ loci ꝛ tp̄is ꝛ cōpositionis ꝑtiū legi ſbiacēt: inueniri possit aliquaten⁹ h̄ q̄d negat in deo. Ponamus fontē3 de qua nascat̄ ꝛ fluat riuus: q̄ postea colligat̄ in lacum: sitq3 nomē ei⁹ nilus. Sic itaq3 discrete dicim⁹ fontē: riuū: lacū: vt fontē nō dicam⁹ riuū aut lacū: nec riuū aut fōtē aut lacum: nec lacu3 fontē aut riuu3: fons tn̄ ꝛ nilus vocat̄ ꝛ riuus nil⁹ ꝛ lacus nilus: ꝛ duo simul fons ꝛ riu⁹ nilus: fons ꝛ lac⁹ nilus: riuus ꝛ lac⁹ nilus: ꝛ simul tres fons ꝛ riuus ꝛ lacus nilus: cū tn̄ non sit ali⁹ ꝛ ali⁹ nil⁹ s3 vn⁹ idēq3: siue cū singul⁹ q̄sq3 siue cū bini siue cū tres dicunt̄ nil⁹. Tres igit̄ sūt: fons: riuus: lac⁹: ꝛ vn⁹ nil⁹: ꝛ nil⁹ fluui⁹ vn⁹: vna natura: vna aq̄: ꝛ dici non potest q̄d tres. Na3 neq3 tres aut nili aut fluuij aut nate aut aque sūt: neq3 tres aut fontes aut riui aut lac⁹. Unū igit̄ d̄r h̄ de tribus: ꝛ tria de vno: nec tn̄ tria de inuicem. Q̄d si obijcit: nō esse singulu3 queq3 aut fontē aut riuū aut lacum: aut binos ꝑfectū nilu3: s3 ꝑtes nili. Cogitet totu3 hunc nilu3 ex quo incepit: vsq3 dū desinet eē in tota q̄si etate sua: q2 nec ip̄e tot⁹ est simul: aut loco aut tp̄e s3 ꝑ partes: nec ꝑfectus erit: donec desinat eē. Habet em̄ nil⁹ q̄ndā cū ozone silitudinē: q̄ q̄diu quasi ex oris fonte ꝓcedit: perfecta nō ē: ꝛ cū ꝑfecta est: iā nō ē. Si q̄s em̄ sic ꝯsideret ꝛ diligenter intelligat: cognoscet totū nilū eē fontē: totū esse riuū: totum esse lacū: nec fontē esse riuū aut lacū: nec riuū esse fontē aut lacum: nec lacū esse fontē aut riuu3. Nō em̄ est idē ip̄e fons q̄ riu⁹ aut lac⁹: q̄uis idip̄m sit riu⁹ ꝛ lac⁹ q̄d ē fōs: id ē idē nilus: idē fluui⁹: eadē aqua: eadē natura. Tria igit̄ h̄ dicūt̄ d̄ vno toto ꝑfecto: ꝛ vnū perfectū totū de tribus: nec tn̄ ip̄a tria de inuicē dicūtur: q̄uis hoc aliter valde ꝛ perfectius sit ī illa natura simplicissima: ꝛ ab oī loci vl' tp̄is lege liberrima. Uerūtn̄ si h̄ aliquaten⁹ videtur in re que ꝑtibus cōposita localis ꝛ tp̄alis est: nō ē incredibile ī illa summe libera natura perfecte esse. Est hoc q̄3 hic ꝯsiderandū: q2 fons nō est d̄ riuo nec de lacu: riu⁹ ꝟo de solo ē fonte: non de lacu: lacus ꝟo de fonte ꝛ de riuo: ꝛ ita vt totus riuus de toto fonte: ꝛ totus lacus de toto fōte ꝛ de toto riuo: sic dicim⁹ in patre ꝛ filio ꝛ spūsancto. Et q2 alio mō riu⁹ ē de fonte: ꝛ alio mō lacus de fonte ꝛ riuo: vt lac⁹ non dicat̄ riu⁹: sic suo q̄dā alio modo: verbū est de p̄re: ꝛ spūssanctus alio modo de p̄re ꝛ verbo: vt idē spūssanct⁹ nō sit verbū aut filius: s3 procedēs. Adhuc volo q̄dda3 dicere: q̄d q̄uis magnā habeat dissimilitudinē: nonnullā tn̄ habet ad incarnationē verbi similitudinē: q̄d forsitan aliq̄s legens ꝯtēnet: dicā tn̄ q2 ego alio di

cete oio nō ɔtenerē. Si eñ riu⁹ p fistulā currat a fōte vsqȝ ad lacū: nōne sol⁹ riu⁹ ɋ̄uis ñ ali⁹ ꝙ̄ fōs ⁊ lac⁹: vt ita dicā ifistulat⁹ ē? Sic sol⁹ fili⁹ icarnat⁹ ē: lȝ ñ ali⁹ de⁹ ꝙ̄ pr̄ ⁊ spūſſāct⁹.

De eternitatē cui pūctū cōparat: Ca. VIII.

Sed qm̄ ista terrena valde lōge sūt a sūma natura: leuem⁹ ad illā: ipa opitulāte: mentē ⁊ in ea ɔtēplemur aliqten⁹: ⁊ breuiť qđ dicimus. De⁹ ñ ē aliđ ꝙ̄ ipa simplex eternitas. Eternitates aūt plures intelligi neqūnt. Nā ſi pl'es sint: aut sūt ex seiuicē aut sūt itra seinuicē: ſȝ nihil ē ex eternitatē: ꝗ nec eternitas est ex eternitatē. Itē ſi ex seinuicē sūt: in diuersis loc' sūt aut tpib⁹: qđ alienuȝ ē ab eťnitate. Nō itaqȝ sūt plures eternitates ex seinuicē. Si ꝟo ī seinuicē: plures esse dicunť. Sciendū est ꝙ q̄tiensc̄ūqȝ repetať eternitas in eternitate: nō ē nisi vna ⁊ eadē eternitas. Dignioꝛ ē aūt natura q̄ in se repetita sp sibi ɔuenit in pfectā vnitatē: ꝙ̄ q̄ sui admittit pluralitatē. Ubi eñ pluralitas: ibi diuſitas. At vbi diuſitas: ibi nō est pfecta ɔcoꝛdia. Perfecta naqȝ ɔcoꝛdia ē q̄ in vnā idētitatē: ⁊ eādē vnitatē ɔuenit. Si ꝗ melioꝛ ē pfecta ɔcoꝛdia ꝙ̄ ipfecta: ⁊ ipossibile ē ī sūmo bono: qđ ē ipa eťnitas: eē impfectū aliqđ: nō est possibile naturā eternitatī: pluralitatē admittere. Quapropť q̄tiensc̄ūqȝ repetať eťnitas ī eťnitate: sp vna eadēqȝ ⁊ sola eťnitas est. Qđ đ multˀ alijs silr̄ đr: vt oīpotentia in oīpotentia: non est nisi vna omipotentia. Et vt vnū ē his q̄ diuinā nō hn̄t naturā: in q̄ silr̄ est: ponā. Pūctū ī pūcto nō ē nisi vnū pūctū: hȝ eñ pūctū velut mediū pūctū mundi et punctum tp̄is: id est p̄sens tps eťnitatī: nōnullā silitudinē non paꝝ ad eiusdē eťnitatī ɔtēplationeȝ vtilē. Uñ lati⁹ al's disputandū ē: hic tm̄ h̄ sufficiat: qꝛ pūctuȝ simplex ē: id ē: sine ptib⁹ est: ⁊ indiuisibile velut eťnitas: ⁊ iđ pūctū cū pūcto sine inťuallo nō ē nisi vnū pūctū: sic eternitas cū eternitate nō est nisi vna eťnitas. Ergo qm̄ de⁹ eťnitas est: nō sūt plures dij: qꝛ nec de⁹ ex deū: nec de⁹ in deo addit nūꝫ ex deo. Sp igiť vn⁹ ⁊ idē ⁊ sol⁹ est de⁹. Cū itaqȝ de⁹ đ deo nasciť: qꝛ qđ nasciť nō est ex id de q̄ nasciť: est ples in parente ⁊ parēs in ple: vn⁹ scȝ de⁹ pr̄ ⁊ fili⁹: ⁊ cū de⁹ pcedit đ đo pr̄e ⁊ filio nec exit ex deuȝ manet de⁹: id est spūſſāct⁹ in deo đ q̄ pcedit: et est vn⁹ de⁹ pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spiritussanctus. Et qm̄ ista natiuitas ⁊ ista pcessio sine pncipio sūt: alioquī eťnitas nata ⁊ eťnitas pcedens: qđ falsū est: hȝ pncipiū: neqꝫ deū incepisse esse patrē aut filiū aut spiritū sāctū cogitare debem⁹ aut possum⁹. Sicut āt sbstātia diuina eťnā ⁊ singularē seruat vnitatē: sic hoꝝ relatiuoꝝ pr̄is scȝ ⁊ filij: pcedētī ⁊ đ q̄ pcedit natura insepabilē tenet cum vnitate pluralitatē. Nā queadmodū necē ē deū sp vnū ⁊ eundē esse ⁊ nō aliū ⁊ aliū: ita pr̄ nūꝙ̄ est ideȝ filio suo: aut pcedēs illi a q̄ pcedit ꝫm has relationes. Sȝ pr̄ sp ali⁹ ē: ⁊ fili⁹ ali⁹ ē: pcedēs ali⁹ a q̄ pcedit: nec vnꝙ̄ dici pn̄t đ seiuicē. Quō ꝗ cū de⁹ nasciť đ đo: vel cū de⁹ pcedit de deo: nec sba pōt amittere singl'aritatē: nec relatio pluralitatē: iccirco vnū ē ibi tria: ⁊ tria vnū: nec tm̄ tria đ seiuicē dicūť. Nec incredibile debet esse in natura q̄ sup omnia ⁊ oīb⁹ alijs dissil's est: eē aliqđ: cui⁹ exēplū in alijs reb⁹ ñ valeat pfecte inueniri. Hec auteȝ tria latini dicūt psonas: greci sbas. Sic eñ dicimus nos in deo sbam vnā: tres psonas: ita illi dicūt vnā eēntiā tres sbstātias: idipm p sbaȝ qđ nos p psonā significātes: nec a nob aliqten⁹ in fide discrepātes. Quō ꝟo fili⁹ nascať đ pr̄e ⁊ spūſſāct⁹ pcedat a pr̄e ⁊ filio nec tm̄ sit fili⁹: qm̄ sicuti ē videri ī hac vita ñ pt̄: beat⁹ augustin⁹ velut p speculū in enigmate ī libꝛo đ hac ipa trinitate diligēter ɔtēplat⁹ ē. Et ego in monologio meo p mea possibilitate disputaui. Si qs āt velit scire cur ī sūma eēntia null⁹ sit sex⁹: cur parēs ibi poti⁹ dicať pr̄ ꝙ̄ mr̄: aut ples fili⁹ ꝙ̄

filia: aut cur pr̄ tantū ingenit⁹: filius tantū genit⁹: spū ſſanct⁹ nec genitus nec ingenit⁹: in eodē libello īueniet.

Bti Anſelmi archiepi Cantuarienſis liber de fide ſiue de icarnatōe verbi: explicit.

Caplorū libri d̄ ꝯceptu virginali ⁊ pctō originali eiuſdez Anſelmi archiepiſcopi Cantuarieñ: annotatio.

Bti Anſelmi archiepi Cantuarioꝝ liber d̄ ꝯceptu virginali ⁊ pctō origiali: icipit.

Que ſit original' ⁊ q̄ pſonal' iuſticia vl' īiuſticia: Ca. I.

Cum in omnibus religioſe tue voluntati velīt ſi poſſim obſeq̄ ⁊ fr̄ ⁊ fili chariſſime Boſo: Tunc vtiq; maxime debitorē me iudico cū eā a me īte excitari intelligo. Cert⁹ āt ſū cū in libro: Cur de⁹ hō: quē vt ederē tu maxime int' alios me īpuliſti: in q̄ te mecū diſputātē aſſūpſi: legi; aliā pt' illā quā ibi poſui poſſe videri rōnē: quō d̄s accepit hoīez d̄ maſſa peccatrice

hũani gñis sine pctõ: qꝛ studiosa mẽs tua ad credẽdũ: q̃ nã sit illa s̃ paꝝ ꝓuocat. Quapropt̃ iniust⁹ videri tibi timeo: si q̃d inde mihi videt̃: dilectiõi tue abscondo. Dicã igit̃ sic breuit̃ d̃ h̃ qđ sentio: vt nullius de eadẽ re fidelẽ improbẽ sententiã: nec meã si veritati repugnare rõnabilr̃ poterit ostẽdi: puicacit̃ defendã. Illã tñ eiusdẽ rei rationẽ quã in eodẽ opusculo posui: oĩno ratã ꝛ sufficientẽ (si bñ cõsideret̃) existimo. Nihil ei ꝓhibet eiusdẽ rei rõnes plures esse: quaꝝ vnaq̃q; sola potest sufficere. Ad videndũ igit̃ q̃liter de⁹ hoĩem assũpsit de generẽ hũani massa peccatrice sine peccato: ꝓmũ de originali pctõ necesse est inuestigare: qꝛ de h̃ solo nascit̃ h̃ q̃stio. Nã si videt̃ quõ christ⁹ huic sbiacere nõ potuit: q̃lr̃ assũptio sine cõceptio illi⁹ hoĩs ab oĩ pctõ libera fuit: palã erit. Origĩale q̃dẽ ab origine denoĩari dubiũ nõ est. Si ğ originale peccatũ ñ ẽ nisi ĩ hoĩe: videt̃ dici ab origine hũane nature: qđ ẽ ab ei⁹ initio origĩale: eo q̃ ab ip̃a hũane nature origine trahat̃: aut ab origine: h̃ ẽ ab initio vniuscuiusq; ꝑsone: q̃m in ip̃a ei⁹ trahit̃ origine. Sꝫ qđ ab initio hũane nature descẽdat: nõ videt̃: q̃m origo illi⁹ iusta fuit q̃ñ primi pẽtes iusti facti sũt sine oĩ pctõ. Videt̃ itaq; dici originale ab ip̃a origine vniuscuiusq; ꝑsone hũane: quãuis si q̃s dicat peccatũ vocari originale eo q̃ ab illis descẽdat in singulos: a q̃bus habẽt originẽ nature: nõ ꝯtradicã si tñ nõ neget̃ originale peccatũ cũ ip̃a vniuscuiusq; ꝑsone trahi origine. Licet em̃ ĩ vnoq̃ꝫ homĩe simul sint ꝛ natura: q̃ ẽ hõ sic̃ sũt oẽs alij: ꝛ ꝑsõa q̃ discernit̃ ab alijs: vt cũ dꝛ ille vl̃ iste suo ꝓprio noĩe: vt adã ꝛ abel: ꝛ vniuscuiusq; peccatũ sit in natura ꝛ ꝑsõa. Fuit em̃ peccatũ ade in hoĩe qđ ẽ in natura: ꝛ in illo q̃ vocat⁹ ẽ adã: qđ ẽ in ꝑsona. Est tñ peccatũ qđ q̃sq; trahit cum natura ĩ ip̃sa sui origine: ꝛ ẽ pctm̃ qđ nõ trahit ab ip̃a natura: s̃ ip̃e facit illđ postq̃ ẽ iã ꝑsõa discreta ab alijs ꝑsonis. Illđ q̃dẽ qđ trahit ĩ ip̃a origĩe: vocat̃ originale qđ etiã p̃t dici nãle: n̄ q̃ sit ex eẽntia nature s̃ q̃m ꝓpt̃ ei⁹ corruptionẽ cũ illa assumit̃. Pctm̃ autẽ qđ q̃sq; facit postq̃ ꝑsona ẽ: ꝑsonale potest noĩari: qꝛ vitio ꝑsone fit. Sili ratiõe põt dici originalis ꝛ ꝑsonalis iusticia. Siq̃dẽ adã ꝛ eua originalr̃: h̃ ẽ in ipso sui initio mox vt hoĩes extiterũt: sine interuallo iusti siml̃ fuerũt. Personal̃ aũt dici p̃t iusticia cuꝫ iniust⁹ accipit iusticiã quã ab origine nõ habuit. Ergo adã ꝛ eua si iusticiã seruassent originalẽ: qui de illis nascerentur: originalit̃ sic̃ illi iusti essent. Q̃m aũt ꝑsonalr̃ peccauerũt: cũ originalr̃ fortes ꝛ ĩcorrupti haberẽt potestatẽ sp̃ seruãdi sine difficultate iusticiã: totũ qđ erãt ĩfirmatũ ꝛ corruptũ est. Corp⁹ q̃dẽ qꝛ tale post pctm̃ fuit q̃lia sũt brutoꝝ aĩaliũ: corruptioni ꝛ carnalib⁹ appetitib⁹ sbiacẽtia: aĩa v̄o qꝛ ex corruptiõe corpis ꝛ eiusdẽ appetitib⁹ atq; ex ĩdigẽtia bonoꝝ q̃ ꝑdidit: carnalib⁹ affectib⁹ ẽ ĩfecta: nõ potuit habere ꝑsonalẽ iusticiam.

Qualiter humana natura corrupta sit: Ca. II.

Et qꝛ tota natura hũana ĩ illis erat: ꝛ ext̃ illos d̃ illa nihil erat: tota infirmata ꝛ corrupta est. Remãsit igit̃ in ea debitũ iusticie integre sine omi iusticia quã accepit: ꝛ debitũ satisfaciẽdi qꝛ eã deseruit cuꝫ ip̃a corruptiõe quã ꝓpt̃ pctm̃ ĩcurrit. Sic̃ itaq; si ñ peccasset: q̃lis facta ẽ a deo tal̃ ꝓpagaret̃: ita post pctm̃ qualem se fecit peccando: talis ꝓpagat̃. Q̃m igit̃ ꝑ se nec satisfacere pro pctõ: nec iusticiã derelictã recupare valet: Et corpus qđ corrũpit̃ aggrauat aĩam: ꝛ tũc maxime q̃ñ infirmuꝫ ẽ: vt in infantia ꝛ in vtero matrẽ: vt nec intelligere iusticiã possit: videt̃ eẽ necẽ eã vt ĩ ĩfãtib⁹ nasci cũ debito satisfaciẽdi ꝓ ꝓmo pctõ qđ sp̃ cauere potuit: ꝛ cũ debito habẽdi originalẽ iusticiã quã sp̃ seruare valuit. Nec ĩpotẽtia excusat eã in ip̃is infantib⁹: qꝛ in ill̃ ñ soluit qđ debet: q̃m ex ip̃a sibi fecit eã deserẽdo iusticiã in ꝓmis hoĩb⁹ in q̃b⁹ tota erat: ꝛ sp̃ debitrix ẽ

habere ptātē quā ad seruandā sp iu/
sticiā accepit: h eē videri p̄t in infan
tib⁹ originale pctm̄. Addam⁹ etiam
pctā primoꝝ parentū q̄ reddūt̄ ī ter
tiā ⁊ q̄rtā generatiōez. Quis em̄ q̄ri
possit vtꝝ oīa h intelligēda sint ī ori
ginali pctō an nō: tm̄ ne ꝑpt̄ h qd̄ q̄/
ro videar leuiare illud: ponam istud
eē tale: vt a nullo grauı⁹ ōndi possit.

Q nō sit peccatū nisi in voluntate rationali: Ca. III.

Verū siue hoc totū sit originale
pctm̄ siue aliq̄d min⁹: puto nul
laten⁹ illud posse asseri esse in
infāte anq̄ hēat aīam rōnalē: sic nec
in adā fuisse iusticiā ꝑus q̄ fieret hō
rōnalis. Nā si adā ⁊ eua generasset
sine p̄cedēti pctō: nō tm̄ eēt in semine
iusticia: nec eē posset ꝑus q̄ formare
tur in viuentē hoīem. Si g̃ semē ho/
mis nō ē susceptibile iusticie ꝑ⁹ q̄ fi/
eret hō: nō p̄t suscipe originale pctm̄
anq̄ hō sit. Nempe originale pecca/
tū eē iniusticiā dubitari n̄ debet. Nā
si oē pctm̄ ē iiusticia: ⁊ originale pec
catū ē peccatuz: vtiq; ē ⁊ iniusticia.
Sz si dic̄ aliq̄s: nō ē oē pctm̄ iniusti
cia dicat posse simul ī aliq̄ ⁊ eē aliqd̄
pctm̄: ⁊ nullā eē iniusticiā: qd̄ videt̄
incredibile. Si vo dicatur originale
pctm̄ nō eē absolute dicēdū pctm̄: sz
cū additamēto originale pctm̄: sicut
pict⁹ hō nō ver⁹ ē hō: s vere ē hō pi
ctus: ꝑfecto sequit̄ q: īfans q̄ nullū
hz pctm̄ nisi origiale: mūd⁹ ē a pctō:
nec fuit sol⁹ int̄ hoīes fili⁹ v̄ginis in
vtero mr̄is ⁊ nascēs d̄ mr̄e sine pctō:
⁊ aut n̄ dānat̄ infās q̄ morit̄ sine ba
ptismo: nullū hn̄s pctm̄ p̄t origiale:
aut sine pctō dānat̄. Sz nihil hoꝝ ac
cipmi⁹: Quare oē pctm̄ ē iniusticia:
⁊ originale peccatū ē absolute pctm̄:
vn̄ seq̄t̄ qd̄ ē iiusticia. Itē si de⁹ n̄ dā
nat hoīez nisi ꝑpt̄ iiusticiā: dānat āt
aliquē ꝑpt̄ originale pctm̄: g̃ n̄ ē alid̄
originale peccatū q̄ iniusticia. Qd̄ si
ita ē: originale peccatū nō ē aliud q̄
iniusticia: id ē absētia debite iusticie:
n̄ ei videt̄ eē iiusticia nisi in natura:
q̄ cū dz hr̄e iusticiā: nō hz; vtiq; origi
nale peccatū claudit̄ sb eadē diffini
tiōe iniusticie. At si iusticia ē rectitu
do volūtatis ꝑpt̄ se seruata: nec ista
rectitudo p̄t eē nisi in rōnali natura:
g̃ n̄ ē vlla nat̄a debitrix iusticie nisi
rōnal̄: sic nll̄a nā ē susceptibilis iusti
cie p̄ter rōnalē. Quare: qm̄ iniusti/
cia nō pōt esse nisi vbi iusticia debet
eē: originale pctm̄ qd̄ est iniusticia: n̄
est nisi in natura rōnali. Rōnalis au
tē natura nō ē nisi de⁹ ⁊ angel⁹ ⁊ aīa
hoīs ꝑ q̄rā hō dr̄ rōnalis ⁊ sine q̄ nō
est hō. Cū g̃ nō est originale pctm̄
nec in deo nec in āgelo: nō ē nisi ī ho
minis aīa rōnali. Sciendū q̄z est q̄
iusticia nō pōt esse nisi in volūtate si
iusticia est rectitudo volūtati ꝑpt̄ se
seruata: q̄re nec iniusticia. Nō em̄ vo
cat̄ absētia iusticie iniusticia nisi vbi
debet eē iusticia. Nihil itaq; p̄ter ip
sam iusticiā vel iniusticiā dr̄ iustū vl̄
iniustū nisi volūtas aut ꝑpt̄ volūta
tē iustā vel iniustā. Per hāc dicim⁹
iustū vel iniustū hoīem vel angeluz:
iustā vel iniustā aīam siue actionez.

Q nihil ꝑ se sit iustū aut iniustū nisi ipa iusticia vel iniusticia: ⁊ q̄ nihil puniat̄ nisi volūtas vl̄ iiusticia: Ca. IIII

Nihil em̄ siue sbstātia siue actio
siue aliq̄d aliō ꝑ se ꝯsideratuz
est iustū nisi iusticia: aut iniu/
stū vl̄ pctm̄ nisi iniusticia: nec ipa vo
lūtas in q̄ est iusticia siue iniusticia.
Aliō em̄ ē vis illa aīe ꝑ quā ipa aīa
vult aliq̄d: q̄ vis instrumentū volē
di p̄t dici (sic visus instrumētū vidē
di) quā volūtatē noīam⁹: ⁊ aliō ē iu
sticia quā habēdo ē iusta volūtas: ⁊
q̄ carendo iniusta vocat̄. Dicūt̄ etiā
volūtates eiusdē īstrum̄ti affectiōes
⁊ vsus: qd̄ h longū est inserere. Nec
ipi appetit⁹ q̄s apl̄us carnē vocat: q̄ Gal. 5.
ꝯcupiscit adu̇sus spiritū: ⁊ legē pcti Roma. 7
q̄ est in mēbris repugnantē legi men
tis: iusti vl̄ iniusti sūt ꝑ se ꝯsiderādi.
Nō eī hoīez iustū faciūt vl̄ iiustū sē
tiētē: s iniustū tm̄ volūtate: cū nō de
bet: ꝯsentientē. Dic̄ em̄ apl̄s nihil dā Roma. 8
natiōis esse his q̄ sūt ī christo iesu q̄
nō s̄m carnē ābulāt: id ē q̄ nō carni
volūtate ꝯsentiūt. Nā si sentiētē si/
ne ꝯsensu iniustū facerent: seq̄ret̄ dā

natio: Quare nō eos sentire ſ eis cō
sētire pctm̄ ē. Si em̄ iusti p se essent: q̄
tiēscūq3 ill' ɔsētirēt iiustū facerēt. Sz
q̄si bruta aīalia illis ɔsentiūt nō di/
cūt iniusta. Itē si pctā eēnt auferrēt
ī baptismo: cū oē pctm̄ abstergit: qd
neq̄q3 fieri palā ē. Quare nō ē in eo
rū eēntia vlla iniusticia ſ in volūta/
te rōnali illos inordinate seq̄nte. Cū
em̄ illis resistit volūtas ɔdelectādo
legi dei ſm interiorē hoīem: tūc ē iu/
sta volūtas. Justiciā em̄ quā lex iu/
bet: et legē dei dic: qr a deo est: et legē
mentis: qr p mētē ītelligit: sic lex ve
tus lex di dr: qr a dō ē: et lex moysi qr
etiā p moysē mīstrata ē. Qd q̄dē di
xi nullā actionē p se iniustā dici sed
ppt iniustā volūtatē: in illis planū
est que non iniuste pn̄t fieri aliq̄n: vt
ē hoīez occidere: sic fecit phinees: et
Num.25 vtriusq3 sex9 cōmixtio vt in ɔiugio: et
sic in brutis aīalib9. In ill' xo q̄ nūq3
nisi iniuste pn̄t esse vt est piuriū: et q̄/
dā alia q̄ nec sūt noīanda: n̄ ita faci/
le ītelligit. Sz si aliq̄ actio q̄ fit aliq̄d
q̄ n̄ ē nisi dū fit aliq̄d: et eo pacto trās/
it vt iā n̄ sit aut op9 qd fit et remanet.
Verbigrā: vt ī scribēdo qd scribi nō
debet: trāsit sc̄ptio q̄ fiūt figure que
remanēt: eēt pctm̄ trāseūte actiōe vt
iā nō sic trāsiret silr pctm̄: nec iā esset
aut q̄diu remaneret qd fit: nūq3 de/
leret pctm̄. Sz videm9 pctā sepe nō
deleri actiōe deleta: et deleri ope nō
deleto. Quare nec actio q̄ trāsit nec
op9 qd remāet ē aliq̄n pctm̄. Deniq3
si d actiōib9 volūtarijs q̄ iniuste fiūt
arguūt mēbra et sēs9 q̄b9 fiūt: rn̄dere
pn̄t: De9 nos et ptātē q̄ in nob ē sbie
cit volūtati: vt ad īperiū ei9 nō pos/
sim9 n̄ mouere nos et facere qd vult:
immo illa mouet nos velut instru/
mēta sua: et fac opa q̄ videmur facere
nec nos possum9 illi p nos resistere:
nec opa q̄ facit pn̄t nō fieri: Dn̄atiōi
quaz de9 nob dedit: nec possum9 nec
debem9 n̄ obedire. Qn̄ illi obedim9:
deo q̄ hāc legē nob dedit obedimus.
Ergo q̄d peccāt mēbra vel sensus vl
opa q̄ de9 sic sbiecit volūtati si ſuāt
qd de9 illis ordinauit? Quicq̄d igit
faciūt: totū īputādū ē volūtati. Qd
cū ita sit: mirat forsitā aliq̄s cur p cul/
pa volūtatis mēbra puniant vel sens9.
Verū nō ita ē: nō em̄ punit nisi volū/
tas. Nā nihil ē alicui pena nisi qd ē ɔ
volūtatē: et nl'la res penā sentit nisi q̄
hz volūtatē: mēbra aūt et sens9 p se ni/
hil volūt. Sic igit volūtas ī mēbris et
sensib9 opat: ita in illis ipsa torq̄t aut
delectat. Qd si q̄s nō accipit: sciat in
sensib9 et mēbris nō nisi aīam in q̄ ē vo
lūtas sentire et opari: et iō in illis torq̄/
ri aut delectari: hz tn̄ vs9 vt actiōes q̄s
facit iniusta volūtas vocem9 pctā: qr
in volūtate q̄ fiūt ē pctm̄. Dant ētiaz
q̄busdā noīa q̄b9 significat eas iiuste
fieri: vt fornicatio: mēdaciū. Sz aliō
intelligit cū ipsa actio vl platio: aliō
cū vtr iuste aut iniuste fiat ɔsiderat.

Q2 malū qd est pctm̄ siue iiu sticia nihil sit: Ca. V

Deniq3 oīs eēntia ē a deo a q̄ ni/
hil ē iniustū. Quare nl'la eēntia
ē iiusta p se. Iniusticia āt oīo ni
hil ē sic cecitas. Nō em̄ aliud ē cecitas
q̄ absentia vis9 vbi dz eē: q̄ nō magis ē
aliq̄d ī oclo vbi dz eē vis9: q̄ in ligno
vbi nō dz eē. Nō ē em̄ iniusticia talis
res q̄ inficiat et corrūpat aīa velut cor
p9 venēo: et q̄ faciat aliq̄d: sic videt q̄n
malicios9 hō mala facit opa. Nā quē/
admodū cū īdomita fera ruptis vincu
lis discurrēdo seuit: et cū nauis si gub/
nator dimisso gubnaculo dimittat eā
ventis et motib9 maris: vagat et īuehit
in q̄libet picula: dicim9 qr ħ fac absen
tia catene vl gubnaculi: non q absen/
tia cor aliq̄d sit aut q̄cq3 faciat: ſ qm̄
si adesset facerēt ne seuiret fera aut pe
riret nauis: Ita cū mal9 hō seuit et in
q̄libet aīe sue picula q̄ sūt mala opa ī/
pellit: clamam9 qr ħ opat iniusticia: n̄
q ipa vlla eēntia sit aut faciat aliq̄d: ſ
qm̄ volūtas (cui subditi sūt oēs volū
tarij mot9 toti9 hoīs) absente iusticia
diūsis appetitibus īpulsa: se et oīa sibi
sbdita ī mltimoda mala leuis et effre/
nata et sine rectore p̄cipitat: qd totum
iusticia si adesset prohiberet ne fieret.
Ex hiis ḡ facile cogscit: qr īiusticia nul
lā hz eēntiā: q̄uis iniuste volūtatis affe
ct9 et act9 q̄ p se ɔsiderati aliq̄d sūt: vl

iniusticiã vocet. Hac ipa rõe ĩtelligi/ mus malũ nihil eẽ. Sic eñ iniusticia ñ ẽ aliud q̃ abſẽtia debite iusticie: ita malũ ñ ẽ aliud q̃ abſẽtia debiti bõi. Nulla aũt eẽntia: q̃uiſ mala dicat̃: ẽ nihil: nec malã eẽ ẽ vlli eẽ aliqd. Nulli eĩ eſſẽtie ẽ aliqd malã eẽntiã eẽ: q̃ deeſſe vlli bonũ qd dȝ hr̃e. Deeſſe vo bonũ qd debet adeſſe nõ ẽ aliqd eẽ. Quare malũ eẽ nõ ẽ vlli eẽntie aliqd eẽ. Hec breuit̃ de malo qd ſp ẽ nihil indubitã ter qd ẽ iniuſticia: dixi. Incõmoditas eñ nõ ẽ malũ vñ ĩcõmoda mala dicũtur: q̃ aliq̃ nihil ẽ: vt ſurditas ⁊ cecitas: aliq̃ videt̃ eẽ aliqd: vt dolor et triſticia. Qȝ ãt iuſticia ſit rectitudo volũtat' ꝓpt̃ ſe ſeruata: ⁊ iniuſticia ñ ſit aliud q̃ abſẽtia debite iuſticie: ⁊ nullã hẽat eſſentiã: ꝙ etiã omĩs eẽntia ſit a deo ⁊ nihil ſit a deo niſi bonũ: ſufficiẽter me puto oñdiſſe in eo tractatu quẽ feci de caſu diaboli. Sed d iuſticia plenius in eo quẽ edidi de veritate.

Qȝ cũ punit deus ꝓ pctõ nõ puniat ꝓ nihilo: Ca. VI.

Quidã cũ audiũt pctm̃ nihil eẽ ſolẽt dicere: Si pctm̃ nihil ẽ: cur punit de⁹ hoĩem ꝓ pctõ: cũ ꝓ nihilo nẽo puñiri ñ debeat? Quib⁹ q̃uis hũil' ſit q̃ſtio: tñ qȝ qd q̃rũt ig̃rãt: aliqd breuit̃ rñdẽdũ ẽ. Licet piter nihil ſit abſẽtia iuſticie: ⁊ vbi dȝ eẽ iuſticia ⁊ vbi ñ dȝ eẽ: punit tñ de⁹ recte pctõres: ñ ꝓ nihilo ſ̃ ꝓpt̃ aliqd (qd ĩ pfato libro dixi) qȝ ⁊ debitũ ſibi honorẽ quẽ ſpõte reddere noluerũt ab ĩuit' exigit: ⁊ ne qd ĩordinatũ ſit ĩ regno ei⁹: eos ſepatim a iuſtis ordine competẽti diſponit. Creaturas ãt in qb⁹ iuſticia nõ dȝ eẽ: ñ punit ꝓ abſẽtia iuſticie: ſ̃ ẽ ꝓ nihilo: qȝ ñ ẽ aliqd qd ab ill' exigat: nec ordo ꝯgru⁹ vniũſitat' rerũ ſ̃ expoſtulat. Sic itaq̃ cũ punit de⁹ ꝓ pctõ qd ẽ abſẽtia debite iuſticie q̃ nihil ẽ: ñ oĩno punit ꝓ nihilo: ⁊ verũ ẽ: qȝ niſi ſit aliqd ꝓpt̃ qd puniri debeat: oĩo ñ punit ꝓ nihilo. Nã pctm̃ ⁊ iniuſticiã nihil eẽ: ⁊ ſ̃ nõ eẽ niſi ĩ rõnali volũtate nec vllã eẽntiã ꝓpe dici ĩiuſtã niſi volũtatẽ: ex hiſ q̃ dicta ſt̃ apta eẽ exiſtio,

Qȝ ſemẽ hoĩs dicatur imũdũ ⁊ ꝯcipi ĩ pctis: q̃uis ĩ eo nõ ſit pctm̃: Ca. VII.

Videt̃ itaq̃ ſeq̃ ꝙ aut infãs ſtatim ab ipa ꝯceptiõe aĩam hȝ rõnalẽ: ſine q̃ volũtatẽ rõnalẽ neqt hr̃e: aut in eo non ẽ originale pctm̃ mox cũ ꝯcept⁹ ẽ. Qȝ ãt mox ab ipa cõceptiõe rõnalẽ aĩaȝ hẽat: null⁹ hũan⁹ ſuſcipit ſenſ⁹. Seq̃t̃ eñ vt q̃tiẽs ſuſceptũ ſemẽ hũanũ: etiã ab ipo momẽto ſuſceptiõis parit: añq̃ pueniat ad hũanã figurã: totiẽs dãnet̃ in illo aĩa hũana: qm̃ nõ recõciliat̃ p chriſtũ: qd ẽ nimis abſurdũ. Hec igit̃ ps hui⁹ diuiſionis penit⁹ relinq̃nda ẽ. Sȝ ſi ñ ſtatĩ ĩfãs ab ipa ꝯceptõe hȝ pctm̃: qd ẽ qd dic̃ iob dñ? Quis pt facere mũdũ d ĩmõdo ꝯceptũ ſemĩe: nõne tu q̃ ſol⁹ es? Job.14
Et quõ ẽ verũ qd dic̃ dauid: In iniq̃tatib⁹ ꝯcept⁹ ſũ: ⁊ in pctĩs ꝯcepit me mr̃ mea? Ps.50
Querã igit̃ ſi poſſũ: quõ (q̃uis nõ ſtatim in ipa ꝯceptiõe ſit ĩ ĩfantibus pctm̃: d ĩmũdo tñ ſemĩe in iniq̃tatib⁹ ⁊ pctĩs ꝯcipi dicãt̃? Sepe vtiq̃ diuina ſcptura aſſerit aliqd eẽ qñ ñ ẽ: ideirco qȝ certũ ẽ futurũ eẽ? Sic q̃ppe de⁹ ade d ligno vetito dic̃: In q̃cunq̃ die comederis ex eo: morte morier': ñ ꝙ ea Gen.2
die mortu⁹ ſit corpe: ſ̃ qm̃ die illa nccitatẽ accepit aliq̃ moriẽdi. Et paul⁹ ſimilit̃ ob nccitateȝ moriẽdi aliq̃n: ait: Si aũt chriſt⁹ in vobis ẽ: corp⁹ qdeȝ mortuũ ẽ ꝓpt̃ pctm̃: ſpũs vo viuit ꝓpter iuſtificationẽ. Nõ eñ corpa eorũ Rom.8
q̃bus loq̃bat̃ mortua erãt ſ̃ moritura ꝓpter pctm̃: qȝ p vnũ hoĩem peccatũ in hũc mũdũ intrauit: ⁊ p pctm̃ mors. Roma.5
Sic in adã oẽs peccauim⁹ qñ ille peccauit: nõ qȝ tũc peccauim⁹ ipi q̃ nõdũ eram⁹: ſed qȝ d illo futuri eram⁹: ⁊ tũc facta ẽ illa nccitaſ: vt cũ eẽm⁹: peccaremus: qm̃ p vni⁹ inobediẽtiaȝ pctõres ꝯſtituti ſũt multi. Ubi.s.
Sili mõ de immũdo ſemine in iniq̃tatib⁹ ⁊ in pctĩs ꝯcipi põt hõ ĩtelligi: nõ ꝙ in ſemine ſit ĩmũdicia pctĩ aut pctm̃ ſiue iniq̃tas: ſȝ qȝ ab ipo ſeĩe ⁊ ab ipa ꝯceptõe ex q̃ ĩcipit eẽ hõ: accipit nccitatẽ vt cũ habebit aĩaȝ rõnalẽ: hẽat pctĩ ĩmũdiciã:

que nō est aliud q̄ peccatū ⁊ iniquitas. Nā etsi exvitiosa ɔcupiscētia generet infans: nō tñ magis est in semine culpa q̄ est in sputo vel in sanguine si q̄s mala volūtate expuit: aut de sāguine suo aliq̄d emittit: nō eñ sputū aut sanguis ꝫ mala volūtas arguitur. Patet igit̄ quō ⁊ ī infantib⁹ nō statim ab ip̄a ɔceptiōe sit pctm̄: ⁊ vera sint q̄ de diuina scp̄tura opposui. Quippe nō ē in illis pctm̄: q2 nō habēt (sine q̄ nō inest pctm̄) volūtatē: ⁊ tñ d̄r inesse: q̄m in semine trahunt peccādi (cū hoies iā erūt) nccitatez. Si ḡ hec vt puto vera sint q̄ assumit̄ de parente ad ꝓlem q2 nullaz habet voluntatē: nullū est in eo pctm̄.

Q2 in semine sūpto de virgine ñ sit peccatū nec nccitas futuri peccati: Ca. VIII.

Tacq̄ ꝑspicuū ē q̄m in eo q̄d filius dei in ꝑsonā suā assūpsit d̄ ꝟgine nulla potuit esse peccati macula. Sz ⁊ dictū est q2 semē a parentib⁹ trahit̄ cū necessitate peccati futuri cū fuerit aīatū aīa rōnali: hoc vtiq̄ nō est ꝑpt̄ aliud nisi q2 hūana natura nascit̄ in infantib⁹ (vt dixi) cū debito satisfaciendi ꝑ pctō ade: ⁊ ſm q̄d posui primoꝝ parentū: q̄d nequaq̄ facere pōt: ⁊ q̄diu nō fac̄ peccat: ⁊ q2 sola ꝑ se nō valet iusticiā habere quā deseruit: ⁊ aīa q̄ aggrauat̄ corpe q̄d corrūpit̄ neq̄t eā saltē intelligere: q̄ nec seruari pōt nec haberi ñ intellecta. Quapropt̄ si ab his nccitatib⁹ semen assūptū de ꝟgine liberꝫ ostendi poterit: palā erit: q2 nullam peccati nccitatē traxit. Q̄ illa quidē nccitas q̄ hūana natura sola ꝑ se iusticiā recupare neq̄t: ⁊ illa q̄ corp⁹ q̄d corrūpit̄ aggrauat aīaz: vt eādē iusticiā: nec acceptam in etate ꝑfecta sine auxilio gratie seruare: nec in infantib⁹ saltē intelligere queat: ab illo semine sint aliene: facile mōstrari valet ꝑ vnitatē ꝑsonalē assumentꝭ ⁊ assūpte nature si ꝑus nccitas illa repellit̄ q̄ ad satisfactionē ꝑ peccatꝭ ꝑmo rū ⁊ primoꝝ parentū astringi videtur. Sz q̄ illud nullū sequat̄ a primis parentib⁹ debitū: dubiuz nō erit si a debito ꝑmoꝝ parētū liberꝫ intelligi poterit. Hoc igit̄ adiuuāte deo conabor ꝑmuz quō cogi̇̄tǡt possit inuestigare: q̄ten⁹ ħ demōstrato: in alijs nō sit necesse multū laborare.

Sap. 9.

Cur pctm̄ q̄ dānatur humanuz gen⁹ magis imputatur Adā q̄ Eue cuz ille post ⁊ ꝑ illā peccauerit: Ca. IX.

a D q̄d mihi videt̄ querendum impꝛimis: cur sepi⁹ ⁊ specialius pctm̄ q̄ dānatū ē hūanū gen⁹ magis īputet̄ ade q̄ eue: cū illa ꝑor peccauerit ⁊ adā p⁹ ⁊ ꝑ illā. Dic̄ eñ Apl's: Sed regnauit mors ab adam vsq̄ ad moysen: etiā in eos q̄ nō peccauerūt in silitudinē p̄uaricatiōis ade. Multa q̄z alia legunt̄ q̄ magis adā q̄ euā criminari vident̄. Q̄d iō fieri existimo: q2 illa duoꝝ copula tota intelligit̄ in noīe ꝑncipalis ptis: sic̄ sepe ꝑ ptē totum solet significari: aut q̄m adā cū costa sua: q̄uis in mulierē edificata dici poterat adā: sicut legit̄: Quia de⁹ masculū ⁊ feminam fecit eos ⁊ benedixit eis: et vocauit nomē eoꝝ adā in die quo creati sūt. Aut iccirco q2 si nō adam ꝫ sola eua peccasset: ñ necce erat totū hūanū genus ꝑire: ꝫ solā euā. Poterat nāq̄ de⁹ de adā in q̄ semen oīm hoīm creauerat aliam facere mulierē ꝑ quā de adā ꝓpositū dei ꝑficeret. Eisdē rōnib⁹ significabo ꝑ nomē ade eos ambos nisi cū necesse erit eos discernere. R

Ge

Cur grauentur pctō Ade q̄ eius cōscij ñ fuerūt: Ca. X

e St q̄dē vnusq̄sq̄ fili⁹ ade hō ꝑ creationē: ⁊ adā ꝑ ꝓpagationē: ⁊ ꝑsona ꝑ indiuiduitatez q̄ discernit̄ ab alijs. Nō eñ habet hō esse ab adaz: ꝫ per adā. Nā sicut adā nō se fecit hoīem: ita nō fecit in se naturā ꝓpagādi: sed deus q̄ eū creauit hoīem fec̄ in eo hāc naturā vt de illo ꝓpagarent̄ hoīes. Dubiū aūt nō est vñ vnusq̄sq̄ alliget̄ debito: de q̄ agi-

tur. Nō em̄ inde q2 hō ē: nec q2 ꝑso na ē: Nā si iccirco vnusq̄sq3 hui9 de/ bitꝫre9 ē q2 est hō aut ꝑsona: necesse erat adā ꝓ̄us q̄3 peccasset ad h̄ debi/ tū astrictū eē q2 erat hō aut ꝑsōa: qđ est absurdissimū. Restat igit᷑ vt ꝑ h̄ tm̄ sit debitor q2 est adā: ſ nō simpli citer q2 est adā ſ q2 ē peccator adā. Nē pe sequeret᷑ q2 si nunq̄3 peccasset adā: tamē q̄ de illo ꝓpagarent᷑ cū3 h̄ debito nascerent᷑: qđ impliū ē. Nō i/ cōgruū est h̄ repetere qđ iā supra di/ ctū ē: cur sc3 vnusq̄sq3 peccato vl᷑ de/ bito ade grauet᷑: iccirco q2 de illo ꝓ/ pagat᷑: cu3 eiusdē peccati ꝯsci9 nō fu erit. Cu3 em̄ fecit de9 adā: fecit in eo naturā ꝓpagādi quā3 subiecit eius ꝑtāti: vt ea vteret᷑ ꝓ sua voluntate q̄3diu ip̄e vellet subdit9 esse deo: nō vt illa vteret᷑ bestiali vel irrationali voluptate: sed humana ꝛ rōnali vo luntate. Sicut em̄ est bestiaru3 nihil velle cum ratione: ita hoīm esset ni/ hil velle sine rōne: qđ sp̄ deberet: q2 potestatē hāc accepit adā: ꝛ eā semꝑ seruare potuit. Dedit etia3 illi deus gratiā hāc: vt sic̄ qñ illū ꝯdidit: nlla ꝓpagādi operāte natura aut volūta te creature: simul fecit eū ꝛ rōnalem ꝛ iustum: ita simul cum rationalem haberēt aīam: iusti essent q̄s genera/ ret: operāte natura ꝛ volūtate si nō peccaret. Eadē q̄ ꝑ ratione q̄ mon strat᷑ rationalē naturā iustā esse cre/ atam (qđ in p̄fato feci opusculo) ꝓ/ bat᷑ etiā q̄ qui ex humana natura ꝓ pagarent᷑ nō p̄cedēte peccato: ex ne/ cessitate: iusticiā ꝑiter haberēt cū ra tionalitate. Siquidē qui creauit pri mū hoīe3 sine parentū generatione: creat etiā oēs qui ꝑ creatā ab illo fi/ unt ꝓpagādi naturā. Qis igit᷑ hō si peccatu3 nō p̄cessisset simul eēt sicut adā ꝛ iustus ꝛ rationalis. Quonia3 vero adā subditus noluit esse dei vo luntati: ip̄a natura ꝓpagandi q̄3uis remaneret: nō fuit subdita ei9 volun tati sicut esset si non peccasset: ꝛ gra/ tiā quā de se ꝓpagandi seruare pote rat: ꝑdidit: atq3 oēs qui oꝑante natu ra quā accepat ꝓpagant᷑: eius astricti debito nascunt᷑. Quāobrem qm̄ hu mana natura: que sic erat in adā to/ ta vt nihil đ illa extra illu3 esset: pec cando sine omi necessitate deū exho/ norauit. Unde per se satisfacere non potuit: gratiā quā acceptā ꝓpagan dis de se sp̄ potuit seruare: ꝑdidit: ꝛ peccatu3 sc3 comitante pena pctī: q̄3tū cunq3 ꝑ datā ꝓpagandi naturā ꝓpagetur: trahit.

Q2 ꝓpagatio đ virgine nō subiaceat legi ꝛ meritis na/ tural᷑ ꝓpagatiōis: ꝛ q2 tres sint cursus rerū: Ca. XI.

n Unc diligēt᷑ ꝯsiderādū ē vt q2 hec quasi hereditas peccati et pctī pena ꝑ hoīem ad v̄ginē de adā ꝓpagatā iuste ptrāseat. Cer tu3 quidē est q̄ adā nō accepit natu ram ꝓpagandi nisi ꝑ vi2 simul ꝛ mu lierē. Siquidē humana natura non habet ꝛ impossibile cognoscit᷑ vt so/ lus vir aut sola mulier hoīem gene/ rare queat: natura tantū volūtate ꝓ pria operante. Sicut nāq3 lim9 terre non accepat naturā aut voluntatem qua operante vir primus ille fieret: q̄3uis esset de quo a deo fieri posset: sic nō ē facta mulier de costa viri: aut vir de sola muliere operante natura aut voluntate hoīs: sed de9 ꝓp̄a vo luntate ꝛ ꝑtāte: fecit virum vnu3 de limo ꝛ alteru3 de sola femina: ꝛ femi nā de solo viro. Licet em̄ nihil fiat: ni si volūtate dei faciente aut ꝑmittēte: quedā tm̄ sola ꝑtās ꝛ voluntas eius facit: quedā creata natura: quedam volūtas creature. S3 sicut creata na tura nihil ꝑ se facere potest: nisi qđ a voluntate dei accepit: ita volunta s creature nequit ꝑ se q̄cq̄3 oꝑari: nisi qđ natura adiuuat aut ꝯcedit. Sola dei voluntas fecit in p̄ncipio rerum naturas: dans quibusdā competen/ tes singulas volūtates: vt nature ꝛ voluntates ſm ordinē sibi traditu3: suu3 opus in rerum cursu ꝑsoluerēt. Et adhuc multa fac᷑: cū de eisde3 na/

turis ⁊ voluntatibus opatur: qd̄ ille ꝑm suū vsum ⁊ ꝓpositū neq̄q̄ facerent. Solius quippe voluntatis dei op⁹ ē: tū mare siccū iter intra se ppl'o ꝑbet: tū mortui resurgunt: tū aqua subito in vinū ꝯuertit̄: tū spiritus sancto corda hoīm ea que nec ꝑ se nec ꝑ aliā creaturā sciunt docent̄: tum nozie volūtates a suo īpetu sola grā regēte ad h̄ qd̄ ꝓdest ꝯuertūt̄: tū alia m̄lta fiūt que nec creatura nec ci⁹ volūtas ꝑ vsitatū cursū suū oparet̄. Natura leuia sursū: grauia deorsū trahit: terrā aliqn̄ ꝑus voluntate colente ⁊ semināte: aliqn̄ nullo voluntatis opere ꝑcedēte herbas ⁊ arbores innumeras ꝓducere ⁊ eas fructificare facit: ⁊ alia m̄lta que facilius vsu q̄ doctrina cognoscim⁹. Voluntati imputāt̄ illa que sunt hoīs: iter facere: edificare: scribere: loq̄ ⁊ similia q̄ nō nisi voluntas facit. Cum igit̄ oīa que fiunt si diligēter ꝯsiderent̄: fiāt aut sola volūtate dei: aut natura ꝑm vim a deo illi inditam: aut voluntate creature: ⁊ ea que nec natura creata nec voluntas creature: ꝫ sol⁹ de⁹ facit: sp̄ miranda sunt: apparet: quia tres sūt cursus rer̄: scʒ mirabilis: naturalis: voluntari⁹. Et mirabilis q̄dē aliis aut eor̄ legi nullaten⁹ subditus est: ꝫ libere dominat̄: neq̄ illis facit iniuriā qn̄ eis obuiare videtur: q2 nihil h̄nt nisi qd̄ ab illo acceperūt: nec ille dedit eis aliq̄d nisi sub se. Qm̄ ꝫ ꝓpagatio viri de sola ꝟgine: ita nō ē naturalis aut voluntaria ꝫ mirabilis: sicut illa que mulierē ꝓtulit de solo viro. Et sicut creatio viri de limo palā est q2 nequaq̄ subiacet legibus ⁊ meritis illi⁹ ꝓpagationis: qm̄ ⁊ voluntas ⁊ natura q̄uis discrete operentur: aliud em̄ ibi facit voluntas: aliud natura: pariter tn̄ ver⁹ est hō ⁊ adā de nō hoīe: ⁊ iesus de sola muliere: ⁊ eua de solo viro: sicut est verus hō q̄libet vir aut mulier de viro ⁊ muliere. Oīs aūt hō aut adam est aut de adā est: ꝫ eua de solo adā est: ⁊ oēs alij de adā ⁊ eua. Qm̄ nā q̄ maria d̄ qua sola est iesus de adā ⁊ eua est: nō potest ip̄e d̄ eisdē nō esse. Sic nā q̄ expediebat vt q̄ redēptur⁹ erat genus humanū: esset ⁊ nasceret̄ de pr̄e ⁊ matre omniū.

Q2 mala ade nulla rectitudine ad illum hominē transeant: Ca. XII

Homō aūt filius ꝟginis non subiaceat pctō aut debito ade: sic q̄ q̄ non est difficile intelligere. Siquidē adā fact⁹ est ⁊ iustus ⁊ liber a pctō ⁊ debito sepe fato ⁊ a pena pctī: ⁊ beat⁹ ⁊ potens seruare semp̄ acceptā iusticiā: ⁊ ꝑ iusticiā eā quā dixi libertatem ⁊ beatitudinē. Qm̄ ꝫ cū hec bona sine oī difficultate posset sp̄ seruare sibi: n̄ seruauit ea sibi: ip̄e abstulit ⁊ hor̄ se ꝯtrarijs ꝟlecit. Fact⁹ ē itaq̄ ꝟu⁹ pctī siue iniusticie ⁊ debiti qd̄ reddere neq̄t: ⁊ miserie de qua est impotētia bona ꝑdita recupandi. Sicut igit̄ alie̅ nequiuit sibi auferre bona q̄ habebat: ⁊ attrahere mala q̄ non habebat: q̄ non seruādo sibi bona que potuit: ita nulli alij valuit eadem bona auferre atq̄ mala inferre: nisi nō seruando bona cui seruare quiuit. Seruare aūt nulli potuit ea bona nisi illis q̄r̄ generationis ptātē voluntati subditā accepit. Nulli ꝫ ꝑsone q̄uis d̄ se ꝓpagate trāsmittere mala ꝑdicta potuit: in cuius generatione nec natura illi data est ꝓpagādi: nec volūtas ei⁹ q̄c̄q̄ opata est aut operari valuit. Quare ade mala ꝑdicta nulla rōne aut rectitudine ad hoīem ꝯceptū de virgine transeunt.

Q2 ⁊ si nō esset deus sed purus hō: necesse tn̄ est illū talem esse qualis ꝑm⁹ homo factus est: Ca. XIII.

Tem si diligēter puro cordis intuitu sapientē dei speculamur iusticiā: nimis absurdū intelli-

gitur vt ꝑ illud semen qđ non creata natura: nō voluntas creature: nō vlli data ptās producit aut seminat: sed solius dei voluntas ꝓpria ad ꝑcreandū hominē noua virtute mundū a peccato de virgine segregat alieni peccati seu debiti siue pene ad eundē hominē necessitas ptrāseat vlla: etiā si non assumat in ꝑsona dei: ſ vt purus hō fiat. Nam eadē ipa rōne qua non debuit deus adam facere nisi iustuʒ: nec aliquo debito siue incōmodo grauatuʒ: aperte mēs rōnalis cognoscit eū quē silr ꝓpria volūtate et ꝟtute ꝓcreauit alicui malo subditū fieri nō debere: qm̄ nimis incōueniens est oīpotenti ꝛ sapienti dei bonitati talem facere rationalē naturam sola ꝓpria volūtate de materia in q̄ nullū est peccatuʒ. Qđ qui nō intelligit: non cognoscit q̄d deo nō cōueniat: Quapropter etiā si puꝝ hoīem sic faceret deꝰ: vt dictū est: necesse esset euʒ non minori ꝑditum iusticia et beatitudine q̄ꝫ fuit adam cū primuʒ factus fuit.

Qꝫ prepositẽ rationi nō refragetur qđ scriptū est: hominē de imundo semine: ꝛ ī iniquitatibꝰ ꝯceptū: etiaʒ si de aliquibus ꝓprie dictuʒ sit: Ca. XIIII.

Nam si alicuiꝰ mēs nō capit qđ de semine hoīs dixi: scʒ nō ēē in illo peccatū ante aīam rōnalē: sed īmundū peccato dici ꝛ ī iniqtate ꝓpter futurā immundiciā cū iā erit hō: atqꝫ putat illū immundū ēē in ipa ꝯceptiōe propria: qꝛ sicut ipe mihi opposui: legit̄: Quis potest facere mundū de immūdo ꝯceptuʒ semine? Et: In iniq̄tatibꝰ ꝯceptus sum ꝛ in peccatis cōcepit me mater mea: Nō hic laboro qꝛ nō indigeo: vt qđ nō pōt capere capiat: sed peto vt qđ breuiter dicā attēdat. Illi vtiqꝫ qui ħ dixerūt: aut voluerūt ea intelligi de oī hoīs semine: aut tantū de illo qđ cū cōsensu seminatur voluptatis: qđ non esset nisi brutoꝝ animaliū si homo non peccasset. At si de omni hoc senserunt: hoc semen de sola virgine sumptuʒ immundū tanti viri asseruerunt: quod impiū est credere. Non vtiqꝫ hoc de illo scripserūt. Sed si đ aliquo hominis semīe hoc iuxta hūc sensum protulerūt: nō nisi de illo qđ cū predicta voluptate concipitur intelligi voluerunt.

Qꝫ massa peccatrix non sit tota peccatrix: Ca. XV.

Hoc autem nullatenus refragatur nostre rationi: que semē đ virgine sūptū asserit eē mūdū q̄uis sit de massa peccatrice. Nā quēadmodum cecitas non est in aliqua parte hominis nisi in oculo q̄uis homo dicat̄ cecus vbi debet esse visus: non em̄ est in manu vel in pede: nec surditas ē nisi ī aure cū homo dicitur surdus: ita licet massa generꝭ humani peccatrix nominetur: nō tamen in vlla parte eius est peccatū: nisi vt dixi in voluptate quā in nllā hominis conceptione semen habere cognoscitur. Quāobrem nulla ratione vera aut verisimili contradicente si considerentur que supra dicta sūt: iā libere possumus concludere: qꝛ nulla ratio: nulla veritas: nullus intellectus ꝑmittit ad hoīem ex sola ꝟgine ꝯceptū đ pctō masse peccatricꝭ q̄uis de illa sit aliq̄d assūptꝰ potuisse aut debuisse accedere etiā si nō eēt deꝰ.

Cur iohānes ꝛ alij q̄ similr ꝯcepti sūt ꝑ miraculū ñ sint ꝑ se liberi a pctō. Ca. XVI

Quod si obijciūtur mihi iohannes baptista ꝛ alij qui de sterilibꝰ ꝛ in q̄bꝰ ꝑ senectute natura generādi iā erit emortua ꝓpagati sūt: ꝛ q̄si ꝑ similē rationē putant̄ debuisse nasci sine peccato ꝛ pena peccati: quia ꝑ miraculū concepti sunt: valde vtiqꝫ intelligenda est ab istis

aliena rō illa que virginalē ꝯceptionē liberā ab oī peccati monstrat necessitate. Aliud est eñ inaudatū ⁊ īopinabile atq₃ nature incognitū facere: ⁊ aliud naturā aut etate aut aliquo vitio debilitatā sanare ⁊ ad suū opus reuocare. Nā si adā nō peccasset: sicut ipse nulla senectute: nl'la causa infirmatus deficeret: sic natura ꝓpagandi creata in illo ⁊ ad vtendū: vt iā dictū ē: ei⁹ ptāti subdita nullo casu a suo cursu impediref. Nō ꝗ in iohāne ⁊ similib⁹ est aliqd nouū nature ade sicut est in filio ꝟginis datū: ꝟ qđ suis causis īfirmatū erat: cognoscit esse reparatū. Quare qm̄ illi p ꝓpagationē naturalē data₃ ade sūt generati: nequaq₃ possūt aut debent ei: de q̄ agim⁹ in ꝯceptiōis assimilari miraculo: vt ab originalꝭ vinculo peccati absoluti possint ostēdi.

Cur deus incarnatus sit cū de ada₃ posset facere homines nō deos sine pctō tot q̄t sufficerent: Ca. XVII.

Forsitan dicet aliquis: Si pur⁹ homo q̄ de⁹ nō eēt potuit fieri de adā sine oī peti ꝯtagiōe sicē dicis: cur necesse fuit deu₃ incarnari: cū aut p vnū tale₃ qui esset sine omi peccato posset peccatores deus redimere: aut tot q̄t necessarij erāt ad pficiēdā supnā ciuitatē hoīes simili miraculo facere? Ad qđ breuiter respōdebo: Ideo de⁹ fact⁹ est hō: q2 ñ sufficeret ad redimēdos alios: sic ī sepe fato opusculo monstratu₃ est: hō nō de⁹. Iccirco etiā nō fecit tot homīes tales quot necessarij erāt: ne si null⁹ de ꝓpagatiōe naturali saluaref: frustra naturā illā in adā cōdidisset ⁊ q̄si qđ ñ bñ fecisse₃ correxisse videref: qđ sūme sapiē nō ꝯuenit de aliq̄ natura facere. Nō lōge sup̄ īuestigare ꝓposui: quō semē sumptū de ꝟgine q̄ mōstratū erat nullu₃ esse peccatū liberū a necessitatib⁹ p̄dictī: in q̄b⁹ oēs alios hoīes ꝯcipi posuerā: posset intelligi: Et de illa quidē necītate q̄ recuperare iusticiā qua₃ deseruit hūana natura p se nequit: ⁊ de illa q̄ corpus qđ corrūpif aggrauat aīa₃: ⁊ maxie in infantib⁹ illō liberari posse: q2 hō ille de⁹ eēt ꝯsiderabā: si p⁹ ab illo necessitas peccati ⁊ debiti ade ⁊ ꝓximorū parentū rōnabiliter alienaref. Incepi itaq₃ querere quō valeret ꝟ intelligi de necītate peccati ⁊ debiti ade: vt de alijs postea facilius qđ q̄rebā inueniref: ⁊ abūdante gr̄a illi⁹ de cui⁹ ꝯceptiōis agif mūdicia: factū est vt non mō ab oī pctō ⁊ debito et necessitatib⁹ p̄fatis liberū cognoscere: ꝟ insup hoīem ita ꝯceptū eē debere p̄ditū nō maiori iusticia vel beatitudine: q̄₃ in q̄ factus est adā ītelligibili rōne: etiā si nō de⁹ ꝟ pur⁹ homo esse pbaref. Siq̄dē pariter irrōnabile videbaf: ⁊ peccatū ⁊ penā pcti ab vllis parentibus ad illū p talē ꝓpagationē descēdere: ⁊ deū sp̄ōte rationabilē naturā iniustā: aut nulla ei⁹ ꝓmerente iniusticia miseram facere.

Q' de virgine iusta de⁹ conceptus sit: nō ex necessitate: quasi de peccatrice nō posset: sed quia sic decebat: Ca. XVIII.

Tamuis ergo de mundissima virgine filius dei veris sime cōcept⁹ sit: nō tñ hoc ea necessitate factū ē: q̄si de peccatrice parēte iusta ples rōnabilif generari per huiusmodi ꝓpagationē nequiret. Sed q2 decebat vt illi⁹ hoīs ꝯceptio d̄ matre purissima fieret. Nēpe decēs erat vt ea puritate q̄ maior sub deo neq̄t intelligi: ꝟgo illa niteret: cui de⁹ paf vnicū filiū suū quē de corde suo eq̄lem sibi genitū tāq₃ seipm diligebat: ita dare disponebat vt naturalr esset vn⁹ idēq₃ cōis dei p̄ris ⁊ ꝟginis fili⁹ ⁊ quē ipe fili⁹ substātialr facere sibi matrē eligebat: ⁊ de q̄ spiritu sanct⁹ volebat ⁊ opaturus erat vt cōciꝑef ⁊ nasceref ille de quo ipe ꝓcedebat.

Qualiter aūt virgo eadem p fidem ante ipsam ꝯceptionē mūdata sit: di xi vbi aliā rationē de hocipso vnde h agit̄ reddidi. Que due rōes intellectui meo vident̄ ad q̄stionē vnaqueqꝫ p se sufficere: sed ambe simul aīo vim rationis ⁊ decorē actionis querēti copiose satisfacere.

Quomodo ista ratio ⁊ altera alibi data concordent et differāt: Ca. XIX.

Et q̄uis ad idē tendāt: ī hoc tamē differunt ꝙ ista quidē quā hic ꝑtuli monstrat deū etiā de peccatricis virginis substantia: qm̄ nusq̄ꝫ est ī hoīs natura ꝑter voluntatē peccatū: ꝓlē debere iustā: imo non nisi iustā nulla ratione repugnāte tali ꝓpagatiōe ꝓducere: Illa vero ꝓbat ꝙ etiā si in tota virginis essentia peccatū esset: tamē ad hmōi ꝯceptionis mundiciā p fidem mūda fieri possit. Atqꝫ ī ista omnis mortis necessitas ⁊ cuiuslibet corruptionis siue laboris ab illo homine aperte excludit̄: In illa aūt q̄stio ori ri de hoc ipō videt̄: sed sufficiēti ratione si diligent̄ ꝓspecta fuerit: soluitur. Quapropt̄ ex vtraqꝫ palā est: q2 nihil nisi pia volūtate dn̄s nr̄ ac redēptor sustinuit ī oīb⁹ q̄ passus ē.

Q2 nat⁹ d̄ v̄gine ꝓ originali pctō habuerit originalē iusticiam. Ca. XX.

Et mihi videt̄ de pctō quidē originali: sic̄ ꝓposui: sufficienter ostēsum est: quō ad hominē de virgine ꝯceptū nulla rōne descēdere a parētib⁹ potuit: s; poti⁹ iust⁹ ⁊ btūs fieri rōne exigēte debuit. Mobrē qm̄ de iusto patre scd̄m diuinā: ⁊ de iusta matre scd̄m humanā naturā: iust⁹ ab ipa origīe: vt ita dictū sit: nat⁹ ē: nō īcōgrue ꝓ originali īiusticia quā oēs filij ade hn̄t a sua origine: iusticiā originalē habere dicēdus est.

Cur nō potuit habere ꝑsonalē iniusticiā: Ca. XXI.

At de ꝑsonali īiusticia superfluum est disputare ꝙ ad illum nō attigerit: qm̄ humana natura nunq̄ꝫ in illo sine diuina fuit: nec illi⁹ aīa vnq̄ꝫ aggrauata contra voluntatē aut vllo modo impedita est corpe corruptibili: que aīa quoniā ipsa imo tot⁹ ille hō ⁊ verbū dei deus vna ꝑsona semꝑ extitit: nunq̄ꝫ sine ꝑfecta iusticia ⁊ sapiētia ⁊ potestate fuit: quā semꝑ a seipō ille scd̄m ꝑsonā sicut deus habuit: licet in naturis: humana a diuīa qd̄ habuit accepit. Altiorē aūt aliā rationē quō deus assumpsit hoīem de massa peccatrice sine pctō velut azymū de fermētato: preter istā quā h: ⁊ illā quā alibi posui: eē nō nego. Quā si mihi ostēsa fuerit: libēter accipio: ⁊ meas si quod nō arbitror ꝯtra veritatē eē poterint ostendi nō teneo.

De q̄ntitate pcti originalis. Caplm̄. XXII.

Porro pctm̄ origīale nec maius pōt eē q̄ꝫ dixi: nec min⁹: q2 cū infans iā rōnalis est: hūana natura nō habet in illo iusticiā quā accepit in adā ⁊ quā semꝑ deberet habere: nec eam excusat impotētia: q2 nō habet sic̄ supra dictū est. Illud tamē nō p oīa tā graue sicut supra posui existimo. Nam qm̄ ad hoīem d̄ virgine ꝯceptū ostēdere volebā: illud nō ptinere: tale istō ꝯstitui cui aliud nō possit addi: ne sicut dixi ꝑpter hoc qd̄ inuestigabā videret pōdus eius minorare. De q̄ quid mihi videat̄: breuiter nūc aperiam. Pctm̄ ade ita in infantes descēdere: vt sic puniri p eo d̄beāt ac si ipsi singuli illud fecissent ꝑsonaliter sicut adā: nō puto: q̄uis ꝑpter illud factū sit vt cor null⁹ possit nasci sine peccato: qd̄ sequit̄ dānatio. Cū enī dicit apl's: q2 mors regnauit ab adā vsqꝫ ad moysen: etiā in eos qui Roma. 5

nō peccauerūt in similitudinē preuaricatiōis ade: aperte videt significare q non illis psonalit imputet ipa ade puaricatio aut aliqd tā magnū: qūuis oēs filios ade excepto vginis filio: pctōres & filios ire ī scriptis suis pnūciet. Nā cū ait: Etiā in eos q nō peccauerūt in similitudinē puaricatiōis ade: pōt sic intelligi: ac si dicat: Etiā in eos qui nō tm peccauert qtū adā peccauit: puaricādo Et cū

Ibidem. ait: Lex aūt sbintrauit vt abūdaret delictū: aut intelligem peccatū ante legē in illis qui nō peccauerūt ī similitudinē puaricatiōis ade: minus q ade pctm: aut si min nō erat: abūdauit in eis peccatū post legē vltra pctm ade: qd intelligere nequeo: cū illud psidero de cui pondere & satisfactiōe: in Cur de hō: qd mihi visū est sicut iā legisti exposui. Uex est tñ q nullus ad hoc ad qd hō fact est & ppagatio illi data ē restituit: nec a malis in q incidit humana natura eruit nisi p satisfactionē illi peccati per qd ī eadē mala ipa se precipitauit. Dicet aliqs: Si nō habēt singli pctm ade: quō asseris nullū saluari sine satisfactiōe peccati ade? Nā qliter iustus deus exigit ab illis satisfactionē peccati qd nō habēt? Ad qd dico. De nō exigit ab vllo peccatore plusq dz: Sed qm null pōt reddere quantū debet: solus christus reddidit p oībus qui saluant plusq debēt: sicut iam in pfato opusclo dixi. Adhuc alio quoq modo videnduz est qua rōne pctm min sit in infantibus q in adā cū ab illo in oēs descēdat. Per vnū em hominē qd est per adā peccatū mors intrauit ī hūc mundū & p peccatū mors. Cur autē vnus sit nō cognoscit: sicut & quō insit nō intelligit.

Cur & quō descēdat in infantes: Caplm. XXIII

Quod qūuis supra dictum sit qntū opus erat ad h qd qrebat: tñ n erit supfluū si h bre uit repetit. Eqdē negari neqt īfantes in adā fuisse cū peccauit: sed ī illo causaliter siue materialiter velut in semine fuerūt: in seipsis personaliter sūt: qr in illo fuerūt ipm semē: in se singuli sunt diuerse persone. In illo non alij ab illo: in se alij q ille. In illo fuerūt ille: in se sunt ipi. Fuerunt igitur in illo & non ipsi: quoniā nondū erāt ipsi. Forsitan dicet aliquis. Istud esse q alij hoīes in adaz fuisse dicunt: quasi nihil & inane qddam est: nec est nominandū esse. Dicat ergo illud eē fuisse nihil: aut falsum siue vanū quo fuit christ scdm semē in abraā: in dauid & in alijs patribus: & quo oīa q sunt ex semie fuerunt in seminib: & nihil fecisse deum cuz oīa que pcreant ex semine: ipe fecit prius in seminibus ipis: & dicat nihil vl vanū aliqd eē hoc: qd si vere nō esset hoc: q videm eē nō eēnt. Si em vex nō est: ea q natura procreat ex seminib in illis prius aliqd fuisse: nullomō ex ipsis eēnt. Qd si hoc dicere stultissimū est: nō ē falsū vel vanū: sed verū & solidū esse fuit q fuerūt oēs alij hoīes in adā. Nec fecit deus inane aliqd cū eos in illo fecit esse. Sed sicut dictū est in illo fuerūt: nō alij ab illo: & idō lōge aliter q sūt in seipis. Uerū qūuis constet eos ī illo oēs fuisse: solus tamē fili vginis valde diuerso modo ab alijs in illo fuit. Oēs quippe alij sic fuerūt in illo vt p naturā ppagandi que potestati & voluntati eius subdita erat de illo essent: solus vero iste nō sic in eo fuit vt p naturā aut volūtatē ei de illo fieret. De alijs em accepat adā qñ peccauit vt esset hoc de quo illi futuri erāt & vt de illo essent: de isto xo vt esset vnde futur erat: nō aūt vt de illo esset: qr non erat ī ei ptāte vt de ipo ppagaret. Sed nec in potestate eius erat vt de alia eēntia aut d nihilo fieret. Quare non erat in eo vt hoc aliquo modo esset. Nam nec in potestate nature: nec in potestate voluntatis eius

erat: erat tamen in eo natura de qua propagandus erat: nec eius sed dei potestate. Nā et si vsq ad virginem matrē in parētib9 et volūtas semiauit et natura germinauit: vt ipa virgo partim naturali partī volūtario cursu ad suū esse ab adā pduceret sicut oēs alij: in illa tñ nec voluntas creature plē semiauit: nec natura germinauit s spūssanct9 et virt9 altissimi de vgine muliere virū mirabilit creauit. De alijs q erat in adā: id est i ei9 potestate vt i illo eēnt: d isto vero nō erat in illo vt aliq mō esset: sicut nō erat in limo vñ vir primus factus est vt de illo eēt mirabiliter: neq in viro vt eua: de illo queadmodū facta est: esset. Sed nec in aliquo eorū in quib9 fuit ab adā vsq ad mariā erat vt eēt: fuit tñ in illis q erat in eis. Añ ipse assumēd9 erat quemadmodū erat i limo vñ prim9 hō factus est: et in eo vñ eua facta est: non volūtate creature aut ptāte: sed sola diuina virtute: sed iste tāto mirabilius et maiori gratia: quāto illi puri hoīes: hic hō deus factus est. Valde itaq diuerso mō iste erat in adā qñ peccauit: q erāt illi qui volūtario et naturali cursu pcreāt. Illos q adā mō fecit adā ad quos p acceptā potestatē humana volūtas seminando et natura germinando pcreauit: istū vero non nisi de9 fecit q̄uis d adā: q nō p adā sed per se velut de suo. Quid q ouenietius ad ostendendā magnitudinē bonitat dei et plenitudinē gratie quā ade cōcedebat q vt sic tradiderat ppagandi naturā: vt quorū esse i illi9 ptāte sic erat: vt qd ille naturaliter erat: hoc illi p illū essent. Ita quoq in ei9 eēt arbitrij libertate vt qualis erat ipe in iusticia et felicitate: tales eos ppagaret: hoc igit illi datum est. Qm itaq in tante gratie celsitudine positus: bona q sibi et illis seruanda acceperat sponte deseruit: iccirco filij pdiderūt que pater illis cū seruando dare posset nō seruādo abstulit. Hec mihi sufficere videtur ratio cur ad infantes peccatū et mala descendāt ade: si diligenter remota nostra volūtate: que sepe et multū impedit mentē ab intellectu rectitudinis ipsa pura iusticia osideret. Qualiter aūt peccatū idē mihi videat ad eos descendere: paucis expediā. Est peccatū a natura vt dixi: et est peccatū a psona. Itaq qd est a psona potest dici personale: qd aūt a natura naturale qd dicit originale. Et sic psōale trāsit ad naturā: ita naturale ad personā hoc modo: qd adā comedebat hoc natura exigebat: quia vt hoc exigeret sic creata erat. Quia vo de ligno vetito comedit: nō hoc volūtas naturalis sed psonalis: h̄ ē propria fecit: qd tamen egit persona non fecit sine natura. Persona eñ erat q dicebatur adā: natura q homo. Fecit igitur persona peccatricem naturā: quia cū adā peccauit: homo peccauit. Siquidē non quia homo erat: vt vetitum p̄sumeret: impulsus est: sed ppria voluntate (qd non exegit natura sed persona concepit) attractus est. Similiter fit in infantibus econuerso. Nempe quod in illis non est iusticia quā debēt habere: nō hoc fecit illorū volūtas personalis sicut in adā: sed egestas naturalis quā ipsa natura accepit ab adam. In adam nāq extra quem de illa nihil erat: est nudata iusticia quā habebat: et ea semper nisi adiuta caret hac ratione: quia natura subsistit i personis: et persone nō sunt sine natura: facit natura personas infantium peccatrices. Sic spoliauit persona naturam bono iusticie in adā: et natura egēs facta: omnes personas quas ipsa de se procreat eadem egestate peccatrices et iniustas facit. Hoc modo trāsit peccatum ade personale in omnes qui de illo naturaliter propagantur: et est in illis originale siue naturale. Verum patet magnam esse

distantiã inter peccatũ ade et pctm eorum: quia ille peccauit ppria volunta/te: illi naturali peccant necessitate: quã ppria et psonalis meruit illius volũtas. Sed cũ nemo dubitet (quia par pena nõ sequatur imparia pec/cata: in hoc tamẽ similis est et perso/nalis et originalis peccati dãnatio) quia nullus admittitur ad regnum dei ad qd fact9 est hõ nisi p mortem christi: sine qua non reddit qd pro ade pctõ debet: quãuis nõ oẽs pariter in inferno torqri mereant. Nã post diẽ iudicij nullus erit angel9 aut hõ nisi aut in regno dei aut in inferno. Ita igit et peccatũ infantiũ min9 est quã peccatum ade: et nlls tñ sine illa vniuersali satisfactiõe saluat p quã et magnũ et puũ dimittit pctm. Cur aũt nõ sit illa sine morte: et quõ p il/lam sit salus hoĩm: in pfato libro si/cut deus mihi dedit quesiui et dixi.

Q pctã parẽtũ post adã non computet in originali pctõ filiorum: Ca. XXIIII.

Parentũ vo primorum peccata ad originale peccatũ nõ esti/mo ptinere. Quippe si adaz nequisset ad eos quos generaturus erat iusticiã suam pducere: nequaquã posset eis suã iniusticiã trãsmittere. Quare qm nlls post adã filijs suis quiuit iusticiã suã fuare: nullã vi/deo ratione cur primorum parentum pctã filiorum debeant aĩab9 imputari. Deniqz nulli dubiuz est quod infan/tes nullã seruãt rectitudinẽ volũta/tis ppter ipam rectitudinẽ. In hoc ergo sũt oẽs pariter ĩiusti: quia nõ illã habẽt quã oĩs hõ habere debet iu/sticiã. Hec nuditas iusticie descẽdit ad oẽs ab adã: ĩ quo humana natu ra se spoliauit eadẽ iusticia. Nã etsi in adã illi remãsit aliqua iusticia: vt in rebus aliquib9 rectã seruaret vo/luntatẽ: sic tamẽ priuata est illo do/no quo sibi iusticiam custodire pote rat in posteros: vt in nullo eorum ipsa cũ aliqua iusticia se ppagare queat. Plus itaqz in infantib9 auferre sibi nõ valuit quã oẽm iusticiã et beatitu/dinẽ: q nulli dat quasi carẽti debita iusticia. Qr aũt primorum parentũ in/iusticia possit hãc augere iusticie nu/ditatẽ: q nõ valet in infantes ab ade pctõ maior descẽdere: nõ videt pos/sibile. Nã vbi nlla est iusticia: nulla põt auferri iusticia. Unde aũt nulla põt absentari iusticia: ibi addi nlla valet iniusticia. Nullã ergo infanti/bus suis addere queũt iniusti paren tes iniusticiã sup pdictã nuditatem iusticie. At vbi nulla est iusticia: nil prohibet aliquã poni iusticiã. Ve/risimilius igit et possibilius videtur si parẽtes ĩiusti aliquã suis ĩfantib9 addere dicũt iniusticiã quod iusti suis aliquã dare possint iusticiã. Qd si sic: hñt infantes iustorum aliquã iusti/ciã. Si vo hoc ẽ: leui9 dãnãt quã in/fantes iniustorum si moriunt sine ba/ptismo: aut si saluent cũ aliquo suo pcedẽti merito eligunt. Qd paul9 apls negat vbi p Jacob et esau pbat nullũ nisi oĩm merita pueniẽte gra/tia saluari. Qm itaqz nullã dãt iu/sti parẽtes añ baptismũ infantibus suis iusticiã: nullã itaqz addũt iniu/sti suis iniusticiã. Qd si dicit: nõ addũt iniusti parẽtes suis infantib9 aliquã iniusticiã quib9 auferre ne/queũt vllã iusticiã: sed originalẽ quã hñt ab adã faciũt in eis grauiorẽ: quã et iusti ĩ suis reddũt eam leuiorem. Quare si min9 sunt iniusti infantes iustorum quã iniustorum: min9 debent re/probari quã illi. Qd dicat qui audet et oñdere põt: Ego vo nõ audeo cũ mixtĩ videã et iustorum et ĩiustorum ĩfãtes sed baptismi grãm eligi et ab illa re/pbari. Sed et hoc si qs dic: nõ valet oñdere: Quippe sicut hoc mõ nõ est iusto iustior: nisi q volũtate magis aut appetit aut vitat qd dz: ita nõ ẽ iniusto ĩiustior nisi q pl9 aut amat: aut cõtẽnit qd non debet. Si igit in/fantes nequeunt oñdi mox vt aĩam

habẽt:alius alio magis vł min⁹ velle qđ debet aut qđ non debet:nemo põt pbare ꝙ in infãtib⁹ ali⁹ alio nascat iustior vł iniustior. Pariter ꝙ nec iusti sua iusticia reddere vident in suis infantib⁹ originalẽ iniusticiã leuiorẽ: nec iniusti ĩ suis sua iniusticia grauiorẽ. Quapropt si parẽtes iniusti nec nũero nec magnitudĩe queant originale pctm̃ suis ĩfantib⁹ suo pctõ augere: videt mihi pctã parentũ post adã ĩ infantũ originali pctõ non deputari. Nec nego ppter merita bona parẽtũ filijs mlta ꝛ magna bñficia corpis ꝛ aĩe impendi: ꝛ ppt pctã parẽtũ filios ꝛ nepotes vsqꝫ in tertiã ꝛ q̃rtã generationẽ: ꝛ forsitan vltra: diuersis tribulatõib⁹ in hac vita flagellari: ꝛ ea pdere bona etiã in aĩa q̃ forsitã p illos ꝯseq̃rent si iusti eẽnt. Quoꝝ exẽpla nimis lõgũ est ĩserere. Sꝫ dico pctm̃ origĩale ĩ oĩb⁹ infãtib⁹ cõceptis naturalit eq̃le esse sic pctm̃ ade: qđ est cã cur nascant ĩ illo: et ad oẽs ptinet eq̃liter.

Quõ noceant animabus eorum: Caplm̃. XXV.

Si aũt pctã parentũ aliq̃n nocẽt aĩab⁹ filioꝝ: hoc mõ potius fieri existimo: nõ ꝙ ea illis de⁹ imputet: aut ꝙ eos in aliqua delicta ppter parẽtes inducat: ꝫ q̃m sicut sepe meritis parẽtũ filios iustorũ a pctĩs eruit: ita filiosꝗ iniustorũ eorum meritis in suis aliq̃n derelinquit. Q̃m eñ nemo liber est a peccato nisi đo liberãte: ꝛ cũ nõ liberat dicit ĩducere: ꝛ cũ nõ mollit indurare. Nã ꝙ satł videt susceptibili⁹ ꝙ de⁹ aĩam peccatricẽ cui nihil p̃ter penã debet ppter parentũ pctã: in suis dimittat pctĩs vt p ipsis puniat: q̃ꝫ ꝙ cã alienis oneret vt p illł torq̃at. Ita igit sine repugnãtia ꝛ originale pctm̃ est idẽ in oĩb⁹: ꝛ fili⁹ nõ portabit iniq̃tatẽ patris: ꝛ vnusq̃sqꝫ onus suũ portabit: ꝛ recipiet put gessit in corpe siue bonũ siue malũ: ꝛ reddet deus peccata parentum filijs in tertiã ꝛ q̃rtã generationeꝫ: et si hoc fit in aĩa: ꝛ quicq̃d aliud legit qđ animab⁹ filioꝝ imputari pctã parentuꝫ significare videt: Quippe nõ moritur aĩa filij pctõ patrł ꝫ suo: nec portat q̃s iniq̃tatẽ patris cũ in sua relinquit ꝫ suã: nec on⁹ alienũ ꝫ suũ: nec recipit put pater: sed put ip̃e gessit ĩ corpe. Sed q̃m ppter pctã parentũ a suis malis nõ est liberat⁹: ea q̃ portat eisdẽ pctĩs parentũ imputant.

Quõ nullus portet peccatũ pris ꝫ suũ: Ca. XXVI.

Et si obijcit: q: oẽs q̃ nõ saluant p fidẽ q̃ est in xp̃o: portãt iniq̃tatẽ ꝛ onus ade: vt p hoc velit pbare infantes aut alioꝝ qꝫ parẽtũ iiq̃tates siliter debere portare: aut illi⁹ nõ debere: ꝯsideret diligent q: nõ portãt ĩfantes peccatũ ade ꝫ suũ. Nã aliud fuit pctm̃ ade: aliud infantũ: q: differũt vt dictũ ẽ. Illud enim fuit causa: istud est effectus. Adã caruit debita iusticia: nõ quã alius ꝫ quã ip̃e deseruit: infantes carẽt ea: nõ quã ipi ꝫ ali⁹ dereliquit. Nõ est ꝙ idẽ pctm̃ ade ꝛ infantũ. Et cũ dic aplł: qđ supra posui: q: mors regnauit ab adã vsqꝫ ad moysen: etiã ĩ eos q̃ nõ peccauert ĩ similitudinẽ p̄uaricatiõis ade: sicut significat infantũ minus esse q̃ꝫ ade peccatũ: ita apte mõstrat aliđ eẽ. Quappt cũ dãnat ĩfãs p pctõ origĩali: dãnat nõ p pctõ ade ꝫ p suo. Nã si ip̃e nõ haberꝫ suũ pctm̃: ñ dãnaret. Ita ꝙ nõ portat iniq̃tatẽ ade ꝫ suã: Quis lõ dicat portare q: iniq̃tas illi⁹ pctĩ isti⁹ cã fuit. Hec aũt cã q̃ fuit in adã vt infantes ĩ pctõ nascãt: nõ est ĩ alijs parẽtib⁹: q: nõ hꝫ ĩ eis humana natura ptãtẽ: queadmodũ dixi: vt filij iusti ppagent: quare nõ ita seq̃t vt p pctõ illoꝝ sit in infantibus pctm̃ sic p pctõ ade. Roma. 5

Quid sit origĩale pctm̃ et ꝙ ĩ oĩb⁹ sit eq̃le: C. XXVII.

o Riginale igit pctm̄ nō aliud intelligo q̄ qđ est in infante mox vt aīam habet rōnalez quicquid pri⁹ in corpe nōdū sic animato factū sit: vt est aliq mēbrorūz corruptio: vl' post siue in aīa siue in corpe futurꝫ sit: Qđ ppt predictas estimo rōnes in oībus infantib⁹ naturalr ppagatis esse eq̄le: ⁊ oēs qui in illo solo moriunt equalit dānari. Siqđē q̄cq̄d pctī sup illđ addit ī hoīe: psonale est. Et sic psona ppter naturā peccatrix nascit: ita natura per psonam magis peccatrix redditur: qꝛ cū peccat psona quelibet: peccat homo. Hoc pctm̄ qđ originale dico: aliud intelligere neq̄o ī eisdē infantib⁹: nisi ipam quā supra posui: factā p inobedietiā ade iusticie debite nuditatē: p quā oēs filij sūt ire: qm̄ ⁊ naturā accusat spōtanea quā fecit in adā iusticie desertio: nec psonas excusat vt dictū est recuperandi ipotētia: quā comitat btitudinis q̄z nuditas: vt sicut sūt sine oī iusticia: ita sint absq̄ oī btitudine: p q̄s duas nuditates in hui⁹ vite exilio expositi sūt: qꝛ parētes pctīs ⁊ miserijs incessanter vbiq̄ occurrentib⁹: ⁊ vndiq̄ irruentibus: nisi quātū diuina defendunt dispositione.

Cōtra illos qui nō putāt infantes debere dānari. Caplm̄. XXVIII.

f Unt quorꝫ anim⁹ infātes debere dānari: q̄ sin̄ baptismo moriunt ob solā iniusticiam quā dixi: nō vlt accipe: qm̄ nlls hō iudicat eos rephendēdos de peccato aliene psone: ⁊ qꝛ nōdū sunt iusti et intelligētes ī tali etate: nec putāt deū districti⁹ innocētes debere iudicare q̄ iudicent hoīes. Quib⁹ dicendū est: q aliter de⁹ erga infantes dbeat agere: aliter hō. Nā hō nō debet exigere a natura qđ ipe nō dedit et qđ sibi nō debet. Nec iuste redarguit hō hoīem cū culpa nasci: sine q̄ ipse nō nascit: ⁊ de q̄ nō nisi p aliū sanat. De⁹ vo recte exigit a natura qđ ei dedit: ⁊ qđ sibi iuste dbet. Sz et hoc iudiciū quo infantes dānant nō est alienum multū si ɔsideret ab hoīm iudicio. Si q̄s eñ vir ⁊ vxor eius ad magnā q̄ndā dignitatē vel possessionē nullo suo merito sed gratia sola pfecti: simul crimē graue inexcusabiliter cōmittunt: ⁊ p eo iuste deijciunt: ⁊ ī seruitutē redigunt: q̄s dicet filios q̄s post dānationē generant eidē nō debere subiacere suituti: s potius ad bona q̄ parētes iuste pdiderūt gratis oportere restitui? Tales sūt pmi parētes ⁊ filij eorꝫ: q̄s iuste p culpa sua de beatitudine in miseriā dānati ī eodē generāt exilio. De similib⁹ itaq̄ sil'e debet esse iudiciū: Sz ō illis tāto districti⁹: quāto delictū eorꝫ pbari pōt improperabilius. Deniq̄ oīs hō aut saluat aut dānat: oīs aūt qui saluat ad regnū celorꝫ admittit: ⁊ oīs q̄ dānat ab eo excludit. Qui vo admittit: puehit ad silitudinē angelorꝫ in quib⁹ nullū vnq̄ fuit aut erit pctm̄: qđ fieri nequit q̄diu est ī eo aliq̄ macula pctī. Impossibile itaq̄ est aliquē hoīem cū aliquo q̄uis paruo pctō saluari. Quare si qđ dixi origīale pctm̄: est aliqđ pctm̄: nece est oēm hoīez ī eo natū illo nō dimisso dānari.

Quō impotētia habendi iusticiā excuset eos post baptisma: Ca. XXIX.

d Ixi impotētiā hn̄di iusticiaz nō excusare iiusticiā infantium: Queret g aliq̄s forsitā dicēs: Si ī infante pctm̄: id est iniusticia est ante baptismū: nō excusat ipotētia hn̄di iusticiā sic dicis: q̄a in baptismo nō remittitur pctm̄ nisi qđ pri⁹ erat: cū post baptismū sit sine iusticia quādiu infās est: nec intelligere pōt iusticiā quā suet. Siqđē iusticia ē rectitudo volūtatis ppt se seruata: quō nō ē iiust⁹ etiā postq̄ baptizat⁹ est? Si g baptizat⁹ morit ī infantia: nō statī post baptisma cū pe-

nitere nõdũ scit: qm̃ nõ habet debi/
tã iusticiã: nec excusat̃ ĩpotẽtia: ĩin/
stus trãsit de hac vita sic faceret añ
baptismũ: nec ad r̃gnũ dei admittit̃:
intra qð nll's ĩiust⁹ recipit̃: qð catho/
lica nõ tenet eccl'ia. Qð si in baptis/
mo pctm̃ in infantia futurũ remittit̃
infãtib⁹: cur nõ ꝛ illa q̃ ĩ seq̃nti fiũt
etate? Ad qð rñdeo: ꝙ in baptism o
pctã penit⁹ q̃ añ baptismũ erãt delẽ
tur. Qua ppt̃ original' ĩpotẽtia iu/
sticiã hñdi iã baptizat' nõ imputat̃
ad pctm̃ sic pri⁹. Queãdmodũ igit̃
pri⁹ excusare nõ poterat absentiã iu/
sticie: qm̃ ipa erat ĩ culpa: sic p⁹ ba/
ptismũ illã oĩno excusat qꝛ remanet
sine oĩ culpa. Vñ fit vt iusticia q̃ añ
baptismũ debebatur infantibus: sine
oĩ excusatiõe p⁹ baptismũ ab ill' non
exigat̃ q̃si ex ðbito. Q̃diu ꝗ sola ori
ginali impotẽtia nõ hñt iusticiã: nõ
st̃ ĩiusti: qm̃ nõ ẽ ĩ eis absentia debi
te iusticie. Nõ em̃ est debitũ: qð sine
oĩ culpa ẽ impossibile. Quare si sic
moriũt̃: qꝛ nõ sũt ĩiusti: nõ dãnãt̃:
ꝫ ꝛ iusticia christi q̃ se dedit ꝓ ill': ꝛ
iusticia fidei m̃ris eccl'ie q̃ ꝓ illis cre
dit q̃si iusti saluãt̃. Hec breuit̃ ð ori
ginali pctõ ꝓ capacitate ĩtellectus
mei: nõ tam affirmãdo ꝙ̃ cõiectãdo
dixi: donec mihi de⁹ aliqñ meli⁹ reue
let. Si cui ꝟo alit̃ visũ fuerit: nulli⁹
respuo sñiam si vera ꝓbari poterit.

Bti Anselmi archiepi cã/
tuariẽsis: liber ð ↄceptu v̓gi
nali ꝛ pctõ origiali explicit

Declaratõ cui⁹dã sr̃ eoð li.

Vidã qð q ꝫ ðr: scꝫ ĩ semĩe q̃ ↄci/
pit̃ hõ: nõ mag' ẽẽ cul
pã aliquã vl' origĩalẽ
vel actualem ꝙ̃ est in
sputo vl' sanguĩe: si q̃s mala volũta/
te expuat: aut de sanguine suo aliq̃d
emittat: r̃ṗhẽdũt falsũ eẽ: ex h' astru
entes ꝙ in ipo semĩe sit q̃dã fomes
pctĩ corruptiõis nature hũane ꝛ in/
de origo pctĩ original'. Sꝫ si ab eis
q̃rat̃ q̃d appellẽt fomitẽ pctĩ qð ĩ il/
lo sit ꝛ corruptionẽ nature: nõ video
q̃d rñdere possit ð rõe. Nll'a em̃ res
rõe carẽs vl' ad pctm̃ ĩcitare ṗt vl' ad
ꝟtutẽ: vt ait Amb. ð sacris: s̃mone
ꝑmo. Jude⁹ vrceos baptizat ꝛ cali/
ces: q̃si insensibilia vl' culpã possint
habere vl' graꝫ. Qð igit̃ nec culpã
põt hr̃e nec laudẽ: nõ põt fomes esse
pctĩ vl' ꝟtut'. Tale est semẽ q̃ ↄcipi
tur hõ cũ sit insẽsibile: ꝗ insẽsibile se/
mẽ illð cũ ĩ eo nõ sit: nec eẽ clpa pos
sit: nec ẽ nec esse põt fomes pctĩ. Qr
aũt in eoipo sit cã corruptiõis hu/
mane nature nõ videt̃ si vocãt corru
ptionẽ eã q̃ ð pctõ ꝓcessit ꝛ cũ pctõ
inest. Est em̃ q̃dã nature nr̃e corru/
ptio: q̃ de pctõ q̃dẽ ꝓcessit: ꝫ cũ pctõ
inest aliqñ: aliqñ cũ pctõ non inest.
Corruptio illa q̃ tantũmõ pena est
ꝛ nõ pctm̃: vt morbi corpoꝝ nostro/
rũ ꝛ alie incõmoditates: ꝛ mors ipa
q̃ corruptio sine pctõ fuit in corpo/
re christi: ꝛ sine pctõ mortali ẽ ĩ san/
ctis hoĩb⁹ in hac vita: eadẽ cũ pctõ
inest pctõrib⁹. Hec corruptio nõ hꝫ
cãm in semine nec ex semine: licet per
trãseat in oẽs qui gignũt̃ paterno
semĩe. Sꝫ cũ sit pena pctĩ: hꝫ causã
in pctõ primi parẽtis: ꝓpter qð in/
flicta ẽ: nõ semini insensibili: sed eis
qui sentire ꝛ sustinere debẽt molesti
am afflictiõis. De hac aũt corrupti/
one orit̃ q̃dã alia corruptio: q̃ in se/
mine quidẽ est nõ aũt a semĩe causã
hꝫ: vt cũ de morbidis parẽtib⁹ semẽ
morbidũ format̃ ĩ morbidã ꝓlẽ: de
q̃ medici ↄsiderant: ꝫ ĩ hac nec cul/
pa est originalis nec actualis. Et de
hac nõ puto eos dicere. Si aũt vo/
cãt corruptiõꝫ ipꝫ pctm̃ quõ q̃dã ṗt
dici corruptio ꝟtut': ea lõge ẽ a ꝓdi
cto semĩe: vt ꝑmissa ãbrosij docꝫ au
ctoritas. Quid ꝗ appellãt fomitẽ
pctĩ vl' corruptiõꝫ nat̃e q̃ ẽ ĩ semĩe?
Forte dicere volẽt qð h' anctas ꝟa
sit: ꝫ ð semib⁹ ex q̃b⁹ hoĩes sit: sic ꝟa

eſſe non poſſit:ſicut etiã ab ambro/
ſio de illis dicta nõ fuerit. Nã ꝙ in
tali ſemine ſit peccatũ: oñdit Augu
ſtin⁹ in ſcḋo libro de nuptijs ⁊ ↄcu/
piſcẽtia. Natura hoĩs inquit habet
auctorẽ deũ:in q̃ ex vitio inobedien
tie trahit͛ originale peccatũ. Nã ſi
ſemẽ ip̃m nullũ habꝫ vitiũ: q̃d ẽ qḋ
Sap.12. ſcp̃tũ eſt in libro ſapiẽtie: Nõ ĩg̃rãs
q̃m nequã eſt illoꝝ natio ⁊ natural͛
malicia ipoꝝ:et q̃m nõ poterat mu/
tari cogitatio illoꝝ in ꝑpetuũ: Se/
mẽ enĩ erat maledictũ ab initio. Nẽ
pe de quibuſcũ ꝗ dicat iſta:ḋ homi/
nib⁹ dicit: Quõ ẽ ꝙ cuiuſlibet hoĩs
malitia naturalis ⁊ ſemẽ maledictũ
ab initio: niſi ad illud reſpiciat͛: ꝙ
per vnũ hoĩem pctm̃ in mũdũ ⁊ per
Ro.5. peccatũ mors ⁊ ita in oẽs hoĩes per/
trãſijt ĩ q̃ oẽs peccauerũt? Cui⁹ aũt
hoĩs cogitatio nõ p̃ot mutari in ꝑpe
tuũ:niſi q2 per ſeip̃am non p̃ot niſi
gratia diuĩa ſubueĩat: q̃ nõ ſubueni
ente: quid ſũt hoĩes: niſi qḋ ait pe/
tr⁹ apl's: velut muta aĩalia ꝑcata
naturalr̄ ĩ captiuitatẽ ⁊ ĩteritũ:hec
auguſtin⁹. Ecce aiũt habetis in hac
auctoritate culpã eſſe in ſemine. Eis
ergo qui hec p̃tendũt reſpõdemus.
Primo dicãt vñ oñdere poſſint au
guſtinũ ſenſiſſe h̓ de ip̃o ſemĩe q̃ hõ
ſemĩat͛? Semẽ em̃ equiuoce ⁊ ḋ eo qḋ
eſt cã: ⁊ ḋ eo qḋ eſt ex cã dr̄: vt illḋ:
Job.8. Semẽ abrahe ſum⁹ Jux̄ quẽ modũ
ſemẽ maledictũ eſt:id eſt illi ſũt ma
ledicti qui ſũt de ſemĩe vel generati/
one in malicia ꝑſeuerantiũ ſi ip̃i ſũt
in eodẽ ꝑſeuerãtes. Nõ ita eſt aiũt.
Dicit em̃ hoc manifeſte auguſtinus
querẽs: Quõ ẽ cuiuſlibet hoĩs ma/
licia naturalis ⁊ ſemẽ maledictũ ab
initio? Cuiuſlibet inq̈t hoĩs malicia
natural͛ ⁊ ſemẽ maledictũ ab initio.
Sicut em̃ cuiuſlibet hoĩs malicia eſt
natural͛:ita cuiuſlibet hoĩs ſemẽ ma
ledictũ dicim⁹:q2 nõ valet hoc zeu/
gma:id ẽ repetitio a ſupiori: nec ip̃e
auguſtin⁹ eã repetitionẽ.fec. Qua/
re nõ cogimur ↄſentire eã faciẽtib⁹:
ſed ſic dicim⁹: Cuiuſlibꝫ hoĩs mali/
cia eſt naturaliſ: ⁊ ip̃e eſt ſemẽ male/
dictũ:nõ eius ſemẽ maledictũ: q2 in
eo nõ ẽ pctm̃. Uel poſſum⁹ figurati/
ue dicere ip̃m ſemen maledictũ eẽ ꝓ
eo qḋ ex eo erũt qui maledicti erãt:
iuxta illud: Maledicta terra in operi Geñ
b⁹ tuiſ:id ẽ opa tua in terra. Nõ em̃
terra maledicta eſt cũ ip̃a alibi dica/
tur ſctã: licet eã pctõres operentur:
Ut: Loc⁹ ĩ quo ſtas t̓ra ſctã ẽ:alio/ Exo.3.
q̃n eadẽ ⁊ maledicta ⁊ ſctã eẽt. Sic
ſemẽ maledictũ q2 maledicti q̃ ex ſe/
mĩe. Jux̄ quẽ modũ Anſelm⁹ noſter
optĩe ⁊ vere exponit illã auctoritatẽ
Job: De ĩmũdo ſemĩe: qḋ tñ ĩ ſe ne/
ꝗ ĩmũdũ eſt neꝗ maledictũ. Jmo
inquiũt de ſemine qḋ ẽ materia car/
nis hũane videt͛ dicere auguſtin⁹: dũ
ſic incipit: Nã ſi ſemẽ ip̃m nullũ ha
bet vitiũ:ad q̃d em̃ fieret relatio per
ip̃m? Nõ em̃ ꝑceſſit ſermo de ſemĩe
ꝫ ſepe fit ꝑ hoc ꝓnomẽ: nõ relatio:
ꝫ ꝓprietatis quedã exp̃ſſio ei⁹ rei q̃
in cauſa dicti ẽ: Ut etiã palladi⁹ de
ruſticatiõe incipit: Pars prima eſt
prudẽtie ip̃am cui p̃ceptur⁹ eſt eſti/
mare ꝑſonã. Nulla igit͛ ꝑ ip̃am fit
relatio ꝫ ꝓprietatis ei⁹ q̃ in ꝑſona ẽ
exp̃ſſio. Ac ſi dicat: Jp̃am ꝑſonã:id
eſt ꝟtutẽ vel ſciẽtiã vel dignitatem
vel artẽ vel ꝓfeſſionẽ ꝑſone vl͛ tale
quid ei⁹. Sic ⁊ hic accipit͛ ip̃m:cum
de ſemine agit͛:quaſi dicat: Jp̃m ſe/
mẽ:id eſt ratio ſeminis ea eſſe vt nõ
ſine vitio ſit. Nã ſi nõ in vitio eſt:ſi
nullũ habet vitiũ: quid eſt qḋ ſcp̃tũ
eſt ⁊c̃. Ad hoc reſpõdem⁹. Quicq̃d
ſit de relatiõe vel de ꝓprietatis ex/
p̃ſſiõe ꝑ hoc ꝓnomẽ ip̃m: in ſemine
nullũ eſſe pctm̃ ꝓbat Aug⁹ alias q̃/
ſtionẽ faciẽs Hieronymo de origine
aĩe: dicẽti ꝙ q̈tidie de⁹ creat nouas
aĩas. Qḋ aug⁹ nec recipẽs nec ĩpro
bãs: Querens aũt quid Hierony/
mus rñdeat obiect͛: q̈ſtionẽ talẽ fa/
cit ei in epl'a de origine aĩe: Si ani/
ma hui⁹ infantuli recẽs nati infun/
dendo creata eſt ⁊ creãdo infuſa: qñ

vel quomodo peccauit hic in adam? Hec questio nunquam posset esse illi qui diceret in semine quo concipitur homo esse peccatum originale. Diceret enim ei: Quid quaeris hoc quod tu ipse indubitanter fateris? In semine peccatum et vitium quod traijcitur de primo homine in omnes posteros: frustra queris quomodo peccauit qui seminaliter de adam processit. Semen autem culpam secum trahit: hoc inquam diceretur ei: Quare si hec augustinus sentiret: nunquam Hieronymo eam questionem faceret. Huic autem questioni nihil est a Hieronymo responsum: nec eam ipse Augustinus soluit qui de origine anime nullam certam sententiam protulit. Uide autem: moderni preceptores quomodo eam soluant. In tantum per ipsum Augustinum obtinuimus in auctoritate eius suprapposita: non enim intellexisse de semine quod sperma est: hoc dixit in semine esse vitium. Rata est hec sententia Ambrosij et nostri Anselmi generaliter quoque intelligenda quod in re sensibili nec gratia sit nec culpa. Attamen adhuc opponunt de auctoritate Joannis damasceni: qui dicat: quod post conceptum siue consensum beate virginis: spiritussanctus superueniens omne peccatum in ea purgauerit et omnem fomitem peccati. Et inde credo: volunt habere auctoritatem quod oporteret aliquatenus semen illud virginale licet non esset ex viri commixtione: tamen mundatum esse a peccati fomite spiritussancti operatione. Ad hoc respondemus: nihil nos Joanni damasceno in dictis suis preiudicare: vtpote quod eius scripta nulla legerimus nisi quatenus ea ab alijs in testimonium introducta multis in locis cognouimus. At nobis promptum est Hieronymi nostri sanctissimi et doctissimi testimonium ferre in contrarium: dicentis in sermone de assumptione eiusdem domine et regine nostre: Beata inquit et gloriosa virgo maria quamuis dudum incomparabilis esset vniuersis que sub celo sunt virginibus: vt decenter posset in se suscipere diuinitatis admixtionem: salua vtraque natura: tamen cum gratia repletur: cum spiritusancto perfunditur: cum spiritusancto obumbratur fit preciosior meritis: celsis sublimior fastigijs: pulchrior sanctitate: gloriosior suorum meritis et prerogatiuis meritorum: ita vt nullis iam vsibus sit ipsa eadem mancipanda nisi diuinis. Rogo te Joannes damascene vel quicunque es in tali sententia quod putes beatam dei matrem post annunciationem sancti angeli tunc primum in superuentione spiritussancti amisisse vel peccatum vel fomitem peccati: Rogo inquam te per eandem beatam theotocon desiste: noli emulari in malignantibus: cessa sincerissimum vas incrustare: Solue calciamenta pedum tuorum quod impedit progressum recte intentionis tue. Si quidem zelum dei habes in hac parte: sed forte non secundum scientiam. Forsitan enim putas in hoc errore deo te obsequium exhibere. Quod si nolueris cessare: scito quod terra hec quam calcas deuorat habitatores suos: vltionem faciens in omnes filios diffidentie. Adhuc audi quid dicat indenostrorum temporum spiritussancti organum beatus Bernardus abbas clareuallis. Spiritussanctus superueniet in te et virtus altissimi obumbrabit tibi. Superius dicta est gratia plena: et nunc quomodo dicitur spiritussanctus superueniet in te etc. Nunquid potuit repleri gratia et necdum habere spiritumsanctum cum ipse sit dator gratiarum? Si autem iam spiritussanctus erat in ea: quomodo adhuc tanquam non esset superuenturus repromittitur? An forte ideo non dicit simpliciter veniet in te: sed addidit super: quia et prius quidem fuit in ea per multam gratiam: sed superueniente nunciatur propter abundantioris gratie plenitudinem quam effusurus est super illam. At vero cum plena sit: illud amplius quomodo capere poterit? Si autem aliud plus capere potest: quomodo autem plena fuisse intelligenda est? An prior quidem gratia eius tantum repleuerat mentem: sequens vna et ventrem perfundere debet: quatenus scilicet plenitudo diuinitatis que ante in illa sicut et in multis sanctorum spiritualiter habitat: etiam sicut in nullo sanctorum corporaliter in ipsa habitare incipiat? Quid est: Virtus altissimi obumbrabit tibi? Qui potest capere capiat: et forte pro

Exod. 3.

Ro. 10.

Luce. 1.

pter b marie dictū sit: Obūbrabit tibi: qr res nimis in sacramēto erat: et q sola p se trinitas in solo r cū sola xgine voluit opari: soli datū ē nosse cui soli datū est expediri. Hec nos quidē breuiter introduxim9 ɔtra h qd opponūt de Joāne damasceno: cui nos dare determinationē presūptuosū eēt: qui quo sensu dixerit penit9 ignoram9. At si ille hieronymo et nostris ɔtraria hic dixit: libet in h eodē: poti9 adherere: nō ei h Hieronymo r nostris. Opponitur adhuc Anselmo nostro: q in hoc ii°po libro dixerit: q nlla rō: nlla xitas: nllus intellect9 pmittit ad hoīem de sola virgine ɔceptū r de pctō masse peccatricis aliud potuisse vel debuisse accedere: etiā si nō esset de9: q̄uis d illa massa esset assūptus. Dicūt em̄ christū nō potuisse nec voluisse peccare: non qr fili9 xginis: sed qr de9 fuit xp̄s. Aiūt: Nec voluit nec peccare potuit: q de9 fuit: Quid g dicemus d sanctis angelis qui ex gratia ɔfirmatiōis nō volunt nec possunt peccare? Vl' si adā anteq̄ peccasset aliqs qui ante ipm ī iusticia ɔfirmarent genuisset: de illis quid dicem9? Utiq si illi cū nec vellēt nec possēt peccare: nō ideo deus vel dij essent: sicut in xp̄o vidēdū: vtrū q peccare nō potuit nec voluit: sola diuinitas eius homini vnita in causa fuerit: Naz q ipa plurimū r marie ad inuenerit: oī ɔstat fideli. Sz alid est causam simpliciter esse: aliud cause supplementū ɔferre. Dicūt forte: q̄a post peccatū ade nulla caro mortal' nō vnita deitati absq pctō esse p̄ualuit vel preualere potuisse: quocū q mō de9 aliquē vel aliquā absq semine viri creasset dūmō de adā eēt. Sed cū hoc dicūt: causam pctī vt supra in semine ponūt: qd vtiq de9 sic facit esse ex mare r femina: sic facere pōt ex femina sola. Ipī igit' soluant que supra dixim9 r ex auctoritate r ex rōe: r libent' audiem9. Qd si nō potuerint: ɔstabit nobis sicut cōstat ex Anselmi rōe irrefragabili: quicūq gignit' alio mō q̄ adam generauit: q non teneat' preiudicio peccati originalis qd p traducē ex adam descēdit: licet ille deus nō sit vt christ9 fuit: r ita si voluerit: nō peccare poterit: r nō velle peccare cū posse non peccare valebit: donec ei cōfirmans gratia nō posse velle r nō posse peccare supauxit. Consentit nobis aug9 ī tertio ɔtra Juliānū: Frustra inqt putas ideo ī puulis nō esse delictū: qr sine volūtate q̄ in eis nulla est: eē nō pōt. Hoc em̄ recte dicit' pptcr p priū cuiusq peccatū: nō ppter primi parētis originale delictū siue contagiū. Qd si nullū eēt: pfecto nulli malo paruuli obstricti: nihil mali vl' in corpe vel in aīa sub tāte dei potestate paterent'. Uide in his verbis prudēs lector hāc maximā incurrere: A quocūq remouet' pena peccati: ab eodē r peccatū remouet': r nō ɔuertit'. A quib9 g puulis remouet in corpe r aīa pctī penā augustin9: pri9 ab eis remoueri docet pctm̄ omne r ɔtagium peccati. Illi ergo non eēnt nec deus nec dij: r tamē possēt si vellēt nō peccare: r confirmati nō possent peccare. Recte g r verissime Anselm9 qr cū eo est veritas: r fili9 veritatis Augustinus senserūt.

Explicit declaratio cuiusdam super eodem libro.

Beati Anselmi abbatis Beccensis: ad archiepiscopū Cātuariēsem: illi se cōmēdantis: eiq scripta quedam a se: ad examinandū prebentis: Epl'a.

Reuerendo r amando suo domino r patri r doctori Cantuariēsi archiepō anglo p̄mati mri ecclie catholice fidei vtilitatisq merito mltū amplectēdo: Frat' Anselm9 vita pec

catoꝛ:h abitu monach⁹. Q̄m agēda
sūt oīa consilio:ꝫ nō oī ꝯsilio: Scri/
2. ptū ē eīm: Oīa fac cū ꝯsilio. Et: Cō/
6. siliari⁹ sit tibi vn⁹ d̄ mille. Unū quē
scitis:nō de mille:ꝫ de oīb⁹ moꝛtali/
bus elegi quē p̄ oīb⁹ haberē ꝯsilia/
toꝛē in dubijs:doctoꝛē in ignoꝛatis
et excessib⁹ coꝛrectoꝛē:in rectis acti
bus appꝛobatoꝛē: quo q̄uis ꝫm vo
tū nō possim vti:decreui aūt vti q̄n
tū possū. Quāuis eīm sūt mlti p̄ter
pꝛudētiā meā: d̄ quoꝝ mltū ꝓficere
īperit⁹ possū mlta peritia: ⁊ q̄ꝝ sbia
cere cēsure mea cogat īperitia: mlm
tn̄ noui cui⁹ me doctrine iudicio ve
tā ꝯfidēter tā q̄ libēter q̄ vestro sb/
ijciā: ⁊ q̄ mihi paterno affectu si res
indiget se exhibeat: at si exhibeat cō/
gaudeat. Quare q̄m q̄cq̄d de pat/
no vestro pectoꝛe mihi impēdit̄ ⁊ sa
piētia est exquisitū ⁊ auctoꝛitate ro
boꝛatū ⁊ dilectiōe ꝯditū. Cū ali q̄d
inde haurio: id me ⁊ sua dulcedine
delitiat ⁊ securitate faciat. Sed q̄m
hec ipsa sciēti loquoꝛ:his omissis cū
coꝝ murmure expediā. Quidā fra/
tres serui vestri ⁊ ꝯfui mei: me sepe
īuitūq̄ rogātes: tandē coegerūt vt
acq̄escerē illis quiddā scribere: sicut
in eiusdē sc̄pture p̄fatiōe ꝯsiderare
poterit⁹: De quo opusculo hoc p̄ter
spem euenit: vt nō solū illi quib⁹ in/
stantib⁹ editū est: sed ⁊ plures alij id
velint: n̄ solū legere ꝫ etiā trāscribe/
re. Dubitās igit̄ vtrū volētib⁹ deneq̄
gare debeā siue ꝯcedere: Ne me aut
inuidū putātes odiāt: aut stultū co
gnoscētes derideāt: ad singlārē me/
um recurro ꝯsiliariū: ⁊ sc̄pturā ip̄aꝫ
examinādā vestro mitto iudicio: vt
ei⁹ auctoꝛitate aut inepta a ꝯspectu
ꝓhibeat̄: aut coꝛrecta volētibus p̄/
beatur.

Eiusdē bti Anselmi i libꝝ quē Monologion p̄scp̄sit: Prefatio.

Quidā fratres sepe me stu/
diose q̄ p̄cati sūt vt q̄dam
de illis q̄ de meditā dā diuinitatis es
sentia ⁊ q̄busdā alijs hmōi medita/
tiōi coherētib⁹ vsitato ꝫmone collo
quēdo ꝓtulerā: sub quodā eis me/
ditatiōis exēplo describerē: cuius sci
licet scribende meditationis magis
scd̄m suā volūtatē q̄ scd̄m rei facul/
tatē: aut ꝫm meā possibilitatē: hanc
mihi foꝛmā p̄stiterūt: quatenus au/
ctoꝛitate scripture penit⁹ nihil in ea
persuaderet̄: Sed quicquid p singu
las inuestigatiōes: finis assereret: id
ita plano stilo eē ⁊ vulgarib⁹ argu/
mētis simpliciq̄ disputatiōe ⁊ rōis
necessitat̄ breuit̄ cogeret ⁊ v̄itat̄ cla
ritas patent̄ ondēret. Uoluert etiā
vt nec simplicib⁹ peneq̄ fatuis obie/
ctiōib⁹ mihi occurrētib⁹ obuiare ꝯtē
nerē. Qd̄ q̄dē diu tēptare recusaui
atq̄ mecū rē ipsā cōparās: mlt̄ me
rōib⁹ excusare tēptaui. Quāto eī id
qd̄ petebāt vsu sibi optabāt facili⁹:
tāto mihi illd̄ actu iniūgebāt diffici/
li⁹. Tā dē tn̄ vict⁹: tū p̄cū modesta ī
poꝛtunitate: tū studij coꝝ nō ꝯtēnē/
da honestate: inuit⁹ quidē ꝓpter rei
difficultatē ⁊ ingenij mei imbecilli/
tatē qd̄ p̄cabant̄ incepi: ꝫ libēter ꝓ/
pt̄ eoꝝ charitatē q̄ntū potui ꝫm eoꝝ
diffinitionē effeci. Ad qd̄ cuꝫ ea spe
sim adduct⁹: vt q̄cq̄d facerē ill̄ solis
a q̄b⁹ exigebat̄ eēt notū: ⁊ paulop⁹
idip̄m vt vilē rē fastidiētib⁹ ꝯtēptu
eēt obꝛuēdū: Scio eīm me ī eo nō tā
p̄cātib⁹ satisfacere potuisse q̄ p̄cib⁹
me ꝓseq̄ntib⁹ finē posuisse. Nescio
tn̄ quo pacto sic p̄t̄ spem eueīt vt nō
solū p̄dicti frēs: ꝫ plres alij sc̄pturā
ipsā q̄sq̄ eā sibi trāscribedo ī longū
mēoꝛie cōmēdare satagerēt. Quā
ego sepe retractās: nihil potui īuēire
me ī ea dixisse qd̄ n̄ catholicoꝝ patꝝ
⁊ marie btī augustini sc̄pt̄ cohere/
at. Qua ꝓpt̄ si cui videbit̄ q̄ ī eodē
opuscl̄o aliq̄d ꝓtulerī qd̄ aut nimis
nouū sit: aut a v̄itate dissētiat: rogo
ne me aut pꝛesumptoꝛeꝫ nouitatū:
aut falsitat̄ assertoꝛē exclamet: ꝫ p⁹
libꝛos p̄fati doctoꝛ̄ augusti d̄ trini/

tate: diligenter pspiciat: deinde scđꝫ eos opusculum meū dijudicet. Qđ eñi dixi summā trinitatem posse dici tres substātias: grecos secut⁹ sum: q̄ ɔfitent̄ tres sƀstātias in vna essentia: eadem fide qua scilicet nos tres personas in vna substantia. Nam hoc significant in deo per substantiam qđ nos p psonā. Quecunqꝫ aūt ibi dixi sub psona secū sola cogitatiōe disputātis ꝛ īuestigātis ea que pri⁹ nō aiaduertisset: plata sūt sic sciebā eos velle q̄ꝫ petitiōi obsequi intēdebā. Precoꝛ aūt ꝛ obsecro vehemēter: siqs hoc opusculū voluerit trāscribere: vt hāc p̄fationē in capite libelli aut ipsa capitula studeat p̄ponere. Multum eñi pdesse puto ad intelligenda ea q̄ ibi legerit: si q̄s prius qua intētiōe: q̄ue mō disputata sint cognouerit. Puto etiā ꝙ si quis hāc ipāꝫ p̄fationē viderit pri⁹ nō temere iudicabit si q̄d ɔtra suam opinionē platū inuenerit.

Explicit prefatio.

Capitulorum libri Monologion bti Anselmi annotatio.

Monologiō capitul. ānotatio.

Beati Anselmi abbatis Beccẽsis: post archiepi cãtuariensis: liber qui pscribitur Monologion incipit

Quod sit vnũ aliquid summe bonum et summe magnũ et summum omniũ que sunt: Caplm. I.

Si quis vnã naturã summã oĩm q̃ sunt solã in eterna beatitudine sibi sufficientẽ: oĩbusq̃ rebus alijs hoc ipm qd aliqd sũt aut qd aliq̃ mõ bñ sit: p oĩpotẽtẽ bonitatẽ suã dãtẽ et faciẽtẽ: aliaq̃ pplura q̃ de deo siue de eius creatura necessario credim⁹: aut ñ audiẽdo aut nõ credẽdo ignorat: puto q2 ea ipsa ex magna pte si vel mediocris ingenij est: põt ipse sibi saltẽ sola rõne psuadere. Qd cũ ml'tis modis facere possit: vnũ põa3 quẽ illi estĩo eẽ pmptissimũ. Etenĩ cũ oẽs frui sol' his appetãt q̃ bõa putãt: in pmptu ẽ vt aliqñ mẽtis oculũ ouertãt ad ĩuestigandũ illud vñ sunt bona ea ipsa q̃ nõ appetit nisi q2 iudicat esse bona: vt deinde rõne ducẽte et illo psequñte ad ea q̃ irratiõabiliter ignorat: rationabilit' pficiat. In quo tñ siq̃d dixero: qd maior ñ mõstret auctoritas: sic volo accipi: vt q̃uis ex rõib⁹ que mihi videbunt' quasi necessarium ocludat': nõ ob hoc tñ oĩno necessariũ: s tm̃ sic interĩ videri posse dicat'. Facile est igit' vt aliq̃s sit q̃ secũ tacit⁹ dicat cũ tam ĩnũerabilia bona sint quoꝝ tã multã diuersitatem et sensib⁹ corporeis expimur et rõne mentis discernim⁹: Est ne credendũ esse vnũ aliq̃d p qd vnũ sint bona q̃cũq̃ bona sũt: aut sunt bona alia p aliud? Certissimũ quidẽ et ĩ omnib⁹ est volẽtib⁹ aduertere pspicuũ q2 q̃cũq̃ dicũt' ad aliq̃d ita vt adinuicẽ magis vl' min⁹ aut eq̃lit' dicãt': p aliq̃d dicunt' sed nõ aliud et aliud: sed idẽ intelligit' in diuersis siue in illis eq̃liter siue ineq̃liter osideret'. Nã quecũq̃ iusta dicunt' adinuicẽ siue pariter siue magl vl' min⁹: nõ pñt intelligi iusta nisi p iusticiã q̃ nõ est aliud et aliud in diuersis. Ergo cũ certũ sit q̃ oĩa bona si adinuicẽ cõferant' aut equaliter aut ineq̃lit' sint bona: necesse ẽ vt oĩa sint p aliquid bona: qd intelligit' idẽ in diuersis bonis: licet aliqñ videãt' bona dici alia p aliud. Per aliud eñi videtur dici bonus equus quia fortis est: p aliud bon⁹ equ⁹ q2 velox est. Cum eñi videat' dici bon⁹ p fortitudinẽ et bon⁹ p velocitatẽ: nõ tñ idẽ videt' esse velocitas et fortitudo. Verũ si equus q2 est fortis aut velox bon⁹ est: quõ fortl et velox latro malus est? Po-

tius igit̃ queadmodũ fortꝭ ⁊ velox latro ideo malꝰ ẽ qꝛ noxiꝰ est: ita fortis ⁊ velox equꝰ iccirco bonꝰ est q̃a vtilis est. Equidez nihil solet putari bonũ nisi aut ꝑpter vtilitatem aliquã: vt bona dicit̃ salus ⁊ q̃ saluti ꝓsunt: aut ꝑpter quãlibet honestatẽ: sicut pulchritudo estimat̃ bona ⁊ q̃ pulchritudinẽ iuuãt. Sed qm̃ iã ꝑspecta ratio nll'o põt dissolui pacto: necesse est oẽ q̃z vtile vel honestũ si vere bona sũt ꝑ idipm̃ esse bona ꝑ qđ necesse est cũcta esse bona q̃cq̃d illud sit. Quis aũt dubitat illđ ipm̃ per qđ cũcta sũt bona: esse magnum bonũ? Illđ igit̃ est bonũ ꝑ seipm̃: qm̃ oẽ bonũ est ꝑ ipm̃: ꝰ ꝯsequit̃ vt omnia alia bona sint per aliud q̃ qđ ipsa sũt: ⁊ ipm̃ solũ ꝑ seipm̃: aut nullũ bonũ ꝑ qđ aliud ẽ equale aut maiꝰ eq̃le aut maiꝰ ẽ eo bono qđ ꝑ se est bonũ. Illđ itaq̃ȝ solũ est sũmũ bonũ qđ solũ ẽ ꝑ se bonũ. Illud eñ sũmũ bonũ ẽ qđ ꝑ se eminet alijs ita vt nec par habeat nec ꝑstãtiꝰ: ꝫ qđ est sũmũ bonũ: ẽ etiã sũme magnũ. Est igitur vnũ aliq̃d summe bonũ ⁊ sũme magnũ: id est sũme oĩm q̃ sũt.

De eadẽ re: Ca. II.

Qẽadmodũ aũt inuentũ est aliq̃d eẽ summe bonum: qm̃ cũcta bona ꝑ vnũ aliq̃d sunt bona qđ est bonũ ꝑ seipm̃: sic ex necessitaute colligit̃ aliq̃d esse summe magnũ: qm̃ quecũq̃ȝ magna sunt: ꝑ vnũ aliquid magna sũt qđ magnuȝ est ꝑ seipm̃. Dico aũt nõ magnum spacio: vt est corpꝰ aliqđ: ꝫ qđ q̃nto maiꝰ: tãto meliꝰ aut digniꝰ ẽ vt est sapiẽtia. Et qm̃ nõ põt eẽ sũme magnũ nisi illud qđ est sũme bonũ: necesse ẽ aliq̃d eẽ maximũ ⁊ optimũ: id ẽ sũmũ omniũ que sunt.

Q sit q̃dã natura ꝑ quã est q̃cq̃d est: q̃ ꝑ se est ⁊ ẽ sũmũ oĩm que sunt: Ca III

Deniq̃ȝ nõ solũ oĩa bona per idẽ aliq̃d sc̃ bona: ⁊ oĩa magna ꝑ idẽ aliquid sunt magna: ꝫ q̃cquid est: ꝑ vnũ aliquid videt̃ esse. Omẽ nãq̃ȝ qđ est: aut est ꝑ aliquid aut ꝑ nihil: sed nihil est ꝑ nihil. Nõ eñ vel cogitari põt vt sit aliq̃d non per aliquid. Quicq̃d igit̃ ẽ: nõ nisi per aliquid est. Qđ cũ ita sit: aut est vnũ aut sũt plura ꝑ que sũt cũcta q̃ sũt. Sed si sunt plura: aut ipsa referunt̃ ad vnũ aliq̃d ꝑ qđ sũt: aut eadem plura singl'a sũt ꝑ se: aut ipsa ꝑ se inuicẽ sunt. At si plura ipa sunt ꝑ vnũ: iam nõ sũt oĩa per plura: ꝫ potius ꝑ illud vnũ ꝑ qđ plura sũt. Si vero hec plura singula sũt ꝑ se: vtiq̃ȝ est vna aliqua vis vel natura essendi per se qua habẽt vt ꝑ se sint. Nõ est aũt dubiũ q̃ ꝑ ipm̃ vnũ sint per qđ habẽt vt sint ꝑ se. Verius ꝰ per ipm̃ vnũ cũcta sunt: q̃ ꝑ plura que sine eo vno eẽ nõ possunt. At eĩ plura ꝑ se inuicẽ sint: nulla patit̃ ratio: qm̃ irrationalis cogitatio est vt aliqua res sit ꝑ illud cui dat eẽ: nã nec ipa relatiua sic sũt ꝑ se inuicẽ. Nã cũ dñs ⁊ seruus referant̃ adinuicẽ: ⁊ ipi hoĩes qui referunt̃: omnino nõ sunt per se inuicẽ: ⁊ ipe relatões quibꝰ referunt̃ nõ oĩno sunt ꝑ se inuicẽ: quia eedẽ sũt ꝑ sb̃stantiã vl' subiecta. Cũ itaq̃ȝ veritas excludat plura esse per que sunt cũcta: necesse est vnũ illud esse per qđ sunt cũcta que sũt. Qm̃ ergo cũcta que sunt: sũt ꝑ ipm̃ vnũ: proculdubio ipm̃ vnũ est ꝑ seipm̃. Quecũq̃ȝ igit̃ alia sc̃: sunt ꝑ illud: ⁊ ipm̃ solũ per seipm̃. At quicq̃d est ꝑ aliud minꝰ est q̃ illud ꝑ qđ cuncta sũt alia: ⁊ qđ solũ est per se: quare illud qđ est ꝑ se maxime oĩm est. Est igit̃ vnũ aliq̃d qđ solum maxime ⁊ sũme oĩm est. Qđ aũt maxime oĩm est ⁊ ꝑ qđ est quicq̃d est bonũ vl' magnũ ⁊ oĩno quicq̃d aliq̃d ẽ: illđ necesse est eẽ summe bonũ ⁊ summe magnũ ⁊ summũ oĩm que sunt. Quare ẽ aliud qđ siue eẽntia siue substãtia siue natura dicat̃: optimũ ⁊ maximũ est ⁊ summũ omniũ que sunt.

De eadē re: et q sicut illa est per se et alia per illaz: ita alia sit ex se et alia ex illa. Caplm. IIII.

Amplius si quis intēdens rerū naturas: velit nolit sentit nō eas omnes ptineri vna dignitatis paritate: s quasdā earū distingui graduum imparitate. Qui enī dubitat q ī natura sua ligno melior sit equus: et equo pstantior homo: is pfecto nō est dicēdus hō. Cū igit naturarū alie alijs negari nō possint meliores: nihilominꝰ persuadet ratio aliquā ī eis sic supeminere vt nō habeat se supiorem. Si enī hmōi graduū distinctio sic est infinita: vt nullus sit ibi gradꝰ superior q̄ superior alius non īueniat: ad hoc ratio deducit vt ipsarū multitudo naturarū nullo fine claudat. Hoc aūt nemo nō putat absurdū: nisi qui nimis est absurdus. Est igit ex necessitate aliqua natura q̄ sic est alicui vel aliquibꝰ superior: vt nulla sit cui ordinet inferior. Hec vo natura que talis est aut sola est aut plures huiꝰ et equales sūt: Verū si plures sūt et eq̄les sunt: cū equales esse nō possunt per diuersa quedā sed per idē aliqd: illd vnū p qd eq̄liter tā magne sūt: aut est idipm qd ipse sunt et ipsa earū essentia: aut aliud q̄ qd ipse sunt. Sed si nihil est alid q̄ ipa earū essentia: sicut earū essentie nō sunt plures sed vna: ita et nature nō sūt plures s vna. Idem nāq naturā hic intelligo qd essentiā. Si vero id p qd plures ipse nature tam magne sūt: alid est q̄ qd ipe sunt: p certo minores sunt q̄ id p qd magne sunt. Quicquid enī p aliud est magnū: minꝰ est q̄ id p qd est magnū: q̄re non sunt sic magne vt illis nihil sit maius aliud. Qd si nec p h qd sunt nec p alid possibile est tales esse plures naturas quibꝰ nihil est pstantius: nullo modo possunt esse nature plures huius. Restat igit vnā et solā naturam aliquā esse q̄ sic ē alijs supior vt nullo sit inferior: s qd tale ē: maximū et optimū est omniū que sunt. Est igit quedam natura que est summū omniū que sūt. Hoc aūt esse nō pōt nisi ipsa sit p se id qd est: et cuncta que sunt: sint p ipam id qd sunt. Nā cū pauloante ratio docuerit id qd p se est et p qd alia cūcta sūt: esse summū oīm existētiū: aut ecōuerso: id quod est summū: ē p se: et cūcta alia p illd: aut erūt plura sūma. Sz plura sūma nō esse manifestū est: Quare ē q̄dā natura vel substātia vel eēntia q̄ est p se bona vel magna: et p se est id qd est: et p quā est q̄cq̄d vere aut bonū aut magnū aliq̄d est: et que est summū magnū: sūmumq bonū: sūmū ens siue existēs: id est summū omniū que sunt. Qm̄ itaq placet qd inuentū est: iuuat indagare vtrum hec ipsa natura et cuncta q̄ aliquid sunt nō sūt nisi ex ipa: queadmodū non sint nisi p ipsam. Sz liquet posse dici: q2 qd ē ex aliquo: ē etiā p idipz: et qd est p aliq̄d: est et ex eo ipo: queadmodū qd est ex materia et p artificem: pōt etiā dici esse p materiā et ex artifice: qm̄ p vtrūq et ex vtroq et ab vtroq habet vt sit: quāuis aliter sit p materiam et ex materia q̄ p artificē et ex artifice. Cōsequēter ergo vt quō cūcta q̄ sūt: p summā sūt naturā id qd sūt: et ideo illa est p seipam: alia vo p aliud: Ità oīa q̄ sūt: sūt ex eadē natura summa: et iccirco sic illa ex seipa: alia autē ex illa.

Q illa nō sit vlla iuuāte cā ducta ad esse: nec tn̄ sit per nihil aut ex nihilo: aut quō itelligi possit eē p se et ex se: Caplm. V.

Qoniā igit non semp habet eundē sensum qd dicit esse p aliq̄d: aut eē ex aliquo: querendū est diligētius quō p summaz naturā vel ex ipa sint omnia q̄ sunt:

Et qm̄ id qḋ ē p̄ seip̄m ⁊ id qḋ est p̄ aliud nō eandē suscipiūt existēdi rationē: prius separatim videam⁹ de ip̄a sūma natura que p̄ se est: postea d̄ his q̄ p̄ aliud sunt. Cū igit̄ ꝯstet q̄ illa est p̄ seipsam quicquid est: ⁊ oīa alia sunt p̄ illā id qḋ sūt: quō est ip̄a per se? Qḋ eñ dicit̄ esse per aliquid videt̄ eē aut p̄ efficiēs aut p̄ materiam aut p̄ aliquid aliud adiumentū vel instrumentū. Sed quicq̄d ex aliquo his trib⁹ modis est: p̄ aliud est: et posteri⁹ ⁊ aliquo mō min⁹ est eo per qḋ habet vt sit: At sūma natura nullaten⁹ est p̄ aliud: nec est posterior aut mīor seip̄a aut aliq̄ re: quare sūma natura nec a se nec ab aliq̄ fieri potuit: nec ipsa sibi: nec aliq̄d aliud de illa vnde fieret fuit: aut ip̄a se aliquo mō aut aliqua res illam vt esset qḋ nō erat adiuuit. Quid igit̄? Qḋ eñ nō est a quo faciente aut ex qua materia aut ex quib⁹ adiumentis ad esse p̄uenerit: id videt̄ aut esse nihil: aut si aliq̄d est p̄ nihil esse et ex nihilo. Quare licet ex his que rationis luce iam animaduerti substātiā: p̄dicta nullaten⁹ in illā posse cadere: nec tamē negligā hui⁹ rei p̄batione ꝯterere. Qm̄ nāq̄ ad magnuꝫ ⁊ delectabile quiddā me subito p̄duxit hec mea medicatio: nullā vl' simplicē peneq̄ fatuā obiectionē: mihi disputāti occurrentē negligēdo volo p̄terire: Quaten⁹ ⁊ ego nihil ambiguū in p̄cedentib⁹ relinquēs: certior valeā ad seq̄ntia p̄cedere. Et si forte cui qḋ speculor p̄suadere voluero: oī vl' modico remoto obstaculo: q̄libꝫ tard⁹ intellect⁹ ad audita facile possit accedere. Qḋ igit̄ illa natura: sine qua nulla est natura sit nihil: tā falsum est: q̄ȝ absurdum erit si dicat̄: q̄cq̄d est nihil eē. Per nihil vo nō est: q̄ nullo mō intelligi pōt: vt qḋ aliq̄d ē sit p̄ nihil. Aut si quo mō est ex nihilo: aut p̄ se: aut p̄ aliḋ: aut per nihil est ex nihilo. Sed ꝯstat q̄a nullo mō aliq̄d est p̄ nihil. Si igitur est aliquo mō ex nihilo: aut p̄ se aut per aliud ē ex nihilo. Per se aūt nihil pōt esse ex nihilo: q̄ si quid ē ex nihilo p̄ aliquid: necesse ē vt id per qḋ est prius sit. Quoniā igit̄ hec essentia prior seip̄a nō est: nullo mō ē ex nihilo per se. At si dicat̄ p̄ aliquā naturā aliā extitisse ex nihilo: nō est sūma oīm: s̄ aliquo inferior: nec ē p̄ se hoc qḋ est: sed p̄ aliud. Itē si per aliquid est ipsa ex nihilo: id p̄ qḋ est magnū bonū fuit: cum cā tāti boni fuit. At nullum bonū pōt intelligi ante illḋ bonū: sine quo nihil est bonū: Hoc aūt bonū sine quo nullū ē bonū: satis liquet hanc esse sūmam naturā de qua agit̄. Quare nll'a res vl' ītellectu p̄cessit: p̄ quā ista ex nihilo esset. Deniq̄ si hec ip̄a natura est aliq̄d: aut p̄ nihil aut ex nihilo: p̄culdubio aut ipsa nō est p̄ se: ⁊ ex se quicq̄d est: aut ip̄sa dicitur nihil: qḋ vtrūq̄ supfluum est exponere q̄ȝ falsū est. Licet igit̄ sūma substātia nō sit p̄ aliquid efficiēs: aut ex aliq̄ materia: nec aliquib⁹ adiuta sit causis vt ad esse p̄duceret̄: nullaten⁹ tn̄ est per nihil aut ex nihilo: q̄ p̄ seip̄am et ex seipsa est quicq̄d ē. Quō ergo tandē esse intelligēda ē p̄ se aut ex se si nec ip̄a se fecit: nec ip̄a sibi materia extitit: nec ipsa se quolibꝫ mō: vt qḋ nō erat eēt adiuuit: nisi forte eo mō intelligēdū videt̄ quo dicit̄: q̄ lux lucet vel lucēs est per seipsam ⁊ ex se ip̄a. Queadmodū eñ se habent ad inuicē lux ⁊ lucere ⁊ lucēs: sic sūt ad se inuicē eēntia: eē ⁊ ens: s̄ ē existēs siue sb̄sistēs: q̄ sūma essentia ⁊ sūme esse ⁊ sūme ens: id est sūme existens siue sūme subsistēs: non dissi'liter sibi ꝯueniēt q̄ȝ lux ⁊ lucere ⁊ lucēs.

Quō alia omnia sint per illā ⁊ ex illa: Ca. VI.

Restat nūc de rerū eap̄ vniuersitate q̄ p̄ aliud sunt discutere quō sint per sūmā substantiā: vtp̄ q̄ ip̄a fecit vniuersa: aut q̄

materia fuit vniuersorum. Non enim opus est querere: vtrum ideo sint vniuersa per ipsam: quia alio faciente aut alia materia existente: illa tamen quolibet modo vt res omnes essent adiuuerit: cum repugnet his que iam supra patuerunt si secundo loco et non principaliter sint per ipsam quecunque sunt. Primum itaque mihi querendum esse puto: vtrum vniuersitas rerum que per aliud sunt: sint ex aliqua materia. Non autem dubito communem hanc mundi molem cum partibus suis sicut videmus formatam constare ex terra et aqua et aere et igne: que sunt quatuor elementa: aliquo modo intelligi posse sine his formis quas conspicimus in rebus formatis: vt eorum informis aut etiam confusa natura videatur esse materia omnium corporum suis formis discretorum. Non inquam hoc dubito sed quero vnde hec ipsa quam dixi mundane molis materia sit. Nam si huius materie sit aliqua materia: illa verius est corporee vniuersitatis materia. Si igitur vniuersitas rerum seu visibilium seu inuisibilium est ex aliqua materia: profecto non solum non potest esse: sed nec dici potest esse ex alia materia quam ex summa natura aut ex seipsa aut ex aliqua tertia essentia: que vtique nulla est. Quippe nihil omnino cogitari potest esse preter illud summum omnium quod est per seipsum: et vniuersitatem eorum que non per se sed per idem summum sunt: quare quod nullo modo aliquid est nullius rei materia est. Ex sua vero natura rerum vniuersitas que per se non est: esse non potest: quoniam si hec esset aliquo modo: esset per se et per aliud quam per id per quod sunt cuncta et non esset solum id per quod cuncta sunt: que omnia sunt falsa. Item omne quod ex materia est: ex alio est: et posterius est eo: quoniam igitur nihil est aliud a seipso vel posterius seipso: consequitur vt nihil sit materialiter ex seipso. At si ex summe nature materia potest esse aliquid materia minus ipsa: summum bonum mutari et corrumpi potest: quod nefas est dicere. Quapropter: quoniam omne quod aliud est quam ipsa: minus est ipsa. Impossibile est aliquid aliud hoc modo esse ex ipsa. Amplius: dubium non est: quia nullatenus est bonum per quod mutatur vel corrumpitur summum bonum. Quod si qua minor natura est ex summi boni materia: cum nihil sit vnde cum quam nisi per summam essentiam: mutatur et corrumpitur summum bonum per ipsam. Quare summa essentia que est ipsum summum bonum: nullatenus est bonum: quod est inconueniens. Nulla igitur minor natura materialiter est ex summa natura. Cum igitur eorum essentiam que per aliud sunt constet non esse velut ex materia ex summa essentia: nec ex se nec ex alio: manifestum est quia ex nulla materia est. Quare: quoniam quicquid est per summam essentiam est: nec per ipsam aliquid aliud esse potest nisi ea aut faciente aut materia existente: Consequitur de necessitate vt per eam nihil sit nisi ea faciente: et quoniam nihil aliud est vel fuit nisi illa et que facta sunt ab illa: nihil omnino facere potuit per aliud vel instrumentum vel adiumentum quam per seipsam. At omne quod fecit: sine dubio aut fecit ex aliquo velut ex materia: aut ex nihilo. Quoniam igitur certissime patet: quia essentia omnium que preter summam essentiam sunt: ab eadem summa essentia facta sunt. Et quia ex nulla materia est: procul dubio nihil apertius quam quia illa summa essentia tantam rerum molem: tam numerosam multitudinem: tam formose formatam: tam ordinate variatam: tam conuenienter diuersam sola per seipsam produxit ex nihilo.

Quomodo intelligendum sit quod omnia fecit ex nihilo: Ca. VIII

Sed occurrit quedam dubitatio de nihilo. Nam ex quocunque fit aliquid: id causa est eius quod ex se fit: et omnis causa necesse est aliquod ad essentiam effectus prebeat adiumentum. Quod sic omnes tenent experimento: vt et nulli rapiatur contendendo et vix illi surripiatur decipiendo. Si ergo factum est ex nihilo aliquid: ipsum nihil fuit causa eius quod ex ipso factum est. Sed quomodo id quod nullum habebat esse adiuuit aliquid vt perueniret ad esse? Si enim nullum adiumentum

de nihilo ꝓ̄uenit ad aliqd: cui aut qualiter ꝑsuadeat q2 ex nihilo aliqd efficiat? Preterea nihil: aut significat aliqd aut nō sigficat aliqd. Sz si nihil ē aliqd qcūqz facta st ex nihilo facta st ex aliq. Si vero nihil nō est aliqd: qm ītelligi nō pōt vt ex eo qd penitus nō est fiat aliqd: nihil fit ex nihilo: Sic vox oīm est: quia nihil d nihilo. Unde videt ꝯsequi: vt quicquid fit: fiat ex aliquo. Aut eñ fit d aliquo: aut d nihilo. Siue igit nihil sit aliqd siue nihil nō sit aliqd: cōsequi videt vt quicquid factū est factum sit ex aliquo. Qd si verū esse ponit: omnib9 que supra disputata sunt opponit. Unde qm qd erat: nihil aliqd erit: et id qd maxime aliqd erat: nihil erit. Ex eo nāqz qd qndaz substantiā maxime omniū existētem inuenerā ad hoc vt omia alia ab ea facta essent sic vt nihil esset vnde facta essent rationando perueneram. Quare si illud vnde facta sūt qd putabam esse nihil: ē aliquid: quicqd inuentū estimabā d summa essentia est nihil: quid igit est de nihilo: nam nihil qd videā posse obijci tibi: pene iam fatuū statui in hac meditatione negligere.

Q2 ea que facta sunt ex nihilo nō nihil erant anteqꝫ fierent qtum ad rationē facientis: Caplm. VIII.

Tribus itaqz puto modis qd ad p̄sentis impedimenti sufficit expedimentū exponi pōt: si qua substātia dicit esse facta ex nihilo. Unus quidē modus est q volumus intelligi penit9 nō esse factū qd factū dicit ex nihilo. Cui sile est: cū quereti de tacente vnde loquat: respondet de nihilo: id est nō loquitur. Scdm quē modū de ipsa summa essentia ⁊ de eo qd penit9 nec fuit nec ē quereti vnde factū sit: recte respōderi potest de nihilo: id est nequaqꝫ factū est: qui sensus de nullo eoꝝ que facta sunt intelligi potest. Alia significatio est que dici quidē potest: vera tñ eē nō pōt: vt si dicat aliqd sic eē factū ex nihilo vt ex ipo nihilo: id est ex eo qd penit9 nō ē factum sit: quasi ipm nihil sit aliqd existens ex quo possit aliquid fieri: qd qm semp falsum est: quotiēs esse ponit impossibilis incōuenientia consequit. Tertia interp̄tatio qua dicitur aliquid esse factū de nihilo ē: cū intelligim9 esse quidē factū: sed non eē aliqd vñ sit factū. Per similē significationē dici videt cū homo cōtristatus sine causa: dicit cōtristatus de nihilo. Scdm igit hunc sensum si intelligat qd supra cōclusum est: qa p̄ter summam essentiā cuncta que sunt ab eadem ex nihilo facta sunt: id est non ex aliquo: sicut ipa conclusio precedentia ꝯuenienter ꝯsequetur: ita ex eadem conclusiōe nihil inconueniens consequetur: qꝫuis non inconuenieter ⁊ sine omni repugnātia ea que facta sunt a creatrice substantia dici pñt eē facta ex nihilo: eo mō quo dici solet: diues ex paupere: et recepisse quis sanitatem ex egritudine: id est qui pri9 pauper erat nūc est diues qd antea non erat: ⁊ q pri9 habebat egritudinem nunc habz sanitatem quam antea nō habebat. Hoc igitur modo non inconuenienter intelligi potest si dicitur creatrix essentia vniuersa fecisse ex nihilo: siue qꝫ vniuersa per illam facta sunt de nihilo: id est que prius nihil erāt nunc sunt aliquid. Hac ipsa quippe voce qua dicitur: quia illa fecit siue q2 ista facta sunt: intelligitur q2 cuz illa fecit aliqd fecit: ⁊ cum ista facta sunt non nisi aliquid facta sunt. Sicut enim aspicientes aliquē de valde humili fortuna multis opibus ab aliquo honoribusve exaltatum: dicimus: ecce ille fecit istū d nihilo: aut factus est ille ab isto de nihilo: id est iste q pri9 qsi nihilū reputabat: nūc illo faciēte vere aliquid estimatur.

Verũ video: mihi videre q̄ddã q̄d nõ negligẽter discernere cogit s̄m q̄ ea que facta sꝫ anteq̄ꝫ fierẽt dici possint fuisse nihil. Nullo nã q̄ꝫ pacto fieri põt aliq̄d rõnabilter ab aliquo nisi in faciẽtis rõne p̄cedat aliq̄d rei faciẽde quasi exemplũ: siue vt aptius dicit̃ forma vel sĩlitudo aut regula. Patet igit̃ ita q̄: q̄m prius q̄ꝫ fierẽt vniuersa: erãt in rõne summe nature: quid: aut qualia: aut quõ futura essent: quare cũ ea q̄ facta sũt: clarꝫ sit nihil fuisse anteq̄ꝫ fierẽt q̄ntum ad hoc q: nõ erant q̄d nũc sũt: nec erat ex q̄ fierẽt: nõ tñ nihil erant quãtũ ad rationẽ facientis p quã ⁊ secundũ quã fierẽt.

Q̄ illa rõ sit sic̃ q̄dãꝫ rerũ locutio: sic̃ faber dicit prius apud se q̄d facturus est: Caplm. IX.

Illa aũt forma rerꝫ que in eius rõne res creãdas p̄cedebat: quid aliud est q̄ꝫ rerũ q̄dam in ipa rõne locutio: veluti cuꝫ faber facturus aliq̄d sue artis opus: prius illud intra se dicit mentis ꝯceptione. Mẽtis aũt siue rõnis ꝯceptionẽ: locutionẽ hic intelligo: nõ cum voces rerũ significatiue cogitant̃: sed cum res ipse vel future: vel iã existentes acie cogitatiõis in mẽte ꝯspiciunt̃. Frequẽti nã q̄ꝫ vsu cognoscit̃: q: rẽ vnã tripliciter loqui possum⁹. Aut eñ res loquimur signis sensibilib⁹: id est q̄ sensib⁹ corporeis sentiri possunt sensibilit̃ vtẽdo: aut eadẽ signa q̄ foris sensibilia sũt intra nos insensibilit̃ cogitãdo: aut nec sensibilit̃ nec insensibilit̃ his signis vtẽdo: sed res ipas vl̃ corporꝫ imaginatiõe vl̃ rõis intellectu p̄ rerꝫ ipsarꝫ diuersitate intus ĩ nostra mẽte dicẽdo. Aliter nã q̄ꝫ hoĩem dico cũ eũ hoc noĩe q̄d est hõ significo: aliter cũ idẽ nomen tacens cogito: aliter cũ eũ ipm hoĩem mẽs aut p corpis imaginẽ aut p rationẽ intuet̃ p corpis quidẽ imaginẽ: vt cũ ei⁹ sẽsibilẽ figurã imaginatur. Per rõnem vero: vt cũ vniũsalem eius essentiã que est animal rõnale mortale cogitat. He vero tres loquendi varietates singule v̄bis sui generis ꝯstãt. Sꝫ illi⁹ quã tertiã et vltimã posui locutiõis verba: cũ de rebus nõ ignorat̃ sũt: naturalia sũt et apud oẽs gẽtes sunt eadẽ. Et q̄m oĩa alia verba p̄pter hoc sunt inuenta: vbi ista sunt: nullũ aliud verbum est necessariũ ad rẽ cognoscendã: et vbi ista esse nõ possunt: nullũ aliud est vtile ad rẽ cognoscendã. Possũt etiam nõ absurde dici tãto veriora: quãto magis rebus quarꝫ sũt verba sĩlia sꝫ: ⁊ eas exp̄ssi⁹ significãt. Exceptis nã q̄ꝫ reb⁹ illis quibus vtimur p̄ nominibus suis ad easdeꝫ significandas: vt sũt quedã voces: velut a vocalis. Exceptis inquã his: nullũ aliud verbũ sic videt̃ rei sĩle cui⁹ est verbũ: aut sic eã exp̄mit quõ illa similitudo que in acie mẽtis rem illarꝫ cogitantis exprimit. Illud igit̃ iure dicendũ est: maxime p̄priũ ⁊ principale rei verbũ. Quapropt̃ si nulla de q̄libet re locutio tantũ p̄pinquat rei quãtũ illa: que hmõi verbis constat: nec aliq̄d aliud tã sĩle rei vl̃ future vl̃ iã existẽt̃ in rõne alicui⁹ põt esse: nõ ĩmerito videri põt apd̃ ipsarꝫ summã substantiã talẽ rerũ locutionẽ ⁊ fuisse anteq̄ꝫ essent: vt per eam fierẽt: ⁊ esse cũ facta sũt: vt per eam sciantur.

Q̄ tamẽ multa sit in hac similitudine dissimilitudo: Caplm. X.

Sed q̄uis summã substantiã ꝯstet pri⁹ ĩ se q̄si dixisse cunctã creaturã: q̄ꝫ eam etiã s̄m eãdẽ ⁊ p eandẽ suã intimã locutionem ꝯderet: queadmodũ faber pri⁹ mẽte ꝯcipit q̄d postea scd̃m mentis cõceptionẽ opere p̄ficit: multã tñ in hac sĩlitudine intueor dissĩlitudinẽ. Illa nã q̄ꝫ nihil oĩno aliũde assum-

psit vnde vel eoꝝ q̄ factura erat for ma in seipa cōpingeret: vl' ea ipsa id qd sunt pficeret: faber vero penitus nec mēte pōt aliquid corporeū ↄci/ pere imaginādo nisi id qd aut totū simul aut p ptes ex aliquib⁹ reb⁹ ali quo mō iā vidicit: nec opus mente ↄceptū pficere si desit aut materia: aut alqd sine q op⁹ p̄cogitatū fieri nō possit. Quāq̄ em hō tale aliqd aīal possit cogitādo vel pingēdo q̄/ le nusq̄ sit ↄfingere: nequaq̄ tn̄ h̄ facere valet nisi cōponēdo i eo par/ tes quas ex rebus al's cognitis i me/ moriā attraxit. Quare in hoc diffe/ runt abinuicē ille in creatrice substā tia ꝛ in fabro suoꝝ operū faciēdoꝝ intime locutiones: ꝙ illa nec assum/ pta nec adiuta aliūde: ꝫ prima ꝛ so/ la cā sufficere potuit suo artifici ad suū opus perficiendū: Ista ꝟo nec prima nec sola nec sufficiēs est ad su um incipiēdū: Quapropt ea q̄ ab/ inuicē p illā creata st: oīno nō st ali/ qd qd non sunt p illā: q̄ vero p istā fiūt: penitus nō eēnt nisi eēnt aliqd qd nō sunt per ipsam.

Q hec summe essentie locutio sit summa essentia: Caplm. XI.

Sed cū pariter rōne docēte sit certū q quicqd summa sub/ stātia fec: non fec p aliō q̄ p semetipsā. Et quicqd fecit: p suā inti mā locutionē fecit: siue singl'a singu/ lis verbis: siue potius vno verbo si/ mul oīa dicēdo: Quid magis neces sariū videri potest: q̄ hanc summe essentie locutionē non esse aliud q̄ summā essentiā? Nō igitur neglige/ ter pretereundā hui⁹ locutionis cō/ siderationē puto: sed prius q̄ de illa possit tractari: diligēter eiusdē sum/ me substātie ꝓprietates aliquas stu diose inuestigādas existimo.

Q sicut omnia p summā essentiā facta sūt: ita vigeāt per ipsam et in illa: Ca. XII

Constat q p summā naturam esse factū quicqd nō est idem illi. Dubiū aūt non nisi irra/ tionali mēti esse pōt: ꝙ cuncta que facta sūt: eodē ipso sustinēte vigent et perseuerāt esse q̄diu sunt: q̄ faci/ ente d nihilo habēt esse qd sunt. Si/ mili nāq̄ p oīa ratiōe qua collectū est oīa que sūt: eē p vnū aliqd: vn/ de ipm solū est p seipm ꝛ alia p ali/ ud. Simili inquā rōe pōt ꝓbari: q quecūq̄ vigēt: p vnū aliqd vigent. Unde illd solū viget p seipm ꝛ alia per aliud. Qd qm aliter esse nō pōt nisi vt ea q̄ sūt facta p aliud vigeāt: ꝛ id a quo facta sūt vigeat p seipm: necesse est vt sicut nihil factū est nisi per creatricē p̄sentē essentiā: ita ni/ hil vigeat nisi per eiusdē seruatrice presentiam.

Q illa sit in omnibus et omnia sint ex illa ꝛ per illā et in illa: Caplm. XIII.

Quod si ita ē: imo q ex neces sitate sic est: cōsequit vt vbi ipsa non est: nihil sit. Ubiq̄ igit est et p oīa ꝛ in oībus. At qm absurdū est vt scilicet quēadmodū nullaten⁹ aliquid creatū potest exire creātis ꝛ fouentis imēsitatē: sic cre/ ans ꝛ fouēs nequaq̄ valeat aliquo mō excedere factoꝝ vniuersitatē: li/ quet qm ipsa est q̄ cūcta alia portat et serat: claudit ꝛ penetrat. Si igi/ tur h̄ illis q̄ supi⁹ sūt inuēta iungan/ tur: eadē est q̄ in oībus est ꝛ p oīa et ex qua ꝛ per quā ꝛ in qua oīa.

Q possit aut nō possit de illa dici substantialiter: Caplm. XIIII.

Iam nō imerito valde moue or q̄ studiose possum inqui/ rere quid oīm q̄ de aliquo di ci possūt: huic tā admirabili nature queat ↄuenire sb̄stātialiter. Et quā em mirer si possit in noībus vel ver/

his que aptam⁹ rebus fact⁹ de nihilo reperiri: q̄d digne dicat̄ ꝯ creatrice vniuersoꝝ sb̄stātia: tēptandū tamē est ad quid hāc indagationē ratio pducet. Itaqꝫ ꝯ relatiuis quidē nulli dubiū q̄ nullū eoꝝ substātiale est illi de quo relatio dicit̄. Quare si quid ꝯ sūma natura dicit̄ relatiue: nō est ei⁹ significatū substātiale. Vn̄ hoc ip̄m q̄d sūma sb̄a ē oīm siue maioꝛ oīb⁹ q̄ ab illa facta sūt vel aliquid aliꝯ sīliter relatiue dici potest: manifestū est qm̄ nō ei⁹ naturalē designat essentiā. Si em̄ nulla caꝝ rerum vnq̄ȝ esset quaꝝ relatiōe sūma ꝛ maioꝛ dicit̄: ip̄a nec sūma nec maioꝛ intelligeret̄: nec tn̄ icc̄irco min⁹ bona esset vt eēntialis sue magnitudinis in aliquo detrimētū pateret̄. Qꝯ ex eo manifeste cognoscit̄: qm̄ ip̄a quicq̄d boni vel magni est: nō ē per aliud q̄ȝ p seipsam. Si igit̄ summa natura sic pōt intelligi nō sūma vt tn̄ nequaq̄ȝ sit maioꝛ nec melioꝛ q̄ȝ cū intelligit̄ summa oīm: manifestum est qm̄ sūmū nō simpliciter significat illā sūmā eēntiā q̄ oīno maioꝛ ꝛ melioꝛ est q̄ȝ quicq̄d non ē q̄d ip̄a. Qꝯ aūt ratio docet ꝯ sūmo: nō dissimiliter inuenitur in similiter relatiuis. Illis itaqꝫ que relatiue dicunt̄: omissis q̄ nullū eoꝝ simpliciter demōstrat alicui⁹ essentiam: ad alia discutiēda se cōuertat intentio. Equidē si q̄s singl'a diligēter intueatur: quicq̄d ē p̄ter relatiua aut tale est vt ipsum oīno melius sit q̄ȝ non ip̄m: aut tale vt nō ip̄m ī aliquo melius sit q̄ȝ ipsum. Ip̄m aūt ꝛ nō ip̄m nō aliud hic intelligo q̄ȝ verum nō veꝝ: corp⁹ nō corp⁹ ꝛ his sīlia. Melius quidē est oīno aliq̄d q̄ȝ nō ip̄m: vt sapiēs q̄ȝ nō ipsum sapiēs: id est meli⁹ est sapiens q̄ȝ nō sapiēs. Certis em̄ iust⁹ nō sapiēs melioꝛ videatur q̄ȝ nō iust⁹ sapiēs: nō tn̄ meli⁹ simpliciter est nō sapiēs q̄ȝ sapiens: omne em̄ nō sapiēs simpliciter: in quātū nō sapiens est minus est q̄ȝ sapiens: q̄ omne nō sapiēs meli⁹ eēt si eēt sapiēs: Similiter oīno meli⁹ eēt verū q̄ȝ nō ip̄m: id est q̄d non verū ꝛ iustuȝ q̄ȝ nō iustū: ꝛ viuit q̄ȝ nō viuit. Meli⁹ aūt est in aliq̄ nō ip̄m q̄ȝ ip̄m: vt nō auꝝ q̄ȝ auꝝ. Nā meli⁹ est homini esse nō aurū q̄ȝ aurū: q̄uis forsitan meli⁹ esset alicui auꝝ esse q̄ȝ nō auꝝ esse: vt plūbo. Cum em̄ vtrūqꝫ scilicet hō ꝛ plūbū sint nō auꝝ: tanto melius aliq̄d est hō q̄ȝ aurū: q̄nto inferioꝛis nature esset si esset auꝝ: et plūbū tanto vilius est: quāto p̄ciosius esset si auꝝ esset. Patet aūt ex eo ꝙ summa natura sic intelligi pōt nō summa: vt nec summū oīno melius sit q̄ȝ nō summū: nec non summū alicui melius q̄ȝ summū: m'lta relatiua esse que nequaq̄ȝ hac ꝯtineāt̄ diuisiōe. Vtrū aūt noīa aliq̄ ꝯtineāt̄ inq̄rere supsedeo: cū ad ꝓpositū sufficiat q̄d de illis notū est: nullū eoꝝ simplicē scȝ sūme nature substātiam designare. Cū igit̄ quicq̄d aliud est si singl'a despiciāt̄: aut sit meli⁹ q̄ȝ nō ip̄m: aut nō ip̄m ī aliquo sit melius q̄ȝ ip̄m: sicut nefas est putare ꝙ substātia sūme nature sit aliq̄d q̄d melius sit aliq̄ mō nō ip̄ȝ: sic necesse est vt sit quicq̄d oīno melius est q̄ȝ non ip̄m. Illa em̄ sola est qua penit⁹ nihil est meli⁹: ꝛ que melioꝛ est oībus que nō sūt q̄d est ip̄a. Nō est igitur corp⁹ vel aliquid eoꝝ q̄ corpoꝛei sensus discernūt. Quippe his oīb⁹ melius est aliq̄d q̄d nō est q̄d ip̄sa sunt. Mens em̄ rōnalis q̄ nullo copoꝛeo sensu: q̄d vel qualis vel quāta sit ꝑcipit̄: quāto minoꝛ esset si esset aliq̄d eoꝝ que corpoꝛeis sensib⁹ subiacēt: tāto maioꝛ est q̄ȝ q̄dlibet eoꝝ. Penitus em̄ ipsa sūma essentia tacēda est eē aliq̄d eoꝝ q̄b⁹ est aliq̄d q̄d nō est q̄d ip̄a sunt supius: ꝛ est oīno sic rō docet dicēda q̄dlibet eoꝝ quib⁹ est omne q̄d nō est q̄d ipsa sunt inferius: quare necesse est esse eā viuentem: sapientē: potentē ꝛ omnipotentē: verā: iustā: beatā: eternā ꝛ quic

quid simpliciter absolute meli⁹ ē q̄ȝ nō ipm. Quid ḡ querat̄ ampli⁹: q̄d summa illa sit natura si manifestū ē q̄d oīm sit aut q̄d oīm nō sit?

Q2 idē sit illi esse iustā qđ est eē iusticiā: ꝛ eodē modo de his q̄ similiter de illa dici possunt ꝛ qđ nihil horuȝ mōstret qualis illa vl' q̄nta sit sed quid sit. Ca. XV.

f Ed fortasse cū dicit̄ iusta vel magna vl' aliq̄d similiū: non ostēdit̄ q̄d sit sed poti⁹ qualis vel quāta sit. Per qualitatē q̄ppe vel quātitatē qđlibet hoꝝ dici videt̄. Omne nāq̧ qđ iustū est per iusticiā iustum est: ꝛ alia hmōi simil'r. Quare ipa sūma natura nō ē iusta nisi p iusticiā. Videt̄ igit̄ pticipatione q̄litatis iusticie scȝ iusta dici sūme bona sb̄stātia: qđ si ita est: p aliud ē iusta nō p se: aut hoc ꝯtrariū est veritati pspecte: q2 bona vel magna vl' subsistēs qđ est oīno p se est nō per aliđ. Si igit̄ nō ē iusta nisi p iusticiā nec iusta pōt eē nisi p se: q̄d mag' pspicuū: q̄d mag' necessariū q̄ȝ q̧ eadē natura ē ipa iusticia? Et cū đ2 eē iusta p iusticiā: idē ē qđ p se: ꝛ cū iusta p se đ2 eē: nō aliđ itelligit̄ q̄ȝ p iusticiā. Quapropt̄ si q̄rat̄ q̄d sit ipsa sūma natura đ q̄ agit̄: q̄d v̄i⁹ rn̄det̄ q̄ȝ iusticia? Vidēdū igit̄ quō itelligendū sit qn̄ illa natura que est ipa iusticia dicit̄ iusta. Qm̄ em̄ hō non pōt esse iusticia: iusticiā aūt habere potest. Nō em̄ intelligit̄ iust⁹ homo existēs iusticia sed habens iusticiā. Qm̄ igit̄ summa natura nō ꝓprie dicit̄ iusta q2 habet iusticiā: sed existit iusticia: cū dicit̄ iusta ꝓprie intelligit̄ existēs iusticia: nō aūt habens iusticiā: quare si cū dicit̄ existēs iusticia: nō dicit̄ qualis est: s3 quid est: cōsequit̄ vt cū dicit̄ iusta: nō dicat̄ q̄lis sit s3 q̄d sit. Deinde qm̄ de illa suprema essentia idē est dicere q2 est iusta ꝛ q2 ē existēs iusticia: Et cū dicit̄ est existens iusticia: non est aliud q̄ȝ est iusticia: nihil differt in illa siue dicat̄ ē iusticia siue ē iusta. Quapropter cū querit̄ de illa q̄d sit: non est min⁹ cōgrue respondere iusta q̄ȝ iusticia. Qđ v̄o i exēplo iusticie ratū esse cōspicit̄: hoc de oībus que similiter de ipsa summa natura dicūt̄ intellectus sentire p rationē cōstringit̄. Quicq̄d igit̄ eoꝝ de illa dicat̄: nō qualis vel quāta sed magis q̄d sit monstrat̄. Sed palā est q2 qđlibet bonū summa natura sit: sūme illud est. Illa igit̄ est summa essentia: summa vita: sūma ratio: sūma sal⁹: sūma iusticia: sūma sapientia: sūma veritas: sūma bonitas: sūma magnitudo: sūma pulchritudo: summa immortalitas: summa incorrūptibilitas: summa imutabilitas: sūma beatitudo: sūma et'nitas: sūma ptās: sūma vnitas: qđ nō est aliud q̄ȝ sūmū ens summe viuēs ꝛ alia similiter.

Q2 ita sit simplex vt oīa que de eius eēntia dici possūt: vnū idemq̧ sint i illa: ꝛ nihil de ea dici possit substātialiter nisi i eo qđ quid est: Caplm. XVI.

q Uid ergo si illa summa natura tot bona est: erit ne cōposita tot pluribus bonis: an potius nō sunt plura bona: sed vnum bonum tam pluribus nominibus significatum? Omne em̄ cōpositū vt subsistat indiget his ex quibus cōponit̄: ꝛ illis debet quidē qđ est: q̄a q̄cq̄d est per illa est: ꝛ illa qđ s̄t̄ p illud nō sūt: ꝛ iccirco penitus summū nō est. Si igit̄ summa natura illa cōposita ē ex plurib⁹ bonis: hec omnia que oī cōposito insūt in illā incidere necē ē. Qđ nefas falsitat' apta rōe destruit ꝛ obruit tota q̄ supra patuit necitas v̄itat'. Cū igit̄ illa natura nullo mō cōposita sit: ꝛ tn̄ oīmō tot

illa bona sit: necesse ē vt illa oīa nō
plura ſ; vnū sint. Idē igit̄ ē q̄dlibet
vnū illoꝝ qđ oīa sunt simul siue sin/
gula: vt cū dicit̄ iusticia vel essentia
idē significat qđ alia vel oīa simul
vel singl'a. Quēadmodū itaqꝫ vnū
est quicquid essentialr̄ de sūma sub/
stātia dicit̄: ita ipa vno mō: vna cō/
sideratiōe est quicquid ē essentialr̄.
Cū em̄ aliquis hō dicat̄ et corp⁹ et
rōnalis ꝛ hō: nō vno mō vel consi/
deratiōe hec tria dicitur. Scđm aliđ
em̄ est corp⁹: ꝛ scđm aliud est rōna/
lis: ꝛ singulū hoꝝ non est totū id qđ
est homo. Illa vero summa essentia
nullo mō sic est aliquid vt illud idē
scđm aliū modū aut scđm aliā cōsi/
deratiōnē nō sit: qꝛ quicq̄d aliquo
mō essentialiter est: hoc est totuꝫ qđ
ipsa est. Nihil igit̄ qđ de eius essen/
tia vere dicit̄ in eo qđ qualis vl' q̄n/
ta: ſ; ī eo qđ quid est accipit̄. Quic/
quid em̄ est: vel quale vel q̄ntū est:
et aliud in eo qđ quid est: vnde non
simplex sed cōpositū est.

Qꝫ sit sine principio ꝛ si/ne fine: Caplm. XVII.

Ex q̄ igit̄ ſ; tā simplex natu/
ra creatrix ꝛ vigor oīm fuit
vel vsqꝫ q̄ futura est: an po/
tius nec ex quo nec vsqꝫ quo est: ſ; si/
ne ꝑncipio ꝛ sine fine est. Si enī ꝑn/
cipiū habet: aut ex se vel ꝑ se hoc ha/
bet aut ex alio vel ꝑ aliud aut ex ni/
hilo vel ꝑ nihil. Sed ꝯstat per veri/
tatē iā ꝓspectā: qꝛ nullo mō ex alio
vel ex nihilo vel ꝑ aliud vel ꝑ nihil
est. Nullo igit̄ mō ꝑ aliđ vel ex alio
aut ꝑ nihil vel ex nihilo initiū sorti/
ta est. Ex seipso vero vel ꝑ se initiuꝫ
habere nō pōt quāq̄ ex seipsa ꝛ per
seipsā sit. Sic em̄ ē ex se ꝛ ꝑ se vt nul/
lo mō sit alia essentia q̄ est ꝑ se ꝛ alia
per quā ꝛ ex qua est. Quicquid aūt
ex aliq̄ vel ꝑ aliq̄d incipit esse nō est
oīno idē illi ex q̄ vel ꝑ qđ incipit eē.
Sūma igit̄ natura nō īcepit ꝑ se vl'
ex se. Qm̄ igit̄ nec per se nec ex se nec
ꝑ aliud nec ex alio nec ꝑ nihil nec ex
nihilo habet ꝑncipiū: nullo mō ha/
bet ꝑncipiū ſ; necꝫ finē habebit. Si
em̄ finē habitura est: nō est sūme im/
mortalis nec summe incorruptibil': ſ;
constat qꝫ est summe īmortalis ꝛ in/
corruptibilis: nō habebit igit̄ finē.
Amplius: si finē habitura est: aut
volens aut nolens deficit. Sed pro
certo nō est bonū simplex cuius vo/
luntate perit sūmmū bonū: At ipsa
est verū ꝛ simplex bonum: quare sua
spōte nō deficiet ipa: qm̄ certū est eē
summū bonū. Si vero nolēs peritu/
ra est: nō est sūme potēs nec omni/
potēs: ſ; rōnis necessitas asseruit eā
sūme potentē esse ꝛ oīpotentē. Nō
g̊ nolēs deficiet: quare sic nec volēs
necꝫ nolens sūma natura finē habe/
bit: nullo mō finē habebit. Ampli⁹:
si illa sūma natura ꝑncipiū habebit
vel finē: nō est vera eternitas: quod
supra inexpugnabilit̄ inuētū ē. De/
inde cogitet q̄ potest qn̄ incepit aut
qn̄ nō fuit hoc veꝝ: scilicet qꝛ futuꝝ
erat aliq̄d: aut qn̄ desinet ꝛ nō erit ſ;
verū: scilicet qꝛ p̄teritum erit aliq̄d.
Quod si neutꝝ hoꝝ cogitari potest
ꝛ vtrū qꝫ hoc verū sine veritate esse
nō potest: impossibile est vl' cogitari
qꝫ veritas ꝑncipiū vel finē habeat.
Deniqꝫ si veritas habuit ꝑncipiū
vel habebit finem anteq̄ ipa incipe/
ret: veꝝ erat tūc qꝛ nō erit veritas: ꝛ
postq̄ finita erit: veꝝ erit tūc qꝛ nō
erit veritas. At qꝛ veꝝ nō pōt esse
sine veritate: erat igit̄ veritas anteq̄
esset veritas: ꝛ erit veritas postq̄ fi/
nita erit ꝟitas: qđ incōueniētissimū
est. Siue igit̄ dicat̄ veritas habere: si/
ue intelligat̄ nō habere ꝑncipium vl'
finē: nullo mō claudi pōt ꝟitas ꝑn/
cipio vl' fine: q̄re idē sequit̄ de sūma
natura quia ipa summa veritas est.

Quō nihil fuit ante aut erit post illā: Ca. XVIII.

Sed ecce iterū īsurgit nihil: ꝛ
quecūqꝫ hacten⁹ ratio in ve/

ritate ⁊ necessitate concorditer a te/ stātib⁹ dissernit: asserit esse nihil. Si eñ ea q̄ supra digesta sūt necessarie veritatis munimine firmata sūt: nō fuit aliq̄d ante summaȝ essentiā nec erit aliq̄d post eā: q̄re nihil fuit ante eā ⁊ nihil erit post eā. Nā aut aliq̄d aut nihil necesse est p̄cessisse vel subsecutuꝝ eē. Qui āt dic̄ q̄ȝ nihil fuit ante ipam ⁊ nihil erit post ipsam: id pronūciare videt̄ quia fuit ante ip/sam quando nihil erat: ⁊ erit post ipsaȝ qñ nihil erit. Qñ ergo nihil erat illa nō erat: ⁊ qñ nihil erit illa n̄ erit: Quō ergo nō icepit ex nihilo: aut q̄ modo n̄ deueniet ad nihilū si illa nōdum erat cū iam erat nihil: ⁊ eadem iam non erit: tamē adhuc erit nihil? Quid ergo molita est tāta moles argumentoꝝ: si tam facile demoliunt̄ iteꝝ in nihilum molimina eoruȝ? Si namq̧ ꝯstituit̄ vt summū esse nihilo ⁊ p̄cedenti succedat ⁊ subsequēti decedat: quicquid supra statuit veꝝ necessitate destituit̄ p inane nihilum. An potius repugnādū est nihilo ne tot structure necessitate rōnis a nihilo expugnent̄: ⁊ summū bonuȝ q̄d lucerna veritatis quesitū ⁊ inuentū est: amittat̄ pro nihilo? Potius igit̄ asserat̄ si fieri potest q̄ȝ nihil nō fuit ante summā essentiā nec erit post il/lā: q̄ȝ dū locus dat̄ ante vel post il/lam nihilo per nihilū reducat̄ ad nihilum illud esse q̄d per seipsum conduxit id quod erat nihil ad esse. Duplicem namq̧ vna ꝓnūciatio gerit sentētiā: cū d̄r: q̄ȝ nihil fuit ante summā essentiam. Unus eñ est eius sensus: quia pri⁹ q̄ȝ sūma essentia eēt fuit cū erat nihil. Alter vero eius ē intellectus: q̄ȝ ante summā essentiaȝ nō fuit aliq̄d: veluti si dicā: nihil docuit me volare. Hoc aūt sic exponā: q̄ȝ ipȝ nihil q̄d signat nō aliq̄d docuit me volare: ⁊ erit falsuȝ: aut q̄ȝ nō docuit me aliq̄d volare: q̄d est verū. Prior itaq̧ sensus est: quē sequitur supra tractata incōuenientia: ⁊ omi moda ratione ꝓ falso repellit̄. Alt̄ vero est q̄ superioribus ꝑfecta coheret ꝯuenientia: ⁊ tota illoꝝ ꝯtextiōe verus esse cōpellit̄: quia cū dicit̄ nihil fuit ante illā: s̄m posteriorē intellectū accipiendū est: nec sic est exponendū vt intelligat̄ aliqñ fuisse qñ illa nō erat ⁊ nihil erat: sed ita vt intelligat̄ quia ante illā nō fuit aliq̄d. Eadem rō est duplicis intellectus si nihil dicat̄ post illā esse futuꝝ. Si ergo hec interp̄tatio que facta est de nihilo diligent̄ discernit̄: verissime nec aliq̄d nec nihil summā essentiam aut p̄cessisse aut subsecuturuȝ esse: ⁊ nihil fuisse ante vel post illā esse s̄bsecutuꝝ ꝯcludit̄: Etem̄ nulla iā ꝯstitutorū soliditas vili inanitate ꝯcutit̄.

Q̄ȝ illa sit in omni loco ⁊ tēpore: Capl̄m XIX.

Qamq̧ aūt supra cōclusum sit q̄ȝ creatrix hec natura vbiq̧ ⁊ i omnib⁹ ⁊ ꝑ oīa sit: ⁊ ex eo q̄ȝ nec incepit nec desinet esse ꝯsequat̄ q̄ȝ semꝑ fuit ⁊ ē ⁊ erit: sentio tñ quiddā cōtradictionis submurmurare: q̄d me cogit diligenti⁹ vbi ⁊ qñ illa sit indagare. Itaq̧ summa essentia aut vbiq̧ ⁊ semꝑ ē aut tātū et alicubi ⁊ aliquādo aut nusq̄ȝ ⁊ nunq̄ȝ: Q̄d dico aut in omni loco vel tēpore aut determināte in aliquo vl̄ in nullo. Sed q̄d videt̄ repugnātius: q̄ȝ vt q̄d v̄issime ⁊ sūme est: id nusq̄ȝ ⁊ nūq̄ȝ sit? Falsum est igit̄ illā nusq̄ȝ ⁊ nunq̄ȝ esse. Deinde quomō nulluȝ bonū nec penitus aliquid est sine ea si ipsa nusq̄ȝ vel nunq̄ȝ est: nusq̄ȝ vel nūq̄ȝ aliq̄d bonū est: ⁊ nusq̄ȝ vl̄ nūq̄ȝ omnino aliquid est? Q̄d q̄ȝ falsum sit nec dicere op⁹ ē. Falsū igit̄ ē ⁊ illud q̄d illa nusq̄ȝ aut nūq̄ȝ sit. Aut ē ergo determinate alicubi ⁊ aliquando aut vbiq̧ ⁊ semꝑ. At si determinate est in aliquo loco vel tempore: ibi ⁊ tūc tm̄ vbi ⁊ qñ ipa ē: pōt aliq̄d esse. Ubi vero ⁊ qñ ipsa nō est: ibi et tunc penitus nulla est essentia: quia

sine ea nihil est: vnde ꝯsequetur vt sit aliquis loc⁹ ꝛ aliquod tẽpus vbi ꝛ quando oĩno nihil est. Quod quoniam est falsũ: ipe nã qꝫ loc⁹ ꝛ tẽpus ipm aliquid est: non põt eẽ sũma natura alicubi vel aliquando determinate. Quod si dicatur determinate ipsa p se alicubi ꝛ aliquando est: sed p potentiam suam est vbiqꝫ vel quãdocũqꝫ aliquid est: nõ est verum: quoniam enim potentiã eius nihil aliud quam ipsam esse manifestũ est: nullo modo potẽtia eius sine ipsa est. Cum ergo nõ sit alicubi vel aliquando determinate: necesse est vt sit vbiqꝫ ꝛ semp: id est in omni loco vel tpe.

Quod in nullo sit loco aut tẽpore. Caplm. XX.

Quod si ita est: aut tota est in omni loco vel tpe: aut tantũ quelibꝫ ps eius: vt altera ps sit extra oẽm locũ ꝛ tẽpus. Si vero partim est ꝛ partim nõ est in oĩ loco vel tẽpore: partes habet: quod falsum est. Nõ igitur partim est vbiqꝫ ꝛ semper: aut enim sic est intelligendũ vt tota simul sit in oĩbus locis vel tẽporibus ꝛ p partes in singulis: aut sit vt tota etiã in singulis. Verũ si p partes in singulis est: nõ effugit partiũ cõpositionẽ ꝛ diuisionẽ: quod valde alienũ a summa natura inuentũ est. Quapropter nõ est ita tota in omnibus locis vel tẽporib⁹ vt p partes sit ĩ singulis. Restat altera pars discutienda: scilicet qualiter summa natura sit tota in omnib⁹ ꝛ singulis locis vel tẽporib⁹. Hoc nimirũ esse nõ potest nisi aut simul aut diuersis tẽporib⁹. Sed quoniam ratio loci aut ratio tẽporis quas hactenus simul progressas eisdẽ vestigijs vna potuit indagare ꝓsecutio: hec ab ĩuicẽ digrediẽtes disputationẽ videntur diuersis quasi fugere anfractib⁹: singillatim suis inuestigentur discussiõib⁹. Primũ ergo videatur si summa natura tota possit esse in singulis locis aut simul aut p diuersa tẽpora. Deinde idipm in tẽporibus inquiratur. Si igitur tota est simul in singulis locis: p singula loca sunt singule tote. Sicut enim locus a loco distinguitur vt singula loca sint: ita id quod totũ est in vno loco ab eo quod eodem tẽpore totũ est in alio loco distinguitur vt singula tota sint. Nã quod totũ est ĩ aliquo loco: nihil ei⁹ est quod nõ sit in ipso loco. At de quo nihil est quod nõ sit in aliquo loco: nihil est de eo quod sit eodẽ tẽpore extra eundẽ locũ. Quod igitur totũ est in aliquo loco: nihil est eius quod eodẽ tẽpore sit extra ipm locũ. Sed de quo nihil est extra quẽlibet locũ: nihil ei⁹ est eodẽ tẽpore in alio loco. Quare quod totũ est ĩ quolibet loco: nihil est simul in alio loco. Quod igitur totũ est in aliquo loco: quõ totũ simul ẽ ĩ alio loco si nihil de eo põt esse in alio loco? Quoniam igitur vnũ totũ non põt esse simul in diuersis locis totum: consequitur vt per singula loca singula sint tota si in singulis locis simul aliquid ẽ totũ. Quapropter si summa natura tota est vno tẽpore in singulis omnib⁹ locis: quot singula loca esse possunt: tot singule sunt nature summe: quod irrationabile est opinari. Nõ est igitur tota vno tẽpore ĩ singulis locis. At vero si diuersis tẽporib⁹ tota est in singulis locis: quando est in vno loco: nullũ bonũ ꝛ nulla essentia est interim in alijs locis: quia sine ea prorsus aliquid nõ existit: Quod absurdũ esse vel ipsa loca ꝓbant quod nõ nihil sed aliquid sunt. Nõ est itaqꝫ summa natura tota in singulis locis diuersis temporibus. Quod si nec eodem tempore nec ĩ diuersis temporibus tota est in singulis locis: liquet quia nullo modo est tota in singulis omnib⁹ locis. Nũc igitur est indagandũ si eadẽ sũma natura sit tota in singulis tẽporibus: aut simul aut distincte per singula tẽpora.

Quomodo sit in omni et in nullo loco:

Capitulum. XXI.

Sed quod est aliquod totum simul in singulis temporibus si ipsa tempora simul non sunt? Si vero separatim et distincte tota est in singulis temporibus: quemadmodum aliquis homo totus est heri et hodie et cras: proprie dicitur quia fuit et est et erit: Ergo eius etas que nihil aliud est quam eius eternitas non est tota simul sed est partibus extensa per temporum partes: At eius eternitas nihil aliud est quam ipsa essentia. Summa igitur essentia erit divisa per partes secundum temporum distinctiones. Si enim eius etas per temporum cursus producitur: habet cum ipsis temporibus presens preteritum et futurum. Quid autem aliud est eius etas vel existendi diuturnitas quam eius eternitas? Ergo cum eius eternitas nihil aliud sit quam eius essentia: sicut supra digesta ratio indubitabiliter probat: si eius eternitas habet preteritum presens et futurum: consequenter quoque eius essentia habet preteritum presens et futurum. At quod preteritum est non est presens vel futurum: et quod presens est non est preteritum nec futurum: et quod futurum est non est preteritum vel presens: quomodo ergo stabit quod supra rationabili et perspicua necessitate claruit quia illa summa natura scilicet nullo modo composita sed summe simplex est et summe incommutabilis si aliud et aliud est in diversis temporibus: et per tempora distributas habet partes: aut potius si illa vera sunt: immo quia liquido vera sunt: quomodo hec possibilia sunt? Nullo igitur modo creatrix essentia aut etas aut eternitas eius recipit preteritum vel futurum. Presens enim quomodo non habet si vere est? sed fuit significat preteritum: et erit futurum. Nunquam igitur illa fuit vel erit: quare non est distincta sicut nec simul tota in diversis singulis temporibus. Si igitur sicut discussum est nec sic est tota in omnibus locis vel temporibus ut semel sit tota in omnibus et per partes in singulis: nec sic ut tota sit in singulis: manifestum est quia non est ullo modo in omni loco vel tempore tota. Et quoniam similiter peruisum est quia nec sic est in omni loco vel tempore ut pars sit in omni et pars sit extra omnem locum vel tempus: impossibile est ut sit ubique et semper. Nullatenus enim potest intelligi esse ubique et semper nisi aut tota aut pars. Quod si nequaquam est ubique et semper: aut erit determinate in aliquo loco vel tempore: aut in nullo determinate: aut eam in aliquo non posse esse iam discussum est. In nullo igitur loco vel tempore: id est nusquam et nunquam est. Non enim potest esse nisi aut in omni aut in aliquo. Sed rursus cum constet inexpugnabilter non solum quia est per se et sine principio et sine fine: sed quia aliquid sine ea nec usquam nec unquam est: necesse est illam esse ubique et semper.

Quomodo melius possit intelligi esse semper quam in omni tempore: Capitulum. XXII.

Quomodo ergo conveniunt hec tam contraria secundum prolationem et tam necessaria secundum probationem? Fortasse quodammodo est summa natura in loco vel tempore quo non prohibetur sic esse simul tota in singulis locis vel temporibus: ut tamen non sint plures tote sed una sola tota: nec eius etas que non est nisi vera eternitas non sit distributa in preteritum presens et futurum. Non enim videntur hac lege loci ac temporis cogi nisi ea que sic sunt in loco vel tempore ut loci spacium vel temporis diuturnitatem non excedant. Quare sicut de his que huiusmodi sunt unum idemque totum simul non posse esse totum in diversis locis vel temporibus omni veritate asseritur: ita in his

que hm̃oi nõ sũt: idipm̃ nulla neces/
sitate cõcludit. Jure namq; dici vi/
detur q̃ tantũ ei⁹ rei sit aliqs locus
cui⁹ quantitatẽ locus circũscribẽdo
ↄtinet ⁊ ↄtinendo circũscribit: ⁊ q̃
ei⁹ rei solũ sit aliq̃d tp̃s cui⁹ diutur/
nitatẽ tp̃s metiẽdo aliquo mõ termi
nat ⁊ terminãdo metitur. Quapro/
pter eius amplitudini aut diuturni/
tati nulla meta vel a loco vel a tem/
pore opponit: illi nullũ esse locũ vł
tẽpus vere ꝓponit. Qm̃ nãq; nec
locus illi facit q̃d locus: nec tẽp⁹ q̃d
tp̃s: nõ irrõnabilr̃ dr̃ q̃ nlł̃s loc⁹ ẽ
ei⁹ loc⁹ ⁊ nullũ tp̃s est ei⁹ tẽp⁹. Qd̃
vero nullũ locũ aut tempus habere
cõspicit: id ꝑfecto nlł̃aten⁹ loci aut
tẽporis legẽ subire ↄuincit. Nulla
igit lex loci aut tẽporis naturã illã
aliquo modo cogit: quã null⁹ locus
aut temp⁹ aliqua continentia clau/
dit. Que nã aũt rõnalis ↄsideratio
omnimoda rõe nõ ↄcludat vt crea/
tricem summã q; omniũ substantiã
quã necesse est alienã esse ⁊ liberam
a natura: ⁊ iure oĩm que ip̃a fecit de
nihilo vlla loci cohibitio vel tem/
poris includat: cũ potius eius potẽ/
tia que non est aliud q̃ eius essentia
cũcta a se facta sub se cõtinendo con
cludat? Quõ quoq; nõ est impudẽ
tis imprudẽtie dicere q̃ summe ve/
ritatis aut locus circũscribat quan/
titatẽ: aut tẽpus metiat diuturnita/
tem: que nullã penitus localis vł tẽ
poralis distẽsionis magnitudinẽ su/
scipit vel paruitatẽ? Qm̃ itaq; loci
hoc est ⁊ tẽporis ↄditio vt tantũmo
do quicquid eoꝝ metis claudit nec
partiũ fugiat rationẽ vel qualẽ su/
scipit locus eius sc̃dm quantitatẽ vł
qualẽ patit tẽpus eius sc̃dm diutur
nitatẽ: nec vllo mõ possit totũ a di/
uersis locis vel tẽporib⁹ simul cõti/
neri: quicq̃d vero loci vł tẽporis cõ
tinẽtia nequaq̃ coercet: nulla loco/
rum vel tẽporũ lege ad partiũ mul/
tiplicitatẽ cogat aut p̃sens esse totũ
sił pluribus locis aut tẽporib⁹ prohi/
beat: qm̃ inquã hec est cõditio loci
aut tẽporꝫ: ꝑculdubio sũma substan
tia q̃ nulla loci vel tẽporꝫ continẽtia
cingit: nulla eoꝝ lege constringitur.
Quare qm̃ sũmã essentiã totã ⁊ in/
euitabilis necessitas exigit nulli lo/
co vel tẽpi deesse: ⁊ nulla ratio loci
aut tẽporis ꝓhibet omni loco vel tẽ
pori simul totã adesse: necesse est eã
simul totã oĩbus ⁊ singulis locis et
tẽporib⁹ presentẽ esse. Nõ eñ quia
huic loco vł tẽpori p̃sens ẽ: iccirco ꝓ
hibet illi vel illi loco aut tẽpori sił
et similit p̃sens esse: nec qm̃ fuit aut
est aut erit: ideo eternitatis ei⁹ aliq̃d
euanuit a p̃senti tẽpore ⁊ p̃terito q̃d
iã nõ est: aut trãsit cũ p̃senti q̃d vix
est: aut vẽturũ est cũ futuro q̃d non
dũ est. Nullaten⁹ nãq; cogit vel ꝓ/
hibet lege locoꝝ vel tempoꝝ alicubi
aut aliquãdo esse vel nõ esse: q̃d nul
lo mõ intra locũ vel tẽpus claudit
suũ esse. Nã si ipsa summa essentia
dicit esse in loco aut tpe: q̃uis de il/
la ⁊ de localibus siue temporalibus
naturis vna sit ꝓlatio ꝓpter loquẽ/
di cõsuetudinẽ: diuersus tamẽ est in
tellectus ꝓpter reꝝ dissimilitudinẽ.
In illis nanq; duo quedã eadẽ pro
latio significat: id est: q̃ p̃sentia sũt
locis ⁊ tẽporib⁹ in quib⁹ esse dicun/
tur: ⁊ q̃ ↄtinent ab ip̃is: in summa
vo essentia vnũ tm̃ percipit: id est
q̃ p̃sens est: nõ etiã q̃ ↄtinet. Vñ
si vsus loq̃ndi admitteret: ↄuenien/
tius dici videret esse cũ loco vel tẽ/
pore q̃ in loco vel tpe. Veri⁹ eñ si/
gnificat ↄtineri aliq̃d cũ dr̃ eẽ ĩ alio
q̃ cũ dr̃ eẽ cũ alio. In nlł̃o itaq; lo/
co vł tpe ꝓp̃e dr̃ esse: q̃ oĩno a nlł̃o
alio ↄtinet: ⁊ tñ in oĩ loco vł tpe suo
q̃dãmodo dici põt esse: qm̃ quicq̃d
aliud est ne ĩ nihilũ cadat: ab ea pre
sente sustinet: in oĩ loco ⁊ tpe est: q̃
nulli abest ⁊ in nlł̃o est: q̃ nullũ lo/
cũ aut tẽp⁹ habet: nec in se recipit di
stinctiões locoꝝ aut tẽpoꝝ: nec hic
nec illic vel alicubi vel tũc vel nunc
vel aliq̃ñ; nec sc̃dm labile presens

quo vtimur tēpus est: aut scdm pteritū vel futuꝝ fuit vel erit: qm̄ h circūscriptoꝝ ꝛ mutabiliū ꝓpria sunt: qꝛ illa nō est: ꝛ tamē hec de ea q̄dā modo dici pnt: qm̄ sic est p̄sens oīb⁹ circūscriptis ꝛ mutabilib⁹: ac si illa circūscribaꝫ eisdē locis: ꝛ muteꝫ tēporibus. Patet itaqꝫ ꝙ q̄ntū satis est ad dissoluēdū que insonabat cōtrarietatē qualiter sūma oīm eēntia vbiqꝫ ꝛ semp ꝛ nusq̄ꝫ ꝛ nunq̄ꝫ: id ē in oī ꝛ in nllo loco aut tpe sit iuxta diuersoꝝ intellectū ꝯcordē vitatē.

Quō meli⁹ itelligi possit eē vbiqꝫ q̄ꝫ i oī loco: C. XXIII

Ex cū ꝯstet eandē sūmā naturā nō magis esse in oībus locis q̄ꝫ in omnib⁹ que sunt: non velut que ꝯtineaꝫ: ſ que penetrādo cūcta ꝯtineat: cur nō dicaꝫ eē vbiqꝫ: hoc sensu vt potius intelligatur esse in oībus que sūt: q̄ꝫ tantū in oībus locis: cū hūc intellectum ꝛ rei veritas exhibeat ꝛ ip̄a localis verbi ꝓprietas nequaq̄ꝫ ꝓhibebat? Solem⁹ nāqꝫ localia verba sepe irreprehensibiliter attribuere reb⁹: que nec loca sūt nec circū scriptōe locali cōtinenꝫ: velut si dicam ibi esse intellectū in aīa vbi est rōnalitas. Nā cuꝫ ibi ꝛ vbi aduerbia localia sint: non tamē locali circū scp̄tiōe aut aīa cōtinet aliq̄d aut intellect⁹ aut rōnalitas cōtineꝫ. Quare summa natura scdm rei veritatē dicitꝫ apti⁹ vbiqꝫ esse scdm hāc significationē: vt intelligaꝫ esse in oībus que sunt: q̄ꝫ intelligaꝫ ī oīb⁹ locis. Et qm̄ sicut supra exposite rōnes docēt: aliter esse non potest: necesse est eā sic esse in oībus que sunt: vt vna eadēqꝫ pfecte tota simul sit in singulis.

Ꝙ nullis mutabilis sit accidētib⁹: Ca. XXIIII.

Undē quoqꝫ sūmā substantiā ꝯstat sine principio: ꝛ sine fine esse: nec habere pteritū aut futuꝝ: nec ē tēporale: hoc est labile p̄sens quo nos vtimur: qm̄ etas sue eternitas eius q̄ nihil aliud est q̄ꝫ ip̄a: īmutabilis ꝛ sine partib⁹ est. Nonne ġ semp qd̄ videꝫ designare totū tēpus: multo verius si de illa dicitꝫ intelligiꝫ significare eternitatē que sibiip̄i nunq̄ꝫ est dissimilis: q̄ꝫ tēpoꝝ varietatē q̄ sibiipsi semp ē in aliq̄ nō similis? Quare si dicitꝫ semper esse: qm̄ idē est illi esse ꝛ viuere: nihil melius intelligiꝫ q̄ꝫ eterne esse vl' viuere: id est interminabilē vitaꝫ simul pfectā totā obtinere. Uideꝫ aūt eius eternitas esse interminabil' vita sil' pfecte tota existēs. Cū enim supra iā satis liq̄at ꝙ eadē substantia nō sit aliud q̄ꝫ vita sua ꝛ eṫnitas sua: nec sit aliquo mō terminabilis nec nisi simul ꝛ pfecte tota: quid aliud est vera eternitas que illi soli cōuenit q̄ꝫ interminabilis vita simul ꝛ pfecte tota existēs? Nā vel hoc solo verā eternitatē soli inesse illi substātie que sola nō facta: ſ factrix esse īuēta est: aperte pcipiꝫ q̄ꝫ vera eternitas pꝛicipij finisqꝫ meta carere intelligiꝫ: qd̄ nulli rerū creataꝝ cōuenire eo ip̄o ꝙ d̄ nihilo facte sūt ꝯuincitꝫ. Sed hec essentia quā patuit omnimode sibi esse eandē substantialiꝫ nō est aliq̄ñ a se diuersa vel accidentaliter. Uerū qm̄ est sūme incōmutabilis: si p accidētia: pōt: nō dicā eē: ſ vel intelligi variabil'. Et ecōtra qm̄ nō est pticeps accidētis cū ꝛ h ipm ꝙ maioꝛ est oībus alijs natur[is] ꝛ qd̄ simul dissimilis est illi videaꝫ accidere. Sed q̄d repugnāt quoꝛūdam que accidētia dicunꝫ susceptibilitas et naturalis incōmutabilitas: si eoꝝ assumptiōe nullā substātiā ꝯsequatur variabilitas? Oīm quippe q̄ accidētia dicunꝫ alia nō nisi cū aliqua participātis variatione adesse ꝛ abesse posse intelligunꝫ: vt oēs coloꝛes alia oīno nullā vel accedēdo vel recedēdo mutationē circa id de quo dicunꝫ efficere noscunꝫ vt quedā relationes. Cōstat nāqꝫ qꝛ homini post

annū p̄sentem nascituro nec maior nec mior nec equalis sim nec simil': Oēs aūt relatiōes has vtiqꝫ cū nat⁹ fuerit sine omni mei mutatiōe ad illum habere potero: ⁊ amittere scd̓m q̄d crescet vel p qualitates diuersas mutabit̓. Palam itaqꝫ fit: q̄ eoꝝ q̄ accidētia dicunt̓: quedā aliq̄tenus attrahūt cōmutabilitatē: quedā ꝟo nullaten⁹ subtrahūt ĩmutabilitatē. Sicut igit̓ sūma natura accidētibus mutationē efficiētibus nunq̄ in sua simplicitate locū tribuit: sic scd̓m ea que nullaten⁹ sūme incōmutabilitati repugnāt aliq̄n dici aliq̄d non respuit: ⁊ tamē aliq̄d eius essentie vn̄ ipsa variabilis intelligi possit nō accidit: Vn̄ hoc quoqꝫ ↄcludi potest q̄ nullius accidētis susceptibilis ē. Quippe queādmodū illa accidētia que mutationē aliquā accedēdo vl' recedēdo faciūt: ipa suo effectu vere accidere rei quā mutāt p̄pēdūt̓: sic illa q̄ a simili effectu deficiūt impro prie dici accidētia dep̄hēdunt̓. Sic igit̓ semp sibi eē ē omnimode eadē substātialit̓: ita nunq̄ est a se diuersa vllo mō vel accidētaliter. Sed q̄quo mō sese habeat ratio de p̄prietate noīs accidentiū: illd̓ sine dubio veꝝ est: q̄ de sūme incōmutabili natura nihil potest dici vnde mutabil' possit intelligi.

Quō illa dicēda sit substantia: ⁊ q̄ sit extra omnez substantiā ⁊ singulariter sit quicquid est: Ca. XXV.

Sed si ratū est q̄d de hui⁹ nature simplicitate p spectū est: quō substātia est? Nā cū omnis substātia admixtionis differētiarū vel mutatiōis accidentiū sit susceptibilis: hmōi ĩmutabilis sinceritas oīmode admixtiōi siue mutatiōi est inaccessibilis quō ergo obtinebit eā esse quālibet substātiā: nisi dicatur substātia p essentia: ⁊ sic sit extra sic est supra oēm substātiā? Nā quantum illud esse quod per se est quicquid est ⁊ d̄ nihilo facit oīe aliđ eē: diuersū est ab eo esse q̄d p aliđ fit de nihilo quicquid ē: tātū oīno distat sūma substātia ab his q̄ nō sunt idē quod ipsa. Cunqꝫ ipa sola oīm naturaꝝ habeat a se sine alterius nature auxilio esse q̄cquid est: quō nō est singulariter absqꝫ sue creature ↄsortio q̄cquid ipsa est? Vn̄ si qn̄ illi est cū alijs noīs alicui⁹ cōmunio: valde proculdubio intelligenda est diuersa significatio.

Q̄ nō cōtineatur in communi tractatu substantiaꝝ et tamē sit substātia ⁊ indiuiduus spūs: Ca. XXVI

Constat igit̓ q̄ illa substātia nullo cōmuni tractatu substātiaꝝ includit̓ a cui⁹ essentiali cōmuniōe oīs natura excludit̓. Nēpe cum oīs substātia tractet̓ aut esse vniuersalis que plurib⁹ substātijs essentialiter cōmunis est: vt hominē esse cōmune est singulis hominib⁹: aut esse indiuidua q̄ vniuersalē essentiā cōmunē habet cum alijs: queādmodū singuli hoīes cōmune habēt cū singulis vt hoīes sint: quō aliquis summā naturā in aliaꝝ substātiaꝝ tractatu ↄtineri intelligit: q̄ nec in plures substantias se diuidit: nec cū aliqua alia p essentialē cōmūionē se colligit? Qm̄ tn̄ ipa non solū certissime existit: s̄ etiā summa oīm existit: ⁊ cuiuslibꝫ rei eēntia dici solet substātia: p̄fecto itaqꝫ si q̄d dici pōt digne nō p̄hibet̓ dici substantia: ⁊ qm̄ n̄ noscit̓ dignior eēntia q̄ spūs ⁊ corp⁹: ⁊ ex his dignior ē spūs q̄ corp⁹: vtiqꝫ eadē asserēda ē esse spūs ⁊ nō corp⁹. Qm̄ aūt nec ille partes sūt eiusdē spūs: nec plures eē pn̄t eiusmodi spūs: necesse est vt sit oīno indiuidu⁹ spūs. Qm̄ em̄ sic supra ↄstat: nec ptib⁹ est cōposit⁹ nec vllis differētijs vel accidentib⁹ intelligi pōt esse mutabilis: impossibile est vt

qualibet sectiõe sit diuisibilis.

Q idem spiritus simpliciter sit: et creata illi cõparata nõ sint. Ca. XXVII.

Videt̃ & ɔsequi ex p̃cedẽtibus q̃ iste sp̃us q̃ sic suo quodã mirabiliter singl'ari et singulariter mirabili mõ est quadã rõne solus sit: alia vero quecũq; vident̃ esse huic collata: nõ sint. Si em̃ diligẽt̃ intẽdat̃: ille solus videbit̃ simpliciter et pfecte et absolute esse: alia vero oĩa vere nõ esse et vix esse: q̃m nã q; idẽ sp̃us pp̃ter incõmutabilẽ eternitatẽ suã nullo mõ scd̃m aliquẽ motũ dici põt q2 fuit aut erit: s simplicit̃ est: nec mutabiliter est aliquid qd̃ aliqñ aut nõ fuit aut nõ erit: neq; nõ ẽ qd̃ aliqñ fuit aut erit: s quicq̃d ẽ semel et simul et interminabiliter est. Q̃m in q̃tũ hmõi ẽ esse ei⁹: iure ip̃e simpliciter et absolute et pfecte d2 eẽ. Q̃m vero oĩa alia scz3 aliq̃d mutabiliter aliqñ aut fuerẽt aut erũt qd̃ nõ sunt: aũt sũt qd̃ aliqñ nõ fuerũt vel nõ erũt: et q̃m hoc q2 fuerũt iam nõ est: illud aũt scilicet q2 erũt nõdum est: et hoc quod in labili breuissimo q; et vix existẽte presenti sũt: vix ẽ. Q̃m & tã mutabiliter sũt: nõ imerito negant̃ simpliciter et pfecte et absolute esse et asserũt̃ vere non esse et vix esse. Deinde cum oĩa q̃cũ q; alid̃ sũt q̃3 ipse: de nõ esse venerũt ad esse: nõ p se s p aliud: et cũ d̃ esse redeant ad nõ esse: q̃tũ ad se nisi sustineant̃ p aliud: quõ illis simpliciter cõuenit aut pfecte siue absolute esse et nõ magis vix esse aut fere non esse? Cũ q; eẽ solius eiusdẽ ineffabilis spiritus intelligi nll'o modo possit: aut nõ esse inceptũ: aut aliquẽ pati posse ex eo qd̃ est ĩ nõ esse defectũ: et q̃cquid ip̃e est nõ sit p aliud q̃3 p se: id est p s qd̃ ip̃e est: nõne hui⁹ eẽ merito ĩtelligit̃ simplicit̃ solũ pfectum et absolutũ? Qd̃ vero sic simpl'r et omnimoda rõe solũ ẽ pfectũ simplicit̃ et absolutũ: id nimirũ q̃dãmõ iure dici põt solũ eẽ: et ecõtra q̃cq̃d p supiorẽ rationẽ nec simpliciter nec pfecte nec absolute esse: s vix eẽ aut fere nõ esse cognoscit̃: id vtiq; aliquo modo recte nõ esse dicit̃. Scd̃m hãc igitur rationẽ ille solus creator sp̃us est: et oĩa creata nõ sũt: nec tamẽ oĩno nõ sũt: quia p illũ qui solus absolute ẽ de nihilo aliquid facta sũt.

Q eius locutio idip̃m sit qd̃ ip̃e: nec tamẽ sint duo s vnus sp̃us. Ca. XXVIII.

Iam nũc his q̃ de p̃prietatibus hui⁹ summe nature ad p̃sens mihi ducere rationem sequenti occurrũt: pspectis oportunum existimo vt de eius locutiõe p quã facta sũt oĩa si quid possim cõsiderẽ. Etem̃ cũ oĩa q̃ de illa supra potui aĩaduertere rõnis robur inflexibile teneãt: illd̃ me maxime cogit de illa diligẽtius discutere: quia idip̃m qd̃ ipse sũmus sp̃us est pbatur esse. Si em̃ ille nihil fecit nisi per seip̃m: et quicquid ab eo factũ est p illam est factũ: quomõ illa est aliud q̃3 est idem ipse? Amplius: asserunt vtiq; inexpugnabiliter ea que iam inuenta sunt: quia nihil oĩno potuit vnq̃3 aut potest subsistere preter creantẽ spiritũ et eius creaturã. Hãc vero spirit⁹ eiusdẽ locutionẽ impossibile est inter creata cõtineri: q̃m quicq̃d creatũ sbsistit: per illam factũ ẽ: illa vero p se fieri nõ potuit. Nihil q̃ppe p seip̃m fieri potest: quia quicq̃d fit posterius est eo p quod fit: et nihil est posteri⁹ seipo. Relinq̃t̃ itaq; vt hec summi spirit⁹ locutio cũ creatura esse nõ possit: nõ sit aliud q̃3 summus spiritus. Deniq; hec ipsa locutio nihil aliud põt intelligi q̃3 eiusdem sp̃us intelligẽtia q̃ cũcta intelligit. Quid em̃ est aliud illi rẽ loqui aliquã s loquendi mõ q̃3 intelligere? Nã nõ vt hõ semp dicẽ qd̃ intelligit. Si igitur sũme simplex natura

nō est aliud q̃ qđ est sua intelligentia: queãdmodū est id qđ est sua sapiētia: necesse est vt siliter nō sit aliud: q̃ qđ est sua locutio. Sed qm̄ iã manifestū est: summū spiritū vnū tantū esse ⁊ oīmode indiuiduū: necesse est vt sit illi hec sua locutio cōsubstantialis: vt non sint duo sed vnus spiritus.

Qꝫ eadem locutio nō cōstet ex pluribus verbis sed sit vnum verbum:

Caplm̄. XXIX.

Ar igiť dubitē qđ supra dubiū dimiserã: scꝫ vtꝝ hec locutio in pluribꝰ verbis an in vno ṽbo cōsistat? Nã si sic est sūme nature ꝯsubstãtialis vt nō sint duo sed vnꝰ spūs: vtiq͡ꝫ sicut ille summe simplex est: ita ⁊ ista. Nō igiť cōstat pluribus verbis: ꝫ est vnū verbū ꝑ qđ facta sūt oīa. Sed ecce videť mihi suboriri nec facilis nec vllatenus sub ambiguitate relinquenda q̃stio. Etem̄ oīa hmōi ṽba quibꝰ res q̃slibet mēte dicimꝰ: id est cogitamꝰ similitudines ⁊ imagines sūt reꝝ quarū verba sunt: ⁊ oīs silitudo ⁊ imago tãto magis vel minꝰ est vera: quãto magis vel minꝰ imitať rē cuiꝰ est similitudo. Quid igiť tenendū est de verbo: quo dicunť: ⁊ ꝑ qđ facta sunt oīa? Erit aut nō erit silitudo eoꝝ q̃ ꝑ ipm̄ facta sūt? Si em̄ ipm̄ est ṽba mutabiliū silitudo: nō est ꝯsubstãtiale sūme incōmutabilitati: qđ falsū est. Si aūt nō est oīno vera ꝫ q̃liscunq͡ꝫ silitudo mutabiliū est: nō est verbuꝫ sūme veritatis oīno veꝝ: qđ absurdū est. At si nullū mutabiliū habet silitudinē: quō ad illiꝰ exemplū facta sūt? Uerū forsitã nihil hmōi remanebit ambiguitatꝭ: si queãdmodum in viuo hoīe veritas hoīs esse diciť: ĩ picto vero silitudo siue imago illiꝰ veritatis: sic existēdi veritas intelligať in verbo cuiꝰ essentia sic summe est vt q̃dãmodo illa sola sit. In his vero que in eiꝰ cōparatiōe quodãmodo nō sūt: ⁊ tñ ꝑ illud ⁊ ꝫm illđ facta sť aliq̃d: aliqua imutatio illiꝰ sūme eēntie ꝑpēdať: sic quippe verbū sūme veritatis: qđ ⁊ ipm̄ ē sūma ṽitas: nullū augmētū vł detrimētū sentiet: ꝫm hoc qđ magis vel minus creaturis sit sile: ꝫ potiꝰ necesse erit omne qđ creatū est: tãto magis esse: et tãto esse prestãtiꝰ: quãto similius est illi qđ sūme est: ⁊ sūme magnum est. Hinc etem̄ fortasse: imo nō fortasse: ꝫ ꝑ certo hinc oīs intellectus iudicat naturas q̃libet mō viuētes p̄stare nō viuētibꝰ: sentiētes non sentiētibꝰ: rōnales irratiōabilibꝰ. Qm̄ em̄ sūma natura suo quodã mō singulari: nō solū est: ꝫ ⁊ viuit ⁊ sentit: et rōnalis ē: liquet qm̄ oīa que sūt id qđ aliquo mō viuit: magis est illi sile: q̃ id qđ nullatenus viuit: ⁊ qđ mō quolibet vel corporeo sensu cognoscit aliquid: magꝭ est q̃ qđ nihil oīno sentit: ⁊ qđ rōnale ē: magis q̃ qđ rōnis capax nō est. Qm̄ vero simili rōne quedã nature magis minꝰ ve sūt q̃ alie: ꝑspicuū est. Queãdmodū em̄ natura illud p̄stãtius est: qđ ꝑ naturalē essentiã ꝓpinquiꝰ est prestantissimo: ita vtiq͡ꝫ illa natura magis ē: cuiꝰ essentia siliōr est summe essentie. Qđ sic quoq͡ꝫ animaduerti facile posse existimo. Nempe si cuilibet substãtie que ⁊ viuit ⁊ sensibilis ⁊ rationalꝭ est cogitatione auferatur qđ rōnalis ē: deinde qđ sensibilis: ⁊ postea qđ vitalis: postremo ipm̄ nudū esse qđ remanet: quis non intelligat q͡ꝫ illa substantia que sic paulatim destruiť: ad minꝰ ⁊ ad minꝰ esse: ⁊ ad vltimū ad nō esse gradatī ꝑduciť. Que aūt singillatī assumpta quãlibet essentiã ad minꝰ et minꝰ eē deducūt: eadē ordinatī assūpta illã ad magꝭ ⁊ magꝭ eē ꝑducūt. Patet igiť q͡ꝛ magis est viuēs substãtia q̃ nō viuēs: ⁊ sensibilis q̃ nō sensibilis: ⁊ rōnalis q̃ nō rōnalis. Non est itaq͡ꝫ dubiū q͡ꝫ oīs essentia

eoipso magis est pstātior qȝ est: quo similior est illi eētie q̄ summe est ⁊ summe pstat. Satis itaqȝ manifestū est in ꝟbo p qd̄ facta sūt oīa: nō esse eoꝝ similitudinē: ſ verā simplicēqȝ essentiā. In factis ꝟo nō esse simplicem absolutāqȝ essentiā: ſ vere illi⁹ essentie vix aliquā imitationē. Vñ necesse est nō idē ꝟbū ſ reꝝ creatarū silitudinē magis vl' min⁹ esse verū: ſ oēm creatā naturam eo altiori gradu eētie dignitatisqȝ ꝯsistere: q̄ magis illi ꝓpinquare videt'.

Qꝫ ipsum verbum nō sit similitudo factorum sed veritas eētie: facta vero sint aliqua veritatis imitatio: ⁊ q̄ nature magis sint qȝ alie et pstātiores: Ca. XXX.

Sed cū ita sit: quō illud quod simplicit' ē ꝟitas pōt esse verbū eoꝝ quoꝝ nō ē silitudo? cū omē verbū quo aliq̄ res sic mēte dicit' silitudo sit rei eiusdē: ⁊ si nō est verbū eoꝝ q̄ facta sūt p ipm: quō cōstabit q2 sit verbū? Nēpe omē ꝟbū alicui⁹ rei verbū est. Deniqȝ si nunqȝ creatura esset: nullū ei⁹ esset verbū. Quid igit'? An cōcludendū est: q2 si nullo mō esset creatura: nequaqȝ esset verbū illd̄ qd̄ est sūma ⁊ nulli⁹ indigēs essentia: aut fortasse illa sūma eētia q̄ verbū est: eētia quidē esset eterna: ſ verbū nō esset: si nihil vnqȝ p illam fieret? Eius em̄ qd̄ nec fuit nec est nec futurū est: nullū verbū eē pōt: veꝝ ſm hāc rationē si nūqȝ vlla pter summū spiritū eēt essentia: nullū oīno esset verbū ī illo. Si nullū in illo verbū esset: nihil apud se diceret: cū idem sit illi sic dicere aliquid qd̄ est ītelligere: nō aliq̄d ītelligeret: si nihil intelligeret: ſ summa sapiētia q̄ non est aliud qȝ idē spūs nihil intelligeret: qd̄ absurdissimū est. Quid igit'? Si em̄ nihil intelligeret: quō esset sūma sapiētia: aut si nullo mō esset aliq̄d pter illā: quid illa intelligeret? Sed nunq̄d seipam nō intelligeret: aut quō vel cogitari potest qȝ summa sapiētia se aliqñ nō intelligat: cū aliqñ mēs rōnalis possit nō solū suimet ſ ⁊ illius sūme sapiētie remīsci: ſ ⁊ illā ⁊ se ītelligere? Si em̄ mens hūana nullā ei⁹ vt suā habere memoriā aut intelligentiam posset: nequaqȝ se ab irrōabilib⁹ creaturis ⁊ illā ab omni creatura secū sola tacite disputādo: sicut nūc mēs mea facit: discerneret. Ergo summus ille spūs sic est et'n⁹: ita eterne sui memor est: ⁊ ītelligit se ad silitudinem mētꝭ rōnalis: īmo nō ad vlli⁹ similitudinē ſ ille pncipaliter: ⁊ mens rationalis ad ei⁹ silitudinē. At si eterne se intelligit: eterne se dicit. Si eterne se dicit: eterne est verbū eius apd̄ ipm. Siue igit' ille cogitetur nulla alia existēte eētia: siue aliīs existētibus: necesse est verbū illi⁹ coeternuꝫ illi esse cū ipso.

Qꝫ summus spūs seipm dicat coeterno verbo: Caplm. XXXI.

Sed ecce q̄renti mihi d̄ verbo: quo creator dicit: oīa q̄ fecit obtulit se verbū: quo seipm dicit q2 oīa fecit. An ſ alio ꝟbo dicit seipm ⁊ alio ea q̄ fecit: aut potius eodē ipso verbo quo dicit seipm dicit quecūqȝ fecit? Nā hoc quoqȝ verbū quo seipm dic: necesse est idipm esse qd̄ ipm est: sicut constat de ꝟbo illo quo dicit eā q̄ facta sūt a se. Cū em̄ etiā si nihil vnqȝ aliud esset nisi summ⁹ ille spūs: ratio tñ cogat ꝟbū illud quo se dicit ex necessitate esse: quid veri⁹ qȝ hoc verbum eius non eē aliō qȝ qd̄ ipe ē? Ergo si ⁊ seipm et ea q̄ facit ꝯsubstātiali sibi ꝟbo dicit: manifestū est q2 verbi q̄ se dicit ⁊ verbi quo creaturā dicit vna substātia est. Quō ergo si vna substātia ē duo verba sūt? Sed forsitan nō cogit idētitas sbstantie verbi vnitatē

admittere. Nā idē ipē q̄ his verbis loq̄r: eā dē illis habet substātiā ⁊ tn̄ verbū nō est. Sȝ vtiq̈ v̄bū q̄ se dic̄ sūma sapiētia ɔuenietissime dici pōt v̄bū ei⁹: ſm supiorē rōnē: q̄ ei⁹ pfectā tenet silitudinē. Nā nulla rōne negari pōt cū mēs rōnal̄ seipam cogitādo ītelligit: imaginē ipsi⁹ nasci in sua cogitatiōe: īmo ipsam cogitationē sui esse imaginē: ad suam silitudinē tāq̄ ex ei⁹ impssione formatā. Quācūq̈ eīn rē mens seu p corporis imaginationē seu p rōnē cupit veraciſ cogitare: ei⁹ vtiq̈ silitudinē q̄ntū valet in ipa sua cogitatiōe conaſ exprimere: qd̄ q̄nto veri⁹ facit: tāto rē ipsam veri⁹ cogitat: ⁊ h̄ quidē cū cogitat aliq̄d aliud qd̄ ipa nō ē: ⁊ maxime cū aliq̄d cogitat corp⁹ clari⁹ pspiciſ. Cū eī cogito notū mihi hominē absentē: formaſ acies cogitatiōis mee ī talē imaginē ei⁹ q̄lē illā p visū oculoꝝ ī mēoriā attraxi: q̄ imago in cogitatiōe v̄bū est eiusdē hoīs quē cogitādo dico. Habet igiſ mens rationalis cū se cogitādo intelligit secū imaginē suā ex se natā: id est cogitationē sui ad suā silitudinē quasi sua impssiōe formatā: q̄uis ipa se a sua imagine nō nisi rōne sola separe possit: q̄ imago ei⁹ verbū eius est.

Q̄ vno verbo dicat se et qd̄ fecit: Ca. XXXII.

Hoc itaq̈ mō q̄s neget sūmā sapientiā cū se dicēdo ītelligat gignere ɔsubstātialē sibi silitudinē suā: id est v̄bū suū. Qd̄ v̄bū licet de re tā singl̄ariter eminēti pprie aliq̄d satꝫ ɔuenienter dici nō possit: ſ tn̄ īcōueniēſ sic silitudo: ita ⁊ imago ⁊ figura ⁊ character ei⁹ dici pōt. Verbū aūt q̄ creaturā dicit: nequaq̄ siliter est v̄bū creature: q̄ nō est ei⁹ silitudo: ſ pncipalis essentia: ɔseq̄ſ igiſ vt ipam creaturā non dicat v̄bo creature. Cui⁹ ḡ v̄bo eam dicit: si nō dicit eā v̄bo ei⁹? Nā qd̄ dic̄: v̄bo dic̄: ⁊ verbū alicui⁹ est verbū: id est silitudo. Sed si nihil aliud dicit: q̄ se aut creaturā: nihil dicere pōt: nisi aut suo aut eius v̄bo. Si ḡ nihil dicit v̄bo creature: q̄cquid dicit verbo suo dicit. Vno igiſ eodē q̄ verbo dicit seipm ⁊ quecūq̈ fecit.

Q̄ suo verbo videri possit dicere creaturam: Caplm. XXXIII.

Sed quō tā differētes res scȝ creans ⁊ creata essentia dici possit vno verbo: p̄sertim cū v̄bū ipm sit dicēti coeternū: creatura aūt nō sit illi coet̄na? Forsitan q̄ ipsa est sūma sapientia ⁊ sūma rō in qua sūt oīa q̄ facta sſ: q̄eadmodū opus qd̄ fit scdm aliquā artē: nō solū q̄n fit: veꝝ ⁊ anteq̄ fiat ⁊ postq̄ dissoluiſ: semper est in ipsa arte non aliud q̄ qd̄ est ars ipa. Jccirco cum ipe sūmus spūs dicit seipm: dicit omnia q̄ facta sūt. Nā ⁊ anteq̄ fierent ⁊ cū iā facta sūt ⁊ cū corrūpunſ seu aliq̄ mō varianſ: sēp ī ipo sſ: nō qd̄ sūt in seipis: ſ qd̄ est idēipse. Etēīn in seipis sūt essentia mutabilis scdm mutabilē rōnē creata: in ipso vero sūt ipa prima eēntia ⁊ prima existēdi veritas: cui put magis vtcūq̈ illa similia sint: ita verius ⁊ p̄stātius existūt. Hoc itaq̈ mō nō irrōabiliſ asseri pōt: q̄ cū seipm dicit sūm⁹ ille spūs: dicit etiā quicq̄d factū est vno eodēq̈ verbo. Veꝝ cū ɔstet q̄ verbū eius ɔsubstātiale est illi ⁊ pfecte simile: necessario ɔsequiſ vt oīa que sunt in illo eadē ⁊ eodem mō sint in verbo eius. Quicq̄d igiſ factū est siue viuat siue nō viuat aut quocūq̈ sit in se: in illo est ipsa vita ⁊ veritas. Qm̄ aūt idē est summo spiritui scire qd̄ ītelligere: siue dicere: necesse est q̄ eodem modo sciat oīa q̄ scit: quo ea dicit aut intelligit.

Q̄ q̄cq̄d factuȝ est in ei⁹ verbo ⁊ sciētia: sit vita ⁊ veritas: Caplm. XXXIIII.

q Uemadmodũ igiť oĩa sunt in ṽbo ei⁹ vita ⁊ ṽitas: ita sũt in sciẽtia ei⁹. Qua ex re manifestissime cõprehẽdi põt quõ dicat idẽ spũs vel quõ sciat ea q̃ facta sũt: ab hũana sciẽtia cõprehẽdi nõ posse. Nã nulli dubiũ creatas substãtias multo aliter esse in seipis q̃ in nr̃a sciẽtia. In seipis nã q̃ sunt p ipam suam essentiã: in nostra vero sciẽtia nõ sunt eaꝝ essentie: ſ eaꝝ similitudines. Restat igiť vt tãto verius sint in seipis q̃ i nostra sciẽtia: quãto veri⁹ sunt alicubi p suã essentiã q̃ p suã similitudinẽ.

Q incõprehensibili modo dicat vel sciat res a se factas: Ca. XXXV.

c Am ĝ ⁊ ħ ɔstet q̃ oĩs creata sbstãtia tanto veri⁹ est in ṽbo: et in intelligentia creatoris q̃ in seipsa: quãto verius existit creatrix q̃ creata eẽntia: quõ cõphẽdat hũana mẽs: cui⁹ mõi sit illd̃ dicere ⁊ illa sciẽtia que sic lõge superior ⁊ verior est creatis substãtijs: si nostra sciẽtia tam longe fuerit ab illis: quãtum earum similitudo distat ab earum essentia?

Q quicquid ipse est ad creaturã: hoc sit ⁊ ṽbũ ei⁹: nec tamẽ ambo simul pluraliter: Caplm. XXXVI

v Erũ cum manifeste rõnes superiores doceãt summũ spiritũ p verbum suũ fecisse omnia: nunqd nõ ⁊ ipm verbũ fecit eadẽ oĩa? Qm̃ eñ illi est ɔsubstãtiale cui⁹ est verbũ: necesse est vt sit sũma essentia. Sũma aũt essentia nõ est nisi vna: que sola creatrix ⁊ solũ prĩcipiũ est oĩm que facta sũt. Ipa nãq̃ sola fecit nõ per aliud q̃ ꝑ se oĩa ex nihilo. Quare quecũq̃ sũm⁹ spiritus facit: eadẽ ⁊ verbũ ei⁹ facit similiter. Quicq̃d igiť sũm⁹ spiritus est ad creaturã: hoc ⁊ verbũ eius est et siliter. Nec tñ ambo siľ pluraliť: q̃ nõ sũt plures creatrices sũme essentie. Sicut igiť ille creator est rex et principiũ: sic ⁊ verbũ ei⁹: nec tamen sunt duo: sed vn⁹ creator ⁊ vnũ principium.

Q dici non possit quid duo sint: quãuis necesse sit esse duos: Ca. XXXVII.

s Tudiose itaq̃ attendẽdũ est q̃ddã q̃ valde insolitũ alijs reb⁹ in sũmo spiritu ⁊ verbo eius videtur euenire. Nam certum est vnicuiq̃ singillatim ⁊ vtrisq̃ simul inesse quicq̃d sunt in essentia: et quicq̃d sunt ad creaturã: vt ⁊ singillatim pfectũ sit ambob⁹: ⁊ tamen pluralitatẽ nõ admittat in duobus: Licet eñ singillatim ⁊ ille pfecte sit summa veritas ⁊ creator: ⁊ verbum eius sit summa veritas ⁊ creator: nõ tamẽ ambo simul sunt due veritates aut duo creatores. Sed cum hec ita sint: miro tñ mõ apertissimũ ẽ: quia nec ille cuius est verbũ põt esse verbũ suũ: nec verbũ põt esse cuius est verbũ: vt in eo q̃ significat vľ quid sint substantialiter vel quid sint ad creaturã: semp indiuiduã teneãt vnitatẽ. In eo vero q̃ ille nõ est ex isto: hic aũt est ex illo: ieffabilẽ admittãt pľralitatẽ: Ineffabilẽ certe. Cũ⁹ eñ necessitas cogat vt sint duo: nullo tamẽ mõ exp̃mi potest quid duo sint. Nã ⁊ si forte duo pares aut aliquid aliud similiť ad inuicẽ possint dici: in his ipis tñ relatiuis si queratur quid sit illud de quo dicunť: nõ potest dici pluraliter: quẽadmodũ dicunť due pares linee: aut duo homines similes. Quippe nõ sũt duo pares spũs: nec duo pares creatores: nec duo aliq̃d q̃ significet eoꝝ aut eẽntiã aut habitudinẽ ad creaturã: sed nec duo aliq̃d q̃ designet propriam habitudinem alterius ad alterum: quia nec duo verba nec due imagines. Uerbum nanq̃ hoc ipm

qꝫ v̄bū est aut imago ad alteꝝ ē: q2 nō nisi alicui⁹ v̄bū est aut imago: ⁊ sic ꝓpria sūt h̄ alteri⁹ vt nequaq̄ʒ alteri coaptent̄. Nā ille cui⁹ est v̄buʒ aut imago: nec imago nec verbū est.

Q2 idē v̄bū sit a sūmo spiritu nascēdo: C.XXXVIII

Constat igit̄ q̄ exprimi nō potest: q̄d duo sint: summ⁹ spiritus ⁊ v̄bū ei⁹: q̄uis q̄busdam singloꝝ ꝓprietatib⁹ cogantur esse duo. Etenī ꝓpriū est esse vni⁹ ex altero ⁊ ꝓpriū est alteri⁹ alteꝝ eē ex illo. Q̄d ipm nullo vtiq̄ v̄bo videtur familiarius posse ꝓferri q̄ʒ si dicat̄ ꝓpriū esse vni⁹ nasci ex altero: ⁊ ꝓpriū alteri⁹ nasci alteꝝ ex ip̄o. Certū nāq̄ iā ꝯstat q̄ verbū sūmi sp̄ūs nō sic est ex eo queadmodū ea q̄ ab illo facta sūt: ꝫ queadmodū creator de creatore: sūmū d̄ sūmo. Et vt plena breuitate oīmoda absoluat̄ similitudo: penit⁹ idē ip̄m ē de eodē ip̄o ⁊ ita vt nullaten⁹ sit nisi ex eo. Cum igit̄ pateat v̄bū summi sp̄ūs sic esse ex ip̄o solo vt ꝑfectā ei⁹ quasi ꝓles parēt̄ teneat sil'itudinē: nec sic eē ex eoipso vt fiat ab eo: ꝑfecto nll'o mō ꝯuenięti⁹ cogitari potest ex illo esse q̄ʒ nascēdo. Nempe si innūerabiles res indubitāter dicunt̄ nasci ex his ex quib⁹ habēt vt sint: cū nullā eoꝝ ex quib⁹ nasci dicunt̄ teneāt similitudinē: sicut proles parētis. Dicim⁹ eñi capillos nasci de capite: ⁊ poma ex arbore: licʒ nec illi capitis nec ista arboris filia sint. Si inq̄ʒ m'lta hm̄oi non absurde dicunt̄ nasci: tāto congruētius dici pōt v̄bū summi sp̄ūs ex illo existere nascēdo: q̄nto ꝑfecti⁹ quasi ꝓles parētis trahit ei⁹ sil'itudinē ex illo existēdo.

Q2 verissime ille sit parēs ille v̄o ꝓles: Ca. XXXIX.

Quod si ꝯueniętissime d2 nasci ⁊ tā sil'e est illi de quo nascit̄: cur estimet̄ sil'e quasi ꝓles parēti: ⁊ ñ poti⁹ asserat̄: q2 tāto verior est ille parēs ⁊ istud ꝓles: q̄nto mag' ill e ⁊ ille ad hui⁹ natiuitat' ꝑfectionē solus sufficit: ⁊ q̄d nascit̄ eius similitudinē exprimit. Namq̄ in reb⁹ aliis q̄s parētis ꝓlisq̄ certū ē habitudinē habere: nll'a sic gignit vt oīno nulli⁹ indigens sola ꝑ se ad gignēdā ꝓ'lem sufficiat: nulla sic gignit̄ vt nulla admixta dissimilitudine oīmodā sil'itudinē parēt' exhibeat. Si ꝫ verbū sūmi sp̄ūs sic est omnino ex ipsius sola essentia: ⁊ sic singularit̄ ē illi sil'e vt nulla ꝓles sic sit oīno ex sola parēt' eēntia: aut sic similis parēti: ꝑfecto nullis reb⁹ tam ꝯuenięter videt̄ aptari habitudo parētis ⁊ ꝓlis q̄ʒ summo spiritui ⁊ verbo eius. Quaprop̄t illi⁹ est verissimū ꝓpriū esse parentem: istius vero verissimā esse ꝓlem.

Q2 ille verissime gignat ille v̄issime gignat̄: C.XL

Et hoc cōstare nō poterit nisi pariter ille v̄issime gignat et istud verissime gignatur. Sicut igit̄ illud est perspicuū: ita h̄ esse certissimū necesse ē: quare summi sp̄ūs est verissime gignere ⁊ verbi ei⁹ verissime gigni. Vellē iā quidem ⁊ forte possem illū esse verissime patrem: hoc vero verissime esse filiū cōcludere. Sed nec hoc negligendū existimo: an patr' ⁊ filii: ⁊ an matris ⁊ filie magis illis apta sit appellatio: cū in eis nulla sit sexus discretio. Nā si iccirco ꝯuenienter est ille pater ⁊ ꝓles eius fili⁹: q2 vterq̄ est sp̄ūs: cur nō pari ratiōe alteri cōuenit esse matrē: alteri filiā q2 vterq̄ est v̄itas ⁊ sapiētia? An q2 ī his naturis q̄ sexus hn̄t differentiā: melioris sexus est patrē esse v'l filiū: minoris vero matrē vel filiā. Est h̄ q̄dē naturaliter in plurib⁹: in quibusdam v̄o est ecōtrario: vt in q̄busdā auiū generib⁹ in quib⁹ femininus sexus semꝑ maior ⁊ validior est: masculin⁹ vero minor ⁊ infirmior. Aut

certe iccirco magis ꝯuenit sūmo spi/ritui dici patrē ꝙ̄ matrē: q̄a prima et principalis cā̄ ꝓlis semꝑ est in pa/tre: Nā̄ si mat̄na cām q̄libet modo semꝑ pat̄na ꝑcedit: nimis ē icōgru/um vt illi parēti adapteṫ nomē ma/tris cui ad gignēdā ꝓlem nulla alia cā̄ aut sociaṫ aut ꝑcedit. Verissimū est igiṫ sūmū spiritū patrē eē prolis sue. Qđ si fili⁹ est: semꝑ simılior est pr̄i ꝙ̄ filia. Nihil aūt simili⁹ est alte ri ꝙ̄ summo patri ꝓles sua: verissi/mū est hāc ꝓlē nō esse filiā ꝟ filiū.

Q alteri⁹ verissime sit eē genitorē ꝛ patrē: alteri⁹ ge/nitū et filiū: Ca. XLI.

Sicut igiṫ ꝓpriū ē illi⁹ veris/sime gignere: isti⁹ ꝟo gigni: sic ꝓpriū est illi⁹ eē ꝟissimū genitorē: isti⁹ ꝟo ꝟissimū eē genitū. Et sic alter est verissim⁹ parēs: alter verissima ꝓles: sic alter est verissim⁹ pater: alṫ verissim⁹ fili⁹. Inuēt̄ tot et tātis singłoꝝ ꝓprietatib⁹ quibus mira q̄dā tam ineffabilis ꝙ̄ ineuita/bilis in sūma vnitate ꝓbaṫ esse plu/ralitas: valde mihi videṫ delectabi/le retractare sepius tā inpenetrabile secretū. Ecce em̄ cū sit īpossibile sic eundē esse qui gignit ꝛ eū q̄ gigniṫ atꝙ̄ eūdē eē parētē ꝛ ꝓlē: vt ncce sit aliū eē genitorē: aliū genitū: ꝛ aliū eē patrē: aliū filiū: sic tñ ncce est idē esse illū q̄ gignit ꝛ illū q̄ gigniṫ nec nō parētē ꝛ ꝓlē: vt īpossibile sit aliū esse genitorē ꝙ̄ qđ est genit⁹: aliud esse patrē ꝙ̄ qđ est fili⁹.

Retractatio cōmunionis amborum ꝛ proprietatum singłoꝝ: Ca. XLII.

Cū ita sit: alius ille ꝛ alius ille: vt omnino pateat ꝙ duo sint: sic tñ vnū ꝛ idip̄m ē id qđ est ille ꝛ ille: vt penitus lateat q̄d duo sint. Nā̄ sic est ali⁹ paṫ: ali⁹ fili⁹ vt cū ambos dixeri videā me duos dixisse: ꝛ sic ē idip̄m qđ est et paṫ ꝛ fi lius vt nō intelligā q̄d duos dixeri. Quis nā̄ꝙ̄ singulus pater sit ꝑfecte sūm⁹ spūs: ꝛ singul⁹ filius sit ꝑfecte summ⁹ spūs: sic tñ vnus idē ꝙ̄ est sū/mus spiritus pater ꝛ spiritus filius vt pater ꝛ filius non sint duo spiri/tus: ꝟ vn⁹ spūs: vt sic singula ꝓpria singłoꝝ nō recipiunt pluralitatē: q2 nō sṫ duoꝝ: ita id qđ cōmune est am/boꝝ indiuiduā teneat vnitatē ꝙ̄uis totū sit singłoꝝ. Nā̄ sic nō sūt duo patres aut duo filij: sed vn⁹ pater et vn⁹ fili⁹: quoniam singła sūt singu/lorum ꝓpria: ita nō sunt duo ꝟ vn⁹ spūs: ꝙ̄uis ꝛ singuli patris ꝛ singuli filij sit ꝑfectū eē spiritū: Sic sṫ oppo siti relatiōib⁹: vt alter nūꝙ̄ suscipi/at ꝓpriū alteri⁹: sic sūt ꝯcordes na/tura vt alṫ sēꝑ teneat eēntiā alteri⁹.

Quō alter alterius sit es/sentia: Ca. XLIII.

Hic em̄ diuersi sūt ꝑ hoc ꝙ al/ter ē paṫ ꝛ alter fil⁹: vt nūꝙ̄ dicatur aut pater filius: aut fili⁹ pater: ꝛ sic idē sūt ꝑ substātiam vt semꝑ sit ī patre eēntia filij ꝛ in fi/lio eēntia patr: Est em̄ non diuersa ꝟ eadē: nō plures ꝟ vna vtriusꝙ̄ es/sentia. Vñ etiā si alṫ alteri⁹ dicatur eēntia nō erratur a ꝟitate: ꝟ summa vnitas simplicitasꝙ̄ cōmēdaṫ cōis naturc. Nō em̄ queadmodū intelli giṫ sapiētia hoīs ꝑ quā hō sapiēs ē q̄ nō pōt eē ꝑ se sapiens: ita intelligi pōt si dicaṫ paṫ eēntia filij: ꝛ fili⁹ es/sentia patr vt eo mō sit fili⁹ existēs ꝑ patrē ꝛ paṫ ꝑ filiū: q̄si nō possit al ter existēs eē nisi ꝑ alteꝝ: sic hō non pōt eē sapiēs nisi ꝑ sapiētiā. Sic nā̄ ꝙ̄ sūma sapiētia semꝑ sapit ꝑ se: ita sūma eēntia semꝑ est ꝑ se. Est aūt ꝑ/fecte sūma eēntia paṫ: ꝛ ꝑfecte sūma eēntia fili⁹: pariṫ ꝗ ꝑfect⁹ pater ꝑ se est: ꝛ pariṫ ꝑfectus fili⁹ ꝑ se est: sicut vterꝙ̄ sapit ꝑ se. Nō em̄ iccirco mi/nus ꝑfecta ē eēntia vł sapiētia fili⁹: q2 est eēntia nata de patr eēntia: ꝛ sapientia de sapiā: ꝟ tūc min⁹ ꝑfecta

eēntia vel sapiētia esset si nō esset p se aut nō sapet p se. Nequaq̃ em̄ repugnat vt fili⁹ p se sb̄sistat: ⁊ d̄ patre habeat esse. Sic em̄ pr̄ habet eēntiā et sapientiā ⁊ vitam in semetipo: vt nō p alienā ʒ p suā eēntiā sit: p suā sapiētiā sapiat: p suā vitā viuat: ita gignēdo dat vitā filio eēntiā hr̄e et sapientiā: ⁊ vitā in semetipo vt non p extraneā sed p suā essentiā sapientiā ⁊ vitā subsistat sapiat ⁊ viuat: alioq̄n nō erit idē esse pr̄is ⁊ filij nec erit par pr̄i fili⁹. Qd̄ q̄ falsū sit liquidissime supi⁹ puisū ē: q̄re non repugnat filiū ⁊ sb̄sistere p se ⁊ eē de pr̄e: q2 ʒ ipʒ: id ē p se ipm̄ posse sb̄sistere nc̄cē ē illū d̄ pr̄e hr̄e. Nā si q̄s sapiēs suā me hr̄e sapiētiā: cui⁹ pri⁹ expers essem: doceret: vtiq̄ hec ipsa sapiētia eius facere nō incōgrue diceret: sed q̄uis mea sapiētia ab illius sapientia haberet esse ⁊ sapere: tn̄ cū iam nō esset nisi sua sapiētia esset: nec saperet nisi seipa. Mlt̄o igit̄ magl̄ eterni patris coetern⁹ fili⁹ qui sic habet a patre esse: vt nō sint due essentie: p se subsistit: sapit ⁊ viuit. Nō igit̄ sic intelligi pōt: q̄ pater filij aut filius patris sit eēntia: quasi alter nō possit subsistere p se ʒ p alterū: sed ad designādā quā habēt cōmunionē summe simplicis sūmeq̄ vnius eēntie: sic congrue dici ⁊ intelligi pōt q̄ sic est alter idipʒ qd̄ alter: vt alter habeat eēntiā alterius. Hac itaq̄ rōne qm̄ vtriq̄ nō aliud est habere eēntiā q̄ eēntiā esse: Et sic habet alter alteri⁹ eēntiā: ita est alter alteri⁹ essentia: id est idē esse est alteri qd̄ alteri.

Q aptius dici possit fili⁹ eēntia pr̄is q̄ pr̄ essentia filij: ⁊ qd̄ silr̄ sit fili⁹ pr̄is v̄tus et sapiētia ⁊ silia: C. XLIIII

Quod licet scd̄m pspectā rationē ve⁊ sit: valde tn̄ magis ɔgruit filiū dici eēntiam pr̄is q̄ patrem eēntiā filij. Qm̄ nāq̄ pr̄ a nll̄o habet eēntiā nisi a seipo nō satl̄ apte d̄r hr̄e eēntiā alicui⁹ nisi suā: q2 vero fili⁹ essentiā suā habet a patre: ⁊ eandem habet pater: aptissime dici pōt hr̄e eēntiā pr̄is. Quare qm̄ neuter alit̄ habet eēntiam q̄ existēdo: sic satis apti⁹ intelligit̄ hr̄e filius pr̄is eēntiam q̄ pr̄ filij: ita cōueniētius dici pōt filius pr̄is eēntia q̄ pr̄ filij. Nam hec vna si fiat platio: satis acuta breuitate cōmēdat filiū nō solū eandē essentiā hr̄e cū patre: ʒ hāc ipam habere de patre: vt ʒ sic: fili⁹ est eēntia pr̄is: qd̄ est: fili⁹ est nō differēs eēntia d̄ pr̄is eēntia: imo de pr̄e eēntia. Siliter ꝙ est fili⁹ patrl̄ eēntia: v̄tus ⁊ sapientia siue veritas ⁊ iusticia: ⁊ quicq̄d summi spūs cōuenit essentie.

Quō quedam ex his que sic pferūt̄ aliter quoq̄ possint intelligi: Ca. XLV.

Vident̄ tn̄ quedā ex his q̄ sic pferri ⁊ intelligi possunt: aliam q̄ʒ nō incongruā sub hac ipa pnūciatiōe intelligētiā suscipe. Liquet em̄ filiū esse ve⁊ v̄bū: id est pfectā intelligētiā siue pfectā toti⁹ paterne substātie cognitionē ⁊ scientiā ⁊ sapiētiā: id est q̄ ipsā pr̄is intelligit eēntiā ⁊ cognoscit ⁊ scit ⁊ sapit. Si igit̄ ʒ sensu dicat̄ filius patrl̄ intelligētia ⁊ sapiētia ⁊ sciētia ⁊ cognitio siue noticia: qm̄ ītelligit sapit scit ⁊ nouit patrē: nequaq̄ a veritate discedit̄. Ueritas quoq̄ pr̄is aptissime dici pōt filius: nō solū eo sensu: q2 est eadē filij v̄itas q̄ est ⁊ pr̄is sicut iā pspectū est: ʒ etiā ʒ sensu vt in eo intelligat̄ nō impfecta quedaʒ imitatio ʒ integra veritas paterne sb̄stātie: q2 nō est aliud q̄ qd̄ est pater. At si ipa substātia patrl̄ est intelligētia ⁊ sciētia ⁊ sapiētia ⁊ veritas: ɔsequēter colligit̄: q2 sicut fili⁹ est intelligētia ⁊ sciētia ⁊ sapiētia ⁊ veritas paterne substātie: ita est intelligētia intelligētie: sciētia sciētie: sapiētia sapiētie ⁊ veritas veritatis.

Q filius sit intelligētia intelligentie ⁊ veritas veritatis: et similiter de similibus Caplm. XLVI.

De memoria vo quid sentiēdū est: an estimād⁹ est fili⁹ intelligētia mēorie siue memoria patris aut mēoria mēorie. Equidē cū summa sapiētia sui mēor esse negari nō possit: nihil cōpetētius q̄ in mēoria pater: sicut in vbo filius intelligit: qm̄ de mēoria nasci verbum videt: qd clarius in nr̄a mēte pcipit. Qm̄ nāq₃ mēs hūana nō semp se cogitat sicut sui semp meminit: liquet cū se cogitat q̄ verbū ei⁹ nascit de memoria. Vn̄ apparet q₂ si semp se cogitaret: semp verbū eius de memoria nasceret. Rē etem̄ cogitare cui⁹ memoriā habem⁹: hoc est mēte eam dicere: verbū vero rei est ipsa cogitatio ad eius silitudinē ex mēoria formata. Hic itaq₃ liq̄do aīaduerti pōt de summa sapiētia q̄ sic semp se dicit sicut semp sui memor est: q₂ d eterna memoria coeternum verbum nascitur. Sic igit vbū ɔgrue intelligit ples: ita mēoria parētis nomen aptissime suscipit. Si ĝ ples q̄ oīno de solo sūmo spiritu nata est: ples est memorie eius nihil ɔueniētius q̄ quia memoria ei⁹ est idēipē: quippe nō ī eo qd sui mēor est: sic est ī sui memoria velut alia res ī alia: queadmodū ea q̄ sic sunt in hūane mētis mēoria vt nō sint ipa in nr̄a mēoria: ẜ sic est mēor sui vt ipse mēoria sua sit. Consequit itaq₃ vt quō fili⁹ ē intelligētia siue sapiētia patris: ita sit ⁊ paterne memorie. At quicq̄d filius sapit aut intelligit ei⁹ silit ⁊ meminit.

Q ī mēoria intelligat pater sicut in intelligentia filius: ⁊ quō filius sit intelligētia vel sapiētia memorie et memoria patris ⁊ mēorie:

Caplm. XLVII.

Est igit filius mēoria patris ⁊ memoria memorie: id ē memoria memor patris qui est mēoria: sicut ē sapiētia patris: ⁊ sapiētia sapiētie: id est sapiētia sapiēs patrē sapientiā: ⁊ filius quidē mēoria nata de memoria sicut sapiētia nata de sapiētia: pater vero de nullo nata memoria videt sapiētia. Sȝ ecce dū huius patris filijq₃ ꝓprietates communionēq₃ ɔ̄lectabilr intueor: nihil delectabili⁹ in illr ɔtēplandū īuenio q̄ mutui amoris affectū: quoniam em̄ absurde negef summ⁹ spiritus se amare: sicut sui memor est ⁊ se intelligit cū mēs rōnalis ⁊ se ⁊ illū amare posse ɔuincat: ex eo q₂ sui ⁊ illi⁹ memor esse ⁊ se ⁊ illū intelligere potest: ociosa nāq₃ ⁊ penitus inutilis ē memoria ⁊ intelligētia cuiuslibet rei nisi ꝓut ratio exigit: res ipsa amet aut reprobet. Amat ergo seipsum summus spirit⁹ sicut sui meminit ⁊ se intelligit.

Q summ⁹ spūs se amet: et qd idem amor pariter ꝓcedat a patre et filio:

Caplm. XLVIII.

Palam certe est rationē habēti cū nō iccirco sui memorem esse aut se intelligere quia se amat: sed ideo se amare quia sui meminit ⁊ se intelligit: nec eum se posse amare si sui nō sit memor aut se non intelligit. Nulla em̄ res amat sine eius memoria ⁊ intelligentia: ⁊ multa tenent memoria ⁊ intelligunt que nō amant. Patet igit amorē summi spiritus ex eo ꝓcedere: q₂ sui memor est: ⁊ se intelligit. Q si ī memoria sūmi spūs intelligit pr: in intelligētia fili⁹: manifestū est: q₂ a pr̄e pariter ⁊ a filio sūmi spūs amor ꝓcedit.

Q vterq₃ pari amore diligat se ⁊ alterum:

Caplm. XLIX.

S Ed si se amat sūm⁹ spūs: pro/
culdubio se amat pater: amat
se filius: ⁊ alter alteꝝ: q₂ sin/
gulus pater summ⁹ ē spūs: ⁊ singu/
lus fili⁹ summ⁹ spūs: ⁊ ambo simul
vn⁹ spūs. Et q₂ vt̄ꝗ pari᷑ sui ⁊ al/
teri⁹ meminit ⁊ se ⁊ alteꝝ intelligit:
et qm̄ oīno idipsum est qḋ amat vł
amatur in patre ⁊ qḋ in filio: necesse
est vt pari amore vterq₃ diligat se
et alterum.

Qꝫ tāt⁹ ē ipe amor q̄ntus est ipse spūs: Ca. L.

Q Uant⁹ ergo est amor summi
spūs sit cōmunis patri ⁊ fi/
lio: ꝟ si se tantū diligit q̄ntuꝫ
sui meminit ⁊ se intelligit: tm̄ aūt sui
mēor est ⁊ intelligit se: q̄nta est eius
eēntia: qḋ aliter esse nō pōt: ꝑfecto
tātus est amor ei⁹ quāt⁹ ipe est.

Qꝫ idē amor sit idipm̄ qḋ est sūm⁹ spūs: ⁊ tm̄ ipe cū patre ⁊ filio vn⁹ spūs: Ca. LI.

V Eꝝ q̄d pōt eē par sūmo spiri
tui nisi sūm⁹ spūs? Iste itaq₃
amor est sūm⁹ spūs. Deniq₃
si nulla vnq̄₃ creatura: id est si nihil
vnq̄₃ aliud eēt q̄₃ sūm⁹ spūs: pater et
fili⁹ nihilomin⁹ seipos et inuicē pa/
ter ⁊ filius diligerēt. Cōsequit᷑ itaq₃
hūc amorē nō esse aliud q̄₃ qḋ est pa
ter ⁊ fili⁹ qḋ est sūma eēntia. At qm̄
sūme eēntie plures eē nō possūt: q̄d
magis necessariū q̄₃ patrē ⁊ filium ⁊
vtriusq₃ amorē vnā esse sūmā essen/
tiā? Est igit᷑ idē amor sūma sapiētia:
sūma veritas: sūmū bonū: ⁊ q̄cq̄d de
summi spūs sbā dici pōt.

Qꝫ tot⁹ ꝓcedat a patre: totus a filio et tamē nō sit nisi vnus amor: Ca. LII.

I Ntuendū est diligenter vtrū
sint duo amores: vn⁹ a patre
ꝓcedēs: alter a filio: an vnus
nō tot⁹ ab vno ꝓcedēs ꝟ ptim a pa/
tre: parti a filio: an nec plr̄es nec vn⁹
partim ꝓcedēs a singul᷑: ꝟ vn⁹ tot⁹
a singulis ⁊ idē tot⁹ a duob⁹ simul.
Sꝫ hmōi dubitatiōis certitudo hic
indubitāter cognoscit᷑: q₂ nō ex eo ꝓce
dit in q̄ plēs sūt pat᷑ ⁊ fili⁹: ꝟ ex eo in
quo vnū sūt. Nā nō ex relatiōibus
suis q̄ plures sūt: alia est em̄ relatio
patris: alia filij: ꝟ ex ipa sua essentia
que pluralitatē nō admittit: emittūt
pat᷑ ⁊ fili⁹ tm̄ pariter bonū. Sicut ꝟ
singulus pater est summ⁹ spūs: ⁊ sin
gulus fili⁹ est sūm⁹ spūs: ⁊ simul pat᷑
et fili⁹ nō duo ꝟ vn⁹ spūs: ita a sin/
gulo p̄re manat tot⁹ amor sūmi spi/
rit⁹: ⁊ a singulo filio totus: ⁊ simul a
patre ⁊ filio nō duo toti: ꝟ vnus idē
q₃ totus.

Qꝫ non sit eorum filius amor: Caplm. LIII.

Q Uid ꝟ cū h amor pariter habe/
at eē a p̄re ⁊ filio: ⁊ sic similis
sit ambob⁹ vt nll'aten⁹ dissi/
milis sit illis: ꝟ oīno idem sit qḋ illi?
Nūq̄d fili⁹ eoꝝ aut ples estimād⁹
est? Sꝫ sic xbū mox vt ꝯsiderat᷑ se ꝓ
lē esse ei⁹ a quo est euidētissime pro/
bat ꝑpterea ꝓferēdo parēt᷑ imaginē:
sic amor apte se ꝓlē negat: q₂ dum a
p̄re ⁊ filio ꝓcedere intelligit᷑: nō sta/
tim tā ꝑspicuā exhibet se cōtēplāti
eius ex quo est silr̄itudinē: q̄₃uis ipm̄
ꝯsiderata rō doceat oīno idipm̄ esse
qḋ est p̄r ⁊ filius. Deniq₃ si ꝓles eo/
rū est: aut alter eoꝝ erit pat᷑ ei⁹: alter
mater: aut vterq₃ pater siue mat᷑ est:
que oīa xitati repugnare videntur.
Qm̄ nāq₃ nullaten⁹ aliter a patre ꝓ
cedit q̄₃ a filio: nulla veritas patitur
vt dissimili vocabulo ad illū pat᷑ ⁊ fi
lius referant᷑. Nō est igit᷑ alter pater
ei⁹: alter mater. At aūt duo aliq̄ sint
que singula ꝑfectā ⁊ nll'a ꝯsideratio
ne differentē habeāt pariter ad ali/
q̄d vnū patris aut matris habitudi
nē: nulla natura aliq̄ monstrari cōce
dit exēplo. Ergo nō est vterq₃ scili/
cet pater ⁊ fili⁹ pat᷑ aut mater amo/
ris a se manātis. Nequaq̄₃ itaq₃ vi/
det᷑ veritati ꝯuenire vt idem amor

eorum filius sit aut ples.

Q solus pater sit genitor et ingenit⁹: sol⁹ fili⁹ genitus: solus amor nec genit⁹ nec ingenit⁹: Ca. LIIII.

Sed videt̃ tñ amor idem: nec oĩno scdm cõmunis locutionis modũ dici posse ĩgenit⁹: nec ita ꝓprie sic̃ vbũ genit⁹. Solemus ẽm sepe dicere aliqd gigni ex ea re de q̃ existit: vt cũ dicim⁹ splẽdorẽ aut calorẽ gigni ab igne: seu aliquẽ effectũ ex cã sua. Scdm hãc igit̃ rationẽ amor a sũmo spũ exiẽs: nõ omnino asseri põt ĩgenit⁹: ita vo ꝓprie sicut vbũ dici genit⁹ nõ põt: qꝛ vbũ vissimã eẽ plẽ ⁊ vissimũ filiũ: amorẽ vo nllaten⁹ filiũ aut plẽ eẽ manifestũ ẽ. Põt itaqꝫ: ĩmo dbet dici sol⁹ ille cui⁹ vbũ est genitor ⁊ ĩgenit⁹: qꝛ solus ẽ pr̃ ⁊ parẽs ⁊ nllo mõ ab alio est. Solũ aũt vbũ genitũ: qꝛ solum fili⁹ ⁊ ples ẽ. Sol⁹ vo amor vtriusqꝫ nec genit⁹ nec ĩgenit⁹: qꝛ nec fili⁹ nec ĩgenit⁹ ẽ: nec oĩno nõ est ab alio.

Q amor idẽ sit increatus et creator sic̃ pater et filius et tñ ipe cũ illis nõ tres sed vn⁹ increatus ⁊ vn⁹ creator et qd idẽ possit dici spiritus patris et filij: Ca. LV.

Quomõ aũt idẽ amor singul⁹ est sũma eẽntia sic̃ pat̃ ⁊ filius: ⁊ tñ sil' pat̃ ⁊ fili⁹ ⁊ vtriusqꝫ amor non plures: ß vna sũma essentia: q̃ sola a nllo facta nõ p aliud q̃ꝫ p se oĩa fecit: necesse est vt quemadmodũ singulus pater ⁊ singulus fili⁹ est increat⁹ ⁊ creator: ita ⁊ amor singul⁹ sit increat⁹ ⁊ creator: ⁊ tamẽ oẽs tres sil' ⁊ nõ plures ß vn⁹ increatus ⁊ vn⁹ creator. Patrẽ itaqꝫ nullus facit siue creat aut gignit: filium vero pater sol⁹ gignit: ß nõ facit: pater aũt pariter ⁊ fili⁹ nõ faciũt neqꝫ gignunt: ß q̃dãmõ si sic dici põt spirant suũ amorẽ: q̃uis ẽm nõ nostro more spiret sũme incõmutabilis essentia: tamẽ ipsum amorẽ a se ineffabilit̃ ꝓcedentẽ nõ discedendo ab illa ß existẽdo ex illa: forsan nõ alio mõ videt̃ posse dici apti⁹ ex se emittere q̃ꝫ spirãdo. Qd si dici põt: sicut vbũ sũme eẽntie fili⁹ ẽ eius: ita eiusdẽ amor satꝫ ꝯueniẽter appellari potest spũs ei⁹: vt cũ eẽntialiter ipe sit spũs tanq̃ꝫ pater ⁊ fili⁹: illi nõ putẽtur alicui⁹ spũs: qꝛ nec pater ab vllo alio est: nec fili⁹ a patre q̃si spirante nascit̃: iste aũt estimet̃ spũs vtriusqꝫ: qꝛ ab vtroqꝫ suo q̃dã ĩenarrabili mõ spirãte mirabiliter ꝓcedit. Qui etiã ex eo qꝛ est cõmunio patris ⁊ filij: nõ absqꝫ rõe q̃si ꝓpriũ assumere posse videt̃ aliqd nomẽ qd patri filioqꝫ cõmune sit si ꝓprij nois exigit indigẽtia. Qd quidem si fiat scꝫ vt ipse amor noĩe spũs quod substantiã pariter patris ⁊ filij significat: q̃si ꝓprio designet̃. Ad hoc quoqꝫ non inutiliter valebit: vt p hoc idipsum esse qd est pat̃ ⁊ filius: q̃uis ab illis esse suũ habeat intimet̃.

Q sicut fili⁹ est eẽntia vel sapiẽtia patris: eo sensu q̇a habeat eandẽ eẽntiã vel sapiẽtiã quã pat̃: sic idẽ spũs sit patris ⁊ filij eẽntia ⁊ sapientia: ⁊ similia: Ca. LVI.

Potest q̃ꝫ queadmodũ fili⁹ est substãtia ⁊ sapientia ⁊ vtus patris: eo sensu: qꝛ habet eandem eẽntiã ⁊ sapiẽtiã ⁊ virtutẽ quã pat̃: ita vtriusqꝫ spũs intelligi essentia vel sapiẽtia vl' virt⁹ patris ⁊ filij qꝛ habet oĩno eandẽ quã habẽt illi.

Q pater ⁊ filius ⁊ eorum spũs pariter sint in se inuicem: Caplm. LVII.

Iocundũ est intueri in pr̃e et filio ⁊ vtriusqꝫ spũ quõ sint in se inuicem tãta equalitate vt null⁹ aliũ excedat. Preter ß ẽm

quia vnusq̄sq3 eoꝝ sic est pfecte sum ma eēntia: vt tñ oēs tres sil' non sint nisi eēnta vna sūma: q̄ nec sine se vel extra se nec maior vel minor seipsa esse pōt. Per singulos tñ idipsū nō minus valet ꝓbari. Est etem̄ tot⁹ pr̄ in filio ⁊ cōmuni spū: ⁊ filius in pa tre ⁊ eodē spiritu: ⁊ idē spūs in pr̄e et filio: qr̄ mēoria sūme essentie tota est in ei⁹ intelligētia ⁊ amore: et intel ligētia ī mēoria ⁊ in amore: ⁊ amor in mēoria ⁊ intelligētia. Totā quip pe suā memoriā summ⁹ intelligit spi ritus ⁊ amat: ⁊ toti⁹ intelligētie me minit ⁊ totā amat: ⁊ totius amoris meminit ⁊ totū intelligit. Intelligi tur aūt in memoria pater: in intelli gētia filius: in amore vtriusq3 spūs. Tāta igit̄ pater ⁊ fili⁹ ⁊ vtriusq3 spi ritus equalitate sese complectunt̄ ⁊ sunt in se inuicē: vt eoꝝ nullus aliū excedere aut sine eo esse ꝓbet̄.

Qꝫ nullus eoꝝ alio indi geat ad memorandū vl' in telligendū vel amandū: qr̄ singulus quisq3 est memo ria et intelligētia ⁊ amor: et quicquid necesse est inesse sūme essentie: Ca. LVIII.

Sed in his nullaten⁹ negligen ter memorie cōmendādū q̄d ītuēti mihi occurrit existimo. Sic em̄ necesse est vt pater intelliga tur memoria: filius intelligētia: spūs amor: vt nec pater indigeat filio aut cōmuni spiritu: nec filius patre vel eodē spiritu: siue idē spūs pr̄e ⁊ filio: quasi pater p se meminisse solū pos sit: intelligere aūt nō nisi p filium: et amare nō nisi p suū filijq3 spiritū: et fili⁹ p se intelligere tm̄ queat: p patrē aūt mēor sit: ⁊ p spiritū suū amet: et idē spūs p se nō aliō q̄ȝ amare vale at: ꝟ pr̄ illi sit memor ⁊ fili⁹ illi ītelli gat. Nā cū ī his tb⁹ vnusq̄sq3 singu lus sit sūma essentia ⁊ summa sapiē tia sic pfecta vt ipsa p se memor sit ⁊ intelligat ⁊ amet: necesse est vt null⁹ eoꝝ triū alio indigeat aut ad memo randū aut ad intelligendum aut ad amādū. Singul⁹ em̄ q̄sq3 eēntialit̄ est ⁊ mēoria ⁊ intelligētia ⁊ amor: ⁊ quicq̄d sūme est necesse ineē eēntie.

Qꝫ tamen nō sint tres sed vnus seu pater seu fili⁹ seu vtriusq3 spiritus: Caplm. LIX.

Quandā hic video questoinē occurrere. Nā si pater ita est intelligentia ⁊ amor sicut est mēoria: ⁊ fili⁹ sic est mēoria ⁊ amor quō est intelligētia: ⁊ vtriusq3 spiri tus nō minus est mēoria ⁊ intelligē tia q̄ȝ amor: quō non est pater filius et alicuius spūs: ⁊ quare nō est fili⁹ pater ⁊ alicui⁹ spūs: ⁊ cur nō est idē spūs alicui⁹ pater ⁊ alicuius fili⁹: sic quippe intelligebat̄ qꝫ mēoria esset pat̄: filius ītelligētia: vtriusq3 spūs amor? Uex hec q̄stio nō difficile sol uit̄ si ea que iā rōne inuēta sūt ꝯside rent̄. Iccirco em̄ nō est pater filius aut alterius spūs: licet sit intelligen tia ⁊ amor: quia non est intelligen tia genita: aut amor ab aliq̄ ꝓcedēs: sed quicq̄d est gignēs est tm̄ ⁊ a quo ꝓcedit alius: Filï⁹ quoq3 iđo nō est pater aut alicuius spūs q̄uis seipso memor sit ⁊ amet: qr̄ nō est memoria gignēs aut amor ab alio ad silitudi nē sui spūs ꝓcedēs: ꝟ quicq̄d existit tantū gignit̄ ⁊ est a q̄ spūs ꝓcedit. Spiritū q̄ȝ nō cogit esse patrē aut fi liū ꝟ qr̄ ꝯtēt⁹ ē mēoria aut intelligē tia: cū nō sit mēoria gignēs aut ītelli gētia genita: ꝟ solū q̄cq̄d ē ꝓcedat. Quid igit̄ ꝓhibet ꝯcludi: quia vn⁹ tm̄ ē ī sūma eēntia pr̄: vn⁹ fili⁹: vn⁹ spūs: ⁊ n̄ tres pr̄es aut filij aut spūs?

Quō ex his multi filij na sci videant̄: Ca. LX.

Sed ne forte repugnet huic as sertioni q̄d intueor: nā dubi um esse nō debet: qr̄ pater et

filius τ eoꝝ spũs vnusq̃sq̃ seipsum et alios ambos dicit sic se τ alios intelligit. Quo si ita est: quõ nõ sũt in sũma eẽntia tot verba quot sunt dicẽtes τ q̃t sunt qui dicunt? Si eñ plures hoĩes vnũ aliq̃d cogitatione dicãt: tot eius vident̃ esse verba quot sunt cogitantes q: in singuloꝝ cogitatiõibus verbũ eius est. Itẽ si vnꝰ homo cogitat aliq̃ plura: tot ṽba sũt in mẽte cogitãtꝭ: quot sunt res cogitate. Sed in hoĩs cogitatiõe cũ cogitat aliq̃d qđ extra eius mentẽ est: nõ nascit̃ verbũ cogitate rei ex ipsa re: q: ipsa absens est a cogitatiõis intuitu: ꝫ ex rei aliq̃ silitudine vl' imagine que est ĩ cogitãtis mẽoria: aut forte q̃ tũc cũ cogitat ꝑ corporeum sensũ ex re p̃sẽti ĩ mẽtẽ attrahit̃. In sũma vero eẽntia sic sibi semp sũt p̃sentes pater τ filius τ eoꝝ spũs: Est eñ sicut iã ꝓspectũ est vnusq̃sq̃ nõ minus in alijs q̃ȝ in seipo: vt cũ inuicem se dicũt: sic videat̃ idem ipse qui dicit̃ gignere verbũ suũ queadmodũ cũ a seipso dicit̃. Quõ ꝫ nihil gignit filiꝰ aut eius patris q̃ spiritus si vnusq̃sq̃ eoꝝ ṽbũ gignit suũ cũ a se ipso dr vel ab alio? Quot aũt ṽba ꝓbari possunt de sũma nasci substãtia: tot eã necesse est ꝫm supiorẽ cõsiderationẽ filios gignere τ tot emittere spũs. Hac itaq̃ rõne vident̃ in illa esse: nõ solũ multi patres τ filij τ ꝓcedẽtes: sed τ alie necessitudines: aut certe pater τ filius τ eoꝝ spũs: de q̃bꝰ iã certissimũ est q: vere existũt: nõ sũt tres dicẽtes: q̃uis singulꝰ q̃sq̃ sit dicẽs: nec sũt plra q̃ dicũt̃ vnusq̃sq̃ seipm τ alios duos dic̃. Sic eñ sũme sapiẽtie inest scire τ ĩtelligere: ita vtiq̃ eterne incõmutabilisq̃ sciẽtie τ intelligẽtie naturale est id semp p̃sens intueri qđ scit τ intelligit. Nihil aũt aliud est sũmo spiritui huius dicere q̃ȝ quasi cogitãdo intueri: sicut nostre mẽtis locutio nihil aliđ est q̃ȝ cogitãtis inspectio. Certissimũ autẽ est iã ꝯsiderate rões reddiderũt q̃c quid summe nature ĩnest eẽntialiter: id ꝑfecte ꝯuenire patri τ filio et eoꝝ spiritui singillatim: τ tñ idipm si simul dicat̃ de tribꝰ nõ admittere pluralitatẽ. Cũ ꝫ ꝯstet q: sic ꝑtinet ad eius eẽntiã: sciẽtia τ intelligẽtia: sic eius scire τ intelligere nõ est aliđ q̃ȝ dicere: id est semp p̃sens intueri qđ scit τ intelligit: necesse est vt queadmodũ singulus pr̃ τ singulꝰ filius τ singulus eoꝝ spũs est sciẽs τ intelligẽs: τ tñ hi tres simul nõ sũt plures sciẽtes aut intelligẽtes: ꝫ vnus sciẽs τ vnꝰ intelligẽs: ita singulꝰ q̃sq̃ sit dicẽs: nec tñ sint tres dicẽtes sit: ꝫ vnus dicẽs. Hinc illud quoq̃ liquide cognosci põt: q: cũ hi tres dicunt̃ vl' a seipis vel ab inuicẽ: nõ sũt plura que dicunt̃. Quid nã q̃ ibi dicit̃ nisi eoꝝ essentia? Si ꝫ illa vna sola est: vnum solũ est qđ dicit̃: ꝫ vnũ solũ est in illis qđ dicit τ vnũ qđ dicit̃. Una q̃ppe sapiẽtia est q̃ in illis dicit τ vna substãtia q̃ dicit̃: cõsequit̃ nõ ibi esse plura verba ꝫ vnũ. Licet igit̃ vnusq̃sq̃ seipm τ oẽs inuicẽ se dicãt: impossibile tñ est in summa eẽntia esse ṽbũ aliud p̃ter illud de q̃ iam ꝯstat: qđ sic nascit̃ ex eo cuiꝰ ẽ ṽbũ vt etiã vera eius dici possit imago τ vere filius eius sit. In quo mirũ quiddam et inexplicabile video. Ecce eñ cum manifestũ sit vnũ quẽq̃ scȝ patrẽ τ filiũ τ p̃ris filijq̃ spiritũ pariter se et ambos alios dicere τ vnũ solũ ibi eẽ verbũ: nllatenus tñ ipm ṽbũ videt̃ posse dici verbũ oĩm triũ ꝫ tm̃ vnꝰ eoꝝ. Constat eñ ipm esse imaginem et filiũ ciꝰ cuiꝰ ẽ verbũ: τ patet q̃ nec imago nec filꝰ suimet nec a se ꝓcedẽtis spũs ꝯgrue dici pt. Nã nec ex se ipo nec ex ꝓcedente a se nascit̃: nec seipȝ aut ꝓcedẽtẽ a se existẽdo imitatur. Seipm q̃ppe nõ imitat̃: nec a se trahit existẽdi silitudinẽ: q: imitatio et silitudo nõ est ĩ vno solo ꝫ in pluribus. Illum vero non imitatur nec ad eius similitudinem existit: quia iste nõ habet ab illo eẽ ꝫ ille ab isto.

Quō nō sit ibi nisi vnus vnius: Caplm. LXI.

r Estat igit̃ ꝟ solū v̄bū illi⁹ soli⁹ eē ꝺ ꝗ nascēdo habet eē: ⁊ ad cui⁹ oīmodā siītudinem existit. An⁹ ꝗ pat̃ nō pl̄es p̄res: vn⁹ fili⁹ non plures filij: vn⁹ ꝑcedēs spirit⁹ nō pl̄es ꝑcedētes spiritus sūt in sūma eēntia. Qui cū ita tres sint vt nūꝗ̄ pater sit fili⁹ aut ꝑcedēs spūs: nec fili⁹ aliqñ sit pat̃ aut spūs ꝑcedēs: nec vnꝗ̄ spūs patrꝭ aut filij sit pat̃ aut fili⁹: ⁊ singul⁹ ꝗſꝗ ſi ſit pfectus vt nullo indigeat: id tñ qꝺ sunt sic ē vnū: vt sic̄ de singlis pluraľr dici nō pōt: ita nec ꝺ trib⁹ sil̄: ⁊ cū parit̃ vnusꝗſꝗ seipꝫ ⁊ oēs īuicē se dicāt: nō tñ sꝫ ibi pl̄ra v̄ba ꝟ vnū: ⁊ ipꝫ nō singloꝝ aut oīm sil̄ ꝟ vni⁹ tantū.

Qꝛ hoc licet inexplicabile sit: tñ credēdū sit: C. LXII

v Ideť mihi hui⁹ tā ſblimis rei secretū trāscedere oēm ītellect⁹ aciē hūani: ⁊ idcirco conatū explicādi q̄lr ꝟ sit: ꝯtinēdū puto. Sufficere nāꝗ̄ ꝺbere existimo rē incōp̄hēsibilē īdagāti si ad ꝟ ratiocinādo ꝑuenerit vt eā certissime esse cogſcat: etiā si penetrare neq̄at ītellectu quō ita sit: nec iccirco min⁹ his ad habēdā fidei certitudinē q̄ ꝓbationib⁹ necessarijs nl̄la alia repugnāte rōe asseruūť si sue naturaľ altitudinis incōp̄hēsibilitate explicare nō patiāť. Quid aūt tā incōp̄hēsibile: tā ieffabile q̄ id qꝺ sup̄ oīa ē? Quap̄opť si ea q̄ ꝺ sūma eēntia hacten⁹ disputata sꝫ: necessarijs rōnib⁹ sꝫ asserta: q̄uis sic ītellectu penetrari nō possint vt ⁊ v̄bis valeāt explicari: nl̄laten⁹ tñ certitudīs eoꝝ nutat soliditas. Nā si sup̄ioꝛ ꝯsideratio rōnabil̄r cōp̄hēdit incōp̄hēsibile eē quō eadē sūma sapientia sciat ea q̄ fec: ꝺ q̄b⁹ tā ml̄ta nos scire necesse est: Quis explicet quō sciat aut dicat seipsā: ꝺ q̄ aut nihil aut vix aliq̄d ab hoīe sciri possibile ē? Ergo si ī eo qꝺ seip̄aꝫ: dic: generat pat̃: et generať fili⁹: Generatiōꝫ ei⁹ q̄s enarrabit? Sꝫ rursū si ita se rō ieffabilitatꝭ illi⁹ hꝫ: īmo qꝛ sic est: quō stabit q̄cq̄d ꝺ illa ſba scōm patrꝭ ⁊ filij ⁊ ꝑcedētꝭ habitudinē disputatū ē? Nā si v̄a illꝺ rōe explicitū ē: q̄lr ē illa ineffabil̄? Aut si illa ieffabilis ē: quō est ita sic̄ disputatū ē? Aut q̄dāten⁹ de illa potuit explicari: ⁊ iō nihil ꝓhibet esse veꝝ qꝺ disputatū est: Sꝫ qꝛ penit⁹ nō potuit cōp̄hēdi: iccirco ē ieffabil̄. Sꝫ ad illud q̄d r̄nderi pōt: qꝺ iā sup̄a ī hac ipsa disputatiōe ꝯstitit: qꝛ sic est sūma eēntia sup̄a ⁊ ex̄ oēm aliā naturā vt si q̄n de illa ꝺꝛ aliq̄d v̄bis q̄ cōia sꝫ alijs natur̄: sensus nl̄laten⁹ sit cōis. Quem eñ sensū ī oīb⁹ his verbis q̄ cogitaui: intellexi nisi cōem ⁊ vsitatū? Si ꝗ vsitat⁹ sens⁹ v̄boꝝ alien⁹ ē ab illa: q̄cq̄d rōcinat⁹ sū: nō ꝑtinet ad illā. Quō igiť veꝝ inuētū est esse aliq̄d de sūma eēntia: si qꝺ est inuētū lōge diūsū est ab illa? Quid ꝗ? An quō inuētū est aliq̄d de incōp̄hensibili re ⁊ q̄dāmodo nihil pspectū ē ꝺ ea? Sepe nāꝗ̄ ml̄ta dicim⁹ q̄ ꝓp̄e sicut sūt nō exp̄mim⁹: ꝟ ꝑ aliud significamus id qꝺ ꝓp̄ie aut volum⁹ aut nō possum⁹ dep̄omere: vt cū ꝑ enigmata loq̄mur: Et sepe videm⁹ aliq̄d nō ꝓp̄ie queadmodū res ip̄a ē: ꝟ ꝑ aliquā siītudinē aut imaginē: vt cum vultū alicui⁹ ꝯsideram⁹ in specl̄o: sic quippe vnā eādēꝗ̄ rē dicim⁹ ⁊ nō dicimus: videm⁹ ⁊ nō videm⁹: dicimus ⁊ videm⁹ ꝑ aliud nō dicim⁹ et nō videm⁹ ꝑ suā ꝓp̄ietatem.

Quō de ineffabili re veꝝ disputatū sit: Ca. LXIII.

h Ac itaꝗ̄ rōne nihil ꝓhibet ⁊ veꝝ eē qꝺ disputatū ē hactenus de sūma natura: ⁊ ip̄am tñ nihilomin⁹ ineffabilē persistere: si nequaꝗ̄ illa puteť ꝑ essentie sue ꝓp̄ietatē exp̄ssa: sed vtcunꝗ̄ ꝑ aliud designata. Nam quecunꝗ̄ nomina

de illa natura dici posse videntur: nõ tñ mihi eã oñdũt p ppriètatẽ q̃ per aliquã innuũt silitudinẽ. Etem̃ cum eorũdẽ vocũ significatiões cogito: familiari⁹ ↄcipio mẽte qđ in rebus factis cõspicio q̃ id quod oẽm humanũ intellectũ trãscẽdere intelligo: nã valde min⁹ aliq̃d: ĩmo longe aliud in mẽte mea sua significatione ↄstituũt q̃ sit illud ad quod intelligendũ p hãc tenuẽ significationem mẽs ipa mea conatur pficere. Nã nec nomẽ sapientie mihi sufficit oñdere illđ p qđ oĩa facta sunt de nihilo et seruãtur a nihilo: nec nomẽ eẽntie mihi valet exp̃mere illud qđ p singlarẽ altitudinẽ lõge est supra oĩa: et p naturalẽ ppriètatẽ valde est extra oĩa. Sic ḡ illa natura et ĩeffabilis ẽ: q2 p verba sicuti est nullaten⁹ valet intimari: et falsum nõ est si q̃d de illa rõne docente p aliud velut in enigmate põt estimari.

Q2 p rõnalẽ mentẽ maxime accedatur ad cognoscendũ sũmã eẽntiã: C. LXIIII

Cum igitur pateat q2 nihil de hac natura possit pcipi p suã ppriètatẽ s̃ p aliud: certũ est q2 p illud magis ad ei⁹ cognitionẽ accedit qđ illi magl p silitudinẽ ppinq̃t. Quicq̃d em̃ inter creata ↄstat illi eẽ simili⁹: id necesse est esse natura p̃stãti⁹. Quaproptur id et p maiorẽ silitudinẽ pl⁹ iuuat mentẽ indagantẽ sũme v̾itati ppinq̃re et p excellẽtiorẽ creatã eẽntiã plus docet q̃d de creante mẽs ipsa debeat existimare. Proculdubio ita q2 tanto alti⁹ creatrix essentia cognoscitur: q̃nto p ppinquiorẽ sibi creaturã indagatur. Nam q2 oĩs eẽntia inq̃ntũ est: intantũ sit silis sũme eẽntie: rõ iã supra ↄsiderata dubitare nõ pmittit. Patet ita q2 q2 sicut sola ẽ mẽs rõnalis inter oẽs creaturas q̃ ad ei⁹ inuestigationẽ assurgere valeat: ita nihilomin⁹ eadẽ sola est p quã maxĩe ipamet ad eiusdẽ inuẽtionẽ pficere q̃at: Nã iã cognitũ est q2 h̃ illi maxĩe p naturalẽ essentie ppinquat silitudinẽ. Quid igitur apti⁹ q̃ q2 mẽs rõnalis q̃nto studiosius ad se discẽdũ ĩtẽdit: tãto efficacius ad illius cognitionẽ ascendit: et q̃ãto seipsam intueri negligit: tãto ab eius speculatiõe descendit.

Q2 mẽs ipsa speculũ ei⁹ et imago eius sit: C. LXV.

Aptissime igitur ipa sibimet eẽ velut speculũ dici põt: in q̃ speculetur: vt ita dicã: imaginẽ ei⁹ quã facie ad facie videre nequit. Nã si mẽs ipa sola ex oĩbus q̃ facta sunt sui mẽor et intelligẽs et amans esse põt: nõ video cur negetur esse ĩ illa v̾a imago illi⁹ eẽntie q̃ p sui memoriã et intelligẽtiã et amorẽ in trinitate ĩeffabili ↄsistit. At certe inde veri⁹ esse illi⁹ se pbat imaginẽ: quia illi⁹ põt esse mẽor: illã intelligere et amare. In q̃ em̃ maior est et illi similior: ĩ eo verior illius esse imago cognoscitur. Oĩno aũt cogitari nõ põt rõnali creature naturalr̃ esse datum aliq̃d tã p̃cipuũ tã q2 sile sũme sapientie q̃ hoc q2 põt reminisci et intelligere et amare id qđ optimũ et maximũ est oĩm. Nihil igitur aliud est inditum alicui creature qđ sic p̃ferat imaginẽ creatoris. Consequi itaq2 videtur q2 rõnalis creatura nihil tm̃ debet studere q̃ hãc imaginẽ sibi p naturalẽ potẽtiã imp̃ssam: p voluntariũ effectũ exprimere: Etem̃ p̃ter hoc q2 creanti se debet h̃ipm qđ est. Hinc q̃z q2 nil tã p̃cipuum posse q̃ reminisci et intelligere et amare summũ bonũ cognoscitur: nimirũ nihil tã p̃cipue debere velle ↄuincitur. Quis em̃ neget q̃cũq2 meliora sũt in potestate: ea magis esse debere in voluntate? Denicq2 rõali nature nõ est aliud esse rationalẽ q̃ posse discernere iustũ a nõ iusto: verũ a nõ v̾o: bonũ a nõ bono: mai⁹ bonũ a min⁹ bono: hoc aũt posse oĩno inutile est illi

et supuacuū nisi qd discernit amet vel reprobet secundum vere discretionis iudicium.

Q rationalis creatura ad amandū illam facta sit: Caplm. LXVI.

Hinc itaqz satl patent videt omne rōnale ad h existere: vt sic rōe discretiōis aliqd mai9 vl min9 bonū siue nō bonū iudicat: ita magis aut minus id amet aut respuat. Nihil igit aptius qz rōnalem creaturā ad h eē factā vt summā essentiā amet sup oīa bona sic ipsa est sūmū bonū: imo vt nihil amet nisi illā aut pter illā: qz illa ē bona p se ⁊ nihil aliud ē bonū nisi p illā. Amare aūt eā neqt nisi ei9 reminisci ⁊ eā studuerit intelligere. Clarū qz ē rōnalē creaturā totū suū velle ⁊ posse ad memorādū ⁊ intelligendū ⁊ amandū sūmū bonū impēdere debere: ad qd ipm eē suū se cognscit habere.

Q gia semp illā amans aliquādo vere ⁊ btē viuat: Caplm. LXVII.

Dubiū aūt nō est aīam humanā eē rōnalē creaturā: Ergo necesse est eā esse factā ad h vt amet sūmā essentiā. Necesse est igit eā eē factā aut ad h vt sine fine amet: aut ad h vt aliqn vl spōte vel violēter hūc amorē amittat. Sz nefas est estimare sūmā sapientiā ad h eā fecisse vt aliqn tm bonū aut ptēnat aut volēs tenere aliq violētia pdat. Restat igit eā eē ad h factā vt sine fine amet sūmā essentiā: Et hoc facere nō pōt nisi semper viuat. Sic igit est facta vt semp viuat si semper velit facere ad qd facta est.

Q illa se amāti seipsam retribuat: Ca. LXVIII.

Deinde incōueniēs est nimis sūme bono sūmeqz sapiēti ⁊ oīpotēti creatori vt qd fecit esse ad se amādū: id faciat non esse qādiu vere amauerit: ⁊ qd spōte dedit nō amāti vt semp amaret: id auferat vl auferri pmittat amāti: vt ex necessitate nō amet: psertim cū dubitari nullaten9 debeat qz ipse oēm naturā se vere amātem amet. Quare manifestū ē hūane aīe nunqz auferri suā vitā si semp studeat amare sūmā vitā. Qualr qz viuet? Quid eni magnū ē lōga vita: nisi sit a molestiarū incursione vere secura? Quisqs eni dū viuit: aut timēdo aut patiendo molestijs subiacet: aut falsa securitate fallit: qd nisi misere viuit? Si quis aūt ab his libere viuit: btē viuit. Sz absurdissimū est vt aliq natura semp amando illū q est summe bon9 ⁊ oīpotēs: semp misere viuat: liqt igit hūanā aīam hmōi esse vt si seruet id ad qd est: aliqn vere secura ab ipa morte ⁊ omi alia molestia btē viuat. Deniqz nullaten9 verū videri pōt vt iustissim9 ⁊ potētissim9 nihil retribuat amāti se pseuerāter: cui nō amāti tbuit eēntiā vt amās esse posset. Si enim nihil retribuat amāti: nō discernit iustissimus inter amantē ⁊ ptēnentē id qd sūme amari debet: nec amat amantē se: aut nō pdest ab illo amari: q oīa ab illo dissonāt: retribuit igit oī se amare pseuerāti. Quid aūt retribuit si nihilo dedit rōnalem eēntiā vt amans eēt? Quid dabit amāti si amare nō cesset? Si tā grāde ē qd amori famulatur: qz grāde ē qd amori recōpēsat. Et si tale est amoris fulcimētū: qle est amoris emolumētū? Nam si rōnalis creatnra q sibi inutilis est sine h amore sic eminet in oīb9 creaturis: vtiqz nihil pōt esse pmiū hui9 amoris nisi qd supeminet in oīb9 naturis. Etenī ipm idē bonū qd sic se amari exigit: nō min9 se ab amāte desiderari cogit. Nā qs sic amet iusticiā: veritatē: beatitudinē: icorruptibilitatē: vt his frui nō appetat? Quid qz sūma bonitas retribuet amāti ⁊ dsideranti se nisi seipaz? Nā quicqd alid tri

buat: nō tribuit qr nec compensatur amori nec ꝯsolaṫ amantē nec faciat desiderantē. At si se vult amari ꝛ desiderari vt aliud tribuat: nec se vult amari ꝛ desiderari ꝑpter se: ꝫ ꝑpter aliud: ꝛ sic nō vult se amari ꝫ aliud: qḋ cogitari nefas est. Nihil ꝫ veriꝰ ꝙ ꝙ oīs aīa rōnalis si queadmodū debet studeat amando desiderare sūmā btītudinē: aliqñ illā ad fruendū ꝑcipiat: vt qḋ nūc videt q̄si p speculū ꝛ in enigmate: tūc videat facie ad faciem.

Q oīs hūana aīa sit inmortal. Capi. LXIX.

Verū aūt ea sine fine fruatur dubitare stultissimū est: qm̄ illa fruens nec timore torqri poterit: nec fallaci securitate ḋcipi: nec eiꝰ indigētiā iā expta illā poterit nō amare: nec illa deseret amantē se: nec aliq̄d erit potētiꝰ qḋ eas separet inuitas. Quare q̄cū ꝙ aīa sūma btītudine semel frui cepit: eťne btā erit. Hinc vtiqꝫ ꝯsequēter colligitur ꝙ illa q̄ sūmi boni amorē cōtemnit: eternā miseriā incurrit. Nā si diciť ꝙ ꝑ tali cōtēptu sic iustiꝰ puniatur vt ip̄m esse vł vitā ꝑdat: qr se non vtiť ad id ad qḋ est facta: nullatenꝰ hoc admittit rō: vt post tātā culpam ꝑ pena recipiat eē qḋ erat ante oēm culpā. Quippe anteq̄ꝫ esset nec culpā habere nec penā sentire poterat. Si ꝫ aīa ꝯtēnens id ad qḋ facta est sic moritur vt nihil sentiat: aut omnino nihil sit: siłiter se habebit ꝛ in maxima culpa sine omni culpa: nec discernet summe sapiens iusticiam inter id qḋ nullū bonū pōt: ꝛ nullū malū vult: ꝛ id qḋ maximū bonum pōt: ꝛ maximū malū vult: At ħ satꝭ patet ꝙ incōueniēs sit.

Q aut semp misera aut aliqñ btā vere sit: Ca. LXX.

Nihil igiť videri pōt cōsequētius ꝛ nihil credi debet certiꝰ ꝙ hoīs aīam sic esse factā: vt si ꝯtēnat amare sūmā eētiā: eťnā patieť miseriam: vt sic amās eterno gaudebit ꝑmio: ita ꝯtēnēs eterna pena doleat: Et sic illa sentiat īmutabilem sufficientiā: ita ista sentiat inconsolabilē indigentiam. Sed nec amantē animā necesse est eterne beatam esse: nec cōtēnentē miseram si sit mortalis. Siue igitur amet siue contēnat: id ad qḋ amandū creata est: necesse est eam immortalem esse. Si aūt aliq̄ sūt aīe rōnales q̄ nec amantes nec contēnentes iudicande sint: sicut esse videntur anime infantum: quid de his sentiendum est? Sunt mortales siue īmortales? Sed proculdubio omnes hūane anime eiusdem nature sunt: Quare qm̄ cōstat quasdam esse īmortales: necesse est omnē animā esse īmortalē. Verꝫ cū omne qḋ viuit aut nunq̄ꝫ aut aliqñ sit vere securū ab omni molestia: nihilominꝰ est necesse omnē humanā animā aut semp miserā esse: aut aliquādo vere beatam.

Q nulla anima iniuste priueť sūmo bono et ꝙ omnino ad ipsum sit: Caplm. LXXI.

Que vero anime incunctanter iudicāde sunt sic amātes illud ad qḋ amandum facte sunt vt illo quādoqꝫ frui: que autē sic contemnētes vt illo semper indigere mereantur: aut qualiter quo ve merito ille que nec amātes nec contemnētes dici posse videnť: ad beatitudinē eternā miseriā ve distribuantur: aliquem mortalium disputādo posse comprehendere: proculdubio vel difficillimū vel impossibile existimo: qḋ tam a summe iusto summe ꝙ bono creatore rerū nulla eo bono ad qḋ facta est iniuste priueť certissime est tenendū: ꝛ ad idem ipsum bonū est omni homini toto corde: tota anima: tota mēte amando ꝛ desiderando nitendum.

Q; summa eẽntia sit speranda: Ca. LXXII.

Sed in hac intentione hũana aĩa nullaten⁹ se poterit exercere si desperet quo intẽdit se posse pueĩre. Quaproṗ q̃ntũ illi ẽ vtile studiũ ad nitẽdũ: tãtũ necessaria est spes ptingẽdi. Amare autẽ et sperare nõ põt q̃ nõ credit. Expedit itaq; eidẽ hũane aĩe sũmã essentiã ⁊ ea sine quib⁹ illa amari nõ põt credere: vt illa credẽdo tẽdat ĩ illã: Q̃ idẽ apte breui⁹q; signari posse puto si p eo q̃ est credẽdo tẽdere in summã eẽntiã: dicat̃ credere in summã eẽntiã. Nã si quis dicat se credere in illã: satis videt̃ oñdere ⁊ per fidẽ quã pfitet̃ ad summã se tẽdere essentiã: ⁊ illa se credere que ad hãc pertinẽt intentionẽ: nã nõ videt̃ credere in illã siue qui credit q̃ attendendũ in illã nõ ptinet: siue qui p h̃ q̃ credit nõ ad illã tẽdit.

Q; credendũ sit in illam Caplm. LXXIII.

Et fortasse indifferenter dici põt credere in illã ⁊ ad illã: sic p eodẽ accipi põt credẽdo tẽdere in illã ⁊ ad illã: nisi q; quisq̃s tẽdendo ad illam puenerit: non extra illã remãebit: ʒ intra illã pmanebit: Q̃ exp̃ssius ⁊ familiari⁹ significat̃ si dicit̃ tendẽdũ eẽ in illã q̃ si d̃r ad illã. Hac itaq; rõe puto ↄgruẽti⁹ posse dici credẽdũ eẽ ĩ illã q̃ ad illã.

Q; in patrẽ ⁊ filiũ ⁊ eorũ spiritũ pariter ⁊ in singlos et simul in tres credendum sit: Caplm. LXXIIII.

Credendũ igit̃ est piter ĩ patrẽ ⁊ filiũ ⁊ coꝝ spiritũ ⁊ in singlos ⁊ sil' ĩ tres: q; ⁊ singulus pat̃ ⁊ singulus fili⁹ ⁊ singls eoꝝ spũs est sũma eẽntia: ⁊ sil' pat̃ ⁊ fili⁹ cũ suo spũ sũt vna eadẽq; sũma essẽtia: ĩ quã solã oĩs hõ debet credere: q; est sol⁹ finis quem in oĩ cogitatu actuq; suo p amorẽ debet intẽdere. Vñ manifestũ est q; sic ĩ illã tẽdere nisi credat illã nll's põt: ita illã credere nisi tẽdat ĩ illã nulli pdest.

Que sit viua que mortua fides: Ca. LXXV.

Quaproṗ q̃ntacũq; certitudĩe credat̃ tãta res: ĩutil' erit fides ⁊ q̃si mortuũ aliq̃d nisi dilectiõe valeat ⁊ viuat. Etem̃ nullaten⁹ fidẽ illã quã cõpetẽs comitatur dilectio si se oportunitas offerat operãdi ociosã eẽ: ʒ magis se q̃dam opeꝝ exercere freq̃ntia: q̃ sine dilectiõe facere nõ possit: vl' hoc solo pbari põt: q; q̃ sũmã iusticiã diligit nihil iustũ ↄtẽnere: nihil valet iniustũ admittere. Ergo qm̃ q̃ aliquid opat̃ inesse sibi vitã: sine q̃ opari nõ valeret: oñdit: nõ absurde dicit̃ operosa fides viuere: q; habet vitã dilectiõis sine q̃ non oparet̃: ⁊ ociosa fides nõ viuere: q; caret vita dilectionis cũ q̃ nõ ociaret̃. Quare si cec⁹ dicit̃ nõ tm̃ q̃ pdidit visũ: ʒ q̃ cũ debet hr̃e nõ habet: cur nõ sil'r p̃t dici fides sine dilectiõe mortua: nõ q; vitã suã id est dilectionẽ pdiderit ʒ q; nõ habet quã semp habere d̃bet. Queadmodũ igit̃ illa fides q̃ p dilectionem opat̃ viua eẽ cog̃scit̃: ita illa q̃ p ↄtẽptũ ociat̃ mortua eẽ ↄuincit̃. Satis itaq; ↄueniẽt̃ dici põt viua fides credere ĩ id in q̃ credi debet: mortua v̓o fides credere tm̃ id q̃ credi d;.

Q; tres summa essentia quodãmodo dici possit: Caplm. LXXVI.

Ecce patet oĩ hoĩ expedire vt credat ĩ q̃ndã ineffabilẽ trinã vnitatẽ ⁊ vnam trinitatẽ. Vnã q̃dẽ ⁊ vnitatẽ ṗpt̃ vnã eẽntiam: trinã v̓o ⁊ trinitatẽ ṗpter tres: nescio q̃d: licet em̃ possim dicere trinitatẽ ṗpter patrẽ ⁊ filiũ ⁊ vtriusq; spiritũ q̃ sũt tres: nõ tñ possũ pferre vno noĩe ṗpt̃ q̃d tres: velut si dicerẽ ṗpt̃ tres psonas: sicut si dicerem

vnitatē ꝓpt vnā substātiā. Nō em̄ putāde sūt tres ꝑsone: q2 oēs plures ꝑsone sic subsistūt separatim abinuicē: vt tot necesse sit esse sbstātias ꝗt sunt ꝑsone: qḋ in plib9 hoīb9 ꝗ quot ꝑsone tot indiuidue sūt substātie: cognoscit. Quare in sūma eēntia sicut nō sūt plres sbstātie: ita nec plres ꝑsone. Si ꝗs itaqꝫ inde velit alicui loqꝫ ꝗd tres dicet esse patrē τ filiū τ vtriusqꝫ spiritū: nisi forte indigētia noīs ꝓprie ꝯuenientis coact9 elegerit aliqḋ de illis noīb9 ꝗ plraliter in sūma eēntia dici nō possint: ad designādū id qḋ cōgruo noīe dici nō pōt: vt si dicat illā admirabilē trinitatem esse vnā eēntiā vl naturā τ tres ꝑsonas siue sbstātias. Nā hec duo noīa apti9 eligūt ad designādā pluralitatem i sūma eēntia: q2 ꝑsona non ḋr nisi de īdiuidua rōali natura: τ sbstātia pn̄cipalr dicit de indiuiduis ꝗ maxime in plralitate sbsistūt. Indiuidua nāqꝫ maxīe substant: id est subiacēt accidētib9: τ iō magis ꝓprie nomē substātie suscipiūt. Vñ iā supra manifestū est sūmā eēntiā ꝗ nllis sbiacet accidētib9: ꝓpe nō posse dici sbstātiā nisi sbstātia ponat ꝓ eēntia. Pōt ḡ hac necessitatis rōne irrephēsibilit illa summa τ vna trinitas siue trina vnitas dici vna eēntia τ tres ꝑsone siue tres substātie. Videt ḡ ūno incōctant asserit. Quia ꝓ o nihil ē id qḋ dicit de9: τ huic soli sūme eēntie ꝓprie nomē dei assignat. Quippe oīs ꝗ deū esse dic: siue vnū siue plures: nō intelligit nisi aliqꝫ substantiā quā cēset supra oēꝫ naturā ꝗ de9 nō est ab hoīb9 τ venerādā ꝓpter eius eminētē dignitatē: τ exorādā sibi ꝓpter quālibet iminentē necessitatē.

Q2 ipsa dominet omnib9 et regat omnia τ sit sol9 deus: Caplm. LXXVII.

Quid aūt tā ꝓ sua dignitate venerādū τ ꝓ ꝗlibet re deꝑcandū: ꝗꝫ summe bon9 τ summe potēs spūs qui dñat oībus τ regit oīa? Sic em̄ ꝯstat q2 oīa ꝑ sūme bonā sūmeqꝫ sapientē oīpotētiā ei9 facta sūt τ vigēt: ita nimis īcōueniens est si estimet ꝙ reb9 a se factis ipse nō dñet: siue ꝙ facte ab illo: ab alio minus potēte minusve bono vel sapiēte aut nlla penit9 rōne: ḟ sola casuū inordinata volubilitate regant: cum ille solus sit ꝑ quem cuilibet et sine ꝗ nlli bene est: τ ex ꝗ τ ꝑ quē et i ꝗ sūt oīa. Cū igit sol9 sit ipse nō solū bon9 creator ḟ τ potētissim9 dñs et sapiētissim9 rector oīm: liquidissimū est hūc solū esse quē oīs alia natura scdm totū suū posse debet diligēdo venerari τ venerādo diligere: de ꝗ solo ꝓspera sūt sperāda: ad quē solū ab aduersis fugiēdū: cui soli ꝓ quauis re supplicandū. Vere igit ḟ est nō solū de9: ḟ solus deus ineffabiliter trin9 τ vnus.

Beati Anselmi liber qui Monologion prescribitur explicit.

Eiudē beati Anselmi abbatis Beccensis in librum quē prescripsit prosologion: Prologus.

Postquā opusculū ꝗddam velut exēplum meditādi de ratione fidei: cogētib9 me p̄cib9 quorundam fratrū in ꝑsona alicui9 tacite secū ratiocinādo ꝗ nesciat īuestigātis edidi: ꝯsiderās illud esse multoꝝ ꝯcatenatiōe ꝯtextū argumētoꝝ: cepi mecū ꝗrere si forte posset īueniri vnū argumētū qḋ nullo alio ad se ꝓbādū ꝗꝫ se solo indigeret: τ solū ad astruendū: q2 de9 vere est: τ q2 est sūmū bonū nullo alio indigēs: τ ꝗ oīa indigēt vt sint τ vt bñ sint τ quecūqꝫ credim9 de diuīa substātia: sufficeret. Ad qḋ cū sepe studioseqꝫ cogitationē ꝯuerterē: atqꝫ aliqñ mihi videret iā capi posse: qḋ

querebā:aliqñ mētis aciē oīno fugeret:tandē desperās volui cessare velut ab inquisitiōe rei quā īueniri esset īpossibile. Sed cū illā cogitationem ne mentē meā frustra occupando ab alijs in quib⁹ pficere possem impediret: penit⁹ a me vellē excludere:tūc magis ac magis nolēti ꝛ diffidēti se cepit cū īportunitate quadā ingerere. Quadam igiẜ die cū vehemēter eius īportunitati resistēdo fatigarer:ī ipo cogitationū cōflictu sic se obtulit qꝺ ꝺsperauerā:vt studiose cogitationē āplecterer quā sollicitus repellebā. Estimans igiẜ qꝺ me gaudebā īuenisse si scriptū esset alicui legēti placiturū: de ħ ipso ꝛ quibusdā alijs sub psona conātis erigere mentē suā ad cōtēplandū deum ꝛ querētꝭ intelligere qꝺ credit: subditū scripsi opusculū. Et qm̄ nec istud nec illud cui⁹ supra memini dignū libri noīe aut cui auctorꝭ ꝑponereẜ nomē iudicabā:nec tñ eadē sine aliq̄ titulo ꝗ aliquē in cui⁹ manus venirēt q̄dāmō ad se legēdū inuitarēt dimittenda putabā:vnicuiqꝫ suū dedi titulū: vt pri⁹ exēplū meditādi de rōe fidei:ꝛ sequēs fides querēs intellectū diceret. Sꝫ cū iā a pluribus cū his titulis vtrūqꝫ transcriptū esset: coegerunt me plures: ꝛ maxīe reuerendus archieps lugdunensis:hugo noīe: fungēs ī gallia legatiōe:aplica ꝑcepit auctoritate vt nomen meū illꝭ prescriberē. Qꝺ vt aptius fieret:illꝺ quidē monologion:id est soliloquium:istud vero ꝓslogion: id est alloquium noīaui.

Explicit prologus.

Capitulorꝫ libri ꝓslogion beati Anselmi annotatio.

Beati Anselmi abbatis Beccēsis: post archiepi cantuariensis: liber qui inscribitur psologion incipit.

De excitatiōe mentis ad ɔtemplandū deū: Ca. I.

Ja nunc homūcio: fuge paululū occupatiōes tuas: absconde te modicū a tumultuosis cogitationib⁹ tuis. Abijce nūc onerosas curas: ꝛ postpone laboriosas distēsiones tuas: Uaca aliquantulū deo: ꝛ requiesce aliquātulū in eo: Intra in cubiculū mētꝫ tue: exclude oīa preter deū: ꝛ q̄ te iuuēt ad q̄rendū eū: ꝛ clauso ostio quere eum. Dic nunc totū cor meū: dic nūc deo: Quero vultū tuū: vultū tuū dn̄e requiro. Eia nūc ergo tu dn̄e de⁹ me⁹ doce cor meū vbi ꝛ quomō te q̄rat: vbi ꝛ quomō te inueniat. Dn̄e si nō es hic: vbi te querā absentem? Si ergo vbiqꝫ es: cur te nō video p̄sentē? Sed certe habitas lucē inaccessibilē. Et vbi ē dn̄e lux inaccessibilꝫ: aut quomō accedam ad lucē inaccessibilem: aut quis me ducet aut inducet in illā vt videam te in illa? Deinde quib⁹ signis: qua facie te querā? Nūquā te vidi dn̄e de⁹ me⁹: nō noui faciē tuā. Quid faciet altissīe dn̄e: q̄d faciet iste tu⁹ longin qu⁹ exul? Quid faciet seru⁹ tuus anxius amore tui: ꝛ lōge piectus a facie tua? Anhelat videre te: ꝛ nimis abest illi facies tua. Accedere ad te desiderat: ꝛ inaccessibilis est habitatio tua. Inuenire te cupit: ꝛ nescit locū tuū. Querere te affectat ꝛ ignorat vultū tuum. Dn̄e deus meus es tu: et dominus deus meus es: ꝛ nunq̄ꝫ te vidi. Tu me fecisti et refecisti: et omnia mea bona tu mihi contulisti ꝛ nondū noui te. Deniqꝫ ad te videndū factus sum ꝛ nōdū feci ppter qd̄ factus sum. O misera sors hoīs cū hoc pdidit ad qd̄ factus est. O dur⁹ ꝛ dirus casus ille: Heu q̄d pdidit: ꝛ quid inuenit: quid abscessit: et q̄d remāsit? Perdidit beatitudinē ad quā factus est: et inuenit miseriā ppter quā factus nō est. Abscessit sine q̄ nihil felix est ꝛ remāsit qd̄ per se nō nisi miserum est. Mādūcabat tūc homo panē angelorū quē nūc esurit: mādūcat nūc panem dolorum: quem tunc nesciebat. Heu public⁹ luctus hominum vniuersalis planctus filiorum ade. Ille ructabat saturitate: nos suspiramus esurie. Ille abundabat: nos mēdicam⁹. Ille qd̄ felicitꝫ tenebat: misere deseruit: nos infeliciter egemus: et miserabiliter desideramus: ꝛ heu vacui remanem⁹. Cur nō nobis custodiuit cū facile posset quo tā grauiter caremus? Quare sic nobis obserauit lucem ꝛ obduxit nos tenebris? Ut quid abstulit nobis vitā: ꝛ inflixit mortē? Erūnosi: vnde sumus expulsi? quo sum⁹ impulsi? vnde precipitati? quo obruti? A patria in exilium: a visione dei in cecitatem nostrā: a iocunditate imortalitatis in amaritudinē ꝛ horrorē mortis. Misera mutatio: de quanto bono in quātū malū. Graue damnū: grauis dolor: graue totum. Sed heu me miserum vnū de alijs miseris filijs eue elongatis a deo: quid incepi? quid effeci? quo tendebam? quo deueni? ad quid aspirabam? in quibus suspiro? Quesiui bona: ꝛ ecce turbatio. Tendebam in deum: ꝛ offendi me ipm. Requiē querebam in secreto meo: ꝛ tribulationē ꝛ dolorē īueni ī intimis meis. Uolebā ridere a gaudio mentis mee: ꝛ cogor rugire a gemitu cordis mei. Sperabatꝫ leticia ꝛ ecce vnde deriuentꝫ suspiria. Et o tu dn̄e vsqꝫquo? Usqꝫquo dn̄e obliuisceris nos: vsqꝫquo auertis faciē tuam a nobis? Quando respicies ꝛ exaudies nos? quando illuminabis

oculos nr̃os ⁊ ostendes nobis faciẽ tuã? Qñ restitues te nobis? Respi/ce dñe: exaudi: illumina nos: osten de nobis teipm: Restitue te nob vt be/ne sit nobis: sine q tã malc est nob: Miserare labores ⁊ conat⁹ nr̃os ad te q nihil valem⁹ sine te. Inuita nos: adiuua nos. Obsecro dñe ne desperẽ suspirãdo: ꝭ respirem sperãdo. Ob/secro dñe amaricatũ est cor meũ sua desolatiõe: indulcora illud tua ↄso/latiõe. Obsecro dñe esuriẽs incepi q̃/rere te: ne desinã ieiun⁹ de te: fame/lic⁹ accessi: ne recedã impast⁹. Pau/per veni ad diuitem: miser ad miseri/cordẽ: ne redeã vacuus ⁊ ↄtẽpt⁹. Et si anteq̃ comedã suspiro: da vel post suspiria qđ comedã. Dñe incuruat⁹ nõ possũ nisi deorsum aspicere: erige me vt possim sursũ intẽdere. Iniq̃ta
Ps. 37. tes mee supgresse sũt caput meũ: ob uoluũt me: ⁊ sic̃ onus graue grauãt me. Euolue me: exonera me: ne vrge/at puteus eaꝝ os suũ sup me: Liceat mihi suspicere lucẽ tuã vl' đ lõge vl' de pfũdo. Doce me q̃rere te: ⁊ osten de te quereñti: q2 nec q̃rere te possum nisi tu doceas me: nec inuenire nisi te oñdas. Querã te đsiderãdo: đside/rẽ q̃rẽdo: iueniã amãdo: amẽ iueni endo. Fateor dñe ⁊ grãs ago q2 crea sti ĩ me hãc imaginẽ tuã vt tui mẽor sim: te cogitẽ: te amẽ: Sȝ sic est aboli ta attritiõe vitioꝝ: sic ẽ offuscata fu/mo pctõꝝ vt nõ possit facere ad qđ facta est nisi tu renoues ⁊ reformes eã. Nõ tẽpto dñe penetrare altitu/dinẽ tuã: q2 nullaten⁹ cõparo illi in tellectũ meũ: ꝭ desidero aliquaten⁹ intelligere veritatẽ tuã quã credit ⁊ amat cor meũ. Neq̃ em̃ q̃ro intelli/gere vt credã: ꝭ credo vt intelligaȝ: Nã ⁊ ħ credo: q2 nisi credidero non intelligã.

Q2 vere sit deus: Ca. II.

Ergo dñe qui das fidei intel/lectũ: da mihi vt q̃ntũ scis ex pedire intelligã: q2 es sic̃ cre dim⁹ ⁊ ħ es qđ credim⁹. Et quidem credim⁹ te esse aliq̃d q nihil mai⁹ co gitari possit: An ẽ non est aliq̃ talis natura: q2 dixit insipiẽs in corde suo
Ps.
nõ est de⁹? Sȝ certe idẽ ipe insipiẽs cũ audit ħ ipm qđ dico: aliq̃d q ma/ius nihil cogitari põt: ĩtelligit quod audit: ⁊ qđ intelligit in intellectu ei⁹ est etiam si non intelligat illud esse. Aliud est em̃ rẽ esse ĩ intellectu: ali/ud intelligere rẽ esse. Nã cũ pictor p̃cogitat q factur⁹ est: habet quidẽ in intellectu: ꝭ nõdũ eẽ intelligit qđ nõdũ fecit. Cũ x̃o iã pinxit ⁊ habet ĩ itellectu: ⁊ ĩtelligit eẽ qđ iã fec. Cõuincit̃ ẽ ⁊ iã insipiẽs: esse vel in intellectu aliq̃d q nihil mai⁹ cogitari põt: q2 ħ cũ audit intelligit: ⁊ q̃cq̃d intelligit̃: ĩ intellectu est. Et certe id q maius cogitari neq̃t: nõ põt esse in intellectu solo. Si em̃ vl' in solo ĩtel lectu est: põt cogitari esse ⁊ in re qđ mai⁹ est. Si ẽ id q mai⁹ cogitari nõ põt ẽ ĩ solo intellectu: idipm q mai⁹ cogitari nõ põt: est q maius cogitari põt. Sȝ certe ħ esse nõ põt. Existit ẽ p̃culdubio aliquid q mai⁹ cogitari nõ valet ⁊ in intellectu ⁊ in re.

Q2 non possit cogitari nõ esse: Caplm. III.

Quod vtiq̃ sic vere est vt nec cogitari possit nõ esse. Nam potest cogitari esse aliq̃d: qđ nõ possit cogitari nõ esse: qđ maius est q̃ quod non esse cogitari potest. Quare si id qđ maius nequit cogi/tari: põt cogitari nõ esse: idipm quo maius cogitari neq̃t: nõ est id q ma/ius cogitari neq̃t: qđ ↄuenire nõ p̃t. Sic ẽ vere est aliq̃d quo maius cogi tari nõ põt vt nec cogitari possit nõ esse: Et ħ es tu dñe de⁹ noster. Sic ẽ vere es dñe de⁹ meus: vt nec cogita/ri possis nõ esse. Et merito. Si enim aliq̃ mẽs posset cogitare aliq̃d meli/us te: ascẽderet creatura sup creato/rẽ: ⁊ iudicaret de creatore: qđ valde est absurdũ. Et quidẽ q̃cquid est ali ud p̃ter te solũ: põt cogitari nõ esse.

Solus igit᷑ verissime es oīm ⁊ iō maxime oīm habes esse: qꝛ quicq̄d aliō est: nō sic ē vere: ⁊ iccirco min⁹ habet
52. esse. Cur itaq̄ dixit insipiēs in corde suo: nō est de⁹: cū tam in ꝓmptu sit rōnali mēti te maxie oīm esse? Cur? nisi qꝛ stultus ⁊ insipiēs.

Quō insipiēs dixit i corde suo qđ cogitari nō pōt: Capitlm. IIII.

Ex quō dixit in corde quod cogitare nō potuit: aut quō cogitare nō potuit qđ dixit ī corde: cū idē sit: dicere in corde ⁊ cogitare? Qđ si vere: imo qꝛ vere: ⁊ cogitauit qꝛ dixit in corde: ⁊ nō dixit ī corde: qꝛ cogitare ñ potuit. Nō vno tantū mō đꝛ aliq̄d in corde vel cogitat᷑. Aliter eñ cogitat᷑ res: cum vox eā significās cogitat᷑: alit᷑ cū id ipm qđ res est intelligit᷑. Illo itaq̄ mō pōt cogitari deus nō esse: isto vero minime. Null⁹ quippe intelligēs id qđ de⁹ est: pōt cogitare qđ deus nō est: licet hec verba dicat in corde: aut sine vlla aut cū aliqua extranea significatiōe. Deus eñ est id q̄ mai⁹ cogitari nō pōt. Qđ qui bñ intelligit: vtiq̄ intelligit idipm sic esse vt nec cogitatiōe queat nō esse. Qui ḡ intelligit sic esse deū: nequit cū non eē cogitare. Grās tibi bone dñe: gratias tibi: qꝛ qđ pri⁹ credidi te donāte: iā sic intelligo te illuminante: vt si te esse nolim credere: non possim non intelligere.

Q deus sit quicquid melius est esse q̄ꝫ non esse: et solus existēs per se: omnia alia facit de nihilo: Ca. V.

Quid igit᷑ es dñe deus q̄ nihil mai⁹ valet cogitari? Sed q̄d es: nisi id qđ sūmū oīm solū existēs p seipm: oīa alia fecit de nihilo? Quicq̄d eñ h̄ nō est: min⁹ ē q̄ꝫ cogitari possit: Sꝫ hoc de te cogitari nō pōt: Qđ ḡ bonū deest sūmo bono per qđ ē oīe bonū? Tu es itaq̄ iust⁹: verax: beat⁹: ⁊ quicq̄d melius est esse q̄ꝫ nō esse: Meli⁹ nāq̄ ē esse iustum q̄ꝫ non iustum: beatū q̄ꝫ non beatum.

Quō sit sensibilis cū non sit corpus: Ca. VI.

Ex cū meli⁹ sit esse sensibilē: oīpotentē: mīficordē: īpassibilem: q̄ꝫ nō eē: quō es sensibilis si nō es corp⁹: aut oīpotēs si oīa nō potes: aut misericors sil᷑ ⁊ impassibilis? Nā si sola corporea sunt sensibilia: qm̄ sensus circa corp⁹ et in corpore sūt: quō es sensibilis cum nō sis corp⁹: ꝫ sūm⁹ spūs q̄ corpore melior est? Sed si sentire non est nisi cognoscere: aut nō nisi ad cognoscēdū ē: Qui eñ sentit cognoscit scđm sensuū ꝓpetatē: vt p visū colores: p gustū sapores: non incōuenicter dicit᷑ aliq̄ mō sentire quicq̄d aliq̄ mō cogscit. Ergo dñe q̄uis nō sis corp⁹: vere tñ eo mō sūme sensibil᷑ es quo sūme oīa cognoscis: nō quo animal corporeo sensu cognoscit.

Quō sit oīpotens cū multa nō possit: Ca. VII.

Sed ⁊ oīpotens quō es si oīa nō potes? Aut si non potes corrūpi: nec mētiri: nec facere verū esse falsū: aut qđ factū est nō eē factū: ⁊ plra similia: quō potes oīa? An hoc posse nō est potētia ꝫ impotentia? Nā qui hoc pōt qđ sibi nō expedit: ⁊ qđ nō debet: pōt: q̄ q̄nto magis pōt: tāto magis aduersitas ⁊ peruersitas pñt ī illū: ⁊ ipe min⁹ ꝯ illas. Qui ḡ sic pōt: nō potētia pōt ꝫ impotētia. Non eñ iō đꝛ posse: qꝛ ipse possit: sed qꝛ sua īpotentia facit aliō ī se posse: siue aliq̄ alio genere loquēdi: sic mlta īpropē dicunt᷑: vt cū ponim⁹ esse ꝓ nō esse: ⁊ facere ꝓ eo qđ est nō facere: aut ꝓ nihil facere. Nā sepe dicim⁹ ei qui rē aliquā esse negat: sic est quemadmodū dicis esse: cū magis ꝓprie videat᷑ dici: sic non

est quēadmodū dicis nō esse. Itē dicim⁹: iste sedet sicut ille facit: aut iste quiescit sicut ille facit: cum sedere sit quiddā nō facere: ꝛ quiescere sit nihil facere. Sic itaqꝫ cū qs dicit habere potētiā faciēdi aut patiendi qđ sibi nō expedit aut qđ nō debet: impotētia intelligit̄ ꝑ potētiā: qꝛ quo plus habet hāc potentiā: eo aduersitas ꝛ ꝑuersitas in illū sunt potētiores: ꝛ ille ꝯtra eas impotētioꝛ. Ergo dñe de⁹: inde veri⁹ es oīpotēs: qꝛ nihil potes ꝑ impotētiā: ꝛ nihil potest contra te.

Quō sit misericoꝛs ꝛ impassibilis: Ca. VIII.

ſ Ed ꝛ misericoꝛs simul ꝛ impassibil' quō es? Nā si es impassibilis: nō cōpateris: si nō cōpateris: nō est tibi miserum coꝛ ex cōpassiōe miseri qđ ē esse misericoꝛdē. At si nō es misericoꝛs: vnde miseris est tāta ꝯsolatio? Quō ḡ es ꝛ nō es misericoꝛs dñe: nisi qꝛ es misericoꝛs scđm nos: ꝛ nō es scđm te. Es quippe scđm sensū nostrū: ꝛ non es scđm tuū. Etenī cū tu respicis nos miseros: nos sentim⁹ misericoꝛdis effectū: tu nō sentis affectū ꝛ misericoꝛs es. Igit̄ qꝛ miseros saluas ꝛ peccatoꝛib⁹ tuis parcis ꝛ misericoꝛs nō es: qꝛ nllā miserie cōpassiōe afficeris.

Quō tot⁹ iustus ꝛ summe iust⁹ parcat malis: ꝛ qđ iuste misereat̄ malis: Ca. IX.

v Et malis quō parcis si es totus iust⁹ ꝛ sūme iust⁹? Quō enī tot⁹ ꝛ sūme iust⁹ facit aliquid nō iustū? Aut q̄ iusticia ē merēti moꝛtē eternā: dare vitā sempit̄nā? Vñ ḡ bone de⁹: bone bonis ꝛ malis: vñ tibi saluare malos: si h̄ nō est iustū ꝛ tu nō facis aliq̄d nō iustum? An qꝛ bonitas tua est incōpꝛehēsibilis: latet h̄ in luce inaccessibili quā inhabitas? Uere in altissimo ꝛ secretissimo bonitatis tue latet fons vnde manat fluui⁹ misericoꝛdie tue. Nā cū totus ꝛ sūme iust⁹ sis: tū iccirco etiā mal' benign⁹ es: qꝛ tot⁹ sūme bonus es. Min⁹ nāqꝫ bon⁹ eēs si nlli malo esses benign⁹. Melioꝛ enī est q̄ ꝛ bonis ꝛ malis bonus est: q̄ꝫ qui bonis tantū est bon⁹. Et melioꝛ est: q̄ mal' et puniēdo ꝛ pcēdo est bon⁹: q̄ꝫ qui puniēdo tm̄. Ideo ḡ misericoꝛs es: qꝛ tot⁹ ꝛ sūme bon⁹ es. Et cū foꝛsitan videat̄ cur bonis bona: ꝛ malis mala retribuas: illud certe penitus est mirā dū cur tu tot⁹ ꝛ sūme iustus ꝛ nullo egēs: malis ꝛ reis tuis bona retribuas? O altitudo bonitatis tue de⁹: ꝛ videt̄ vñ sis mificoꝛs: ꝛ nō ꝑuidet̄: cernitur vñ flumen manat: et nō ꝑspicit̄ fons vñ nascat̄. Nā ꝛ de plenitudīe bonitatis est: qꝛ pctōꝛib⁹ tuis pi⁹ es: ꝛ in altitudīe bonitatis tue latet q̄ rōe h̄ es. Etenī licz bonis bona: ꝛ malis mala ex bonitate retribuas: rō tñ iusticie h̄ postulare videt̄. Cū vero malis bona tribuis: et scit̄ qꝛ sūme bon⁹ h̄ facere voluit: et mirū est cur sūme iust⁹ h̄ velle potuit. O mificoꝛdia dei: d̄ q̄ opulēta dulcedine ꝛ dulci opulētia nob̄ ꝓfluis? O īmensitas bonitatis dei: q̄ affectu amāda es pctōꝛib⁹? Iustos enī saluas iusticia comitāte: istos vero liberas iusticia dānante. Illos meritis adiuuā tib⁹: istos meritis repugnātibus. Illos bona q̄ dedisti cog̃scēdo: istos mala q̄ odisti ignoscēdo. O immēsa bonitas q̄ sic oēm intellectū excedis: veniat sup me mificoꝛdia illa: q̄ de tāta opulētia tui ꝓcedit. Influat ī me q̄ ꝓfluit d̄ te. Parce ꝑ clemētiam: ne vlciscaris ꝑ iusticiā. Nā etsi difficile sit intelligere quō mificoꝛdia tua nō absit a tua iusticia: necessarium tamen est credere: quia neq̄q̄ꝫ aduersat̄ iusticie qđ exundat ex bonitate q̄ nulla est sine iusticia: imo vere ꝯcoꝛdat iusticie. Nēpe si misericoꝛs es: qꝛ es sūme bon⁹: ꝛ sūme bonus nō es nisi qꝛ es sūme iust⁹: vere iccirco es mificoꝛs: qꝛ sūme iustus es. Adiuua me iuste ꝛ sūme ꝛ mise/

ricors deus: cuius lucē quaero: adiuua me vt intelligā quod dico. Vere ergo ideo misericors es quia iustus. Ergo ne misericordia tua nascitur ex iusticia tua? Ergo ne parcis malis ex iusticia? Si sic est domine: si sic est: doce me quomodo est? An quia iustū est te sic esse bonū vt nequeas intelligi melior: et sic potēter operari vt nō possis cogitari potentius? Quid enim hoc iustius? Hoc vtique nō fieret si esses bonus tātū retribuēdo et nō parcendo: et si faceres de bonis tantum bonos: et nō etiā de malis. Hoc itaque modo iustū est vt parcas malis: et vt facias bonos de malis. Denique quod nō iuste fit nō debet fieri: et quod nō debet fieri iniuste fit. Si ergo nō iuste malis misereris: nō debes misereri. Et si nō debes misereri: iniuste misereris. Quod si nefas est dicere: fas est credere te iuste misereri malis.

Quomodo iuste puniat et iuste parcat malis: Ca. X.

Sed et iustū est vt malos punias: quid namque iustius quam vt boni bona: et mali mala recipiāt? Quomodo ergo et iustū est vt malos punias: et iustū est vt malis parcas? An alio modo iuste punis malos: et alio modo iuste parcis malis? Cū enim punis malos: iustū est quia illorum meritis conuenit: cū vero parcis malis: iustū est: nō quia illorum meritis: sed quia bonitati tue condecēs est. Nam parcēdo malis ita iustus es secundum te et nō secundum nos: sicut misericors es secundum nos et nō secundum te: quoniam saluādo nos quos iuste perderes: sic misericors es nō quia tu sentias affectū: sed quia nos sentimus effectū: ita iustus es: nō quia nobis reddas debitū: sed quia facis quod decet te summe bonū. Sic itaque sine repugnantia: iuste punis et iuste parcis.

Quomodo vniuerse vie domini misericordia et veritas: et tamen iustus dominus in omnibus vijs suis: Ca. XI

Sed numquid etiā nō est iustum secundum te domine: vt malos punias? Iustū quippe est te sic esse iustum vt iustior nequeas cogitari. Quod nequaquam esses si tantū bonis bona: et nō malis mala redderes. Iustior enim est qui et bonis et malis quam qui bonis tantū merita retribuit. Iustū igitur est secundum te: iuste et benigne deus et cū punis et cū parcis. Vere igitur vniuerse vie domini misericordia et veri Ps. 24.
tas: et tamē iustus dominus in omnibus vijs Ps. 144.
suis. Et vtique sine repugnātia: quia quos vis punire: nō est iustū saluari: et quibus vis parcere nō est iustū dānari. Nam id solū iustū est quod vis: et nō iustū quod nō vis. Sic ergo nascitur de iusticia tua misericordia tua: quia iustū est te sic esse bonū vt et parcendo sis bonus: et hoc forsitan est: cur summe iustus potes velle bona malis. Sed si vtrumque capi potest: cur malos potes velle saluare: illud certe nulla ratiōe cōprehēdi potest: cur de similibus malis: hos magis salues quam illos per summā bonitatē: et illos magis dānes quam istos per summā iusticiam. Sic ergo vere es sensibilis: omnipotēs: misericors et impassibilis: quemadmodū viuēs: sapiens: bonus: beatus: eternus: et quicquid melius est esse quam nō esse.

Quod deus sit ipsa vita qua viuit: et sic de similibus: Caplm. XII.

Sed certe quicquid es: nō per aliud es quam per teipm. Tu es igitur ipsa vita qua viuis: et sapientia qua sapis: et bonitas ipsa qua bonis et malis bonus es: et ita de similibus.

Quomodo solus sit incircūscriptus et eternus cū alij spiritus sint icircūscripti et eterni: Caplm. XIII

Sed omne quod clauditur aliquatenus loco aut tempore: minus est quam quod nulla lex loci aut tēporis coercet. Quoniam ergo maius te nihil est: nullus locus aut tēpus te cohibet: sed vbique et semper es: quod quia de te solo dici

pōt:tu solus incircūscript⁹ es ꝛ eternus. Quō igit̄ dicunt̄ ꝛ alij spiritus incircūscripti ꝛ eterni? Et quidē sol⁹ es eternus: qꝛ sol⁹ oīm sicē nō desinis: sic ꝛ nō incipis eē: Sȝ sol⁹ quō es incircūscript⁹? An creat⁹ spūs ad te collat⁹ ē circūscript⁹: ad corpus ꝟo incircūscript⁹? Nēpe oīno circūscriptū est: qꝺ cū alicubi totū est: nō pōt simul esse alibi: qꝺ de solis corporeis cernit̄. Incircūscriptū ꝟo qꝺ simul est vbiqꝫ totū: qꝺ de te solo intelligit̄. Circūscriptū aūt simul ꝛ incircūscriptū ē: qꝺ cū alicubi sit totū: pōt sil' esse totū alibi: nō tñ vbiqꝫ: qꝺ de creatis spiritib⁹ cognoscit̄. Si eīm nō esset aīa tota in singulis mēbris sui corpis: nō sentiret tota in singulis. Tu ġ dñe singulariter es incircūscript⁹ ꝛ etern⁹: ꝛ tñ ꝛ alij spūs sunt incircūscripti ꝛ eterni.

Quō ꝛ cur videat̄ ꝛ nō videat̄ deus a q̄rētib⁹ eū: Caplm. XIIII.

a Nā inuenisti aīa mea qꝺ q̄rebas? Querebas deū: ꝛ inuenisti eū esse q̄ddā sūmū oīm quo nihil meli⁹ cogitari pōt: ꝛ h̄ esse vitā ipam: lucē: sapiētiā: bonitatē: eternā beatitudinē: ꝛ beatā eternitatem: ꝛ h̄ esse vbiqꝫ ꝛ semp. Nā si nō inuenisti deū tuū: quō est ille h̄ qꝺ inuenisti? ꝛ qꝺ illū tā certa veritate ꝛ vera certitudine ītellexisti? Si ꝟo inuenisti: q̄d est qꝺ nō sentis qꝺ īuenisti? Cur nō te sentit dñe deus aīa mea si īuenit te? An nō inuenit quē inuenit esse lucē ꝛ veritatem? Quō nāqꝫ intellexit hoc: nisi vidēdo lucē ꝛ veritatē? Aut potuit oīno aliquid intelligere de te: nisi ꝑ lucē tuā ꝛ veritatē tuā? Si ġ vidit lucē ꝛ veritatē: vidit te: Si nō vidit te: non vidit lucē nec veritatē. An ꝛ ꝟitas ꝛ lux est qꝺ vidit: ꝛ tñ nōdū te vidit: quia vidit te aliq̄ten⁹: ꝛ nō vidit te sicuti es. Dñe deus meus formator ꝛ reformator meus: dic desideranti aīe mee quid aliꝺ es q̄ꝫ qꝺ vidit: vt pure videat qꝺ desiderat. Intendit se vt plus videat: ꝛ nihil videt vltra hoc qꝺ vidit nisi tenebras: imo non videt tenebras q̄ nulle sūt in te: ſ; videt se nō plus posse videre ꝑpter tenebras suas. Cur h̄ dñe: cur hoc? Tenebrat̄ oculus ei⁹ īfirmitate sua: aut reuerberat̄ fulgore tuo? Sed certe ꝛ tenebrat̄ ī se: ꝛ reuerberat̄ a te: Utiqꝫ ꝛ obscurat̄ sua breuitate ꝛ obruit̄ tua īmēsitate. Uere ꝛ ꝯtrahit̄ angustia sua: ꝛ vincitur amplitudine tua. Quāta nāqꝫ est lux illa de qua micat oēe verū: qꝺ rōnali menti lucet? Q̄ ampla est illa veritas in qua est oēe qꝺ verum est: ꝛ extra quā non nisi nihil ꝛ falsū est? Q̄ īmensa est: que vno intuitu videt quecūqꝫ facta sūt: ꝛ a quo ꝛ ꝑ quē: ꝛ quō de nihilo facta sūt: q̄d puritatis quid simplicitatis: quid certitudinis ꝛ splendoris ibi est? Certe plus q̄ꝫ a creatura valeat intelligi aut narrari.

Q̄ꝛ maior sit q̄ꝫ cogitari possit: Caplm. XV.

e Rgo dñe nō solū es q̄ maius cogitari nequit: sed es quiddā maius q̄ꝫ cogitari possit. Quō nāqꝫ valet cogitari esse aliq̄d hmōi: si tu nō es h̄ ipm? pōt cogitari aliq̄d maius te: qꝺ fieri nequit.

Q̄ꝛ hec sit lux inaccessibilis quā īhabitat: Ca. XVI.

v Ere dñe hec est lux inaccessibilis in qua habitas. Uere eīm nō est aliud qꝺ hāc penetret vt ibi te peruideat. Uere iō hāc nō video: qꝛ nimia mihi est: ꝛ tamē quicq̄d video ꝑ illā video: sicut īfirmus oculus qꝺ videt: ꝑ lucē solis videt: quā ī ipo sole neq̄t aspicere Nō pōt intellect⁹ me⁹ ad illā: Nimis fulget: nō capit illā: nec suffert oculus aīe mee diu intēdere in illā: Reuerberat̄ fulgore: vincitur amplitudīe: obruit̄ īmēsitate: ꝯfundit̄ capacitate. O sūma ꝛ inaccessibilis lux: o to-

ta & beata veritas: q̄ꝫ longe es a me qui tā ꝓpe tibi sum. Q̄ꝫ remota es a ɔspectu meo q̄ sic p̄sens sū ɔspectui tuo. Ubiq; es tota presens: & nō te video: In te moueor & ī te sum & ad te nō possum accedere: Intra me et circa me es & nō te sentio.

Q̄ʒ in deo sit harmonia: odor: sapor: lenitas: pulcritudo: suo ineffabili modo: Caplm. XVII.

a Dhuc lates dn̄e aīam meam in luce & btītudine tua: & idcirco versat̄ illa adhuc ī tenebris & miseria sua. Circūspicit em̄ & nō videt pulcritudinē tuā: Auscultat: & nō audit harmoniā tuā: Olfacit: & nō pcipit odorē tuū: Gustat: et nō cogńscit saporē tuū. Palpat & nō sentit lenitatē tuā. Habes em̄ h̄ dn̄e deus in te tuo ineffabili mō: q̄ ea dedisti reb⁹ a te creatꝭ suo sensibili mō: sed obriguerūt: ſ obstupuerūt: ſ obstructi sunt sensus aīe mee vetusto langore peccati.

Q̄ʒ in deo: nec in eternitate ei⁹ q̄ ipē ē: nulle sint partes: Caplm. XVIII:

e T iterū ecce turbatio: ecce iterū obuiat meror & luctus q̄renti gaudiū & leticiā. Sperabat iā aīa mea facietatē: & ecce iterū obruit egestate. Affectabā iā comedere: & ecce magis esurio. Conabar assurgere ad lucē dei: & recidi in tenebras meas: Imo non mō cecidi in eas: ſ sentio me inuolutū in eis. Ante cecidi q̄ꝫ ɔciperet me mat̄ mea: Certe in illis ɔceptus sum: & cū eaꝝ obuolutiōe nat⁹ sū. Olim certe in illo oēs cecidim⁹: in q̄ oēs peccauim⁹: In illo oēs pdidimus q̄ facile tenebat: & male sibi & nob̄ pdidit: qđ cū volum⁹ q̄rere: nescim⁹: cū q̄rim⁹ non inuenim⁹: cū inuenim⁹ nō est qđ q̄rimus. Adiuua me tu ꝓpter bonitatē
26. tuā dn̄e: Quesiui vultū tuū: vultū tuū dn̄e req̄rā: ne auertas̄ faciē tuā a me. Releua me de me ad te: Mūda: sana: acue: illumina oculū mētꝭ mee vt intueat̄ te. Recolligat vires suas aīa mea: & toto intellectu iterū intēdat ī te dn̄e. Quid es dn̄e q̄d es? q̄d te intelliget cor meū? Certe vita es: sapientia es: veritas es: bonitas es: beatitudo es: eternitas es: & oē verū bonū es. Multa sūt hec: nō pōt angustus intellect⁹ me⁹ tot vno simul intuitu videre vt oīb⁹ sil̄ delectetur. Q̄nō ḡ dn̄e es oīa hec? An sūt ptes tui: aut poti⁹ vnū qđq; hoꝝ totū est qđ es? Nā q̄cq̄d est ptib⁹ iūctū: nō est oīno vnū ſ quodāmō plura: et diuersū a seipo: & vl̄ actu vl̄ ītellectu dissolui pōt: q̄ aliena sūt a te q̄ nihil melius cogitari pōt. Nulle igit̄ partes in te sūt dn̄e: nec es plura: ſ sic es vnū quiddā & idē tibiipi: vt ī nll̄o tpe tibiipsi sis dissil̄is: imo tu es ipsa vnitas nullo intellectu diuisibilis. Ergo vita & sapiēta & reliq̄ nō sunt ptes tui: ſ oīa sunt vnū: & vnūqđq; hoꝝ ē totū qđ es: & qđ sl̄ reliq̄ oīa. Q̄m ḡ nec tu habes partes: nec tua eternitas q̄ tu es: nusq̄ꝫ & nunq̄ꝫ est ps tua aut eternitatis tue: ſ vbiq; totus es: & eternitas tua tota est semp.

Q̄ʒ nō sit in loco aut tpe: ſ oīa sint in illo: Ca. XIX.

f Ed si per eternitatē tuā fuisti: & es: & eris: et fuisse nō est futuꝝ esse: & esse nō est fuisse vel futurum esse: quō eternitas tua tota est semp? An de eternitate tua nihil p̄terit vt iam nō sit: nec aliq̄d futuꝝ ē: q̄si nōdum sit? Nō ḡ fuisti heri: aut eris cras: sed heri & hodie et cras es: imo nec heri: nec hodie: nec cras es: ſ simplr̄ es ex̄ oē tp̄s. Nā nihil aliđ ē heri & hodie & cras: q̄ꝫ in tpe: tu autē licꝫ nihil sit sine te: nō es tn̄ in loco aut tpe: ſ oīa sūt in te: nihil em̄ te ɔtiet: ſ tu ɔtīes oīa.

Q̄ʒ sit ante & vltra oīa etiam eterna: Caplm. XX.

t U ergo imples τ cōplecteris oīa: tu es ante τ vltra oīa. Et q̄dē an̄ oīa es: q₂ anteq̄ȝ oīa fierēt tu es. Ultra oīa vero quō es? Qualiter em̄ es vltra ea q̄ finem nō habebūt? An q₂ illa sine te nullatenꝰ esse possunt? Tu aūt nll'o mō minꝰ es: etiā si illa redeāt in nihilū: Sic em̄ q̄dāmō es vltra illa. An etiam q₂ illa cogitari possunt habere finē: tu vero nequaq̄ȝ? Nā sic illa quidem habēt finē quodāmō: tu vero nullo mō. Et certe qđ nullo mō habet finē: vltra illud est qđ aliq̄ modo finit. An h̄ quoqȝ mō trāsis oīa etiā eterna: q₂ tua τ illoꝝ eternitas tota tibi p̄sens est: cū illa nondū habeāt de sua eťnitate qđ vētuꝝ est: sicut iā nō habēt qđ p̄teritū est? Sic quippe semꝑ es vltra illa: cū semper ibi sis p̄sens: seu cū illđ semꝑ sit tibi p̄sens ad qđ illa nōdū ꝑuenerūt.

An hoc sit seculū secl'i siue secl'a secl'oꝝ: Ca. XXI.

a Nā q̄ h̄ est secl'm secl'i siue secula secl'oꝝ? Sicut em̄ seculum tēpoꝝ ꝯtinet oīa temporalia: sic tua eťnitas ꝯtinet etiā ipsa secula tēpoꝝ. Qđ seculū quidē est ꝑpter indiuisibilē vnitatē: secl'a vero ꝑpter interminabilē īmēsitatem. Et quāuis ita sis magnꝰ dn̄e: vt omnia sint te plena τ sint in te: sic tamē es sine omni spacio vt nec mediū nec dimidiū: nec vlla ꝑs sit in te.

Q₂ solus sit qđ est et qui est: Capl'm. XXII.

t U solus ḡ dn̄e es qđ es: et tu es qui es. Nā qđ aliđ est in toto τ aliud in partibꝰ: τ in quo aliq̄d ē mutabile nō oīno ē qđ est: et qđ incepit a nō esse τ pōt cogitari nō esse τ nisi ꝑ aliud subsistat redit in nō esse: τ qđ habet fuisse qđ iā nō est: τ futurū esse qđ nōdū est id nō est ꝑprie τ absolute. Tu vero es qđ es: q₂ q̄cq̄d aliq̄n aut aliq̄ mō es: h̄ totꝰ τ semꝑ es. Et tu es q̄ ꝑprie et simpliciter es: q₂ nec habes fuisse aut futuꝝ esse: ȝ tātū p̄sens esse: nec potes cogitari aliq̄n non esse. Et vita es: τ lux: τ sapiētia τ beatitudo: τ eternitas: τ ml'ta hmōi bona: τ tamē nō es nisi vnū τ summum bonum: tu tibi oīno sufficiēs: nll'o indigēs: q̄ oīa indigēt vt sint: τ vt bn̄ sint.

Q₂ hoc bonū sit ꝑiter pater τ filius τ spūssanctus: et hoc sit vnū necessariū qđ ē om̄e τ totū τ solū bonū: Capl'm. XXIII.

h Oc bonū es tu deꝰ pater: hoc est verbū tuū: id est filiꝰ tuꝰ. Etem̄ eē nō p̄t aliđ q̄ȝ qđ es: aut aliq̄d maiꝰ vel minꝰ te esse ī verbo quo teipm̄ dicis: qm̄ verbū tuuȝ sic ē veꝝ quō tu es verax. Et iccirco ē ipa ꝟitas sic̄ tu: nō alia q̄ȝ tu: et sic es tu simplex vt de te nō possit nasci aliud q̄ȝ qđ tu es: hoc ipm̄ est amor vnꝰ τ cōis tibi τ filio tuo: id est sanctusspūs: ab vtroqȝ ꝑcedēs. Nā idē amor nō est impar tibi aut filio tuo: q₂ tm̄ amas te τ illum: τ ille te τ seipm̄: quātꝰ es tu τ ille: nec est aliud a te τ ab illo qđ dispar nō est tibi τ illi: nec de sūma simplicitate pōt ꝑcedere aliud q̄ȝ qđ est de q̄ ꝑcedit. Qđ aūt ē singulus quisqȝ: hoc ē tota trinitas simul pater τ filius τ spiritussctūs: qm̄ singulꝰ q̄sqȝ nō est aliud q̄ȝ summe simplex vnitas: τ sūme vna simplicitas: q̄ nec multiplicari: nec aliud et aliud esse pōt. Porro vnū est necessariū: porro h̄ est illud vnū necessariū ī q̄ ē om̄e bonū: īmo qđ ē om̄e τ vnū τ totū τ solū bonū.

Coniectatio quale τ q̄ntū sit hoc bonū: C. XXIIII.

e Xcita nunc aīa mea et erige totū intellectū tuū: et cogita quātū potes: quale et q̄ntū sit illud bonū. Si em̄ singula bona delectabilia sūt: cogita intēte q̄ȝ delectabile sit illđ bonū: qđ ꝯtinet iocū-

ditatē oīm bonoꝝ: et nō qualē in rebus creatis ſum⁹ experti: ſꝫ tanto differentē: quāto differt creator a creatura. Si eñ bona eſt vita creata: ꝗ̄ bona eſt vita creatrix? Si iocūda eſt ſalus facta: ꝗ̄ iocūda eſt ſalus q̄ facit oēm ſalutē? Si amabilis eſt ſapiētia in cognitiōe rerū cōditaꝝ: ꝗ̄ amabilis eſt ſapiētia q̄ oīa ꝯdidit ex nihilo? Deniqꝫ ſi multe et magne delectationes ſunt ī reb⁹ delectabilib⁹: q̄lis et quāta delectatio eſt in illo qui fecit ipſa delectabilia?

Que ⁊ quanta bona ſint fruētibus eo. Ca. XXV.

Qui ſꝫ bono fruet̄: q̄d illi erit et q̄d illi nō erit? Certe quicq̄d volet erit: et qđ nolet nō erit. Ibi q̄ppe erūt bona corporis et
Isa 64. aīe: q̄lia nec oculus vidit: nec auris
1 Cor. 2 audiuit: nec cor hoīs cogitauit. Cur ergo ꝑ multa vagaris homūcio q̄rēdo bona aīe tue et corporis tui? Ama vnū bonum in quo ſūt oīa bona: et ſufficit. Deſidera ſimplex bonū qđ eſt oē bonū: et ſatis eſt. Quid eñ amas caro mea: q̄d deſideras anima mea? Ibi eſt q̄cquid amat̄: quicq̄d deſideratis. Si delectat pulchritu-
Mt. 13. do: fulgebūt iuſti ſicut ſol. Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis: cui nihil obſiſtere poſſit: erūt
Cor. 15 ſimiles angelis dei: q̄r ſeminat̄ corp⁹ aīale: et ſurget corp⁹ ſpūale: poteſtate vtiqꝫ nō natura. Si lōga et salubris vita: ibi ſana eſt eṫnitas ⁊ eter-
Sap. 5. na ſanitas: q̄r iuſti in ꝑpetuū viuent.
Ps. 36. et ſalus iuſtoꝝ a dn̄o. Si ſatietas: ſa-
Ps. 16. tiabunt̄ cum apparuerit gloria dei.
Ps. 35. Si ebrietas: inebriabunt̄ ab vbertate dom⁹ dei. Si melodia: ibi angelorū chori ꝯcinūt ſine fine deo. Si q̄libet nō īmūda: ſed mūda voluptas:
Ibidem. torrente voluptatis ſue potabit eos deus. Si ſapiētia: ipſa dei ſapientia oſtendet eis ſeipſam. Si amicitia: diligent deū plus ꝗ̄ ſeipſos: et inuicem tanꝗ̄ ſeipſos: et deus illos plus ꝗ̄ illi ſeipſos: q̄r illi illū et ſe et inuicem per illū: et ille ſe et illos ꝑ ſeipm̄. Si cōcordia: omnib⁹ illis erit vna volūtas: quia nulla illis erit niſi ſola dei volūtas. Si poteſtas: oīpotentes erūt ſue volūtatis vt de⁹ ſue. Nam ſicut poterit deus qđ volet ꝑ ſeipm̄: ita poterunt illi q̄d volēt ꝑ illū: q̄a ſicut illi nō aliđ volēt ꝗ̄ qđ ille: ita ille volet quicq̄d illi volēt: et qđ ille volet nō poterit non eſſe. Si honor et diuitie: de⁹ ſuos ſuos bonos et fideles ſupra m̄lta ꝯſtituet: imo Luc. 12.
filij dei et dij vocabūt̄ ⁊ erūt: et vbi erit filius eius: ibi erūt et illi: heredes Roma. 8.
quidē dei: coheredes aūt chriſti. Si vera ſecuritas: certe ita certi erūt nūꝗ̄ et nullaten⁹ iſta vl̄ poti⁹ iſtud bonū ſibi defuturū: ſicut certi erunt ſe nō ſua ſponte illud amiſſuros: nec dilectorē deū illud dilectoribus ſuis inuitis ablaturū: nec aliq̄d deo potētius inuitos deū ⁊ illos ſeparaturū. Gaudiū vero quale aut quātū eſt: vbi tale aut tātū bonū eſt? Cor humanū: cor indigēs: cor expertū erumnas: imo obrutū erūnis: quātū gauderes ſi his oīb⁹ abūdares? Interroga intima tua ſi cape poſſint gaudiū ſuū ꝺ̄ tāta btītudine ſua? Sꝫ certe ſi quis ali⁹ quē oīno ſicͭ teipm̄ diligeres: eandē btītudinē haberet: duplicaret̄ gaudiū tuū: q̄r nō min⁹ gauderes ꝓ eo ꝗ̄ ꝓ teipſo. Si vō duo vl̄ tres vl̄ m̄lto plures idipm̄ haberēt: tātundē ꝓ ſingulis quātū ꝓ teipſo gauderes: ſi ſingl̄os ſicut teipm̄ amares. Ergo ī illa ꝑfecta charitate īnūerabiliū angeloꝝ btōꝝ ⁊ hoīm: vbi nl̄ls min⁹ diliget aliū ꝗ̄ ſeipm̄: nō aliter gaudebit q̄ſqꝫ ꝓ ſingulis alijs ꝗ̄ ꝓ ſeipſo. Si ꝰ cor hoīs ꝺ̄ tanto ſuo bono vix capiet gaudiū ſuū: quō capax erit tot ⁊ tantoꝝ gaudiorum? Et vtiqꝫ q̄m quantū quiſqꝫ diligit aliquem: tanto de bono eius gaudet: Sic in illa perfecta felicitate vnuſquiſqꝫ plus amabit ſine comparatione deum ꝗ̄ ſe et etiā omnes

alios secum: ita plus gaudebit absq3 estimatiõe de felicitate dei q̃3 de sua et oĩm alioꝝ secũ. Sed si deũ sic diligẽt ex toto corde: tota mẽte: et tota aĩa: vt tñ totũ cor: tota mẽs: tota anima nõ sufficiat dignitati dilectiõis: ꝓfecto sic gaudebũt toto corde: tota mẽte: tota aĩa: vt totũ cor: tota mẽs: tota anima non sufficiat plenitudini gaudij.

An hoc sit gaudium plenũ quod promittit deus: Caplm. XXVI.

Deus meus: et dñs meus: spes mea et gaudiũ cordis mei: dic aĩe mee: si h̄ est gaudiũ de q̃ nob̄ dicis p̄ filiũ tuũ: Petite et accipietis: vt gaudiũ vestrũ sit plenum?
Job. 16. Inueni nãq3 gaudiũ quoddã plenũ et pl⁹ q̃3 plenũ. Pleno q̃ppe corde: plena mẽte: plena aĩa: pleno toto hoĩe gaudio illo: adhuc supra modũ superit gaudiũ. Nõ ḡ totũ illd̄ gaudiũ intrabit ĩ gaudẽtes: h̄ toti gaudẽtes intrabũt in gaudiũ. Dic domine: dic seruo tuo: int⁹ ĩ corde suo si h̄ est gaudiũ in qd̄ intrabunt serui tui: qui intrabũt ĩ gaudiũ dñi sui? Sed
Esa. 64. gaudiũ illud certe q̃ gaudebũt electi
1. Coꝝ. 2 tui: nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec ĩ cor hoĩs ascẽdit. Nõdũ ergo dixi aut cogitaui dñe quantum gaudebũt illi btĩ tui? Utiq3 tantum gaudebũt q̃ntũ amabũt: tãtũ amabũt quantũ cognoscẽt. Quantũ te cognoscẽt dñe tũc: et quantũ te amabũt? Certe nec ocl'us vidit nec auris audiuit: nec ĩ cor hoĩs ascẽdit ĩ hac vita: q̃tũ te cognoscẽt: et amabũt in illa vita. Oro deus cognoscã te: amẽ te: vt gaudeã de te. Et si nõ possum in hac vita ad plenũ: vel ꝓficiam indies vsq3 dũ veniat illud ad plenũ: ꝓficiat hic in me noticia tui: et ibi fiat plena: Crescat amor tu⁹ h̄: vt ibi sit plen⁹: vt h̄ gaudiũ meũ sit ĩ spe magnũ: et ibi sit in re plenũ. Dñe per filiũ tuũ iubes: imo ꝯsulis petere: et ꝓmittis accipe: vt gaudiũ nr̄m sit plenũ: Peto dñe qd̄ ꝯsulis p̄ admirabilẽ ꝯsiliariũ nostꝝ: accipiã qd̄ ꝓmittis p̄ veritatẽ tuã vt gaudium meũ plenũ sit. De⁹ verax: peto accipiã: vt gaudiũ meũ plenũ sit. Meditet̃ interim mẽs mea: loq̃t̃ inde lingua mea: Amet illd̄ cor meũ: sermocinet̃ os meũ: Esuriat illd̄ aĩa mea: sitiat et caro mea: desideret tota substãtia mea donec intrẽ in gaudium dñi mei q̃ es trinus et vnus de⁹ benedictus in secula seculoꝝ. Amen.

Beati Anselmi liber qui Prosologion prescribit explicit.

Beati Anselmi de ꝓcessione spiritussancti ꝯtra grecos: Epistola.

Negatur a grec' qd̄ spũ ssanctus de filio procedat: sic̃ nos latini ꝯfitemur: Nec recipiũt doctores nostros latinos q̃s ĩ h̄ seq̃mur. Qui q̃m euãgelia nobiscũ venerant: et in alijs d̄ trino vno deo credũt h̄ipm p̄ oĩa qd̄ nos: q̃ d̄ eadẽ re certi sum⁹: spero p̄ auxiliũ eiusdẽ spũssctĩ: q2 si malunt solide veritati acq̃escere: q̃3 ꝑinani glĩa ꝯtendere: p̄ h̄ qd̄ absq3 ambiguitate ꝯfitet̃: ad hoc qd̄ nõ recipiũt rõnabilr̄ duci possunt. Cuius igit̃ mlt̃i sũt qui h̄ melius me possint efficere: tñ q̃m mihi a plurib⁹ iniũgit̃: qꝝ petitiõi: tũ ꝓ debito ꝟitat' amore: tũ ꝓ eoꝝ charitate et religiosa volũtate ñ audeo resistere: Inuoco eũ dẽ spiritũsctm̃: vt ad h̄ me dignet̃ dirigere. Hac itaq3 spe ꝓ mee sciẽtie hũilitate: sciẽtiorib⁹ altiora relinq̃ns: qd̄ postulãt aggrediar: et grecoꝝ fide atq3 his q̃ credũt ĩdubitãt̃ et ꝯfidẽt̃: ꝓ certissimis argumẽtis ad reprobãdũ qd̄ ñ credũt: vtar.

De processiõe spũsscti

Credũt quidẽ vnũ ⁊ solũ ac
pfectũ esse deũ: nec vllã eum
habere partẽ: ꝭ totũ esse q̄c/
quid est. Hũc q3 ꝯfitenť eẽ patrẽ ⁊
filiũ ⁊ spiritũsctm̃: ita vt si solus dica
tur pater aut filius aut spũssanctus:
siue duo simul pater ⁊ filius: aut pať
et spũsctũs: aut filius ⁊ spũssanct⁹:
siue tres simul pater filius spũssan/
ctus: idẽ totus pfectus designeť de/
us: q̄uis nõ idẽ significet nomẽ pa/
tris aut filij qđ nomẽ dei. Nõ enim
idẽ est esse deũ qđ est esse patrẽ aut
filiũ: Nomẽ aũt spũssancti ideo q̄a
spũsctũs alicui⁹ itelligiť spũs: p re/
latiuo noĩe poniť. Naʒ q̄uis pr̃ sit
spũs ⁊ sctũs: ⁊ fili⁹ sit spũs ⁊ sctũs:
nec tñ pr̃ alic⁹ spũs: nec fili⁹ alicui⁹
spũs sic spũsctũs alicui⁹ ẽ spũs: Est
eñ spũs dei ⁊ spũs pr̃is ⁊ filij. Quis
eñ greci negẽt de filio illũ pcedere:
nõ tamẽ negãt eũ esse spiritum filij.
Credũt quoqꝫ ⁊ cõfitenť deũ đ deo
esse nascẽdo: ⁊ deũ de deo esse pce/
dẽdo: q̄ filius deus est de patre deo
nascẽdo: ⁊ spũsctũs est de patre deo
pcedẽdo. Nec putãt aliũ esse deũ q̄
nasciť q̄ꝫ đ q̄ nasciť: ⁊ q̄ pcedit q̄ꝫ de
q̄ pcedit: q̄uis scđm noĩa significã/
tia q̄ est de quo aliq̄s nasciť: ⁊ est q̄
de aliquo nasciť: ⁊ est qui de aliq̄ p/
cedit: pluralitatẽ admittat: ꝭm quã
plures ⁊ alij sunt abinuicẽ pater et
filius ⁊ spũsctũs. Nã cũ diciť de⁹
esse pater: significať esse de quo ali/
quis nasciť: ⁊ cũ nomĩať filius: intel
ligiť esse qui de aliquo nasciť: ⁊ q̄n/
do spũssanctus noĩatur: q̄ nõ abso
lute spiritũ: ꝭ spm̃ dei intelligimus:
monstrať esse qui de aliquo pcedit.
Sed cũ diciť quia filius est de patre
⁊ spũsctũs de patre: intelligiť q̄ ꝭ
qđ est fili⁹ aut spiritusctũs: habent
de patre. Sed alio mõ intelligiť fili⁹
esse đ patre ⁊ aliter spũssanct⁹. Fili
us eñ ẽ de pr̃e suo: id est de deo qui
est pater eius: Spũsctũs vero non
est de deo patre suo: ꝭ tm̃ đ deo q̄ est
pr̃: Ergo fili⁹ ꝭm qđ est de deo: diciť
filius eius: ⁊ ille de quo est: pater ei⁹:
spũssanct⁹ aũt nõ ꝭm qđ est de deo
diciť filius ei⁹: nec ille de quo est pa
ter eius. Certũ est etiã: q̄ deus non
est pater aut filius aut spũsctũs ali/
cuius nisi dei: nec vlla res est deus:
nisi idẽ pater ⁊ filius ⁊ spũssanctus.
Et sicut vn⁹ deus est: sic vn⁹ tm̃ pr̃:
vnus filius: vnus spũsctus est. Vñ
fit vt nõ sit in illa trinitate pater nisi
eiusdẽ filij: nec filius nisi eiusdẽ pa/
tris: neqꝫ spũsctũs alicui⁹ spũs nisi
eiusdẽ patris ⁊ filij. Hec itaqꝫ sola
causa pluralitatis est ĩ deo: vt pater
et filius ⁊ spũsctũs dici nõ possint
đ inuicẽ: ꝭ alij sicut abinuicẽ: q̄ pre
dictis duobus modis est de⁹ de deo:
qđ totũ potest dici relatio. Nã quõ
filius existit de deo nascẽdo: ⁊ spũs/
sanctus pcedẽdo: ipsa diuersitate na
tiuitatis ⁊ pcessiõis referunť adin/
cem: vt diuersi ⁊ alij abinuicem. Et
quãdo substãtia habet eẽ de substã/
tia: due fiunt ibi relatiões insociabi/
les: si scđm illas noĩa ponanť sub/
stantie. Cũ eñ homo est gignẽdo de
homine: diciť hõ de quo est hõ pať:
et homo q̄ est de hoĩe: fili⁹. Impos/
sibile igiť est patrẽ esse illũ filiũ cui⁹
pater est ⁊ filiũ esse illum patrẽ cui⁹
filius est: q̄uis patrẽ esse filiũ ⁊ fili/
um esse patrẽ: nihil phibeat: cũ vn⁹
homo pater est ⁊ filius: qm̃ ad aliũ
est pater: ad aliũ filius. Nempe cum
isaac sit pater iacob: et filius abrae:
pater est filius: ⁊ filius est pater sine
repugnantia: quoniam ad aliũ pa/
ter dicitur q̄ꝫ ad suũ patrem: ⁊ fili⁹
ad aliũ q̄ꝫ ad suũ filiũ: patrem autẽ
esse in eodẽ illius filium cuius pater
est: aut filiũ esse illi⁹ patrẽ cui⁹ ẽ fili/
us: nõ est possibile. Ita ergo in deo
cũ deus sit pater ⁊ filius ⁊ spũssan/
ctus: nec sit pater nisi eiusdẽ filij: nec
filius nisi eiusdẽ patris: nec spiritus
alicuius nisi eiusdẽ patris ⁊ filij: pa/
ter nõ est filius aut spũssanctus: fili⁹
nõ est pater aut spũsctũs: nec spiri/
tusctũs est pr̃ aut fili⁹. Quippe qm̃

filius est de patre ꝛ spũssanct⁹ de pa
tre: nec ille de quo est aliquis potest
eẽ ille q̃ de se est: nec ille qui de aliq̃
est: valet esse is de quo est: sicut iam
dictũ ẽ: iccirco nec pater est fili⁹ aut
spũssanct⁹: nec filius siue spũssanct⁹
est pater. Filius aũt vt interim aliã
causam dicã: qm̃ nõdũ ꝯstat ꝙ spi/
ritussctũs de illo sit ꝛ ꝓcedat: ideo
nõ est spũssctũs: nec spũssanctus est
filius: qꝛ filius nascẽdo habet esse d̃
patre: spũssanctus ꝟo nõ nascẽdo ſ;
ꝓcedẽdo: nec filius põt esse suus spi
ritus: nec spũssanctus valet esse ille
cuius spiritus est.

C h Js p̃missis: quõ indiuisibilis
vnitas ꝛ insociabilis plura/
litas in deo se adinuicẽ habe
ant inquiramus. Qm̃ aũt hec q̃ di/
cta sunt pariter credim⁹ indubitan/
ter ꝛ ꝯfitemur: ꝛ nos qui dicim⁹ spi/
ritũ sanctum de filio ꝓcedere: ꝛ greci
qui nobiscũ de hac re nõ sentiũt: de/
bemus absq; vlla ambiguitate q̃ ex
his necessarie ꝯsequũt: vno ꝯsensu
suscipere. Sequit eñ scd̃m vnitatis
dei que nullas habet partes ꝓprie/
tatẽ: vt quicq̃d de vno deo qui tot⁹
est: quicq̃d est dicit de toto deo pa/
tre: dicat ꝛ de filio ꝛ de spũsancto:
qꝛ vnusquisq; solus ꝛ totus ꝛ perfe
ctus deus est. Supra dicta vero re/
lationis oppositio q̃ ex eo nascit: q̃a
supradictis duobus modis deus de
deo ẽ: ꝓhibet patrẽ ꝛ filiũ ꝛ spiritũ
sanctũ deinuicẽ dici: ꝛ ꝓpria singu/
lorum alijs attribui. Sic ergo huius
vnitatis ꝛ hui⁹ relatiõis ꝯsequẽtie
se ꝯtẽperãt: vt nec pluralitas que se/
quit relationẽ trãseat ad ea in quib⁹
p̃dicte simplicitas sonat vnitatis: nec
vnitas cohibeat pluralitatẽ vbi ea/
dem relatio significat: quatenus nec
vnitas amittat aliquãdo suã ꝯseq̃n
tiã: vbi nõ obuiat aliqua relationis
oppositio: nec relatio ꝑdat qd̃ suũ ẽ:
nisi vbi obsistit vnitas inseparabilis.
Qd̃ si ꝑ exẽpla ꝯsiderem⁹: clari⁹ erit.
Qualiter quidẽ vnitatis simplici/
tas a se excludat pluralitatẽ que est
in relatiuoꝝ nominũ significatione:
facile est cognoscere: ꝯfitemur eñ q̃a
pater nõ est filius aut spũssanctus:
nec filius pater aut spũssanctus: nec
spũssanctus pater aut filius. Sequi
tur ergo alios abinuicẽ et plures eẽ pa/
trem ꝛ filiũ ꝛ spiritũsanctũ. At pat
est deus: filius est deus: ꝛ spũssctũs
est deus. Quid itaq; ꝯsequentius
si predictaꝝ ꝑsonaꝝ pluralitas suã
seruat ꝓprietatẽ: q̃ patrẽ ꝛ filium ꝛ
spiritũsanctũ plures deos ꝛ alios ab
inuicẽ? Sed hoc nullaten⁹ admittit
inuiolabilis simplicitas diuinitatis
quã vnũ solũ deũ esse credim⁹. Sic
repellit vnitas essentie dei relatiuo/
rum ꝯsequentiã. Cõsiderandũ quo
q; est quõ relationũ pluralitas ob/
uiet vnitatis ꝯsequẽtie: si prius po/
suerimus aliqua ex his in quib⁹ nul/
la obsistit oppositio. Dicimus vnũ
deũ esse patrẽ: ꝛ esse filiũ: ꝛ esse spi/
ritũsanctũ: ꝛ vnũ eundẽ deũ esse si/
ue singuli siue bini siue tres simul di
cant. Si ergo deus est etern⁹ ꝓpter
vnitatẽ deitatis: ex necessitate sequit
quia eternus est pater: eternus est fi/
lius: eternus est spũssanct⁹. Et qm̃
siue singuli siue plures simul sũt vn⁹
deus: nõ est nisi vn⁹ etern⁹. Similis
est cõsequentia si deus dicit creator
siue iustus siue aliquid alioꝝ in q̃b⁹
nulla p̃dicta intelligit relatio. Ui/
deamus nũc quõ hãc vnitatis dei cõ
sequentiã restringat relatio: Dicim⁹
eñ quia deus est pater. Qm̃ ergo
vnus est deus pater ꝛ filius ꝛ spũs/
sanctus: exigit vnitas dei vt filius sit
pr̃ ꝛ spũssctũs sit pr̃: sed obuiat re/
latio que ꝓhibet filiũ aut spiritũ san
ctum esse patrẽ. Quippe nec natura
permittit: nec intellect⁹ capit existen
tem de aliquo esse de quo existit: aut
de quo existit esse existentẽ de se. Ex/
istit aũt filius ꝛ spũssanctus de pr̃e:
quare non potest filius aut spũssan
ctus esse pater: q̃uis deus sit pater:
et vnus idemq; deus sit pater ꝛ fili⁹

et spiritussanct⁹. Idipm̃ ꝛ cognoscit
si dicit deus esse filius: vult em̃ vni/
tatis dei cõsequentia vt pater ꝛ spi/
ritussanctus sit filius. Sed pater de
quo est filius: non potest esse qui de
se est: Spũs vero sanctus qui existit
de patre ꝓcedendo: non est ille q̃ est
de patre nascendo. Itẽ cũ dicit de⁹
est spũssanctus: requirit vnitas p̃di/
cta patrẽ quoq₃ ꝛ filiũ esse spiritũ/
sanctũ: ꝫ nec pater ꝺ quo est spũssan
ctus: potest ille esse qui de se est: nec
fili⁹ qui existit de patre nascendo: est
ille qui de eodẽ patre est ꝓcedẽdo:
id est spũssanctus. Cũ autẽ appare/
bit quia spũssanctus est de filio: tũc
quoq₃ palã erit: q₂ ꝓpter hoc neq̃t
esse filius spũssanctus: ꝛ spũssanct⁹
filius. Cõsideremus adhuc quõ su/
pra dicte oppositiões obsistunt cõse/
quentie predicte vnitatis: de⁹ est de
deo. Hoc ergo semel accepto quoniã
idẽ deus est pater ꝛ filius ꝛ spũssan
ctus: sequitur scðm hanc idẽtitatem
vt deus pater sit deus de deo ꝛ deus
de quo est deus: ꝛ siliter filius deus
de deo ꝛ deus de quo est deus: ꝛ eo/
dem mõ spũssanctus. Verũ querere
vtrũ vnusquisq₃ sit deus de quo est
deus: nõ est aliud q̃₃ cõsiderare vtꝝ
singulus quisq₃ sit deus de deo. Nõ
em̃ potest deus de deo deus esse nisi
pater aut filius aut spũssanct⁹: ꝛ nisi
de patre aut de filio aut ꝺ spiritusan
cto: Inspiciamus vtrũ vnusquisq₃
sit deus de deo: ꝛ patebit vtrũ sit sin
gulus quisq₃ deus de quo est deus.
Sed pater nõ potest esse de deo pro/
pter predictã oppositionẽ. Cũ enim
nõ sit de⁹ nisi aut pr̃ aut fili⁹ aut spi/
ritussctũs: aut duo ex his aut tres si/
mul: nõ põt eẽ de⁹ pr̃ de deo nisi aut
ꝺ pr̃e ꝫ de seipo: aut ꝺ filio aut ꝺ spi
ritusctõ: aut ꝺ duob⁹ aut ꝺ trib⁹. De
seipo nõ põt esse: q₂ existens de aliq̃
et de quo existit nõ potest idem esse.
De filio nõ est: quia filius est ꝺ ipso
et ideo nõ põt esse de filio. De spiri/
tusancto nõ est: quia de illo est spirit/
tussanctus: nec valet ille esse qui de
se est. De duobus vel de trib⁹ simul
nequit esse pater: ꝓpter eandẽ oppo
sitionis rationẽ. Filiũ vero deũ ne/
cesse est esse de patre deo: quia pater
nõ est de illo. De filio vero hoc est ꝺ
seipso esse nequit: quia nõ est idẽ ex/
istens de aliquo ꝛ de q̃ existit. Utrũ
autẽ sit de spiritusancto aut spiritus/
sanctus de illo: post monstrabit: S₃
prius dicemus de spiritusctõ si scðm
consequentiã p̃dictã sit de patre ꝛ ꝺ
seipso. De patre quidẽ necesse est eũ
esse: quia nulla obuiat oppositio: nõ
em̃ est pater ꝺ illo. De seipso vero ĩ/
possibile est eum esse: quia nõ potest
existens de aliquo ꝛ de quo est idem
esse. In his omnib⁹ nihil obuiat cõ/
sequentie vnius idẽtitatis nisi ali/
qua de supradictis oppositio. Qð
vero ĩ his cognoscit: in omnib⁹ que
de deo dicuntur ĩmutabiliter eueni/
re necesse est.

h Unc querendũ est per supra
dictas irrefragabiles rõnes: D
vtrum filius sit de spiritusan/
cto: aut spiritussanctus ꝺ filio. Dico
quia sicut per supra dictam rationẽ
aut pater est de filio: aut filius de pa
tre: aut ꝺ spiritusancto pater: aut spi
ritussanctus de patre: ita est aut fili⁹
de spiritusancto: aut spũssanctus de
filio. Qð qui negat: neget etiam ne/
cesse est vnũ solũ deũ esse: aut filium
deum esse: aut spiritũ sanctũ deũ eẽ:
aut deũ esse de deo: quia ex his seq̃/
tur qð dico. Amplius: nõ est filius
aut spũssanctus de patre nisi de pa/
tris essentia q̃ vna est illi cum filio ꝛ
spũsctõ. Cũ ergo dicit: quia fili⁹ est
de deo patre: si idem deus est pater ꝛ
spũssanct⁹: sequit scðm vnitatẽ dei/
tatis vt sit etiã de spũsancto. Eodẽ
mõ quãdo ꝯfitemur spiritũ sanctum
esse ꝺ deo patre: si idẽ de⁹ est pr̃ ꝛ fi/
lius: sequit scðm eandẽ deitatis vni/
tatem vt sit ꝛ de filio. Ex his igitur
aperte cognoscitur: quia aut filius
est de spiritusancto aut spũssanctus

de filio: quoniam utrumque nequit esse verū aut falsū. Necesse est ergo spiritūsanctū esse de filio si potest monstrari filiū non esse de illo. Nam si quis dicit non sequi filiū esse de patre et spiritusctō quoniā vnus est deus pater et spūssanctus: etiā si nō opponitur aliud: aut spiritū sctm esse de patre et filio: quoniam vnus est deus pater et filius: quamuis nō sit filius de spiritusancto: consideret quia cū est deus de deo: aut est totus de toto: aut pars de parte aut pars de toto: Sed deus nullā habet partem. Impossibile igitur est vt si deus est de deo: vt totus sit de parte: aut vt pars de toto: aut vt pars de parte. Necesse est igitur: vt si est deus de deo: totus sit de toto. Cū ergo filius dicitur esse de deo qui est pater et spiritussanctus: aut alius totus erit pater: alius totus spūssanctus: vt de toto patre sit: et nō de toto spūsctō: aut si idē totus deus est pater et spūssanctus: ex necessitate cū est de deo toto quia est vnus totus tam pater quam spūssanctus: est pariter de patre et spūsctō si non repugnat aliud. Eodē modo cū dicitur spūssanctus esse de toto deo qui est pater et filius: aut alius totus erit pater: alius totus filius: vt sit de toto patre et nō de toto filio spūssanctus: aut cū est de patre spūssanctus nō potest nō esse de filio si nō est filius de spiritusctō. Nulla enim alia ratione potest negari spūssanctus esse de filio. Dicet aliquis: si quoniam vnus deus pater et spiritussanctus cū filius est de patre: sequitur eū esse de spūsctō: aut cū spūssctūs est de patre: quia idē est deus pater et filius est etiā de filio cū pater gignit filiū: necesse est eū gignere quoque spiritū sanctū: quia vnus idemque deus est filius et spūssanctus: et cū spūssanctus procedit de patre propter eandē vnitatem deitatis filij et spūssancti: procedit et filius de patre ita sicut spūssctūs. Si vero vnitas deitatis in filio et spiritusancto nō illā habet vim consequētie vt vterque similiter sit genitus et procedēs: videtur quod nō ex eo quod vnus est deus pater et spūssanctus: sequitur filiū esse de spūsctō: aut spiritūsctm esse de filio: quoniam idē deus est pater et filius vt dicis. Ad quod ego: Habent vtique a patre esse filius et spūssanctus: sed diuerso modo: quia alter nascēdo: alter procedēdo vt alij sint abinuicē per hoc quod dictū est. Et ideo cū nascitur vnus: non potest cū eo nasci ille qui per hoc est alius ab eo: quia nō similiter nascitur sed procedit. Et cū vnus procedit: nequit ille simul procedere qui per hoc est alius ab illo: quia nō similiter procedit sed nascitur. Et ideo nō habet hic vnitas illa vim consequētie: quia pluralitas obuiat que ex natiuitate nascitur et processiōe: Nā etsi per aliud nō eēnt plures filius et spiritussanctus: per hoc solum essent diuersi. Cū autem dico ex eo quia pater vnus deus est cū filio aut cū spūsctō: sequitur filiū esse de spiritusctō aut spiritum santū esse de filio: nulla ibi pluralitas generatur que vnitatis obuiet cōsequētie: quia nō vtrūque dico esse sed alterum tātū. Omnimoda igitur et inexpugnabili necessitate concluditur: quia si vera sunt que supra dixi: nos pariter cū grecis credere: aut filius ē de spiritusancto: aut spiritussanctus est de filio. Quod autē filius nō sit de spiritusācto: palā est ex catholica fide. Nō enim est deus de deo nisi aut nascendo vt filius: aut procedēdo vt spiritussanctus: Filius autem non nascitur de spiritusancto: Si enim nascitur de illo: est filius spūssanctus: et spūssanctus pater eius: sed alter alterius nec pater nec filius est. Nō ergo nascitur de spūsancto filius: nec minus aptum est quia nō procedit de illo: Esset enim spiritus eiusdem spiritussancti: Quod aperte negatur: cū spūssanctus dicitur et creditur spiritus filij. Nō enim potest esse spiritus sui spiritus: Quare non procedit filius de spiritusancto. Nullo ergo modo est de spiritusancto filius. Sequitur itaque inexpugnabili ratione spiritumsanctum esse de filio sicut est de patre.

Forsitan negabunt greci spm̃ sanctũ esse deũ de deo sicut est filius deus de deo: qm̃ pbam⁹ p hoc illũ esse ⁊ pcedere de filio: nec est positũ in illo symbolo: in quo reprehendimur ab illis addidisse processionem eius de filio. Sed qui hoc putat: negat aut patrem esse deum de quo est spũssactus: aut spiritũ sanctũ esse deũ qui est de patre: aut hocipm qd est spiritussanct⁹ esse de patre. Ac patrẽ non esse deũ aut spiritũ sanctũ: nullus suscipit christianus. Videamus igit̃ vtrũ hocipsum qd est essentialiter sit spiritussanct⁹ de patre: qd quẽdam episcopũ grecis forsitan fauentẽ in Barensi ciuitate sensi nolle sentire. Nam si nõ est ipsum de patre qd est cum sit vnus idemq; deus qui pater: inueniri nequit vnde sit alius a patre. Non em̃ nisi alius est: quia pater habet filiũ ⁊ spũssanctus non habet filiũ. Per hoc em̃ pbari põt: quia alij sunt ab inuicẽ: nõ tamẽ hec est causa vt diuerse sint psone. Quippe si duo sint homines quoꝝ alter habeat filiũ: alter nõ: q̃uis p hoc ostendi possint eẽ diuersi: nõ tamẽ ob hoc alij sũt ab inuicẽ: qꝛ quoq̃ mõ se habeant: in habẽdo vel nõ habendo filiũ: diuersitatẽ tamẽ non amittunt: Ita ĩ patre ⁊ spũsancto: nõ qꝛ alius filiũ habet: alius non habet: idcirco sunt diuersi: sed qm̃ diuersi sunt: idcirco nihil phibet eos in habẽdo ⁊ nõ habendo filiũ esse dissimiles. Similiter responderi potest si ideo alius dicit̃ qꝛ nõ ab illo pcedit spũssanct⁹ sicut ipse pcedit a patre: Quippe vt ẜm illos loquar qui negant spiritũsanctum de filio pcedere: sicut nõ est hec causa: quia spiritũsanctũ filius de se pcedentẽ nõ habet sicut pat̃ vt ali⁹ sit a patre: sequeret̃ em̃ vt si spũssanctus pcederet de filio: filius nõ esset alius a patre: ita p hoc non est spirit⁹ sanctus a patre alius: quia nõ habet filiũ: aut spiritũ de se pcedentẽ sicut pater. Et quẽdamodũ filius nõ ideo est alius a patre; quia patrem habet ⁊ pater non habet patrẽ. Si enĩ pat̃ haberet patrẽ: ali⁹ tñ esset a patre: ita spũssanct⁹ quia de aliquo pcedit et pater a nullo: non pꝑter hoc est alius a patre: quia si pater ab aliquo procederet: nõ minus tamẽ esset alius a patre de quo pcedit. Palã igit̃ est qꝛ nõ ideo est spũssanct⁹ alius a patre: quia nõ habet filium: aut spiritũ sanctũ de se pcedentẽ sicut pater: nec qꝛ de aliquo pcedit ⁊ pater de nullo. Sed neq; p hoc intelligi põt esse a patre alius: quia est spirit⁹ patris si de illo nõ habet esse. Potest em̃ intelligi aliquis alius ab aliquo prius q̃ sit illi⁹: q̃uis alicuius nequeat esse nisi sit alius: vt cũ dicit̃ homo dominus alicui⁹: aut homo alterius hominis. Prius em̃ intelligit̃ ali⁹ ab illo cui⁹ esse dicit̃ q̃ sit eius dñs vel hõ. Sic itaq; si spũssanctus nõ est de patre: nihil phibet eum intelligi prius aliũ ab illo q̃ sit illius. Quare nõ facit illum aliũ esse a patre hoc qd spirit⁹ ei⁹ ẽ si p hoc non habet vt sit ali⁹ ab illo p qd est spũs illi⁹: Sicut fili⁹ p hoc est alius a patre: p quod est filius eius: quod nõ est aliud nisi q̨ de ipso existit nascendo. Videt̃ itaq; q̨ spũssanct⁹ nõ sit p aliud a patre ali⁹ nisi qꝛ ab illo habet esse qd est: q̃uis alio suo modo q̃ filius. Inuestigem⁹ tamẽ hoc diligenti⁹: vtiq; aut postq̃ fuit spũssanctus hoc qd est cõtigit illi alium esse a patre: aut in existẽdo habet vnde alius est. Cõtingit enĩ aliquẽ esse qd est prius q̃ sit alius ⁊ cõtingit aliquẽ alium ĩ existendo fieri: prius aũt quẽq; esse alium q̃ sit hoc qd est: nõ est possibile. Namq; primus homo pri⁹ q̃ de illo esset homo aliquis: erat ipse homo: sed nõ alius erat: cum xo extitit de illo aliquis: ⁊ ille de quo extitit postq̃ hic fuit fact⁹ est alius: ⁊ qui de illo extitit simul habuit esse: ⁊ alius factus est. Aut ergo spũssanct⁹ sicut dixi postq̃ fuit fact⁹ est a patre alius: aut habet ĩ existẽdo pꝑter qd alius dicit̃. Sed si postq̃ fuit cõtigit illi aliũ esse a patre cũ nõ

sit alia psona nisi qm aliꝰ ē ab illo: nō fuerūt ille sp tres psone: qꝛ ista nō sp fuit si nō semp fuit spūsſanctꝰ alius a patre. Quō itaqꝫ falsa sunt hec: patet: qm in existēdo habet vnde alius est. Esse aūt nequit: nisi aut ex aliquo sicut filius: aut ex nullo sicut pater. Qđ si ex nllo queadmodū pr existit: aut ita existit vnusqsqꝫ p se vt neuter ab altero quicq̄ʒ habeat: ꝟ sūt duo dij pater ꝛ spūsſanctꝰ: aut qm vnꝰ deus est si vterqꝫ de nllo est penitus: nihil inueniri valet ī fide christiana vnde sint ab inuicē alij: sed vnꝰ idēqꝫ pater ꝛ spūsſanctus ꝛ vna psona: q̄ vera fides abhorret. Nō est ergo verū spm̄ sanctū a nullo esse. Si aūt est ab aliq̄ nō est nisi ex deo qui est pater ꝛ filiꝰ ꝛ spūsſanctꝰ. Sed a seipō nequit eē: qm nulla psona a seipsa pōt existere nisi sola patr. Quare si qs eū negat esse a filio: negare nequit illū a patre esse. Si quis aūt dicit: quia licꝫ non habeat esse de patre: tamē p pcessionem alius potest intelligi. Ad hoc qꝫ respondendū arbitror ne possit aliquid in hac questiōe nostre obijci assertioni: cui nostra responsio non obuiet: nec mireꝛ aliquis me tm̄ in hoc cōmorari: qm non parue auctoritatis erat ille inter suos quem sensi non sentire spiritūsanctū hoc qđ est habere ex patre: nec tūc habui oportunitatē respondendi.

F q Si ergo sanctūspiritū dicere vult ex sola pcessione alium esse a patre: licꝫ nō sit ex illo: intelligit aut idipsuꝫ esse pcedere de patre: solūmō qđ est mitti vel dari a patre: vt cū mittit vel dat eum pater: tūc tm̄ procedat a patre: aut hoc esse pcedere qđ est de patre esse si idē est pcedere qđ est dari vel mitti: pcedit pariꝛ a filio: sicut a patre spūsſanctꝰ: qm ab illo similiꝛ mittiꝛ ꝛ daꝛ. Itē si nō est aliud spūsſancto pcedere q̄ʒ mitti vel dari: nō ē aliꝰ a pre: nec pcedit a patre nisi cum daꝛ vel mittiꝛ qđ nemo puto intelligit. Semper enī est alius a patre spūsſanctus etiam ante creaturā: non aūt daꝛ vel mittiꝛ nisi creature: nec tamē dicendū est qđ accidat ei dari vel mitti. Nā cum ipse sit vbiqꝫ ꝛ īmutabilis: accipiēti quidem accidit aliquid: qꝛ circa illū fit qđ prius nō erat ꝛ abesse potest: circa spiritūsanctū ꝟo nihil fit qđ non erat. Cum enī cecus in luce nō sentit lucē: nō magis nec minus habet aliquid lux: etsi depulsa cecitate sentiat cecus lucē: circa illū fit motus nō circa lucē. Patet itaqꝫ nō esse spm̄sanctū aliū a patre p sic intellectā pcessionē: vt non sit aliud illi pcedere q̄ʒ dari vel mitti. Est quoqꝫ patens eum p pcessionē habere esse de patre: ꝛ p hoc aliū esse a patre: sicut filius non per aliud est a patre alius q̄ʒ per hoc quia de illo existit. Est igitur deus de deo ꝛ pcedit de deo: qꝛ ꝛ ipse est deꝰ ꝛ pater deus: de quo ē ꝛ pcedit. At si dicimus duas spūsſancti posse nominari pcessiones: vnā qn existit de pre: alterā qn daꝛ vl mittiꝛ: Nō puto hoc esse neganduꝫ si vnaqueqꝫ in suo sensu accipiꝛ. De illa quippe pcessione qua daꝛ vel mittiꝛ: non incōgrue dominū sic dixisse intelligimꝰ: Spiritus vbi vult spirat: ꝛ vocē eius audis ꝛ nescis vnde veniat aut q̄ vadat. Sic enī hoc potuisse dici videꝛ: Nescis vnde procedat aut quo recedat. Cum enī datur quasi de occulto venit ꝛ pcedit: cum ꝟo ſbtrahiꝛ velut ad occultum vadit ꝛ recedit. De hac pcessione potest dici: quia idem illi est pcedere qđ mitti. Siue igitur nō procedat nisi existendo de patre: siue non nisi cum datur aut mittiꝛ ad sanctificandā creaturam: siue vtroqꝫ modo pcedat: sequiꝛ vt procedat de filio. Si enim est ꝺ patre: deus est de deo: vnde probaꝛ vt dictū est esse qꝫ de filio ꝛ pcedere ab illo. Nāqꝫ pcedit de quo est ꝛ de illo existit a q procedit. Si ꝟo tunc tm̄ pcedit cū mittitur vel datur: pcedit a filio a quo datur ꝛ mittiꝛ. Qđ si vtroqꝫ modo pcedit: pariꝛ vtroqꝫ modo pcedere cognoscaꝛ a filio. Ecce videmus spī

ritũsanctũ esse de deo ⁊ procedere de deo: qđ nõ est positum in pfato symbolo. Si ergo ideo negãt eum esse ⁊ pcedere de filio: quia ibi tacetur: negent esse similiter eum de deo ⁊ pcedere: quia ibidem nõ dicitur. Aut si hoc diffiteri nequeũt: non timeant cõfiteri nobiscũ spiritũsanctũ esse ⁊ pcedere de filio: quoniã hec in eodem symbolo nõ inueniunt. Ac si dicent: satis ibi significat: quia est ⁊ pcedit de deo: quia a patre pcedit: qꝛ pater est deus: ⁊ nos similiter dicim⁹: quia aperte monstrat procedere de filio: cum dicit pcedere de deo: quia fili⁹ est deus. Interrogo enĩ vtrum ideo intelligendus sit spũssanctus esse de patre: quia de deo est: aut idcirco esse de deo: quia est de patre: licꝫ enĩ inuicem alterũ altero probet. Si enĩ est de patre est de deo: ⁊ si est de deo est de patre: qm̃ nulla supradicta obuiat relatio: non tamen similiter inuicẽ sunt alterũ alterius causa. Nã si esse spiritũsanctũ de patre est causa vt sit de deo: cum dicit esse de patre: nõ est intelligendũ qđ sit de hoc quod pat est deus: id est de diuina essentia: sed de hoc qđ deus pat est: id est de hoc vnde refert ad filiũ. Erit igit diuina essentia in spũsancto: non de deitate patris: sed de relatione: qđ stultissimũ est dicere. Quis ⁊ si hoc velit aliquis accipere: nõ minus sequit spiritũsanctũ de filio q̃ de patre procedere. Nempe nulla relatio ẽ patris sine relatione filij: sicut nihil est filij relatio sine patris relatione. Si ergo alia nihil est sine altera: nõ potest aliquid de relatiõe patris esse sine relatione filij. Quare sequit spiritũsanctũ esse de vtraqꝫ si est đ vna. Itaqꝫ si est de patre ſm relationẽ: erit simul ⁊ de filio ſm eũdem sensum. Uerum quia nemo tam insipiens est qui hoc opinet. Credendũ ⁊ confitendũ est ideo de patre spiritũsanctũ esse: quia est de deo. Non autẽ magis est pater deus q̃ filius: sed vnus solus verus deus pater ⁊ fili⁹. Quapropter si spiritussanct⁹ ẽ de patre: quia est de deo qui pater est: negari nequit eẽ quoqꝫ de filio cũ sit de deo q̃ est filius.

G Considerem⁹ etiã q̃d dñs dicit in euangelio: Ait enĩ: Hec est vita eterna: vt cognoscãt te solũ verũ deum ⁊ quẽ misisti iesuꝫ christũ. Aut ergo ita intelliged⁹ est iste solus verus deus: vt cũ nominamus solum patrẽ nõ significet ille solus verus deus: neqꝫ quãdo nomĩamus solũ filiũ: sed tũc solũmodo intelligat iste solus verus deus: quãdo simul dicim⁹ patrẽ ⁊ filiũ. Aut solus verus deus intelligit: cũ noĩam⁹ aut solũ patrẽ: aut solum filiũ: aut si solo patre nomĩato: aut solo filio: nõ intelligit solus verus deus sine adiectiõe noĩs alteri⁹: nõ est pr̃ pfectus neqꝫ fili⁹ pfect⁹ deus: ꝫ est deus cõposit⁹ ex patre ⁊ filio. Sed credim⁹ patrẽ esse pfectũ ⁊ solũ verũ deũ: ⁊ filiũ similiter pfectũ ⁊ solum verũ deum. Cũ ergo nominam⁹ patrẽ solum: aut filiũ: nõ aliud intelligimus excepta relatione qua referunt adinuicem: q̃ solum verum deum ⁊ eundẽ quem in vtriusqꝫ platione cognoscim⁹. Itaqꝫ cũ dixit dñs: Hec est autẽ vita eterna vt cognoscãt te solũ verũ deũ ⁊ quẽ misisti iesum christũ: si addidisset dicens: ⁊ de hoc solo vero deo procedit spũssanct⁹: quis auderet sepáre filiũ ab illa pcessione cũ ille solus verus de⁹ nõ magis aut min⁹ sit pater q̃ fili⁹? Quapropter si idem solus verus deus intelligit cum solus pater dicit aut filius: ⁊ cũ ambo simul nomĩant: quid aptius q̃ quia de solo vero deo qui pater est ⁊ filius pcedit spũssanctus: cũ dicit a patre pcedere? Quare sicut intelligeret de filio pcedere si idem filius dixisset de solo vero deo illũ pcedere: q̃ dixit se ⁊ patrẽ solũ verum deũ esse: ita cum dicit eum de patre pcedere: absqꝫ dubio eum de se significat procedere. Dicit etiã dominus: Paraclytus spũssanct⁹ quẽ mittet pater in nomine meo. Et cum aũt venerit ille paraclytus quẽ ego mittã

Joh.17.

Joh.14.
Ibid.15.

vobis a patre. Quid ergo intelligen
dū est cū dicit: Quē mittet paf ī no/
mine meo: an qꝛ spūſſanct⁹ habebit
nomē eius: et cū mittet pater spiritū
ſanctū: idem ſit qđ mittere filiū? Sed
qđ ait: Quē ego mittā vobis a pr̄e:
nō recipit hūc ſenſum: qꝛ eundē ipm̄
ſpm̄ quē mittit pater: mittit fili⁹. neqꝫ
mittit fili⁹ filiū. Deniqꝫ nuſqꝫ legim⁹
ꝛ oīno negam⁹ ſpm̄ſanctū eſſe filiū.
Quid itaqꝫ eſt: Quē mittet pr̄ in no
mine meo: niſi quē paf mittet: fili⁹ ꝙꝫ
mittet? Sic cū dicit: quē ego mittā a
patre: nō eſt aliud ꝙꝫ ego mittā ꝛ pr̄.
Fili⁹ nāqꝫ ē nomē illi⁹ ꝙ dicebat: mit
tet pater ī noīe meo. Nō eſt ꝗ aliud:
Mittet pr̄ in noīe meo: niſi mittet pr̄
in noīe filij. Quid igif eſt: mittet pr̄
in nomīe filij: niſi mittet paf tanqꝫ ſi
mittat fili⁹: vt in miſſiōe pr̄is: miſſio
intelligaf filij? Qđ xͦo ait: quē ego
mittā vobis a pr̄e: quō intelligendū
eſt? Utiqꝫ a quo eū mittit fili⁹ ab eo
mittif: Mittit autē eū a patre. Ergo
a patre mittif. Sed ille mittit a quo
mittif. Paf itaqꝫ mittere intelligif
cū fili⁹ dicit: Ego mittā a pr̄e. Quid
eſt ꝗ: Ego mittā a pr̄e: niſi ego mittā
tanqꝫ ſi pater mittat: vt vna ꝛ eadē
ſit miſſio mea ꝛ patris? Cū itaqꝫ fili⁹
tanta diligētia oſtēdat vnā eſſe miſ/
ſionē patris ꝛ ſuā: vt nec pater mit/
tat niſi cū fili⁹ mittit: nec fili⁹ mittat
niſi cū mittit pater: Quid vult ſigni/
ficari: aut quid vult intelligi: niſi qꝛ
nō alif ſe habet ad patrē ſpūſſāct⁹ et
aliter ad filiū: nec magis eſt vnius ꝙꝫ
alterius. Quobrē nimis difficile: imo
impoſſibile eſt oſtēdere quō nō ꝓce/
dat ab vtroqꝫ. Unde eñ eſt filio cū
patre dare ſimul vel mittere ſpm̄ſan/
ctū: ꝛ hunc eſſe vtriuſqꝫ ſi ſimul non
eſt de vtroqꝫ? Cur eñ magis dat fili⁹
ſpm̄ſanctū ꝙꝫ ſpūſſāct⁹ filiū? Aut cur
mag̃ ſpūſſanct⁹ ē filij ꝙꝫ fili⁹ ſpūſācti
niſi qꝛ fili⁹ nō eſt ita de patre ſimul ꝛ
de ſancto: ſicut ſpūſſanct⁹ ē de patre
ſimul ꝛ de filio? Si ꝗ ſpūſſanct⁹ non
eſt de filio nō detur a filio: nec dicaf
eſſe filij ſic fili⁹ nō daf a ſpūſancto:
nec dicif eſſe ſpūſſanct⁹: qm̄ nō eſt đ
ſpūſācto. Si aūt dicūt qꝛ ſpūſſanct⁹
mittit etiā filiū: ſicut idē ipe dic̄ p ꝓphē
tā: Et nunc dñs deus miſit me ꝛ ſpūs
ei⁹: hoc ſm hoīem quē gerebat intel/
ligendū eſt ꝙ patris ꝛ ſpūſſancti vna
volūtate ꝛ diſpoſitiōe mūdū redem/
ptur⁹ ī mūdo apparuit. Quero tñ ab
his ꝙ negāt ſpm̄ſanctū eſſe ꝛ ꝓcede/
re de filio: quō intelligāt eum ſic eſſe
ſpm̄ filij vt fili⁹ tanqꝫ ſuū ſpm̄ illū mit
tat: An putant qꝛ pr̄ dedit filio ſpm̄
ſuū tanqꝫ a ſe nō habēti: aut enī ha/
bet a ſe: aut ab alio. Sed ab alio non
pōt hr̄e niſi a pr̄e. Accepit igif a pa/
tre a quo habet ꝛ dedit ei pater ſpm̄
ſanctū vt a ſe nō habēti. Hic oſtēdāt
cū eq̄les ſint pater ꝛ fili⁹ ꝛ ſpūſſanct⁹
ꝛ vnuſqͥſqꝫ ſibi ſit ſufficiens: que fuit
cauſa: vel que indigētia filij vt pater
daret ei ſpiritū ſuū magis ꝙꝫ ſpūiſan/
cto filiū ſuū. Nō negam⁹ hoc modo
habere filiū ſpm̄ſanctū a patre: quia
a quo habet eſſe: ab eo habet vt de ſe
ſpm̄ſanctū exiſtentē habeat: ſicut pa/
ter: qm̄ idē eſſe eſt patris ꝛ filij. Nō
eſt eñ idem accipere a patre eſſentiā
de qua ꝓcedit ſpūſſanct⁹ ꝛ accipere
a patre ſpm̄ſanctū. Cū enī dicif ha/
bere a patre eſſentiā de qua ſpūſſan/
ctus ꝓcedit: nulla mōſtraf indigen/
tia filij. Cū xͦo dicif: qꝛ fili⁹ accipit
a patre ſpm̄ſanctū quē đ ſe nō habet
ſicut pater: videf ſignificari filius ꝗſi
minus aliquid hr̄e ꝙꝫ habeat paf: ꝛ
velut ad ſupplementū ei dare ſpiritū
ſanctū. Sed non apparet cur magis
egeat fili⁹ ſpūſancto ꝙꝫ ſpūſſanctus
filio. Si enī reſpōdef ad hoc datum
eſſe ſpiritū ſanctū filio: vt cū ipe cum
patre quoqꝫ daret eundē ſpm̄ſanctū:
par illi cū patre gr̄a imputaref. Ter/
rena eſt hec opinio ꝛ lōge ab intelle/
ctu diuinitatis extranea vt tanqꝫ hō
homini deus deo indigēti ſubueniat.
Nāqꝫ ſi dat paf ſpiritū ſanctū filio:
dat deus deū deo: pater enī de⁹ ꝛ fi/
lius deus ꝛ ſpūſſanct⁹ deus ꝛ vnus
id eſt eqꝫ deus. Non autē legim⁹ deū
a deo deū accipere: niſi hoc dicaf eum

deus est de deo: ut filius et spiritussanctus. Dicitur ergo spiritussanctus filii spiritus: non ob aliud nisi quia ex ipso est.

Post resurrectionem legimus: quia insufflauit dominus in discipulos suos: et ait illis: Accipite spiritum sanctum. Quid sibi vult ista insufflatio? Scimus enim quia flatus ille qui de ore eius tunc processit: non erat spiritussanctus. Non ergo credimus illam insufflationem sine aliquo mysterio factam esse. Quid igitur rectius hic intelligi potest aut apertius: quam hoc ideo illum fecisse ut intelligeremus spiritum sanctum de illo procedere. Ac si diceret: Sicut videtis hunc flatum per quem vobis spiritum sanctum: sicut sensibilibus insensibilia significari queunt: significo de intimo corporis mei et de persona mea procedere: ita scitote spiritum sanctum quem vobis per hunc flatum significo: de secreto deitatis mee et de mea persona procedere. Unam enim personam verbi et hominis: et in ea duas naturas: diuinam scilicet et humanam credimus et confitemur. Sed dicent forsitan: flatus utique ille non erat de substantia humana: et tamen quasi suum illum emittebat. Quapropter docemur per huiusmodi spiritussancti dationem: quia cum dat filius spiritum sanctum: dat et mittit suum spiritum sed non de sue diuinitatis essentia. Dicant igitur si qui hoc opinantur: quia sicut flatus non est humana natura cum emittitur ab homine: ita spiritussanctus non est diuina substantia: cum datur vel mittitur a deo filio: quod nullus confitetur christianus. Dicant etiam cum audiunt: Uerbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus eorum: Si ibi non negant intelligendum per spiritum oris domini spiritum sanctum: non illum esse de essentia domini cuius oris spiritus dicitur: quia spiritus qui ex ore solet hominum procedere: non est de substantia illius de cuius ore procedit. Quod si non audent dicere spiritum scilicet dei: non esse de essentia dei: et per verba rerum sensibilium: id est per spiritum oris intelligunt spiritumsanctum de secreto eius essentie procedere: cuius oris spiritus dicitur: fateantur etiam eundem spiritum sanctum de illius essentia procedere: cuius labiorum spiritus dicitur. Legimus enim in propheta de christo: Quia spiritu labiorum suorum interficiet impium. Aut ergo ostendant diuersitatem inter spiritum oris et spiritum labiorum: quod fieri nequit: aut pariter concedant spiritumsanctum procedere de illo cuius oris et de illo cuius labiorum spiritus designatur. At si dicunt nequaquam per spiritum labiorum ibi intelligi spiritum sanctum debere: sed verba predicationis eius: que ex isto aerio spiritu humano in ore formauit: quia verbis suis interficiet impium: cum docendo ab homine auertit impietatem. Non utique hoc faciunt verba sensibilia et iste spiritus sensibilis: sed spiritussanctus de quo dicit deus per prophetam: Auferam cor lapideum de carne vestra: et dabo vobis cor carneum: et spiritum meum ponam in medio vestri. Spiritus ergo sanctus interficit impium: cum cor eius conuertitur ab impietate ad pietatem. Quod si intelligimus in illo impio antichristum quem dominus iesus interficiet spiritu oris sui: non puto quod aliquis attribuat virtutem illam spiritui vocis humane tantum quantum spiritui diuino. Si ergo spiritussanctus intelligitur in his dictis: cum pariter dicatur spiritus oris domini cuius verbo celi firmati sunt: id est patris: et spiritus oris domini iesu: et spiritus labiorum eius: non apparet cur magis intelligi debeat procedere de ore patris quam de ore filii. Et si per os patris intelligimus essentiam patris: Non enim est aliud os eius quam essentia eius: ut sicut verbum domini est de essentia eius: ita spiritus oris eius non sit nisi de essentia eius: quid apertius quam sicut spiritus oris patris est de essentia patris et procedit: ita spiritus oris et labiorum filii

Marginal notes: Io. 20 (beside "spiritum sanctum. Quid sibi vult"); Psal. 32 (beside "cum audiunt: Uerbo domini"); Esa. xi (beside "enim in propheta de christo"); Ezech. xi (beside "quo dicit deus per prophetam").

de filij essentia sit et procedat. Puto enim quia nemo intelliget simpliciter
Ps. 32. ubi dictum est: Verbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus eorum: verba transitoria et spiritum qui de hoc aere assumptus per loquentis os emittitur: sed quomodocunque hoc aliquis exponere conetur: sufficit quod in illa insufflatione domini in discipulos cuius feci mentionem: factum est ad significandum quia de eiusdem persone secreto procedebat ille spiritus quem dabat: de cuius occulto spiritus ille procedebat quem insufflabat. Denique cum scriptura diuina significat aliquod secretum per sensibilium similitudines: non per omnia que significant et significantur: similia possunt esse. Non enim hoc esset similitudo sed idemtitas: nisi forte quis dicere voluerit illam insufflationem ita simpliciter esse factam a sapientia dei sine omni spirituali significatione: Sed neminem puto ita insensatum ut hoc sentiat. Item filius di-
Joh. 16. cit de spiritusancto: Non enim loquetur a semetipso: sed quecunque audiet loquetur. Quid est: Non loquetur a semetipso: nisi ab alio habet quod loquetur? Et quid est: ab alio habebit quod loquetur: nisi ab alio habebit scientiam eorum que loquetur? Nam postquam dixit: Non loquetur a seipso: addidit: sed quecunque audiet loquetur. Quid est audire spiritumsanctum: nisi quasi discere? Et quid est discere: nisi scientiam accipere? Si ergo scientia eius non est aliud nisi essentia eius: ab illo habet essentiam a quo audit ea que loquetur: et que docet: quoniam idem est illi loqui quod docere. Non audit autem neque habet essentiam ab alio nisi a patre et filio. Verum si habet esse a patre secundum supra dictam rationem: habet etiam et a filio. Unde et idem filius
Ibidem. dicit: Ille de meo accipiet et annunciabit vobis. Quippe quid est aliud hoc dicere: quam a me audiet: hoc est a me sciet quod annunciabit vobis? Cum dixit: Quecunque audiet loquetur: non determinauit a quo audiet. Cum vero ait: De meo accipiet: ne quis soli patri attribuat: quod ab alio audit: aperte se esse: a quo sicut a patre scientiam siue essentiam accipiat: demonstrat. Sicut enim cum dicitur: Non loquetur a semetipso: sed quecunque audiet loquetur: significatur ab eo esse et procedere a quo audit: Ita cum profert filius: De meo accipiet: palam ostendit eum de suo: hoc est de essentia sua essentiam habere et procedere. Quod enim diuina essentia non est: sub spiritusancto est: nec ipse accipit aliquid de hoc quod sub se est. Quare cum filius dicit: De meo accipiet: non aliud ibi suum significat quam suam essentiam. Illud forsitan quod dixit filius: de meo accipiet: aliter conabuntur intelligere quam ego exposuerim. Sed quid dicent ubi ait: Nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius: aut cui voluerit filius reuelare? Audiuimus: quia nemo nouit patrem aut filium nisi pater: aut filius: aut cui reuelat filius. Non dicit autem: nemo: quasi nullus homo: sed acsi diceret: nullus omnino. Quippe si hoc intelligeret: non adderet: nisi pater: quia pater non est homo. Et cum ait: neque patrem quis nouit. In hac monosyllaba dictione videlicet quis: non magis intelligitur humana quam quelibet persona. Omnino igitur nullus habet hanc noticiam nisi pater et filius: et cui filius idem reuelat: Aut itaque spiritussanctus non cognoscit patrem et filium: quod impium est opinari: aut filius reuelat ei sui et patris scientiam: que non est aliud quam eiusdem spiritussancti essentia. Quod si dicunt: quia licet filius quantum ad pronunciationem attinet: nullum ad hanc admittit noticiam nisi se et patrem: et cui ipse reuelat: non tamen spiritumsanctum: aut ab illa separatum: aut illum a filio accipere fatendum est: quoniam pater et filius non se cognoscunt: nisi per hoc quod unum sunt cum spiritusancto. Et ideo cum ait: patrem et filium inuicem se nosse: intelligendus est simul Mt. 11.

spiritussanctus. Et cum reuelat fili⁹ non spiritui sancto sed creature reuelat. Si in hoc d̄r: nos statim cōstāter inferem⁹: Ergo si vbi apte v̄itas s̄m q̄ verba oris ei⁹ p̄nunciāt: negat spiritū sanctū nosse: nisi reuelante filio patrem et filium: dicunt nos non tātum verba attendere debere quantū vnitatem essentie: que vna tribus et inseparabilis est: multo magis debem⁹ huius vnitatis seruare cōsequētiā: de qua supra locut⁹ sum cum eā nullo: aut scripto: aut sensu negat auctoritas: nec profert aliquid qd̄ contrarium sit: aut aliquo modo repugnet. Eligant itaq; greci vnū de duobus si aperte volunt veritati resistere: aut sc; spiritū sanctū non nosse patrē aut filiū nisi reuelante filio: aut p̄pterea quia in hoc qd̄ p se cognoscūt pater et filius vnū sunt cum spūsancto: q̄m ipsi dicunt̄ se nosse cōsequi ex nessitate: vt in eadem noticia intelligat̄ spiritussanctus. Nempe nihil est mediū si volunt hanc noticiam a spūsancto aut veritatē a verbis penitus abdicare: Que vtraq; execrat̄ vera con-
Ma.11 fessio. Sicut eni; ait veritas: Nemo nouit filiū nisi pr: neq; p̄re; q̄s nouit nisi filius: et cui voluerit filius reuelare. Siquidem eligit spiritū sanctū nosse patrē et filiū p reuelationē filij: habet a filio nosse: qd̄ nō est aliud illi q̄ esse. Est igit̄ et procedit a filio: q̄m ab illo p̄cedit a quo est. Si autē dicunt: cum pater et filius dicunt̄ nosse se: q̄uia essentia p quā se noscūt eadē est spūisancto: cōsequi spiritū sanctū eiusdē esse consortē noticie: cū legit̄ illū a patre p̄cedere: de quo ait fili⁹:
Io.10. Ego et pater vnū sumus: confiteant̄ nobiscū: p̄pter essentialē identitatem patris et filij: illū a filio p̄culdubio p̄cedere.

I Si vo obijcit̄ cum dicit̄: filiū a patre nasci: et spiritūsanctū a patre et filio p̄cedere: quia quosdā gradus et quedā interualla cōstituim⁹ q̄si spūssanct⁹ esse nō possit nisi fili⁹ p̄us nascat̄ a p̄re vt posterior filio sit spūssanct⁹: et ideo rectius dici q̄ parit̄ sint a p̄re fili⁹ nascēdo et spūssanct⁹ p̄cedēdo: ita vt nec fili⁹ a spūsācto sit: nec spūssanct⁹ a filio: sic splēdor et calor parit̄ s̄t de vno sole: nec splendor a calore est: nec calor a splēdore. Si in hoc alig̃s nr̄e obijcit assertiōi: R̄ndem⁹: Nos nec grad⁹ dignitatis ponim⁹ in deo q̄ vn⁹ est: nec in existēdo filiū de patre: aut spm̄sanctū de patre et filio interualla ī eternitate q̄ est extra om̄e tp̄us statuimus. Sic̄ eñ oēs christianā fidē tenētes ↄfitemur: nec minorē: nec posteriorē filiū eē patre: q̄uis nō nisi de illo sit. Ita q̄; nos q̄ dicim⁹ spm̄sanctū de filio esse siue p̄cedere: nec minorē: nec posteriorē eum filio fatemur. Nempe q̄uis splēdor et calor de sole p̄cedāt: nec possint eē nisi sit ille de quo sūt: nihil tñ p̄us aut posterius in tribus: in sole: et splēdore: et calore intelligimus: multo itaq; min⁹ cū hec in reb⁹ tp̄alibus ita sint: ī eternitate que tp̄e nō claudit̄ p̄dicte tres p̄sone ī existēdo susceptibiles interualli possint intelligi. Quod autē dicit̄: quia filius et spūssanctus sic possunt esse de solo patre: vt nec fili⁹ sit de spūsancto: nec spūssanct⁹ de filio: sicut splēdor et calor simul p̄cedūt de vno sole: vt alter non sit de altero: non recte hoc nobis opponit̄. Cum eñ dicimus filium de patre: et spiritū sanctū de patre esse: filiū fatemur deū et spiritūsanctū deū esse de patre deo: et has tres p̄sonas vnū solum deū esse: et idip̄m esse de eodem ipso. In sole vo nō dicimus solē esse de sole: cum splendor aut calor est de sole: nec idipsū esse solem: et qd̄ est de sole: nec illa tria vnū esse solē. Nam si sol et splendor vnus esset sol: aut si sol et calor similit̄ vn⁹ sol esset: necesse esset aut splendorem esse de calore cū esset de toto sole: qui idip̄m esset qd̄ calor: aut calorem de splēdore esse q̄ de sole haberet esse q̄ nō a splēdoris differret essentia. Ponamus tamē filiū et spiritū sanctū ita pariter esse de solo patre: sicut calor

& splendor sunt de vno sole. Sed si ita est: vnde habent qui hoc dicu͂t q͂ spiritu͂sanctu͂ confitent esse filij: & filium negant esse spiritussancti? Nam sicut nulla ratio admittit vt calor sit splendoris: aut splendor caloris: ita non patit veritas vt spiritussanctus magis sit filij q͂ filius spiritussancti. Quapropter si negare no͂ aude͂t spiritu͂ sanctu͂ esse filij: negent filiu͂ & spiritu͂sanctu͂ ita esse pariter de solo patre: sicut sunt sple͂dor & calor de vno sole. Quare si hoc nobis obijciu͂t qd̄ dixi de splendore & calore solis: nec cum illis: nec co͂tra nos est.

Sicut nobis dicit ne oi͂no separent filiu͂ a patris co͂mmunione in hac spiritussancti processione: asseru͂t eum de patre per filium pcedere. Sed hoc quomo͂ intelligi possit: non videtur: p̄sertim cum nusq͂ legant vnde hoc aperte pbare queant. Na͂ si hoc sibi suffragari existimant qd̄ legimus de deo: Quia ex ipso & p ipsum & in ipso sunt omnia: vt ex quo sunt oi͂a sit pater: & p que͂ filius: & in quo spiritussanct9: & inter omnia que sunt p filiu͂ spiritussanct9 accipit. Hoc quidem q͂ ex patre sint omnia & per filiu͂ & in spu͂sancto: sine scrupulo accipim9: illud vo͂ q͂ spiritussanctus sit inter omnia que sic esse dicit apl'us: nimis est scrupulosum asserere. Impossibile na͂q͂ e͂ vna͂ qua͂libet de illis tribus p̄sonis inter illa omnia claudere & duas alias excludere. Qr si pater & filius sunt inter omnia que sunt ex patre & p filium & i spu͂sancto: videat me͂s ro͂nalis qua͂ta sequat confusio. Cum ergo dicat apostol9: Ex ipso: & p ipsum: & in ipo sunt omnia: intelligere debemus sine dubio omnia creata a deo que ita su͂t ex ipso: & p ipsu͂: & in ipso: sicut aliud ex alio: & p aliud: & in alio. Quicq͂d enim factu͂ est non est ide͂ deo: sed ab illo aliud. Spiritus aute͂ sanctus no͂ est aliud sed ide͂ipsum qd̄ pater & filius: vtiq͂ nihil aliud intelligi potest quo ondi possit spiritu͂sanctu͂ p filiu͂ de patre (sicut aiunt) pcedere. Cum em͂ pater & filius non differa͂t in vnitate deitatis: nec spu͂ssanctus pcedat de patre nisi de deitate: si eade͂ deitas est filij: nequit intelligi quo͂ procedat de deitate patris per deitatem filij & no͂ de eiusdem filij deitate: nisi forte q̄s dicat spiritu͂sanctu͂ non pcedere de deitate patris sed de paternitate: nec p deitate͂ filij sed p filiationem: que opinio sua se patenti fatuitate suffocat. Qr si dicit: quia cum dico illum pcedere de deitate patris & filij: no͂ possumus deitate͂ spu͂ssancti ab hac patr̄ & filij deitate separare: quonia͂ vna & eadem est deitas triu͂: & ideo sequi: si de deitate patris & filij pcedit: de sua quoq͂ eum pcedere: & ob hoc spiritu͂sanctu͂ de seipso procedere. Ad hoc iam supreme sufficienter memini respo͂disse: quia nulla p̄sona ex seipsa esse potest: na͂ sicut fili9 cum est de patris essentia q͂uis no͂ sit alia sed eadem filij essentia que e͂ patris: non tame͂ est de seipso sed de patre solo: ita spiritussanct9 cum est de essentia patr̄ & filij: que est eade͂ illis: no͂ tn͂ est de seipso: sed tn͂modo de patre & filio. Dice͂t: Cur no͂ similiter dicere possumus spiritu͂sanctu͂ de patre per filium procedere: sicut dicimus a patre omnia p verbu͂ facta qd̄ e͂ fili9? Sicut enim cum pater facit p verbu͂ suum: non facit per aliud q͂ per hoc quod ipse est: hoc est per essentialem potestate͂: que est eadem verbi: & no͂ dicitur tame͂ facere nisi per verbum: Cur no͂ silr̄ dicim9 spiritu͂sanctu͂ a patre pcedere per verbu͂: cum no͂ procedat de patre nisi de hoc & per hoc quod idem est illi cum filio: q͂uis no͂ vt creatura sed vt idipsum de eodem ipso? Videamus quid sequat si hoc dicimus: Et pax sit inter nos. Nempe que facta sunt a patre per verbu͂: facta sunt ab ipso verbo. Ipsum na͂q͂ verbu͂ dicit: Quecu͂q͂ pater fecerit: hec & filius similiter facit. Johā. Dicamus igitur: quia spiritussanctus cum procedit a patre per filiu͂: pcedit & a

Roma. 11

filio similit̄: sicut que facta sunt a patre per verbuꝫ: facta sunt similiter ab ipso verbo. Nisi forte intelligūt spiritūsanctū ꝓcedere de patre p filium quēadmodū cum fons fluit ī riuum: ꝛ riuus colligit̄ in lacum: dicit̄ lacus esse de fonte per riuum. Sed ibi non est riuus ī fonte sed extra fontē: sicut est filius in patre ꝛ non extra patrē. Quare sic non est spūssanct⁹ de patre per filiū: sicut est lacus de fonte p riuum. Si tamē sic est: negari nequit esse de filio q̄uis sit de patre p filiuꝫ: sicut fatendum est lacū esse de riuo: q̄uis sit de fonte per riuū. Qui enī negat lacum esse de riuo: quoniā ꝑus est de fonte riuus: dicat se nō esse de patre suo sed de adam: quoniā p patrē suū est de adam. Dicat etiā filiū ꝟginis nō esse ꝺ̄ maria nec de dauid: nec de abraā: qm̄ isti prius fuerūt de adam: ꝛ dicat falsum esse qꝺ̄ dictum

gē̄ 2. est abrae: In semine tuo benedicent̄

ps̄ 31 omnes gentes. Et ad dauid: De fructu ventris tui ponā sup sedem tuā.

luc 1. Et ad mariā: Bn̄dictus fructus ventris tui. Dicatqꝫ christū nō esse semē horū vel fructū sed ade: quoniā isti ab illo descēderūt. Sed neqꝫ de adā est filius virginis ꝺm̄ hunc sensum: sed de limo de quo factus est adam. At inferēt: Bn̄ dicim⁹ spm̄sanctū nō ꝓcedere de filio sed de patre per filium: q̄uis sit de patre ꝛ de filio: sicut dicis lacum esse de fonte et de riuo. De ꝓcessiōis nāqꝫ verbo questio est inter nos: quā vos asseritis eē de filio: nos negamus. Ecce enī videtis riuū de fonte ꝓcedere quasi de originali ꝑncipio: lac⁹ autē nō ꝓcedit sed colligit̄ de riuo: q̄uis habeat esse de illo. Ita igit̄ etsi spiritussanctus habeat esse de filio: nō tamē procedere ꝓprie dicit̄ de filio sed ꝺ̄ patre quasi de ꝑncipio. Hoc forsitā diceret̄ recte si fili⁹ nascēs de patre ꝓcederet extra patrē: ꝛ medio quodā spacio interueniente ꝑus intelligeret̄ esse spūssanctus de patre q̄ꝫ de filio: sicut riuus de fonte fluens extra fontē ꝓcedit: et quodā interuallo in lacū colligit̄: et prius est lacus de fonte q̄ꝫ de riuo: ꝛ ideo est de fonte p riuū: nō de riuo p fontē. Verū cum fili⁹ nascens de patre nō exeat extra patrem: sed in ipso manēs: nec loco: nec tp̄e: nec essentia diuersus sit a p̄re: ꝛ cū vnū sit idēqꝫ patri ꝛ filio id vnde ꝓcedit spūssanctus: nec intelligi pōt: nec dici debet spm̄sanctū ꝓcedere de patre ꝛ nō de filio. Nō ꝫ videt̄ q̄ rōne dleat̄ spūssanct⁹ nō ꝓcedere de filio: sed de p̄re p filiū: cū etiā si p filiū nequeat nō ꝺ̄ filio. Si qs tn̄ vult dicere filiū de patre ꝓcedere magis ꝓprie q̄ꝫ spm̄sanctū de filio q̄uis spūssanctus de illo sit sicut riuus: magis illi videt̄ ꝓcedere de fonte q̄ꝫ lacus de riuo: nō concedat spiritūsanctū ꝓcedere de filio de quo habet esse sicut lacus de riuo. Nos nō negamus nascentem aliquo mō ꝓcedere de illo de quo nascit̄: et spm̄sanctū asserimus suo modo non quasi de duobus fontib⁹: sed vere de vno fonte ꝓcedere: ita tn̄ vt nomen natiuitatis: nec ꝓcessio filij amittat: nec spūssancti ꝓcessio recipiat. Non est igit̄ cur magis dici debeat filius ꝓcedere de p̄re q̄ꝫ spūssanct⁹ de filio.

Diligentius cōsideremus quō lacus sit de fonte pariter ꝛ de riuo: vt p hoc sic̄ p temporale ꝛ locale aliquid potest intelligi qꝺ̄ eternum est: cognoscamus spiritūsanctū esse de patre ꝛ filio. Multa enī in horū cōsideratiōe: sicut ī epistola ad venerabilis memorie vrbanū de incarnatiōe verbi scripsi: inueniunt̄ q̄ vni deo ꝛ tribus ꝑsonis p quādā similitudinē aptant̄. Constat enim ꝙ vna eadēqꝫ aqua est que ꝛ fons ꝛ riuus ꝛ lacus dicit̄: nō tres aque q̄uis tres sint: fons: riu⁹: ꝛ lacus. Discernamus ita qꝫ inter fontē: riuū: ꝛ lacum: ꝛ videamus quomō singula hec cum tria sint in vna inntelligant̄ aqua. In fonte quidē aq̄ ꝺ̄ abysso ascēdēs ebullit: ī riuo de fonte descēdēs fluit: in lacū colligit̄ ꝛ manet. Per fontē ꝫ intelligit̄ aqua de abysso ebulliens.

perriuum: q2 de fonte fluit ĩ lacũ: q2 simul ibi coadunatᷣ. Uidemus autẽ q2 riuus nõ est de ꝫ vnde aqua fons dicitᷣ: sed de hoc qꝺ est: id ẽ de aqua: nec lacus est de hoc vnde aqua dicitᷣ fons aut riuꝰ: sed de ipsa aqua q̃ vna ⁊ eadẽ est in fonte ⁊ riuo. Non ergo de hoc vnde differũt fons ⁊ riuus: ꝫ de hoc in quo vnũ sunt lacus existit. Si ergo nõ magis fons est hoc vnde lacus est q̃ꝫ riuus: nequit intelligi lacus magis eẽ de fonte q̃ꝫ de riuo. Sic itaqꝫ cũ dicitᷣ: deus pater aut filiꝰ aut spũssanctus vna in tribus intelligitᷣ essentia ⁊ vnus deus: quod nomẽ est ipsiꝰ significatiuũ essentie: ꝫ in patre intelligitᷣ gignẽs: in filio genitꝰ: et in spũsancto singulari quodã ⁊ ineffabili mõ ꝓcedens. Queadmodũ igitᷣ lacus nõ est de hoc vnde diuersi sunt abinuicẽ fons ⁊ riuus: sed de aqua ĩ qua vnũ sunt: ita spũssanctus nõ est de hoc vnde alij sunt abinuicẽ pater ⁊ filius: sed de diuina essentia in qua vnũ sunt. Si ergo non magis est pater hoc vnde spũssanctus est q̃ꝫ filiꝰ: intelligi nequit cur magis sit de patre q̃ꝫ de filio. Qꝺ si dicitur nõ eũ esse posse de duabꝰ causis siue ex duobus ꝑncipijs: Respõdemus: q̃m sicut nõ credimꝰ spũsanctũ esse de hoc vnde duo sunt pater ⁊ filius: sed de hoc in quo vnũ sunt: ita nõ dicimꝰ duo eiꝰ ꝑncipia sed vnũ principiũ. Quippe cũ dicimꝰ: deum principiũ creature: intelligimꝰ patrẽ ⁊ filiũ ⁊ spũsanctũ vnum principiũ nõ tria principia: sicut vnũ creatorẽ nõ tres creatores: q̃uis tres sint pater ⁊ filius ⁊ spũssanctus: quoniã ꝑ hoc in quo vnum sunt: nõ ꝑ hoc in quo tres sunt est pater aut filius aut spũssanctus principiũ siue creator. Sicut igitᷣ q̃uis pr̃ sit principiũ: ⁊ filius sit principiũ: ⁊ spũssanctus sit ꝑncipium: non tamẽ sunt tria ꝑncipia sed vnum: ita cum spũssanctus dicitᷣ esse de patre ⁊ de filio: nõ est de duobus ꝑncipijs: sed de vno qꝺ est pater ⁊ filius: si tamẽ dici debet deus habere principiũ aut causam. Principiũ naqꝫ videtᷣ non nisi rei incipiẽtis esse: ⁊ causa nõ nisi effectus alicuiꝰ: ⁊ spũssanctus nunq̃ꝫ incipit esse nec est effectus alicuiꝰ. Qꝺ enim incipit esse: ꝑficit de nõ esse ad esse. Et nomẽ effectus rei que fit aptari videtur ꝓprie. Quõ tamẽ verũ est filium esse de patre: ⁊ spũsanctũ de patre ⁊ filio: si suo quodã ⁊ ineffabili modo intelligitᷣ: q̃m aliter ꝓferri nequit: dici nõ incõgrue potest pater quodãmodo ꝑncipiũ filij: ⁊ pater ⁊ filius principiũ spũssancti. Nec tñ duo cõfitemur ꝑncipia: vnum patrẽ ad filiũ: alterũ patrẽ ⁊ filium ad spiritũsanctũ. Sicut nõ credimus aliũ deum patrẽ de quo est filius: ⁊ alium deum patrẽ ⁊ filiũ de quo est spiritus sanctꝰ: q̃uis de eodẽ deo siue de eodem ꝑncipio suo quisqꝫ mõ sit: alter scꝫ nascendo: alter ꝓcedendo: ꝫ quodam singulari ⁊ ineffabili mõ intelligitᷣ ista ꝓcessio. Processio naqꝫ multis modis dicitᷣ: de quibꝰ iste solitarius intelligitᷣ: sicẽ natiuitas filij singularis cognoscitᷣ. Idipm intelligitᷣ si dicimꝰ patrẽ esse causam filij: ⁊ patrem ⁊ filiũ causam spũssancti. Non eñ duas possumꝰ dicere causas: aliã videlicet filij: aliã spũssancti ꝫ vnã: queadmodũ nõ duo dij sunt sed vnꝰ deus: de quo est filius ⁊ spũssanctꝰ.

I autẽ queritᷣ: cum dñs dixit: Cum venerit paraclytus spũs veritatis qui a patre ꝓcedit: cur non addidit: ⁊ a filio: vel a me: si sic voluit intelligi? Nõ ẽ hoc inusitatum in dictis illius: vt cum attribuit aliq̃d patri quasi soli vel sibi vel spirituisancto: velit in alijs intelligi qꝺ de vno loquitur: Nam cum dicit: Beatus es simon bariona: quia caro ⁊ sanguis nõ reuelauit tibi: sed pater meus q̃ in celis est: Nõne ipse filius ⁊ spũssanctus intelligẽdus est reuelasse cum patre? Quoniã eñ pater non reuelat ꝑ hoc quia pater ẽ: sed ꝑ hoc quia deus est: ⁊ idem deus est pater ⁊ filius ⁊ spũssanctus. Sequitᷣ: Ut qꝺ reuelat pater reuelet filiꝰ ⁊ spiritꝰ

ai.11 sanctus. Item cũ dicit: Nemo nouit filiũ nisi pater: neq patrẽ quis nouit nisi fili⁹: ⁊ cui voluerit filius reuelare: quasi solus fili⁹ cognoscat ⁊ reuelet patrẽ: ⁊ solus pater cognoscat filium: intelligendũ est ibi reuelare et nosse tribus psonis esse cõmune: qm̃ non p hoc q alij sunt abinuicẽ: sed p hoc q vnũ sunt pater ⁊ filius ⁊ spũs sanct⁹ cognoscũt ⁊ reuelant. Cum eñ dicit patrẽ nosse filiũ: ⁊ filiũ nosse patrem ⁊ reuelare se ⁊ patrẽ: apte vult intelligi: quia pater cognoscit spiritũ sanctũ: ⁊ filius noscit et reuelat spm̃ sanctũ: qm̃ idipm̃ qd ẽ pater ⁊ fili⁹ ẽ

Jo.14. ⁊ spũssanct⁹. Similit̃ cũ dicit: Qui me videt: videt ⁊ patrẽ: nõ est separandus spũssanctus: qm̃ q̃ videt h̃ vnde vnũ sunt pater ⁊ fili⁹ ⁊ spũssanct⁹ nõ potest videre vnũ de his tribus sine alijs duob⁹. De spũsancto q̃z dicit ad

Jo.16. apl̃os: Cũ autẽ venerit ille spũs veritatis docebit vos omnẽ veritatẽ: q̃si solus spũssanct⁹ doceat omnẽ veritatẽ: cũ nec sine patre: nec sine filio doceat omnẽ veritatẽ. Nõ eñ p hoc q est spũs alicui⁹ scz patris ⁊ filij spũs: sed p hoc q vnũ est cuz patre ⁊ filio: id est per hoc q deus est docet omnẽ veritatẽ. Videtis igit̃ quõ in his q̃ posuit qd vni q̃si soli attribuit ab alijs non possit psonis separi. Multa huiusmodi in sacra scriptura legim⁹: vt qd de vna psona singularit̃ dicit̃: indifferẽter de trib⁹ intelligat̃. Quicquid eñ de vna psona pnunciat̃: de alijs pariter oportet intelligi: nisi cũ de hoc vñ alie sunt: vt dixi: abinuicẽ obuiare cognoscit̃. Quapropt̃ cum credim⁹ spm̃sanctũ de p̃re pcedere: qm̃ deus de deo: id est essentia spũssãcti de essentia patris q̃ vna est: trib⁹ esse intelligit̃: necesse ẽ vt de filio eũ similit̃ esse cõfiteamur si filius nõ est de illo: de hoc eñ ẽ spũssanct⁹ qd est filius ⁊ qd est pater.

Sed dicet aliqs: ideo intelligimus filiũ ⁊ spm̃sanctũ reuelare qd solus pater reuelare dicitur: ⁊ patrem ⁊ spiritũsanctũ reuelare ⁊ nosse qd sol⁹ fili⁹ facere dicit̃: ⁊ patrẽ ⁊ filiũ docere qd sol⁹ spũssanctus doctũ ire pmittit̃: q̃z qd de vno solo ĩ vno loco legit̃: d alijs alibi apte significat̃. Cum v̄o dicit spm̃sanctũ de patre pcedere: nõ legimus alicubi eum de filio pcedere: Per quod monemur: non nostro sensu qd nusq̃ dictũ est asserere. Ad qd respõdemus: quia potius docemur per hec que sic dicta sunt: ea que in similibus dictis tacentur: similit̃ intelligere: p̃sertim cum ex his que dicunt̃ nulla ratione ɔtradicente: ea que non dicunt̃ rationabili necessitate cõsequi aptissime videmus. Cum eñ dicit domin⁹ ad patrem: Hec est autem vita eterna vt Joh.17.
cognoscant te solũ verum deũ: ⁊ quẽ misisti iesum christũ. An ideo debemus separe ab hac salubri ⁊ vitali cognitione spm̃sanctũ: q̃z nusq̃ legit̃ Hec est aũt vita eterna vt cognoscãt patrem solum verũ deum ⁊ spm̃sanctũ? Aut hec est vita eterna vt cognoscant filium solum verũ deum ⁊ spm̃ sanctũ? Aut cum legim⁹: Quia sicut Joh.5.
pater habet vitam ĩ semetipso: sic dedit ⁊ filio vitam habere ĩ semetipso: dicemus spm̃sanctũ non habere a patre a quo est vt habeat in semetipso vitam: sicut habet pater ⁊ filius: qm̃ hoc nusq̃ dicit filius de spiritusancto: sicut de seipso? Item cum dicit: Pater in me est ⁊ ego in patre: ⁊ qui Joh.14.
videt me: videt ⁊ patrem: an negabimus spiritũsanctũ esse in patre ⁊ filio: ⁊ patrem ⁊ filium esse in spiritusancto? Aut eum qui videt filiuz videre spiritũsanctũ sicut videt patrẽ: si hec non eadem pnunciatione leguntur: que de patre ⁊ filio pferunt̃: immo quoniã vnus idem q deus est pater ⁊ filius ⁊ spiritussanctus: Cũ dicit̃ cognoscere solum verum deum patrem ⁊ filiũ esse vitam eternã: inseparabiliter intelligendus est in illa cognitione spiritussanct⁹. Et cũ legimus: Quia sicut p̃r habet vitã in semetipo: sic dedit filio h̃re vitã ĩ semetipo: nõ debem⁹ vitã eandẽ existimare alienã a spũssãcto: aut q illã nõ a semetipo h̃eat. Et cũ audim⁹: P̃r ĩ me

est & ego i patre: & q̃ me videt: videt & patrẽ: cognoscere debemus p hec q̃ ita dicunt: q2 spũssanct⁹ nõ est extra patrẽ & filiũ: aut pater & filius extra spm̃sanctũ: q2 p visionẽ filij videtur spũssanct⁹ sicut et pat. Sicut eni nõ est alius deus pater: alius de⁹ filius: alius deus spũssanctus: sic nõ habet deus in seipso aliud q̃ deum: non est deus extra deũ: nec deus dissilis deo. Denique non legimus in pphẽta: aut euãgelista: aut aplo his verbis: Deũ vnũ esse tres psonas: aut vnũ deum esse trinitatẽ: aut deum de deo. Sed neque illo symbolo in quo nõ est plana processio spũssancti de filio inuenimus nomen trinitatis. Quõ autẽ ex his q̃ legimus hec aptissime sequũt: cõstanter ea & corde credimus & ore cõfitemur. Quare non tantũ suscipe cum certitudine debemus que in sacra scriptura legunt: sed etiã ea que ex his nulla alia cõtradicẽte ratione rationabili necessitate sequunt.

Q Uãuis q̃ supra iã dicta st suf ficere possint: adhuc tñ aliqd addã: vnde spũssanctus cognoscat esse de filio. Confitent greci nobiscũ spm̃sanctũ esse spm̃ dei: & spiritũ patris: & spm̃ filij. Quero itaque si eodẽ modo intelligit esse illũ spm̃ dei: & spm̃ patris: & spm̃ filij: aut dissimilit. Certũ ẽ aũt: q2 nõ di spũs dei sicut possessio: vt cũ dicit: equus alicuius vel domus. Maior em est qui possidet q̃ qd possidet: deus autem non est maior spũsancto: q2 spũssanctus est deus: nec de⁹ est maior deo. Neque dicit spũs dei vt membrũ dei: sicut manus: vel pes homĩs: non enĩ de⁹ habet mẽbrũ aut ptẽ vllã. Quõ ergo intelligẽdus ẽ spũs esse dei: nisi hoc quod est ex deo est? Non autẽ significat aliud nomẽ pr̃is q̃ deũ qd ẽ pater: aut relationẽ eius ad filium ex qua nomẽ patris habet. Similit dicendũ est de filio. Quid nãque intelligit in nomĩe filij: nisi deus q̃ filius est: aut relatio que refert ad patrem p quam filius appellat. Sed nullus sensus capit spiritũ sanctũ esse spiritũ patris: aut filij: sm qd alter est pater alter fili⁹: s sm qd vterque vn⁹ idẽque deus est. Quare idem est intellectus cum dicit spũssanctus spũs dei: & spiritus patris: & spũs filij: sed spũs dei & spũs patris dicit: quia est & pcedit de deo & de patre. Itaque est & pcedit de filio: q2 eodem sensu spũs filij dicit. Nam cũ dicit: spũssanctus spirit⁹ dei & spũs domini: si nõ intelligim⁹ ibi spiritũ filij eo sensu quo spiritum patris: aut sepabimus filiũ a nomine dei vel dñi: aut bifariam intelligetur spiritus dei: siue spũs dñi. Sed vnde hunc habent sensum: aut vbi legit in sacra scriptura: qd similiter nõ intelligat de patre & de filio: cum legimus spiritũ dei: & spiritũ dñi: aut quid inuenit: vnde hoc non sequat? Nam si dicunt cum dicit: spũs patris: duob⁹ modis intelligit. Est em spiritus patris: quia est de patre: & quia datur a patre: filij xo spũs nõ est nisi q2 dat a filio. Hoc qd quero vnde habeãt: Et si dicũt q ĩ nulla autentica dictũ ẽ pagina: nec sequit ex eo qd scriptũ sit. Cur nos rephendunt: cum dicimus spiritũ sanctũ pcedere de filio: ideo q2 hec verba nõ legunt: cũ ex his que legunt & credunt hoc ex necessitate sequi intelligimus. Iudicent & ipsi quid potius suscipiendũ sit q̃uis in sacra pagina vtrũque taceatur: an hoc q nos dicimus spiritũ sanctũ pcedere de filio: qd ostendimus ex his consequi que veraciter credimus: an q ipsi dicunt spiritũ sanctũ aliter esse patris: aliter filij: qd nec auctoritate nec ratione: nec ex his que certa sunt possunt ostendere: vtique aut debent cessare ab hac sua sententia: si tamen hoc dicunt vt audio q spiritussanct⁹ aliter est filij spiritus q̃ spiritus patris: cum hoc nusq̃ legant: vel vnde hoc probent: aut saltem nos rephendere non debent q dicimus spm̃sanctũ pcedere de filio: q̃uis his verbis nõ legamus: quoniã ex his q̃ pariter credim⁹: hoc cõsequi mõstram⁹.

Sed si cessant ab hac sua assertione:
credāt pariter nobiscū spm̄sanctū si/
militer esse patris ꝛ filij spm̄: ꝛ intel/
ligāt eum a filio sicut a patre ꝓcede/
re. Et si nos reꝑhēdere desinūt: fate/
ant᷑ nobiscū h̄ vnde cognoscūt nos
reꝑhendi nō debere.

B D hoc aūt ꝙ nos reꝑhendūt
a i symbolo illo qđ pariter nos
ꝛ illi suscipimus ꝛ tenemus:
addidisse spiritūsanctū a filio ꝓcede
re: ꝛ querūt cur h̄ factū sit: ꝛ quare h̄
ꝑus coꝝ ecclesie mōstratū nō ē: vt cō
muniter cōsideraret᷑ ꝛ cōi consensu
adderet᷑ qđ addendū erat. Ad hoc
itaq̄ responsum sufficiens habemus.
Nam si querit᷑ cur factū sit: dicimus:
quia necesse erat ꝓpter quosdā mi/
nus intelligētes qui non animaduer
tebant in illis q̄ vniuersa credit eccle
sia cōtineri: ꝛ ex his sequi spiritūsan
ctū de filio ꝓcedere: ne forte hoc cre/
dere dubitarēt. Qđ q̄ necessariū fue
rit ꝑ illos qui hoc negant: quia i illo
symbolo positū nō est cognoscimus.
Quoniā igitur ꝛ necessitas cogebat
ꝛ nulla ratio ꝓhibebat: ꝛ vera fides
hoc admittebat: fiducialiter asseruit
latinitas quod credendum ꝛ confi/
tendū esse cognoscebat. Scimus enī
ꝙ non omnia que credere ꝛ confite/
ri debemus ibi dicta sunt: nec illi qui
symbolū illud dictauere: voluerunt
fidem christianā esse cōtentā ea tm̄/
modo credere ꝛ cōfiteri que ibi posu/
erunt: vt alia taceā: non ibi dicit᷑ do/
minus ad infernū descendisse: qđ tn̄
pariter ꝛ nos ꝛ greci credimus. Si
aūt dicunt nullo modo debuisse cor/
rumpi symbolū tāta auctoritate fir/
matū: nos non iudicamus esse corru/
ptionē vbi nihil addidim⁹ qđ his q̄
ibi dicta sunt aduerset᷑. Et q̄uis de/
fendere possemus hanc adiectionem
non esse corruptionē: si q̄s tamē hoc
cōtentiose voluerit asserere: respon/
demus nos illud non corrupisse sed
aliud nouū edidisse: illud s̄m ꝓprie/
tatem greci dictaminis translatū cū
illis integꝝ seruamus ꝛ veneramur.
Illud autē quo frequētius in popu/
li audientia vtimur: latino more di/
ctatum cum additamēto supradicto
edidim⁹. Or aūt querit᷑ quare h̄ gre
coꝝ ecclesie consensu factum non est:
Respōdem⁹: quia ꝛ nimis erat diffi/
cile latinis eorū episcopos ad cōsulē
dum de hac re colligere: nec erat ne/
cesse: Unde non dubitabant hoc in
questionē adducere. Que est enim
ecclesia que vel ꝑ amplitudinē vni⁹
regni dilatat᷑ cui non liceat aliq̄d s̄m
rectā fidem cōstituere qđ in conuen/
tu populi vtiliter legat᷑ aut cantet᷑?
Quāto ergo magis licuit latinis hoc
cōstanter ꝓferre in quo oēs gentes ꝛ
omnia regna que latinis vtunt᷑ litte/
ris pariter cōcordant.

Olligamus breuiter ꝙ supra C
c pluribus rationib⁹ effectū est.
Constat inexpugnabili ratōe
spiritūsanctū esse de filio: sicuti est de
patre: nec tamē esse de duobus diuer/
sis sed de vno. Ex eo enī ꝙ pater ꝛ fi/
lius vnū sunt: id est ex deo: ꝛ est spirit
tussanct⁹ non ex eo vnde alij sunt ab
inuicē: sed qm̄ deus de quo est spiri/
tussanctus est pater ꝛ filius: idcirco
vere dicit᷑ esse de patre ꝛ filio q̄ duo
sunt. Et qm̄ pater non est prior aut
posterior filio: aut maior aut minor:
nec alter magis aut minus est deus
q̄ alter: non est spūssanctus prius
de patre q̄ de filio: nec de filio q̄ de
patre: nec maior nec minor ē existēs
de patre q̄ existēs de filio: nec magis
nec min⁹ est de vno q̄ de altero. Nā
de altero si ꝑus aut posterior: vel ma
ior vel minor: aut magis aut minus
de vno eēt q̄ de altero: ex necessita/
te sequeret᷑: vt aut spūssanct⁹ nō esset
de hoc in quo vnum sunt pater ꝛ fi/
lius: aut ipsum vnū non esset ꝑfecte
ꝛ simpliciter vnum: sed esset ibi ali/
qua diuersitas de qua illa quā dixi i
existendo de eodem vno spūsancto
esset varietas. Sed dici nō potest qđ
spiritussanctus non sit de hoc in quo
vnum sunt pater ꝛ filius: alioqui nō
esset de deo. Nec credi debet ꝙ i ipo

vno sit ꝯm qđ ē aliq̄ diuͥsitas. Quare nec prius nec post: nec maior aut minor: nec magis aut minꝰ est spūssanctus đ p̄re q̄ de filio: aut đ filio q̄ de patre. Nō em̄ vnꝰ idē q̄ spūssanctꝰ q̄ simul ē totꝰ de deo toto: magꝰ aut minus pōt esse de vno ꝛ summo simplici deo. Qđ si dicit̄: q2 spūssanctꝰ p̄ncipaliter est de patre: q̄si magis sit de p̄re q̄ de filio: Nō ita dicendū est vt intelligat̄ vlla p̄dictaꝝ varietatū inesse: sed qm̄ filiꝰ hoc qđ est de p̄re h3: idcirco hocipsum ꝙ spūssanctꝰ est de filio habere de patre: de quo habet eē non incōuenient̄er asserit̄. Qm̄ tñ sic habet esse de patre vt oīno idipsū sit qđ pater: ꝛ vnꝰ idē q̄ deus. Sic̄ solꝰ ꝛ simplex deus nō pōt esse maior vel minor seip̄o: nec prior nec posterior: nec aliquid ī se habet diuersum: sic filius nec prior nec posterior: nec maior nec minor ē patre: nec habet aliq̄d in se diuersum ab eo: sed sicut habet ab illo p̱fecte esse: ita habet ꝓ oīa ab eodem equale illi ꝛ simile: imo idipsum esse. Quapropter sicut pater nō est magis deus q̄ filiꝰ: q̄uis filiꝰ habeat esse de patre: ita nō est magis spūssanctꝰ de patre q̄ de filio: lic3 filius a patre habeat: vt de illo sit spiritussanctꝰ. In eo em̄ in quo est vnꝰ idem q̄ cū patre: id est in eo ꝙ deus est: nec est alius ille ꝛ aliꝰ pater: neq̄ dissilit̄er sunt id qđ sunt: s̄ ī eo ꝙ ille est p̄r iste filius: aliꝰ est ille ꝛ alius est iste. Et sicut filius non est alius deus q̄ pater: ita ꝯm qđ deus est nō habet aliq̄d ab alio q̄ a seipso. Nā cū dicimus deum de deo: filiū de patre: non aliū intelligimꝰ deū de deo alio: sed eundē ipsum deū de eodem ipso deo: q̄uis dicamus aliū de alio: filium sc3 de patre. Sicut enī supra dictum est: queadmodū deus ꝯm nomē significans vnitatē: nullā recipit diuersitatem: ita ꝯm noīa significātia deum eē de deo: necessario admittit pluralitatē. Si ḡ dicit̄ ꝙ spūssanctus p̄ncipaliter a patre sit: non aliud significat̄ q̄ quia ipse filius de quo est spiritussanctus a patre habet hocipsum vt spūssanctꝰ sit de illo: qm̄ id qđ est habet a patre. Nō queadmodum in rebꝰ creatis cū aliquid asserimꝰ esse: p̄ncipaliter volumꝰ significare ꝙ magis sit hoc qđ dicit̄ eē p̄ncipaliter q̄ illud ad quod refert̄.

V ¶ cum dispēsator alicuiꝰ dñi eius p̄cepto pascit familiā domus: dñs p̄ncipalit̄ ꝛ magis eam pascere recte dicit̄ q̄ dispēsator. Nā oīa que sunt dñi sunt dispēsatoris equaliter: sicut ea q̄ sunt patris filij quo q̄ sunt nō īequaliter. Queret forsitan aliq̄s ꝛ mirabit̄ dicēs: Quō potest intelligi vt habeat aliquid eē de aliquo: ꝛ nō sit aliquo mō id de q̄ est principalius ꝛ dignius: ꝛ hoc qđ ex eo est quodāmodo minus ꝛ quasi secūdariū: p̄sertim cū id qđ est de aliquo videatur indigere vt sit ex eo de q̄ est: illud ꝟo de quo ē nequaq̄ egeat eo qđ de se ē. Ad qđ respondēdū: quia sicut essentia dei valde diuersa ꝛ aliena est a creata essentia: ita cum dicimus: deū de deo existere nascendo vel p̄cedendo: longe aliter intelligenda est ista natiuitas siue p̄cessio q̄ cum dicimus in alijs rebus aliquid nasci vel p̄cedere. Ibi em̄ nihil est: aut natura: aut tēpore: aut in aliquo prius: aut posterius: magis aut minus: aut aliqua rōne aliquo indigens: sed totū qđ est: nō tamē equale vel simile sibi ꝛ coeternū q̄ idem sibi ipsi ꝛ ꝑ se sibiįpsi oīno sufficiēs: nec nascit̄ vel p̄cedit ibi aliq̄d q̄si de nō esse p̄ficiens ad esse. Sicut igit̄ intellectus noster nō potest transire vltra eternitatem: vt quasi de p̄ncipio eius iudicet: sic nō potest de hac natiuitate vel p̄cessione: nec debet ad similitudinē creature sentire vel iudicare. Sed quoniā ꝛ qđ nascit̄ ꝛ qđ procedit: nō est aliud nisi id de quo ē nascens vel p̄cedēs: qđ est solus ꝛ vnꝰ deꝰ: sicut idē deꝰ non est seipso maior vel minor: ita in tribus hoc est in patre ꝛ filio ꝛ spūsancto nō ē aliq̄d maius vel minꝰ: nec est aliꝰ alio h̄ qđ est

maius vel min⁹:q̄uis verū sit q̄ de⁹
est de deo nascēdo ⁊ p̄cedēdo. Ecce
videm⁹ quāta veritate ⁊ quāta ne/
cessitate sequat̄ spiritūsanctū de filio
p̄cedere. Qđ si verū nō ē: aut aliq̄d
eoꝝ ex quib⁹ hoc dixim⁹ cōsequi:fal/
sum est qđ cōtra christianā fidē quā
cū grecis tenemus:aut nō ꝯsequēter
cōclusim⁹ qđ ostēdi nequit. Quare
si verū nō ē:fides christiana destrui/
tur. Palā etiā est intelligēti si falsuʒ
esse ponitur: quia nulla inde veritas
nascit̄. Cōsideramus quoqʒ q̄d eue/
niat cū p̄ vero asserit̄. Vtiqʒ si verū
est spm̄sanctū p̄cedere a filio sicut a
patre:sequit̄ q2 filij spūs ē sicut pr̄is:
⁊ mittit̄ ⁊ dat̄ a filio sicut a patre:qđ
diuina docet auctoritas: ⁊ nulla pē/
nitus sequit̄ falsitas. Cū aūt p̄cessio
spūssancti a filio negata tantā indu/
cat falsitatē vt illa ex quib⁹ eā ꝯsequi
mōstrauim⁹ destruat cōtra fidē chri/
stianā: nec vllam generet veritatē: ⁊
asserta tantā p̄bet veritatē:sic osten/
dimus: nec vllā vllaten⁹ secū trahat
falsitatē:cogitet cor rationale qua ra
tione illā excludat a fide christiana.
Deniqʒ si error est hanc credere de fi/
lio spūssancti p̄cessionē: ipsa diuina
auctoritas nos in errorē inducit: cū
⁊ illa ex quib⁹ hec sequit̄ p̄cessio: ⁊
que illā sequūt̄ nos docet:nec alicu/
bi:aut illā negat:aut qđ illi repugnet
aliquo mō p̄nunciat auctoritas. Si
ergo opponit̄:q2 nusq̄ eā p̄fert diui
na auctoritas: ideo nō esse dicendā.
Dicat̄ silr̄:q2 nusq̄ illā negat: nec
aliquid dicit qđ repugnet nō esse ne/
gandā. Dicim⁹ etiā:q2 satis illā affir
mat cum illa asserit vnde probat̄: ⁊
nullo modo aliquid significet vnde
neget̄.

S
p Atet ꝙ sicut supra p̄misi p̄ter
hoc:q2 filius existit nascēdo ⁊
spūssanct⁹ p̄cedendo. Hac q̄z
causa:q2 scʒ spūssanct⁹ ē de filio: eos
de inuicē nō posse dici: ⁊ p̄pter h̄ so/
lū filiū nō posse eē de spūsancto. Nā
q̄m vt dictū ē:aut fili⁹ ē de spūsācto
aut spūssanctus de filio. Si non esset
spūssanctus de filio:sequeret̄ de spū/
sācto filiū eē. Apparet itaqʒ p̄ supra
dictas rōnes:q2 pat̄ est deus de quo
deus ē: ⁊ nō est deus de deo: ⁊ fili⁹ ē
deus de deo: ⁊ de⁹ de quo est deus: ⁊
spūssanct⁹ de⁹ de deo:nec ē deus de q̄
est de⁹. Et q̄uis de pr̄e sint duo:id est
filius ⁊ spūssanct⁹:nō tn̄ duo dij sunt
de patre: sed vn⁹ est deus q̄ est filius
⁊ spūssanct⁹. Et licʒ duo sint ꝺ quo ē
filius: ⁊ qui est de filio:id est pater et
spūssanct⁹:non tamē sunt duo dij sed
vnus deus q̄ est pater ⁊ spūssanctus:
q̄q̄ spūssanct⁹ sit de duob⁹:id est de
patre ⁊ filio:non tamē de duobus est
dijs sed de vno deo qui est pater ⁊ fi/
lius. Si aūt pater ⁊ filius ⁊ spūssan/
ctus bini considerent̄:liquet ex his q̄
dicta sunt:q2 necesse est alterū ex alte
ro:aut esse q2 ille nō ex se est:aut non
esse q2 ille ē ex se. Nam si conferam⁹
patrē ⁊ filiū:videmus filiū eē de pr̄e:
q2 pater nō est de illo: ⁊ patrē nō esse
de filio:q2 filius est de patre. Et silr̄ si
cōsideremus conferēdo patrē ⁊ spm̄
sanctū:inuenim⁹ spm̄sācū eē de pr̄e:
q2 nō est de illo pater: ⁊ patrē non eē
de spūsancto: q2 spūssanct⁹ de illo ē.
Ita quoqʒ si filius ⁊ spūssanct⁹ quō
sunt ad inuicē speculemur:ītelligim⁹
spm̄sanctū eē de filio :q2 filius non ē
de illo: ⁊ filiū nō esse de spūsancto:q2
spūssanct⁹ ē de filio. Apparet igit̄ qđ
supra dixi: quia relatiōes p̄dicte licʒ
sint ī vno:nō possūt vnitati īmittere
pluralitatē suā: nec vnitas relatiōi/
bus singularitatem suaʒ. Porro sex
sunt differētie patris ⁊ filij ⁊ spūssan/
cti ex his nascētes nomib⁹: id est ha/
bere patrē ⁊ non habere patrē:habe/
re filiū ⁊ nō hr̄e filiū: hr̄e spm̄sanctū
de se p̄cedentē: ⁊ nō hr̄e spm̄scm̄ ꝺ se
p̄cedentē. Harū differētiaꝝ singulus
quisqʒ habet vnā p̄priā qua differt
ab alijs duob⁹: ⁊ duas ita cōmunes
⁊ proprias vt qua cōmunicat vni ea
differat ab altero. Pater nāqʒ habet
filiū solus quo differt ab alijs duob⁹:
habet spm̄sanctū p̄cedentē de se qđ
cōmune est illi cū filio: ⁊ quo differt

a spũsancto. Patrẽ autem nõ habet sicut nec spũssanctus: ꝛ in hoc differt a filio: Filiꝰ solus habet patrẽ ĩ quo differt a pr̃e ꝛ spũssancto: Est illi cõe cũ patre sicut dictũ est: qꝛ ꝓcedit de illo spũssanctꝰ: vnde ab eodẽ spũsancto diuisus est: caret aũt filio sic spũssanctꝰ: vnde discrepat a patre. Spũssanctꝰ solus est de quo alius nõ ꝓcedit: Cõe est illi cũ pr̃e vt dixi nõ habere patrem: ĩ quo dissimilis est filio: Cũ filio quoqꝫ est illi cõmune: vt iã monstratũ est nõ habere filiũ: vnde patri non cõcordat. Solus itaqꝫ pr̃ est qui est de nullo: ꝛ de quo sunt alij duo. Solus ecõtra spũssanctꝰ est qui de duobus: ꝛ de quo nullꝰ. Solus filius ꝗ de vno ꝛ de quo vnꝰ. Est autẽ tribus cõmune ad duos habere relationẽ: pater eñ ad filiũ ꝛ ad spm̃sanctũ referẽ sicut ad illos qui de se sũt: filius ad patrẽ ꝛ ad spiritũsanctũ ꝗ est de patre ꝛ spũssanctꝰ de illo. Spiritussanctꝰ ad patrẽ ꝛ filiũ: quia est de vtroqꝫ. Possidet ergo vnusq̃sqꝫ suas ꝓprietates: quarum collectio in alio nõ est eadem ad similitudinẽ diuersarũ hominũ ꝑsonarũ. Per hoc enĩ hominũ ꝑsone diuerse sunt abinuicem: quia vniuscuiusqꝫ ꝓprietatũ collectio nõ est ĩ alio eadẽ. Inẽ est tñ aliquid: Nã ĩ ꝑsonis hominũ si vna est ꝑsona: vnus est homo: ꝛ si vnus ẽ homo: vna est ꝑsona. Item si plures sunt ꝑsone: plures ꝗꝫ sũt homĩes: ꝛ si isti plures sunt: ille ꝛ pluralitatẽ non effugiũt. In deo vero ꝗuis tres ꝑsone sint: vnus tamẽ est deus: ꝛ licꝫ sit vnus deus: nequaqꝫ tamẽ ꝑsone pluralitatẽ amittũt. In hoc itaqꝫ qd̃ relatiue deus ad deũ dicif: sicut plures homĩes: ꝑsonaꝝ admittit pluralitatẽ ꝛ diuersitatẽ. In hoc ṽo qd̃ ꝑ se: id est in deo: inseparabilẽ ad similitudinẽ vniꝰ homĩs seruat singularitatẽ: pluralitas nãqꝫ humanarũ ꝑsonarũ nõ est nisi in pluribꝰ hoĩbꝰ: nec vnus homo pluralitatẽ accipit ꝑsonarum: Deus ṽo vnꝰ est tres ꝑsone: ꝛ ꝑsone tres vnꝰ deꝰ: Hoc itaqꝫ mõ: nec vniꝰ nec diuersarũ integre seruat aliarum ꝑsonarum ꝓprietatem:

C Ur autẽ ita sit: ꝗuis in p̃fata epistola d̃ incarnatiõe verbi: de h̃ aliquãtulũ dixim̃ꝰ: breuiter tñ hic repertã. Sepe fit vt plura cõueniant in vnũ sub eodẽ nomĩe ꝛ eadẽ quãtitate quã habebãt singula anteqꝫ vnũ fierent. Quippe si pũcto pũctũ addimꝰ sine ĩteruallo: aut equalẽ lineã inequali linea: aut suꝑficiem equalẽ inequali suꝑficie collocamus: nõ fit nisi vnus punctus: vna linea: vna suꝑficies. In multis si ꝗs voluerit querere: ĩueniet simile. Hoc itaqꝫ mõ ꝗuis nõ sint plures eternitates: si tñ dr̃ eternitas ĩ eternitate: non est nisi vna eternitas: ꝛ lumẽ in lumĩe vnũ tm̃ lumẽ est. Eodẽ modo quecũqꝫ de deo dicunẽ essentia: si ĩ se replicenẽ: nec quãtitatẽ augent: nec pluralitatẽ admittunt. Qm̃ aũt deꝰ est eternitas: sicut extra eternitatẽ nihil est oĩno: ita extra deũ penitus nõ est aliquid. Atqꝫ sicut eternitas non est nisi vna eternitas in eternitate: sic deus in deo vnus solus est deus. Habemus autem ex vera fide deum esse de deo nascẽdo: ꝛ deũ de deo ꝓcedẽdo. Sed quoniã nõ est aliquid extra deum cum nascif deus de deo vel cũ ꝓcedit deus de deo: non exit nascens vel ꝓcedens extra deũ: sed manet in deo. Qm̃ ergo deus ĩ deo nõ est nisi vnus deus cum nascif deus de deo: vnus solus est deus gignens ꝛ genitus: ꝛ cum ꝓcedit deus de deo: vnus tm̃modo deꝰ est ꝛ ꝓcedens: ꝛ de quo ꝓcedit. Unde ineuitabiliter sequif: quoniã deus nullas habet partes: ſ totus est quicq̃d est: vnum eñ demqꝫ ꝛ non aliũ ꝛ aliũ deũ totũ esse patrẽ: totum esse filiũ: totũ esse spiritũsanctũ. Quare pr̃ ꝛ filius et spũssanctꝰ ꝑ hoc quia cũ est deꝰ: in deo nõ est nisi vnꝰ deus: seruant in deitate ad silitudinẽ vnius hominis singularitatem. Per hoc ṽo: quia cũ deus ẽ de deo: aut nascendo aut ꝓcedendo: nõ potest vnus idẽqꝫ esse ꝗ est de aliquo

& de quo est sm nomina has relatiões significãtia: tenent sicut diuerse hoim psone pluralitatẽ. Notãdũ tamẽ: q2 nec de⁹ est sine psona: nec psona sine deo: & q2 singulis psonis attribuim⁹ aliqñ ppria singularũ: aliqñ vni q̃si pprium: qd cõmune est alijs. Nã cum dicimus: solus pater est in trib⁹ pso/nis qui a nullo est: solus filius qui est de vno & de quo vn⁹: solus spũssanct⁹ de quo null⁹ est: singulas psonas no/minãtes: singulis ppria attribuim⁹. Cũ vo legim⁹: Nemo nouit filiũ nisi pr: neq3 patrẽ q̃s nouit nisi fili⁹. Et: Que sunt dei: nemo cognouit nisi spũs dei: q̃uis videat scptura qd de vna dic psona negare de alijs: cõmune ta/mẽ est omnib⁹ qd singulis q̃si pprium attribuit. Non em̃ ignorat pater aut filius seipm & que dei sunt: neq3 spũs/sanct⁹ patrẽ aut filiũ. Cur autẽ & qñ qd de vno quasi d solo dicit: de alijs intelligat: satis supra dictũ est.

Ec de pcessione spiritussancti alijs cogẽtibus: nõ de me sed de eodem spũsancto cõfidens p latinis cõtra grecos scribere: & ea occasiõe de vnitate deitatis: & de tri/nitate psonarũ aliqd addere psũpsi: q̃uis innumerabiles sint inter illos q latinis vtunt lrís q h meli⁹ q̃3 ego facere possint. Quicqd g dixi qd su/scipiẽdũ sit: nõ mihi attribuat s spũi veritatis: Si autẽ aliquid ptuli qd aliquatenus corrigendũ sit: mihi im/putet: non sensui latinitatis.

Beati Anselmi de pcessi/one spiritussancti Epistola explicit.

Capitulorũ dialogi de ca/su diaboli: beati Anselmi annotatio.

Beati Anselmi archiepi Cantuariēsis dialogus de casu diaboli incipit.

Q2 etiā ad angelos dicat̄: Quid habes qđ nō accepisti: ꝛ a deo nō sit nisi bonū ꝛ esse: ꝛ omne bonū sit essentia: ꝛ omnis essentia bonū: Capitulū. I. Dis.

1.Coꝛ.4. Illud apostoli: Quid habes qđ nō accepisti: dicit̄ hominib⁹ tm̄: an ꝛ angelis? M Nulla creatura habet aliq̄d a se. Qđ em̄ seipm̄ a se nō habet: quō h3 a se aliq̄d? Deniq3 si nō est aliq̄d nisi vn⁹ q̄ fecit: ꝛ q̄ facta sūt: sūt ab vno: clarū est: q2 nullaten⁹ pōt hr̄i aliq̄d nisi q̄ fecit aut qđ fecit. D Uere clarū. M Sed neq3 ipse factoꝛ: neq3 qđ factū est pōt hr̄i nisi ab ipso factore. D Nec hoc min⁹ clarū. M Ille igit̄ sol⁹ a se h3 q̄cq̄d h3: ꝛ oīa alia nō nisi ab illo habēt aliq̄d: ꝛ sic̄ a se nō nisi nihil hn̄t: ita ab illo nō nisi aliq̄d habēt. D Nō plane video qđ ais: q2 a deo nō habēt alia nisi aliq̄d. Nā q̄s fecit ali⁹ vt multa q̄ videm⁹ trāsire d̄ eē ad nō eē: nō sint qđ erāt: etiā si oīno ī nihilū nō trāseāt. Aut q̄s facit nō esse q̄cq̄d nō est: nisi ille q̄ facit esse oīe qđ ē? Itē si nō est aliq̄d nisi ideo q2 de⁹ facit: necesse est vt qđ nō est: idcirco nō sit: q2 ipse nō facit. Sicut ḡ illa q̄ sūt: ab illo habēt esse aliq̄d: ita q̄ non sunt vel q̄ de esse trāseūt ad nō esse: vident̄ ab eodem ipso hr̄e esse nihil. M Nō solū ille dicit̄ facere aliq̄d eē: aut eē nō aliq̄d q̄ facit vt sit qđ nō ē: aut nō sit qđ ē: sed etiā ille q̄ pōt facere aliq̄d vt non sit ꝛ nō facit: dicit̄ facere esse nō esse. Quippe nō ille tm̄ d̄r facere aliquē nudū esse aut nō esse indutū q̄ eū despoliat: sed ꝛ q̄ spoliantē cū ꝓhibere possit nō ꝓhibet: ꝟ ille dicit̄ ꝓprie facere: iste ip̄roprie. Cū em̄ iste d̄r: q2 fecit eē nudū aut nō esse indutū: non aliud intelligit̄ nisi q2 cū posset non fecit vt nō eēt nud⁹ aut maneret īdutus. Hoc mō de⁹ dicit̄ multa facere que non facit: vt cum dicit̄ inducere in temptatiōe3 qm̄ nō defendit a tēptatiōe cū possit: ꝛ facere nō eē qđ nō est: qm̄ cū possit: nō facit esse. At si cōsideres ea q̄ sūt cū trāseūt ad nō esse: nō ip̄e facit ea nō esse. Qm̄ nāq3 nō solū nō ē aliq̄ alia essentia nisi illo faciēte: ꝟ nec aliq̄ten⁹ manere pōt q̄ facta ē: nisi codē ip̄o faciēte vt maneat: Cū ip̄e desinit seruare qđ fecit: nō iō id qđ erat redit in nō esse q2 ip̄e facit nō esse: ꝟ q2 cessat facere eē. Nā ꝛ cū q̄si irat⁹ destruēdo aliq̄d aufert esse: nō ē ab illo nō eē: ꝟ illo tollēte velut suū qđ p̄stiterat qđ ab eo factū sua-

dat vt eēt: redit ī nō eē: qđ nō ab illo ẜ a se añq̄ fieret hēbat. Si em̄ ab aliq̄ tunicam repetas quā p̄stiteras illi nō ad tp̄us: nō hȝ a te nuditatē: ẜ te qđ tuū erat tollēte: redit ī id qđ erat añq̄ indueref a te. Rēpe sic a sūmo bono non ē nisi bonū: ⁊ oīe bonū ē a sūmo bono: ita a sūma essentia nō ē nisi essentia: ⁊ oīs essentia est a sūma essentia: vñ qm̄ summū bonū ē sūma essentia: cōsequēs est vt oīe bonū sit essentia: ⁊ oīs eēntia bonū. Nihil ẜ ⁊ nō esse sic est essentia: nō est bonū. Nihil itaq̄ ⁊ nō esse: nō ē ab illo a q̄ nō ē nisi bonū ⁊ eēntia. D Apte nūc video: qꝛ sicut bonū ⁊ eē non est nisi a deo: ita non ē a deo nisi bonū ⁊ esse. M Vide ne vllaten⁹ putes cū in diuinis libris legim⁹: aut cū ẜm illos dicim⁹ deū facere malū: aut facere non esse: q̄ negē ꝑpf qđ dicif: aut rep̄hendā qꝛ ita dī: sed nō tantū debem⁹ inherere ꝓprietati verborū veritatē tegēti: quātū inhiare ꝓprietati veritatis sub m̄ltimō genere locutiōis latenti. D Ista nō nisi nō intelligēti aut calūnioso habes opus dicere. M Redi ad id qđ incepisti ⁊ vide si non solū homi sed ⁊ angelo pōt dici: qꝛ nō habet qđ nō accepit.

Cur videaf diabol⁹ ideo nō accepisse ꝑseuerantiā: qꝛ de⁹ nō dedit: Ca. II. D.

Satis patet nō min⁹ angelo q̄ homi cōuenire. Cōstat ẜ: qꝛ ille angel⁹ q̄ stetit in veritate sicut ideo ꝑseuerauit qꝛ ꝑseuerantiā habuit: ita iō ꝑseuerantiā habuit qꝛ accepit: ⁊ iō accepit: qꝛ de⁹ dedit id. Cōsequēs ē igif: qꝛ ille q̄ in veritate nō stetit: queadmodū ideo nō ꝑseuerauit qꝛ ꝑseuerātiā nō habuit: sic iō nō habuit ꝑseuerātiā: qꝛ nō accepit: et iō nō accepit: qꝛ de⁹ nō dedit. Si ẜ potes: volo vt ōndas mihi culpā ei⁹ cū ideo nō ꝑseuerauit qꝛ ille non dedit: q̄ nō dāte nihil hr̄e potuit. Certus sum em̄ etiā si nō videā: non illū nisi iuste a sūmo iusto damnatū: nec sine culpa iuste illū potuisse dānari. M Unde putas ꝯsequi si bon⁹ angelus ideo accepit ꝑseuerātiā: qꝛ de⁹ dedit: malū ideo nō accepisse: qꝛ de⁹ nō dedit? D Quia si bono angelo datio est causa acceptiōis: puto nō dationē esse malo angelo cām nō acceptiōis: ⁊ si ponif nō datio inde necessariā esse causā vt sequaf nō acceptio vt oms scim⁹: qꝛ cū nō accipim⁹ qđ volum⁹: nō ideo nō daf qꝛ nō accepim⁹: ẜ ideo nō accipim⁹: qꝛ nō datur. Deniq̄ quoscūq̄ legi aut audiui facere questionē hāc: hac rōne eā inquātū memini cōstituūt: qꝛ si bonus angel⁹ ideo accepit qꝛ de⁹ dedit: malus angel⁹ ideo nō accepit qꝛ de⁹ nō dedit: nec memini me adhuc hui⁹ cōsequētie solutionē vidisse.

Q̄ ideo deus nō dedit: qꝛ ille nō accepit: Ca. III. M.

Nulla est ibi ꝯsequētia: potest em̄ nō dare nō esse causa non accipiēdi: etiam si dare semꝑ esset causa accipiendi. D Ergo si ponaf non dare: nō necesse est sequi non accipere: Quare potest esse accipere etiā si non sit dare. M Non est ita. D Exēplo volo mihi ostēdas quod dicis. M Si ergo porrigo tibi aliquid ⁊ tu accipis: nō ideo do qꝛ accipis: sed ideo accipis quia do: ⁊ est datio causa acceptiōis. D Ita est. M Quid si ipm porrigo alio: ⁊ nō accepit: ille ne iō nō accipit: quia nō do? D Potius videf qꝛ tu ideo nō das: qꝛ ille non accipit. M Hoc igitur nō dare nō est causa non accipiendi: ⁊ tamē si pono nō me dedisse: causa est consequēdi illum non accepisse. Aliud namq̄ est rem causaȝ esse alterius rei: aliud positionem rei esse causam vt sequaf aliquid. Cum enim incendiū non sit causa ignis: sed ignis incēdij: positio tamē incendij semper causa est vt sequaf esse ignem. Si enim ē incendiū necesse est ignem esse. D Necesse est me sic esse fateri. Magister.

Uides & vt puto si tu ideo accepisti: quia ego dedi: nō tamē idcirco cōseq̄ illū qui nō accepit: ideo nō accepisse: q2 ego nō dedi: & tamē cōsequi: quia si ego nō dedi: ille non accepit. D Uideo: & placet mihi quia video. M An amplius dubitas: q2 sicut angelus q̄ stetit ideo accepit pseuerantiā q2 deus dedit: ita non statim idcirco deus non dedit q2 ille nō accepit. D Nondū mihi h ostēdisti: s illud tm̄ sufficiēter demōrasti: sc3 non esse ɔsequēs ex eo: q2 bonus angelus ideo accepit q2 deus dedit: malū ideo nō accepisse q2 deus non dedit. Si enī vis asserere deū illi ideo nō dedisse: q2 non accepit: Quero cur non accepit? Aut q2 nō potuit: aut q2 nō voluit. Nā si non habuit potestatē aut voluntatē accipiēdi: deus nō dedit. Si enī deus dedisset: p certo habuisset. Quare si nō potuit hr̄e potestatem aut volūtatē accipiēdi pseuerātiam nisi dante deo: quid peccauit si non accepit quod deus illi nō dedit posse aut velle accipe? M Deus dedit illi potestatē & voluntatē accipiendi pseuerantiā. D Accepit igit q̄ deus dedit: & habuit q̄ accepit? M Uere habuit & accepit. D Accepit & & habuit pseuerātiā? M Nō accepit: & ideo nō habuit. D Nōne dixisti deū illi dedisse et illū accepisse potestatē & volūtatem accipiēdi pseuerantiā? M Dixi: s non dixi deū illi dedisse accipe pseuerantiā: sed tm̄ velle & posse pseuerantiā accipe. D Ergo si voluit & potuit: accepit pseuerātiā. M Nō est necessariū ɔsequēs. D Nō video cur non: nisi mihi ostēdas. M Incepisti vnq̄ aliq̄d cū volūtate et potestate pficiēdi: q̄ tamē voluntate ante finem rei mutata non pfecisti? D Sepe. M Uoluisti igit et potuisti pseuerare in quo non pseuerasti? D Uolui vtiq3: sed non pseueraui in voluntate: & ideo non pseueraui in actiōe. M Quare nō pseuerasti in volūtate? D Quia non volui. M Nōne q̄diu voluisti perseuerare in actione: voluisti pseuerare ī ipsa volūtate? D Nō possum negare. M Cur & dicis: non voluisse pseuerare in illa? M Item rñderē: q2 pseuerare volui: sed non pseueraui in hac volūtate: nisi rē viderem in infinitū pcedere: te semp idipsum interrogante & me eadem respondente. M Non ergo debes dicere: ideo non volui perseuerare in voluntate huius volūtatis. Sed cū querit: quare non pseuerasti ī actione in qua voluisti & potuisti pseuerare: Respondere potes vl̄ debes: quia non pseuerauit in volūtate. Quod si querit iterū: quare non pseuerasti in voluntate: Alia causa reddenda est: vnde sc3 contigerit defectus illius voluntatis: q̄ quia nō pseuerasti velle volūtatē. Non enī respōdēdo aliud ostendis q̄ idipsum q̄ querit: id est non pseuerasti in voluntate pseuerādi in actione. D Uideo: quia nō videbā quid dicerē. M Dic ergo vno verbo quid sit pseuerare: quātū res exigit in faciendo aliquid. D Perficere. Nam pseuerare in scribēdo aliq̄d dicimus pscribere inducendo pducere. M Dicamus igitur similiter: etiā si non sit in vsu q̄ pseuerare in voluntate sit pseuerare velle. D Ita fiat. M Cum ergo nō pfecisti q̄ voluisti & potuisti: cur non pfecisti? D Quia non pseuerare volui. M Ita ergo dic: quia diabolus qui accepit velle et posse accipere pseuerantiā: & velle et posse pseuerare: ideo non accepit nec pseuerauit: quia non pseuerare voluit. D Item quero: quare nō pseuerare voluit? Cum enī dicis: quia non pseuerare voluit q̄ voluit: tale est ac si dicas: quod voluit prius: postea nō voluit. Quoniā ergo nō voluit quod prius voluit: quare nō voluit: nisi quia non habuit voluntatē. Non dico volūtatem quā prius habuit cū voluerit: s quā nō habuit cū non voluit. Hanc autem volūtatem

quare non habuit nisi q2 nō accepit: Quare autē nō accepit: nisi q2 deus nō dedit: sed ideo deus non dedit q2 ille non accepit. M Iterū dico q2 nō ideo nō accepit q2 deus nō dedit: sed ideo de9 non dedit: q2 ille nō accepit. D Hoc ostende. M Sponte dimisit voluntatē quā habuit: ⁊ sicut accepit habuit quīsq3 habuit: ita potuit accipe et semp tenere qd̄ deseruit: Sed q2 deseruit nō accepit. Qd̄ ergo ideo nō accepit tenere quia deseruit: nō ideo nō accepit: q2 deus nō dedit: s̄ de9 nō dedit: q2 ille non accepit. Quis nō videat: q2 nō ideo nō voluit tenere q2 deseruit: sed ideo deseruit quia nō voluit tenere? Semp nāq3 tenēti prius est nō velle tenere q̄3 velle deserere. Ido em̄ vult aliquis deserere qd̄ tenet: q2 nō vult tenere. D Quero igit̄ quare tenere non voluit qd̄ tenebat: nisi quia deus non dedit velle. M Non semp prius est nō velle tenere: q̄3 velle deserere. D Quando non sit ostende mihi. M Quādo aliqn̄ rem ꝓpter se non vis tenere sed deserere: vt carbonē ignitū ī manu nuda positū: tūc forsitan prius est nō velle tenere q̄3 velle deserere: ⁊ id̄ vis deserere q2 non vis tenere. Prius em̄ q̄3 teneas nō vis tenere: velle aūt deserere nō potes nisi cum tenes. Cū aūt tenes qd̄ non ꝓpter aliq̄d vis tenere: nec tamē propter aliquid deserere vis: ⁊ magis vis aliquid qd̄ nō potes habere nisi deseras qd̄ tenes: tunc velle deserere prius est q̄3 non velle tenere. Auarus nāq3 cum vult tenere nūmum: ⁊ mauult panem quē nequit habere nisi nūmū det: prius vult dare: id est deserere nūmum q̄3 non velit tenere: non em̄ illum ideo vult dare q2 nō vult tenere: sed q2 vt panē habeat: necesse habet dare. Nā et anteq̄3 habeat vult tenere ⁊ habere: ⁊ cum habet nequaq̄3 nō vult tenere q̄3diu nō habet necesse deserere. D Verū est. M Non ḡ semper est prius nō velle tenere q̄3 velle deserere: sed aliqn̄ prius est velle deserere. D Non possum negare. M Dic ḡ quia nō ideo non voluit cum debuit ⁊ qd̄ debuit q2 voluntas deficit deo dare deficiēte: sed quia ipse volendo qd̄ nō debuit: bonā voluntatē expulit mala supueniēte. Quapropter nō ideo nō habuit bonā voluntatē pseuerantē: aut nō accepit quia de9 non dedit: sed ideo deus non dedit: quia ille volēdo qd̄ nō debuit eā deseruit: ⁊ eam deserēdo nō tenuit.

Quō ille peccauit ⁊ voluit similis esse deo: Ca. IIII.

D Intelligo qd̄ dicis. M Dubitas adhuc diabolū nō ideo voluisse deserere qd̄ habebat q2 nō voluit tenere: s̄ iōo nō voluisse tenere q2 voluit deserere. D Nō dubito sic esse posse: sed nondū fecisti me certum sic esse. Prius ergo ostende quid voluit habere quod nō habebat vt vellet deserere qd̄ tenebat: sicut in auaro mōstrasti. Deinde si nihil contradici poterit ita esse me non dubitare fatebor. M Peccasse illum nō dubitas: quoniā a iusto deo non potuit iniuste dānari: Sed queris quomō peccauit. D Ita est. M Si iusticiā pseueranter seruasset: nō peccasset vnq̄3 nec miser esset. D Ita credimus. M Iusticiā iōo nullus seruat nisi volēdo qd̄ debet: neq3 deserit nisi volendo qd̄ non debet. D Nulli dubium. M Volendo aliq̄d igit̄ quod velle tūc non debebat: deseruit iusticiam ⁊ sic peccauit. D Ita sequit̄: Sed q̄ro quid voluit. M Verū qd̄ habebat debebat velle. D Debebat vere velle quod a deo acceperat: nec hoc volendo peccauit. M Voluit igit̄ aliquid qd̄ non habebat nec tunc velle debebat: sicut eua similis voluit esse diis prius q̄3 deus hoc vellet. D Nec hoc ita sequi negare queo. M Nihil autē velle poterat nisi iusticiā aut cōmodū: ex cōmodis em̄ constat beatitudo quam

vult oīs rōnalis natura. D In nobis possum⁹ h̄ cogīscere q̄ nihil volum⁹ nisi qd̄ iustū ⁊ cōmodū putam⁹. M Iusticiam vero volendo: peccare non potuit. D Uerum est. M Peccauit ergo volendo aliqd̄ cōmodū quod nec habebat nec tunc velle debuit: quod tñ ad augmētum beatitudinis esse illi poterat. D Palā est: quoniā aliter non potuit. M Cernis vt puto: qꝛ pl⁹ aliquid q̄ accepit inordinate volēdo voluntatem suā extra iusticiam extendit. D Aperte nūc video qꝛ peccauit et volendo qd̄ non debuit ⁊ nolēdo qd̄ debuit: ⁊ palā est qꝛ ideo non voluit plus q̄ debuit qꝛ noluit tenere iusticiā: ſ ideo iusticiā nō tenuit qꝛ aliquid voluit qd̄ volēdo illā deseruit: sicut in auaro de nūmo ⁊ pane monstrasti. M At cū h̄ voluit quod de⁹ illū velle nolebat: voluit inordinate similis esse deo. D Si de⁹ cogitari nō pōt nisi ita sol⁹ vt nihil illi simile cogitari possit: quō potuit diabol⁹ velle qd̄ nō potuit cogitare? Non enim ita obtuse mentis erat: vt nihil aliud simile deo cogitari posse nesciret. M Etiā si voluit oīno par eē deo ꝓm aliq̄d min⁹ deo: cōtra volūtatē dei h̄ voluit inordinate similis esse deo: qꝛ ꝓpria voluntate q̄ nulli sb̄dita fuit voluit aliq̄d. Soli⁹ eñ dei esse debet sic volūtate ꝓpria velle aliq̄d vt supiorē nō sequat̄ volūtatē. D Ita est. M Non solū aūt voluit esse eq̄lis deo: qꝛ p̄sū psit hr̄e ꝓpriā voluntatē: ſ etiā maioꝛ voluit esse volendo qd̄ deus illū velle nolebat qm̄ volūtatē suā supꝛa volūtatē dei posuit. D Satis liquet. M Iā tibi manifestū esse puto ex rōnib⁹ supꝛapositis diabolū sponte dimisisse velle qd̄ debebat: et iuste amisisse qd̄ habebat: qꝛ sponte ⁊ iiuste voluit qd̄ nō habebat ⁊ velle nō debebat. D Nihil puto manifesti⁹. M Cuis igit̄ bon⁹ angel⁹ ideo accepit pseuerātiā qꝛ deus dedit: nō ideo nō accepit tñ mal⁹ angelus qꝛ de⁹ nō dedit: ſ de⁹ ideo nō dedit qꝛ ille nō accepit: ⁊ ideo nō accepit qꝛ accipe noluit. D Mihi quidē satis fecisti ad ea q̄ quero: vt nec in his q̄ ꝓponis: nec in ipsa cōsequētia cōclusionū tuaꝝ nullā videā sensu meo titubare veritatē.

Q̄ꝛ boni angeli ante casū maloꝝ peccare potuerunt: Capi. V. Ma.

Putas ne bonos angelos sicr potuisse peccare anteq̄ mali caderēt? D Puto: Sed rōne cōpꝛehēdere vellē. M Hoc certū habes: qꝛ si nō potuerūt peccare: nō potestate sed necessitate seruauerūt iusticiā: Quare nō magis meruerūt gratiā a deo: qꝛ steterunt aliis cadētib⁹: q̄ qꝛ ſuauerūt rōnabilitatē quā pdere nequerūt. Sed nec iusti recte si bene cōsideres dicerent. D Sic monstrat ratio.

Quō boni cōfirmati sunt in suo statu: et mali in casu suo: Capi. VI. Ma.

Illi ḡ qui ceciderūt si nō peccassent cū possent: tāto meliores essent q̄ isti: quāto ⁊ vere eēnt iusti: ⁊ gratiā a deo merent̄. Uñ sequit̄: qꝛ aut electi homīes maioꝛes ⁊ melioꝛes erunt angelis bonis: aut repꝛobi angeli pfecte nō restaurabūtur: qm̄ nō tales erūt homīes qui ꝓ illis sumunt̄ quales illi futuri erant. D Hec duo penit⁹ neganda existimo. M Poterāt igit̄ boni angeli peccare ante casū maloꝝ: nec aliter q̄ sicut ostēsum ē de illis q̄ peccauerūt? D Aliter esse posse nō video. M Illi itaq̄ angeli q̄ magis voluerunt iusticiā quam habebāt q̄ illud plus qd̄ nō habebāt: bonū qd̄ q̄si ꝓpt̄ iusticiā q̄tū ad volūtatē ptinuit pdiderūt: iusticia retribuēte acceperūt: ⁊ de illo qd̄ habebāt in vera securitate pmāserūt. Quapꝛopt̄ a deo sunt ꝑfecti vt sunt adepti quicq̄d potuerūt velle: nec iā videāt qd̄ pl⁹ velle pos

sunt: ꝛ ꝓpter h̄ peccare nequeūt. Illi ꝟo angeli q̄ maluerūt illud plus qͦ nondū de⁹ illis dare volebat q̄ȝ stare ĩ iusticia in q̄ facti erāt: eadē iusticia iudicāte: ꝛ illud ꝓpter qͦ illā ꝯtem pserūt: neq̄ȝ obtinuerūt: ꝛ qͦ tenebant bonū amiserūt. Sic ẜ distincti sunt angeli vt adherētes iusticie nullū velle bonū possint q̄ nō gaudeāt: ꝛ deserētes illā nullū velle q̄ant quo nō careāt. D Nihil pulchri⁹ aut iustius hac distinctiōe. Sed si posses dicere: vellē audire cuiusmodi cōmodū illud fuit: qͦ ꝛ boni angeli iuste volēdo sic pfecerūt: ꝛ mali iniuste cōcupiscēdo sic defecerūt. M Quid illud fuerit nō video: ẜ quicq̄d fuerit sufficit scire: q꞉ fuit aliq̄d ad qͦ crescere potuerūt qͦ nō acceperūt q̄n creati sūt: vt ad illud suo merito ꝓficerēt.

Questio an volūtas ꝛ ei⁹ cōuersio ad qͦ nō debet: sit ipm malū qͦ malos facit: ꝛ cur nō possit rōnalis creatura ꝑ se de malo conuerti ad bonū: sicut pōt de bono ad malū: Capi. VII. D

Et nobis nūc sufficiat huc usq̄ȝ de h̄ inuestigasse. Sed nescio q̄d sit: vt cū me sperē ad finē q̄stiōis iā ptingere: tūc magis videā velut de radicib⁹ succisaꝝ questionū alias pullulātes cōsurgere. Ecce em̄ cū manifestissime videā ꝯuersū angelū nulla rōne deuenire potuisse ĩ immoderatā boni indigentiā: nō ꝓpter ĩmoderatā cōcupiscētiā: nō parū me mouet vnde ipsā inordinatā habuit volūtatē. Si em̄ bona fuit ꝓpter bonā volūtatē: de tanto bono cecidit ĩ tantū malū. Itē si bona fuit de⁹ illā illi dedit: q꞉ nō nisi nihil habuit a se. Si ẜ voluit qͦ de⁹ dedit velle: quid peccauit? Aut si a se habuit hanc volūtatē: habuit a se aliqͦ bonū qͦ nō accepit. Qͦ si mala est ꝛ aliq̄d ē: iterū occurrit: q꞉ nō nisi a deo ē a q̄ omē qͦ ē aliq̄d ē. Et silr̄ q̄ri pōt q̄d peccauit habēdo volūtatē quā de⁹ dedit: aut quō potuit de⁹ dare malā volūtatē? D. ꝟo mala volūtas ab ipso diabolo fuit ꝛ aliq̄d ē: habuit aliq̄d a se ꝛ non est oīs essentia bona nec malū erit nihil: sicut solem⁹ dicere: siquidē mala volūtas essentia est: aut si mala volūtas nihil ē ꝓpter nihil: ꝛ iō sine causa tā grauit̄ dānat⁹ ē. Qͦ aūt dico de volūtate: hoc idē dici pōt de cōcupiscētia siue desiderio: q̄m ꝛ cōcupiscētia ꝛ desideriū volūtas est: ꝛ sicᷓ est bona ꝛ mala volūtas: ita est ꝛ bona ꝛ mala cōcupiscētia ꝛ bonū ꝛ malū desideriū. Qͦ si dicit̄: q꞉ volūtas est aliq̄ essentia: ꝛ ideo bonū ē aliq̄d: ẜ cōuersa ad h̄ qͦ debet velle fit bona volūtas: ad id ꝟo qͦ nō debet cōuersa dr̄ volūtas mala. Quicq̄d dixi de volūtate video posse dici ꝺ ipsa cōuersiōe volūtatis. Mouet em̄ multū me vnde ipsā ꝯuersā habuit diabol⁹ volūtatis conuersionē: ꝛ cetera q̄ de voluntate mō dixi. Est adhuc aliq̄d qͦ valde miroꝛ cū ꝯsidero hāc volūtatis ꝯuersionē: cur videlicet de⁹ talē fecerit illā naturā quā tanta excellētia sublimauerat: vt de eo qͦ debuit velle: posse ꝯuertere volūtatē suā ad id qͦ nō debuit: ẜ de eo qͦ nō debet nō possit ad id qͦ debet: cū magꝭ videat̄ potestatē debuisse talis creatura a tali factoꝛe accipe faciēdi bonū ad qͦ facta ē: q̄ȝ faciēdi malū ad qͦ vitandū facta ē. Qͦ etiā in nr̄a natura q̄ri pōt: q̄m credim⁹ nullū hoīeȝ posse bonā volūtatē habere nisi dāte deo: malā ꝟo semꝑ habere posse sola ꝑmissione dei.

Q̄ volūtas ei⁹ ꝛ cōuersio sit nō ipm malū: Ca. VIII. M

Nec volūtatē nec volūtatis cōuersionē puto negari posse aliq̄d esse. Nā etsi nō sunt subeꝫ nō tn̄ ꝓbari pōt eas nō eē essentias: q̄m multe sunt essentie ꝑter illā q̄ ꝓpꝛie dicit̄ suba. Deniq̄ȝ bona nō magis est aliq̄d q̄ȝ mala volūtas: nec est ista magꝭ malū q̄ȝ illa bonū. Nō em̄ magꝭ ē aliq̄d volūtas q̄ vult dare misericoꝛdit̄ q̄ȝ illa q̄ vult rape violēt̄:

nec magis hec malū q̄ȝ illa bonū est. Ergo si mala voluntas est ip̄m malū quo malus aliquis dicit̄: erit ⁊ bona volūtas ipsum bonū quo fit aliquis bonus: sed mala voluntas erit nihil si est ipsum malū quod credimus esse nihil. Bona igit̄ volūtas nihil erit: quoniā ipsa nō magis est aliquid q̄ȝ mala volūtas: Quare ipsum bonū q̄ꝺ bonos facit nō poterimus negare nihil esse: quoniā ip̄m est bona volūtas que nihil erit. Sed falsū esse nullus ambigit bonā voluntē siue bonū ipsum esse nihil. Itaq̄ȝ mala voluntas non est ipsum malū q̄ꝺ malos facit: sicut nec bona volūtas ē ipsū bonū q̄ꝺ bonos facit. Hoc ipsuȝ q̄ꝺ dixi de volūtate: pōt cōsiderari in cōuersione voluntatis. Non eñ magis est aliquid conuersio illa que conuertit volūtatē de rapina ad tribuendū: q̄ȝ illa q̄ cōuertit eandē volūtatē de largitate ad auaricā: ⁊ cetera q̄ de volūtate pauloante dixi. D Mihi q̄ȝ idipsū videt̄ vt asseris. M Neq̄ȝ q̄ volūtas mala neq̄ȝ praua volūtatꝭ cōuersio: est ipsum malū q̄ angelꝰ vel homo fit malus: q̄ꝺ nihil esse dicimꝰ: nec bona volūtas: nec bona volūtatis cōuersio est bonū quo boni fiūt.

Q̄ iniusticia sit ipsum malū: ⁊ sit nihil: Ca. IX. D

Quid ergo dicemus ipsum malū quod malos facit: ⁊ quid ipsum bonū quod bonos facit. M Justiciā credere dicimus ipsum bonū quo fiunt boni: id est iusti: ⁊ angeli ⁊ homīes: ⁊ quo ipsa voluntas bona siue iusta dicit̄. Iniusticiā ꝟo ipsuȝ malum esse: quod nihil aliud dicimus esse q̄ȝ boni priuationem q̄ꝺ malos ⁊ malā voluntatē facit: ⁊ ideo eandē iniusticiā nō aliud esse asserimus q̄ȝ priuationē iusticie. Credimus eñ voluntas primū data rationali nature: ⁊ simul in ipsa datiōe ab ipso datore cōuersa: īmo nō conuersa sed facta recta ad hoc q̄ꝺ velle debuit: stetit in ipsa rectitudine quā dicimus veritatē siue iusticiā in qua facta fuit iusta fuit. Cum ꝟo auertit se ab eo q̄ꝺ debuit: ⁊ cōuertit se ad id q̄ꝺ non debuit: non stetit in originali (vt ita dicā) rectitudine in q̄ facta ē: quā cum deseruit magnū aliq̄d ꝑdidit: ⁊ nihil ꝓ ea nisi priuationē eius q̄ nullā habet essentiam quā iniusticiam nominamꝰ suscepit.

Quomō malū videat̄ esse aliquid: Capi. X. D

Quod dicis malū esse priuationē boni: cōcedo: sed nihilominus video bonū priuationem esse mali. Et sicut ꝑcipio in ꝑuatione mali aliquid aliud fieri q̄ꝺ bonū dicimus: ita animaduerto in priuatiōe boni aliquid aliud fieri quod malū dicimus. Quapropter licȝ quibusdam argumentis malū nihil esse probet̄: vt quoniā malū non nisi vitiū aut corruptio est: que nullo modo sunt nisi in aliqua essentia: ⁊ quanto magis ibi sūt tāto magꝭ illā redigūt ī nihilū: ⁊ si eadē essentia oīno deueniat ad nihil: vitiū q̄ȝ ⁊ corruptio inueniūt̄ nihil: licȝ inq̄ȝ sic: aut alio mō probet̄ nihil esse malū: nō potest minus mens nisi sola fide acquiescere: si non illud mihi auferat̄ q̄ꝺ mihi etiā probat malum non nisi aliquid esse. Nā cū audit̄ nomē mali: frustra horrent corda nostra: quod in huius nominis significatiōe intelligūt: si nihil significet̄ hoc nomīe. Item si vox hec scȝ malum nomē est: vtiq̄ȝ significatū est: Si aūt significatū ē, significat: sed non nisi aliquid significat. Quomō ergo malū est nihil si q̄ꝺ significat nomine eius est aliquid. Deniq̄ȝ cū manente iusticia tanta videat̄ trāquillitas: tanta quies vt in multis nihil aliud videatur iusticia: q̄ȝ quiescere a malo: sicut est castitas: patiētia: recedente aūt iusticia tā diuersus tam laboriosus tā q̄ȝ multiplex occupet animū affectꝰ: qui velut crudelis dominus miserū homū culū cogat tot turpium ⁊ laboriosorū operū sollicitum

esse: et ipsis operibus tā grauit̄ labo/
rare: mirum est si poterit ostēdi nihil
hec oīa opari. M. Puto qz non
ita es insan⁹ vt dicas nihil esse aliqd:
cū tñ non possis negare nihil esse no/
mē. Quapropt̄ si nihil pōt pbari ali
qd esse p nomē nihili: quō estimas te
pbare esse malū aliqd p nomē mali?
D. Nihil agit exēplū qd litē lite re/
soluit. Nā et hocipm nihil: nescio qd
sit. Quapropt̄ qm questio ē de malo
i manib⁹ qd dicis esse nihil: si vis me
docere qd sit malū: doce me pus qd
intelligā esse nihil: deinde ad alia qb⁹
preter nomē mali me dixi: me moueri
de eo vt aliqd esse videat̄ rñdebis.
M. Cū nequaqz differat nihil esse:
et nō aliqd eē: quō dici pōt qd sit qd
nō est aliqd? D. Si nō est aliquid
qd hoc noīe significat̄: non significat
aliqd. Si xo nō significat aliqd nō
est nomē: s vtiqz nomē est: qmqz igit̄
null⁹ dicat nihil esse aliqd: s semp ni/
hil esse cogamur fateri nihil. Nemo
pōt nomē nihili significatū esse diffi/
teri. Verū si hocipm nomē nō signifi
cat nihil s aliqd: id qd significat̄ vi/
det̄ nō posse esse nihil s magl aliqd.
Si g qd significat̄ nō ē nihil s aliqd:
qliter verū erit vt significet p h nomē
qd ē nihil? Quippe si xe nihil dicit̄:
vere nihil ē: et idcirco nō est aliquid.
Quare si qd significat̄ h noīe: nō est
nihil s aliqd: quēadmodū consequē/
tia videt̄ ostendere: false et incōgrue
vocat̄ h noīe. At ecōtra si sm iudi/
ciū oīe id qd noīat̄ nihil vere ē ni/
hil: et nequaqz ē aliqd: vsqz ne videt̄
aliqd ɔsequēti⁹ qz vt hocipm nomē
nihil significet id nō significet aliqd?
Quid itaqz ē: qz h nomē videlicz nō
significat nihil s aliqd: et nō signifi/
cat aliqd s nihil? M. Forsitan nō
repugnāt significare nihil et aliquid.
D. Si nō repugnāt: aut ista vox di/
uersa ɔsideratiōe significat nihil aut
aliqd: aut inueniēda res est aliq que
sit aliqd et nihil. M. Quid si vtrū/
qz inueniri pōt: et diuersa scz significa/
tiōis ɔsideratio in h nomie: et eandē
rem esse aliqd et nihil? D. Utrūqz
velle cognoscere. M. Cōstat qm
hec vox scz nihil qtū ad significatiōz
nullaten⁹ differt ab eo qd dico nō ali
qd. Nihil qz hoc apti⁹ qz qd h vox
scz nō aliqd: oēm rē penit⁹ et oīe qd
est aliquid intellectu remouēdū: nec
oīno vllā rem: aut penit⁹ qd aliqd sit
intellectu retinendū sua significatiōe
cōstituit: s qm remotio alicui⁹ rei si/
gnificari nullaten⁹ pōt nisi cū signifi/
catiōe ei⁹ ipi⁹ cui⁹ significat̄ remotio.
Null⁹ em intelligit qd significet nō
hō: nisi itelligēdo qd sit hō: necesse ē
vt h vox q est nō aliqd destruēdo: id
qd ē aliqd significet aliqd. Qm xo
auferēdo oīe qd ē aliqd: nullā signi
ficat essentiā quā i audient̄ intellectu
retinendā ɔstituat: idcirco nō aliqd
vox nullā rē aut qd sit aliqd signifi/
cat. Igit̄ h vox nō aliqd his diuersis
rōnib⁹ aliqten⁹ significat rē: et aliqd:
et nullaten⁹ significat rem aut aliqd:
significat em remouendo et nō signi/
ficat constituēdo. Hac ratione nihil
nomē qd pimit oīe qd est aliquid: et
destruēdo nō significat nihil s aliqd:
et cōstituēdo nō significat aliqd s ni/
hil. Quapropt̄ nō est necesse nihil eē
aliqd: ideo qz nomē significet aliqd
quolibet mō: s poti⁹ necesse ē nihil eē
nihil: qz nomē ei⁹ significat h mō ali/
qd. Hoc itaqz mō nō repugnat malū
nihil eē et mali nomē esse significatū:
s sic aliqd pimēdo significat vt nul/
lius rei sit cōstitutiuū.

Quō malū et nihil nō pos/sint pbari p nomen suū ali/qd eē s qsi aliqd: Ca. XI.

D. Nequeo negare nomē nihili s;
pdictā a te rōnem: aliquo mō
significare aliqd: s satis notū
est qz illud aliqd qd isto mō h noīe
significat̄ nō noīat̄ nihil: nec cū au/
dim⁹ hoc nomē: accipim⁹ illud p illa
re quā ita significat. Illud igit̄ qro
p quo h nomē ponit̄: et qd intelligi/
m⁹ cū ipm audim⁹: illud inqz quero
qd sit. Illud em h noīe pprie signifi/

sat: et idcirco nomē est: qꝛ eius signi/ficatū ē: nō qꝛ supra dicto mō negā/do significat aliq̄d: ei⁹ quippe nomē est ꝑ cui⁹ significatiōe int nomia cō/putat: et illud vocat nihil. Illud q̄ro quō sit aliq̄d si proprie vocat nihil: aut qualiter sit nihil: si nomē significatū significat nihil: aut quō idem sit aliq̄d et nihil? Illud idē q̄ro de noīe mali: et de eo qđ significat: et qđ malū nomīat. M Recte queris: quia licꝫ suprapositia rōne malū et nihil significēt aliq̄d: tñ qđ significat malū nō est aut nihil: sed et alia rō q̄ significant aliq̄d: et qđ significat ē aliq̄d: sed non vere est aliq̄d: sed q̄si aliq̄d. Multa quidē dicunt ꝯm formā que non sunt ꝯm rem: vt timere ꝯm formā vocis dicit actiuū: cū sit passiuū ꝯm rē. Ita qꝫ cecitas dicit aliq̄d ꝯm formā loquēdi cū nō sit aliq̄d ꝯm rē. Sicut eñ de aliquo dicim⁹: qꝛ visū habet et visus est in eo: ita dicim⁹ qꝛ habet cecitatē et cecitas est in eo: cū hꝰ nō sit aliq̄d: sed poti⁹ nōaliq̄d: et hāc hr̄e nō sit habere aliq̄d: imo carere eo ꝙ est aliq̄d. Cecitas nā qꝫ nō ē aliud q̄ꝫ non visus: aut absentia visus vbi visus debet esse: nō visus vel absentia visus nō magis est aliq̄d vbi vis⁹ debet esse q̄ꝫ vbi nō debet esse. Quare cecitas nō magis est in oculo aliq̄d qꝛ ibi debet esse visus: q̄ꝫ nō visus vł absentia visus ī lapide vbi nō debet esse visus. Multa quoqꝫ alia silr dicunt aliq̄d ꝯm formā loquēdi q̄ non sunt aliq̄d: qm̄ sic loquimur de illis sicut de rebus existētibus. Hoc ergo mō malū et nihil significant aliquid: et qđ significat est aliq̄d non ꝯm rem sed ꝯm formā loquēdi. Nihil eñ nō aliud significat q̄ꝫ non aliq̄d: aut absentiā eorum que sunt aliq̄d: et malū nō est aliud q̄ꝫ nō bonū: aut absentia boni vbi dꝫ et expedit eē bonū. Qđ autē non est aliud q̄ꝫ absentia ei⁹ qđ est aliq̄d: vtiqꝫ non est aliq̄d. Malum igit vere est nihil: et nihil nō est aliq̄d: et tamē quodāmodo sunt aliq̄d: quia sic loquimur de his quasi sint aliq̄d: cum dicim⁹: nihil vel malū fecit: aut nihil aut malū est quod fecit: sicut dicim⁹: aliq̄d vel bonū fecit: aut aliq̄d vel bonum est quod fecit. Hinc est ꝙ cum negamus oīno esse aliq̄d quod dicit aliquis: ita dicimus: hoc qđ dicis nihil est. Nā et hoc qđ ꝓprie non dicit: nō de eo qđ est aliq̄d dicit: et cū ita dicit sicut modo dixi: nō dicit eo ꝙ sit aliq̄d sed quasi aliq̄d dicit. D De ratiōe nominis mali qua me putabā posse probare malū esse aliq̄d: satisfecisti.

Qꝛ angel⁹ a se nō potuit habere volūtatē ꝑmā: et ꝙ multa dicunt posse aliena potestate et nō posse aliena impotentia: Capi. XII.

R Estat nūc vt me ad alia q̄ mihi malū esse aliq̄d ꝑsuadere nitunt: q̄d respōdere valeā: edoceas. M At veritatem rei enodare possim⁹ lōge aliquātulū exordiri nos oportet: sed et op⁹ ē vt tu ea que dicam non sis cōtentus singula tantū intelligere: sed oīa simul memoria quasi sub vno intuitu colligere. D Ego quidem intentus ero quātū potero: verūtamē si in aliquo tardior q̄ꝫ velis extitero: nō te me expectare pigeat ꝑut videris tarditatem meā expetere. M Ponam⁹ ergo deū nunc facere angelū quē velit facere beatū: et non simul totū sed ꝑ partes: et hactenus iam esse factum vt iam sit aptus ad habendā volūtatem: ꝫ nōdū velit aliq̄d. D Pone qđ vis: et expone qđ quero. M An ergo putas ꝙ ipse angelus per se possit velle aliq̄d? D Non bene video qđ dicis per se. Qđ enim sicut supra iam dixisti de omī creatura: nihil habet qđ nō accepit: nihil potest ꝑ se. Per se dico per hoc qđ iam habet: vt qui habet pedes: et que sufficiant ad potentiā ambulandi pōt ambulare ꝑ se: q̄ aūt hꝫ pedes et nō habet incolumitatē pedū nō pōt ambulare ꝑ se. Hoc itaqꝫ mō quero an ille

angelus qui iam aptus est ad volendum et nodum quicquam vult: possit per se velle aliquid? D Puto quia potest si aliquando vult. M Non respondes ad interrogationem meam. D Quomodo? M Ego quero de nihil volente et de potestate que precedit rem: et tu respondes de voluntate et potestate que fit cum re. Nam omne quod est eo ipso quo est: potest esse: Non autem omne quod est potuit esse antequam esset. Cum ergo quero utrum ille qui nihil vult possit velle: quero potestatem ante voluntatem qua se possit movere ad voluntatem? Tu vero cum respondes: quia si vult potest: dicis potestatem que fit cum ipsa voluntate. Necesse enim est si vult: ut possit velle. D Scio duas esse potestates: unam que nondum est in re: alteram que iam est in re. Sed et hoc non possum nescire: quia quicquid ita potest esse ut iam sit si aliquando non fuit potuit prius esse. Si enim non potuisset: numquam esset. Bene ergo estimo me respondisse: quia qui ideo potest velle quia iam vult: necesse est eum prius potuisse quam vellet. M Putas quia quod nihil est: omnino nihil habet: et ideo nullam habet potestatem: et sine potestate omnino nihil potest? D Hoc non possum negare. M Estimo: quia mundus antequam fieret nihil erat. D Verum dicis. M Ergo omnino nihil potuit antequam esset. D Ita sequitur. M Non ergo potuit esse antequam esset. D Et ego dico: Si non potuit esse: impossibile fuit ut esset aliquando. M Et possibile et impossibile erat antequam esset: et quidem in cuius potestate non erat ut esset erat impossibile: sed deo in cuius potestate erat ut fieret possibile erat. Quia ergo deus mundum facere poterat prius quam fieret: ideo est mundus: non quia ipse mundus prius potuit esset. D Rationi non possum contradicere: sed usus loquendi non consentit. M Non est mirum: Multa namque in communi locutione dicuntur improprie: sed tamen oportet medullam veritatis inquirere: necesse est improprietatem perturbantem quantum res expetit et possibile est secernere. Ex qua improprietate loquendi fit ut sepissime dicamus rem posse: non quod illa possit: sed quoniam alia res potest: et rem que potest non posse: quoniam alia res non potest: ut si dico: liber potest a me scribi: utique liber nihil potest: sed ego possum scribere librum: Et cum dicimus: iste non potest vinci ab illo: non aliud intelligimus quam ille non potest vincere istum. Hinc est quod dicimus deum non posse aliquid sibi adversum aut perversum: quoniam sic est potens in beatitudine et iusticia: imo quoniam beatitudo et iusticia non sunt in illo diversa sed unum bonum: sic est omnipotens in simplici bono: ut nulla res possit quod noceat summo bono: Ideo non potest corrumpi vel mentiri. Ita ergo quicquid non est: antequam est sua potestate esse non potest: sed si potest alia res facere ut sit: hoc modo aliena potestate potest esse. Quibus autem pluribus modis dividi possit potentia vel impotentia: hoc tamen nunc tibi sufficiat: quia multa dicuntur posse non sua sed aliena potestate: et multa non posse non sua sed aliena impotentia. De propria igitur potestate loquor cum quero de angelo quem novum posuimus fieri: et hactenus iam esse: factum iam: et aptus iam sit ad habendam voluntatem: sed nihil adhuc velit an ipse possit per se velle aliquid: et de ipsa mihi responde. D Si iam sit: aptus est ad voluntatem ut nihil illi aliud desit quam velle: non video cur per se non possit. Quicumque enim aptus est ad videndum et clausis oculis in luce positus nihil videt: potest tamen videre per se: quare ergo non volens simpliciter non velit per se: sicut non videns potest per se videre? M Quia ille non videns habet visum et voluntatem qua potest movere visum: nos vero de illo qui nullam habet voluntatem loquimur. Quare responde mihi si quis res seipsam movet de non velle ad velle: ut sic ipsa se velit movere? D Si dixero

q2 moueat nō volēs: ꝯsequēs erit vt non a se ſ ab alio moueat: nisi forte si quis subito claudit oculos ad ictum venientē: aut si cogit̄ q̄s aliquo incō modo vt velit qđ prius non volebat: Nescio enim tūc prius se velit mouere ad hanc volūtatē. M Nullꝰ cogit̄ vel timore vel sensu alicuꝰ incōmodi: nec attrahit̄ amore alicuiꝰ cōmodi ad volendū aliquid: nisi q̄ prius habet naturalē volūtatē vitandi incōmodū aut habendi cōmodū: q̄ volūtate se mouet ad alias volūtates. D Negare nequeo. M Dic q̄ q2 quicq̄d se mouet ad volendū: prius se vult ita mouere. D Ita est. M Qđ ergo nihil vult: nullo mō potest se mouere ad volendum. D Nō possum cōtradicere. M Restat igit̄ vt ille angelꝰ qui iā aptus factus est ad habendā voluntatē: sed tamē nihil vult: nō possit habere primā volūtatē a se. D Necesse est fateri me: q2 nihil potest p se velle q̄ nihil vult. M Beatus aūt nō pōt esse: si nō vult beatitudinē. Dico aūt nūc beatitudinē: non beatitudinē cū iusticia: sed quā volūt omnes etiam iniusti. Omnes quippe volunt bene sibi esse: Excepto nāq3 hoc ꝙ oīs natura bona diuidit̄ ī duo bona: ⁊ duo his cōtraria mala vsu dicunt̄: vnum bonū ⁊ qđ dicit̄ iusticia: cui cōtrariū malū iniusticia: iniusticia alterū bonū est qđ mihi videt̄ posse dici cōmodum: ⁊ huic malū opponit̄ incōmodum. Sed iusticiā quidē nō omnes volūt neq3 omnes fugiūt iniusticiā: cōmodum xo non solū oīs rationalis natura: sed ⁊ omē qđ sentire pōt vult ⁊ vitat incōmodū. Nam nullꝰ vult nisi quod aliquo mō putat sibi cōmodum. Hoc igit̄ modo bene sibi esse omnes volūt: ⁊ male sibi esse nolunt. De hac beatitudine nunc dico: quia nullus potest esse beatus q̄ non vult beatitudinē. Nullus nāq3 beatus potest esse: aut habēdo quod nō vult: aut non habendo quod vult. D Non est negandū. M Nec beatus esse potest qui non vult iusticiam. D Nec hoc minus concedendum.

Q accepta sola voluntate beatitudinis: nec aliud posset velle: nec illam non velle: ⁊ quicquid vellet nō esset iusta vel iniusta voluntas: Capi. XIII. Ma.

Dicamus q̄ deū illi dare primū solā beatitudinis voluntatē: ⁊ videamus an idcirco quia accepit aliquā voluntatē: iā se possit ipse mouere ad volendū aliud q̄3 qđ accepit velle. D Prosequere qđ incepisti: ego em̄ paratus sū3 intelligere. M Constat quia nondum aliud vult q̄3 beatitudinē: quia non aliud accepit velle. D Unde est? M Quero q̄ a te: an possit se mouere ad aliud volendū? D Nequeo videre quō se moueat ad volēdum aliud q̄3 beatitudinē: q2 aliud non vult. Nam si vult se mouere ad aliud volendum: vult vtiq3 aliud. M Sicut q̄ nulla volūtate adhuc data nihil poterat p se velle: ita sola volūtate beatitudinis accepta nullā aliam a se potest habere volūtatē. D Ita est. M Nonne si putat prodesse aliq̄d ad adipiscēdū beatitudinē: pōt se mouere ad volēdū illud. D Dubito q̄d respondeā: nā si nō pōt: nō video ꝙ velit beatitudinē q̄ non potest velle quo se adipisci posse beatitudinē putat. Si xo potest: nō intelligo quō nō possit velle aliud. M Qui vult aliud nō propter rem quā videt̄ velle: sed propter aliud: q̄d proprie iudicādus est velle: an illud quod dicit̄ velle: an illud propt̄ qđ vult? D Illud itaq3 propter qđ vult videtur velle. M Qui q̄ vult aliq̄d propt̄ beatitudinē: nō aliđ vult q̄3 beatitudinē: quare pōt ⁊ qđ putat prodesse ad beatitudinē ⁊ solā btitudinē velle. D Satis ē planū. M Quero adhuc an accepta hac

sola volũtate: possit non velle beatitudinem? D Non potest vtrũ q simul & velle & non velle. M Verũ est. Sed non hoc quõ: sed quero an possit deserere hanc volũtatem & mouere se de velle ad non velle beatitudinẽ. D Siquidẽ hoc facit no lens: nõ ipse facit: si vo volens aliud vult q beatitudinẽ: s nõ vult aliud. Quare manifestũ puto: quia nullatenus potest p se nõ velle ad qd solũ accepit velle. M Bñ intelligis. Sed responde mihi adhuc si nõ põt non velle beatitudinẽ: quãto maiorẽ eam intelliget qui nihil nisi beatitudinẽ vult: & non potest nisi velle beatitudinẽ? D Si nõ tanto magis vellet beatitudinẽ quãto meliorẽ ac maiorẽ illã putaret: aut oĩno n vellet beatitudinẽ: aut vellet aliud propter qd meliorẽ nollet. Sed dicam⁹: q illã vult & nõ aliud. M Vult ergo esse beat⁹: quãto altius hoc esse posse cognscit? D Proculdubio vult. M Ergo vult siĩis esse deo. D Nihil aptius. M Quid tibi videt: an esset iusta voluntas si hoc mõ siĩis vellet esse deo? D Nec iustã volo dicere: quia vellet qd nõ cõueniret: nec iniustã: q ex necessitate vellet. M At eum qui vult beatitudinẽ solã: cõmoda tñ velle posuimus. Si ergo ille qui nihil vellet nisi cõmoda: nõ posset habere maiora & veriora: vellet ne minora quibuscũq vti posset? D Immo nõ posset nec vellet quelibet infima si maiora non posset. M Nõne cũ vellet cõmoda infima & ĩmũda quibus irrationabilia aĩalia delectant: esset eadem volũtas iniũsta & vituperabilis? D Quomõ iniusta aut rephendenda volũtas esset: q vellet qd nõ posse velle accepisset? M Voluntatẽ tamẽ ipsam siue cum vult summa cõmoda: siue cũ vult infima constat esse opus & donũ dei: sicut est vita aut sensibilitas: aut nõ esse ĩ eo iusticiã siue iniusticiã. D Non est dubium. M Ergo inquãtum essentia ẽ bonũ: aliqd est: quãtũ vo ad iusticiã ptinet siue iniusticiã nec bona nec mala est. D Nihil clarius. M Sed non debet esse beatus si nõ habet iustam volũtatem: immo nõ põt pfecte nec laudabiliter esse beatus qui vult qd nec põt nec debet esse. D Multũ patet.

Q similiter sit: si sola accepta voluntas rectitudinis & iccirco vtrãq volũtatem accepit simul et vt iustus: et vt beat⁹ esset: Ca. XIIII.

Consideremus ergo de iusticie c volũtate: Si dareẗ eidẽ angelo velle solũ: qd eum velle cõueniret: an posset aliũd velle: aut si nõ posset nõ velle p se qd accepisset velle. D Oĩno qd vidimus in voluntate beatitudinis: necesse est ĩ hac quoq volũtate euenire. M Ergo nec iustam nec iniustã haberet volũtatẽ. Sicut em̃ ibi non esset volũtas iniusta si vellet incõuenientia: nõ idcirco esset iusta voluntas: quoniã sic hoc accepisset vt nõ posset aliter velle. Quoniã ergo nec solũmodo volendo beatitudinẽ: nec solũmõ volẽdo qd conuenit cum ex necessitate sic velit: iustus vl' iniustus potest appellari: nec potest nec debet esse beatus nisi velit: & nisi iuste velit necesse est vt sic faciat deus vtranq voluntatẽ in illo cõuenire: vt & beatus esse velit quatenus addita iusticia sic temperet volũtatem beatitudinis vt & resecet voluntatis excessum: & excedendi nõ amputet potestatẽ: vt cum p hoc qd volet beatus esse modũ possit excedere: p hoc qd iuste volet nõ volet excedere: & sic iustã habens beatitudinis voluntatẽ possit & debeat esse beat⁹: qui nõ volendo quod nõ debet velle: cum tamẽ possit mereaẗ: vt quod velle non debet nunq velle possit: & semp tenẽdo iusticiã p moderatã volũtatẽ nullo mõ indigeat: aut si deseruerit iusticiã p ĩmoderatã volũtatẽ

omnino indigeat. D Nihil conueniētius cogitari pōt. M Memento quia cū superius cōsiderabamus solam beatitudinis volūtatem sine hac meta quā addidimus: vt sb deo se coerceat: dicebamus in ea non esse iusticiam vel iniusticiā quicquid vellet. D Bene memini. M An putas aliquid esse quod additū eidem voluntati temperet illam: ne plus velit ꝙ velle oportet et expedit? D Nullus intelligens nihil hoc esse putabit. M Hoc satis credo animaduertis nō aliud esse ꝙ iusticiam. D Nihil aliud cogitari potest. M Certum est igitur iusticiam esse aliquid.

Qꝫ iusticia sit aliquid: Capitulū. XV.

D Immo valde aliqiud bonum. M Anteꝙ acciperet iusticiam hanc: voluntas illa debebat velle ꝛ non velle ꝭm iusticiaꝫ? D Non debebat: quod ideo non debebat: quia nō acceperat. M Postꝙ autē non accepit: non dubitas debere nisi aliqua violentia amittat? D Semp eam huic debito alligatā puto: siue teneat quod accepit: siue sponte deserat. M Recte asseris: Sed quid si volūtas eadem iusticiā tam vtiliter: ꝛ tam sapienter additam sibi: nulla indigentia ꝛ nulla violentia cogente deserat vtendo sponte sua potestate: id est plus volendo ꝙ debeat. An remanebit aliquid aliud cum ipsa voluntate ꝙ qꝺ prius cōsiderabamus ante additamentū iusticie? Quoniā nihil aliud est additum ꝙ iusticia: separata iusticia nihil aliud certū est remanere ꝙ qꝺ prius erat: nisi quia debitricem fecit eam accepta iusticia: ꝛ quasi quedam pulchra vestigia sui reliquit derelicta eadē iusticia. Eo eñ ipō quo debitrix iusticie pmanet: mōstrat honestate iusticie fuisse decorata. Sed ꝛ hoc satis iustum est: vt qꝺ semel accepit iusticiā: seruare eā semp debeat nisi violenter amiserit. Et certe multum dignior natura probatꝰ: que vel aliqn habuisse: ꝛ semp debere vt habeat tam honestū bonum conuincitꝰ: ꝙ quia hocipsum non habere nec debere aliquando cognoscitꝰ. M Bene consideras: sed adde huic tue sententie: quia quāto natura que hic habuit qꝺ debet: monstratꝰ laudabilior: tanto psona que nō habet quod debet conuincitꝰ vitupabilior. D Vehemēter assentio. M Discerne mihi bene quid ibi monstrat naturam laudabilem: ꝛ quid faciat psonam vituperabilē. D Habuisse vel debere monstrat naturalē dignitatem: ꝛ non habere facit psonalem inhonestatē. Habere enim factum est ab eo qui dedit: non habere factum ab ipso qui deseruit: Ideo nāꝙ debet quia accepit: ideo ꝺo non habet quia deseruit. M Non ergo reꝑhendas in ipsa voluntate que non stetit ī iusticia debere iusticiā: sed nō habere iusticiam. D Omnino nihil aliud ibi reprehendo ꝙ absentiam iusticie siue nō habere iusticiā: nā sicut iam dixi: habere decorat: nō habere vero deturpat: ꝛ quo magis illud decet: eo magis istud dedecet: immo non ob aliud voluntatē illam deturpat ex ꝓpria culpa non habere: ꝙ qꝛ illā decorat ex bonitate dantis habere debere. M Nōne iā volūtatem ipsam q̄ nō habet iusticiam quā debet habere: indicas iniustā ꝛ in illa esse iniusticiam? D Quis non ita iudicet. M Si nō esset iniusta: nec esset in illa iniusticia: puto quia nihil in ea reꝑhenderes. D Nihil oīno. M Ergo nihil aliud ī illa reꝑhendis ꝙ iniusticiā: ꝛ quia iniusta est. D Nō possum aliud quicꝙ in ea reꝑhendere. M Si ergo nihil aliud ibi reꝑhendis ꝙ absentiam iusticie: ꝛ illā non habere iusticiam: sicut pauloante dixisti: ꝛ iterum verū est quia nihil aliud reprehēdis in ea ꝙ ī illa esse iiusticiā: siue illam esse iniustā: palam est: quia nō aliud in illa est iniusticia: aut esse in-

iustā ꝙ absentia iusticie: aut non habere iusticiā. D Nullo mō possunt hec esse diuersa. M Sicut igit̄ absentia iusticie ⁊ nō habere iusticiā nullā essentiam habent: ita iniusticia et esse iniustū nullum habēt esse: ⁊ idcirco nō est aliq̄d sed nihil. D Non est cōsequētius aliquid. M Memēto etiā iam constare: q₂ recedēte iusticia excepto debito iusticie nihil aliud ibi remansit ꝙ qđ habebat ante susceptam iusticiā. D Cōstat vtiq₃. M Ac iniusta nō erat: nec ĩiusticiā habebat anteꝙ haberet iusticiā? D Nō. M Ergo aut recedēte iniusticia: non est in illa iniusticia nec ē iniusta: aut nihil ē iniusticia vel esse iniustū. D Nō pōt videri aliqđ magis necessariū. M At iniusticiā illā habere ⁊ esse iniustam post desertam iusticiā concessisti. D Immo nō possum nō videre. M Nihil igit̄ est iniusticia vel esse iniustū. D Credentē me fecisti scire qđ nesciens credebā.

Q₂ iniusticia non sit nisi absentia debite iusticie: Capi. XVI. Ma.

Estimo etiam te cognoscere iā ꝙ cum iniusticia nō sit aliud ꝙ absentia iusticie: nec iniustum esse aliud ꝙ nō habere iusticiā: cur nō ante datā sed post derelictam iusticiam eadem absentia iusticie vocet̄ ĩiusticia: ⁊ nō habere iusticiā sit iniustū esse: ⁊ sit vtrūq₃ rep̄hensibile: nō eñ ꝑpter aliud nisi q₂ nō dedecet abesse iusticiam nisi vbi debet esse. Sicut eñ virū qui nondū debet habere barbam non dedecet non habere: cum vo iam debet habere: indecorum est non habere: Ita naturam que non debet habere iusticiā nō deformat non habere: illā vo que habere debet: dehonestat non habere: ⁊ quanto magis debet habere: virilē ostendit naturā: tanto magis nō habere fedat virilē figurā. D Sufficienter video iniusticiā nō esse nisi absentiā iusticie vbi debet esse iusticia. M Cum posuimus solā voluntatem beatitudinis p̄fato angelo dari: vidimus eū nihil potuisse velle aliud. D Aperte vidim⁹ qđ dicis.

Cur desertor angelus nō possit redire ad iusticiam. Capi. XVII. Ma.

At modo derelicta iusticia et remanente illa solū volūtate q̄ prius fuerat beatitudinis: pōt idē desertor ad voluntatē iusticie redire ꝑ se ad quā nō potuit ante ꝙ daret̄ venire? D Sed mō multo minus. Tunc eñ cōditiōe nature nō poterat hr̄e: nunc vo merito quoq₃ culpe non debet habere. M Nullo ꝗ mō potest hr̄e iusticiā a se cū nō habet iusticiā: quia nec anteꝙ eā accepit nec postꝙ eam deserit. D Non debet aliquid habere a se. M Nōne aliquo mō vel cum ipse haberet potuit ipse sibi dare iusticiā? D Quomō potuisset? M Plurib⁹ modis dicimus facere. Dicimus eñ facere aliq̄d cū esse facim⁹ rem: ⁊ cū facere possim⁹ vt nō sit ⁊ nō facim⁹. Hoc itaq₃ modo potuit ip̄e sibi dare iusticiā: q₂ potuit sibi auferre eam ⁊ potuit nō auferre: quō ille qui stetit ĩ veritate in qua fact⁹ est nō fecit cū potuit vt eā nō haberet: ⁊ ita eā ip̄e sibi dedit: ⁊ totū h̄ a deo accepit: Ab eo enim acceperunt ambo habere et posse tenere ⁊ posse deserere. Hoc vltimū ideo deus dedit vt possent sibi dare aliquo mō iusticiā. Si eñ nullo modo eam sibi possent auferre: nullo modo possent sibi dare. Qui ergo h̄ modo sibi dedit eam: h̄ ip̄m a deo accepit vt sibi eam daret.

Quō malus angel⁹ se fecit iniustū ⁊ bonus se iustū: et ꝙ mal⁹ sic debet deo gratias ꝓ bonis q̄ accepit ⁊ deseruit: sicut bonus q̄ seruauit accepta: Ca. XVIII. D

v Ideo quia non auferẽdo potuerũt sibi dare iusticiam: sed alter sibi dedit: alter sibi abstulit. M Vides ergo deo parẽ eos debere gratiã q̃tũ ad bonitatẽ ipi⁹: nec diabolũ ideo minus debere deo reddere quod dei est: quia sibi abstulit quod de⁹ dedit: et noluit accipere quod deus obtulit. D Video. M Semper igitur debet deo gratias agere malus angelus pro beatitudine quam sibi abstulit: sicut bonus pro ea quã sibi ipse dedit. D Verissimũ est. M Estimo: quia animaduertis deũ nullo mõ posse facere iniustũ nisi iniustũ nõ faciendo iustum cum possit. Nã ante acceptã iusticiã nullus est iustus vel iniustus: et nullus post acceptam iusticiam fit iniustus: nisi sponte deserta iusticia. Sic ergo bonus angelus fecit se iustũ: non auferendo sibi iusticiam cum potuit: ita deus malũ angelũ: angelũ facit iniustũ nõ reddendo ei iusticiã cum possit. D Facile cognoscitur.

Qz voluntas inquãtũ sit: bonũ est: et nulla res mala sit: Capi. XIX.

M r Videamus ad consideratione voluntatis: et reminiscamur qd consideraiuim⁹ voluntatẽ scz beatitudinis quicq̃d velit nõ esse malũ: sed esse bonũ aliquod anteq̃ accipiat iusticiã. Unde cõsequitur: quia cum deserit acceptã iusticiã: si eadez essentia est que prius erat bonũ aliquod q̃tũ ad hoc qd est: q̃tũ vero ad hoc quia iusticia non est: in illa que fuit dicitur mala et iniusta. Nã si velle deo similẽ esse: malũ esset: fili⁹ dei nõ vellet similis esse patri: aut si velle q̃slibet infimas voluptates esset malũ: mala diceretur voluntas brutorũ animaliũ. Sed nec voluntas filij dei est mala: quia est iusta: nec voluñtas irrationalis mala dicitur: quia non est iniusta. Unde sequitur nullã voluntatẽ eẽ malũ sed esse bonũ inquãtũ est: quia opus dei est: nec nisi inquãtũ est iniusta malã esse: et qm nulla res mala dicitur nisi mala voluntas: aut propter malã voluntatẽ: vt mal⁹ hõ: et mala actio: nihil est aptius q̃ nullam rem esse malã: nec aliud esse malũ q̃ absentiã iusticie derelicte in voluntate: aut in aliqua re propter malã voluntatem.

Quõ deus faciat malas volũtates et actiones: et quõ accipiãtur ab eo: Ca. XX.

D s Sic tua disputatio veris et necessarijs aptisq̃ ratiõib⁹ cõcatenatur vt nulla rõne qd dicis: dissolui posse videam: nisi quia video aliud cõsequi: qd nec dici debere credo: nec quõ non sint: si vera sũt que dicis nõ video. Nam si velle esse similem deo non nihil nec malũ: sed quoddã bonum est: non nisi ab eo a quo est omne bonũ qd est: haberi potuit. Si ergo angel⁹ nõ habuit qd nõ accepit: qd habuit ab illo accepit a q̃ habuit. Quid aũt ab illo accepit qd ille nõ dedit? Quare si habuit velle esse silez deo: iõ habuit: quia de⁹ dedit. M Quid mirũ si queadmodũ dicitur inducere in temptationẽ quando non liberat de ea: ita fatemur eũ dare volũtatẽ malã nõ prohibẽdo eã cũ potest: presertim cum potestas volẽdi quelibet nõ nisi ab illo sit. D Hoc modo non videtur esse incõueniens. M Si ergo datio nõ est sine acceptione: queadmodũ non inusitate dicitur dare: et q̃ sponte cõcedit: et q̃ non approbãdo permittit: ita nõ incõgrue accipere dicitur: et qui cõcessa suscipit: et q̃ illicita presumit. D Nec incongruũ nec inusitatũ mihi videtur quod dicis. M Quid q̃ dicimus cõtra veritatẽ si dicim⁹: cũ diabol⁹ voluit qd non debuit: hoc illũ et a deo accepisse: quia de⁹ permisit: et nõ accepisse: quia ille nõ consensit. D Nihil hoc repugnare videtur veritati. M Cũ igitur diabolus cõuertit voluntatẽ ad qd non debuit: et ipsum velle et ipsa conuersio fuit aliq̃d: et tamẽ non nisi a deo et

de dī volūtate aliq̄d habuit: qm̄ nec velle aliq̄d: nec mouere potuit volūtatē nisi illo pmittēte q̄ fec̄ oēs naturas sb̄stātiales ꝛ accidētales: vniūsales ꝛ idiuiduales. Jn q̄ꝫtū em̄ volūtas ꝛ cōuersio siue motus volūtatis est aliq̄d: bonū est ꝛ dei est. Jn q̄ntū vero iusticia caret sine q̄ eē nō debet: nō simpliciter malū: ꝫ aliq̄d malum est: ꝛ qđ malū est nō dei ꝫ volētis siue mouētis voluntatē est. Simplex q̄ppe malū est iniusticia: qm̄ non est aliud q̄ꝫ malū qđ nihil est. Aliud vero malū est natura in q̄ est iīusticia: qꝛ est aliq̄d ꝛ aliud q̄ꝫ iniusticia que malū ꝛ nihil est. Quare qđ aliq̄d ē a deo fit ꝛ dei ē: qđ vero nihil est: id est malū ab iniusto fit ꝛ ei⁹ est. D Qđ quidē deus naturas rerū oīm faciat fatendū est. Qđ vero singl'as actiōes puersaꝝ voluntatū velut ipsum prauū motū volūtat' q̄ ipa mala volūtas se mouet faciat q̄s cōcedat? M Quid miꝝ si dicim⁹ deū facere singulas actōes q̄ fiunt mala volūtate: cū fatemur eum facere singulas sb̄as q̄ fiūt in iusta volūtate ꝛ in honesta actiōe. D Nō habeo q̄d cōtra dicā: q̄ppe nec negare possū vere aliud eē q̄ꝫlibet actionē: nec fateri volo ñ fieri a deo qđ vere aliq̄ꝫ habet eēntiā. Neq̄ꝫ ista tua rō vllo mō accusat deū: aut excusat diabolum: sed oīno deū excusat ꝛ diabolū accusat. Sꝫ vellē scire vtrū idem desertoꝛ angelus ista de se pꝛesciuerit.

Qꝛ mal⁹ angel⁹ non potuit pꝛescire se casurum esse: Capl'm XXI. M.

Cum q̄ris vtꝝ ille angel⁹ qui nō stetit in veritate p̄sciuerit se esse casuꝝ: discernēdum est de q̄ scīa dicas. Nam si de illa sciētia q̄rit' q̄ nō nisi cū certa ratiōe aliq̄d intelligit': oīno rñdeo non posse scire qđ pōt nō esse. Qđ em̄ nō esse pōt: neq̄ꝫ eē certa pōt colligi rōne. Quapꝛopter cōstat illū nullatenus potuisse p̄scire casū suū quē necesse ꝫ erat futuꝝ. Ponamus em̄ nō fuisse futurū casum illū: an itaq̄ꝫ putas p̄sciri potuisse si futur⁹ nō erat? D Videt' nō posse p̄sciri qđ pōt futuꝝ nō esse: nec posse nō esse futuꝝ: qđ p̄scitur. Sꝫ reminiscoꝛ nūc illi⁹ famosissime q̄stionis de p̄sciētia diuīa: et libero arbitrio: Quis em̄ tāta auctoritate asserat' ꝛ tanta teneat' vtilitate: ꝛ nullaten⁹ ꝑpter hūanā rōnem dubitandū sit diuinā p̄scientiā ꝛ liberuꝫ arbitriū sibi īuicē ꝯsentire: tm̄ q̄ꝫtum ad rōnis ꝯsideratiōnē q̄ videtur spectat: insociabiliter videntur dissentire: vñ videm⁹ in hac q̄stione nōnullos sic in vnā ptē vꝛgentes vt alterā oīs deserāt vnda infidelitat' sue sb̄mergēte perire: multos xͦo velut cōtrarijs vētis hincinde cōtra inuicē sustētando quassantib⁹ pclitari. Cū ꝫ diuīaꝫ cōstet p̄scientiā eē oīm q̄ fiunt libero arbitrio nec aliud horum sit ex necessitate: nihilomin⁹ videt' posse nō esse futuꝝ qđ pꝛescitur. M Breuiter īterim rñdebo. Pꝛescientia dei nō ꝓpꝛie dicit' p̄scientia. Cui em̄ oīa sp̄ sunt pꝛesentia: nō habet futuroꝝ p̄scientiā ꝫ p̄sentiū sciētiam. Cum ergo alia sit ratio de pꝛescientia future q̄ꝫ de pꝛesentis rei sciētia: nō est necesse diuinā p̄scientiā ꝛ illam de q̄ querim⁹ eandem habere ꝯsequentiam. D Assentio. M Redamus ad illā que erat in manibus questionem. D Placet quod dicis. Sed eo pacto vt cū de illa cuius mētionē fecimus quesiero: mihi respōdere quod inde deus tibi dignabit' ostendere non renuas. Valde namq̄ꝫ necessaria est eius solutio si iā ab aliq̄ facta est aut si fiat: fateoꝛ em̄ non deū alicubi excepta diuina auctoꝛitate cui indubitāter credo me legisse rationē: que mihi sufficeret ad eiusdē solutiōis intellectū. M Cum ad illā veniemus si forte venerimus: erit sicut de⁹ dabit. Nūc aūt qm̄ supꝛaposita rōne patet apo

statam angelū nō potuisse pscire ruinā suā ea psciētia quā rei necessitas sequit: accipe adhuc aliā rōnē que nō solū pscientia: sz τ estimatiōe aut q̄libet suspitiōe suū eū psensisse casū excludit. D Hoc accepto. M Si adhuc in bona volūtate stans p̄sciebat se casurū: aut volebat vt ita fieret: aut nolebat. D Unū hoꝝ necesse est verū esse. M Sz si cum psciētia volūtatē habebat aliqñ cadendi: iā ipsa mala volūtate ceciderat. D Patet qd dicis. M Nō itaqz volendo cadere prius sciuit se casurū: q̄ caderet. D Nō pōt aliud obijci cōclusioni tue. M Ac si p̄sciebat se casuꝝ τ nolebat: tm̄ miser erat dolendo: q̄tū magꝰ stare volebat: τ q̄ erat iustior: eo debebat esse felicior. D Negari nō pōt. M Ac tāto iustior erat: q̄to magꝰ volebat stare: τ q̄ erat iustior: eo debebat esset felicior. D Nō pōt negari. M Ergo si nolēdo presciebat se casuꝝ: tāto erāt miserior q̄to debebat eē felicior: qd nō ꝯuenit. D Ita quidē conseq̄ negare neq̄o. Sz hoc sepe nō solū sine incōueniētia sed τ laudabiliter τ supna gratia fieri cognoscit: mlˀtotiēs em̄ vt pauca de incōmodis iustoꝝ cōmemorē: q̄to quis iustior est: tāto maiore doloris cōpassione de aleno casu afficit Sepe em̄ eū q̄ maiorē habet in iusticia cōstantiā: videmꝰ ab iniustis maiorem pati psecutiōis instantiā. M Nō est eadē rō in hoībꝰ τ in illo angelo. Hominis em̄ natura ꝓpt pctm̄ primi parētis iam innūerabiliū icōmodoꝝ facta ē passibilis: ex q̄ passibilitate multis modis gratia nobis operat incorruptibilitatē: Ille xo adhuc nullo pctō p̄cedente alicuius mali nō inuenerat passionē. D Satisfecisti obiectioni mee. Patet em̄ q̄ h̄ ipsa rō sicut separat ab ipso malo angelo sui casus psciētiā: ita nihilominus omnē segregat opinionem. M Est τ aliud qd mihi satis videt ostendere nullo mō eū suā ante putauisse futurā p̄uaricationē. Nēpe vt coactā putauisset aut spontaneam: sed nec nullatenus erat vñ se aliquādo cogi suspicaret: nec q̄diu voluit ī veritate pseuerare: vllo mō putare potuit se sola volūtate illam desertuꝝ. Supra nāqz iā monstratum est eū q̄diu rectā voluntatē habuit in hac ipa volūtate voluisse pseuerare. Quapropter volēdo tenere perseueranter qd tenebat: nullo mō video vnde potuisset vel suspicari nulla alia accedēte cā: sola se illud desertuꝝ voluntate. Non nego illum sciuisse q꞉ posset mutare volūtatē quā tenebat: sz dico illū nō potuisse putare: q꞉ aliqñ omni alia cessante cā sponte mutaret voluntatē quā pseueranter tenere volebat. D Qui diligēter ītelligit qd dicis: patenter videt q꞉ nullo mō scire vł putare potuit angelꝰ malꝰ se factuꝝ qd malefecit.

Q sciuit se nō debere velle hoc qd volendo peccauit: τ debere puniri si peccaret: Capitulum XXII.

Sed τ hoc volo vt pariter ostēdas si sciuit se nō debere velle qd p̄uaricādo voluit. M In h̄ dubitare nō debes si supra dicta cōsideras. Si em̄ nescisset se nō debere velle quod iniuste voluit: ignorasset se debere volūtatē tenere quā deseruit. Quapropter nec iustꝰ esset tenendo: nec iniustus deserēdo iusticiā quā nescisset: īmo nec poterat ñ velle plus q̄ habebat: si nesciebat se debere esse ꝯtentū eo qd acceperat. Deniqz q꞉ ita ratiōal erat: vt nulla re ꝓhiberet vti rōne: nō ignorabat q̄d deberet vel nō deberet velle. D Rationē tuam nō video posse infirmari: sed tñ inde mihi videt quedā oriri q̄stio. Si em̄ sciebat se nō debere deserere qd accepat: vtiqz sciebat nihilominus se debere puniri si dese-

reret: Quomodo igitur sponte potuit velle vnde miser esset: qui acceperat inseparabiliter velle vnde btūs esset?

Q non debuit scire: quia si peccaret puniretur: Capitulum XXIII. M.

Sicut certū ē qz debere se puniri si peccaret ignorare nō potuit: ita qz puniret̄ si peccaret scire nō debuit. D Quō hoc ignorauit si ita rōnalis erat vt ei⁹ rōnalitas nō īpediret̄ veritatē cognoscere: sicut sepe nr̄a impedit̄ regnāte corruptibili corpore? M Quia rōnalis erat: potuit intelligere qz iuste si peccaret puniret̄. Sed qm̄ iudicia dei multa et īuestigabiles vie ei⁹: nequiit cōphēdere an de⁹ faceret qd̄ iuste facere posset. Sz et si qs dicat qz nullaten⁹ credere potuit deū creaturā suā ꝓpt̄ ei⁹ culpā dānaturū quā tāta sua bonitate fecerat: ꝑsertim cū nullū exēplū iusticie vlciscētis iniusticiam p̄cessisset: et certus esset nūerum in q̄ facturi erant q̄ deo frui deberēt tāta sapiētia esse ꝯstitutū: vt sicū nihil habebat sup̄fluū: ita si minueret̄: imꝑfect⁹ esset: nec tā p̄claꝝ opus dei ex aliq̄ pte permansurū imꝑfectum: nec vlla ratiōe scire posset si hō iam factus erat: deū humanam naturam ꝓ angelica: aut angelicā ꝓ humana si caderet substituturū: ꝫ potius vnā quamqꝫ in id ad quod facta erat ꝓ se nō pro alia restitutā: aut si factus nōdū hō erat: multo minus putare posset ad substitutionē alteri⁹ nature illū esse faciendū. Si inqꝫ aliquis hoc dicat: q̄ incōuenientia inest? Sz redeam⁹ ad hoc qd̄ dixerā: illum scꝫ hāc nō debuisse hr̄e scientiā. Si em̄ sciuisset nō posset volens et habens btītudinē spōte velle: vnde miser esset q̄re nō esset iustus nō volēdo qd̄ nō deberet: qm̄ nō posset velle. Sed et hac rōne cōsidera vtrū scire qd̄ q̄ris debuerit: nam si scisset aut peccasset: aut nō? D Vnū hoꝝ esset. M Si p̄renisa tanta pena nulla indigētia et nulla re cogente peccasset: tanto magis puniendus esset. D Ita est. M Nō ergo hec p̄scientia illi expediebat. D Vere peccaturo nō expediebat prescire penā. M Qz si nō peccasset: aut sola bona volūtate nō peccasset aut timore pene. D Nihil aliud dici pōt. M Sz qm̄ nō cauisset peccatū solo amore iusticie: ipso opere mōstrauit. D Nō est dubiū. M Si vero timore cauisset nō esset iustus. D Palaꝫ est nullo modo eū debuisse scire indictaꝫ sibi penā suū secuturā peccatū: Sz qm̄ eum angelū qui stetit et euꝫ q̄ nō stetit ī veritate: pari scientia ꝓditos in prima cōditiōe credim⁹: nō video cur illi negata sit scientia ista cui tam tenax erat bona volūtas vt sufficeret ad cauendū peccatū. M Non tñ posset nec deberet ꝯtēnere penā quā ꝑscisset. D Sic videt̄. M Sic̄ ergo solus amor iusticie: ita solū odiuꝫ pene sufficeret ad nō peccandū. D Nihil planius: M Duas igit̄ habuisset cās ñ peccādi: vnā honestā et vtilē: alterā inhonestam et inutilē. i. amorē iusticie et odium pene. Nā nō satis est honestum solo odio pene nō peccare: et ad non peccandū inutile est odiū pene vbi solus amor iusticie sufficit. D Non est qd̄ possim obijcere. M Quid ḡ? Nōne multo nitidius placet ei⁹ ꝑseuerantia: cū illa sola ꝑseuerādi causa videt̄ in illo q̄ vtilis est et honesta qz spōtanea: q̄ꝫ si simul sese illa ondéret que ītutilis et inhonesta: quia necessaria intelligitur?

Q etiam bonus angelus hoc scire non debuit: Capitulum XXIIII. D.

Sic patet qd̄ dicis: vt qd̄ paulo añ volebā eū sciuisse: nūc gaudeam eū nesciuisse: nisi qz nūc

eã dem eũ negare nõ possum⁹ hr̃e sciẽtiã quã ipo angeli exẽplo peccãt ignorare nõ põt. M Nõ nunc vterq₃ sc₃ bonus angelus ⁊ mal⁹ certus est qꝛ talẽ culpã talis sequit̃ pena: sicut scientia est ambob⁹ diuersa: ita est sciẽtie cã nõ eadẽ ⁊ finis dissimilis. Nã qd̾ ille scit ipo sui experimẽto: h̾ iste didicit solo alteri⁹ exemplo. S₃ ille illo mõ qꝛ ñ pseuerauit: iste alio mõ qꝛ pseuerauit. Quapropter sicut illi qm̃ vitupabiliter nõ pseuerauit sciẽtia sua est ad penam: sic isti qui laudabiliter pseuerauit scientia est ad gloriam. Si ergo ille dicitur hoc solo quia hanc habet scientiam: iam peccare non posse: satis patet: qa sicut gl'iosa est scia que ex laudabili pseuerãtia ẽ compata: sic ad gl'iam est ipotentia peccãdi: q̃ ex gl'iosa sciẽtia est nata. Queadmodũ g̃ malus angelus vituperãdus ẽ qꝛ nõ põt ad iusticiã redire: ita iste laudand⁹ est: qꝛ nõ põt abire. Sicut enĩ ille iam redire non põt qꝛ sola mala volũtate abijt: sic iste iã abire nõ p̃t: qꝛ sola bona volũtate pmãsit. Pala₃ igitur est: qꝛ sicut illi nõ posse recuperare: qd̾ deseruit est pena peccati: ita huic ñ posse deserere qd̾ tenuit est premiũ iusticie.

Qꝛ ille si etiã hoc solo dicit̃ iã nõ posse peccare qꝛ nũc habet sciam ex casu diaboli: tamen illi sit ad gloriam. Capitulum XXV. D.

Valde pulchra esset hui⁹ scie atq₃ ipotẽtie ista tua ɔtẽplatio si queadmodũ asseris: iõ bono angelo eadẽ sciã ⁊ ipotẽtia qꝛ pseuerauit: cõtigissent. Non enĩ eas adept⁹ esse videt̃ qꝛ ipe pseuerauit: ſ qꝛ desertor ñ pseuerauit. M Si ita est vt dicis: gaudere põt bon⁹ angel⁹ de casu apostate angeli: vtpote cui expediebat vt ille caderet: quoniam adeptus est hãc sciam q̃ nec peccare nec miser eẽ ampli⁹ possit: non qꝛ ipe bene meruit: ſ qꝛ ali⁹ male meruit: q̃ oĩa sunt nimia absurditate plena. D Quãto absurdius videtur: sic tu mõstras casum peccãtis angeli pfuisse stãti: tãto magis necessariũ ẽ: vt ostẽdas istũ nõ iõ adeptũ eẽ sciam de q̃ agit̃ qꝛ ille peccauit. M Nõ debes dicere iõ bonũ angelũ ad sciam pfecisse hãc qꝛ mal⁹ peccauit: ſ bonũ angelũ ideo pfecisse ad hãc scia₃ exẽplo cadẽtis: qꝛ ille peccauit. Si enĩ neuter peccasset: vtriq₃ daturus erat de⁹ eandẽ sciam merito pseuerãtie alio mõ sine alicui⁹ cadẽtis exẽplo. Null⁹ enĩ dicit deũ non alio mõ potuisse angelis suis hanc dare sciam. Cũ g̃ ille peccauit exẽplo ei⁹: istũ docuit q̃ doctur⁹ erat nõ impotentia quia alio modo non potuit: ſ maiore potentia qua de malo bonũ facere potuit: vt nec malũ inordinatũ in regno oĩpotẽtis sapiẽ pmaneret. D Placet mihi valde qd̾ dicis. M Patet itaq₃ si bonus angel⁹ h̾ solo iã peccare ñ posset qꝛ scit pctm̃ mali ãgeli penã secutã eẽ: qd̾ tñ h̾ ipotẽtia nõ illi eẽt ad minutionẽ laudis: ſ ad p̃miũ pˀuate iusticie. S₃ scis qꝛ supra claruit eũ iccirco peccare nõ posse: qm̃ merito pseuerãtie a deo puect⁹ est vt iã nõ videat qd plus velle q̃at. D Nihil excidit eoꝝ q̃ supra rõe inuestigante comperimus a memoria mea.

Qꝛ horremus audito nomine mali: et quid faciat opa q̃ videt̃ iniusticia facere: cũ ipsa ⁊ malum nihil sit. Capitulum XXVI.

Sed cũ oĩb⁹ q̃stiõib⁹ meis satisfeceris: illud adhuc expecto apiri: qd sit qd̾ horrem⁹ audito nomine mali: ⁊ quid faciat opera que iniusticia: que malum est: videtur facere: vt in raptore in libidinoso: cũ malũ nihil sit. M Breuit̃ tibi r̃ndebo. Malũ qd̾ ẽ iniusticia sp nihil est: malũ vero qd̾ ẽ incõmodi/

tas aliqñ sine dubio est nihil: vt cecitas: aliqñ est aliqd vt tristicia τ dolor. Et hãc icõmoditatẽ q̃ ẽ aliqd sp odio habem⁹. Cuꝫ itaq; audim⁹ nomen mali: nõ malũ qꝺ nihil est timemus: ꝫ malũ qꝺ aliqd ẽ qꝺ absentiã boni sequit᷑. Nã iniusticiã τ cecitatẽ q̃ malũ τ nihil sũt sequunt᷑ multa incõmoda q̃ malũ τ aliqd sunt: τ hec sũt q̃ horrem⁹ audito noĩe mali. Cũ aũt dicim⁹ q꞉ iiusticia facit rapinaꝫ aut cecitas facit hoĩem cadere in foueã: neq̃q̃ intelligendũ est ꝙ iiusticia aut cecitas faciãt aliqd: ꝫ si iusticia esset in volũtate τ visus i oculo: nec rapina fieret nec casus in foueaꝫ. Tale est cũ dicim⁹ absentia gubernaculi ĩpellit nauẽ in scopulos: aut absentia freni facit equũ discurrere: qꝺ nõ est aliud q̃ si gubernaculũ abest naui τ frenũ eq: q̃ si adessent nec vẽti nauẽ ĩpellerẽt nec equ⁹ discurreret. Sic nãq; gubernaclo nauis τ freno regit᷑ equ⁹: sic iusticia gubernat᷑ voluntas hominis τ visu pedes. D

Unde veniat malũ i angelum qui bonus erat: Capitulum XXVII. D

Sic mihi de malo q̃ est iniusticia satisfecisti: vt iã oẽs i corde meo q̃ de illo iesse solebãt q̃stiões sint deterse. De h̃ eñ malo q̃stio nasci videt᷑: qm̃ si esset aliq̃ essentia: esset a deo: a q̃ τ necesse est eẽ oẽ qꝺ aliqd est: τ impossibile est esse pctm̃ siue iiusticiã. De malo xo qꝺ est incõmoditas si aliqñ ẽ aliqd: nihil video recte fidei obuiare. Sꝫ ne tedeat te breuit᷑ rñdere fatue interrogatiõi mee: vt sciã q̃lit᷑ h̃ ipm̃ q̃rẽtib⁹ rñdeã: q̃ppe nõ sp facile est isipiẽti i sipiẽt᷑ q̃rẽti: sapiẽter rñdere. Quero igit᷑ vñ pmũ venit malũ qꝺ dr̃ iiusticia: siue pctm̃ in angelũ q̃ fact⁹ est iustus? M Dic tu mihi vñ venit nihil in aliqd. D Nihil nec venit nec recedit. M Cur ꝫ q̃ris vñ venit iiusticia q̃ nihil ẽ? D Quia qñ iusticia recedet inde vbi erat: dicimus accedere iniusticiã. M Dic ꝫ qꝺ magis ꝓprie τ apti⁹ dr̃: τ q̃re de abscessu iusticie. Siquidẽ sepe apta interrogatio expedit rñsionẽ τ inepta reddit impeditiorẽ. D Cur ꝫ recessit ab angulo iusto iusticia? M Si ꝓprie vis loq̃ nõ recessit ab eo: ꝫ ipe deseruit eã volẽdo qꝺ ñ debuit. D Cur deseruit eã? M Cũ dico q꞉ volẽdo qꝺ ñ debuit eã deseruit: aperte oñdo cur τ q̃ illam deseruit. Nã iõ illã deseruit q꞉ voluit qꝺ velle nõ debuit: τ h̃ mõ id volẽdo qꝺ ñ debuit illã deseruit. D Cur voluit qꝺ nõ debuit? M Nulla cã ꝓcessit hãc voluntatẽ nisi q꞉ velle potuit. D An iõ voluit q꞉ potuit? M Nõ q꞉ silr̃ potuit bon⁹ angel⁹ velle nec tñ voluit. Nã nul⁹ vlt qꝺ velle põt: iõ q꞉ pt sine alia cã: q̃uis nũq̃ velit si nõ pt. D Cur ꝫ voluit? M Nõ nisi q꞉ voluit. Nã h̃ volũtas nullã aliã hũit cãm q̃ ipelleret᷑ aliq̃ten⁹ aut attraheret᷑: ꝫ ipe sibi efficiẽs cã fuit si dici põt effect⁹.

Q᷑ ptãs volẽdi qꝺ nõ debuit: bona fuit sp τ ipm velle bonum q̃tum ad esse: Capitulum XXVIII. D

Si ptãs ipa volẽdi τ ipsum velle fuit aliqꝺ bonũ: fuit a deo. M Utrũq; fuit aliqd: τ ptãs quidẽ non nisi bonũ aliqd et spõtaneũ donũ dĩ: velle aũt scd̃m essentiã bonũ: ꝫ qm̃ nõ iuste: factũ est malũ: τ tñ a deo fuit a q̃ est oẽ qꝺ aliqd est. Nẽpe nõ solũ h̃ habet aliqs a deo qꝺ de⁹ spõte dat: ꝫ etiã qꝺ iniuste rapit dõ pmittẽte. Et sic dr̃ de⁹ facere qꝺ pmittit fieri: ita dr̃ dare qꝺ pmittit rapi. Qm̃ igit᷑ pmittẽte deo angel⁹ mal⁹ p rapinã vsus ẽ ptãte sa deo spõte data: a dõ habuit vti qꝺ ñ est aliꝺ q̃ ipm velle. Nõ est eñ aliꝺ velle q̃ vti ptãte volẽdi: sicut ideꝫ est loqui τ vti potestate loquendi.

Beati Anselmi dialogus de casu diaboli explicit.

Eiusdem beati Anselmi: liber pro insipiente incipit.

A Dubitanti vtrū sit: vel neganti q̄ sit aliqua talis natura q̄ nihil maius cogitari possit: cū esse illam huic dicit̄ p̄mo probari: quod ip̄e negās vel ambigēs de illa iam habeat eā ī intellectu: cū audiēs illā dici: id qd̄ dicit̄ ītelligit: deinde q2 qd̄ ītelligit: necesse est vt nō in solo intellectu: s; etiā in re sit. Et h̄ ita ꝓbat̄: q2 mai⁹ est esse in intellectu ꝛ in re q̄ȝ in solo intellectu: Et si illud in solo est in tellectu: maius illo erit q̄cq̄d etiam fuerit in re ac si maius oībus: minus erit aliq̄ ꝛ nō erit mai⁹ oībus: qd̄ vti q̄ȝ repugnat: Et iō necesse est vt maius oīb⁹: qd̄ est iā ꝓbatū: est in intellectu: nō in solo intellectu: s; in re sit: q̄m aliter maius oībus esse nō poterit. Respondeti forsitan pōt q̄ hoc iam eē dicit̄ in intellectu meo: nō ob aliud nisi q2 id qd̄ dī intelligo. Nōne ꝛ quecū q̄ȝ falsa ac nullo prorsus mō ī seipis existētia ī ītellectu habere silr̄ dici possem: cū ea dicente aliq̄: quecū q̄ȝ ille diceret: ego ītelligerez: nisi forte tale illud cōstat esse vt nō eo modo quo etiam falsa queq̄ȝ vel dubia haberi possint in cogitatiōe: ꝛ ideo non dico illud auditū cogitare vel in cogitatiōe habere: s; intelligere: ꝛ intelligit̄ habere: q2 sc; licet nō possum hoc aliter cogitare nisi intelligēdo: id est scientia cōprehēdēdo: re ipsa illud existere: sed hoc non est.

B Primo quidē nō h̄ erat aliud idem q̄ȝ tp̄e p̄cedens habere rem in intellectu ꝛ aliud id q̄ȝ tp̄e sequēs intelligere rem esse: vt fit de pictura q̄ pri⁹ est in animo pictoꝝ: deinde in ope. Deinde vix vnq̄ȝ poterit esse credibile: cum dictū ꝛ auditū fuerit illud: non eo mō posse cogitari nō esse quo etiā pōt non esse deus. Nā si non potest: cur cōtra negantē aut dubitantem q̄ sit aliq̄ talis natura: tota ista disputatio assūpta est? Postremo qd̄ tale sit illud vt nō possit nisi mox co gitatū indubitabilis existētie sue certo percipi intellectu: indubio aliquo ꝓbanduȝ mihi est argumēto: nō aūt isto q̄ iā sit h̄ ī intellectu meo cū auditum intelligo: in quo silr̄ esse posse quecunq̄ȝ alia incerta vel etiā falsa ab aliq̄: cuius verba intelligerentur dicta: adhuc puto ꝛ insuper magis si illa deceptus: vt sepe fit: credētur: q̄ istud nōdum credo. Unde nec illud exēplū de pictore picturā quā facturus est iā ī intellectu habente: satis potest huic argumēto ꝯgruere. Illa eñ pictura anteq̄ȝ fieret in ipsa pictoris arte habetur: ꝛ tale quippiam in arte artificis alicuius nihil est aliud q̄ȝ pars quedam intelligentie ipsius: quia ꝛ sicut sanctus augustinus ait: cū faber arcam facturus in ope: prius habet illā in arte. Arca que fit in opere: nō est vita: arca que est in arte vita est: q2 viuit anima artificis in qua sunt ista oīa anteq̄ȝ ꝓferantur. At quid eñ in viuente aīa vita sunt ista: nisi q̄a nihil sunt aliud q̄ȝ sciētia: vel intelligētia anime ipsi⁹? At vero quicquid extra illa q̄ ad ipsam mētis noscunt̄ ꝑtinere naturā: aut auditū: aut excogitatū ītellectu percipit̄. Uerū aliud est sine dubio veꝝ illud: aliud intellectus ipse quo capit̄: quocirca etiā si verum sit esse aliq̄d quo maius quicq̄ȝ nequeat cogitari: nō tamen hoc auditum ꝛ intellectū: tale est: qualis nondū facta pictura ī intellectu pictoris. Huc accedit illud: quod pretaxatū est superius: q2 sc; illud omnibus q̄ cogitari possint maius: qd̄ nihil aliud posse esse dicit̄ q̄ȝ ipse deus. Tam ergo secundum rem vel ex specie mihi vl̄ ex genere notā cogitare auditū vl̄ intellectum habere nō possum: q̄ȝ nec ipsum deū quē vti q̄ȝ ob hoc ipsuȝ etiā

nō esse cogitare possum. Neqȝ enim aut rem ipam noui: aut ex alia possū conijcere simili: qñquidem ꝛ tu talē asseris illā vt esse nō possit simile q̄c q̄. Nam si de homine aliq̄ mihi prorsus ignoto: quē etiā esse nescirē: dici tñ aliq̄d audirē p illā specialē generalē vc noticiā q̄ quid sit hō vel homines noui: de illo quoqȝ scđm rem ipsam que est hō cogitare possem: et tñ fieri posset vt mētiente illo q̄ diceret: ipē quē eē cogitarem: hō nō eēt: cum tñ ego de illo scđm veram nihilominus rem: nō q̄ esset ille hō sed q̄ est hō q̄libet cogitarē. Nec sic igitur vt haberē falsum istud in cogitatōe vel ī itellectu: habere possū illđ cū audio dici: de⁹ aut aliud oib⁹ mai⁹. Cū qñ illud scđm rem verā mihiqȝ notam cogitare posse istud omnino neq̄am: pōt vllū cogitari vez? Siq̄dez cū ita cogitaꝛ: ñ tā ipa vox que res est vtiqȝ vera: h̄ est lrarū sonus vl' syllabaꝝ: q̄ voci audite significatio cogiteꝛ: ꝫ nō ita vt ab illo q̄ nouit q̄d ea soleat voce significari a q̄ scȝ cogitaꝛ scđm rē vl' in sola cogitatione vera. Ceꝝ vt ab eo q̄ illud nō nouit: ꝛ solūmō cogitat scđm animi motū illius auditu vocis effectum significationēqȝ pcepte vocis conātē effingere: sibi qđ mirū est si vnq̄ rei veritate potuerit. Ita ḡ nec prsus aliter adhuc in intellectu meo cōstat illud haberi: cū audio intelligoqȝ dicentē esse: aliq̄d mai⁹ oib⁹ q̄ valeāt cogitari: h̄ de eo qđ sūma illa natura iam esse diciꝛ in intellectu meo. Qđ aūt ꝛ in re necessario esse inde mihi pbaꝛ: qꝛ ibi fuerit q̄cq̄d est maius: in re illa erit: ac si p h̄ ñ erit illud mai⁹ oibus: qđ vtiqȝ iam esse pbatū est ī intellectu. Ad h̄ rñdeo sic esse dicendū. Est ī intellectu qđ scđm veritatē cuiusq̄ rei neq̄t saltē cogitari: ꝛ in h̄ in meo sic esse nō denego. Sȝ qꝛ p h̄ esse quoqȝ in re nō pōt nullaten⁹ obtinere: illđ ei esse adhuc penit⁹ nō cōcedo quisqȝ mihi argumēto pbeꝛ in dubio: qđ qui esse dicit h̄ qđ maius oibus aliter nō erit oib⁹ min⁹: nō satis attēdit cui loquaꝛ. Ego eñ nondum dico: imo etiā nego vel dubito vlla re vera esse mai⁹ illud: nec aliud ei esse ꝯcedo q̄ illud si dicendū ē eē cū scđm vocē tm̄ auditā rez prorsus ignotā sibi conaꝛ animus effingere. Quō igiꝛ inde mihi pbaꝛ maius illud rei veritate subsistere: qꝛ ꝯstet illud mai⁹ oibus eē: cū id ego eousqȝ negē: adhuc dubitē ve cōstare: vt ne intellectu q̄dem vel cogitatiōe mea eos saltē mō maius ipm eē dicam: q̄ dubia etiā mlta sunt ꝛ incerta. Prius eñ certū mihi necesse ē: fiat revera esse alicubi mai⁹ ipm: ꝛ tñ deinde ex eo qđ mai⁹ est oibus: in seipo q̄qȝ sbsistere nō erit ābiguū. Exēpli gra: Aiunt q̄dā alicubi oceani eē insulaꝝ quā ex difficultate vl' poti⁹ ex īpossibilitate inueniēdi: qđ nō ē cognomināt: aliq̄ pditā quā qȝ fabulanꝛ ml'to amplius q̄ de fortunatis insulis ferꝛ diuitiarū delitiarumqȝ omniuȝ iestimabili vbertate pollere: nulloqȝ possessore aut habitatore: vniuersis alijs q̄s incolūt homines terris possidendoꝝ redūdantia vsqȝquaqȝ p̄stare. Hoc ita eē dicat mihi quispiā: ꝛ ego facile dictū in quo nihil est difficultatis intelligam. Ac si tūc velit consequenter adiūgat: ac dicat: nō potes vltra dubitare insulā illā oīmbus terris prestantiorē vere esse alicubi in re q̄ in intellectu tuo nō ambigis esse: ꝛ quia prestātius est nō in intellectu solo ꝫ etiā esse in re. Iō sic eā necesse est esse: qꝛ nisi fuerit: q̄cunqȝ alia ī re est terra p̄stātior: illa erit ac si ipa iā a te p̄stantior: ꝛ ītellecta p̄stantior nō erit. Si inq̄ p h̄ ille mihi velit astruere de insula illa qđ vere sit ābigendū vltra nō esse: aut iocari ipm credā: aut nescio quē stultiorē debeā reputare: Atꝝ me si ei cōcedā: an illū si se putet aliq̄ certitudine insule illi⁹ essentiā astruxisse: nisi prius ipam p̄stantiā ei⁹ solūmō sicē

rem vere atq indubie existentē: nec vllatenus sicut falsum aut incertum aliqđ in intellectu: ⁊ eo eē docuerit. Hoc interim ad obiecta insipiēs ille respōderit: cui cū deinceps asserit̄ tale esse maius: illud vt nec sola cogitatiōe valeat nō esse: ⁊ hoc rursus non aliunde pbat̄ q̄ eo ip̄o q aliter non erit oībus maius: idemq̄ ip̄m possit respondere ⁊ dicere. Qn̄ em̄ ego rei veritatem esse tale aliqđ: hoc est maius oībus dixi: vt ex hoc mihi debeat p/bari intm̄ etiam re ip̄a id esse vt nec possit cogitari nō esse. Quapropter certissimo primit⁹ aliq̄ pbandū est argumēto: aliquā superiorē: h̄ ē maiorem ac meliorē oīm q̄ sunt esse na/turā: vt ex hac alia iā possimus oīa pbare: q̄bus necesse est ac qđ maius meli⁹ est: illud oībus nō carere. Cuz aūt dicit̄ q sūma res ista non esse neq̄at cogitari: melius fortasse dice/
B retur q nō esse aliqđ etiā posse non esse nō possit intelligi: nā scđm pprietatem verbi istius: falsa neq̄unt in/telligi: que possunt vtiq eo mō cogitari q̄ deū nō esse insipiens cogitauit: et me quoq esse certissime scio: sed ⁊ posse nō esse nihilominus scio: sūmū vero illud quod est scz ⁊ de⁹ ⁊ esse ⁊ non esse non posse: indubitanter in/telligo. Cogitare aūt me nō esse q̄/diu esse certissime scio: nescio vtrum possim: s; si possuz: cur ⁊ nūq̄d aliud eadē certitudine scio? Si aūt nō possum: nō erit iaz istud pprīū deo. Cetera libelli illi⁹ tā veraciter ⁊ tā p̄/clare sunt magnificeq p̄stantia: tāta deniq refstricta vtilitate ⁊ pij ac scti affect⁹ intimo q̄dā odore fragrantia vt nullo modo pp̄ter illa q̄ virtus recte q̄dē sensa s; min⁹ firmiter argumētata sibi ista sint ɔtēnēda: s; illa poti⁹ argumētāda robusti⁹: ac oīa cū ingēti veneratiōe ⁊ laude suscipienda.

Beati Anselmi liber pro insipite explicit.

Eiusdem beati Anselmi liber ɔtra insipiētē Incipit.

Quoniam nō me rep̄hendit ī his dictis ille insipiēs cō/tra quē sum locutus in meo opusculo: s; quidā non insipiēs ⁊ catholicus p insipiē/te sufficere mihi pōt r̄ndere catholi/co. Dicis quidē q̄cunq es q̄ dicis h̄ posse dicere īsipiētē: q2 nō est ī intellectu aliqđ suo mai⁹ qđ cogitari nō possit aliter q̄ qđ scđm ꝟitatē cuius q̄ rei neq̄t saltē cogitari: ⁊ qđ magis cōsequit̄ h̄ qđ dico q̄ maius cogitari nō possit: ex eo q2 ē in intellectu esse ⁊ ī re: quā pditā insulā certissime ex eo cū describit̄ verbis audiēs eā nō ambigit ī intellectu suo esse. Ego ꝟo dico si q̄ mai⁹ cogitari nō pōt: nō in/telligit̄ vl̄ cogitat̄: nec ē in intellectu vl̄ cogitatiōe pfecto de⁹: aut nō ē q̄ mai⁹ cogitari nō possit: aut nō intel/ligit̄ vel cogitat̄ ⁊ nō est in ītellectu vl̄ cogitatiōe. Qđ q̄ falsū sit: fide ⁊ ɔscia tua p firmissimo vtor argumēto. Ergo q̄ mai⁹ cogitari nō p̄t vere intelligit̄ ⁊ cogitat̄ ⁊ ē in intellectu ⁊ cogitatiōe. Quare aut vera n̄ sūt q̄b⁹ conaris ɔtra pbare: aut ex eis n̄ ɔsequit̄ qđ te ɔseq̄nt̄ opinaris ɔclu/dere. Qđ aūt putas ex eo qđ intelligit̄ aliqđ q̄ mai⁹ cogitari neq̄t non ɔseq̄ illđ eē in ītellectu: nec si est ī in/tellectu iō eē in re iō ē in re. Certe ĝ dico si vel cogitari p̄t eē: nccē est illđ eē: Nā q̄ mai⁹ cogitari neq̄t: nō pōt cogitari esse nisi sine initio. Quicq̄d aūt pōt cogitari eē ⁊ nō esse p initiū pōt cogitari eē. Nō ĝ q̄ mai⁹ cogitari neq̄t cogitare pōt eē ⁊ nō eē. Si ĝ p̄t cogitari eē illđ ex nccitate ē. Am/pli⁹: Si vtiq vl̄ cogitari pōt: necesse est illud esse. Nullus em̄ negās aut dubitās eē aliqđ q̄ mai⁹ cogitari nō possit: negat vl̄ dubitat q2 si eēt nec

actu nec intellectu posse nõ eẽ. Alit nãq; nõ eẽt q̃ mai⁹ cogitari nõ posset: ꝫ q̃cq̃d cogitari põt ⁊ nõ ẽ si eẽt posset vl' actu vl' ĩtellectu ñ eẽ. Quare si nihil cogitari põt: nõ p̃t nõ eẽ q̃ mai⁹ cogitari neq̃t. Sꝫ ponam⁹ non eẽ si vl' cogitari valet: aut q̃cq̃d cogitari p̃t ⁊ nõ ẽ: si esset nõ esset q̃ mai⁹ cogitari non possit: q̃ꝺ nimis ẽ absurdũ. Falsũ est igiť nõ esse aliq̃d q̃ maius cogitari nõ possit: si vel cogitari p̃t: mltoq; magꝭ si intelligi ⁊ ĩ intellectu eẽ p̃t. Plus aliq̃d dicã: pcul dubio q̃cq̃d alicubi aut aliq̃ñ nõ ẽ etiã si ẽ alicubi aut aliq̃ñ: põt tñ cogitari nũq̃ꝫ nusq̃ꝫ eẽ sic nõ est alicubi aut aliq̃ñ. Nã q̃ꝺ heri ñ fuit ⁊ hodie ẽ: sicut heri nõ fuisse intelligiť: ita nũq̃ꝫ eẽ subintelligi põt: ⁊ q̃ꝺ hic nõ est ⁊ alibi est: sicut nõ est hic: ita põt cogitari nusq̃ꝫ eẽ. Silr cui⁹ ptes singule nõ sunt vbi aut q̃ñ sunt alie ptes ei⁹: oẽs ptes ⁊ iõ ip̃m totũ possunt cogitari nunq̃ꝫ aut nusq̃ꝫ eẽ. Nã etsi dicať tp̃s sp eẽ: aut mũd⁹ vbiq;: nõ tñ illud totũ sp: aut iste sp est vbiq;: ⁊ sicut singule ptes tp̃is nõ sunt q̃ñ alie sunt: ita possunt etiã nũq̃ꝫ cogitari ⁊ singule mũdi ptes: sicut nõ sunt vbi alie sunt: ita subintelligi possunt nusq̃ꝫ eẽ: ꝫ ⁊ q̃ꝺ ptib⁹ iũctũ est cogitatione dissolui ⁊ ñ eẽ põt. Quare q̃cq̃d alicubi aut aliq̃ñ totũ nõ est: etiã si ẽ p̃t cogitari nõ esse: ac q̃ mai⁹ cogitari neq̃t si est nõ p̃t cogitari nõ eẽ: alioq̃n si est nõ est q̃ mai⁹ cogitari nõ possit: q̃ꝺ nõ ꝯuenit. Nullaten⁹ ꝫ alicubi aut aliq̃ñ totũ nõ est: ꝫ sp ⁊ vbiq; totũ est. Putas ne aliq̃ten⁹ posse cogitari vl' intelligi aut eẽ ĩ cogitatiõe vel intellectu de q̃ hꝫ intelliguntꝰ? Si eñ nõ p̃t: nõ possunt hꝫ ĩtelligi de eo. Q̃ꝺ si diciť nõ intelligi ⁊ nõ eẽ ĩ intellectu q̃ꝺ nõ penit⁹ ĩtelligiť: dic q̃ꝛ q̃ nõ põt intueri purissimã lucẽ solis nõ videt lucẽ diei q̃ nõ ẽ nisi lux solis. Certe vl' hacten⁹ intelligiť ⁊ ẽ in intellectu q̃ mai⁹ cogitari neq̃t vt hꝫ de eo intelligãť. Dixi itaq; ĩ argumẽtatiõe q̃ã rep̃hendis: q̃ꝛ cũ insipiẽs audit pferri q̃ mai⁹ cogitari nõ põt: intelligit q̃ꝺ audit. Utiq; si nõ intelligit si nota lingua diciť: aut nullũ aut nimis obrutum habet intellectũ. Deinde dixi q̃ꝛ si intelligiť est in intellectu: an nõ est ĩ nullo ĩtellectu q̃ꝺ necessario in rei veritate esse monstratũ est? Sꝫ dicis q̃ꝛ si est in intellectu: ñ tñ ꝯsequiť q̃ꝛ intelligiť. Uide q̃ꝛ ꝯseq̃tur eẽ in ĩtellectu ex eo q̃ꝛ intelligiť. Sic eñ q̃ꝺ cogitať cogitatione cogitať: ⁊ q̃ꝺ cogitatiõe cogitatur sicut cogitať sic est in cogitatiõe: ita q̃ꝺ intelligiť intellectu intelligiť: ⁊ q̃ꝺ intellectu intelligiť sicut intelligiť sic est ĩ intellectu. Quid hoc planius? Postea dixi quia si est vl' in solo intellectu: põt cogitari esse ⁊ in re q̃ꝺ maius est. Si ergo in intellectu solo est idip̃m scꝫ quo maius nõ põt cogitari: ẽ quo maius cogitari põt: rogo quid consequẽtius: an eñ si est vel in solo intellectu nõ põt cogitari esse in re: aut si põt: nõne q̃ hoc cogitat aliud cogitat maius eo si est in solo intellectu? Quid ꝫ ꝯsequentius q̃ꝫ si quo maius cogitari neq̃t est in solo intellectu: idem esse quo maius cogitari possit? Sed vtiq; quo mai⁹ cogitari põt in nullo intellectu est q̃ maius cogitari nõ possit. An ergo non seq̃tur: q̃ maius cogitari neq̃t si est in vllo intellectu: nõ est in solo intellectu? Si enim est in solo intellectu est quo mai⁹ cogitari potest: quod nõ ꝯuenit. Sꝫ tale est maius ac si aliquis insulã oceani omnes terras sua fertilitate vincẽtẽ: que difficultate: immo impossibilitate inueniendi q̃ꝺ non est pdita nominať. Dicat iccirco non posse dubitari vere esse in re: quia verbis descriptã facile quis intelligit. Fidẽs loquor: quia si quis nõ venerit nisi aut re ip̃a aut sola cogitatione existens quod maius cogitari nõ possit: cui aptare valeat connexionem huius mee argumẽtatiõis inueniã ⁊ dabo illi perditam insulã.

amplius nō perdendam. Palā aūt iaȝ videt: quo nō valet cogitari maius nō posse cogitari nō esse: qđ tam certa rōne veritatis existit: aliter eñ nullatenus existeret. Deniq; si quis dicit se cogitare illđ nō esse: Dico q̄ cuȝ hoc cogitat: aut cogitat aliquod quo maius cogitari nō possit: aut nō cogitat. Qđ si nō cogitat: nō cogitat nō esse quod nō cogitat. Si vero cogitat: vtiq; cogitat aliqđ qđ nec cogitari possit nō esse. Si eñ posset cogitari ñ esse: cogitari posset habere pn cipium ꝛ finē: sed h̄ non pōt. Qui ḡ illud cogitat: aliquid cogitat qđ nec cogitari nō esse possit: hoc vero qui cogitat: nō cogitat idipsū esse: alioquin cogitat quod cogitari nō potest. Non igit̄ pōt cogitari non esse quo maius nequit cogitari. Quod aūt dicis: quia cum dicit̄ quod summa res ista nō esse nequeat cogitari: melius fortasse diceret̄ ꝙ nō esse aut etiam posse nō esse: nō possit intelligi: potius dicendū fuit nō posse cogitari. Si eñ dixissem rem ipsam nō posse intelligi nō esse: fortasse tuipse qui dicis qꝛ scđm ꝓprietatem verbi istius falsa nequeunt intelligi obijceres: nihil quod est posse intelligi nō est falsū: est eñ nō esse qđ est: quare nō est ꝓpriū deo non posse intelligi nō eē. Quod si esset: aliq̄d eoꝝ que certissime sunt pōt intelligi non esse: similiter ꝛ alia certa nō eē posse intelligi. Sȝ hoc vtiq; nō p̄t obijci de cogitatione si bene cōsideret̄. Nā etsi nulla q̄ sunt pñt intelligi nō eē: oīa tñ pñt cogitari nō esse preter id qđ sūme est. Illa q̄ppe oīa ꝛ sola pñt cogitari nō esse q̄ initiū aut finē aut ptiuȝ habēt cōiunctionē. Et sic iam dixi: q̄cquid alicubi aut aliqñ totuȝ nō est: illud vero solū nō pōt cogitari non esse in quo nec initium nec finem nec partiū cōiunctionē ꝛ qđ ñ nisi semp ꝛ vbiq; totū ulla inuenit cogitatio. Scito igitur qꝛ potes cogitare te non esse q̄ꝺiu eē certissime scis qđ te miror dixisse nescire. Multa namq; cogitam⁹ nō esse q̄ scimus esse: ꝛ multa esse q̄ nō esse scim⁹: nō existimādo sed fingēdo ita esse cogitam⁹. Et illō q̄dē possum⁹ ꝛ istud scimus: ꝛ nō possum⁹ cogitare aliquid nō esse q̄ꝺiu scim⁹ eē: quia simul ꝛ illud possumus ꝛ istud scim⁹: ꝛ non possum⁹ cogitare non eē q̄ꝺiu scim⁹ eē: qꝛ nō possumus cogitare eē simul ꝛ non eē. Si quis igit̄ sic distinguat huius ꝓlatiōis has duas sententias: intelliget nihil q̄ꝺiu esse scit̄ posse cogitari non eē: ꝛ quicquid est: p̄ter id quo maius cogitari neq̄t: etiā cū scitur esse posse cogitari nō esse. Sic igit̄ ꝛ ꝓpriū est deo nō posse cogitari non esse: ꝛ tamē multa pñt cogitari q̄ꝺiu sunt nō esse. Quomodo tamen dicatur cogitari deus nō esse: in isto libello puto sufficienter esse dictum. Qualia vero sint ꝛ alia: q̄ mihi obijcis ꝓ insipiente: facile est dep̄hendere vl̄ paꝝ sapiēti: ꝛ ideo id ostendere supsedēdū existiauerā. Sȝ qm̄ audio quibusdā ea legētibus aliq̄d ꝯtra me valere videri: pauca de illis cōmemorabo. Primū ꝙ sepe repetis me dicere: qꝛ qđ est maius oībus in intellectu: ꝛ si est in intellectu est ꝛ in re: aliter eñ oīb⁹ maius nō esset oīb⁹ mai⁹. Nusq̄ in oīb⁹ dictis meis inuenit̄ talis ꝓbatio. Non eñ idem valet qđ dicit̄ maius oībus ꝛ quo maius cogitari neq̄t ad ꝓbandum: qꝛ est in re qđ dicit̄. Siq̄dē cū di q̄ mai⁹ cogitari nō possit nō esse aliq̄d in re: aut posse nō esse: aut vl̄ nō esse posse cogitari: facile refelli pōt. Naȝ qđ nō est pōt nō esse: ꝛ qđ nō esse p̄t cogitari pōt non esse. Quicq̄d autē cogitari pōt nō eē si est: nō est q̄ maius cogitari nō possit. Qđ si nō est: vtiq; si esset nō esset q̄ maius nō possit cogitari. Sȝ dici nō p̄t: qꝛ q̄ mai⁹ nō possit cogitari: si est non est q̄ maius cogitari nō possit: aut si esset nō esset q̄ nō posset cogitari mai⁹. Patet ḡ qꝛ nec nō est nec p̄t nō esse aut

cogitari nō esse. Aliter em̄ si est nō ē qđ dicit: ⁊ si esset nō esset. Hoc aūt non tam facile ꝓbari posse videt de eo qđ maius dicit omnib⁹. Non em̄ ita patet: q2 qđ non esse cogitari pōt nō est mai⁹ oībus q̄ sunt: sicut q2 non est quo maius cogitari non possit: nec sic est indubitabile: quia si est aliquod maius oībus: non est aliq̄d q̄ quo maius nō possit cogitari: aut si esset nō esset simili ter aliq̄d: quoniam certū est de eo qđ dicit q̄ maius cogitari nequit. Quid em̄ si quis dicat esse aliqđ maius oībus que sunt ⁊ idipsū tñ posse cogitari nō esse: ⁊ aliq̄d maius esse: etiā si non sit: posse tamē cogitari an hoc sic apte inferri pōt. Non est ergo maius oībus q̄ sunt: sicut vbi aptissime diceret: ergo non est quo maius cogitari nequit. Illud nāq3 alio indiget argumento q̄ hoc qđ dicit oīb⁹ maius. In isto vero non est opus alio q̄ hoc ipso qđ sonat: quo mai⁹ cogitari nō possit: ꝗ si non similiter pōt ꝓbari de eo quod maius oībus dicit: quod de se per seipsum ꝓbat quo maius nequit cogitari: iniuste me reprehēdisti dixisse qđ nō dixi: cū tm̄ differat ab eo qđ dixi. Si vero vel post aliud argumentū posuisti: nec sic me debuisti reprehendere dixisse quod ꝓbari
K potest. Utrū aūt possit facile ꝑpēdi qui hoc posse q̄ maius cogitari neq̄t cognoscit: nullaten⁹ em̄ potest intelligi q̄ maius cogitari nō possit nisi id quod solū oībus est maius. Sicut ꝗ quo maius cogitari nequit intelligitur: ⁊ est in intellectu: ⁊ ideo esse ī rei veritate asserit: sic qđ maius dicitur oīb⁹: intelligi ⁊ esse in intellectu: ⁊ iccirco re ipsa esse ex necessitate ꝯcludit. Uides ergo q̄ recte me cōparasti stulto illi q̄ hoc solo quod describta intelligeret: ꝑditā insulā esse vellet asserere. Quod aūt obijcis quelibet falsa vel dubia similiter posse ītelligi ⁊ esse in intellectu: queadmodū illud qđ dicebā: Miror q̄ h̄ sensisti cōtra me dubiū ꝓbare volentē: cui primū hoc sat erat vt q̄libet mō illud intelligi ⁊ esse in intellectu oñderē: quo ꝯseq̄nter consideraret vt3 eēt ī solo intellectu velut falsa: an ⁊ re vt vera. Nā si falsa ⁊ dubia: h̄ mō intelligunt ⁊ sunt in intellectu: qđ cū dicunt audiēs intelligit q̄d dicēs significet: nihil ꝓhibet qđ dixi intelligi ⁊ eē in intellectu: q̄ mō aūt sibi cōueniat qđ dicis: qđ falsa dicēte aliq̄ q̄cunq3 ille diceret intelligeres: ⁊ q̄a illud qđ nō est eo mō quo etiā falsa habent in cogitatiōe: non dicēs auditum cogitare aut in cogitatiōe habere: ꝗ intelligere ⁊ in intellectu habere: q2 sc3 nō possum hoc aliter cogitare nisi intelligēdo: id est scientia cōꝑhēdēdo re ipsa illđ existere: Quō ī quā conueniāt ⁊ falsa intelligi ⁊ intelligere eē scia cōꝑhēdere existere: alind nil ad me: tu videris. Quod si ⁊ falsa aliquo mō intelligunt: ⁊ non omnis ꝗ cuiusdā intellect⁹ est hec diffinitio: nō debui reꝑhendi: quia dixi quo maius cogitari nō possit intelligi ⁊ in intellectu esse etiā antequā certum esset re ipsa illud existere. Deinde q̄ dicis vix vnq̄ posse esse credibile cum dictū ⁊ auditū fuerit istud nō eo mō posse cogitari non esse: quo etiam potest cogitari non esse deus. Respōdeant pro me qui vel paruā scientiā disputandi argumētandiq3 attigerūt. An em̄ ronabilis ē vt idcirco neget aliquis quod intelligit: quia esse dicitur id quod negat: quia non intelligit aut si aliquando negatur quod aliquatenus intelligit: ⁊ idē est illi quod nullatenus intelligitur: nonne facilius ꝓbat quod dubium est de illo quod in aliquo q̄ de eo quod in nullo est intellectu? Quare nec credibile potest esse iccirco quēlibet negare quo maius cogitari neq̄t quod auditū aliq̄tenus intelligit: q2 negat deū cui⁹ sensu3 nullo modo cogitat. Ac si ⁊ illud q2 nō omnino intelligit negatur: minime:

M tamē facilius id qđ aliquo mō q̄ꝫ id qđ nullo modo intelligiť ꝓbať. Nō ergo irrationabiliter contra insipientem ad probandum deū esse attuli quo magis cogitari nō possit: cū illđ nullo mō: istud aliq̄ mō intelligeret. Qđ vero tam studiose ꝓbas q̄ mai⁹ cogitari neq̄t: nō tale esse q̄lis nōdū facta pictura in intelletu pictoris sine cā fit. Nō em̄ ad hoc ꝓtuli picturam p̄cogitatā vt tale illud de quo agebať vellē asserere: ꝫ tm̄ vt aliq̄d esset i intellectu qđ esse nō intelligeretur possem ostendere. Itē ꝙ dicꝭ: q̄ maius cogitari nequit scđm rē vel ex genere tibi vel ex specie notam te cogitare auditū vel intellectū habere nō posse: qm̄ nec ip̄am rem nosci: nec eā ex alia simili potes conijcere: palā est rem aliť sese habere: qm̄ nāꝙ oīe minus bonū intantū est sile maiori bono: inquātū est bonū. Patet cuilibet rationabili mēti quia de minoribus bonis ad maiora cōscendendo ex his quib⁹ aliq̄d maius cōgitari pōt: multū possum⁹ conijcere illud q̄ nihil potest maius cogitari. Quis em̄: verbigratia: vel hoc cogi-
N tare non potest etiā si non credat in re esse quod cogitat: scilicet si bonuꝫ est aliquod qđ initium ⁊ finē habꝫ: multo melius esse bonū qđ licet incipiat: nō tamē desinit: ⁊ sic istud illo melius est: ita istud esse melius illo quod nec finē habet nec initiuꝫ etiā si semꝑ de preterito per p̄sens trāseat ad futuꝝ: ⁊ siue sit in re aliquod huiusmodi siue nō sit: valde tamen eo melius esse id quod nullo modo indiget vel cogiť mutari vel moueri an hoc cogitari nō pōt: aut nō est ꝫ ex his trib⁹ maius: cogitari valet conijcere id quod mai⁹ cogitari neq̄t. Est igiť vnde possit conijci q̄ maius cogitari nequeat. Sic itaꝙ facile refelli pōt insipiens qui sacrā auctoritatem non recipit si negat quo mai⁹ cogitari nō valet ex his rebus conijci posse. At si quis catholicus ħ ne-

get: meminerit q꞉ inuisibilia dei a cre- Ro. 1.
atura mūdi per ea que facta sunt intellecta ꝯspiciunť: sempiterna quoꝙ eius virt⁹ ⁊ diuinitas. Sed etsi ve꞉ O
esset non posse cogitari vel intelligi illud quo maius nequit cogitari: nō tñ̄ falsuꝫ esset q̄ maius cogitari neq̄t cogitari posse ⁊ ītelligi. Si eī nil ꝓhibet dici ineffabile lꝫ illđ dici nō possit quod ineffabile diciť: ⁊ quemadmodū cogitari non possit cui cōuenit non cogitabile dici: ita cū diciť: quo nihil mai⁹ valet cogitari: ꝓculdubio quod audiť cogitari ⁊ intelligi pōt etiam si res illa cogitari non valeat aut intelligi quo maius cogitari nequit. Nam etsi quisꝙ est tam insipiens vt dicat nō esse aliquod q̄ maius nō possit cogitari: non tamen ita erit imprudēs vt dicat se nō posse ītelligere aut cogitare quid dicat: aut si quis talis inueniť: nō mō sermo eius est respuendus ꝫ ⁊ ip̄e conspuendus. Quisq̄s igiť negat aliqđ esse q̄ mai⁹ neq̄at cogitari: vtiꝙ intelligit ⁊ cogitat negationē quā facꝭ: qm̄ negationē intelligere aut cogitare nō potest sine partibus eius: pars aūt eius est quo maius cogitari non pōt. Quicunꝙ igiť hoc negat: intelligit ⁊ cogitat: quo mai⁹ cogitari nequit. Palam aūt est q꞉ siliter potest P
cogitari ⁊ intelligi quod nō pōt nō esse: maius vero cogitat qui hoc cogitat q̄ꝫ q̄ cogitat ꝙ possit non esse. Cum ergo cogitať quod maius non possit cogitari: cogitať quod possit cogitari maius: ꝫ nequit idem simul cogitari ⁊ non cogitari. Quare qui cogitat quo maius nō possit cogitari: nō cogitat quod possit: sed quod non possit nō esse. Quapropter necesse est eē quod cogitat: q꞉ quicq̄d nō esse potest: nō est quod cogitat. Puto q꞉ mōstraui me nō infirma ꝫ satis necessaria argumētatiōe ꝓbasse in p̄fato libello re ipsa existere aliq̄d q̄ maius cogitari nō possit: nec eā alicui⁹ obiectiōis īfirmari firmitatē.

Tantā enī vim hui⁹ ꝓbatiōis in se cōtinet significatio: vt h̄ ipm qd̄ dicitur ex necessitate: eoipō qd̄ intelligit̄ vl̄ cogitat̄ ⁊ revera ꝓbet̄ existere: et idipm eē q̄cq̄d de diuīa s̄ba oportet credere. Credim⁹ nāq3 de dīna s̄bstātia q̄cq̄d absolute cogitari pōt meli⁹ esse q̄3 nō esse. Verbi grā. Melius ē esse eternū q̄3 nō eternū: bonū q̄3 nō bonū: immo bonitatē ipam q̄3 non bonitatē ipam. Nihil aūt hmōi non eē pōt: q̄ mai⁹ aliq̄d cogitari nō pt: necesse igit̄ est q̄ maius cogitari non pōt esse q̄cq̄d de diuina essentia credi oportet. Gratias ago benignitati tue ⁊ in rep̄hensiōe ⁊ in laude opusculi mei. Cū enī ea q̄ tibi digna susceptiōe vident̄: tāta laude extulisti satis apparet: quia que tibi infirma visa sunt: beniuolentia non maliuolentia reprehendisti.

Beati Anselmi liber de insipiente explicit.

Eiusdem bti Anselmi liber de miseria homīs incipit.

Terret me vita mea. Nāmq3 diligēter discussa apparet mihi aut pctm̄: aut sterilitas fere tota vita mea: ⁊ si q̄d fructus ī ea videt̄: sic est aut simulatū aut ip̄fectū: aut aliq̄ mō corruptū vt possit aut nō placere aut displicere deo. Ergo o pctōr vita tua iam nō fere tota aut in pctō est: aut dānabilis: aut infructuosa: ⁊ contēptibilis? Scilicet q̄d separo infructuosa3 a dānabili? Utiq3 si est infructuosa: est ⁊ dānabilis. Constat
Math.7 enī ⁊ ver3 ē: qd̄ veritas dei dixit: Oīs arbor q̄ nō facit fructū bonū excidetur ⁊ in ignē mittet̄. Deniq3 si quid ago vtile: prsus nullaten⁹ illd̄ compenso alimētis corpis q̄bus abutor. S3 q̄s pascit pecus: qd̄ nec tm̄ prodest: q̄3tum cōsumit: ⁊ tū tu benign⁹ deus: tu nutris ⁊ expectas tuū inutilē: ver3 ⁊ fetentē peccatis. O tolerabilius canis putridus fetet hōib⁹: q̄3 aīa peccatrix deo: q̄3 infelici⁹ ista deo q̄3 ille hoībus? Heu nō hoīem s̄ opprobriū hominis vili⁹ pecore: peius cadauere. Tedet animā meam vite mee: viuere erubesco: mori ptimesco. Quid g̃ restat tibi o pctōr nisi vt in tua tota vita plores totā vitā tuam: vt ipsa tota se ploret totā? Sed est ī hac anima mea miserabiliter mirabilis ⁊ mirabiliter miserabilis: quia nō tm̄ dolet q̄3tu3 se noscit: s̄ sic secura torpet velut q̄d patiat̄ ignoret. Anima sterilis q̄d agis: quid torpes aīa peccatrix? Dies iudicij venit: iuxta est dies domini magnus: iuxta ⁊ velox nimis dies ire: dies illa: dies tribulatiōis ⁊ angustie: dies calamitatis ⁊ miserie: dies tenebra3 ⁊ caliginis: dies nebule ⁊ turbinis: dies tube ⁊ clāgoris. O vox diei dn̄i amara. Quid dormitas aīa tepida ⁊ digna euomi: q̄d dormitas? Qui nō expgiscit̄: q̄ n̄ tremit ad tm̄ tonitruū: nō dormit s̄ mortu⁹ est. Arbor īfructuosa vbi sunt fruct⁹ tui: arbor digna securi ⁊ igne: digna succidi ⁊ succēdi: qui sunt fructus tui? Utiq3 spine pūgentes ⁊ amara pctā q̄ vtinam sic te penitēdo pūgerēt vt ꝯsurgerent: sic amarascerēt vt euanescerēt. Forsā p̄ uū q̄d putas pctm̄ aliqd̄? vtinā district⁹ iudex puū existiaret aliqd̄ pctm̄. Sed heu me: nōne oē pctm̄ p̄ p̄uaricationē deū exhonorat? Qd̄ ergo pctm̄ peccator audebit dicere puū? Deum enī exhonorare qn̄ est puū? O lignū aridū ⁊ īutile eternis ignibus dignū: q̄d respōdebis in illa die cum exiget̄ a te vsq3 ad ictū oculi oē tempus viuēdi tibi impēsum qualiter fuerit a te expensum? Tūc quippe condēnabit̄ q̄cq̄d fuerit inuentū in te operis vel ociosi sermonis ⁊ silentij vsq3 ad minimā cogitationē: etiā quod vixisti si nō fuerit ad dei volū

tatez directum. Ve quot peccata ibi prumpet ex improuiso quasi ex insidijs que modo non vides? Certe plura et fortassis terribiliora his que nunc non vides. Et que non esse mala putas: et que nunc esse bona credis: nudata facie apparebunt ibi nigerrima peccata. Ibi procul dubio recipies prout gessisti in corpore: cum tunc nullum erit tempus misericordie: cum pena recipit et cum dilatio nulla datur. Hic cogita quid gessisti: quid oporteat te recipere: Si multa bona: pauca mala: multum gaude: si multa mala: pauca bona: multum luge. O inutilis peccator: an non sufficiunt tibi hec ad inanem rugitum: an non sufficiunt ad eliciendum sanguinem et medullas in lachrymas? Ve mirabilis duricia: ad quam confringendam leues sunt tam graues mallei. O insensibilis torpor: ad quem concitandum sunt obtusi tam acuti aculei. Proh letalis sopor ad quem excitandum raucum est tam terrificum tonitruum. Peccator inutilis satis hec tibi debent esse ad continuandum luctum: sufficere tibi possunt ad sorbendas iuges lachrymas. Sed quid debeo de grauedine: de magnitudine imminentis miserie quicquam dissimulando tacere et oculis anime mee frui? An vt improuisi irruant repentini dolores et subito ingruat intolerabilis? Certe non sic expedit peccatori. Si enim dixero quicquid potero excogitare: nondum ad id quod res est poterit operari. Igitur deducant oculi mei lachrymas per diem et noctem: et non taceant. Auge ergo peccator auge superioribus erumnis pondus: adde terrorem: vlulatum super vlulatum: nam ipse te iudicabit ad cuius contumeliam spectat quicquid inobediens deo aut preuaricator peccat: qui mihi bonum pro malo reddidit: cui ego malum pro bono: qui nunc patientissimus: tunc districtissimus: clementissimus nunc: iustissimus tunc. Heu me heu me: cui peccaui: deum inhonoraui omnipotentem prouocaui? Peccator quid feci? cui feci? quam male feci? Ve ve ira omnipotentis ne irruat super me. Ira omnipotentis vbi poteris capi in me? Non est qui te possit tolerare. In toto me angustie: hinc erunt accusantia peccata: inde terrens iusticia: subtus patens horridum chaos inferni: desuper iratus iudex: intus vrens conscientia: foris ardens mundus. Iustus vix saluabitur: peccator sic reprehensus in quam se premet? Constrictus vbi latebo: quomodo apparebo? Latere erit impossibile: apparere intolerabile. Illud desidero: et nusquam erit: istud execrabor et vbique erit. Quicquid tunc: quicquid erit tunc: quis eruet me de manibus dei? vnde mihi consilium? vnde salus? Quis est qui dicitur magni consilij angelus? qui dicitur saluator et nomen eius vociferer. Iam ipse est: iam ipse est Jesus: ipse idem est iudex inter cuius manus tremo. Respira iam o peccator: respira ne desperes: spera in eo quem times. Affuge ad eum a quo aufugisti. Inuoca importune quem superbe prouocasti. Jesu iesu propter hoc nomen tuum: fac mihi secundum nomen tuum. Jesu iesu obliuiscere superbum prouocantem. Nomen dilectum: nomen delectabile: nomen confortans peccatorem: et beate spei. Quid enim est Jesus nisi saluator? Ergo Jesu propter temetipsum esto mihi Jesus: qui me creasti non perimas: qui me redemisti ne condemnes: qui me creasti tua bonitate: ne perimas opus tuum mea iniquitate. Rogo pijssime ne perdat mea iniquitas: quod fecit tua omnipotens bonitas. Recognosce benignissime quod tuum est: et absterge quod alienum est. Jesu iesu miserere: dum tempus est miserendi: ne damnes in tempore iudicandi. Que namque tibi vtilitas in sanguine meo si descendero in eternam corruptionem? Neque enim mortui laudabunt te domine: neque omnes qui descendunt in infernum. Si me admiseris intra latissimum tue misericordie sinum: non erit angustior propter me domine. Admitte ergo o desiderantissime iesu: admitte me intra numerum electorum tuorum: vt cum illis te laudem: te perfruar: et glorier in te inter

oēs q̄ diligunt nomē tuū. Qui cum deo patre ⁊ spiritusctō gloriaris p interminata secula Amen.

Beati Anselmi archiepi Cātuarieñ. liber de miseria homis explicit.

Eiusdez bti Anselmi Epl'a siue liber de diuersitate sacramentorum incipit.

Domino ⁊ amico Ualerāmo gr̄a dei Nuuēburgēsi venerabili ep̄o: Anselmus seru⁹ ecclesie cātuarieñ. archiepiscopus: Salutē: seruitiū: orōnes: dilectiōis affectū. Gaudeo ⁊ gratias ago deo: q2 sicut scribitis: glorificat eū in vobis catholica eccl'ia: qm̄ in v̄ra mutatiōe diuīe volūtatis apparet gratia: ⁊ dn̄i pape paschal' amicitiā habetis ⁊ familiaritatem: vt iā mihi liceat v̄ām amicabiliter salutare sctītatē. Q2 v̄a sblimis hūilitas me cōparat minerue ⁊ vocat mōtez: nō in me accipio: qm̄ nihil in me cur hoc dici debeat de me intelligo. Nō tn̄ debeo esse ingratus v̄e benignitati: qm̄ hoc facit abūdantia vestre erga me bone volūtatis. Solem⁹ em̄ sepe sentire meliora de his q̄s diligimus: q̄ ipsi mereant'. De laude igit' q̄ ad me nō ptinet cor meū nō gloriatur: s̄ de dilectiōe q̄ semp amāda est grās agēdo letat'. Querit v̄ra reuerentia de sacramentis eccl'e: qm̄ non vno mō fiunt vbiq3: s̄ diuersis modis: in diuersis locis tractant'. Utiq3 si p vniuersam ecclesiā vno modo ⁊ cōcorditer celebrarent': bonū esset ⁊ laudabile: qm̄ tn̄ sunt multe diuersitates: q̄ nō in sūma sacramēti: nec in virtute ei⁹: aut fide discordāt: neq3 oēs ī vnā cōsuetudinē colligi possunt: estimo eas potius: in pace concorditer tolerādas: q̄ discorditer cū scādalo dān̄ādas. Habem⁹ em̄ a sanctis patrib⁹: q2 vbi vnitas seruatur charitatis in fide catholica: nihil efficit ꝯsuetudo diuersa. Si aut q̄rit' vñ nate sint iste cōsuetudinū diuersitates: nihil aliud intelligo q̄ hūanorū sensuum varietates. Qui q̄uis in rei veritate ⁊ ꝟtute nō dissentiāt: in aptitudīe tn̄ ⁊ differētia administratiōis nō cōcordāt. Qd̄ vn⁹ aptius esse iudicat: alius sepe min⁹ aptū existiat. Nec q3 in hmōi varietatib⁹ ñ ꝯsonare: puto ab ip̄ius rei ꝟitate exorbitate. Nēpe q̄ alij in sacrificādo corpe ⁊ sanguine dn̄i: singl'as cruces singulis faciūt ab initio in canone: alij solūmō singl'as singulis: vbi sigillatim noīatur panis vl' corpus: ⁊ singillatim calix vl' sanguis: vbi ꝟo oblatio noīatur: vnā crucē ambob⁹ faciūt: qm̄ sicut vn⁹ est christ⁹ q̄ seipsum obtulit ꝓnobis: ita vna est oblatio: ⁊ vna ē hostia ī pane ⁊ vino quā offerim⁹: nō video istos mag̃ ī h̄ discordare a xp̄o q̄ singillatim vtraq3 bn̄dixit: qm̄ oēs illi discordāt q̄ calicē post cenā nō sacrificāt: sic̄ christ⁹ fecit: ⁊ q̄ vtrū q3 sil' vno noīe vocant oblationē vl' hostiā: qđ christ⁹ ñ fec. Uñ possum⁹ colligere q2 a nobis īuicem huius actiōe ꝑuata: rei veritate possum⁹ esse dissiles: sine rep̄hēsione: cū ab ip̄o auctore ip̄ius sacrificij sim⁹ diūsi sine offensiōe. Ubi aūt dicim⁹: Hec dona h̄ mūera: h̄ sctā sacrificia: siue singillati pani ⁊ vino singule cruces assignent': siue vna cruce duo sil' sanctificent': nō video ī hac diūsitate rep̄hensibilē discordiā: nisi forsitan: q2 ꝯueniētius ābo vna cruce notant' sic̄ vno ꝟbo bn̄dictionis sctīficant'. Cū em̄ plures hoīes: aut diūsas res sil' bn̄dicim⁹: nō singl'is singulas cruces reddimus: s̄ oībus vnā crucē sufficere credim⁹. Quod vero nōnulli ab initio calicem operiunt quodā corporali: alij panno cōplicato ꝓpter mūditie custodiā: nec nudū dimittūt calicem: sicut christ⁹

nudus crucifixus est: vt sic significatis ostenderet se mūdo reuelatū: nō magis intelligo eos debere reprehēdi ꝓpter nuditatē christi: q̄ nō significatur ab illis in sacrificio: qm̄ q2 nō mōstrant in eodē sacrificio eum esse crucifixū extra ciuitatē: extra domū
D & sub nudo celo. Que tn̄ magna nō
1. pet. 2. carent ratiōe: Nā christus q̄ passus est p nobis: nobis relinq̄ns exēplū: vt sequamur vestigia eius: in his q̄ꝗ dedit nobis exēplū ꝓpter iusticiā sustinēdi incōparabilē contēptum et paupertatē. Adeo em̄ contēpt9 est & execrabilis iudicat9: vt nec mori dignus haberet inter aliquā hoīm habitationē: neq̄ inter hoīes nisi inter execrabiles: neq̄ sb tecto aliq̄ nisi sb celo: de sb quo eijci nō potuit: vt se
Ps. 21. cūdū ꝓphiam: opprobriū & abiectio plebis estimaret. Paup vero ita fuit: vt veniēs in mundū: nō in sua sed in aliena domo nasceret: & nat9 propter inopiā loci in p̄sepio brutorum aīaliū poneret: & viuēs in mūdo nō
Luce. 9. haberet vbi caput suū reclinaret: nec moriēs vnde nuditatē suā tegeret: nec mortu9 vnde inuolueret: nec sepulchrū aut locū vbi corp9 mortuū collocaret. Que omnia magis sunt
E viuēdo p effectum (cū ratio exigit) imitāda q̄ p nuditatē sacrificij nuditas christi significāda. Neq̄ cōiecturare possum cur potius curandū sit vt panno operiat sacrificium: qm̄ christus passus est nudus: nō sub tecto vel intra ciuitatē ſ sub nudo celo. Si aūt vsus nō habet vt extra tectum fiat ꝓpter pturbationes aeris: similis causa videt vt calix in sacrificando nō discooperiat ꝓpter quasdam q̄ cōtingere possunt icōmoditates. Tutius itaq̄ & diligētius puto vt calix ne aut musca aut aliq̄d inde cens in illū caderet: q̄ sepe cōtigisse cognoscim9 operiat: q̄ discoopert9 cōtingentib9 immūdicijs exponatur. Hec sapientie vestre p meo intellectu nullius meliorē rōnem respuēs rn̄deo. De his q̄ sacrificāt de fermēto: misi vobis olim quandā eplam.

Beati Anselmi archiepi Catuarieñ. Epla de diuersitate sacramētoꝝ explicit. Eiusdez bti Anselmi Epla siue liber de fermentato et azymo incipit.

Anselm9
a Fuus ecclie cantuariensis: vualeramno Nuuēburgēsi Epo. Scietī breuiter loq̄r. Si certus essem prudētiā vrām nō fauere successori iulij cesaris & neronis & iuliani & potestati cōtra successorē & vicarium petri apli: libētissime vos vt amicissimū & reuerendū epm salutarem: qm̄ aūt ad defensionē veritatis cōtra grecos q̄ ad vos venerūt que ritis: scdm̄ posse nulli deesse debem9: opusculū vobis misi qd de pcessiōe spiritusscti edidi ꝯtra illos. De sacrificio vero in q̄ idem greci nobiscū nō sentiunt: multis catholicis rōnalib9 videt: q2 qd agūt n̄ est ꝯtra fidē catholicaz. Nam & azymum: & fermētatum sacrificans: panem sacrificat. Et cum legit de domino qn̄ corpus suū de pane fecit: q2 accepit panē et bn̄dixit: n̄ addidit azymū vl' & fermētum: certuz tn̄ est q2 azymū bn̄dixit: forsitā q2 res q̄ fiebat nō h̄ exigebat. Et cū alibi se & carnē suā panē vocauit: sicut isto pane hō viuit tēporaliter: ita illo in eternū: nō ait azymū vl' fermentū: q2 vterq̄ pariter panis ē. Nō em̄ differunt azymus & fermētū substātialiter vt quidam putant: sicut hō nouus aū pctm̄: & inueterat9 fermēto pctī: neq̄ q̄ substātialit differūt. Propt hoc q̄ solū videt se & carnē suā panem vocasse: & de pane corp9 suū fecisse: q2 sic panis iste azym9 siue fermētat9: dat vitā trāsito

B fiam: ita corpus ei⁹ eternā: nō quia fermentat⁹ est vel azymus: q̄uis in lege vbi vere oīa in figura fiebāt: p̄ceptū sit azymū in pascha panē comedere: vt ōnderet q̄ christ⁹ quez expectabāt sincerus ⁊ mūdus futurus eēt: ⁊ nos q̄ māducaturi eram⁹ corpus eius: silr̄ mūdi esse moneremur ab omni fermēto malicie ⁊ neq̄tie. Jam vero postq̄ᵹ de veteri figura ad nouā v̄itatē venim⁹: ⁊ azymā christi carnē comedim⁹: nō est nobis necessaria illa vet⁹ figura in pane de q̄ carnē ipsam conficim⁹. Apertissimū tñ ē q̄z meli⁹ sacrificat̄ de azymo q̄ᵹ de fermētato: tū q̄z valde apti⁹ ⁊ purius ⁊ diligenti⁹ fit: tū q̄z dñs h̄ fecit. Vñ illud nō est tacendū: quia cū greci anathematizant azymitas: (sic eñ nos vocāt) anathematizant christū. Si aūt dicūt q̄z iudaizam⁹:
C dicāt silr̄ christum iudaizasse. Et si audēt asserere christū ꝓpter iudaismum vt preceptum de azymo datū seruaret: de azymo corpus suum fecisse: absurdissime errāt: cum illū taz sincerā nouitatē fecisse ī fermēto vetustatis existimāt. Patet igit̄ q̄z cuz azymo vsus est ad illud opus: non h̄ fecit vt p̄ceptū de azymo seruaret: ꝯ aut vt fermētarios q̄s p̄uidebat reprobans: azymitas approbaret: aut certe si etiā fermētarij approbarent̄: azymitas quoq̄ᵹ approbaret. Q̄z autē nos iudaizare dicūt: nō est veruz: q̄z nō sacrificamus de azymo vt legē veterē seruemus: ꝯ hoc diligētius fiat vt dñm qui hoc nō iudaizando fecit imitemur. Cū eñ facim⁹ aliquid q̄ꝺ iudei vt iudaismū seruarēt faciebāt: nō iudaizam⁹: q̄z nō ꝓpter iudaismū sed ꝓpt̄ aliā cām hoc facim⁹. Si eñ in dieb⁹ pasche azymū panez aliq̄s comedat: siue q̄z nō habet aliū siue q̄z magis delectat̄ illo q̄ᵹ fermētato: aut si quis ꝓpter infirmitatem ꝑputiū circūcidere cogit̄: aut si boui suo q̄s triturāti ne esuriat os nō obturat: null⁹ nisi īsipiēs hoc agētē iudaizare iudicabit. Cū itaq̄ᵹ nos panem azymū sacrificam⁹: nō p azymi figurā talē dñm Jesum fuisse significemus: ꝯ vt ip̄m panē in corpus ei⁹ diuina virtute op̄ante sicut ip̄e fecit significem⁹: nequaq̄ᵹ in h̄ vetustatez
D legis seruam⁹: sed euāgelij veritatez celebramus. Deniq̄ᵹ qñ idē ip̄e hoc fecit ⁊ ait discipulis suis: Hoc facite in meam cōmemorationē: si voluisset vt nos q̄bus hoc apl̄is p̄cepit nō de azymo facerem⁹: p̄monuisset nos in eis ⁊ dixisset: ne faciatis h̄ de azymo. Quare cū dicēs: Hoc facite: azymū nō excepit. Quis ē cui⁹ intellectus audet excipere q̄ꝺ ip̄e fecit: ⁊ p h̄ ꝓhibere q̄ h̄ solū nullo ꝯmone ꝓhibuit ꝯ etiā op̄e p̄cepit? Quis inq̄ᵹ nisi pl⁹ sapiēs q̄ᵹ oportet sapere tm̄ cōfidat de sapīa sua vt presumat h̄ ꝓferre: q̄z cū dixit dñs: h̄ facite: sic cōpetent̄ ꝯbintelligim⁹: q̄ꝺ ego: sic īdubitanter sit subaudiēdū: ꝯ nō hoc vñ
E ego. Itē si diuīa p ea q̄ digniora cognoscim⁹ exequi debem⁹: cū sacrificiū de q̄ agit̄ de panis siue azymi siue fermētati ꝯba: cōstat eē celebrandū: quē panē digniorē estīamus ad faciendā dñici corpis varietatem nisi illum quē ⁊ vetus lex elegit ad significandā: ⁊ euāgeliū ad exhibendā eādem veritatē? Si itaq̄ᵹ rñdem⁹ grecis nos h̄ de azymo nō ꝓpter figurā ꝯ ꝓpt̄ p̄dictas causas facere: Nihil hic intelligi valet cur nos greci anathematizandos: aut saltem rep̄hendendos recte iudicent. At si dicūt h̄ nos nō agere posse de azymo: sine intellectu figure: p q̄ꝺ iudaizare ꝓbamur: ergo nec silr̄ queūt ad hoc ip̄m vti fermētato sine figura: q̄z et vet⁹ scriptura p fermētū designat pctm̄ q̄ execrat̄ in pascha suo comedere fermētatū: ⁊ noua dū monet nos in pascha nostro epulari nō ī fermēto veteri: neq̄ᵹ ī fermēto malicie: ⁊ neq̄tie.
F Dicim⁹ etiā q̄z nos nō iudaizamus si figurā tenem⁹ in azymo: qm̄ nō significam⁹ christū sine fermēto pecca

Luce. 22

tũ venturũ tanq̃ iudei: sed mõstramꝰ eũ talem venisse sicut christiani: & p hoc monemur tales nosmetipsos exhibere: q̃les pascha nostrũ est q̃d mãducamꝰ: illi aũt nec iudeos nec christianos in hoc se ꝓfitent̃: q2 deũ in fermẽti sui figura: nec venturũ vt iudei: nec venisse vt christiãi sine peccato signãt: sed potius paganis fauere videnť: q̃ illũ sicut alios hoĩes peccato fermentatũ existimãt. Si vero aiunt christianos non debere vti figuris: q2 vetera trãsierũt in quibꝰ erãt necessarie: negãt vt alia taceaz: baptismũ esse figurã cuiusdã mortis

Ro. 6. & sepulture: ꝯtra aplm̃ dicentẽ: Quicunq̃ baptizati sumus in christo iesu: in morte ipsius baptizati sumus: Cõsepulti eñ sumus cũ illo p baptismum in mortẽ. Aut si cõcedũt nos vti figuris: ß nõ ĩ eisdẽ rebus quibꝰ in figura lex vetus vtebať: & iõ non esse panẽ azymũ assumẽdũ ad vllaz figurã q2 adhuc in eadẽ lege accipitur: quare baptizant in aqua: cũ pa-

1. cor. 10 tres nostri oẽs in moyse baptizati sũt in nube & mari: q̃d negare nequeũt in figura fuisse: vitent quoq̃ aquã: ne videanť baptizare baptismo ioãnis

B qui baptizauit in aqua. Si ğ irreprehensibiliter figuratur baptismus in aqua: licet illd̃ baptisma vetꝰ q̃d fuit huius noui figura in aqua fuerit: que est ista grecorũ sapiẽtia que propter ħ q2 vetꝰ pascha p q̃d nr̃m figurabať celebratũ est in azymis: detestať nos sacrificare corpus christi q̃ est pascha nr̃m de azymo in figura: siue ad cõmemorãdũ quia talis fuit ille cuius corpꝰ sacrificamus: scz sine peccati infectione: siue ad cõmonendũ nos quia corpus eiꝰ comedimꝰ: tales debere esse scd̃m aplm̃ dicentẽ: Expurgate vetus fermẽtum vt sitis

1. cor. 5. noua ꝯspersio sicut estis azymi: Etenim pascha nr̃m ĩmolatꝰ est christꝰ: Itaq̃ epulemur nõ in fermento veteri: neq̃ in fermẽto malicie & nequitie: ß in azymis sinceritatis & veritatis. Siue igiť in figura sacrificemꝰ azymũ panẽ: siue sine oĩ figura: nl̃latenꝰ nos greci rephensibiles valẽt oñdere: ß aut soli nos bene agimꝰ: illi nõ bene: aut nos meliꝰ & diligẽtiꝰ si illi bene. Nempe satis oñdunt se nullã hr̃e rationẽ ad suã ptem cõfirmãdã: & nostrã infirmandã: cũ hoc ꝯtra nos ꝓferunt q̃d nullo mõ ꝯtra nos: aut cũ illis esse cognosciť. Obijciũt eñ nobis: sicut ĩ vestra legi Epl̃a: q̃d dicit

apl's: Lr̃a eñ occidit: spũs aũt viuifi 2. cor.

cat. Et q̃d Amos ꝓpha: Sacrificate Amo 4

inq̃t de fermẽtato laudẽ. Unde nitũtur ostendere: q̃ littera que vetꝰ pascha celebrari iubet: in azymis nos occidit: cũ eã seruamꝰ azymũ sacrificãdo: nõ bñ apl'i verba intelligẽtes. Lr̃am eñ tũc diĉ occidere: qñ illa iubẽs a peccato declinat: pctm̃ oñdit: qm̃ nisi adiuuet gr̃a vt fiat q̃d iubeť: inobedientez & puaricatorem facit. Q̃d in epl'a ad Romanos idẽz apte

mõstrat apl'us: dicẽs: Pctm̃ non co Ro.

gnoui nisi per legẽ. Nam cõcupiscẽciã nesciebã eẽ pctm̃ nisi lex diceret:

Nõ ꝯcupisces. Occasione aũt acce- Exo.

pta: pctm̃ p mandatũ opatum est in me oẽm ꝯcupiscentiã. Sine lege eñ pctm̃ mortuũ erat: Ego aũt viuebã sine lege aliqñ. Sed cũ venisset mandatũ pctm̃ reuixit: Ego aũt mortuꝰ sum & inuentũ est mihi mandatũ q̃d erat ad vitã: ħ esse ad mortẽ. Nam peccatũ occasione accepta p mandatũ seduxit me & p illud occidit. Sic lr̃a sine adiuuante gr̃a occidit: spũs aũt viuificat: sic ait idẽ apl's ad Titũ:

Cũ aũt benignitas & humanitas ap- Tit 3.

paruit saluatoris nr̃i dei: nõ ex opibꝰ iusticie q̃ fecimꝰ nos: ß scd̃m suã misericordiã saluos nos fecit p lauacrũ regenerationis & renouationis spũ sancti: quẽ effudit in nos abunde per iesum christũ saluatorẽ nr̃m: vt iustificati gr̃a ipsius heredes simus scd̃m spem vite eterne. Iõ cũ dixisset: Suf

ficiẽtia nr̃a ex deo ẽ: q̃ & idoneos nos 2. co. 3.

fec ministros noui testamẽti addit: Nõ

lr̄a sed spū: Lr̄a em̄ occidit: spūs aūt
viuificat. Ac si dicat: Fecit nos deus
I mistros noui testamēti: qđ nō est in
lr̄a occidēte: sicut vetus: ꝫ in spiritu
viuificante. Ad vtrūqꝫ vero: ad oc/
cisionē scȝ littere: ⁊ ad viuificationē
spūs ptinet qđ subiūxit: Qđ si mini
stratio mortis litteris deformata in
lapidibus fuit in gloria: ita vt n̄ pos/
sent filij israel intēdere in faciē moysi
ꝓpter gloriā vultus eiꝰ que euacua/
tur: quō nō magis ministratio spūs
erit in gloria? Nā si ministratio dam
natiōis ī gloria est: mlt̄o magis abū
dat ministeriū iusticie in gloria. Nā
nec glorificatū est qđ claruit in hac
pte ꝓpter excellētē gloriā. Si em̄ qđ
euacuat̄ p gloriā est: multo magꝫ qđ
manet in gloria est. Habētes igit̄ ta
lem spem: mlt̄a fiducia vtimur: ⁊ nō
sicut moyses ponebat velamē super
faciē suā vt nō intēderent filij israel
in faciē eius qđ euacuat̄: sed obtusi
sunt sensus eorꝫ. Usqꝫ in hodiernuȝ
diē em̄ idipsū velamē in lectiōe ve/
teris testamēti manet nō reuelatum:
qđ in christo euacuat̄: ꝫ vsqꝫ in ho/
diernū diē cū legit̄ moyses: velamen
positum est sup cor eorꝫ. Cū aūt con
uersus fuerit ad dn̄m: tunc auferetur
velamē. Dn̄s aūt spiritꝰ est: Ubi aūt
spūs dn̄i: ibi libertas. Nos vero oēs
reuelata facie gloriā dn̄i speculantes
in eandē imaginem transformamur
a claritate in claritatē: tanq̄ a domi/
ni spū. Jō habētes hāc administra/
tionē iuxta quā misericordiā cōsenti
K sumus nō deficimus. De occisione
lr̄e ⁊ viuificatiōe spūs: supfluū mihi
videt̄ sup hoc aliqd addere. Satis
itaqꝫ patet qr nec grecis ꝓdest: nec
nobis obest qđ de occidēte lr̄a obij/
ciūt. Quod aūt assumūt de ꝓpheta:
Uenite in galgala ⁊ impie agite: ⁊ sa
Os 4 crificate de fermētato laudē: ītelligē
dum est esse dictū aut approbando
tale sacrificiū aut reprobādo. Sȝ si ꝫ
p̄cipit ꝓpheta: vt scd̄m eos loquar:
illos occidit lr̄a qui lr̄am seruādo de
fermētato sacrificāt. At si hec expro
brādo dictū est: qua frōte sacrificāt
qđ ꝓpha in sacrificiū execratur: aut
qua rōe hec in auctoritatē sibi assu/
munt? Qr aūt ꝫ ꝓpha nō iubendo ꝫ
reph̄ēdedo dixerit: dubiū nō ē: vl' cū
ꝫ ipse auctoritas sociauerit. Dixerat
em̄: Uenite ad bethel ⁊ impie agite.
Et paulo post ꝯtinuata increpatiōe
ait: Et sacrificate de fermentato lau/
dem. Aut ergo tanta rōne partē suā
fermentarij defendant: quāta suam
roborāt azymite: aut si nec illud va/
lent: nec istud volūt: saltē nō reph̄ē
dant azymitas. Jn tertia q̄stiōe sic ī/ L
telligo: mādastis qr greci detestant̄
nostra ꝯnubia: vbi cognati cognatꝫ
copulāt. Quod cur faciāt: nullā vi
deo auctoritatē aut rationē. Nam si
ꝫ in suis fieri ꝓhibent conubijs: aut
nō extendunt cognationes vsqꝫ ad
septimaȝ generationē sicut nos: aut
impossibile videt̄ suari qđ p̄cipiūt.
Sunt em̄ sepe in vna cognatiōe plꝰ
q̄ centū viri aut mulieres egētes cō
iugio. Totidē itaqꝫ cognatiōes inue
nire necesse est de quibꝰ singulis sin/
guli eligant̄ viri ⁊ mlr̄ieres qbꝰ illa
de vna cognatiōe singlis singuli co/
pulent̄. Aut itaqꝫ detestabilia sūt in
dubitant̄ eorꝫ cōnubia si inter septeȝ
generatiōes sunt. Nec debēt reph̄ē/
dere nostra qñ cognati cognatis cō/
iungunt̄ de alia cognatiōe: qđ nulla
ꝓhibet auctoritas vel rō: aut impos
sibile ē: vt dixi: seruare qđ p̄cipiunt:
vt scȝ tot cognatiōes exquirant̄ ad
vnius cognationis cōnubia: que sūt
in illa viri ⁊ mulieres petētes cōiu/
gia: Qr sine omni auctoritate ⁊ rō/
ne absqꝫ dubio rōnabiliter refutan/
dum iudicat̄.

Beati Anselmi Epistola de fer/
mentato et azymo explicit.

Eiusdeȝ beati Anselmi Cātuarieñ. archiepi liber đ vestimentis: mēbris ⁊ actibus deo attributis: incipit.

A Bicunqz sacra scriptura sparsim diuersis libris ī deomotus animi seu humana membra describit: id ē caput: capillos: oculos: palpebras: aures nares: os: labia: cor: linguam: imaginē: vterū: manus: dextram: sinistrā: digitos: siue digitū: brabiū: alias scapulas vētrē posteriora pedes. Item motus aī: irā: furorē. obliuiones: penitentiā: recordationē: et alia his similia: nō carnaliter iuxta historiam a recte intelligentibus scienda sunt: sicut a iudeis et plerisqꝫ heretici carnaliter intelligenda sunt et confitenda. Si quis deo humana membra seu motus animi more humano inesse credit: pculdubio ī corde suo idola fabricat. Igit vt dictū est figuraliter deū caput ipsa essentia diuinitatis eius que oīa pcedit: et cui sunt oīa subiecta intelligere debemꝰ. Capillos vero eius capitis sanctos angelos: seu vniuersos electos typice accipi oportet. De q in sacro in libro Danielis: Aspiciebā donec
Dañ.7. throni positi sunt: et antiquus dierꝫ sedit. Uestimentum eiꝰ quasi nix cādidum: et capilli capitis eiꝰ quasi lana mūda. Hic em̄ signat p vestimentum candidū dei: qd et p capillos capitis eius: sctōs videlicet angelos: et multitudinē sctōꝝ dealbatorum. Uel certe ideo capilli eius lane mūde cōparant: vt per hoc antiquus dierum esse credat. Oculos dicit hre: p
B eo qꝫ omnia videt: et nihil eū latet in cōspectu eius: vt ait apls. Nulla cre
Heb.4. atura inuisibilis est: oīa em̄ nuda et aperta sunt oculis eius. Aliter vero oculi respectu gratie eius ītelligunt.
Ps.33. Ut est in psalmo: Oculi dñi super iustos. Item aliter oculi dñi pcepta eius: p q lumē scientie subministrat: mystice accipiunt: vt est illud in psal
Ps.18. mo: Preceptū dñi lucidū illumi. etc.

Palpebre dñi occulta et incōprehensibilia iudicia eius: siue spiritual in diuinis libris eius locutio innuit. De quibus occultis et incōprehensibilib9 sacramētis: atqꝫ iudicijs dicitur in psalmo: Palpebre eius interrogant filios hoīm: id est probant. Ps.1

Aures habere dicit deus pter h qz omnia audit: et nihil eū sub silētio latet. De q in libro Sapiētie scriptū Sap.1 est: Auris celi audit omnia: et tumultus murmurationū non abscondet.

Nares dei inspiratio eius in corde fideliū: vt est illud in libro regū. Ascendit fumus de naribus eius: id 2.Re est lachrymosa compunctio penitentium inspiratione eius. Facies cognitio diuinitatis eius ad hoīes. De q cognitiōe ī psalmo scriptū est: Ps. Ostēde nobis dñe faciē tuā etc. Hoc est dona nobis cognitionē tuā: que cognitio p filiū hominis hominibus innotuit: ipso dicente in euangelio: Nemo nouit patrē nisi filius: et cui Math voluerit filius reuelare. Aliter vero facies dei significat inuisibilē essentiam diuinitatis dei filij. De qua ipse dñs ad moysen p angelū rndens ait: Posteriora mea videbis: faciē aūt Exod meā videre ñ poteris. Ac si dicat: incarnationem meā videbis in nouissimis diebꝰ: diuinitatē aūt meā videre nō poteris. Os dei: filius pris.i. christus dñs. De q Esaias ppheta ex psona iudeoꝝ affatus ait: Quia C Thre os eius ad iracundiam puocauimꝰ. Aliter vo os eiꝰ: dñi smo et eiꝰ iussio accipit. De quo sermōe dñi pdictus ppheta ait: Os dñi locutū est hec. Esa. Uerbum dei filius patris: p quē oīa facta sunt. De q in psalmo: Uerbo Ps. dñi celi firmati sūt: et spiritu oris eiꝰ omnis virtꝰ coꝝ. Et alibi: Misit de ps.1 us verbum suū et sanauit eos. Et in euāgelio scdm iohannē: In pncipio Joh. erat verbum. Lingua dei mystice significat spm̄ sctūm: per quem deus pater secretū suū manifestauit hominibus: vt in psalmo: Lingua mea ca Ps.4

lam⁹ scribe. Labia dei mystice cōsonātia vtriusqꝫ testamēti intelliguntur. De quib⁹ testamētis in Prouerb. scriptū est: Diuinatio ī labijs regis: ī iudicio nō errabit cor eius. Brachia dei patris eius filius intelligit: sicut est illud in Esaia ppha: Et brachia mea populos iudicabūt. Brachium dei pr̄is singulariter filius ei⁹ accipit: ⁊ de q̄ Hieremias ait: Et nūc dn̄e deus qui eduxisti pplm tuum de egypto in manu forti: ⁊ brachio extēto. Jccirco aūt fili⁹ dei pr̄is brachiū dicit quia creatura electa ab ip̄o cōtinet. Dextera dei patris: id ē vnigenitus filius: de q̄ in psalmo ex psona hoīs assūpti: Dextera inq̄t dn̄i fecit virtutem. Aliter vero dn̄i dextera: glīam pr̄is ⁊ eternā btītudinē signat: de quo in psalmo ex persona pr̄is ad filiū: Sede a dextris meis. Dicitur aūt ⁊ dextera dei oīs electa creatura in celo ⁊ in terra: sicut ⁊ p sinistrā ei⁹ intelligit reproba creatura. i. demones ⁊ oēs impij q̄ ad leuā positi: eterna supplicia sustinebūt. Man⁹ dei pr̄is: fili⁹ ei⁹ accipit: p eo q p ip̄m facta sunt omia: sicut ē illud in Esaia: Omia manus mea fecit: ⁊ facta sūt oīa. Alit̄ xo man⁹ dei: ptās ei⁹ intelligit. De q̄ ptāte in libro Hieremie scriptū est: Sicut lutū in manu figuli: ita vos in manu mea dom⁹ israel. Jtē p man⁹ dn̄i flagellū accipit. De cui⁹ pcussione in Sophonia ppheta scriptū est: Extendā manū meā sup iudā: sup habitatores Hierlm: ⁊ disperdā de hoc loco reliq̄as baal ⁊c. Pro q̄ dn̄i pcussione btūs Job de semetip̄o ait: Man⁹ dn̄i tetigit me. Digitus dei singularit̄ spūssanctus accipit. A q̄ spūsctō lex duab⁹ in tabulis lapideis in monte Sinai scripta narrat. Jpse em̄ scripsit: q̄ scribēda dictauit idē spūssanct⁹. De q̄ spūsctō dn̄s ī euāgelio: Si ego ī digito dei eijcio demonia. i. Si ego in spū dei eijcio demonia. Sicut em̄ digitus cū manu vl' brachio: manus vero vl' brachiū cū corpe: vnū sūt ī natura: ita pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spūssctūs tres quidem persone: sꝫ vna sb̄a diuinitatis. Digiti dei pluraliter: sancti intelliguntur pphete: p quos spūssctūs libros legis ac pphetarꝫ sua inspiratiōe scripsit: de q̄b⁹ scriptū est: Uidebo celos tuos opa digitorꝫ tuorꝫ. Per celos em̄ libros legis ⁊ pphetarꝫ: p digitos vero sctōs vt dictū est pphetas insinuauit. Jmago dei pr̄is: īuisibilis vnigenit⁹ fili⁹: de q̄ apls: Jmago dei inuisibilis. Aliter nāqꝫ est imago dei in filio suo: qm̄ nō aliū de sꝫ ex semet ipso: hꝫ est ex sb̄stantia sua: p oīa sibi similē genuit ⁊ equalē. Aliter vero aīam hoīs quā nō ex se: id est de sua sb̄a sicut pleriqꝫ heretici opinati sunt genuit: sꝫ ex nihilo creauit. Sicut aliter imago est cuiuslibet regis in filio ei⁹: quē ex semetip̄o sibi similē genuit. i. hō hoīem. Aliter vero in anulo ei⁹: siue inter era imago ei⁹ exp̄ssa q̄ nō est q̄ꝫ ip̄e: sicut fili⁹ q̄ naturaliter hoc est q̄ꝫ ⁊ pater. Cor dei patris arcanū sapiētie eius mystice innuit. Ex q̄ verbū idē filiū suū impassibiliter sine initio genuit: ip̄o dicēte propheta: Eructauit cor meū verbū bonum. Alas habere dī de⁹ p eo q more auis electos suos tanq̄ pullos sb̄ se iūgit: fouet: ⁊ ab insidijs diaboli ⁊ malorꝫ hoīm ptegit: vn̄ ppheta ait: Sub vmbra alarꝫ tuarum ptege me. Scapulas dicit hr̄e deus: qa infirma mēbra ecclīe: q̄si in scapulis suis portat. De q̄ in psalmo: Scapulis suis obumbrabit tibi. ⁊c. Uēter dei secreta origo sb̄e eius accipitur. Vn̄ ī psalmo: Ex vtero ante luciferū. Aliter venter dei incōprehensibilia iudicia eius: q̄ rimari nequeūt mystice insinuant. De q̄ occlto iudicio ei⁹ in libro Job scriptū est: De cui⁹ vtero egressa est glacies: ⁊ gelu de celo q̄s genuit? Posteriora filij dei īcarnatio ei⁹ accipit. De q̄ posteriori pte: fili⁹ in mōte sinai ad moysen p angelū loq̄ns ait: Posteriora mea vi/

Margin notes (left): ..16 — ..1. — .., 21 — ..17 — ..09. — ..1. — ..18. — ..1. — ..1.

Margin notes (right): Ps̄. 8. — Colos. 1. — Ps̄. 44 — Ps̄. 16. — Ps̄. 90. — Ps̄. 109 — Job. 38. — Exod. 33.

B debis: faciē aūt meā videre nō poteris. Pedes dei stabilimētū virtutis eius: eo q̄ vbiq̄ pn̄s: ⁊ vniuersa illi sbiecta sunt: ipo dicēte p Esaiā pro/
Esa.66. phetā: Celū mihi sedes ē: Terra aūt scabellū pedū meoꝝ. Aliter pedes filij dei incarnatio intelligit̄: q̄ diuinitati sbiecta est tanq̄ capiti pedes: sic p caput diuinitas: ita p pedes ei⁹ hūanitas exp̄mit̄. De q̄ hūanitate ī Ex/
Exo.24. odo scriptū est: Uidebant dn̄m: h̄ est moyses ⁊ aarō ⁊ nadab ⁊ abiu ⁊ lxx. de seniorib⁹ ppl̄i sb pedib⁹ ei⁹ q̄si op⁹ lapidis saphyrini: ⁊ q̄si celū cū serenū ē. Sic em̄ p lapidē saphyrinū celestes creaturas vl̄ sctōs āgelos: ita p celū serenū sctām eccl̄iam electoꝝ ex hoīb⁹ assūptam: figuralit̄ mōstrare voluit: Sup q̄s creaturas hō assūpt⁹ dei fili⁹ ī perpetuū regnat. De q̄
Ps.8. in psalmo: Oīa sbiecisti sub pedibus ei⁹. Alit̄ aūt pedes dn̄i id ē iesu christi significati sunt sctī predicatores.
Deut.33. De q̄bus in Deut. scriptū est: Qui appropinquāt pedib⁹ ei⁹: accipiēt de doctrinis illi⁹. Uestimētū filij dī aliq̄n caro ei⁹ q̄ a diuinitate assūpta ē: ī diuīs libr̄ figuralit̄ accipit̄. De q̄ ī/ dumēto carnis esaias vaticinās ait:
Esa.63. Quis ē iste q̄ venit de edom: ⁊c.
D Rursus vestimētū eiusdē dn̄i: sctā ecclesia accipit̄: q̄ p fidē ac dilectionem ei piūcta est. De q̄ scriptū est in psal/
Ps.92. mo: Dn̄s regnauit: decorē indut⁹ ē. ⁊ ī alio psalmo: Cōfessionē ⁊ decorē
Ps.103. īduisti: amict⁹ lumine sicͭ vestimēto. Palliū christi eccl̄ia ei⁹ intelligit̄. De q̄ ī libro Genesis scriptū est: Lauit in vino stolā suā: hoc est in san/
Gen.49. guīe passiōis carnē suā: ⁊ in sanguine vue palliū suū: id ē eccl̄iam suam. Calciamētū dn̄i nr̄i iesu christi mystice signat incarnationē ei⁹ quaꝫ ex mortalitate hūani generis assumere dignat⁹ est. De q̄ incarnatiōe sua ip̄e
Ps.59. p pphām in psalmo ait: In idumeaꝫ extendā calciamētū meū: id ē aū plebem gentiū manifestabo incarnationem meā. Egressus aduēt⁹ filij dei ī mundū: ⁊ regressio ad pr̄em: de q̄b⁹ psalmista ait: Uisi sunt gress⁹ tui de
Ps.7[..] us gressus dei mei q̄ est in sctō. De celo venit ī vteꝝ virgīs: de vtero ỽo nascēdo posit⁹ est in p̄sepio. Postq̄ oīa impleuit p q̄b⁹ a pr̄e missus venerat: appensus est in ligno crucis: de cruce aūt deposit⁹ corp⁹ sepultū est: scd̄m ỽo aīam ad inferna descēdit: tertia aūt die p potētiā sue diuinitatis carnē suaꝫ de sepulchro suscitauit: ⁊ post diem resurrectiōis sue q̄dragesima die vidētib⁹ apl̄is ascēdit ī celū: sedet ad dexterā pr̄is. i. in gl̄ia eius. Hi sunt gressus filij dei. Iste descendēs in sacris scripturis legit̄. Ascēdere dī de⁹ cū fili⁹ carnē ex nobis assumptā in celū captiuam euexit: sicͭ in psalmo: Ascēdēs in altū: captiuā
Ps.7[..] duxit captiuitatē: q2 naturaꝫ hūani generis q̄ a diabolo ī mūdo captiua retinebat̄: assumēs in celum secū vbi nunq̄ antea fuerat tanq̄ captiuā deportauit. Abscōdere dicit̄ de⁹ faciē suā: cū se quibusdā eoꝝ exigētib⁹ culpis abscōdit: sicut in ppl̄o iudeorū nūc impletū videm⁹: q2 negātes filiū dei sciam veri dei ita pdiderunt vt similes forēt gētib⁹ q̄ deū nō nouerūt. Ondere dī deus faciē suā: cū respectu gr̄e sue q̄b⁹ vult sez elect̄ suis seip̄m ī corda eoꝝ occulta inspiratiōe instituat: ⁊ ad diligēdū se amorē suū infundit. Sedere dicit̄ nō corpalit̄ hūano more s̄ potētionalit̄ super oēm creaturā rōnalē p̄sidere: vt est illud in psalmista: Regnauit dn̄s sup gētes de⁹. Sedere etiā dī de⁹ super cherubin: qd̄ interp̄tat̄ m̄ltitudo vel plenitudo scie: p qd̄ significant̄ sctī āgeli seu mētes sp̄ualiū viroꝝ ī q̄b⁹ de⁹ visibilit̄ p̄sidet ⁊ regnat. In illis em̄ sedet q̄ scia ei⁹ dilectiōe pleni sunt. In pūerbijs quippe salomonis scriptū est: Aīa iusti sedes est sapiētie. Sapiā ỽo dei pr̄is christus ē q̄ in aīab⁹ sctōꝝ dī sedere. Descēdere dī in mūdū q̄n aliq̄d nouū qd̄ antea n̄ fecerat: ī creatura hūana opa/

tur: sicut fili⁹ dei p̄ris descēdisse nar/
rat: qm̄ verā carnē de maria virgīe
p̄p̄t redēptionē nr̄am suscepit: ⁊ ve/
rus hō fieri dignat⁹ est: nō amittēdo
qd̄ erat ſ assumēdo qd̄ nō erat. De
K cui⁹ descēsiōe id ē īcarnatiōe scriptū
17. est ī psalmo: Et īclinauit celos et de
scēdit: ⁊ caligo sb̄ pedib⁹ ei⁹. Celos ī
clinauit: qm̄ añ aduētū suū p nūcios
angelos siue p̄phas misit q̄ ei⁹ aduē
tū hōib⁹ nūciarēt. Caligo sub pedi/
bus ei⁹ fuit: q2 impij hoīes ob suā ma
liciā incarnationē ei⁹ agnoscere no/
luerūt: ſ neq3 adhuc pñt. Stare dicit
deus cū nos infirmos. i. suā creaturā
ad pn̄iam ⁊ ꝯuersionē patiēter susti
net: vt est illud ī abacuc p̄pha: Ste/
3. tit ⁊ mēsus ē terrā ⁊ dissoluit gētes.
Trāsire dicit de⁹: cū de cordib⁹ q̄rū
dā hoīm in q̄b⁹ antea p fidē credide
rūt: postea surripiēte pfidia vel q̄li/
bet delicto: ab eis recedit ⁊ ad alios
trāsit: queadmodū de iudeis ad gen
tes: de hereticis ad catholicos: seu de
q̄buslib3 irreligiosis ⁊ negligētib⁹ p
vitio suo: Recedere dr̄ de⁹ ⁊ ad alios
trāsire: q̄ nō localit aut visibilit: sed
īuisibiliter occulto iustoq3 iudicio fa
L cere ꝯsueuit. Ambulare dr̄ de⁹ nō de
loco ad locū trāseūdo: qd̄ est impiū
credere: ſ ambulare ei⁹ est in cordib⁹
6. sctōꝝ delectari: sic scriptū ē: Et inha
bitabo in eis: īambulabo ⁊ ero illoꝝ
de⁹. Uel certe ambulare dei ē ī sctis
p̄dicatorib⁹ suis de loco ad locū trā
sire. Loq̄ dei ē īuisibilit sine sono vo
cis: vel q̄libet strepitu occulte in men
tib⁹ sctōꝝ volūtatē suā atq3 rectum
intellectū inspirare: seu futura sctis
reuelare. Que locutio dei vt quidā
volūt tribus modis accipit. Prio
nāq3 mō p sbiectā creaturā: sicut ad
5. moysen ī rubo igneo apparuit: vl sic
ad abrahā: vel iacob ⁊ ceteris sctīs:
q̄b⁹ in angelis apparere dignat⁹ est.
Scd̄o mō in somnis: sic ad iacob
⁊ ad zachariā p̄phaṁ: ⁊ ad ioseph
spōsum marie: ⁊ in alijs sctis q̄b⁹ se/
cretū reuelare voluit. Tertio autem
mō neq3 p creaturā visibilē neq3 per
hoīem ſ occulta tm̄ īspiratiōe inuisi/
bilit corda suoꝝ tāgēdo loq̄ntes ef
ficit: queadmodū in libris p̄pharuz
scriptū ē cū ipi p̄phe sb̄ito afflati spū
diuīo exclamabāt dicētes: h̄ dic̄ dn̄s.
Alit videre dei est mala hoīm scien
do reprobare: sic Esaias p̄pha: Et vi Esa. 59.
dit ⁊ malū apparuit ī oculis ei⁹. Itē
alit videre dei est nos vidētes face/
re: vt est illd̄ ī psalmo: Proba me de Ps. 138.
us ⁊ scito cor meū. Mod⁹ iste locu/ M
tiōis ⁊ in libro btī Job silr reperit:
vbi de sapia p̄ris pq̄3 plurīa infima
locut⁹ est de deo patre adiecit: Tunc Job. 28.
vidit illā ⁊ enarrauit ⁊ īuestigauit ⁊
p̄pauit: I dē vidētes facit atz p̄dicā
tes ⁊ inuestigātes atq3 alijs annūciā
tes. Cognoscere dei ē cognoscētes fa
cere: sic ait ad abrahā: Nūc cognoui Geñ. 22.
qm̄ timeas dn̄m. Neq3 em̄ in tpe co/
gnouit q̄ fecit oīa añq3 fiāt: ſ cogno
scere de⁹ dr̄ cognoscētes facere: vbi
q̄ pri⁹ de se q̄les cēnt incogniti erant
post ei⁹ interrogationē p̄bationē si/
bimetipi manifesti fierēt: sicut est ⁊ il
lud in lege moysi de pplo israelitico:
Ut tēptē eos inq̄t vtꝝ custodiāt mā Exod. 16
data mea an nō. Nescire dei ē q̄sdaz
reprobos reprobare: sic illd̄ in euan/
gelio: Nescio vos. Zelare dr̄ de⁹ cū matth. 25
creaturā suā quā ñ vult pire: sepe ca
stigat: corripit: atq3 flagellat: ⁊ fla/
gellādo ad se reducit: Uel zelare dr̄
de⁹ cū nullū pctm̄ impunitū vult re
linq̄re: iust⁹ est em̄: ⁊ iō oīs iniusticia
execrabil est illi: quā vt dictū est nul
lo mō īpunitā patit. Irasci dr̄ de⁹ ñ N
aī motu vl q̄libet pturbatiōe q̄ illi
oīno accidere nō pōt: ſ creature de/
linq̄nti. i. hoīb⁹ ipijs ⁊ peccātibus:
iustā dr̄ īferre vltionē: h̄ est reddere
illis q̄ meruerūt: ⁊ vltio diuīa iste fu
ror dr̄. Penitere de⁹ dr̄: nō q3 more
hoīm p trāsact opib⁹ suis peniteat.
Qui em̄ oīa nouit añq3 fiāt: p terre
nis actib⁹ suis penitere ñ p̄t. Sz pe/
nitētia dr̄ ē statuta mutare: ⁊ qd̄ tem
poraliter inchoatū fuerat ī aliud mu/
tare: ⁊ aut de bono exigentibus cul/

1. Reg. 15 pis in malū. Sicut de saul legit̃ peni
tuisse deū: q̄ cōstituisset eū regem.
Vel sicut nūc videm⁹ in pp̄lo iudeo/
rum actū: q̄ cū esset pp̄lus dei: ob im
pietatem suā facti sunt synagoga sa/
thane. De malo vero bonū: sicut ac/
cidit pp̄lo gētiū q̄ ante pp̄ls diaboli:
mō factus est dei. Hoc q̄ppe mō: oc/
culto dei iudicio iudas proditor de
ap̄l'atus gradu lapsus: in inferni ba/
ratro demersus est: latro x̄o post cri
men rapacitatis de cruce ad p̄adisū
translatus est. Hanc quoq̄ muta/
tionem de bono ad malū: siue de ma/
lo ad bonū vt dictū est: q̄ occulto iu/
stoq̄ iudicio dei p̄ seueritatē iusticie:
siue p̄ misericordiā eius fiat: penitē/
tiam dei dicimus: quod expressius in
libro Hieremie scriptū est: Nō peni/
tere dei ē: statuta mutare nullo mō:
Ps. 109 vt est illud in psalmo: Jurauit do/
minus τ nō penitebit eū. i. pater ad
Q filiū: Tu es sacerdos ī eternū. Sacer
dos dei patris dictus est filius dei: n̄
scd̄m diuinitatē: s̄ scd̄m hūanitatē:
in qua se p̄ nobis p̄ passionē τ mortē
suā acceptabile sacrificiū deo patri
obtulit: vt esset sacerdos q̄ τ sacrifi/
ciū est. Obliuisci dicit̃ deus: cū q̄bus/
dam impijs τ peccatoribus nō mise/
ret̃: q̄d vtiq̄ nō facit p̄ crudelitatem
q̄ in deo nō est: sed p̄ occultū iustūq̄
dei iudiciū. Indurare dr̄ deus q̄run/
dā maloꝝ corda: sicut de pharaone
Exod. 10 rege egypti scriptū est: nō q̄ oīpotēs
deus p̄ potentiā suā eoꝝ corda indu
rauit: q̄d impiū est ita credere: s̄ exi
gentibus eoꝝ culpis: cū duriciā cor/
dis quā sibip̄si omnia mala p̄petrā/
do nutriūt: nō aufert: quasi illos ipe
induret: quos iudicio indurari p̄mit/
tit. Dormire dei est: cū vnigenit⁹ fili⁹
patris in assūpta carne mori digna/
tus est p̄ nobis: cui⁹ mors recte som
nus p̄dictus est: ip̄o dicente p̄ Hiere
miā p̄pham: Jō q̄si de somno excita/
Hiere. 31. tus sum: τ vidi: Et somn⁹ me⁹ dulcis
est mihi. Aliter dormire dicit̃ de⁹ cū
fides eius inter prosperitates huius
mūdi τ inter quorundā corda fide/
lium nō vigilat s̄ dormit. Hanc dor
mitionē ip̄e tunc significabat: cū in matth.
mari iter fluct⁹ maris dormiuit. Vel
certe dormire dei: est anxijs tardius
subuenire: sicut est illud in psalmo:
Exurge quare obdormisti dn̄e. Vigi Ps.
lare dei est in defensionē electoꝝ suo
rum τ vltionē inimicoꝝ suoꝝ se ma/
nifestum demonstrare.

Beati Anselmi liber de exposi/
tione mēbrorū vestimētorū τ actuū
deo attributis explicit.

Eiusdem btī Anselmi Cantuarieñ. archiep̄i liber de voluntate dei incipit.

Humana ratio cū deo sp̄ debe
at tractare: τ ad lau A
dem ei⁹ aliq̄d cōue/
niēter dicere: noīa p̄
q̄ p̄prie loquat̃ non
habet: s̄ noīa hoīb⁹ data τ imposita
accipit: τ p̄ ip̄m effectū oīpotentiam
ei⁹ saltē vl' tenui orōne aperire cona/
tur: τ hoc facit ex istis reb⁹ colligens
effectū volūtatis dei scd̄m occultam
iusticiā: vel scd̄m mīsc̄diam: vl' scd̄m
ire ipsius vindictā. Ad incōprehen/
sibilem eīn deitatis p̄prietatē aspira
re nō p̄ōt. Hinc nos q̄q̄ de volūtate
dei aliq̄d dicere cupiētes: actū rerū
attēdimus: q̄m ad ipsius celsitudinis
culmē anhelare nō valem⁹. Volūta
tem igit̃ dei appallam⁹ q̄cq̄d in nob̄
ipse misericorditer op̄at̃ reuocando
nos ab errore: vel pie cōfirmādo iu/
sticie. Volūtas q̄q̄ dicit̃ pena τ re/
probatio q̄rundā dei occulta distri/
ctiōe facta iusticie. Volūtas dī ē (vt
breuiter dicā) quicq̄d fit: vt fieri inc
nitur in creaturis. Sed dicit̃ si oīa
p̄cedūt ex volūtate dei: quā cōstat B
semp̄ bonā τ rectā esse: tunc oīa et
recta sunt: τ si hoc est: tunc frustra iu
dicat̃ aliq̄s iniquus: vl' dānat̃ impi⁹:
q̄d fateri: cōtrariū inuenit̃ catholice

fidei. Dicēdū est igiť voluntatē dei multipliciter accipi: vt q̄cq̄d postea opponať sine oīni difficultate opulēti⁹ aperiať. Voluntas itaqȝ dī accipiť aliq̄n in scripturis equipollēs oīpotenti sue p̄scientie: ꝛ ordinatiōi sagaciter oīa disponēti: Unde dicit: Oīa quecunqȝ voluit dominus fecit: hoc est quicq̄d deus ab eterno factuꝝ se ordinauit: nihil inexpletū reliq̄t. Accipiť etiā dei volūtas nomē rerū secundū quendā effectū misericordie dei: vt ibi: Uult de⁹ oēs saluos fieri: q̄d est dicere: facit sctōs velle vt oēs salui fiāt: q̄d ipse tn̄ vult: hoc est ip̄e disposuit: ꝫ sanctos facit velle: dei et ꝓximi inspirādo dilectionē: qua dilectione nō incōueniēť fiunt in ecclesia orōnes a sanctis ꝓ schismaticis ꝛ hereticis: iudeis q̄ȝ ꝛ gētilib⁹. Institutio diuīa: dei volūtas nō improprie appellať. Dei aūt institutio in duo diuidi pōt: in p̄cepta diuinaruȝ scripturaꝝ: ꝛ in legem naturalē que cūqȝ homini insita ē naturalis: q̄ ē: Q̄d tibi noluerꝭ: alteri ne feceris. ꝛc. Cui q̄cūqȝ obuiat: dei volūtatē nō seruat. Precepta etiā diuinaruȝ scripturaꝝ: ꝛ recte obseruatiōes ecclīarum: volūtas dei nō īmerito appellatur: quib⁹ quicūqȝ obseruanť non acquiescit: a dei volūtate deuiare penitus dī: cū tn̄ ab ordine p̄sciētie ei⁹ nullatenus valeat exorbitare. Ecce volūtas dī q̄ttuor mōiť accipiť a doctorib⁹: magistris: scȝ ꝓ sciētia dei: ꝓ volūtate sanctoꝝ: qui volūt ꝛ iniustos charitatiue saluari: ꝓ rōe hūana: quarto pro preceptis diuinis. Si q̄s vero oculo mētis hos modos cōsiderat: nō vlteri⁹ in die volūtate determināda impedit⁹ laborabit: ꝫ vocis acceptiōe fideli intēdens ingenio de verbis facile dijudicabit. Itaqȝ cū diciť: adulteriū vel homicidiū vult vel non vult de⁹ fieri. He vero ꝓpositiōes nō repugnāt sibi: nec cōtradicūt: ambe em̄ vere sunt: ꝛ indubitabiles: si quis hui⁹ vocis equiuocationē multiplicē q̄ est: vult: fideliť attendat. Nā deus vult adulteriū: hoc est p̄scit: p̄uidet: Unde null⁹ dubitat qr oīnia videt: ꝛ oīa p̄scit. Itē nō vult: ꝫ est nō p̄cipit vł mētib⁹ fideliū inspirādo nō facit velle. Uel nō vult deus adulteriū. i. ex vi rationis anime: ex naturali scȝ lege data a deo: nō habem⁹ ꝙ q̄s in ꝫ: nec etiam in alio debeat offendere ꝓximū. Iuxta has aūt determinatiōes pōt quilibet has dei volūtates determinare apte. Sȝ videndū est quoddā satis subtilius: q̄d occurrit huic de voluntate disputationi. Nam volūtati dei volūtas hoīs adheret plerūqȝ: ꝫ inde damnať homo: volūtati dei q̄qȝ nō adheret hoīs volūtas: ꝛ inde remunerať homo. Iteȝ vult homo q̄d non vult deus: ꝛ habet inde p̄miuȝ a deo: nō vult homo quod vult deus ꝛ inde consequiť laudem: ꝛ multis aliīs hanc voluntatē variari modis sagacium industria per se poterit indagare. Sed nunc ad expositionem supra dictoꝝ redeam⁹: vult deus q̄d vult homo si dānose: vt homicidium vel adulterium: quod vult deus: hoc est presciuit: sed homo etiā hac volūtate damnať: Prohibitū est em̄ ei. Uult deus vt pater alicuius moriať: vel vult alicuius hominis mortē q̄d homo non vult affectu naturali: vel compassione ꝓximi: ꝛ remuneratur ex hoc tali affectu: si in ceteris regulā recte viuēdi non excesserit: in oībus tamen que vult ꝛ que facit: diuine voluntati cōcordare intendit: ꝛ nihil contra eum facere disponit: quia tunc tantum est bona volūtas humana: q̄n vult illud q̄d de⁹ vult illam velle: ꝛ sic concordat diuine q̄ magistra est humane. Magna quidem volūtas dei incōprehēsibilis ē: sicut ipse deus contra quā vult homo: quia nō plene eā cognoscit q̄d in futuro erit. In presenti vero quosdam effectus eius p̄cipit secundū ꝓceptionem vel ꝓhibitionem: ꝛ illis

obedit. In his aũt supra dictis non est equũ intelligere aliquẽ aliquod falsum vel supfluũ dictuȝ fuisse: vel cõtra sanctoꝝ auctoritatẽ. Dicit enĩ Augustin⁹ in Encħ. Propterea magna volũtas eiusdẽ dñi exquisita in omnes volũtates eius: vt ⁊ miro ⁊ ineffabili modo nõ fiat pter voluntatẽ eius qđ etiã cõtra eius voluntatem fit: qđ nõ fieret si nõ sineret: nec vtiq̧ nolẽs sinit: sed volẽs: nec sineret bonuȝ fieri male nisi omnipotẽs: ⁊ de malo posse facere bene. Est ⁊ alia huius voluntatis diuisio. Alia enĩ põt dici efficiens: Alia approbãs: Alia cõcedens: Alia pmittens. Efficiens volũtas in deo facit quicq̃d vult efficiens in hoĩe: qđ põt homo ⁊ vult ipso actu. Approbãs est q̃ approbat aliquid: ⁊ hec ad hoĩem ptinet ⁊ ad deũ: approbãs in deo est q̃ vult omnes saluos fieri: qñ nulluȝ prohibet quãtum ad se saluũ fieri: immo si q̇s
G ad hoc laborat approbat. Patens est quidẽ que sit approbans in hoĩe. Cõcedens est que cõcedit vt fiat aliquid. Concedẽte aũt volũtate vult deus vt homo q̇ melius nõ ꝓposuit vxorẽ ducat. Permittẽs voluntas est que pmittit aliq̇d fieri etsi displiceat qñq̧. Et hoc mõ dicit̃ deus velle mala que pmittit fieri: Vñ dicit̃:
Ro. 9. Quẽ vult ĩdurat ⁊ cui vult miseret̃. Augustinus de ciuitate dei: Cum dicit̃ deus mutare volũtatẽ: vt quib⁹ lenis erat (Verbi grã) reddat asp: illi poti⁹ q̃ ip̃e mutant̃: sic mutat̃ sol oculis sauciatis ⁊ asper q̇dammõ ex miti ⁊ ex delectabili molestus efficit̃ cũ ipse apud se maneat ideȝ qui fuit. Dicit̃ etiã volũtas dei quã facĩ i cordibus obedientiũ mandatis eius: de
Phil. 2. qua dicit apostolus: Deus q̇ opat̃ in nobis ⁊ velle. Secundũ hãc volũtatem etiam velle dicit̃ quod ip̃e non vult: sed ip̃e suos id volẽtes facit: sic orant ꝓ quibusdã pie sancteq̧ inspi
H rati ab eo sctã volũtate: ⁊ qđ orant nõ facit. Secundũ vero voluntateȝ suaȝ que eius prescĩẽtia sempiterna est: omĩa quecunq̧ voluit fecit nõ solum pterita vel presentia sed etiã futura. Greg⁹. Deus vult oẽs hoĩes saluos fieri: id est nulli saluant̃: nisi quos vult saluari: vel de omĩ genere hoĩm aliq̇ saluant̃. Vel vult omnes saluos fieri: id est nõ cogit aliquem dãnari. Item de coniuge infideli dimittendo dici oportet: non dimittat quia ⁊ si licet non expedit. Itẽ in libro de paruuloꝝ baptismo: Sicut bono male vti malum est: sic malo bene vti bonum est.

Beati Anselmi liber de voluntate dei explicit.

Eiusdem beati Anselmi cãtuarieñ. Archiepi liber de ꝯcordia ꝑsciẽtie ⁊ predestinationis: necnõ gratie dei cũ libero arbitrio: Incipit.

Etribus illis questionib⁹ in q̇bus dei ꝑscientie atq̧ predestinatiõi necnõ ⁊ gratie liberum arbitrium repugnare videtur: quod mihi deus dignabitur aperire curabo ip̃o adiuuante scribendo ostendere. A
D

Q ꝑscientia dei videat̃ discordare a libero arbitrio: quod non est.

Idet̃ quidẽ ꝑsciẽtia dei ⁊ liberũ arbitriũ repugnare: qm̃ ea que deus prescit: necesse ẽ esse futura: ⁊ que p liberũ arbitrium fiunt: nulla necessitate ꝓueniũt. Sȝ si repugnant: impossibile est simul ⁊ ꝑscientiam dei esse que omnia preuidet: ⁊ aliq̇d per libertatẽ arbitrij fieri. Que impossibilitas si abesse intelligit̃: repugnãtia q̃ videt̃ inesse penitus remouetur. Ponam⁹ itaq̧ simul esse prescientiã dei quã sequi necessitas futurarum rerum videtur: et libertatem arbitrij per quã mlta sine B
V

necessitate fieri videnť: ⁊ videamus
vtrum impossibile sit hec duo simul eẽ.
Quod si est ĩpossibile: oriť inde ali/
ud impossibile. Jmpossibile siquidẽ
est quo posito aliud impossibile seqͥ/
tur. Sed si aliqd est futurũ sine ne/
cessitate: hoc ipsum p̃scit deus qui p̄/
scit omnia futura: quod aũt prescit
deus: necessitate futurũ est sicut pre
scitur. Necesse est itaqꝫ aliqd esse fu/
turum sine necessitate. Nequaqꝫ er/
go recte intelligẽti hec repugnare vi
denť: prescientia quã sequiť neces/
sitas: ⁊ libertas arbitrij a qua remo
uetur necessitas: quoniã ⁊ necesse est
quod deus p̃scit futurũ esse: ⁊ deus
p̃scit aliud aliquid esse sine oĩ neces/
sitate. Sed dices mihi: Nõ remoues
tamẽ a me necessitatẽ peccandi vel
nõ peccandi: quoniã deus p̃scit me
peccaturũ vel nõ peccaturũ: ⁊ ideo
necesse est me peccare si pecco: vł nõ
peccare si non pecco. Ad quod ego:
Non debes dicere prescit me deꝰ pec
caturũ vel nõ peccaturũ: sed p̃scit me
deus peccaturũ sine necessitate: vel
nõ peccaturum: ⁊ ita sequiť qꝛ siue pec
caueris siue nõ peccaueris: vtrũqꝫ si/
ne necessitate erit: quia p̃scit deus fu
turum esse sine necessitate hoc quod
erit. Vides igiť non esse impossibile
simul esse p̃scientiam dei per quã fu/
tura q̃ prescit dicunť esse ex necessita
te: ⁊ libertatẽ arbitrij p quã multa fi
unt sine necessitate. Si eñ est impos/
sibile: sequiť aliud impossibile: ꝫ nul
la nasciť ex hac ĩpossibilitas. Forsi/
tan dices: Nondum aufers a corde
meo vim necessitatis cum dicis: qͣ
necesse est me peccaturũ esse: vel nõ
peccaturũ sine necessitate: quia hoc
prescit deus. Necessitas enim videť
sonare coactionẽ vel p̱hibitionem.
Quare si necesse est me peccare ex
voluntate: intelligo me cogi aliqua
occulta vi ad voluntatem peccandi:
⁊ si non pecco a peccandi voluntate
p̱hiberi. Quapropter necessitate vi
deor inde peccare si pecco: vł nõ pec/
care si non pecco. Et ergo sciendum D
est: quia sepe dicimus necesse est: qđ
nulla vi esse cogiť: ⁊ necesse non esse
quod nulla p̱hibitione remouetur.
Nam dicimus necesse est deum im/
mortalem esse: ⁊ necesse est deũ non
esse iniustum: non qꝫ vis aliqua co/
gitat eũ esse immortalẽ: aut prohi/
beat esse iniustũ: ꝫ quoniã nulla res
põt facere vt nõ sit ĩmortalis aut vt
sit iniustus. Sic itaqꝫ si dico necesse
est esse te peccaturum vel nõ pecca/
turum: sola voluntate sicut deus pre
scit: nõ est intelligendũ qđ aliqd pro
hibeat voluntatẽ que nõ erit: aut co
gat illam esse que erit: hoc ipsum nã
qꝫ p̃scit deus: qui preuidet aliquid
futurũ ex sola volũtate. Sed volun
tas non cogiť aut p̱hibetur vlla alia
re: quia sic ex libertate fit quod fit
ex voluntate. Si igitur hec diligẽter
intelligunť: puto qꝛ ⁊ p̃scientiã dei
⁊ libertatem arbitrij simul esse: nulla
prohibet inconuenientia. Deniqꝫ si E
quis intellectũ verbi proprie cõside
rat: hoc ipso quod p̃sciri aliqd diciť
futurum esse pronunciať. Non eñ nisi
quod futurum est presciť: qꝛ scia nõ
est nisi veritatis. Quare cum dico qͣ
si prescit aliquid: necesse est illud eẽ
futurum: id est ac si dicam: si erit: ex
necessitate erit: sed hec necessitas nõ
cogit nec prohibet aliquid esse aut
non esse. Jdeo eñ quia ponũtur res
esse: dicunť ex necessitate esse: aut qͣ
ponuntur non esse: affirmantur non
esse ex necessitate: nõ quia necessitas
cogat aut prohibeat rem esse aut nõ
esse. Nam cum dico: Si erit: ex neces
sitate erit: hic seqͥť necessitas q̃ rei po
sitionem nõ precedit. Jdem valet si
sic p̱nunciet: Quod erit: ex necessita
te erit. Non eñ aliud significat hic
necessitas: nisi quia quod erit: nõ po
terit simul nõ esse. Pariter aũt verum
est qꝛ fuit ⁊ ẽ: ⁊ erit aliqd nõ ex neces
sitate: ⁊ qꝛ necesse ẽ fuisse oẽ qđ fuit:
⁊ esse qđ est: ⁊ futurũ esse quod erit.
Quippe nõ est idẽ rem esse p̃teritã

et rem preteritā esse preteritam: aut rem esse presentē: & rem p̄sentem esse presentē: aut rem esse futuram: et rem futurā esse futurā: sicut nō est idem rem esse albam: & rem albā esse albā: Lignū eñ nō est semp necessitate albū: quia aliquādo priusq̄ fieret albū: potuit nō fieri album: et postq̄ est albū potest fieri nō albū: lignū vero albū: semp necesse est esse albū: q2 nec anteq̄ sit nec postq̄ est albū: fieri potest vt album simul sit nō album. Siliter res nō necessitate est presens: qm̄ anteq̄ esset presens: potuit fieri vt presens nō eēt: et postq̄ est presens: pōt fieri nō p̄sens. Rem aūt p̄sentē necesse est esse p̄sentē semp: q2 nec p̄us q̄ sit: nec postq̄ est p̄sens: potest p̄sens simul eē & nō p̄sens. Eodē mō res aliqua: vt quedā actio: nō necessitate futura est: quia priusq̄ sit: fieri potest vt nō sit futura. Rē vero futurā necesse est esse futurā: qm̄ futurū neq̄t eē simul & nō futurū. De preterito autē similiter verū est: q2 res aliqua nunc est necessitate preterita: qm̄ anteq̄ esset: potuit fieri vt nō esset: & q2 preteritū semp necesse est esse p̄teritum: qm̄ nō pōt simul esse p̄teritū & non esse p̄teritū. Sed in re preterita: est quoddā qđ nō est in re p̄senti vł futura. Nunq̄ eñ fieri potest: vt res que p̄terita ē: fiat nō preterita: sicut res quedā que p̄sens ē: pōt fieri nō presens: & aliqua res que nō necessitate futura est: pōt fieri vt nō sit futura. Itaq̄ cū dicit̄ futurū de futuro: necesse est esse qđ dicit̄: quia futurū nunq̄ est nō futurū: sicut quotiens idē dicimus de eodē. Cū eñ dicim⁹ quia oīs hō est hō: aut si est hō: homo est: aut omne albū est album: & si est albū: albū est: necesse est esse qđ dicit̄: quia nō pōt aliquid simul esse et nō esse. Quippe si non est necesse omne futurū esse futurū: quoddā futurū nō ē futurū: qđ est impossibile. Necessitate ergo oē futurū: futurū est: & cū futurū dicit̄ de futuro: si est futurū: futurū est: sed necessitate sequēte que nihil esse cogit. Cum aūt futurū dicit̄ de re: nō semp res necessitate est: q̄uis sit futura. Nam si dico cras seditio futura est in populo: nō tñ necessitate erit seditio. Potest eñ fieri añq̄ sit vt nō fiat: etiā q̄ futura est. Aliqñ vero est vt res sit ex necessitate que dicit̄ futura: vt si dico cras esse futurū ortū solis. Si ĝ cū necessitate p̄nūcio futurū de re futura: hoc mō seditio cras futura necessitate futura ē: aut ort⁹ solis cras futur⁹ necessitate futurus est. Seditio quidē q̄ nō erit ex necessitate: sola sequēti necessitate futura asserit̄: q2 futura đ futura dicit̄. Si eñ cras futura ē: necessitate futura est. Ort⁹ vero solis duab⁹ necessitatib⁹ futur⁹ intelligit̄: scilicet & p̄cedēti: que facit rem esse: iđo eñ erit: quia necesse ē vt sit: & sequēti que nihil cogit esse: qm̄ iccirco necessitate futurus est q̄a futurus est. Quapropter cū dicim⁹ quia qđ deus p̄scit futurū: necesse ē esse futurum: non asserimus semper rem esse necessitate futurā: sed rem futuram necessitate esse futurā: Nō enī potest futurū simul non esse futurum. Idē sensus est si sic dicit̄: Si deus prescit aliquid non addendo futurum: qm̄ in prescire intelligitur futurum: Nam nō est aliud p̄scire: q̄ scire futurū: & iđo si prescit deus aliquid: necesse est illud esse futurū. Non ergo semp sequit̄ p̄scientiam dei rem necessitate futurā esse: quoniam q̄uis oīa futura presciat: non tamē prescit cuncta futura necessitate: sed quedā prescit ex libera rationalis creature volūtate futura. Notandū quippe est: quia sicut necesse non est deū velle quod vult: ita necesse non est in multis velle hominē quod vult: et similiter necesse est esse quicquid deus vult: ita necesse est esse qđ vult homo in his que de⁹ ita subdit humane nature & voluntati:

vt si vult fiant: si nõ vult non fiant. Qm̃ em̃ quod deus vult: nõ potest non esse: cũ vult hominis volũtatẽ nulla cogi vl' ꝓhiberi necessitate ad volẽdũ vl' ad ñ volẽdũ: ꝛ vlt effectũ seq̃ volũtatẽ: tũc nccẽ ẽ volũtatẽ eẽ liberã: ꝛ esse qd̃ vult. In huiusmõi ergo verũ est quia necessitate fit op⁹ peccati: quod vult homo facere: q̃uis nõ necessitate velit. Quod si q̃ritur de peccato ipsius volũtatis: cum peccat volẽdo: vtrũ sit necessitate? Respõdendũ est: quia sicut nõ vult necessitate: ita nõ est peccatũ voluntatis necessitate. Nec necessitate operatur eadem voluntas: quia si nõ vellet sponte non operaret᷑: q̃uis qd̃ facit necesse sit fieri: vt supra dixi. Nã qm̃ nõ est aliud ibi peccare q̃ꝫ velle quod non debet: ita nõ est peccatum voluntatis necessariũ: sicut velle nõ est necessariũ: tñ veruꝫ est q2 si vult homo peccare: necesse ẽ eũ peccare ꝟ ea nccitate quã supra dixi nihil cogere: aut ꝓhibere. Itaqꝫ qd̃ vult libera voluntas: ꝛ põt: ꝛ nõ põt nõ velle: ꝛ necesse est eũ velle. Potest namqꝫ nõ velle anteq̃ꝫ velit: quia libera ẽ: ꝛ cum vult: non potest nõ velle: sed eã velle necesse est: qm̃ impossibile illi est: idipsum simul ꝛ velle ꝛ nõ velle. Opus vero volũtatis cui datũ ẽ vt quod vult fit: ꝛ quod nõ vult nõ sit: voluntariũ siue spontaneum est: qm̃ spontanea voluntate fit: ꝛ bifariũ est necessariũ: q2 ꝛ voluntate cogit᷑ fieri: ꝛ qd̃ fit nõ potest simul' nõ fieri. Sed has necessitates facit volũtatis libertas: que prius q̃ꝫ sint eas cauere potest. Hec omnia deus qui scit omnem veritatẽ ꝛ nõ nisi veritatẽ: sicut sũt spõtanea vel necessaria videt: ꝛ sicut videt ita sunt. Hac ergo cõsideratiõe palam ẽ: q2 sine omi repugnantia: ꝛ deus ꝑscit omnia: et multa fiunt ex libera voluntate: que anteq̃ꝫ sint: fieri põt vt nunq̃ꝫ sint: et tamẽ quodãmõ sunt neccessitate: q̃ necessitas vt dixi descendit de libera voluntate. Cognosci potest etiã nõ omnia que prescit deus esse ex necessitate: sed quedã fieri ex libertate voluntatis: per hoc quia cũ vult aut facit deus aliquid siue secundũ eternitatem: dicat immutabilẽ prescientiã in qua nihil est preteritũ aut futurũ: ꝟ omnia simul sunt sine omni motu: vt si dicim⁹: q2 nõ voluit aut volet: nec fecit nec faciet aliquid: sed tamẽ vult ꝛ facit siue scd̃m tempus velut cũ ꝓferimus quia volet aut faciet: quod nondum factum esse cognoscimus negari nequit scire q̃ vult ꝛ facit: prescire q̃ volet atqꝫ faciet. Quare si scire atqꝫ ꝑscire dei necessitatem ingerit omĩb⁹ que scit aut ꝑscit: nihil sunt scd̃m internitatem: aut scd̃m vllum temp⁹ vult aut facit: ipse facit ex libertatẽ: sed omĩa ex necessitate. K
Quod si absurdũ ẽ vel opinari nõ necessitate est: aut nõ est omne quod scit deus: aut ꝑscit esse: vel non esse: ergo nihil prohibet aliquid sciri vel presciri ab illo in nostris voluntatibus ꝛ actionib⁹ fieri: aut futurũ esse per liberũ arbitrium: vt q̃uis necesse sit esse quod scit aut prescit: tamen multa fiũt nulla necessitate: ꝟ libera volũtate: queadmodũ supra mõstraui. Nempe quid mirũ si hoc mõ aliquid ẽ ex libertate: ꝛ nõ ex necessitate: cũ multa sint q̃ recipiunt opposita diuersa ratione. Que nãqꝫ magis opposita sunt: q̃ꝫ adire ꝛ abire? Videmus tñ cum transit aliq̃s de loco ad locũ: q2 idẽ ire ei ẽ adire ꝛ abire. Abit enim de loco ꝛ adit ad locum: Item si consideremus solem sub aliqua parte celi cũ semp celũ lustrãdo ad eandem ꝑtem festinet: videm⁹ q2 idem loc⁹ est a quo recedit ꝛ ad quẽ accedit: ꝛ indesinenter ei eodem tempore appropinquat a quo elongat᷑. Patet etiam cursum eius non ignorantibus: q2 si celum consideremus: sp transit ab occidẽtali parte ad orientalem. Si vero terrã attendimus: nunq̃ꝫ nisi ab orientali ad occiden- L

talē: ꝛ sic semꝑ ꝯtra firmamentū vadit: ꝛ licet tardiꝰ cū firmamēto: qđ ipm in oībus planetis cernit. Ita ꝙ nulla orit repugnātia: si scđm ꝑdictas rationes asserimꝰ idem aliquid esse necessitate futuꝝ qꝛ est futurū: et nulla cogi necessitate esse futurū: nisi ea necessitate quā supra dixi fieri a libera voluntate. Si vo ꝑ hꝰ qđ
Job. 14. de hoīe dic Job deo: Cōstituisti terminos eiꝰ qui preteriri nō poterūt: vult aliqs ondere qꝛ nullus potuit accelerare vł differre dic in qua morit: ꝗuis aliqñ nobis videat aliqs facere ex libera volūtate vñ morit. Sed nō est qđ obijcit cōtra hoc qđ supra diximus. Nā qm̄ deus nō fallit: nec videt nisi veritatē: siue ex libertate: siue ex necessitate veniat: dicit ꝯstituisse apud se īmutabiliter qđ apud hoīes priuſ ꝗ̄ fiat mutare
M pōt. Tale etiam paulus apłs de his
Ro. 8. ꝙ scđm ꝑpositū vocati sūt scti dicit: Quos ꝑsciuit ꝛ ꝑdestinauit cōformes fieri imaginis filij sui: vt sit ipe ꝑmogenitꝰ in mltis fratribꝰ: Quos aūt predestinauit: hos ꝛ vocauit: ꝛ quos vocauit: hos ꝛ iustificauit: ꝗs aūt iustificauit: illos ꝛ magnificauit. Hoc quippe ꝑpositū scđm qđ vocati sūt scti: in eternitate ī qua nō est preteritū vel futuꝝ: sed tm̄ ꝑsens īmutabile est: ꝫ in ipis hoībus ex libertate arbitrij aliqñ est mutabile. Sicut em̄ ꝗuis in eternitate nō fuit aut erit aliqđ: ꝫ tantū est: ꝛ tamē in tpe fuit ꝛ erit aliqđ sine repugnantia: ita qđ in eternitate mutari neqt in tpe aliqñ: ꝑ liberā voluntatē antecꝫ sit: esse mutabile ꝑbat absqꝫ inconueniētia: ꝗuis ibi nihil sit nisi ꝑsens: nō est tamē illud ꝑsens tpale sicut nostrū: ꝫ eternum in quo tpa cūcta ꝯtinent. Siquidē queadmodū ꝑsens tps ꝯtinet oēm locū: ꝛ ꝗ ī quolibet loco sunt: ita eterno ꝑsenti simul claudit oīe tps: ꝛ que sunt ī quolibet tempore. Cū ergo ait apłs quia deus ꝑsciuit sanctos suos: predestinauit: vocauit: iustificauit: magnificauit: nihil hoꝝ priꝰ aut posterius apud deū est: ꝫ omia simul eterno ꝑnti sunt intelligenda. Habet em̄ eternitas suū simul in quo sunt omnia que simul sunt loco vł tempore: ꝛ que sunt diuersis in locis vel temporibus. Ut aūt ostenderet idē apostolus: non illa verba se ꝑ temporali significatiōe posuisse: illa etiā que futura sunt: ꝑteriti tēporis verbo ꝑnūciauit. Nondū em̄ quos ꝑsciuit adhuc nasciturus: iam temporaliter vocauit: iustificauit: magnificauit. Unde cognosci pōt eum ꝑpter indigentiā verbi significantis eternam ꝑsentiā: vsum ēē verbis ꝑterite significationis: qm̄ que tpe ꝑterita sunt: ad similitudinem eterni ꝑsentis omnino īmutabilia sunt. In hꝰ siquidez magis similia sunt eterno ꝑsenti temporalit ꝑterita: ꝗ̄ ꝑsentia: qm̄ que ibi sunt: nunꝗ̄ possunt non esse presentia: sicut temporis ꝑterita nō valent vnꝗ̄ ꝑterita nō esse: ꝑsentia vero tpis oīa que trāseūt: fiunt nō presentia. Hoc ꝙ mō quicꝗd de his que libero fiunt arbitrio: velut necessarium sacra scriptura ꝑnunciat: scđm eternitatē loquit: in qua presens est omne veꝝ īmutabiliter: nō scđm tēpus in quo nō semꝑ sunt volūtates ꝛ actiones nr̄e: ꝛ sicut dum nō sunt: nō est necesse eas esse: ita sepe nō est necesse vt aliqñ sint. Nam nō semꝑ scribo: aut volo scribere: ꝛ sicut dum nō scribo: aut nō scribere volo: non est necesse me scribere: aut velle scribere: ita necesse non est vt aliqñ scribā: vel velī scribere. Cū aūt res alit ēē cognoscat in tpe: ꝗ̄ in eternitate: vt aliqñ verū sit: qm̄ aliqđ nō est in tempore: quod est in eternitate: ꝛ quod fuit in tempore quod ibi non fuit et erit temporaliter: quod ibi nō erit: nulla ratione negari videtur posse: Similit aliqđ in tpe esse mutabile qđ ibi est immutabile. Quippe nō magis opposita sunt: mutabile

in tēpoꝛe: ⁊ īmutabile ī eternitate: ꝙ non eſſe in aliquo tempoꝛe: ⁊ eſſe ſemꝑ in eternitate: ⁊ fuiſſe vel futuꝝ eſſe ſcḋm tempus: atq̧ nō fuiſſe vel nō futuꝝ eē in eternitate. Si q̇dē nō dico aliq̇d nūꝙ̄ eſſe in tempe: quod ſemꝑ eſt in eternitate: ſed tm̄ in aliq̇ tempoꝛe nō eſſe. Non eī̄ dico actionem meam craſtinā nullo tpe eſſe: ſ; hodie tm̄ nego eā eſſe: que tn̄ ſemper eſt in eternitate. Et quādo negamuſ fuiſſe vel futuꝝ ibi eſſe aliq̇d quod ī tempe fuit aut erit: nō aſſerimꝰ id qḋ fuit aut erit nullo mō ibi eſſe: ſ; tātū̄ pꝛeterito vel futuro mō dicimꝰ non ibi eſſe qḋ ibi indeſinenter eſt ſuo p̄ſenti modo: in his vero nulla videť aduerſari ꝯtrarietas. Sic vtiq̧ ſine vlla repugnantia diciť aliquid eſſe mutabile in tpe anteꝙ̄ ſit: qḋ in eternitate manet īmutabiliť nō anteꝙ̄ ſit vel poſtꝙ̄ eſt: ſed indeſinēter q̇a nihil eſt ibi ſcḋm tempus. Nam hoc ipſum ibi eſt eternaliter: q2 tempoꝛaliter aliq̇d eſt: ⁊ anteꝙ̄ ſit pōt nō eē ſicut iā dixi. Sufficienter ex his q̄ dicta ſunt puto patere q2 p̄ſcientia dei ⁊ liberum arbitriū̄ nequaꝙ̄ inuiceꝫ repugnāt: qḋ facit vis eternitatis q̄ claudit omne tempus: ⁊ que ſunt in quolibet tempoꝛe. Sed qm̄ non in oībus libeꝝ habemꝰ arbitriū̄: videndum eſt vbi: ⁊ que ſit illa libertas arbitrij quā ſemper habere crediť hō: ⁊ quod ſit illud arbitriuꝫ. Nō enim idem eſt arbitriū̄ ⁊ libertas qua dicitur liberum. In multis diciť libertas ⁊ arbitrium: vt cum aliquem dicimus libertatem habere loquendi aut tacendi: ⁊ in eius arbitrio eſſe quid hoꝝ velit. In pluribus quoq̧ alijs ſiľr dicitur libertas ⁊ arbitrium que nō ſemꝑ aſſunt: aut ad ſalutem aīe nobis neceſſaria ſunt. Pꝛo illo autē arbitrio tm̄: ⁊ ꝓ illa libertate iſta ventilať queſtio: ſine quibꝰ hō ſaluari neq̇t: poſtꝙ̄ poteſt illis vti. Nam ideo cōquerunť multi: q2 putant ad ſalutē vel damnationē nihil valere libeꝝ arbitriū̄: ſed ſolā neceſſitatem: ꝓpter dei p̄ſcientiā. Qm̄ ergo non ſaluať homo poſtꝙ̄ ad ītelligibilem ꝑuenit etatē: ſine ſua iuſticia: ibi eſt inueſtigandū̄ hoc arbitriū̄ ⁊ hec libertas vnde agiť: vbi ſedes iuſticie eſt: Pꝛimū̄ itaq̧ oſtēdēda ē iuſticia: deinde iſta libertas: ⁊ iſtud arbitriū̄. Eſt quidē iuſticia quelibet magna vel parua rectitudo volūtatis ꝓpť ſe ſeruata. Libertas aūt iſta eſt poteſtas ſeruādi rectitudinē voluntatis ꝓpter ipam rectitudinem. Quas diffinitiōes puto me apertis rationibus monſtraſſe: pꝛiorē quidem in tractatu quem feci de veritate: alterā vero in eo quem edidi de hac ipſa libertate: in quo etiam oſtenſum eſt quomodo naturaliter: ⁊ inſeperabiliter ſit ī homine hec libertas: ꝙ̄uis nō ea ſemꝑ vtatur: ⁊ qḋ ſit ita foꝛtis vt nulla res homini foꝛtitudinē alias certitudinē p̄dictā: id ē iuſticiā quā habet valeat ꝙ̄diu hac libertate voluerit vti: auferre. Iuſticia vero nō eſt naturalis ſ; fuit ſeparabilis in p̄ncipio ab angelis ī celo: ⁊ hominibꝰ in ꝑadiſo: ⁊ eſt adhuc in hac vita: nō tn̄ neceſſitate aut neceſſitatis vi impellente: ſ; habentiū̄ illaꝫ pꝛopꝛia voluntate. Sed quoniā iuſticiam qua iuſtus eſt aliquis: conſtat eſſe rectitudinē volūtatis quā dixi: que rectitudo tunc tantum eſt in aliquo: cum ipſe vult quod deus vult eum velle. Patet quia deus eandem rectitudinem non poteſt inuito auferre: quoniam nō poteſt hoc velle. Sed neq̧ velle poteſt: vt eam habens nolens vlla neceſſitate eam deſerat: Quippe vellet illum nō velle: quod vult eum velle: quod eſſe nequit. Sequitur ergo deum velle hoc modo rectam voluntatē: ad volendum recte: ⁊ ad ſeruandū̄ eandē rectitudinem eſſe liberam: que quando poteſt quod vult: libere facit: qḋ facit vult. Unde qḋ apertiſſime cognoſci pōt: aliquā eſſe liberā volū-

tatem cū actiōe sua: nō repugnante dei prescientia: sicut supra monstra/
B tum est. Ponam⁹ nūc exemplū ali/quod ī quo appareat ꝛ recta ꝛ iusta volūtas ꝛ libertas arbitrij: ꝛ ipm arbitrium: ꝛ quō recta volūtas impugnetur vt deserat rectitudinē: ꝛ qualiter eā libero seruat arbitrio. Habz aliqs in corde vt veritatē teneat: qa intelligit rectū esse amare veritatem. Hic vtiqz rectā iam habet volūtatē ꝛ rectitudinē volūtatis. Aliud autē est volūtas: ꝛ aliō rectitudo q̄ recta est. Accedit ali⁹ ꝛ nisi mētiat minat illi mortē: Videmus nūc in eius esse arbitrio: an deserat vitā pro rectitudine volūtatis: an rectitudinē ꝑ vita. Hoc arbitrium: qō ꝛ iudiciū dici pt: liberꝝ est: qm̄ ratio qua intelligit rectitudo docet rectitudinē illā eiusdem rectitudinis amore semper esse seruandā: ꝛ quicquid obtēdit vt deserat esse contēnendū: atqz volūtatis est: vt ipsa quoqz reprobet ac eligat: queadmodū rōnis intellectus mōstrat: Ad h em̄ maxime date sunt rōnali creature volūtas ꝛ rō. Quapropter idem volūtatis arbitrium vt eandē rectitudinez deserat: nulla cogit necessitate: q̄uis mortꝫ impugnet difficultate. Licet em̄ necesse sit aut vitā aut rectitudinē relinqre nulla tn̄ necessitas determinat quaz seruet aut deserat. Nempe sola volūtas determinat ibi qd teneat: nec aliquid facit vis necessitatꝫ: vbi operatur electio sola volūtatis. At cui nō est deserendi rectitudinē voluntatis quā habet necessitas: palā est quia non deest seruandi potestas siue libertas. Semꝑ em̄ h potestas libera est. Hec em̄ est libertas quā esse dixi ptātem seruādi rectitudinē volūtatis ꝑpter ipam rectitudinē. Hac ipsa libertate rōnalis nature ꝛ arbitriū liberꝝ ꝛ volūtas libera dicit. Restat
S nūc vt cōsiderem⁹ cū deus oīa ꝑsci/re siue scire credat: vtꝝ eius scientia sit a rebus: an res habeat esse ab eius scietia. Nam si deus a reb⁹ habet scientiā: sequit q̄ ille prius sint: q̄z ei⁹ scientia: ꝛ sic a deo nō sint: a quo nequeunt esse nisi per eius scientiā. Si vero quecunqz sunt: a scietia dei sumūt essentiam: deus factor ꝛ auctor maloꝝ opeꝝ est: ꝛ ideo iniuste punit malos: qō ñ suscipimus. Hec aūt q̄stio facile solui pōt si prius cognoscitur bonum quod est iusticia vere aliquid esse: malū vero qō est iniusticia omino carere existētia. Qō in tractatu de casu diaboli: ꝛ ī libello quē de cōceptu virginali ꝛ peccato originali titulaui: aptissime mōstraui. Nō est em̄ iniusticia q̄litas: aut actio: aut aliq̄ eēntia: ꝫ tm̄ abñtia debite iusticie: nec ē nisi ī volūtate: vbi debet esse iusticia. Per quā volūtatē iusticia vel iniusticia dr̄ oīs ratiōalis natura: ꝛ q̄libet ei⁹ actio: iusta vl'iniusta. Oīs q̄ppe q̄litas: vl'oīs actio ꝛ qcqd aliquā habet essentiā: a deo est: a quo ē omis iusticia: ꝛ nulla iniusticia: facit igit deus oīa que iusta vel iniusta volūtate fiunt: id est bona opa ꝛ mala. In bonis quidē facit qō sūt: ꝛ qō bona sūt: ī malis xo facit qō sunt: sed non quod mala sunt. Nam omni rei est iustam vel bonam aliquid esse: nulli vero rei est aliquid esse iniustam vel malam. Siquidem bonū vel iustum esse: est iusticiā habere: qō est aliquid: malum vero esse vel iniustum: est non habere iusticiā quā debet habere qō non est aliquid. Iusticia nāqz aliqd est: iniusticia vero nihil: sicˉ dixi. Est aūt aliqō bonū qō dicit cōmodū: cuius contrarium est malū: quod est incōmodū. Hec malū aliquādo nihil ē: vt cecitas: aliquādo est aliqd: vt dolor. Sed hoc malū cū aliqd est: deuz facere nō negam⁹: quia ipse est sicut legit faciēs pacē: et creās malū. Ipse nāqz creat incōmoda: qb⁹ exercet ꝛ purgat iustos: ꝛ punit iniustos. De itaqz tāto malo quod est iniusticia: ꝑ quā dicit iniustū: certū est: qa

nunq̃ est aliquid: nec alicui rei est eē aliquid iniustam esse. Et sicut de⁹ nō facit iniusticiā: ita non facit aliq̄d iniustum esse: qui tamen facit oēs actiones ⁊ oēs motus: q2 ipse facit res a quibus ⁊ ex quib⁹ ⁊ p quas ⁊ in q̄bus fiunt: ⁊ nulla res habet vllā potestatem volendi aut faciendi nisi illo dante. Ipm q̄ȝ velle qd̄ aliquādo iustuȝ est: aliquando iniustuȝ: nec est aliud q̃ȝ vti potestate volendi ⁊ voluntate quas deus dat: inquātū est: bonū est: ⁊ est a deo. Qd̄ tunc quidē quando recte est: bonū ⁊ iustum est: quando vo non recte: hoc solo quia non recte est: malū est ⁊ iniustū. Est
a autē aliq̄d recte esse: ⁊ hoc est a deo: nō esse vo recte: nō est aliquid nec ē a deo. Nam sicut cū aliq̄s vtitur gladio: aut lingua: aut potestate loquendi: nōne ē aliud gladius aut lingua siue potestas cū rectus est eoꝝ vsus: ⁊ aliud cū non est rectus? Ita voluntas qua vtimur ad volendū: sicut ratione vtimur ad ratiocinandū: non ē aliud quando quis illa recte vtit̄: ⁊ aliud quando nō recte: nec magis nec minus est hoc qd̄ est essentialiter: cū est iusta: q̃ȝ cuȝ iniusta est voluntas: per quaȝ dicit̄ aut substantia aut actio iusta vl' iniusta. Sic itaq; fac̄ de⁹ in oībus voluntatibus ⁊ opibus bonis: ⁊ ꝙ essentialiter sunt: ⁊ ꝙ bona sunt: in malis vo non ꝙ mala sunt: ꝟ tantū ꝙ p essentiā sunt. Queadmodū em̄ nō est essentia rerū nisi a deo: ita non est recta nisi ab ipso. Hui⁹ vero rectitudinis de qua loquo2 absentia que est iniusticia: non est nisi ī voluntate rationalis creature: que sem-
x per debet habere iusticiā. Cur auteȝ nō habeat quā semp debet habere: ⁊ quō deus bona faciat sola bonitate: ⁊ mala non sua culpa: ꝟ hominis vel diaboli: ⁊ q̃liter homo bona faciat p libeꝝ arbitriuȝ ꝓsulāte grā: ⁊ maluȝ sola sua opante ꝓpria voluntate: ⁊ q̄d hēat de⁹ in malis sine culpa sua: ⁊ homo in bonis cuȝ laude sua: ⁊ tamen bona hominis videant̄ aperte imputanda deo: ⁊ mala homini: cuȝ de gratia ⁊ libero arbitrio tractaturi sumus vt puto deo donante apertius patebit. Nūc aūt tantū dico ꝙ malus angelus ideo iusticiā non habet: q2 eam deseruit: nec postea recepit: homo vo iccirco illa caret: q2 in p̄mis parentib⁹ eaȝ abiecit: ⁊ postea aut nō illaȝ recepit: aut receptā reiecit: Puto quia gratia dei adiuuante monstrauim⁹: ꝙ p̄scientiam dei ⁊ libeꝝ arbitriū simul eē (si diligent̄ cōsiderent̄ que dixim⁹) nō sit impossibile: neq; possit aliquid obijci qd̄ nō sit dissolubile.

Q sit p̄destinatio: ⁊ ꝙ predestinatio nihil inferat necitatis libero arbitrio.

Nunc ꝟ in eo spantes q̄ hucusq; nos pduxit: discordiā q̄ īter p̄destinationē ⁊ libeꝝ arbitrium videt̄ esse: aggrediamur dissoluere. Ad qd̄ p ea q̄ supra disseruim⁹: sicut ī sequētib⁹ patebit: non paꝝ pfecim⁹. Predestinatio videtur idē esse qd̄ p̄ordinatio siue p̄stitutio: ⁊ ideo qd̄ deus p̄destinare dr̄: intelligit̄ p̄ordinare: qd̄ ē statuere futuꝝ esse. Qd̄ aūt deus statuit futurū esse: necessitate videt̄ futuꝝ esse: q̄re quicquid deus p̄destinat: necesse est futuꝝ esse. Si ꝟ de⁹ p̄destinat bona ⁊ mala que fiunt: nihil fit p liberū arbitriū: ꝟ oīa ex necessitate. At si tm̄ bona p̄destinat: sola bona sunt ex necessitate: nec est libeꝝ arbitriū nisi ad mala: qd̄ nimis ē absurdū: Nō ergo sola bona p̄destinat de⁹. Si autē bona quedā opa facit libeꝝ arbitriuȝ p que fiunt iusti absq; p̄destinatiōe: nō p̄destinat deus oīa bona opa que iustos faciūt: Quare nec illos iustos q̄ sunt p opa liberi arbitrij. Nō ergo p̄sciuit deus eos: q2 quos presciuit: hos ⁊ p̄destinauit. Sed falsuȝ ē deū non p̄scire aliqua bona opera aut aliquos iustos: Non igit̄ quedā solius Roma. 8

liberi arbitrij opa bona iustificauit: ꝫ
illa sola que deus p̃destinat. Si er/
go deus p̃destinat oĩa: ⁊ p̃destinata
sunt ex necessitate: cũ nihil ꝑ liberum
arbitriũ necessitate fiat: sequi videt̃
nihil esse liberũ arbitriũ manente p̃/
destinatiõe: aut si statuim⁹ in aliqb⁹
liberũ arbitriũ: ꝑire in illis p̃desti
B nationẽ. In p̃mis itaqꝫ ante questio
nis responsionẽ: videndũ est: q2 pre/
destinatio nõ solũ bonoꝝ est: sed ma
loꝝ potest dici: queadmodũ de⁹ ma/
la que nõ facit dicit̃ facere: quia per
mittit. Nam dicitur hoĩem indurare
cũ nõ emollit: ac inducere in tempta
tionẽ: cũ nõ liberat. Nõ est ergo in/
cõueniens eũ hoc modo p̃destinare
dñ malos ⁊ eoꝝ mala opa non corri
git: Sed bona specialius p̃scire ⁊ p̃/
destinare dicit̃: q2 in illis facit, ꝙ sũt:
⁊ ꝙ bona sũt: in malis aũt nõ nisi ꝙ
sunt essentialiter: nõ ꝙ mala sũt: vt
supra dictũ ẽ. Sciendũ q3 q2 sic pre/
scientia nõ in deo dicit̃ proprie: ita
nec p̃destinatio: quia illi nec añ nec
post aliquid est: sed oĩa sunt illi si/
mul p̃sentia. Consideremus nunc an
aliqua possint predestinari: per libe
rum arbitriũ futura. Dubitari vtiqꝫ
nõ debet: quia eius predestinatio ⁊
p̃scientia non discordant: sed sicut p̃/
scit: ita q3 p̃destinat. In questiõe de
p̃scientia cognouimus aliqua p̃sciri
aperte futura ꝑ liberum arbitrium si
ne omi repugnantia: Unde veritas
q3 euidens ⁊ ratio docet p̃destinari:
similiter per liberũ arbitriũ quedam
futura absqꝫ omi incõueniẽtia. Naz
neqꝫ p̃scit deus: neqꝫ p̃destinat: quẽ/
admodũ iustũ futurũ ex necessitate.
Non eñ habet iusticiã: qui eam non
C seruat libera voluntate. Pariter igi/
tur q̃uis necesse sit fieri que p̃sciun/
tur: ⁊ que p̃destinãtur: quedã tamen
p̃scita ⁊ p̃destinata non eueniũt ea
necessitate: que p̃cedit rẽ ⁊ facit: sed
ea que rez sequit̃: sicut supra dixim⁹.
Nõ eñ ea deus q̃uis predestinat: fa
cit voluntatẽ cogendo: aut volunta
ti resistendo: sed in sua illa potestate
dimittendo. Q̃uis tamẽ sua volun/
tas vtatur potestate: nihil tamẽ facit
qd deus non faciat in bonis sua gra
tia: in malis non sua: sed eiusdem vo
luntatis culpa: qd sicut ꝓmisim⁹ cla/
rius cũ de gratia loq̃mur apparebit.
Et sicut p̃scientia que nõ fallit: non
p̃scit nisi veꝝ: sed erit aut necessariũ:
aut spontaneũ: ita p̃destinatio q̃ nõ
mutat̃: nõ p̃destinat nisi sicut est ẽ in
p̃sciẽtia. Et queadmodũ qd p̃scit̃ li/
cet in eternitate sit ĩmutabile: tamen
in tp̃e aliquãdo anteq̃ sit mutari po
test: ita est ꝑ oĩa de predestinatione.
Patet igit̃ ex his que dicta sũt: si be
ne cõsiderent̃: quia nec p̃destinatio
excludit libeꝝ arbitriũ: nec liberũ ar
bitriũ aduersat̃ predestinationi. Si
quidẽ oĩa illa q̃bus supra monstraui
mus libeꝝ arbitriũ p̃scientie non re/
pugnare: pariter ostẽdunt illud prede/
stinationi ꝯcordare. Non ẽ rõnabi/
liter quotiẽs aliq̃d ꝯtingit operãte
spontanea voluntate: velut cum ho/
mo hoĩ facit iniuriã vnde ab illo oc/
cidit̃: quidã clamant dicẽtes: Sic p̃/
scit̃: ⁊ p̃destinatuz erat a deo: ⁊ ideo
necessitate factũ ẽ: nec aliter fieri po/
tuit. Quippe nec q̃ aliũ iniuria irri/
tauit: nec qui se vindicauit hoc fecit
necessitate: ꝫ sola voluntate: q2 si nõ
spõte voluisset: neut̃ qd fecit fecisset.

De ꝯcordia gratie ⁊ liberi arbitrij.

r Restat nũc vt de gra/ D
tia ⁊ eodẽ libe/
ro arbitrio: eadẽ gratia adiu/
uante ꝯsideremus. Questio
ista inde nascit̃: q2 diuina scriptura
ita loquitur aliquãdo vt nihil vide/
at̃ liberũ arbitriũ ꝓdesse ad salutez:
sed sola gratia: aliquãdo vero ita ve
lut tota nostra salus in libera nostra
ꝯsistat voluntate. De gratia siq̃dem
dic dñs: Sine me nihil potestis face/ Io 15.
re. Et: Nemo venit ad me nisi pr̃ me⁹ Eu c.6
traxerit eũ. Et paul⁹ ap̃ls: Quid ha/ 1.K 4
tẽ habes qd nõ accepisti? Et de deo:
Cui⁹ vult miseret̃: ⁊ quez vult indu Ro 9

rat: ꝛ neqꝫ volētis neqꝫ currētis ſꝫ mi/ ſerētis ē dei. Multa qꝫ alia legunt̄ q̄ ſoli grē ſine libero arbitrio bona nr̄a opa ad ſalutē noſtrā vident̄ attribu ere. Plures etiā aſſerūt expimēto ſe pbare ꝙ hō neq̄q̄ vllo libero fulcia tur arbitrio: qm̄ multos abſqꝫ nūero īmēſo mētis ꝛ corpis conatu nitūt̄ vt bene viuāt: qui quadā difficulta/ te: imo īpoſſibilitate aggrauati nihil pficiūt: aut poſt magnū pfectū repē te irrepabilit̄ deficiūt. Libeꝝ āt arbi triū mōſtrat eadē ſcptura nos habe/
Iſa. 1. re hoc mō: Dicit de⁹ p Eſai ā: Si vo luerītis ꝛ audierit; me: bona terre co
Pſ. 33. medetis. Et dauid: Quis ē hō q̄ vult vitā: diligit dies videre bonos? Pro hibe linguā tuaꝫ a malo: ꝛ labia tua ne loquant̄ dolū: Diuerte a malo et
Mt. 11 fac bonū. Et dn̄s in euāgelio: Veni/ te ad me oēs qui laboratis ꝛ onerati eſtis: ꝛ ego reficiā vos: Tollite iugū meū ſup vos: et diſcite a me qꝛ mitis ſuꝫ ꝛ humilis corde: ꝛ inuenietis re/ quiē aīab⁹ veſtris. Plura etiā alia
E ꝛ innumerabilia ſūt q̄ vident̄ libeꝝ arbitriū ad bn̄ opandūꝫ excitare: ꝛ q̄ monita ꝯtemnit exprobrare. Qd̄ au ctoritas diuina neq̄q̄ faceret: ſi volū tatis libertatē nullā in hoīe cogno/ ſceret. Sed nec vllo mō eēt cur deus bonis vel malis p merit; ſingulorū iuſte retribueret ſi per libeꝝ arbitriū nullus bonū vl̄ malū faceret. Qm̄ ḡ in ſacra ſcriptura quedā inuenimus q̄ ſoli gratie fauere vident̄: ꝛ quedā q̄ ſolū liberum arbitriū ſtatuere ſine grā putant̄: fuert̄ q̄dā ſupbi q̄ totā ꝟtuteꝫ ꝛ efficaciā in ſola libtate ar/ bitrij ꝯſiſtere ſūt arbitrati: ꝛ ſūt nr̄o tpe mlt̄i q̄ libeꝝ arbitriū eē aliq̄d pe/ nit⁹ deſperāt. In hac itaqꝫ q̄ſtiōe h̄ erit intētio: vt libeꝝ arbitriū ſimul eē cū grā ꝛ cū ea opari in mult; mōſtre mus: ſicͭ illd̄ pſciētia atqꝫ pdeſtinati/ one ꝯcordare repim⁹. Sciēdū ē qꝛ ſi cut nō de alio libero arbitrio ſit h̄ vt ſup dixi: qm̄ niſi de illo ſine q̄ ſalutē nēo meret̄: poſtq̄ ītelligibilē hꝫ eta tē: ita nō de alia grā q̄ de illa ſine q̄ null⁹ ſaluat̄ hō. Oīs ei creatura grā exiſtit: qꝛ grat; facta eſt: ꝛ mlta bona dat de⁹ p grām in hac vita ſine q̄b⁹
F hō ſaluari n̄ pt. In infātib⁹ q̄dē q̄ ba ptizati moriūt̄ āq̄ ſuo poſſint vti li bero arbitrio: n̄ apparet ꝯcordia quā q̄rim⁹: qm̄ in illis grā ſola opat̄ ſalu/ tē ſine illoꝝ libero arbitrio. Nā h̄ qꝫ grā ē: qꝛ dat̄ alijs volūtas vt illis ſua fide ſbueniāt. In habētib⁹ itaqꝫ ītel ligibilē etatē: mōſtrādū ē qd̄ īueſti/ gam⁹: qꝛ d̄ his ſolū verſat̄ hec q̄ſtio. Quicūqꝫ aūt ex his ſaluant̄: p iuſti/ ciā ſaluari dubiū nō ē. Juſtis eni̅ p/
mittit̄ vita eťna: qꝛ iuſti ī ppetuū vi Sap. 5.
uēt: ꝛ apd̄ dn̄m ē merces eoꝝ. Qꝛ āt iuſticia ſit rectitudo volūtatis: ſacre ſcpture ſepe mōſtrat auctas. Qua d̄ re ſufficit vnū exēplū ꝑpōere. Cū ei
dixiſſet dauid: Nō repellet dn̄s plebē Ps. 93
ſuā: ꝛ hereditatē ſuā n̄ derelinquet: q̄adusqꝫ iuſticia ꝯůtat̄ in iudiciū: vt doceret nos q̄d eēt iuſticia: interrogā/ do ait: Et q̄ iux̄ illam? Ad qd̄ ipe ſibi rn̄dēs ait: Oēs q̄ recto ſūt corde: h̄ ē q̄ recta ſūt volūtate. Quis ei corde credam⁹ ꝛ intelligam⁹ ſic corde vo/ lum⁹: nō tn̄ iudicat ſpū ſſāct⁹ illū re/ ctū hr̄e cor: q̄ recte credit ꝛ intelligit ꝛ n̄ recte vult: qꝛ nō vtit̄ rectitudine fidei ꝛ intellect⁹ ad recte volēdū: p pter qd̄ datum ē rōnali creature re/ cte credere ꝛ ītelligere. Nā neqꝫ re/ ctū intellectū diceď ē hr̄e q̄ ſm illū nō recte vult opari: ppt̄ qd̄ fides dr ꝛ dat̄. Recte igit̄ intelligam⁹ dauid dixiſſe: Rectos corde: rectos volūta te. Sed ne q̄s exiſtimet aucte diuina
G dici iuſtū illū vel rectū q̄ nō niſi ppt̄ aliq̄d tenet rectitudinē volūtat;: di/ cimus iuſticiā rectitudinē eē volūta tis ppt̄ ſe ſeruatā: q̄ eni̅ ſolū ppt̄ ali q̄d illā ſuat: n̄ eā diligit: ſꝫ aliud ppt̄ qd̄ illā ſeruat: ꝛ iō nō ē diceď iuſt⁹: nec tal̄ rectitudo noīanda ē iuſticia. Qm̄ de pſciētia ꝛ libero arbitrio tra ctabam⁹: exēplo q̄daꝫ monſtrauim⁹ eē poſſe ſimul rectitudinem hāc quā voco iuſticiā ꝛ libeꝝ arbitriūꝫ: p qd̄

planuz est intellligere in alijs multis similiter esse. Si ergo possum⁹ ostendere nullaz creaturã hanc adipisci posse rectitudinẽ nisi per gratiã: manifesta erit inter gratiã ⁊ liberũ arbitriuz ad saluandũ hoĩem: cõcordia quam querimus. Dubiuz itaq̃ nõ est: quia voluntas non vult recte nisi quia recta est. Sicut nanq̃ non est acutus visus qꝛ videt acute: sed ideo videt acute qꝛ acutus ẽ: ita voluntas nõ est recta quia vult recte: sed recte vult qm̃ est recta: Cũ autẽ vult rectitudinẽ procul dubio recte vult. Nõ ergo vult rectitudinẽ nisi qꝛ recta est. Idẽ autẽ ẽ voluntati rectam esse ⁊ rectitudinẽ habere: Palã igit̃ est qꝛ non vult rectitudinẽ nisi qꝛ rectitudinẽ habet. Nõ nego voluntatẽ rectã velle rectitudinẽ quã nonduz habet quando vult maiorẽ q̃ꝫ habeat: sed illam dico nullã eam posse velle rectitudinẽ: si nõ habet rectitudinẽ qua illã velit. Considerem⁹ nũc vtrũ aliquis hanc rectitudinẽ nõ hñs: eã aliq̃ mõ a se hr̃e possit. Utiq̃ a se illaz habere nequit: nisi aut volẽdo aut non volendo. Uolendo quidẽ nullus valet eaz per se adipisci: quia nequit eaz velle: nisi illam habeat. Qꝫ aũt aliquis non habens rectitudinẽ voluntatis: illã valeat per se nõ volendo assequi: mens nullius accipit. Nullo igit̃ modo p̃t eam creatura habere a se. Sed neq̃ creatura valet eã habere ab alia creatura: Sicut nã q̃ creatura neq̃t creaturã saluare: ita nõ põt illi dare per qꝫ potest eaz saluare. Sequit̃ itaq̃ qꝛ nulla creatura rectitudinez habet quaz dixi voluntatis nisi per dei gratiam: Hanc autẽ rectitudinẽ p liberũ arbitriũ seruari posse sicut supra dixi monstrauim⁹. Deo igit̃ largiente inuenimus gratiam eius ad saluanduz hoĩem cuz libero arbitrio ꝯcordare: ita vt gratia sola possit hoĩem saluare nihil eius libero arbitrio agente: Sic fit in ĩfantib⁹ ⁊ in nõ intelligẽtibus: ipsa semper adiuuat liberũ arbitriũ naturale: qꝫ sine illa nihil valet ad salutẽ: dando voluntati rectitudinẽ quaz seruet per liberũ arbitriũ. Et q̃uis nõ omibus det: qm̃ cui vult miseret̃: ⁊ quẽ vult indurat: nulli tamẽ dat pro aliquo p̃cedẽti merito: quoniã quis prior deo dedit ⁊ retribuet̃ ei? Ro. 9 Ibid. 11 Si autẽ voluntas p liberũ seruando arbitrium qꝫ accepit: meret̃ aut augmentũ accepte iusticie: aut etiaz potestatẽ pro bona voluntate: aut p̃miũ aliqꝫ: Hec oĩa fruct⁹ sunt prime gratie: ⁊ gratia p gratia: ⁊ ideo totũ imputandũ est gratie: qꝛ neq̃ volentis est qꝫ vult: neq̃ currentis est qꝫ currit: sed miserentis est dei. Omibus eñ excepto solo deo dicit̃: Quid habes Rom. 9 qꝫ non accepisti? qꝫ si accepisti quid gloriaris q̃si nõ acceperis? Quõ q̃dẽ 1. Co. 4 libertas voluntatis tenentis acceptã rectitudinẽ: nulla necessitate vt illã deserat: expugnat̃: sed difficultate ĩpugnat̃: nec eidẽ volũtati inuita: sed volens cedat: in tractatu de libertate arbitrij puto me ostendisse. Quib⁹ aũt modis post eandẽ rectitudinez acceptã liberũ arbitriũ gratia adiuuet: vt seruet qꝫ accepit: q̃uis nõ oẽs valeam enumerare: multifariã eñ hoc facit: tamen nõ erit inutile aliquid mihi dicere. Nemo certe seruat rectitudinẽ hanc acceptã nisi volendo: velle aũt illã aliquis nequit nisi habendo: Habere vero illã nullaten⁹ valet: nisi p gratiã. Sicut ergo illã nullus accipit nisi gratia p̃ueniente: ita null⁹ eã seruat nisi eadẽ gratia subsequente. Nempe q̃uis illa seruet̃ per liberum arbitriũ: nõ tamen est tantũ imputandũ libero arbitrio quantũ gratie cũ hec rectitudo seruat̃: qm̃ illã liberuz arbitriũ nõ nisi per gratiã p̃uenietez ⁊ subsequentem habet ⁊ seruat. Sic aũt gratia subsequitur donũ suũ vt nunq̃ siue paruũ siue magnũ sit: illud dare deficiat nisi liberũ arbitriũ volẽdo aut rectitudinẽ quã accepit deserat. Nunq̃ eñ separ̃ hec rectitudo a volũtate: nisi quando aliud vult qꝫ

bilem rectitudini nō concordat: sic cū q̄s accipit rectitudinē volendi sobriꝫ tē: ⁊ reijcit eā volendo imoderatā bibēdi voluptatē. Quod cū facit sua voluntate: ⁊ ideo sua culpa perdit gratiā quā accepit. Adiuuat etiā gratia liberū arbitriū: quando vt deserat rectitudinē acceptā īpugnat: mitigando aut penit⁹ remouēdo vim tēptatiōis īpugnātis: aut augēdo affectū
R eiusdē rectitudinis. Deniqꝫ cū oīa subiaceāt dispositioni dei: quicq̄d cōtingit hoī quod adiuuat liberū arbitriū ad accipiendū aut ad seruandū hāc de q̄ loquor rectitudinē: sue gratie imputandū est. Dixi oēm iusticiā esse rectitudinē volūtatis ꝓpter se seruatā: vn̄ sequit omnē habentē hāc rectitudinē: habere iusticiā ⁊ eē iustū: qm̄ oīs habēs iusticiā iustus ē. Nō tn̄ sentio iustis oībus ꝓmissā eē vitā ppetuā: sed illis tantū q̄ sūt iusti sine oī iniusticia: Illi eīm ꝓprie ⁊ absolute dicunt iusti ⁊ recti corde. Est eīm aliqs sm aliq̄d iust⁹: ⁊ sm aliq̄d iniustus: vt q̄ cast⁹ ē inuid⁹. Talibus nō ꝓmittit beatitudo iustorū: qm̄ sic vera btītudo ē sine oī īdigētia: ita nlli dat nisi iusto sine oī iniusticia. Nā qm̄ btītudo q̄ iustis ꝓmittit: erit similitudo angelorū dei: sicut in āgelis bonis nulla ē iniusticia: ita null⁹ illis
L sociabit cū aliq̄ iniusticia. Quō autē fiat hō sine oī iniusticia: nō est huius nostri ꝓpositi ostēdere. Scimus tn̄ pfecto studio hec christiano: ⁊ per gratiā dei eē possibile. Si bene cōsiderent q̄ dicta sūt: aperte cognoscit quia cū aliquid dicit sacra scriptura ꝓ gratia: nō amouet oīno liberū arbitriū: neqꝫ cū loq̄t ꝓ libero arbitrio excludit gratiā: q̄si sola gratia aut liberū arbitriū solū sufficiat ad saluandū hoīē: sic videt illis q̄ hāc faciūt q̄stionē. Ita q̄ppe intelligēda sūt dicta diuina: vt hoc excepto quod dixi de infantib⁹: nec sola gratia nec solū liberū arbitriū salutē homīs operetur.
Io.15. Quippe cū dicit dn̄s: Sine me nibil potestis facere: nō ait: nihil valet vobis vestrū liberū arbitriū: sed nihil pōt sine mea gr̄a. Et cū legit: Neqꝫ volētis neqꝫ currētis: sed miserētis est dei: Roma.9
nō negat in volente neqꝫ in currente aliq̄d ꝓdesse liberū arbitriū: sed significat nō esse imputandū libero arbitrio: quod vult ⁊ quod currit: sed gratie. Nā cū ait: Neqꝫ volētis neqꝫ currētis ē: subaudiendū ē: quod vult: ⁊ quod currit: velut cū aliqs nudo cui nihil debet: ⁊ qui nullū a se pt indumentū habere dat vestē: nō tn̄ q̄uis ipse habeat ptātē vtēdi ⁊ nō vtendi accepta veste si ea vtit imputandū ē induto quia M
indutus ē: sed dāti vestē. Quapropter ita dici pōt. Nō ē induti quod ē indut⁹ sed miserētis: id ē vestē dātis. Multo vero magis hoc diceret si ille q̄ dedit vestē: dedisset etiā ptātē seruādi eā ⁊ vtendi: sicut de⁹ hoī cū dat rectitudinē sepefatā: dat etiā ptātē seruādi ⁊ vtēdi: quia dedit prius liberū arbitriū ad seruandū illā ⁊ vtendū. Si vero nudo cui nihil debet si daret vestē: aut si ipse acceptā ꝓijceret: nulli nisi ipi īputaret ei⁹ nuditas. Ita cū de⁹ alicui cōcepto ⁊ nato in pctō: cui nihil nisi penā debet: dat velle ⁊ currere: nō ē volentis neqꝫ currentis sed miserentis ē dei: ⁊ q̄ eandē gratiā nō accipit: aut acceptā reijcit: ei⁹ ē nō dei quod ī sua duricia ⁊ iniq̄tate pmanet. Idē intellect⁹ habēd⁹ ē in alijs in q̄b⁹ scriptura loquit ꝓ gratia vt scꝫ liberū nō excludat arbitriū. Silr qn̄ ita loquūt diuina dicta vt libero arbitrio soli videant salutē hoīs attribuere: N
nullo intellectu gr̄a sepanda ē. Sic & q̄uis naturalis vsus nō ꝓcreet ꝓlē sine patre: nec nisi p matrē: non tn̄ remouet vll⁹ intellect⁹ aut prēm aut matrē a generatiōe ꝓlis: ita gr̄a ⁊ liberū arbitriū nō discordāt sed conueniūt ad iustificādū ⁊ saluādū hoīem. In his tn̄ in q̄b⁹ videt scp̄tura liberū arbitriū ad recte volendū ⁊ operandum inuitare: quia cur hoīem īuitet ad recte volēdū: ⁊ q̄re arguat nō obedientē:

cū ipam rectitudinē nemo possit nisi grā dāte hře vel accipe. Sciendū qz sic terra innūerabiles herbas ⁊ arbores sine qbus hūana natura alir aut etiā qb⁹ pimit sine oī hoīs cura pfert: illa vo q̄ nob ad vitā nutriēdā maxie sūt nccāria: ñ sine magno labore atq cultore nec a bsq seminibus: Ita corda hūana sine doctrina siue studio: spōte q̄si germināt cogitatiōnes ⁊ voluntates nihil vtiles saluti aut etiaz noxias: illas vo sine qb⁹ ad salutē aīe nō pficim⁹ neq̄q sine generi sui semīe: ⁊ laboriosa cultura cōcipiūt ⁊ germināt. Vñ illos hoīes q̄
I.Cor.3. bus talis cultura impēdit agriculturā dei vocat Apls. Est autē semē huius agriculture vbū dei: imo ñ vbū b sēsus q̄ pcipit p vbū. Vox nāq sine sensu nihil ostituit in corde. Nec soluz sens⁹ vbi b oīs sens⁹ vel itellect⁹ rectitudinis: quē mēs hūana siue p auditū siue p lectionē siue p rōnem siue qlibet alio mō ocipit: semē recte volēdi dr. Nll⁹ nāq velle pt qd p⁹ corde ñ ocipit: velle aūt credere qd ē credendū: ē recte velle. Nemo g pt b velle si nescit q̄d credendū ē. Cum
Rom.10 eñ pmisisset apls: Ois qcūq inuocauerit nomē dñi saluus erit: subiūxit: Quō inuocabūt i quē ñ crediderit? Aut quō credēt ei quē nō audierūt? Quō vo audiēt sine pdicāte? Quō vo pdicabūt nisi mittant? Et paulo post: Ergo fides ex auditu: audit⁹ vero p vbū christi. Qz aūt dicit fidem eē ex auditu: intelligendū ē: qz fides ē ex b qd ocipit mens p auditū: neq ita vt sola oceptio menti faciat fidē in hoīe: b qz fides esse neqt sine oceptiōe. Addita nāq rectitudine volēdi: oceptioni p gratiā fit fides: qz credit qd audit. Audit⁹ autem est p vbū christi: b ē p vbū pdicātiū christū. Predicātes vo ñ sūt nisi mittāt: b q mittunt grā ē. Quapropt ⁊ pdicatio grē est: qz grā est qd descēdit ex grā: ⁊ audit⁹ ē grā: ⁊ intellect⁹ ex auditu grā: ⁊ rectitudo volēdi grā ē. Vex missio: pdicatio: audit⁹: intellectus: nihil sunt nisi volūtas velit qd mēs itelligit: q̄d volūtas facere neqt nisi accepta rectitudine. Recte nāq vult cū vult qd debet: ita qd mēs ex auditu vbi ocipit e pdicātis: ⁊ rectitudo ē incrementū qd de⁹ dat: sine q̄ I.Cor. neq q̄ plātat neq q̄ rigat ē aliq̄d b q̄ incrementū dat de⁹. Sic g de⁹ in pncipio p miraculū fec frumētuz ⁊ alia de terra nascētia ad alimentuz hoīm sine cultore ⁊ seminib⁹: ita sine hūana doctrina mirabiliter fecit corda pphetaꝝ ⁊ aploꝝ: necnō ⁊ euāgelistarū fecūda salutarib⁹ seminib⁹: vñ accipim⁹ qcq̄d salubrit in agricultura dei ad alimentū aīaꝝ seruam⁹: sicut nō nisi de pmis terre seminib⁹ habemus qd ad nutrimentū corpoꝝ ppagam⁹. Siq̄dē nihil vtile ad salutē spiritualē pdicam⁹ qd sacra scptura spiritussācti miraculo fecundata nō ptulerit aut itra se nō otineat. Naz si q̄d rōne dicim⁹ aliqñ qd in dicti ei⁹ apte mōstrare aut ex ipis pbare neqm⁹: b mō p illā cogscim⁹ vtꝝ sit accipiendū aut respuēdū. Si autē apta rōne colligit ⁊ illi ex nulla parte otradicit: qm ipa sic nulli aduersat veritati: ita nulli fauet falsitati: hoc ipo qz ñ negat qd rōne dr: ei⁹ auctē suscipit. At si ipa nro sensui idubitāter repugnat: q̄uis nob rō nra videat iexpugnabilis: nlla tñ vitate fulciri credenda ē. Sic itaq sacra scptura oīs vitatis quā rō colligit auctē otinet: cum illā aut apte affirmat aut nullaten⁹ negat. Videam⁹ nūc in exēplis: quō vbū sit semē: aut quō qb⁹ dr: Si volueriti ⁊ audieriti me: intelligūt ⁊ cogitāt qd dr velle ⁊ audire: Esa. b est obedire. Qui eñ audit ⁊ ñ obedit: dr nō audire. Sz obedire neque unt nisi velint. Velle autē obedire ē recte velle. Recte vo velle nemo pt nisi habeat rectitudinē volūtati quā null⁹ hz bō nisi p gratiā. Vex rectitudo volendi aliq̄d nulli dat nisi itelligēti velle: ⁊ qd velle debet. Vt

deam⁹ itaq3 qḋ dictū est: Si volueri tis, ꝛ audieritis me: mō semē ee neq3 ꝑ se ad aliquē fructū germinās sine adiectiōe rectitudinis: nec ipā3 recti tudinē dari nisi semībus. Silr cū dic de⁹: Cōuertimini ad me: semē est sine germine q̄diu hoīs volūtatē ñ ꝯuer tit de⁹ ad volendū ꝯuersionē quā co gitat cū audit cōuertimini: sine q̄ semi ne null⁹ p̄t velle ꝯuerti. Dicit̄ etiam ꝯuersis: cōuertimini: aut vt magis cō uertant̄: aut seruent qḋ cōuersi sunt.
84. Qui vo dicūt conuerte nos de⁹: iā aliq̄ten⁹ ꝯuersi sūt: qꝛ rectā volunta tē hñt cū volūt ꝯuerti: ſ orāt ꝑ hoc qḋ iā accepeꝛt vt augeat̄ ꝯuersio: sicut illi q̄ credētes: auge nob fidē dixeꝛt:
.17 Ac si dicerent illi ꝛ isti: Auge in nob qḋ dedisti: ꝑfice qḋ cepisti. Qḋ ō hic oñdi: in siml'b⁹q3 itelligendū ē. Sicut igit̄ terra nō germinat naturalr ea q̄ maxime nccāria sūt saluti corꝑis nr̄i sine seminib⁹: et licet de⁹ nō det icre mētū oī semini: nō tñ cessant agrico le nostri seminare in spe messis aliq̄n tule: ita terra cordis hūani nō ꝑfert fructū fidei ꝛ iusticie sine ꝯgruis se minib⁹: ꝛ q̄uis de⁹ nō faciat cuncta hmōi semīa germīare: tñ p̄cipit agri
R colis suis ī spe instātissime v̄bū suū semīare. Oñdim⁹ vt puto quō ñ sit supuacuū hoīes ad fidē christi ꝛ ad ea q̄ fides exigit īuitare: q̄uis ñ oēs hāc inuitationē suscipiāt. Dixi etiam post: q̄re arguant̄ illi q̄ v̄bū dei non suscipiūt cū hoc facere neq̄ant nisi gra tia eoꝝ volūtates dirigēte. Dic̄ eñ
.16. dñs de spū sancto: Ille arguet mūdū de pctō: qꝛ nō crediderūt in me. Ad qḋ lic3 forsitā difficile sit r̄ndere: qḋ tñ do dāte possū: tacere ñ debeo. No tādū ē qꝛ ipotētia q̄ descēdit ex cul pa nō excusat ipotentē culpa manen te. Qñ in infantib⁹ in q̄b⁹ exigit de⁹ a natura hūana iusticiā quā accepit in ꝑmis pentib⁹ cū ptāte seruādi illa3 i oēm ꝓlē suā: nō excusat eā ipotentia habēdi iusticiā: qm̄ ꝓpt̄ culpā ī hāc corruit ipotentiā: hocipm nāq3 qꝛ ñ h3 qḋ ꝑ se resumere neq̄t: ħ est illi ha bendu3 impotentia in quā ideo ceci dit qꝛ spōte deseruit qḋ seruare potu it. Qm̄ g̃ peccādo deseruit iusticiā: ad pctm̄ illi iputat̄ ipotentia quā ip sa peccādo sibi fecit. Nec solū ipote tia iusticiā habēdi ſ etiā ipotētia il lā intelligēdi. Silr in nō baptisatis iputat̄ ad pctm̄: qm̄ ꝑiter descēdit a pctō. Possum⁹ etiā roabilr asserere: qꝛ qḋ a ꝑma ꝯditiōis hūane dignita te ac fortitudīe atq3 pulchritudīe mi norata ꝛ corrupta est: illi ad culpā i putat̄. Per hoc nāq3 minorauit quan tū in ipa fuit: honore3 ꝛ laudē deo. S
Quippe ꝯm dignitatē operis: laudat̄ ꝛ p̄dicat̄ sapīa opificis. Quanto igit̄ natura hūana p̄ciosu3 op⁹ dei vnde ipē glorificādus erat in se minorauit atq3 fedauit: tanto sua culpa deū ex honorauit. Qḋ illi ad tantū statuit pctm̄ vt nō nisi ꝑ mortē dei deleat̄. Siquidē ipos mot⁹ siue appetit⁹ q̄ bus ꝓpt̄ pctm̄ ade sicut bruta aīalia sbiacem⁹: q̄s Apl's vocat carnis ꝯcu piscentiā quā inuitū se tolerare ma nifestat cū dicit: Qḋ odi illḋ facio: id est nolens ꝯcupisco: satis ostendit sacra auctoritas imputari ad pecca tum. Quippe cū de solo motu ire si ue ope vel voce: dicit domin⁹: Qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio: aperte monstrat culpā non esse leuē: quā tam grauis scilicet mortis sequi tur damnatio. Ac si dicat: Qui facit quod homo non debet facere: nec fa ceret si non peccasset: auferri debet ex hominibus. Et cu3 paulus de illis q̄ carnē: id est ꝯcupiscētias sentiūt no lentes: ait: Nihil damnationis ē his qui sūt in christo iesu: qui nō ꝯm car nē ambulant: hoc est non voluntate cōsentiunt: sine dubio signat eos qui non sūt in christo: sequi dānationem q̄tiēs sentiūt carnē etiā si nō ꝯm illā ambulant: qm̄ sic fact⁹ est hō: vt etiā sentire: sic̄ de ira dixi ñ deberet. Si q̄s igit̄ q̄ dixi diligēter ꝯsiderat: nullate nus eos qui propter culpa3 suā v̄bū dei suscipe neq̄unt recte arguendos

Roma.7 · matth.5. · Roma.8 · T

dubitat. Quibus aūt daẜ gratia fidei christiane: sic illis in baptismo dimittiẜ originalis iniusticia cū q̄ nascuntur: ita oīs culpa īpotētie ⁊ totius corruptiōis quā ꝓpẜ pctm̄ p̄mi homīs īcurrerāt: ⁊ p quā inhonoraẜ deus: ignosciẜ. De nulla nāq̧ culpa q̄ ante baptismū in illis erat: post baptismū arguiẜ: q̄uis ipa corruptio ⁊ appetitus: q̄ sūt pena pctī: nō statim in baptismo deleanẜ: nec vllū illis īputaẜ delictū post baptismū nisi qd̄ sua volūtate fecerunt. Vn̄ apparet quia corruptio ⁊ mala q̄ fuerūt pena pctī ⁊ post baptismū remanēt: nō sūt p se pctā. Sola nāq̧ ē p se iniusticia pctm̄: ⁊ illa q̄ sequūẜ iniusticiā ꝓpter causā suā iudicāẜ pctā donec ipsa remittaẜ. Nā si pctā eēnt: in baptismo delerenẜ in q̄ oīa pctā in sanguine christi lauanẜ. Itē si ꝓprie pctā dicerēẜ: eēnt in brutis aīalib⁹ pctā ad q̄r simi litudinē illa ꝓpter pctā nostra sustinet natura. Est ⁊ aliud qd̄ valde timendū ē qd̄ in p̄mo pctō hūane na
Ps. 77. ture cognosci pōt. Qm̄ eī homo ē spūs vadēs ⁊ nō rediēs: postq̄ spōte cadit (vt de volūtarijs pctis nūc loquimur tātū) nullo mō pt̄ resurgere nisi grā releueẜ: ẜ merito suo: de pctō in pctm̄ vsq̧ ī abyssū pctōr sine fundo: hꝫ ē ꝓfūdo sine estimatiōe demergaẜ: nisi misericordia retineaẜ: ita vt etiā illi bonū vertaẜ in odiū ⁊ fit ei
Joh. 15. in mortē. Vn̄ dicit dn̄s aplīs: Si mū
2. Cor. 2. dus vos odit scitote q̄r me priorē vobis odio habuit. Et Aplus: Bonus odor sum⁹ deo: alijs q̄dē odor mortꝭ in mortē: alijs aūt odor vite in vitā: ꝓpẜ qd̄ d̄r de eo: q̄r cui vult misereẜ
Roma. 9 ⁊ quē vult indurat. Ver q̄r misereẜ nō oīm eq̄liter misereẜ: neq̧ q̄s idurat oēs eq̄liẜ indurat. Cur aūt ī hac vita pseueret in nobis pena pctī deleto pctō: alia q̄stio ē. De q̄ licet nūc tractare nō ꝓposuerim⁹: breuiter tm̄ dico: q̄r si ī icorruptionē statim ī baptismo vel in martyrio mutarenẜ fideles: piret meritū: vt hoīes nisi illi q̄ p̄mi sine exēplo crederēt: nllo mō saluarenẜ. Nēpe deficeret fides ⁊ spes: sine q̄b⁹ nll⁹ hō hn̄s ītellectū: regnū dei mereri pōt: fides nā q̧ ⁊ spes sūt earꝫ rerꝫ q̄ nondū videnẜ. Cū eīm viderēẜ hoīes q̄ ad christū ↄuerterēẜ: statim trāsire ad incorruptibilitatē: null⁹ eēt q̄ saltē velle posset se sbtrahere a tanta btītudine quā videret.
At gloriosi⁹ p fidei atq̧ spei meritū beatitudinē quā desideram⁹ adipiscamur: manem⁹ q̄diu in hac vita sumus in hoc qd̄ iā nō imputaẜ ad peccatū q̄uis euenerit ꝓpẜ pctm̄. Deniq̧ nō ꝓmittiẜ nobꝭ p baptismū ⁊ fidē christianā btītudo quā habebat adā ante pctm̄ in padiso: ẜ quā habitur⁹ erat qn̄ cōplet⁹ esset numer⁹ hoīm q̄ assumēdi erāt ad pficiendā ciuitatē supernā: q̄ ⁊ de angelꝭ ⁊ d̄ hoib⁹ ē cōplenda: vbi nō generabūt homīes sicut facerēt in padiso. Si ḡ ↄuersi ad christū mox trāsirēt in illā incorruptibilitatē: nō eēnt hoīes de q̄b⁹ colligi posset ille numer⁹: qm̄ ad btītudinē quā viderēt: null⁹ posset nō festinare. Hoc puto esse qd̄ dicit Apl's
Heb. d̄ illis: Qui p fidē opati sūt iusticiā: ⁊ hi inq̄t oēs testimonio fidei ꝓbati nō acceperūt repromissionē deo pro nobis meli⁹ aliq̄d ꝓuidēte ne sine nobis ↄsūmarenẜ. Si eīm q̄ritur q̄d nobis meli⁹ ꝓuiderit ex hꝫ q̄r illi nō acceperūt repromissionē: nihil ↄuenientius rn̄deri posse video: q̄ qd̄ sup̄ dixi: q̄r saltē si illis ꝓpagatꝭ n̄ differreẜ ꝓmissa iustis btītudo periret meritū in illis q̄ nō p fidē hꝫ: ẜ p exptīmētū cognoscerent: ꝓpagatio eīm hoīm de q̄ nati sum⁹ deficeret: qm̄ oēs ad incorruptibilitatē quā p̄ntē viderēt: currerēt. Magnū itaq̧ bonū nobꝭ ꝓuidit de⁹: cū sanctꝭ testimonio fidei ꝓbatis distulit acceptionē repromissiōis vt ⁊ nos ꝓpageremur ⁊ maneret fides p quā cū illꝭ repromissionē ꝓmereremur ⁊ simꝭ cū illis ↄsūmaremur. Alia q̄r rō est cur baptizati atq̧ martyres nō statim fiūt incorruptibiles.

Nempe si quis seruum suum quem proposuerat magnis aliquando ditare honoribus grauiter verberet pro culpa pro qua nullo modo per se queat satisfacere: post hanc verberationem constituto tempore detrusum eum in horrendum carcerem: vbi grauissimis torqueatur supplicijs: et sit aliquis potens apud dominum qui pro illo satisfaciens eum reconciliet: vtique plage quas reus ante satisfactionem duz erat in culpa merito suscepit: non delentur sed maiora tormenta in que detrusus fuerat reconciliatione proueniente auertentur: honores quos suos quos suo tempore accepturus erat si non peccasset et quibus cariturus erat post culpam suam si non reconciliaretur propter perfectam satisfactionem: sic prius statutum fuerat: sine omni Z mutatione traduntur. Quippe si ante reconciliationem exheredatus esset illis honoribus: quemadmodum exheredatus erat post culpam: irrecuperabiliter si non reconciliaretur non haberet locum superuenien di vlla reconciliatio. Sed quoniam non potuit exheredari honore quem nondum habebat: nec habere debebat: hanc exheredationem preuenire potest reconciliatio et eam auertere. Si tamen seruus ille duz iacet in egritudine vapulationis donec ipsa transeat: corde et ore domino suo fidelitatem et correctionem vouet et soluit: ita est inter deum et hominem. Quippe quando humana natura primum peccauit: hac pena flagellata est vt numquam plene naturaliter nisi talem qualem videmus infantes nasci generaret: ac post hanc vitam in inferno: a regno dei ad quod facta erat in perpetuum exularet: nisi aliquis illam quam vel quod ipsa sola per se sola facere non poterat: reconciliaret. A quo autem reconciliari queat non est nisi christus. In omnibus igitur infantibus naturaliter genitis in peccato et flagellata nascitur: que cum reconciliationem accepit: flagellatio merito remanet quam ante reconciliationem suscepit. Que autem in inferno tormenta passura erat: in illis quos christus redemit remittuntur: et regno dei quod post conuersionem paradisi terreni suo tempore acceptura erat: donatur: si tamen in fide quam promittunt in baptismo vsque in fine perseuerent. Quod autem AB quidam experimento existimant probare nihil valere liberum arbitrium: quia multi immenso conatu nituntur vt bene viuant: et quidam (vt aiunt) impossibilitate obstante: nihil proficiunt: aut post profectum irrecuperabiliter deficiunt: non destruunt quod rationabiliter monstratum est liberum scilicet arbitrium cum gratia valere. At autem nitentes non proficiant aut post profectum deficiant non impossibilitate: sed aliquando graui: aliquando facile superabili difficultate fieri existimo. Sepissime namque asserere solemus impossibile nobis esse: quod sine difficultate perficere non valemus. Si enim diligenter vnusquisque motus voluntatis sue consideret: intelligit se numquam rectitudinem voluntatis acceptam per gratiam nisi aliquid volendo: quod simul velle nequit deserere. Quod certe non facit deficiente potestate seruandi eandem rectitudinem: que potestas est ipsa libertas arbitrij: sed deficiente voluntate seruandi quam per se non deficit: sed alia voluntate illam vt dixi expellente. Quoniam autem ista consideratio magis versatur in voluntate: aliquid altius de voluntate: quod vt puto non erit inutile: dicendum existimo. Sicut enim habemus in corpore membra et quinque sensus singula ad suos vsus apta: quibus quasi instrumentis vtimur: vt sunt manus apte ad capiendum: pedes ad ambulandum: lingua ad loquendum: visus ad videndum: ita et anima habet in se quasdam vires quibus vtitur velut instrumentis ad vsus congruos. Est namque ratio in anima que sicut suo instrumento vtitur ad ratiocinandum: et voluntas que vtitur ad volendum. BB Non enim est rationalis voluntas tota anima: sed est vnaquaque aliquid in anima. Quoniam igitur singula instrumenta habent: et hoc quod sunt et aptitudines suas et suos vsus: discernamus in voluntate propter quam ista dicimus instrumentum et aptitudines eius et vsum eius: quas aptitudines in voluntate possumus nominare affectiones. Affectus quippe est instrumentum volendi aptitudinibus suis. Vnde dicitur hominis anima cum vehementer vult aliquid affecta esse ad volendum illud vel affectuose esse vel velle. Voluntas vtique di-

ei videt̃ equoce tripl'r. Aliud em̄ ē i/strumētū volendi: aliud affectio: aliud vsus eiusdē instrumēti. Instrumētū volēdi ē vis illa aīe q̄ vtimur ad volendū: sicuti ē ratio instrumētū ratiocinandi q̄ vtimur cū rōcinamur: ꝛ visus instrumentū vidēdi q̄ vtimur cū videm⁹. Affectio hui⁹ instrumēti est: q̄ sic afficit̃ ipm instrumentuȝ ad volendū aliq̄d etiā qñ illd̄ qd̄ vult non cogitat: vt si venit in memoriaȝ aut statim: aut suo tpe illd̄ velit. Nā sic est instrumentū volēdi affectū ad volendū salutē: ꝛ qñ illā nō cogitat applicare: vt mox cū venerit in mēoriā: statim eam velit. Et sic est affectū ad volendū somnū etiā qñ illū non cogitat: vt cum venit in mentē velit illum suo tpe. Nunq̄ȝ em̄ ita est affectum vt aliqñ velit egritudinem aut vt velit nunq̄ȝ dormire. Iniusto q̄ȝ hoīe similiter est affectuȝ idē instrumentū ad volendū iusticiā: etiā cum dormit: vt cū eam cogitat: statim eā velit. Usus xo eiusdē instrumenti ē quē non habem⁹ nisi cū cogitam⁹ rē quā volum⁹. Dicit̃ aūt volūtas ꝛ instrumentū volendi: ꝛ affectio eius: ꝛ vsus ei⁹. Instrumentū quidē voluntatē vocam⁹: qñ dicim⁹ nos ꝯuertere ad diūsa volūtatē: mō scȝ ad volēdū ābulare: mō ad volēdū sedere: mō ad volendū aliđ ꝛ aliud. Hoc instrumētū sp habet hō: q̄uis nō sp illo vtat̃: sicut habet visū: q̄ est instrumentum videndi etiā qñ illo nō vtitur: vt cū dormit: ꝛ cū eo vtitur cōuertit illum modo ad videndū celū: modo ad videndā terrā: modo ad videndū aliq̄d aliud. Et sic semp habem⁹ instrumentū ratiocinandi: h̄ est rationeȝ q̄ non semp vtimur: ꝛ quā ratiocinando ad diuersa ꝯuertit animus. Affectio xo instrumēti volendi dr̄ volūtas: qñ dicim⁹ hoīem semp hr̄e volūtatē vt bene sibi sit: vocam⁹ nāq̄ȝ hāc voluntatē: affectionē illā eiusdeȝ instrumēti: q̄ vult hō bene sibi cē. Eodē mō cū sanct⁹ hō asserit̃ etiā cum dormit ꝛ nō hoc cogitat: indesinēter habere voluntateȝ iuste viuendi dr̄. Et cū hanc voluntatē asserim⁹ aliuȝ alio maiorē hr̄e: non aliud dicim⁹ voluntatē q̄ȝ illā affectionē ipsius instrumenti q̄ vult iuste viuere. Instrumētum xo nō est in alio mai⁹ ꝛ in alio min⁹. Usus autē hui⁹ instrumenti voluntas noīatur: vt cū dicit aliq̄s: modo habeo voluntatē legēdi: id ē mō volo legere: aut mō habeo voluntatē scribēdi: h̄ ē mō volo scribere. Sic em̄ videre est vti visu: q̄ est instrumētum videndi: ꝛ vsus ei⁹ est visio vel visus: qñ visus significat idē qd̄ visio: significat em̄ etiā visus instrumētum ipm: ita velle ē vti voluntate q̄ est instrumentū volendi: ꝛ vsus ei⁹ est voluntas q̄ nō est nisi qñ cogitamus qd̄ volum⁹. Uoluntas igit̃ q̄ instrumentuȝ est: vna sola est: id est instrumentuȝ volendi vnū soluȝ est in hoīe sicut vna sola est rō: id est vnū soluȝ instrumentū ratiocinandi. Uoluntas xo q̄ instrumentū illud afficitur duplex est. Nā sicut visus plures habet aptitudines scȝ ad videndum lucē: ꝛ p lucē ad videndū figuras: ꝛ p figuras ad vidēdū colores: ita instrumētū volendi duas hȝ aptitudines q̄s voco affectiōes: Quar vna est ad volēdū cōmoditatē: altera ad volēdū rectitudinē. Nēpe nihil vult voluntas q̄ est instrumentū nisi aut cōmoditatē aut rectitudinē. Quicq̄d em̄ aliud vult aut ꝑpter cōmoditatē aut ꝑpter rectitudinē vult: ꝛ ad has etiā si fallit̃: putat se referre qd̄ vult. Per affectionē q̄dē q̄ ad volēdum cōmoditateȝ ꝑtinet: sp vult hō beatitudinē ꝛ beat⁹ esse. Per illā vero q̄ nunc est ad volendū rectitudinē: rectitudinē vult: ꝛ rect⁹: id est iustus eē. Propt̃ cōmoditatē aūt vult aliq̄d: vt cum vult arare vel laborare vt habeat vñ tueat̃ vitā ꝛ saluteȝ q̄ cōmoda iudicat esse: ꝑpter rectitudinē xo: vt cū vult laborare: vl' discere vt sciat recte: id ē iuste viuere. Uo

luntas vero que est vsus sepedicti instrumenti nõ est nisi cũ cogitat aliqs qd vult: vt dictum est. Huius voluntatis multiplex est diuisio: de qua non mõ sed fortasse alias dicemus. Uelle autem equocum est: sicut videre. Queadmodum nãq3 dr videre q vtit visu et q nõ vtit sed q h3 aptitudinem videndi: ita asserit velle et q vtitur instrumento volẽdi cogitãdo qd vult: et q nõ vtit: qm affectionẽ: h est aptitudinẽ h3 volendi. Per h etiã cognosci potest aliã esse voluntatẽ instrumentũ volẽdi: aliã eius affectionẽ: aliũ vsum eiusdẽ instrumenti: qr si dr iustus hõ etiam cum dormit et nihil cogitat hẽre voluntatẽ iuste viuendi: et iniustus hõ negat hẽre cum dormit voluntatẽ iuste viuẽdi: eadem voluntas negat de iniusto q asserit de iusto. Palã autem est qr cũ dicimus nõ esse iniusto dormienti voluntatẽ iuste viuendi: non negat voluntas in eo esse quã dixi instrumẽtũ: qm eã sp h3 oĩs hõ dormiens et vigilans. Quapropter qm non alia volũtas pnunciat h mõ in bono eẽ hoĩe q̃ illa q remouet a malo: nõ significatur in bono esse voluntas q est instrumentũ: sed illa q afficit instrumentum. Qm autem in dormiẽte nisi sõniet non sit voluntas que est vsus: dubiũ nõ est: qre cũ dr in dormiẽte iusta volũtas iuste viuẽdi: non intelligit volũtas vsus. Nõ est igit volũtas affectio: volũtas ĩstrumẽtũ aut volũtas vsus: volũtatẽ q3 ĩstrumentũ nõ esse voluntatem vsum: nullus ignorat: quoniã cum dico me nõ hẽre voluntatẽ scribendi: nemo intelligit me nõ hẽre instrumentũ volendi. Alia est ergo voluntas instrumentũ: alia volũtas affectio: alia voluntas vsus. Uoluntas qdẽ instrumentum mouet oĩa alia instrumenta qbus spõte vtimur: et q sũt ĩ nobis: vt manus: lingua: visus: et q sunt extra nos: vt stilus et securis: et facit oẽs voluntarios motus. Ipsa vero se suis affectionibus mouet: vnde dici potest instrumentũ seipm mouens. Dico voluntatẽ instrumentum oẽs voluntarios motus facere si diligent cõsideramus: sed ille verius dr facere oẽ qd facit natura aut voluntas q facit naturã et instrumentũ volendi cum affectionibus suis: sine qbus idem instrumentum nihil facit. Ex his duabus affectionibus qs etiã voluntates dicimus descendit oẽ meritum hominis siue bonum siue malũ. Que due voluntates etiam nihil differunt: qr illa que est ad volendum cõmodum insepabilis est: illa vero que est ad volẽdum rectitudinem separabilis fuit: vt supra dixi in principio in angelis et in primis nostris parentibus: et est adhuc in hac vita manentibus. In hoc q3 differunt: quia illa que est ad volendum commodũ: nõ est hoc qd ipsa vult: illa vero que ad volendum rectitudinẽ: rectitudo est. Nullus quippe rectitudinem vult nisi rectitudinem habens: neq3 potest aliquis rectitudinem velle nisi rectitudine. Palam autem est eius voluntatis que est instrumentũ: istam esse rectitudinẽ. Hãc pronunciamus cum iusticia designatur rectitudo voluntatis propter se seruata. Hec est etiã veritas illa voluntatis in qua arguitur a domino diabolus non stetisse: qd dixi in tractatu de veritate. Nunc cõsiderandũ est quõ ex his duabus voluntatibus quas voco aptitudines siue affectiones procedant sicut dixi merita hominum siue ad salutem siue ad damnationẽ. Rectitudo quidem quantũ in ipa est: nullius mali causa est et oĩs meriti boni mater est: hec enim fauet spiritui cõcupiscenti aduersus carnẽ et delectat legi dei sm interiorẽ hominẽ: id est sm eundẽ spm. Si autem ex illa malũ aliqũ sequi videt: nõ est ex ipa sed ex alio. Per rectitudinẽ quippe apli erant boni odor deo. Sed qd qbusdam erant odor mortis in mortem: non procedebat ex apostolorum iusticia: sed ex maliuolorũ nequicia. Illa vero voluntas que est ad volẽ

Margin: EE (beside "vult: vt dictum est"); FF (beside "q asserit de iusto"); GG (beside "instrumentum nihil facit"); HH (beside "rectitudinẽ. Hãc pronunciamus"); Gal. 5. (beside "fauet spiritui"); Roma. 7 (beside "et delectat legi dei"); 2. Cor. 2 (beside "pe apli erant boni odor deo"); II (beside "Illa vero voluntas").

dū cōmodū:non sp mala:ꝫ quando cōsentit carni concupiscenti aduersꝰ spm̄. Sed vt hoc planiꝰ ītelligatur: inuestigandū ē vn̄ tā vitiosa ꝛ tā pꝛna sit ad malū ista voluntas. Nō em̄ credēdū est talē illā deū fecisse in primis nostris parentibꝰ. Cū em̄ ꝑtuli naturā humanā ꝓpter pctm̄ incurrisse corruptionē ꝛ appetitꝰ ad silitudinē brutoꝝ aīaliū: nō dixi quō talꝭ voluntas orta sit in hoīe. Aliud nanqꝫ sunt appetitꝰ vitiosi: aliud vitiosi voluntas appetitibꝰ ꝯsentiēs. De tali ꝙ voluntate q̄rendū puto vnde homi acciderit. Sꝫ si primā rōnalis nature ꝯditionē ꝯsideremꝰ: facile nobis huius talis voluntatꝭ cā patebit. Intētio nāqꝫ dei fuit vt iustā faceret atqꝫ beatā naturā rōnalē ad fruendū se: ꝫ neqꝫ iusta neqꝫ beata eē potuit sine volūtate iusticie ꝛ beatitudinis. Voluntas quidē iusticie ē ipa iusticia: voluntas ꝟo beatitudinis nō ē beatitudo: q2 nō oīs habet beatitudinē ꝗ habet eiꝰ volūtatē. In beatitudine aūt ꝫm oīm sensū ē sufficiētia cōpetētiū cōmodoꝝ sine oī indigētia: siue angelica ītelligiꝭ btītudo: siue illa quā habebat adā in paradiso. Quis em̄ maior sit beatitudo āgeloꝝ q̄ꝫ illa ꝗ erat hoīs in padiso: nō tn̄ ideo negari potest adā beatitudinez habuisse.

KK Sicut nāqꝫ calor magnꝰ ē sine omni frigore: ꝛ tn̄ potest eē alius maior calor: ꝛ quēadmodū frigus ē sine om̄i calore: cū tn̄ maiꝰ valeat frigꝰ eē: ita nihil ꝓhibet adā beatum fuisse ī paradiso sine oī indigentia: licet maior eēt angelica beatitudo. Nēpe aliꝗd minꝰ alio habere: nō sp ē indigere: sꝫ aliq̄ re cū eā haberi oporteat carere: qꝺ nō erat ī adā: est indigere: vbi vero ē indigentia: ibi ē miseria. Nō autem fecit deꝰ sine p̄cedēte culpa rationalē creaturā miserā quā ad intelligenduꝫ ꝛ amandū se creauit. Fecit igiꝭ deus hominē beatū sine oī indigentia. Simul ꝙ accepit rōnalis natura ꝛ beatitudinis voluntatē ꝛ beatitudinē iusticie: id est rectitudinez ꝗ ē ipa iusticia: ꝛ liberꝝ arbitriū: sine ꝗ iusticiā seruare non potuit. Si autez deus ordinauit has duas volūtates siue affectiōes: vt volūtas ꝗ ē īstrumentū vtere2ur ea ꝗ est iusticia ad iperiū ꝛ regnū: docēte spū: ꝗ ꝛ mens ꝛ ratio dr: ꝛ altera vtereꝭ ad obediētiā sine oī incōmoditate. Beatitudinē ꝗdem dedit hoī: vtꝭ de angelis taceā: ad cōmodū eius: iusticiā ꝟo ad honorē suū. sꝫ iusticiā ita vt illā posset deserere: ꝗtenꝰ cū illā n̄ desereret ꝫ ꝑseuerāter ꝭuaret: ꝑuehi mereretꝭ ad ꝯsortiū angeloꝝ. Quō si illā desereret: nullatenꝰ eā ꝑ se deinceps resumere posset: ꝛ beatitudinē angeloꝝ non adipisceretur: ꝛ illa quam habebat ꝑuaretur: ꝛ in silitudinē brutoꝝ aīaliū cadēs cū illis corruptiōi ꝛ sepe fatis appetitibꝰ sbiaceret. Voluntas tn̄ btītudinis maneret: vt ꝑ indigentiā bonoꝝ ꝗ ꝑdidisset graui miseria iuste puniretur. Qm̄ ꝙ deseruit iusticiā: ꝑdidit beatitudinē: ꝛ voluntas quā bonā ꝛ ad bonū suū accepit fruens desiderio cōmodoꝝ ꝗ nō vellē neq̄t: q2 vera cōmoda rationali nature ꝯuenientia ꝗ ꝑdidit habere non valꝫ: ad falsa ꝛ brutoꝝ aīaliū cōmoda ꝗ bestiales appetitꝰ suggerit: se cōuertit: ꝛ ita cū ea vult īordinate rectitudinē: aut ne accipiaꝭ oblatā repellit aut expellit: cū vero licite vult eam: non hec facit. Hoc igitur modo voluntas instrumenti creata bonum inquantū habet esse ꝛ iusta ꝛ fortis ad seruandū acceptā iusticiā per liberum arbitriū facta est mala: nō inquantuꝫ est: sed inquantū iniusta facta est per absentiā sponte deserte iusticie quaꝫ semp habere deberet. Infirma ꝗꝫ modo facta est ad volendū iusticiā desertam: Non em̄ per liberꝝ arbitriū ita potest eā velle: tamē illā non habet quēadmodū valet eā seruare cū habet. Voluntas etiam commodi: ꝯdita bonū inquātū ē aliꝗd: mala: id est iniusta facta est: quia nō

ē subdita iusticie: sine qua nihil velle debet. Uoluntas ergo instrumentū: cū sponte facta sit iniusta post desertā iusticiā: manet inquantū in ipa ē necessitate iniusta ꝛ ancilla iiusticie: qꝛ per se redire nequit ad iusticiā sine qua nunq̄ libera est: qꝛ naturalˀ libtas arbitrij sine illa ociosa ē. Ancilla etiā facta est sue affectiōis q̄ ad cōmodū est: qꝛ remota est iusticia: nihil potest velle nisi qđ illa vult. Dico aūt ꝛ instrumētū ꝛ affectionē eiꝰ velle: qꝛ ꝛ instrumentū ē volūtas ꝛ affectio volūtas. Nec icōgrue vtraq̄ voluntas velle dicitˀ: qꝛ illa vult q̄ affectione sua vult: ꝛ affectio vult p quā illa vult: sicut videre dꝛ ꝛ homo qui visu videt: ꝛ visus q̄ videt. Unde nō absurde possumꝰ dicere affectiōes eius volūtatis: quā īstrumētū dixi aīe: quasi instrumēta eiusdez instrumēti esse: qꝛ nihil nisi istis operatˀ. Perdito igitˀ instrumēto volendi iusticiā: id ē rectitudinē: nullo mō nisi p gratiā reddatˀ: potest volūtas instrumentū velle iusticiā. Quapropter qm̄ nihil velle debet nisi iuste: q̄c q̄d vult sine rectitudine: vult iniuste.

VII Appetitus vo quos oēs vocat apostolus carnē ꝛ cōcupiscentiā: inquātū sunt: nō sunt mali vel iniusti: s; qꝛ sūt in rationali creatura vbi non debēt esse: dicuntˀ iniusti. In brutis siquidem aīalibus nō sunt mali vel iniusti: qꝛ ibi debent esse. Jam ex his que dicta sunt agnosci potest hominez iō non habere semp iusticiam quam sine intermissione debet habere: quia nullo mō potest illam per se adipisci vel recupare. Palā etiā est qꝛ deus bona facit opa sua sola bonitate: qm̄ ipe creat voluntatē cum libero arbitrio: ꝛ dat illi iusticiā p quā operatˀ. Mala vo facit sola culpa hoim: qꝛ ea nō faceret si homo illa facere non vellet: facit tamē hec ꝙ sunt: qm̄ condidit in hoīe voluntatē qua sine iusticia vtitˀ sola culpa hois: mala sūt que opatˀ. Nō eīn est culpa dei q̄ creauit in eo cū libertate arbitrij voluntatē: ꝛ contulit ei iusticiā vt nihil nisi iuste vellet: sed culpa hoīs q̄ iusticiā deseruit quā seruare potuit. Deꝰ igitˀ habet in bonis quidem ꝙ bona sunt p essentiā: ꝛ ꝙ bona sunt p iusticiam: in malis vero solūmodo ꝙ bona sūt p essentiā: nō ꝙ mala sunt per absentiā debite iusticie: que nō ē aliq̄d. Homo aūt habet in bonis ꝙ mala nō sunt: qꝛ cū posset deserere iusticiā ꝛ mala facere nō deseruit: sed seruauit p libeꝝ arbitriū dante ꝛ subsequente gratia. In malis vero hoc solū qđ mala sunt: qꝛ ea sola ꝓpria: id est iniusta voluntate facit. Puto me iam ꝯgrue posse finē ponere tractatui de tribꝰ difficilibus questionibꝰ: quez in spe auxilij dei incepi: in quo siquidez dixi qđ querenti cuilibet sufficere debeat: nō mihi imputo: s; gratie dei mecū. Hoc aūt dico: qꝛ si quis mihi querenti de q̄stionibus eisdē qn̄ in eis mēs mea rationē querendo fluctuabat: ea q̄ retuli respōdisset: gratias egissez qꝛ mihi satisfecisset. Qm̄ g̃ qđ inde manifestāte deo cognoui: mihi valde placuit: intelligens quia similitˀ quibusdā placeret: si hoc scriberez qđ gratis accepi: gratis volui petentibus impendere.

Beati Anselmi liber de cōcordia prescientie ꝛ p̄destinationis: ꝛ gratie ꝛ liberi arbitrij: explicit.

Capituloꝛū dialogi de libero arbitrio bti Anselmi Cātuarieñ archiepi: ānotatio.

Bti Anselmi archiepi Cantuariensis dialogus de libero arbitrio incipit.

Q potestas peccandi non ptineat ad libertatem arbitrij: Ca. I.

Discipulus

Uum liberum arbitriũ videat repugnare gratie ⁊ p̄destinatiõi ⁊ p̄scietie dei: ipa libertas arbitrij q̄d sit: nosse desidero: ⁊ vtrũ illā sp habeamus. Si em̃ libertas arbitrij ē posse peccare ⁊ nõ peccare: sic a q̄busdā solet dici: ⁊ hͦ sp habemus: quõ aliq̄ñ gratia indigem⁹? Si aũt hͦ ñ sp habemus: cur nobis imputat pctm̃ q̄ñ sine libero arbitrio peccam⁹? M

Libertatē arbitrij nõ puto esse potētiā peccādi ⁊ nõ peccādi: Quippe si hec eius esset diffinitio: nec deus nec angel⁹ q̄ peccare nequeũt liberũ haberēt arbitriũ: qd nefas ē dicere. D

Quid si dr aliud eē liberũ arbitriũ dei ⁊ angelorũ bonorũ: aliud nostrũ? M

Quis differat liberũ arbitriũ hoĩm a libero dei arbitrio ⁊ āgelorũ bonorũ: diffinitio tamē huius libertatis in vtrisq̃ sm hoc nomē eadē debet eē: licet em̃ aĩal differat ab aĩali siue substantialiter siue accidentaliter: diffinitio tamē sm nomē aĩalis oĩb⁹ animalibus est eadē. Quapropter talē oportet dare diffinitionē libertatis arbitrij: que nec plus nec minus illa contineat. Quoniā ergo liberũ arbitriũ diuinũ ⁊ bonorũ angelorũ peccare nõ potest: nõ pertinet ad diffinitionē libertatis arbitrij posse peccare. Deniq̃ nec libertas nec ps libertatis est peccandi potestas. Qd vt plane intelligas: intende ad ea que dicam. D Ad hoc hic sum. M Que tibi voluntas liberior videt: illa q̃ sic vult ⁊ potest nõ peccare vt nullatenus valeat flecti a nõ peccandi rectitudine: an illa q̃ flecti aliq̄ mõ potest ad peccandũ? D Cur nõ sit liberior illa q̃ ad vtrũq̃ se habet nõ video. M An nõ vides qm̃ q̄ sic hz qd decet ⁊ quod expedit vt hͦ amittere nequeat: liberior ē q̃ ille q̄ sic habet hͦ ipm vt possit p̄dere: ⁊ ad hoc qd dedecet ⁊ nõ expedit valeat adduci? D Nulli dubiũ hͦ eē puto. M Hoc q̃z nõ min⁹ indubitabile dices: qr peccare sp dedecens ⁊ noxiũ ē. D Null⁹ sane mẽtis aliter sentit. M Liberior itaq̃ voluntas ē: q̃ a rectitudine nõ peccādi declinare neq̃t: q̃ q̃ illā põt deserere. D Nihil mihi rõnabili⁹ asseri posse videt. M An putas qd additũ

minuit: et separatum auget libertatem: id autem libertatem esse aut partem libertatis? D Non hoc putare possum. M Potestas igitur peccandi que addita voluntati minuit eius libertatem: et si deriuatur: auget: nec libertas est: nec pars libertatis.

Quod tamen homo et angelus peccauerunt per hanc potestatem et liberum arbitrium: et quamuis potuerunt seruire peccato: non tamen eis potuit dominari peccatum:

Ca. II. Discipulus.

Nihil consequentius. M Non pertinet ad libertatem arbitrij: quod sic est extraneum a libertate. D Rationibus tuis nullatenus contradicere queo. Sed non parum me mouet: quia et angelica et nostra natura in principio habuit potestatem peccandi: quam si non habuisset non peccasset: quare si per hanc potestatem que sic aliena est a libero arbitrio peccauit vtraque predicta natura: quomodo dicemus eam peccasse per liberum arbitrium? Aut si per liberum arbitrium non peccauit: ex necessitate peccasse videtur. Neque aut sponte: aut ex necessitate: aut si sponte peccauit: quomodo nisi per liberum arbitrium? Quare si non per liberum arbitrium: vtique ex necessitate peccasse videtur. Est et aliud quod in hac peccandi potestate me mouet: Qui enim peccare potest: seruus potest esse peccati: quoniam qui facit peccatum: seruus est peccati.
.8. Qui autem seruus potest esse peccati: huic potest dominari peccatum: Quomodo libera fuit illa natura: aut cuiusmodi liberum arbitrium illud erat cui peccatum dominari poterat? M Et per potestatem peccandi et sponte per liberum arbitrium et non ex necessitate nostra et angelica natura primitus peccauit et seruire potuit peccato: et tamen non illi peccatum dominari poterat: vnde illa non libera aut eius arbitrium non liberum dici possit. D Opus habeo vt quod dicis apias: quia clausum est mihi. M Per liberum arbitrium peccauit apostata angelus siue primus homo: quia per suum arbitrium peccauit: quod sic liberum erat vt nulla alia re cogi posset ad peccandum: et ideo iuste reprehenditur: quia hanc haberet arbitrij sui libertatem: non aliqua re cogente: non aliqua necessitate: sed sponte peccauit. Peccauit autem per arbitrium suum quod erat liberum: sed non per hoc vnde liberum erat: id est per potestatem qua poterat non peccare et peccato non seruire: sed per potestatem quam habuit peccandi: que nec ad non peccandi libertatem iuuabatur nec ad peccandi seruitutem cogebatur. Quod autem consequi tibi videtur: quia si potuit seruus esse peccati: potuit ei dominari peccatum: et ideo nec illum: nec eius arbitrium liberum fuisse. Non ita est. Etenim qui sue potestatis est vt non seruiat nec aliene potestatis est vt seruiat: quamuis potestate sua seruire possit quamdiu non illa que est seruiendi sed illa que non est seruiendi vtitur potestate: nulla res potest illi dominari vt seruiat. Nam etsi diues liber possit se facere seruum pauperis: quamdiu hoc non facit nec ille nomen amittit libertatis: nec pauper illi proprie dicitur dominari: Aut si dicitur: improprie dicitur: quia hoc non in eius sed in alterius est potestate. Quocirca nihil prohibet angelum et hominem ante peccatum liberos fuisse aut liberum arbitrium habuisse.

Quomodo postquam se fecerunt seruos peccati liberum habuerunt arbitrium:

Ca. III. D

Satisfecisti mihi quia nihil certe hoc prohibet ante peccatum: Sed postquam se fecerunt seruos peccati: quomodo liberum arbitrium seruare potuerunt? M Licet peccato se subdidissent: libertatem arbitrij tamen naturalem in se interimere nequiuerunt: sed facere potuerunt vt iam non sine alia gratia quam erat illa quam prius habuerunt illa libertate vti non valeant. D Credo: sed intelligere desidero. M Consideremus cuiusmodi arbitrij libertatem habuerunt ante peccatum: quia certum est eos liberum arbitrium habuisse. D Hoc expecto. M Ad quid tibi videntur habuisse illam libertatem arbitrij? An ad assequendum quod vellent: an ad volendum quod deberent:

⁊ q̄ illis velle expediret. D Ad volēdū q̄ deberent ⁊ q̄ expediret velle. M Ergo ad rectitudinē voluntatis habuerunt libertatē arbitrij. Quādiu nāq; voluerūt q̄ debuerūt: rectitudinē habuerūt voluntatis. D Ita est. M Dubiū est adhuc cū dr̄ q: libertatē habuerīt ad rectitudinē voluntatis: si non ad datur aliud. Quero igit̄ quō habebant illā libertatē ad rectitudinē voluntatis: an ad capiendū eā sine datore cū illam nondū haberēt: an ad accipiendū nondū habitā si daretur vt haberēt: an ad deserēdū quā acceperant ⁊ p se resumendū desertā: an ad semp seruandū acceptā? D Ad capiendū rectitudinē sine datore nō puto illos habuisse libertatē: qm̄ nihil potuerūt habere q̄ nō acceperant. Ad accipiendū xo a datore quā nondū habebāt vt eam haberent: nō ē dicendū eos habuisse libertatē: q: nō est credendū eos factos sine recta voluntate: q̄uis nō negandū sit eos libertatē habuisse recipiēdi eandem rectitudinē si eā desererēt ⁊ ab ipo datore p̄mo illis redderet̄: q̄ in hoībus sepe videm⁹ q̄ de iniusticia ad iusticiā supna gratia reducūtur. M Unde est q̄ dicis eos posse recipere perditā rectitudinem si reddat̄: sed nos illā libertatē quā habuerūt an̄q; peccarēt q̄rimus: cū sine dubio liberū habuerīt arbitrium: nō illā q̄ nullus indigeret si nūq; veritatē deseruisset. D Prosequar itaq; ⁊ respondebo ad ea q̄ restant d̄ his q̄ interrogasti. Ad deserendū autem eandē rectitudinē eos libertatem habuisse nō est verū: q: deserere voluntatis rectitudinē est peccare: ⁊ potestatē peccandi nec libertatē nec partē esse libertatis supra mōstrasti. Ad resumendū xo p se rectitudinē desertā libertatē nō acceperūt: cū ad hoc rectitudo illa data sit vt nunq; deseratur. Ipa nāq; potestas resumendi desertā: generaret negligētiā seruādi habitā. Quapropter restat libertatē arbitrij datā esse rōnali creature vel nature ad seruandā acceptā rectitudinē voluntatis. M Bene ad interrogata respōdisti. Sed adhuc opus est vt ꝯsiderem⁹ ꝓpter qd illā rectitudinē seruare debeat rationalis creatura: an ꝓpter ipam rectitudinē: aut propter aliud? D Si nō illa libertas data esset illi nature vt volūtatis rectitudinē ꝓpter ipam seruaret rectitudinē: non valeret ad iusticiā: qm̄ ꝯstat iusticiā esse rectitudinē voluntatis ꝓpter se seruatā: sed ad iusticiā ꝓdesse arbitrij libertatē credimus: Quare indubitanter asserendū est rationalē naturā nō eā accepisse nisi ad seruandam rectitudinē voluntatis ꝓpter ipsam rectitudinē. M Quoniā om̄is libertas est potestas: illa libertas arbitrij est potestas seruandi rectitudinē voluntatis ꝓpter ipam rectitudinem. D Nō potest aliud esse. M Jam itaq; clarū est liberū arbitriū nō esse aliud q̄ arbitriū potens seruare rectitudinē voluntatis ꝓpter ipam rectitudinē. D Clarū itaq; est. Sed q̄diu ipam rectitudinē habuit: seruare potuit q̄ debuit. Post q̄ aūt illā deseruit: quō potest seruare q̄ nō habet? Absente ḡ rectitudine quā seruare possit: non est liberū arbitriū q̄ eā seruare valeat. Non em̄ seruare valet q̄ nō habet. M Etiā si absit rectitudo volūtatis: nō tamen rōnalis natura minus habet q̄ suū est. Nullā nāq; potestatē habem⁹: vt puto q̄ sola sufficiat sibi ad actū: ⁊ tñ cū ea desint sine q̄bus ad actū minime ꝑducūt̄ nostre potestates: nō min⁹ eas q̄tū in nobis ē hr̄e dicimur. Sic nullū instrumētū solū sibi sufficit ad operandū: ⁊ tñ cū desunt illa sine quib⁹ instrumento vti nequimus: instrumentū nos cuiuslibet operis habere sine falsitate fatemur. Q̄ vt in multis aduertas: in vno tibi mōstrabo. Nullus visū ha/

bens dicitur nullatenus videre posse montem. D Qui montē videre non pōt: pfecto nullū habet visum. M Habet ergo potestatē & instrumentū vidēdi montē qui visum habet: & tamē si mons abest & dicis ei: vide montem respondet tibi: Non possum qz abest: si adesset possez videre. Item si mōs adesset & lux abesset: responderet se mōtem non posse videre: quia nō posset absente luce: sed si lux adesset tunc posset. Rursū si visum habenti lux & mōs presens esset: & aliquid visui obstaret: velut si aliquis illi oculos clauderet: diceret se nō posse videre montē: sed si nihil visui eius obsisteret: tunc sine dubio mōtem videndi potestatē haberet. D Hoc totū omnibus notuz est. M Vides ergo qz potestas vidēdi aliqđ corpus: alia est in vidēte: alia est in re videnda: alia in medio: idē neqz in vidente neqz in revidenda: & ea que est in medio: alia est in adiuuante: alia in nō impediente: id est cum nihil quod impedire possit: īpedit. D Video plane. M Quattuor igit̄ iste potestates sunt quarū si quelibet vna desit: alie tres sunt: nec singule nec omes simul aliqđ possunt efficere: nec tamē absentibus alijs negamus: aut qui visum habet habere visum aut instrumētū siue potestatem videndi: aut rem visibilem posse videri: aut lucem posse visum iuuare.

Quō potestatem habeant seruādi rectitudinē quā nō habent: Capitulum IIII.

Quarta aūt potestas īpropriē dicit̄: quod eñ solet impedire visum: nō ob aliud dicitur dare potestatē videndi cū nō impedit: nisi qz nō aufert. Potestas aūt videndi lucem nō nisi in tribus reb⁹ est: quia tūc est idem & quod videt̄ & quod adiuuat. Nam hoc est omnibus notū. D Nulli itaqz est ignotum. M Si ergo absente re que videri possit: in tenebris positi & clausos siue ligatos oculos habētes quantū ad nos ptinet vidēdi quālibet visibilez rem potestatē habem⁹: quid phibet nos habere potestatem seruādi rectitudinē volūtatis pter ipsam rectitudinē: etiaz absente ipsa rectitudīe: qdiu & ratio in nobis est: qua eam valem⁹ cognoscere & volūtas qua illam tenere possumus? Ex his eñ cōstat pfata libertas arbitrij. D Satisfecisti intellectui meo potestatem seruandi rectitudinē volūtatis rationali nature semp inesse: at qz hāc ptātē in pmi hoīs & angelorum arbitrio liberā fuisse: quib⁹ īuitis rectitudo volūtatꝫ nō poterat auferri.

Qz nulla temptatio cogat inuitum peccare: Ca. V.

Sed nunc quomō est humane volūtatis arbitriū hac ptāte liberū: cū sepe rectā habens homo voluntatē: ipam rectitudinez inuitus cogente tēptatione deserat? M Nemo illā deserit nisi volēdo. Si ergo inuitus dicit̄ volens: nemo deserit illam inuitus: ligari enim homo pōt: & inuit⁹ qz nolēs potest torqueri inuitus: quia nolens pōt occidi: velle aūt nō pōt inuitus: qz nō potest velle nolens velle: nam omis volens ipsum suū velle vult. D Quō dicit̄ inuitus mētiri qui mentit̄ ne occidat̄: cum hoc nō nisi volens facit? Nam sicut inuitus mētit̄: sic inuitus vult mētiri: & qui inuitus mentiri vult: nolēs vult mētiri. M Ideo forsitan inuitus mētiri dicit̄: quia cū sic vult veritatē vt nō mentiatur nisi pter vitam: & vult mendacium quia propter vitā: & nō vult mendaciū propter mēdacium ipsum quoniā vult veritatē: & ideo volēs & nolēs mentit̄. Alia namqz voluntas est qua volumus aliqđ propter se: vt cū volumus salutem pter se: & alia cū aliqđ volumus pter aliud:

vt cũ volumus absinthiũ bibere ꝓpter salutem. Unde potest forsitã dici ſm has diuersas volũtates: q: inuitus ⁊ non inuitus mentitur. Quapropter cum dicit̃ inuitus mẽtiri: qa id nõ vult inq̃tuz vult veritatẽ: nõ repugnat illi sententie qua dico: neminem inuitum deserere rectitudinẽ volũtatis: quia mẽtiendo vult eam deserere propter vitã: ſm quã volũtatem non inuitus eã deserit: sed volens: de qua volũtate nunc loquimur: de illa nanq̃ loq̃mur qua vult mentiri ꝓpter vitam: non de illa qua nõ vult mendaciũ ꝓpter se. Aut idcirco certe mentit̃ inuitus: quia inuitus aut occidit̃ aut mentit̃: id est inuitus est in hac angustia: vt ex necessitate horum vnũ quodlibet fiat: q̃uis eũ necesse sit illũ aut occidi aut mentiri: non tamẽ necesse ẽ illũ occidi: quia potest nõ occidi si mentit̃: nec necesse est illũ mentiri quia põt non mentiri si occidit̃. Neutrũ enim est determinate in necessitate: quia vtrũ libet est in volũtate vel potestate. Ita quoq̃ licet inuitus aut occidatur aut mẽtiat̃: nõ tamen ideo sequitur vt inuitus mentiat̃: aut vt inuitus occidatur. Est ⁊ alia ratio quã frequens habet vsus: cur inuitus ⁊ nolens ⁊ ex necessitate dicit̃ aliquis facere quod tamen volens facit. Nã qđ nõ nisi difficile facere valemus ⁊ ideo non facimus: dicimus hoc nos facere nõ posse: ⁊ ex necessitate nos siue inuitos deserere: ⁊ qđ sine difficultate dimittere nequimus: ⁊ idcirco cũ facimus h̃: nos inuitos ⁊ nolẽtes ⁊ ex necessitate facere asserimꝰ. Hoc igitur modo qui mentit̃ ne moriatur mentiri inuitus ⁊ nolẽs dicitur ex necessitate: quia mendaciũ vitare non valet sine mortis difficultate. Sicut igitur qui mentit̃ ꝓpter vitã: improprie dicitur inuitus mentiri: quoniã mentitur volens: ita non proprie dicitur inuitus velle mentiri: quoniam hoc nõ nisi volens vult. Nam sicut cum mentitur: vult ipsum mẽtiri: sic cum vult mentiri: vult ipsum velle. D Non possuz negare quod dicis. M Quomodo itaq̃ non est libera voluntas quã aliena potestas sine suo assensu subijcere non potest? D Nonne simili ratione possumꝰ dicere voluntatem equi esse liberam quia appetitui carnis non seruit nisi volens? M Non est hoc similit̃: In equo nanq̃ non ipsa volũtas se subijcit: sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitui carnis seruit: In homine vero q̃diu ipsa voluntas recta est: nec seruit: nec subiecta est cui non debet: nec ab ipsa rectitudine vlla vi aliena auertit̃ nisi ipsa cui nõ debet volens ꝯsentiat: quẽ consensum nõ naturaliter: nec ex necessitate sicut equus: sed ex se aperte videtur habere. D Satisfecisti huic obiectioni mee de volũtate eq̃: Redi vbi eramus. M An negauimus omnem rem liberã esse ab ea re a qua cogi non volens vel prohiberi non potest? D Non video quomodo negem. M Dic etiã quõ superat recta voluntas: ⁊ quõ superat̃? D Velle ipsam rectitudinẽ ꝑseuerãter est illi vincere: velle aũt quod nõ debet est illi vinci. M Puto quia temptatio rectam voluntatem nõ nisi volentẽ aut ipsa rectitudine ꝓhibere: aut ad id qđ non debet cogere põt: vt illam velit ⁊ istud nolit. D Nec hoc vlla ratione falsum esse video. M Quis ergo potest voluntatẽ dicere nõ esse liberam ad seruandã rectitudinem: ⁊ liberã a temptatiõe et peccato: si nulla temptatio potest illam nisi volentem auertere a rectitudine ad peccatũ: id est ad volendum qđ nõ debet? Cum ergo vincitur: non aliena vincit̃ potestate: sed sua. D Hoc mõstrant ea q̃ dicta sunt. M Nonne vides ex his consequi quia nulla potestas potest vincere rectaz voluntatẽ? Nam si põt: habet pote-

statem vincẽdi ⁊ sua potestate vin/cit: sed hoc esse non potest: quoniam voluntas nõ nisi sua vincit potesta/te. Quare nullatenus potest tẽpta/tio vincere rectam voluntatẽ: et cu; dicitur: improprie dicit. Non em̃ ali ud intelligit ꝙ quia voluntas põt se subijcere temptationi: sicut econũ/so cum imbecillis dicit posse vinci a forti: non sua potestate dicit sed alie na: quoniam nõ significat aliud nisi quia fortis habet potestatem vincẽ/di imbecillem.

Quomodo sit nostra volũ/tas potens contra tempta/tiones: licet videatur impo tens: Capl'm VI.

D Quamuis sic oĩa impugnãtia voluntati nostre subijcias: at/ꝗ nullam temptationem illi dominari pmittas: vt in nullo pos/sim obuiare assertionibus tuis: non tñ possum dissimulare quandã im/potentiã esse in eadẽ voluntate: quã fere oñes exprimitis: cum violẽtia temptationis superamur. Quapro/pter nisi illam potentiã quã probas ⁊ illam impotentiam quã sentimus facias cõuenire: non potest animus meus in quietem huius questiõis p/uenire. M Istam impotentiam quã dicis volũtatis: in ꝗ putas esse? D In eo qꝛ non põt perseueranter rectitudini adherere. M Si per impotentiam non adheret: aliena vi auertitur a rectitudine. D Cre/do. M Que est hec vis? D Vis temptationis. M Hec vis non auertit a rectitudine: si ipsa non vult qd̓ suggerit temptatio. D Ita est. Sed ipa temptatio: ipsa sua vi cogit eã velle qd̓ suggerit. M Quõ cogit eã velle? An ita vt pos/sit eam quidem nolle: sed nõ sine gra ui molestia: an ita vt nullatenus pos sit nolle? D Quamuis fateri me oporteat nos aliqñ sic premi tempta tionibus: vt sine difficultate nõ va/leamus nolle qd̓ suggerunt: non tñ possum dicere ꝙ sic nos vnꝗ̃ oppri mãt: vt qd̓ mouẽt nullatenus nolle possimus. M Nescio quõ pos/sit dici. Si em̃ vult homo mentiri: vt non sustineat mortẽ: vt seruet vitam ad tempus: ꝗs dicet impossibile vel/le eum nõ mentiri: vt vitet eternam mortẽ: ⁊ sine fine viuat? Quapropt̃ iam dubitare hanc impotentiam ser/uandi rectitudinẽ non debes: quam dicis in nostra voluntate esse: cũ tẽ/ptatiõib⁹ ꝯsentim⁹ nõ esse ex ĩpossi/bilitate. ꝟ ex difficultate. Freqnti nã ꝙ vsu dicim⁹ nos nõ posse aliꝗd: nõ qꝛ nobis est ĩpossibile: ꝟ qꝛ sine dif/ficultate non possumus. Hec aũt dif ficultas nõ pmittit libertatem volũ/tatis vĩci. Impugnare nãꝗ põt ĩuitã voluntatẽ: expugnare nequit inuitã. Hoc itaꝗ modo puto te posse vide/re: quõ cõueniãt potentia volũtatis quam ratio veritatis asserit: ⁊ impo tentia quã humanitas nostra sentit. Sicut em̃ difficultas nequaꝗ̃ volũ/tatis interimit libertatem: ita illa im potentia quã non ob aliud in volũ/tate dicimus esse: nisi quia non põt tenere suam rectitudinẽ sine difficul tate: non aufert eidem voluntati per seuerandi in rectitudine potestatem.

Quomodo voluntas for/tior sit ꝗ̃ temptatio: etiam cum ab illa vincitur. Capitulum VII.

D Sicut nequaꝗ̃ valeo qd̓ pro bas negare: ita nullaten⁹ q̃o voluntatẽ fortiorẽ esse tem/ptationi cũ ab ea superat: affirma/re. Nam si volũtas seruãdi rectitu/dinẽ fortior esset ꝗ̃ tẽptatiõis impe/tus: fortius illa volẽdo ꝗ̃ tenet resi/steret: ꝗ̃ illa insisteret. Nõ em̃ aliũ/de scio me magis vel minus fortiorẽ hr̃e voluntatẽ: nisi qꝛ magis vel mi nus fortit volo. Quapropter cũ mi nus fortit volo qd̓ debeo: ꝗ̃ tẽpta/tio mihi suggerit qd̓ nõ debeo: quo/

modo temptatio fortior non sit vo/luntate mea nõ video. M At vi/deo: equiuocatio volũtatis te fallit. D Ipsam vellem equiuocationez cognoscere. M Sicut visus eq̃/noce dicit̃: ita ⁊ voluntas: Uocam⁹ enim visum instrumentũ videndi: id est radium ꝓcedentem ꝑ oculos quo sentimus lucez ⁊ ea que sunt in luce: ⁊ dicimus visum instrumenti ipsius opus quãdo illo vtimur: id est visio nem. Eodem modo dicit̃ voluntas ipsum instrumentum volendi qd̃ est in anima: ⁊ qd̃ cõuertimus ad volẽ/dum hoc vel illud: sicut visũ ad vi/dendum diuersa conuertimus: ⁊ di/citur volũtas vsus eius voluntatis que est instrumentũ volẽdi: sicut di/citur visus vsus ei⁹ visus qui est in/strumentũ videndi. Sicut igit̃ vi/sum qui est instrumentũ videndi ha bemus etiam cũ non videmus: vis⁹ aũt quod est opus eius nõ est nisi cũ videmus: ita voluntas instrumentũ sc3 volẽdi semp est in anima: etiam cum nõ vult aliq̃d: velut cũ dormit: voluntatem vero quã dico vsum si/ue opus eiusdẽ instrumenti nõ habe/mus: nisi quãdo volumus aliquid. Illa itaq3 volũtas quã voco instru/mentum volendi: vna ⁊ eadez semp est quicq̃d velimus. Illa vero que opus est: tam multiplex est q̃3 multa ⁊ q̃3 sepe volumus: queãdmodũ vi/sus quẽ etiam in tenebris vel clausis oculis habemus: semper idem est q̃c quid videam⁹. Uisus aũt: id est op⁹ eius qui ⁊ visio nominat̃: tam nume rosus est q̃3 numerosa ⁊ q̃3 numerose videmus. D Plane video ⁊ amo hanc voluntatis distinctionẽ: ⁊ iam mihi videor videre quã ex ei⁹ igno/rantia patiebar deceptionem: Sed tamen tu ꝓsequere quod incepisti. M Cum ergo videas duas volũ/tates esse instrumentum volendi: et opus eius: in qua hař duarum intel ligis fortitudinẽ cõstare volendi? D In illa que est instrumentũ vo/lendi. M Si ergo scias virum ita fortem vt eo tenente tauruz in/domitũ: taurus non posset se moue/re: ⁊ videas eundem virum ita tenẽ/tem arietem vt ipse aries sese de ma/nibus eius excutiat: putabis ne illuz minus fortem in tenẽdo arietem q̃3 in tenẽdo taurum? D Illum q̃/dem nõ dissimiliter fortem in vtro/q3 opere iudicabo: sed eum sua forti/tudine nõ equaliter vti fatebor: for/tius eñ operat̃ in tauro q̃3 in ariete. Sed ille fortis est qui fortitudinem habet: actio vero eius fortis dicitur: quia fortiter fit. M Sic intelli/ge voluntatem quã voco instrumẽ/tum volendi: inseparabilẽ fortitudi/nem habere: qua aliquando magis: aliquando minus vtit̃ in volendo. Unde qd̃ fortius vult nullatenus deserit: ablato eo qd̃ minus fortiter vult: ⁊ cũ offert̃ fortius quod vult: statim dimittit qd̃ non pariter vult: ⁊ tunc voluntas quam dicere pos/sumus actionem instrumenti huius agit opus suum cum aliquid vult. Tunc inq̃3 volũtas actio magis vl̃ minus fortis dicit̃: quoniã magis vl̃ minus fortiter fit. D Aperta iã mihi esse que explicas: necesse est vt fatear. M Uides igit̃ quia cum homo habitam rectitudinem volun/tatis aliqua ingruẽte deserit tempta tione: nulla vi aliena abstrahit̃: sed ipse cõuertit se ad id qd̃ forti⁹ vult.

Q2 nec de⁹ põt auferre vo/luntatis rectitudinem: Capitulum VIII. D.

Unquid vel deus põt illi auferre rectitudinẽ? M Ui de quõ non possit. Totaz q̃/dem substantiam quam de nihilo fe/cit: potest redigere in nihilũ. A vo/luntate vero habentem rectitudinẽ: non valet illã separare. D Hu/ius tue mihi inaudite assertiõis mul/tum a te rationem expecto. M Nos loquimur de illa volũtatis re/

ctitudine: qua iusta dicitur voluntas: id est que propter se seruatur. Nulla autem est iusta voluntas: nisi que vult quod deus vult eam velle. D Sic oportet fateri: que hoc nõ vult: plane iniusta est. M Seruare itaque rectitudinẽ volũtatis propter ipsam rectitudinẽ: est vnicuique seruanti eam velle quod deus vult illum velle. Si itaque deus separat hãc rectitudinẽ ab alicuius voluntate: aut volens facit hoc aut nolens? D Nolens non põt. M Si itaque aufert alicuius volũtati prefatã rectitudinem: vult quod facit? D Absque dubio vult. M Atque si ab alicuius volũtate vult separare eãdem rectitudinẽ: non vult eũ rectitudinẽ seruare volũtatis propter ipsam rectitudinẽ. D Sic sequitur. M Sed iam positũ est: seruare hoc modo rectitudinem volũtatis: esse omni seruanti velle quod deus vult illum velle. D Si positũ non esset: ita tamen esset. M Ergo si deus hanc rectitudinẽ tollit ab aliquo: non vult eum velle quod vult eum velle. D Nihil consequentius et nihil impossibilius. M Igitur nihil magis impossibile: quam deũ rectitudinem volũtatis auferre: Quod tamen facere dicitur: quando non facit vt eadem rectitudo non deseratur. Porro diabolus vel temptatio ideo dicitur hoc facere sine voluntate ipsam vincere et a rectitudine quam tenet abstrahere: quoniã non permitteret ei aliquid aut minaretur auferre: quod magis quam ipsam rectitudinem vult: nullatenus ipsa se ab illa quam aliquatenus vult posse auertere. D Sic planum videtur mihi quod dicis vt nihil contradici posse existimẽ.

Quod nihil liberius sit recta voluntate: Capitulum IX. M

Ernis itaque nihil liberius recta voluntate: cui nulla vis aliena põt suam auferre rectitudinem. Nempe si dicimus: quia cum vult mẽtiri ne perdat vitam aut salutem: cogitur deserere timore mortis aut tormenti veritatem: non est verum. Non enim cogitur magis velle vitam quam veritatem: sed quoniam vi aliena prohibetur vtrumque seruare simul: ipsa eligit quod mauult: sponte vtique et non inuita quamuis in necessita te vtramlibet deserẽdi posita sit non sponte sed inuita. Non enim minus fortis est ad volẽdum veritatem: quam ad volendum salutem: sed fortius vult salutem. Nam si presentem videret gloriam eternã quam statim post seruatam veritatem assequeretur: et inferni tormẽta quibus post mẽdacium sine mora deputaretur: procul dubio mox viriũ sufficientiã ad seruandam veritatem habere cerneretur. D Aperte hoc videtur eum maiores vires exhibere ad volendũ salutem eternam propter se: et veritatem propter premium: quam ad salutem temporalem seruandam.

Quomodo peccans sit seruus peccati: et quod maius miraculum sit cum deus reddit rectitudinem illam deserenti: quam cum mortuo reddit vitam: Capitulũ X. M

Semper itaque habet ratiõalis homo liberũ arbitrium: quia semper habet potestatẽ seruãdi rectitudinẽ volũtatis propter ipsam rectitudinẽ: quamuis aliquãdo cum difficultate. Sed cum libera voluntas deserit rectitudinem per difficultatem seruandi: vtique post seruit peccato per impossibilitatem per se recuperandi. Sic ergo fit spiritus vadẽs et nõ rediẽs: quoniã Qui facit peccatum: seruus est peccati. Quippe sicut nulla volũtas antequam haberet rectitudinem potuit eam deo non dante capere: ita dũ deserit acceptã non põt eam nisi deo reddẽte recipere. Et Ps. 77. Joh. 8.

maius miraculū existimo cum deus volūtati desertā reddit rectitudinē: q̄ cum mortuo reddit vitā amissaz. Corpus eñi necessitate moriēdo non peccat vt vitā nunq̄ recipiat: volūtas vero per se rectitudinē deserendo meret vt illa sp indigeat. Et si q̄s spōte sibi mortē infert: nō aufert sibi aliq̄d q̄d nunq̄ erat amissur⁹: Qui vero voluntatis rectitudniē deserit: hoc abijcit q̄d ex debito erat seruaturus. D Ualde verū est q̄d dicis
Job. 8. de seruitute: Quia seru⁹ fit peccati q̄ facit peccatū: ꝛ de impossibilitate recuperandi desertam rectitudinē nisi ab eo a quo prius data erat reddat: ꝛ vt illam semp teneāt indesinenter cōsiderandū est omnibus q̄bus dat.

Q ista seruitus nō auferat libertatem arbitrij: Capitulum XI.

Sed hac sententia multū repressisti exultationē meā qua iam putabam esse securū hominē semper habentē libertatem arbitrij. Quare ipsam seruitutē exponi mihi postulo: ne forte libertati prefate repugnare videat. Utraq̄ eñ scʒ hec libertas ꝛ seruitus est in voluntate: s̄m q̄libet aut liber aut seru⁹ est homo. Si ergo seru⁹ quō liber est? Aut si liber quomō seruus? M Si bene discernas: quando non habet prefatam rectitudinē sine repugnantia ꝛ seruus est ꝛ liber. Nunq̄ enim est eius potestatis rectitudinem capere cum non habet: sed semp est eius potestatis seruare cum habet. Per hoc quia redire nō pōt a peccato: seruus est: per hoc quia abstrahi non potest a rectitudine: liber est. Sed a peccato ꝛ eius seruitute non nisi p alium pōt reuerti: A rectitudine vero nō nisi p se potest auerti: ꝛ a libertate sua nec per se nec per aliū pōt priuari. Semper eñ naturaliter liber est ad seruādam rectitudinem si eam habet: etiā quando quam seruet non habet. D Sufficit mihi hoc huius libertatis et seruitutis vt in eodem homine possint esse simul facta concordia.

Cur cum homo non habet rectitudinem magis dicitur liber quia non potest ei auferri cum habet: q̄ cū eam habet seruus: quia cū non habet: per se nō potest recuperare eam: Capitulum XII.

Sed multū nosce desidero cur quando non habet rectitudinem magis dicit liber q̄ nō potest ei ab alio auferri cuʒ habet: q̄ cum rectitudinē habet seruus q̄ñ eā non pōt recupare per se cum nō habet. Per hoc enim quia redire non potest a peccato: seruus est: per hoc q̄ abstrahi non potest a rectitudinē liber est. Et sicut nunq̄ abstrahi potest si habet: ita nunq̄ potest redire si non habet. Quapropter sicut semper habet illam libertatē: ita semper habere videt illam seruitutem. M Ista seruitus non est nisi īpotentia. Siue eñ dicam⁹ eam impotentiam esse redeundi ad rectitudinē siue impotentiam recuperandi aut iteꝝ habendi rectitudinem: nō ob aliud est hō seru⁹ pctī: nisi p h̄ q̄ neq̄t redire ad rectitudinē aut recupare aut h̄re illam qua potest homo non peccare. Cum aūt habet eādē rectitudinē nō habet īpotentiā nō peccādi: Quare quando habet rectitudinē illam nō est seruus peccati. Potestatem autē seruandi rectitudinē semp habet: et cum rectitudinē habet ꝛ cum nō habet: ꝛ ideo semp est liber. Q̄ autem queris cur quādo non habet rectitudinem magis dicit liber: ideirco q̄ñ ab alio non ei potest auferri quando habet: q̄ñ seruus tunc cum habet rectitudinem ideo q̄ nō potest eam recuperare per se quando nō habet: tale est ac si queras cur homo cum sol

abest magis dicitur habere potestatem videndi solem: propter hoc q̄ intueri illum potest cum adest: quoniam dicit̃ cum sol abest habere impotentiam videndi solem: quoniam quando abest non potest eum facere sibi presentem. Sicut enim et quando sol abest habem⁹ in nobis visum quo illum videmus cum adest: sic etiam quando volũtatis rectitudo nobis deest: habemus tantum in nobis aptitudinem intelligendi et volendi qua eam possumus seruare propter se cum eam habemus. Et sicut quando nobis nihil deest ad videndũ solem nisi presentia eius: tunc solum modo non habemus illam potestatē quam nobis facit eius presentia: sic tantummodo quando nobis illa rectitudo deest: tunc habemus illam impotentiam quam facit nobis eius absentia. Semp igit̃ homo habet arbitrij libertatē: sed nō semper seruus est peccati: sed quādo non habet rectam voluntatem. D Si intente cogitasse; que supra dicta sunt quādo videndi potestatem in quattuor ptātes distribuisti: nō h̄ dubitasse;: quare fateor culpā huius dubitationis mee. M Parcam tibi tñ nũc: s; deinceps ea q̄ dicim⁹ sic sint p̄ntia cũ op⁹erit hmōi vt ea nobis necesse non sit repetere. D Gratā habeo tuam indulgentiam. Sed ne mireris si ea que non cōsueui: non sunt mihi ꝓpter vnā auditionē semp oīa ad intuendum in corde presentia.

Q; potestas seruādi rectitudinem voluntatis ꝓpter ipsam rectitudinē: sit perfecta diffinitio liberi arbitrij: Capitulum XIII.

M Ic adhuc si quid in diffinitione libertatis arbitrij quā fecimus dubitas? D Unũ est q̄d adhuc me ali q̄tulũ ĩ ea sollicitat. Nam sepe habemus potestatē seruandi aliq̄d que tamē libera non est vt aliena vi impediri non possit: Quobrem cũ dicis quia libertas arbitrij ē potestas seruādi rectitudinē voluntatis ꝓpter ipsam rectitudinē: vide ne forte addendũ sit quod illā potestatem tam liberam designet eē vt nulla vi superari possit. M Si potestas seruandi rectitudinē volũtatis propter ipsam rectitudinē aliquādo inueniri posset absq; illa quā perspexim⁹ libertate: expediret vt q̄d dicis adderet̃. Sed cum dicta diffinitio sic perfecta sit ex genere et differentijs: vt nec minus aliquid claudat: nec plus q̄ illa quā q uerim⁹ libertas: nihil illi addendum aut demendum intelligi potest. Est eñ potestas libertatis genus. Q; autem additum est: seruādi: separat eam ab omni potestate que nō est seruādi: sicut est potestas ridendi: aut ambulandi. Addēdo vero rectitudinē: decernimus eam a potestate seruandi aurum: et quicquid nō est rectitudo. Per additamentũ volũtatis: segregatur a potestate seruandi rectitudinem aliarũ rerum: vt virge aut opinionis. Per hoc aũt q; dictũ est: ꝓpter rectitudinē ipsam: diuidit̃ a potestate seruandi rectitudinem voluntatis propter aliud: vt cum seruatur propter pecuniam aut naturaliter. Seruat eñ naturaliter canis rectitudinem volũtatis: cum amat catulos suos aut dominũ suũ sibi bene facientem. Quoniā igit̃ nihil est in hac diffinitiōe q̄d nō sit necessariũ ad cōcludendam libertatē arbitrij rōnalis voluntatis: et ad alia excludenda: et sufficienter illa includit̃: et alia excludunt̃: nec abundans vtiq; nec indigens est hec nr̃a diffinitio. Ita ne tibi videt̃? D Mihi vtiq; p̄fecta videt̃. M Dic quoq; si quid vis amplius de libertate hac propter quam imputat̃ illam habenti siue faciat bonum siue malum. De hac enim sola nunc noster est sermo.

Diuisio eiusdē libertatis.

Capitulum XIIII. D.

r Estat nunc vt diuidas eandē libertatē: Q̄uis em̄ scd̄m hanc diffinitionē cōmunis sit omni rationali creature vel nature: multum tn̄ differt illa que dei est: ab illis que rationalis nature sunt: ⁊ ille ab inuicē. M Libertas arbitrij alia est a se que nec facta est nec ab alio accepta que est solius dei: alia a deo facta ⁊ accepta que est angelorū. Facta aūt siue accepta: alia est habens rectitudinē quam seruet: alia carēs. Habēs: alia tenet separabiliter: alia inseparabiliter. Illa quidem que separabiliter tenet: fuit angelorum omniū anteq̄ boni confirmarent̄ ⁊ mali caderent: ⁊ est omnium hominū ante mortē qui habent rectitudinem eandē. Que vero tenet inseparabiliter: est electoꝝ angelorum ⁊ hominū. Sed angelorū electorum post reproborum ruinam: et hominū post mortem suam. Illa aūt que caret rectitudine: alia caret recuperabilit̄: alia irrecupabiliter. Que recuperabilit̄ caret: est tantū in hac vita omniū hominū illa carentium: q̄uis illam multi non recuperent. Que aūt irrecuperabiliter caret: est reproborum hominū ⁊ angelorum: scʒ angelorum post ruinam: ⁊ hominum post hanc vitam. D De diffinitione ⁊ diuisiōe libertatis huius deo annuente mihi satisfecisti: vt nihil queam inuenire quod necesse habeam de illis interrogare.

Beati Anselmi dialogus de libero arbitrio explicit.

Eiusdem beati Anselmi archiepi Cantuarieñ. in dialogū de veritate: prolog⁹.

t Res tractatus pertinentes ad studiū sacre scripture quondam feci diuersis temporibus cōsimiles: in hoc quia facti sunt per interrogationē ⁊ responsionem: ⁊ persona interrogantis nomine nocatur discipuli: respondētis vero nomine magistri. Quartum em̄ quem simili modo edidi: non inutilem vt puto introducendis ad dialecticam: cuius initiū est de grāmatico: quoniam ad diuersum ab his tribus studium ptinet: istis volo cōnumerare. Unus horum trium est de veritate: quid scʒ sit veritas: ⁊ in quibus reb⁹ soleat dici: ⁊ quid sit iusticia. Alius vero de libertate arbitrij quid sit: et vtrum eam semper habeat homo: et quot sint eius diuersitates in habendo vel non habendo rectitudinē voluntatis: ad quam seruandam est data creature rationali: in quo naturalem tantū fortitudinem voluntatis ad cōseruādam acceptā rectitudinē non quomodo necessarium ad hoc ipsum illi sit: s; ad h̄ vt grā subseq̄tur ostendi. Tertius autem est de questione qua querit̄: quid peccauit diabolus: quia non stetit in veritate: cū deus non dederit ei perseuerantiam quam nisi eo dante habere non potuit: quoniā si deus dedisset: ille habuisset sicut boni angeli habuerunt illam quia illis dedit deus. Quem tractatum q̄uis ibi de confirmatiōe bonorum angelorum dixerim: de casu diaboli intitulaui: quoniam illud contingēs fuit qd̄ dixi de bonis angelis. Quod aūt scripsi de malis: ex ꝓposito fuit questionis. Qui videlicet tractatus: q̄uis nulla continuatione dictaminis cohereāt: materia tamen eorum ⁊ similitudo disputationis exigit: vt simul eo quo illos cōmemoraui ordine cōscribant̄: Licet itaq; a quibusdam festinātibus alio ordine sint conscripti anteq̄ perfecti essent: sic tamen eos vt hic posui volo ordinari.

Explicit Prologus.

Capituloꝝ dialogi de ṽitate Bti Anselmi annotatio.

Beati Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis dialogus de veritate incipit.

Q͞ veritas non habeat principium vel finem: Capitulum I. D

Quoniā deum veritatem esse credimus: et veritatem in multis alijs esse dicimus: vellem scire an vbicunqꝫ veritas dicitur: deum eam esse fateri debeamus. Nam tu quoqꝫ in monologio tuo per veritatem orationis probas summam veritatem non habere principium vel finem: dicēs: Cogitet qui pōt qñ incepit aut qñ nō fuit hoc verū: scꝫ q̄a futurum erat aliquid: aut quādo desinet aut non erit hoc verum: scilicet quia preterititum erit aliquid. Q̄ꝫ si neutrum istorum cogitari potest: et vtrūqꝫ hoꝝ veꝝ sine veritate esse non potest: impossibile est vl' cogitare ꝙ veritas principium aut finem habeat. Deniqꝫ si veritas habuit p̄ncipium aut habebit finem: anteqꝫ ipsa inciperet verum erat tunc qꝛ non erat veritas: ꝛ postq̄ꝫ finita erit verum erit tunc: quia non erit veritas. At qꝛ verum nō potest esse fine veritate: erat igitur veritas anteq̄ꝫ esset veritas: ꝛ erit v͞itas postq̄ꝫ finita erit veritas: q̄ꝺ incōuenientissimū ē. Siue igitꝰ dicatꝰ veritas hr̄e: siue intelligatꝰ nō hr̄e principiū vel finē: nullo claudi pōt veritas p̄ncipio vel fine. Hoc tu in monologio tuo. Quapropter veritatꝭ diffinitionē a te audire expecto. M Nō memini me īuenisse diffinitionē veritatis: ſ; si vis q̄ramus per rerū diūsitates: in q̄bus veritatē dicimus esse quid sit veritas. D Si aliud non potero vel audiendo iuuabo.

De veritate significationis et duabus veritatibus enūciationis: Caplm II. M

Queramus ergo primū quid sit veritas in enunciatione: quoniā hanc dicimus sepius veram vel falsam. D Quere tu et quicquid inueneris ego seruabo. M Quādo est enunciatio vera? D Quādo est q̄ꝺ anūnciat siue affirmando siue negādo. Dico autem q̄ꝺ enunciat ꝛ quādo negat esse q̄ꝺ non est: qꝛ sic enūciat queādmodū res se est. M An ergo tibi videtur ꝙ res enunciata sit veritas enunciationis? D Non. M Quare? D Quia nihil est verum nisi participando veritatem: ꝛ ideo veritas in ipso vero est: res vero enunciata: non est in enunciatione vera: vnde nō eius veritas: sed causa veritatis dicenda est. Quapropter nō nisi in ipsa oratione querenda mihi

videtur eius veritas. M Vide ergo an ipsa oratio aut eius significatio: aut aliqd eorum que sunt in diffinitione enunciationis sit qd queris. D Non puto. M Quare? D Quia si hoc eet: semp esset vera: qm eadem manet oïa que sunt in enunciationis diffinitiõe: et cum est quod enunciat: et cu non est. Eadem est em oratio et eadem significatio: et cetera similiter. M Quid igit tibi videt ibi veritas? D Nihil aliud scio nisi cum significat esse quod est: tunc est in ea veritas: et est vera. M Ad quid facta est affirmatio? D Ad significandu esse quod est. M Hoc ergo debet. D Certum est. M Cum ergo significat esse quod est: significat qd debet. D Palam est. M At cum significat qd debet: recte significat. D Ita est. M Cum aut significat recte: recta est significatio? D Non est dubiu. M Cum ergo significat esse quod est: recta est significatio. D Ita sequit. M Item cum significat esse qd est: vera est significatio? D Vere et recta et vera est cum significat esse quod est. M Idem igit est illi et rectã et verã esse: et significare esse qd est? D Vere idem. M Ergo non est illi aliud veritas qm rectitudo. D Aperte nuc video veritatẽ hanc esse rectitudinem. M Similiter cu enunciatio significat non esse quod non est. D Video quod dicis: Sed doce me quid respondere possim si quis dicat: qa etiã oratio cu significat hoc esse qd non est: significat qd debet: pariter nanq accepit significare esse et quod est: et qd non est. Nam si no accepisset significare esse etiã quod non est: no idẽ significaret. Quare etiam cu significat esse quod no est: significat quod debet. At si quod debet significando recta et vera est sicut ostẽdisti: vera est oratio etiã cum enuciat esse quod non est. M Vera quidem non solet dici cum significat esse qd non est: veritatẽ tm et rectitudinẽ habet: quia facit qd debet. Sed cum significat esse qd est: dupliciter facit quod debet: quoniã significat et qd accepit significare et ad quod facta est. Sed sm hanc rectitudinem et veritatẽ qua significat esse qd est: vsu recta et vera dicitur enunciatio: non sm illã qua significat esse etiã qd no est. Plus em debet propter qd accepit significationẽ: qm ppter quod no accepit. Non em accepit significare rem esse cum non est: vel non esse cu est: nisi qr n potuit illi dare tuc solu mõ significare eẽ qn est: vel no esse qn no ẽ. Alia igit ẽ rectitudo et veritas enuciatiõis: qr significat qd accepit significare et ad qd significãdu facta est: Alia vo qr significat qd accepit significare. Quippe ista imutabilis est ipsi orõi: illa vo mutabilis. Hãc nãq semp habet: illã vero non sp. Istã em naturaliter habet: illam vo accidentaliter et sm vsum. Nam cu dico dies est: ad significandum esse quod est: recte vtor huius orõnis significatiõe: quia ad hoc factã est: et ideo tuc recte dicit significare. Cum vero eadem oratiõe significo esse qd non est: non ea recte vtor: quia non ad hoc facta est: et iccirco tunc no recta ei9 significatio dicit: qm uis i quibusdam enũciatiõibus inseparabiles sint iste due rectitudines seu veritates: vt cu dicim9: homo animal est: aut homo lapis non est. Semper em hec affirmatio significat esse qd est: et hec negatio no esse qd non est: nec illa possumus vti ad significandu esse quod non est. Semper em homo animal est: nec ista ad significandu non esse quod est: qr homo nunq lapis est. De illa igit veritate quam habet oratio: sm q aliquis ea recte vtitur incepimus querere: qm sm hãc verã eam esse iudicat vsus cõmunis locutionis. De illa aut veritate quã non habere non põt: postea dicem9. D Redi igit ad id quod incepisti: qm sufficiẽter mihi inter duas veritates

orationis discreuisti: si tñ aliquã eã veritatẽ ostẽderis habere cum mẽtitur sicut tu dicis. M De veritate significatiõis de qua incepimus interim ista sufficiãt. Eadẽ em̃ ratio veritatis: quã in ꝓpositione vocis perspeximus: cõsideranda est in om̃ib⁹ signis q̃ fiũt ad significãdũ aliq̃d eẽ vel non esse: vt sunt scripture vel digitorum loq̃la. D Ergo trãsi ad alia.

De veritate opinionis: Capitulum III. M.

c Ogitationem quoq; dicimus veram: cum est quod aut ratione aut aliquo mõ putam⁹ esse: ꝛ falsam cum non est. D Ita vsus habet. M Quid ergo tibi videt̃ veritas in cogitatione? D Secundũ rationẽ quam in ꝓpositione vidimus: nihil rectius dicit̃ veritas cogitatiõis q̃ȝ rectitudo ei⁹. Ad hoc nam̃q; nobis datũ est posse cogitare esse vel nõ esse aliq̃d: vt cogitemus esse quod est: ꝛ non esse qd̓ non est. Quapropter qui putat esse qd̓ est: putat quod debet: atq; ideo recta est cogitatio. Si ergo vera ꝛ recta est cogitatio nõ ob aliud q̃ȝ quia putam⁹ eẽ qd̓ est: aut nõ esse qd̓ nõ est: nõ ẽ aliud ei⁹ v̓itas: q̃ȝ rectitudo. M

De v̓itate volũtatis: C. IIII

r Ecte cõsideras. Sed ꝛ in voluntate dicit ipsa veritas veritatem esse: cum dicit diabo-
8. lum non stetisse in veritate. Non em̃ erat in veritate: neq; deseruit veritatem nisi volũtate. D Ita credo. Si em̃ semꝑ voluisset qd̓ debuit: nũq̃ȝ peccasset: qui nõ nisi peccãdo veritatẽ deseruit. M Dic q̃ quid ibi intelligas per veritatẽ? D Non nisi rectitudinẽ. Naȝ si q̃ȝdiu voluit qd̓ debuit ad qd̓ scȝ voluntatẽ acceperat: in rectitudīe ꝛ veritate fuit: ꝛ cũ voluit qd̓ nõ debuit: rectitudinẽ et veritatẽ deseruit. Non aliud põt ibi intelligi veritas q̃ȝ rectitudo: q̃m̃ siue veritas siue rectitudo: nõ aliud ĩ ei⁹ volũtate fuit q̃ȝ velle qd̓ debuit.

De actionis naturalis ꝛ nõ naturalis veritate: C. V. M

b Ene intelligis. Vex in actiõe q̃q; nihilominus veritas credẽda est sicut dñs dic̃: Quia qui male agit: odit lucẽ: ꝛ q̃ facit v̓itatẽ: venit ad lucẽ. D Video qd̓ dic̃. M Cõsidera igit̃ q̃d ibi sit veritas si potes. D Nisi fallor eadem ratiõe q̃ supra veritatẽ in alijs cognouimus: in actiõe quoq; cõtemplãda est. M Ita est. Nã si male agere ꝛ veritatẽ facere opposita sũt: sicut ostẽdit dñs cũ dicit: Qui male agit odit luceȝ: ꝛ qui facit veritatem venit ad lucẽ: idẽ est veritatẽ facere qd̓ est bene facere. Bene nanq; facere ad male facere cõtrariũ est. Quapropter si veritatẽ facere ꝛ bene facere idem sunt in oppositiõe: nõ sunt diuersa in significatiõe. Sed sñia est oĩm: q꞉ q̃ facit qd̓ debet: bñ facit ꝛ rectitudinẽ facit. Vñ sequit̃ q꞉ rectitudinẽ facere ẽ facere veritatẽ. Cõstat nãq; facere v̓itatẽ: eẽ bene facere: ꝛ bñ facere eẽ rectitudinẽ facere. Quare nihil apti⁹ q̃ȝ veritatẽ actiõis esse rectitudinẽ facere. D In nullo video titubare estiationẽ tuã. M Inspice an oĩs actio q̃ fac̃ qd̓ dȝ: v̓itatẽ facere cõuenieñter dicat̃. Est quippe actio rõnalis: vt dare elemosynã: et est irrõnalis actio ignis q̃ calefacit. Vide q̃ an cõuenieñter dicam⁹ ignem facere veritatẽ? D Si ignis ab eo a q̃ habet eẽ accepit calefacere cũ calefacit: facit qd̓ debet. Idõ nõ video q̃ incõueniẽtia sit: ignẽ facere v̓itatẽ ꝛ rectitudinẽ: cũ facit qd̓ debet. M Mihi q̃q; aliter nõ videt̃. Vñ aĩaduerti põt rectitudinẽ seu veritatẽ actiõis aliã eẽ necessariã: aliã nõ necessariã. Ex necessitate nãq; ignis facit veritatẽ ꝛ rectitudinẽ cũ calefacit: ꝛ nõ ex necessitate facit hõ rectitudinẽ ꝛ veritatẽ cũ bñ facit. Facere aũt nõ solum ꝓ eo qd̓ ꝓprie dz̄ facere: facere veritatem intelligitur: non tãtum in facto sed etiam in verbo ꝛ in suffe-

Joh. 3. Ibidem.

rētis: sed pro omni verbo dominus
Joh. 3. voluit intelligere cum dixit: Quo/
niam qui facit veritatē venit ad lu/
cem. Non enim separat illum ab hac
veritate sine luce qui patit persecu/
tionem pter iusticiā: aut qui est qñ
& vbi debet esse: aut qui stat vl' sedet
quādo debet: & similia. Nullus nā/
q3 dicit tales nō bene facere. Et cum
2. cor. 5. dicit apl's: Quia recipiet vnusquisq3
prout gessit: intelligendum ibi est:
quicquid solemus dicere vel bene fa
cere vel male facere. D Usus quo
q3 cōmunis locutionis hoc habet: vt
& pati & multa alia dicat facere: que
nō sunt facere: Quare rectā q̄q3 vo
luntatem de cuius veritate ante veri
tatem actionis supra ɔtemplati su/
mus: inter rectas actiones: nisi fallar:
computare possumus. M Non
falleris. Nam qui vult quod debet:
recte & bene facere dicitur: nec ab his
q̄ veritatē faciūt excluditur. S3 qm̄
de ỽitate īuestigādo illā loq̄mur: et
dñs de illa veritate que in volunta/
te est: specialiter vide diceret cum di
Joh. 8. cit de diabolo: Quia in veritate nō
stetit: ideo separatim quid in volun/
tate veritas esset: ɔsiderare volui.
D Placet mihi ita factū esse. M
Cum ergo cōstet actionis veritatē
aliam naturalē esse: aliam non natu/
ralem: sub naturali ponenda est illa
veritas orōnis quā supra vidimus
ab illa non posse separari. Sicut em̄
ignis cum calefacit: veritatē facit: q2
ab eo accepit a quo habet esse: ita et
hec orō sc3 dies est: veritatē facit cū
significat diem esse: siue dies sit siue
dies non sit: quoniā hoc naturaliter
accepit facere. D Nunc p̄mum
video in falsa oratione veritatem.

De sensuū veritate: & q3 falsitas que putat esse in sensu: est in opinione: Ca. VI.

M Uitas ne nos preter summam
veritatē om̄es sedes inuenis/
se veritatis? D Remini/
scor nunc cuiusdam veritatis quā in
his de quibus tractasti non inuenio.
M Que est illa? D Est quidem
in sensibus corporis veritas sed non
semper: Nam fallūt nos aliquādo.
Nam cum video aliqñ per medium
vitrū aliquid: fallit me visus: q2 ali/
quādo renūciat mihi corpus quod
video vltra vitr: eiusdem esse colo/
ris cuius est et vitrū: cum alterius sit
coloris: aliquādo vero facit me pu/
tare vitrū habere colorem rei quam
vltra video cum nō habeat. Multa
sunt alia in quibus visus & alij sen/
sus fallunt. M Non mihi vide/
tur hec veritas vel falsitas in sensib9
esse: s3 in opiniōe: Ipse nāq3 sensus
interior se fallit: nō illi mētitur exte/
rior. Quod aliqñ facile cognoscit:
aliqñ difficile. Cum enim puer timet
sculptum draconem apto ore: facile
cognoscit q2 hoc non facit visus: q̄
nihil aliud puero renūciant q̄3 seni/
bus: sed puerilis sensus interior qui
nondum bñ scit discernere inter rem
& rei similitudinē. Tale est em̄ cum
videntes hoīem alicui similē: puta/
mus illū esse cui similis est: aut cum
audiēs quis non hoīs vocē: putat es
se hominis vocem. Nam & hoc facit
sensus interior. Quod autē dicis de
vitro: ideo est: quia cum visus trāsit
per corpus aliquod aerei coloris: nō
aliter impeditur assumere similitu/
dinē coloris q̄ vltra videtur q̄3 cum
trāsit per aera: nisi inq̄ntū illud cor
pus qd transit: spissius aut obscuri9
est aere: vt cū trāsit p vitrū sui ɔpriꝫ
coloris: id est cui null9 alius admix/
tus est color: aut p purissimā aquā
aut per crystallū aut p aliq̄d similem
habēs colorē. Cum vero transit idē
visus per aliū colorē: vt per vitrum
non sui coloris: sed cui alt9 color est
additus: ipm colorem qui prius oc/
currit accipit. Quapropter quoniā
post vnū acceptū colorem sm q3 illo
affect9 est: aliū quicūq3 occurrat: aut
nullaten9 aut min9 integre accipit.

Ideo illũ quem prius cepit aut solũ aut cũ eo qui post occurrit renũciat. Si em̃ visus q̃ntum capax est color℞ tm̃ afficit᷑ priore colore: nõ potest aliũ sentire simul colorem. Si autem minus q̃ꝫ colorem sẽtire possit priori afficit᷑: potest alium sentire: vt si transit per aliqꝺ corpus velut per vitruꝫ quod ita perfecte sit rubicundum vt omnino visus afficiat᷑ eius rubore neq̃t diuerso simul affici colore. Si aũt nõ tam perfectum inuenit ruborem qui prior occurrit quantũ coloris capax est quasi nondum plenus adhuc aliũ valet assumere colorẽ in q̃ntũ eius capacitas priori colore nõ est satiata. Qui ergo hoc nescit: putat visuꝫ renũciare ħ scꝫ: quia oĩa q̃ post prius assumptum colorem sentit: aut om̃ino aut aliquatenus eiusdem sint coloris. Unde cõtingit vt sensus interior culpam suaꝫ imputet sensui exteriori. Similiter cũ fustis integer cuiꝰ pars est intra aquã ⁊ ps extra putat᷑ fractus: aut cũ putamus ꝙ visus noster vultus nostros inueniat ĩ speclo: ⁊ cũ m̃lta alia nobis aliter vident᷑: visus ⁊ alij sensus nũciare q̃ꝫ sint: non culpa sensuum est qui renunciãt quod possunt: quoniã ita posse acceperunt: sed iudicio anime imputandum est ꝙ non bene discernit quid possint illi aut q̃d debeãt. Quod ostendere quoniam magis laboriosum est q̃ꝫ fructuosum ad hoc quod intendimus: in hoc modo tempus cõsumendum non arbitror. Hoc tm̃ sufficiat dicere: qꝛ sensus q̃cquid renunciare videant᷑: siue ex sua natura ħ faciant: siue ex aliq̃ alia cã hoc faciũt qꝺ debent: ⁊ ideo rectitudinem ⁊ veritatẽ faciũt. Et cõtinet᷑ hec veritas sub illa veritate que est in actione. D Satisfecisti mihi tua rñsione: ⁊ nolo te amplius morari in hac de sensibus questione.

De veritate rerum essentie: Capitulum VII. M

I Am cõsidera an preter summã veritatẽ in aliqua re veritas sit intelligẽda exceptis his q̃ supra ↄspecta sũt. D Quid illꝺ esse potest? M An putas aliq̃d esse aliquãdo aut alicubi qꝺ non sit in sũma veritate: ⁊ qꝺ inde non acceperit ꝙ est in q̃ꝫtũ ẽ: aut qꝺ possit aliud esse q̃ꝫ quod ibi est? D Non est putandum. M Quicq̃d igit᷑ est: vere est in q̃ꝫtuꝫ hoc est quod ibi est. D Absolute ↄcludere potes: qꝛ omne quod est vere est: qm̃ nõ ẽ aliud q̃ꝫ qꝺ ibi est. M Est igit᷑ veritas in omniuꝫ que sunt essentia: qꝛ hoc sunt qꝺ in summa veritate sunt. D Video ita ibi esse veritatem: vt nulla possit esse falsitas: qm̃ qꝺ falso est nõ est. M Bene dicis. Sꝫ dic an aliquid aliud debeat eẽ q̃ꝫ qꝺ est in summa veritate? D Non.

De diuersis intellectibꝰ debere ⁊ nõ debere: posse ⁊ nõ posse: Caplm̃ VIII. M

S I ergo omnia hic sunt qꝺ ibi sunt: sine dubio hic sunt qꝺ debẽt. D Vere ħ sũt qꝺ debent. M Quicq̃d vero est qꝺ debet esse: recte est. D Nihil cõsequentius: aliter nõ põt esse. M Igit᷑ omne quod est recte est. D Nihil cõsequẽtius. M Si ergo veritas ⁊ rectitudo iccirco sunt in rerum essentia: quia hoc sunt qꝺ sunt in summa veritate certum est veritatem rerũ esse rectitudinẽ. D Nihil planius q̃ꝫtum ad cõsequẽtiã argumẽtatiõis. Sed ꝑm rei veritatem quõ possumꝰ dicere: qꝛ q̃cquid ẽ qꝺ debet esse: cum sint multa opa mala: que certũ est non esse debere. M Quid mirũ si eadem res debet esse ⁊ non esse? D Quõ põt hoc esse? M Scio te non dubitare: qꝛ nihil oĩno est: nisi deo aut faciẽte aut permittente. D Nihil mihi certius. M An audebis dicere: quia deus aliquid faciat aut ꝑmittat sapienter

aut nõ bene? D Immo assero: qr nihil nisi bene ⁊ sapienter. M An iudicabis nõ debere esse qd tãta bonitas ⁊ tãta sapiã fac aut pmittit? D Quis intelligẽs audeat h cogitare? M Debet igit eẽ piter ⁊ qd faciẽte ⁊ qd pmittẽte deo sit. D Patet qd dicis. M Dic etiam an putes esse debere male volũtatl effectũ? D Idẽ est acsi dicas an debeat esse op⁹ malũ qd null⁹ sensatus pcedit. M Permittit tñ de⁹ aliqs male facere qd male volunt. D Utinã nõ tam sepe pmitteret. M Idẽ igit debet esse ⁊ nõ esse. Debet eñ esse qr bñ ⁊ sapiẽter ab eo q nõ pmittẽte fieri nõ posset pmittit: ⁊ non debet esse qũtũ ad illũ cui⁹ iniq volũtate cõcipit. Hoc igit mõ: qr dñs iesus sol⁹ innocẽs erat nõ debuit mortẽ pati: nec vll⁹ eã illi debuit inferre: ⁊ tñ eã debuit pati: qr ipe sapiẽter ⁊ benigne ⁊ vtilit voluit eã sufferre.

Q: ois actio significet aut vez aut falsum: Ca. IX.

Ualtis eñ mõis eadẽ res suscipit diuersis cõsideratiõib⁹ cõtraria: qd in actiõe sepe cõtingit: vt ĩ pcussiõe. Percussio nãq ⁊ agẽtis est ⁊ patiẽtis: vñ ⁊ actio dici ⁊ passio pt: qũuis fm ipm nomen actio vl pcussio: ⁊ q silr dicta a passiuis ĩ actiua significatiõe dicunt: magis videant eẽ patiẽtis q agentis. Quippe fm id qd agit: magl pprie videt dici agẽtia vl pcutiẽtia: ⁊ fm id qd patitur actio vl pcussio. Nam agẽtia ⁊ pcutiẽtia ab agẽte ⁊ pcutiẽte dicunt: sic puidẽtia a puidente et ptinẽtia a ptinẽte: q scz agẽs ⁊ pcutiens: puidẽs ⁊ ptinẽs actiua sũt: actio vo ⁊ pcussio ab acto ⁊ pcusso q passiua sunt deriuant. Sz qm vt ĩ vno dicã qd in ceteris ĩtelligas: sic pcutiẽs nõ est sine pcusso: nec pcussus absq pcutiẽte: ita pcutiẽtia ⁊ pcussio sine inuicẽ eẽ nequnt: imo vna ⁊ eadẽ res est diũsis noĩb⁹ fm diũsas ptes significata: iccirco percussio ⁊ pcutiẽtis ⁊ pcussi eẽ dĩ. Quapropt fm q agẽs vl patiẽs eidẽ sbiacẽt iudicio vel cõtrarijs: ipa qz actio ex vtraq pte silr iudicabit aut cõtrarie. Cũ g ⁊ q pcutit recte pcutit ⁊ q pcutit recte pcutitur: vt cũ peccãs ab eo ad quẽ ptinet corrigit: ex vtraq pte recta est: qr ex vtraq pte debet eẽ pcussio. Ecõtrario qñ ab iniq iust⁹ pcutit: qr nec iste pcuti: nec ille pcutere debet: ex vtraq pte nõ recta ẽ: qr ex neutra pte debet esse pcussio. Cũ vo peccãs ab eo ad quẽ ñ ptinet pcutit: qm ⁊ iste debet pcuti: ⁊ ille nõ debet pcutere: debet ⁊ nõ debet esse pcussio: ⁊ ideo recta ⁊ nõ recta negari nõ põt. Qd si ad supne sapĩe bonitatisq cõsideres iudiciũ: siue ex altera tm: siue ex vtraq pte: agẽtis scz ⁊ patientis non debeat eẽ pcussio: qs audebit negare debere eẽ qd tãta bonitate ⁊ sapiã pmittit? D Neget q audet: ego vo nõ audeo. M Quid etiã si fm naturã rez psiderest: vt cũ claui ferrei ĩpssi sunt in corp⁹ dñi: an dices fragilẽ carnẽ non debuisse penetrari: aut acuto ferro penetratã ñ debuisse dolere? D Cõtra naturã dicerẽ. M Põt igit ptingere vt debeat eẽ fm naturã actio vl passio: q fm agentẽ vl patientẽ esse nõ debet: qm nec ille agere nec iste debet pati. D Nihil hoz uegare possũ. M Uides igit sepissime posse ptigere vt eadẽ actio debeat eẽ ⁊ ñ debeat eẽ: diũsis psideratiõib⁹. D Ita apte h ostidis vt nõ possim nõ videre. M Anuz inter h te scire volo: qr debere ⁊ non debere aliqñ dĩ ĩproprie: vt cũ dico qa debeo amari a te. Si eñ debeo vere debitor sũ reddere qd debeo: ⁊ ĩ culpa sum si nõ amor a te. D Ita sequit. M Sz cũ debeo amari a te: nõ est a me exigendũ: s a te. D Fateri me ita optet. M Cum g esse dico qr debeo amari a te: non ita dĩ qsi ego debeã: s qr tu debes amare me. Silr cũ dico: qr ñ debeo amari a te: nõ aliõ intelligit: q qr tu nõ debes amare me. Qui mod⁹ loqndi est etiã ĩ potẽtia ⁊ in ĩpotẽtia: vt cũ

dī: Hector potuit vinci ab achille: et achilles nō potuit vinci ab hectore. Nō em̄ fuit potētia ī illo q̄ potuit vīci ſ; ī illo q̄ vīcere potuit: nec ipotētia in illo q̄ vīci nō potuit: ſ; in illo q̄ vīcere ñ potuit. D Placet mihi qđ dic̄. Quippe vtile puto h̄ cogſcere.

De latitudīe v̄itatis: X. M

Recte putas: ſ; redeam⁹ ad v̄itatē ſignificatiōis a q̄ iō incepi vt te a notiorib⁹ ad ignotiora pducerē. Oēs em̄ de veritate ſignificatiōis loquunt̄: v̄itatē v̄o q̄ eſt in rer̄ eēntia pauci cōſiderāt. D Profuit mihi q: h̄ ordine me duxiſti. M Videam⁹ ḡ q̄z lata ſit v̄itas ſignificatiōis. Nā q̄ nō ſolū in his q̄ ſigna ſolem⁹ dicere: ſ; et in alijs oīb⁹ q̄ dixim⁹ eſt ſignificatio v̄a vel falſa. Qm̄ nāq̄ nō eſt ab aliq̄ faciēdū niſi qđ q̄s debet facere: eo ipo q̄ aliq̄s aliq̄d fac̄: dic̄: et ſignificat h̄ ſe debere facere: qđ ſi d; facere qđ facit ver̄ dic̄: ſi aūt ñ d;: mētit̄. D Quāuiſ videar mihi ītelligere: tm̄ qđ mihi inauditū hacten⁹ fuit: apti⁹ oñde qđ dic̄. M Si eēs in loco vbi ſcires eē ſalubres herbas et mortiferas: ſ; neſcires eas diſcernere: et eēt ibi aliquis de q̄ nō dubitares: q̄n illaſ diſcernere ſciret: tibiq̄ interrogāti: q̄ ſalubres eſſēt et q̄ mortifere: alias v̄bo ſalubreſ dicer; eē: aliaſ cōederet: cui mag̣ credereſ: v̄bo an actiōi ei⁹? D Nō tm̄ credere v̄bo q̄z tm̄ opi. M Pl⁹ ḡ tibi diceret q̄ ſalubres eſſent ope q̄z v̄bo. D Ita ē. M Sic itaq̄ ſi neſcires ñ eē mētiēdū: et mētiret̄ aliq̄ſ corā te: etiā ſi diceret tibi ipe ſe ñ debere mētiri: pl⁹ ipe tibi diceret ope ſe mētiri debere q̄z v̄bo ñ debere. Silr̄ dū cogitat aliq̄ſ aliq̄d: aut vlt aliq̄d ſi neſcires an deberet id velle: ſine cogitare: ſi volūtatē ei⁹ et cogitationē videres: ſignificaret tibi in ipo ope q: h̄ deberet cogitare et velle. Qđ ſi ita deberet: ver̄ diceret: ſin aūt mētiret̄. In rer̄ q̄q̄ exñtia ē ſilr̄ vera vel falſa ſignificatio: qm̄ eo ipo q: ē: dic̄ ſe debere eē. D Video nūc apte quod hactenus non animaduerti.

De ſūma v̄itate: Ca. XI. M

Progrediamur ad ea q̄ reſtāt. D Precede et ſeq̄r. M Sūmā aūt v̄itatē ñ negabis eſſe rectitudinē? D Immo nihil aliđ illā poſſū fateri. M Conſidera: q: oēs ſupradicte rectitudines iō ſunt rectitudīes: q: illa in q̄b⁹ ſūt aut ſūt: aut faciūt qđ debent: ſūma v̄itaſ ñ iō ē rectitudo q: deb; aliq̄d. Oīa em̄ illi debēt aliq̄d: ipa v̄o nulli q̄cq̄z d;: nec vlla rōne ē qđ ē niſi q: eſt. D Intelligo. M Vides etiā quō iſta rectitudo cā ſit oīm aliar̄ v̄itatū et rectitudinū: et nihil ſit cā illi⁹. D Video et aīaduꝰto in alijs q̄ſdā eē tm̄ effecta: quaſdam vero eē cauſas et effecta: vt cū v̄itas q̄ ē ī rerū exñtia ſit effectū ſūme v̄itat̄: ipa q̄; cā ē v̄itat̄ q̄ cogitatiōis ē: et eiuſ q̄ ē ī ꝓpōe: et iſte due v̄itates nulliuſ ſunt cauſa v̄itat̄. M Bñ ꝯſideras: vñ iā intelligere poteſ: quō ſūmā v̄itatē ī meo monologiō ꝓbaui nō h̄re pncipiū vl̄ finē p v̄itatē orōnis. Cū em̄ dixi qñ ñ fuit ver̄: q: futur̄ erat aliq̄d: nō ita dixi acſi abſq̄ principio iſta orō fuiſſet q̄ aſſereret futur̄ aliq̄d eē aut iſta v̄itaſ eēt de⁹: ſ; qm̄ ñ pt ītelligi qñ orō iſta eēt v̄itas illi deeēt: vt p h̄ q: nō ītelligitur qñ iſta v̄itas eē nō potuit ſi eēt orō in q̄ eē poſſet: ītelligat̄ illa v̄itaſ ſine pncipio fuiſſe: q̄ pma cā ē hui⁹ v̄itatis. Quippe v̄itaſ orōis ñ ſp poſſet eē: ſi ei⁹ cā nō ſp eēt. Etem̄ nō ē v̄a orō: q̄ dicit futurū eē aliđ niſi re ipa ſit aliquid futur̄: neq̄ aliquid eſt futur̄ ſi nō ſit ī ſūma v̄itate. Silr̄ de illa ītelligēdū ē v̄itate orōis: q̄ dic̄: q: pteritū ē aliq̄d. Nā ſi nlľo ītellectu v̄itas oratiōi huic ſi facta fuerit deeē poterit: neceſſe eſt vt eius veritatis que ſumma cauſa eſt iſtius nullus finis intelligi poſſit. Iccirco nāq̄ vere pteritū dic̄ eſſe aliquid: q: ita ē in re: et ideo eſt aliquid pteritū: quia ſic eſt in veritate ſumma. Quapropter ſi nunq̄ potuit nō eſſe verū fu-

turum esse aliquid: ⁊ nunq̄ poterit nō esse verū p̄teritū aliq̄d esse: impossibile est p̄ncipiū summe veritatis fuisse aut finē futuꝝ esse. D Nihil tue ratiōi obijci posse video.

De veritatis diffinitione: Capitulum XII.

M Redeamus ad indagationē veritatis quā incepim⁹. D Totū hoc ptinet ad indagandam veritatē: verūtñ redi ad quod vis. M Dic ḡ mihi: an tibi videatur esse aliq̄ rectitudo alia: p̄ter has quas cōtemplati sum⁹? D Non alia p̄ter has: nisi illa: q̄ est in rebus corpeis: q̄ multū est aliena ab istis: vt rectitudo virge. M In quo tibi illa videtur differre ab istis? D Quia illa visu corporeo cognosci pōt: istas rōis capit cōtemplatio. M Nōne rectitudo illa corporuꝫ ratione intelligitur preter subiectuꝫ ⁊ cognoscit̄? Aut si de alicui⁹ corpis absent̄ linea dubitet̄ an recta sit: et mōstrari pōt: q2 in nullā p̄te flectit̄: Nōne rōne colligit̄: q2 rectā eā necesse est esse? D Etiā. Sꝫ eadem q̄ sic rōne intelligit̄: visu sentit̄ ī subiecto: Ille vero nō: nisi sola mēte percipi possunt. M Possum⁹ igit̄ nisi fallor diffinire: q2 veritas est rectitudo sola mēte pceptibilis? D Nullo mō hoc dicenteꝫ falli video. Nempe nec pl⁹ nec min⁹ cōtinet ista diffinitio veritatis q̄ꝫ expediat: qm̄ nomē rectitudīs diuidit eā ab omni re q̄ rectitudo nō vocat̄. Qd̄ vero sola mēte p̄cipi dicit̄: sepat eā a rectitudīe visibili: Sꝫ qm̄ docuisti me oēm veritatē eē rectitudinē: et rectitudo idē videt̄ mihi eē qd̄ iusticia.

De iusticia ⁊ eius diffinitione: Caplm XIII.

Iusticiā ḡq3 doce me q̄d esse intelligā. Videt̄ nanq3 q2 tā oē qd̄ rectū est eē: iustū etiā ē esse: ⁊ cōuersim: q2 qd̄ iustū est esse: rectū ē eē. Iustū enī ⁊ rectū videt̄ ignem calidū esse: ⁊ vnū quēq3 hoīem diligētē se diligere. Nā si q̄cq̄d debet esse: recte ⁊ iuste est: nec aliq̄d recte ⁊ iuste est: nisi qd̄ debet esse: sicut puto nō pōt aliđ eē iusticia: q̄ꝫ rectitudo. In summa nāq3 ⁊ simplici natura q̄ꝫuis non iō sit recta ⁊ iusta: q2 debeat aliq̄d: dubiū tñ nō ē idē esse rectitudinē ⁊ iusticiā. M Habes igit̄ diffinitionē iusticie: si iusticia ñ ē aliđ q̄ꝫ rectitudo. Et qm̄ de rectitudīe sola mēte pceptibili loq̄mur: īuicē sese diffiniunt veritas ⁊ rectitudo ⁊ iusticia: vt q̄ vnā eaꝝ nouerit: ⁊ alias nescierit: p notā ad ignotaꝝ sciētiā ptingere possit: īmo q̄ nouerit vnā alias nescire ñ possit. D Quid ḡ? An dicem⁹ lapidē iustū cū a sup̄iorib⁹ īferiora petit: q2 h̄ fac̄ qd̄ debet: queadmoduꝫ dicim⁹ hoīem iustū: q̄ cū qd̄ debet facit. M Nō solem⁹ hmōi a iusticia iustū dicere. D Cur ḡ mag' hō q̄ꝫ lapis iust⁹ ē: si vterq3 iuste facit? M Tuipe an ñ putas facere hoīs a facere lapidis aliq̄ mō differre? D Scio q2 hō spōte: lapis natural'r ⁊ nō spōte facit. M Idcirco lapis non dicitur iustus: quia non est iustus qui facit qd̄ debet: si nō vult qd̄ fac̄. D Dicem⁹ ḡ iustū eē equū cū vlut pascere: q2 volēs fac̄ qd̄ debꝫ? M Nō dixi iustū eē eū q̄ fac̄ volēs qd̄ debet ꝫ dixi nō eē iustū q̄ nō fac̄ volēs qd̄ debet. D Dic ḡ q̄d sit iust⁹? M Queris vt video diffinitionem insticie: cui laus debet̄: sicut ꝯtrario ei⁹ scꝫ iniusticie debet̄ vitupatio. D Illā q̄ro. M Cōstat q2 illa iusticia ñ est ī vlla natura q̄ rectitudinē ñ agnoscit. Quicq̄d enī nō vult rectitudinē: etiā si eā tenet nō meret̄ laudem q2 tenet rectitudinē: velle aūt illā nō valet: q̄ nescit eā. D Verū ē. M Rectitudo igit̄ q̄ tenēti se laudē acq̄rit: nō ē nisi in rōnali natura: q̄ sola rectitudinē de q̄ loq̄mur pcipit. D Ita sequit̄. M Ergo qm̄ oīs iusticia ē rectitudo: nullaten⁹ ē iusticia q̄ suātē se facit laudabilē nisi ī rōna

libus. D Non potest aliter esse. M Ubi igit tibi videt ista iusticia i homie q rōnalis est? D Nō est nisi aut i volūtate aut i scia: aut i ope. M Quid si qs recte itelligit: aut recte opat: nō aūt recte velit: laudabit eū qsq̄ de iusticia? D Nō. M Ergo nō est ista iusticia sciētie rectitudo: aut rectitudo actionis: sed rectitudo volūtatis. D Aut hoc erit: aut nihil. M Videt tibi sufficiēter eē diffinita iusticia quā querim⁹? D Tu vide. M Quicū q vult qd debet: putas eum recte velle: et habere rectitudinē voluntatis? D Si qs nesciēs vult qd debet: vt cū vult ostium claudere ꝯtra illū qui ipso nesciente vult in domo aliū occidere: siue iste habeat: siue nō habeat aliquā volūtatis rectitudinē: non habet illam quā querimus. M Quid dicis de illo q scit se debere velle qd vult? D Potest cōtingere vt intelligens velit qd debet: et nolit se debere. Nam cū latro cogit ablatā reddere pecuniā: palā est: quia non vult se debere: quoniā igit cogit velle reddere: quia debet: sed hic nullaten⁹ laudandus est hac rectitudine. M Qui cibat esurientem pauperē ꝑpter inanē gloriā: vult se debere velle qd vult? Idcirco nāq laudat: quia vult facere qd debet: quid itaq de isto iudicas? D Non est hui⁹ rectitudo laudanda: et ideo nō sufficit ad iusticiā quā querimus. Sed ostende iam que sufficiat. M Omnis volūtas sicut vult aliquid: ita vult ꝑpter aliqd. Nā quēadmodū cōsiderandū est quid velit: ita videndū ē cur velit. Quippe nō magis recta debet esse volēdo quod debet: q̄ volendo propter qd debet. Quapropter oīs volūtas habet qd et cur. Omno nā q nihil volum⁹: nisi sit cur velimus. D Omnes hoc i nobis cognoscim⁹. M Cur aūt tibi videt vnicuiq volendū qd vult: vt laudabilem habeat volūtatem? Quid eū volendū sit: palā est: quia qui nō vult qd debet: iustus non est. D Nec min⁹ aptū mihi videt: qz sicut volendū est vnicuiq qd debet: ita volendū est: ideo qz debet vt iusta sit eius volūtas. M Bene intelligis hec duo necessaria esse volūtati ad iusticiā velle: scz qd debet: ac ideo qz debet. Sed dic an sufficiant? D Cur non? Cum aliquis vult qd debet: qz cogit: et ideo cogit qz hoc velle debet: nonne hic quodāmodo vult qd debet qm debet? D Nō possum negare: Sed alio modo vult iste: alio mō vult iust⁹. M Distingue istos modos. D Iustus nāq cum vult qd debet: seruat volūtatis rectitudinē: non ꝑpter aliud inquā iustus est: q̄ ꝑpter ipsā rectitudinē. Qui autē nō nisi coactus: aut extranea mercede conductus: vult qd debet: si seruare dicend⁹ est rectitudinē: nō eam seruat ꝑpter ipsā: sed ꝑpter aliud. M Volūtas ḡ iusta est: que sui rectitudinē seruat ꝑpter ipsā rectitudinē. D Aut ista aut nulla volūtas iusta ē. M Iusticia igit est rectitudo voluntatis ꝑpter se seruata. D Vere hec est iusticie diffinitio quā querebā. M Vide tū ne forte aliquid in ea debeat corrigi. D Ego nihil in ea corrigendū video. M Nec ego: Nulla namq iusticia est: que nō est rectitudo: nec alia q̄ rectitudo voluntatis iusticia dicit p se. Dicit eū rectitudo actiōis iusticia: s nō nisi cū iusta volūtate fit actio. Rectitudo aūt volūtatis etiā si impossibile sit fieri qd recte volumus: tamē nequaq̄ amittit nomē iusticie. Qd autem seruata dicit: forte dicet aliquis: si rectitudo volūtatis nō nisi cum seruat dicēda ē iusticia: nō mox vt habet est iusticia: sed nec accipimus iusticiā cum illam accipimus: sed nos seruando facimus eam iusticiā esse. Nam prius accepimus illam et habemus q̄ seruemus. Non eū ideo illam accipimus: nec idcirco illā ꝑmitus habem⁹: qz seruam⁹: sed illā incipimus ideo seruare: qz acci

pimus et habem⁹. Sed ad hoc respō/dere nos possumus: q2 simul accipi/m⁹ illā et velle et habere. Nō enī illā habemus nisi volendo: etsi eā volu/mus: hoc ipso solo eā habem⁹. Sicut aūt illā simul habemus et volumus: ita illā simul volum⁹ et seruam⁹: qm̄ sicut eam non seruamus nisi cū illam volumus: sic non est quādo eā veli/mus et nō seruem⁹: sed q̄diu eā vo/lumus: seruam⁹: et donec seruamus: volumus. Qm̄ ergo eodem tempore cōtingit nobis illā et velle et habere: nec diuerso tpe in nobis sunt et velle et seruare: eā ex necessitate simul acci pimus et habere illam et seruare: et sic q̄diu habemus seruam⁹: nec vlla ex his generat̄ incōuenientia. Quippe sicut eiusdē rectitudinis acceptio na/tura prius est q̄ habere aut velle illā: quoniā habere illam: aut velle nō est causa acceptionis: sed acceptio facit velle illam et habere. Simul eñ inci/pimus illā et accipere et hr̄e et velle: et tamē simul sunt tpe acceptio et ha/bere et velle: et mox vt est accepta: est habita: et volum⁹ eam ita habere seu velle illā: q̄uis natura prius sint q̄ seruare illā: simul tamē sunt tēpore. Quare a quo simul accipimus et ha/bere et velle et seruare volūtatis recti tudinē: ab illo accipimus iusticiam: et mox vt volumus et habemus ean/dem rectitudinē voluntatis: iusticia dicenda est. Qd̄ v̄o addidimus: p/pter se: ita necessariū est vt nullo mō eadem rectitudo nisi ppter se seruata iusticia sit. D Nihil possum co/gitare contra. M Videt̄ tibi q̄ ista diffinitio possit aptari summe iu/sticie: sm̄ qd̄ de re loqui possumus: de qua nihil aut vix proprie aliquid potest dici? D Licet non sit ibi aliud volūtas: aliud rectitudo: tamē sicut dicimus: potestatē diuinitatis: aut diuinā potestatē siue potentē di/uinitatē: cū in diuinitate nō sit aliud potestas q̄ diuinitas: ita non incon/uenienter dicimus ibi rectitudinē vo luntatis: aut voluntariā rectitudinē seu rectā voluntatē. Si v̄o illā recti/tudinē dicimus ppter se seruari: de nulla alia rectitudine tam cōuenien/ter dici posse videtur. Sicut enī non aliud illam sed ipsa se seruat: nec per aliud sed per se: ita non ppter aliud sed propter se. M Indubitāter itaq̄ possumus dicere: quia iusticia ē rectitudo voluntatis: que rectitudo ppter se seruat̄. Et quoniā verbi qd̄ hic dico: seruat̄: nō habem⁹ pticipiū passiuum p̄sentis temporis: p p̄senti possum⁹ vti passiuo p̄terito pticipio eiusdē verbi. D Hunc vsum ha/bem⁹ notissimū: vt p̄teritis pticipijs passiuis vtamur p p̄sentib⁹: q̄ latini/tas nō habet: sicut non habet p̄terita pticipia a verbis actiuis et neutris: et p p̄teritis que nō habet vtit̄ p̄senti/bus: vt si dicat̄ de aliquo: hic qd̄ stu/dens et legens didicit: nō nisi coactus docet: id est qd̄ dum studuit et legit: didicit: non nisi cum cogitur docet. M Bene ergo diximus iusticiā esse rectitudinē volūtatis seruatā ppter se: id est q̄ seruat̄ ppter se. Et hinc est q̄ iusti dicunt̄ aliqn̄ recti corde: id ē recti voluntate: aliqn̄ recti sine adie/ctione cordis: qm̄ nullus ali⁹ intelli/git̄ rectus nisi ille q̄ rectā habet vo/lūtatem: vt est illud: Gloriamī oēs recti corde. Et illud: Videbūt recti et letabunt̄. D Satis fecisti etiam prius de diffinitione iusticie: transea/mus ad alia. Ps. Ps.

Q̄ vna sit veritas in om/nibus veris: Ca. XIIII. M

Rdeamus ad rectitudinē seu veritatē: quib⁹ duob⁹ nomi/nibus: qm̄ de rectitudine mē te sola pceptibili loqmur: vna res si/gnificat̄: q̄ gen⁹ est iusticie: et q̄ram⁹ an sit vna sola veritas in omib⁹ istis in quib⁹ veritatē dicimus esse: an ita sint veritates plures: sicut plura sūt in quibus constat esse veritatē. D Hoc multū nosse desidero. M Cō stat: q2 in quacūq̄ re sit veritas: non ē aliud q̄ rectitudo. D Nō hinc dubito. M Si ḡ plures sūt veri tates sm̄ plures res: plures q2 sint re/

ctitudines. D Hoc q̄z nō minus certū est. M Si ſm diuerſitates rerū: neceſſe eſt eē diuerſas rectitudines: vtiq̄ ſm res ipas habēt eſſe ſuū eedē rectitudines: ⁊ ſic̄ res ipſe i q̄b⁹ ſunt variant̄: ſic q̄z rectitudines varias eſſe neceſſe eſt. D In vna re in qua rectitudinē eſſe dicim⁹ oſtēde q̄ð in ceteris intelligā. M Dico q̄ꝛ ſi rectitudo ſignificatiōis ideo eſt alia q̄̄ volūtatis rectitudo: q̄ꝛ iſta in volūtate: illa in ſignificatiōe eſt: habet ſuū eſſe rectitudo ꝑpter ſignificationē: ⁊ ſm eā mutat̄. D Ita eſt: Cū em̄ ſignificat̄ eſſe q̄ð ē: aut nō eē q̄ð eſt: recta ſignificatio eſt: ⁊ cōſtat eſſe rectitudinē ſine q̄ ſignificatio recta neq̄t eſſe. Si v̄o ſignificet̄ eſſe q̄ð non eſt: aut nō eſſe q̄ð eſt: aut ſi nihil oīno ſignificet̄: nulla erit rectitudo ſignificatiōis q̄ nō niſi i ſignificatiōe eſt. Quapropt̄ p ſignificatōez habet eſſe: ⁊ p eā mutat̄ ei⁹ rectitudo: quēadmodū color p corpus habet eſſe ⁊ nō eſſe. Exiſtente nāq̄ corpe colorē eius neceſſe ē eſſe: ⁊ peunte corpe colorem eius manere impoſſibile eſt. M Nō ſilr̄ ſe hȝ color ad corp⁹ vt rectitudo ad ſilitudinē ſignificationū. D Oſtēde diſſimilitudinē. M Si null⁹ aliquo ſignificare velit ſigno q̄ð ſignificādū eſt: erit vlla p ſigna ſignificatio? D Nulla. M An ideo nō erit rectū vt ſignificet̄ q̄ð ſignificari debet? D Nō idcirco min⁹ erit rectū: aut min⁹ h̄ exiget rectitudo. M Ergo nō exiſtēte ſignificatiōe: nō perit rectitudo q̄ rectū eſt: ⁊ q̄ exigit̄ vt q̄ð ſignificādū eſt ſignificetur. D Si interijſſet non eſſet rectum hoc: nec ipa hoc exigeret. M Putaſ ne cū ſignificat̄ q̄ð ſignificari debet: ſignificatiōz tūc rectā eſſe ꝑpter hāc: ⁊ ſm hācipſam rectitudinē? D Immo nō poſſū aliter cogitare. Si em̄ alia rectitudine recta eſſet ſignificatio: peunte iſta nihil ꝓhibet rectā eſſe ſignificatōez. Sed nll̄a ē recta ſignificatio q̄ ſignificat q̄ð nō ē rectū ſignificari: aut q̄ð nō exigit rectitudo. M Nll̄a igit̄ ſignificatio eſt recta alia rectitudine q̄̄ illa q̄ pmanet pereūte ſignificatione. D Palā ē. M An itaq̄ nō vides: q̄ꝛ nō ideo ē rectitudo i ſignificatiōe: q̄ꝛ tūc incipit eē cū ſignificat̄ eſſe quod eſt vel non eſſe quod non eſt. Sed quia ſignificatio tūc fit ſm rectitudinē que ſemp eſt: nec ob hoc abeſt a ſignificatione: q̄ꝛ perit cū nō ſic̄ debet: aut cū nll̄a ſit ſignificatio: ſ̄ q̄m tūc ſignificatio deficit a nō deficiēte rectitudine. D Sic video vt nō poſſim n̄ videre. M Rectitudo ḡ q̄ ſignificatio recta dr̄ non habet eſſe ⁊ nō eſſe: aut aliquē motū p ſignificationē quōcū q̄ moueat̄ ipa ſignificatio. D Mihi nihil iā clari⁹. M Potes ne ꝓbare colorē ſilr̄ ſe hr̄e ad corpus: quomō rectitudo ſe hȝ ad ſignificatiōz? D Promptior nūc ſum ꝓbare: q̄ꝛ valde diſſimilit̄. M Puto q̄ꝛ iā tibi notū ē: q̄d de volūtate ⁊ ei⁹ rectitudine: ⁊ de alijs q̄ rectitudinē hr̄e debēt ſentiēdū ſit. D Oīno video hac ipa rōne ꝓbari quoq̄ mō ipa ſit: rectitudinē imobilē pmanere. M Quid itaq̄ ꝯſeq̄ exiſtimas de ipis rectitudinib⁹. Sūt alie ab inuicē: aut ē vna ⁊ eadē oīm rectitudo. D Supra cōceſſū ē: q̄ꝛ ſi ideo ſūt pl̄es rectitudines: q̄m pl̄es ſūt res in q̄b⁹ ꝯſiderāt̄: neceſſe ē eas exiſtere ⁊ variari ſm res ipas: q̄ð nequāq̄ fieri demōſtratū ē. Quapropter nō ideo ſūt pl̄es rectitudines: q̄ꝛ plures ſūt res in q̄b⁹ ſūt. M An hēs aliquā aliā rōnē cur tibi pl̄es eē videāt̄: ꝑter ipaȝ rerū pl̄alitatē? D Sic iſtā nullā eſſe coḡſco: ita nullā aliā inueniri poſſe ꝯſidero. M Una igit̄ ⁊ eadem eſt oīm rectitudo. D Sic me fateri neceſſe eſt. M Amplius: Si rectitudo nō ē in reb⁹ illis q̄ debēt rectitudinē: niſi cū ſint ſm q̄ð debēt: ⁊ h̄ ſolū ē ill̄ rectas eē: manifeſtū ē eaꝝ oīm vnā ſolā eē rectitudinē. D Nō pōt negari. M Una igit̄ i oīb⁹ illis ē veritas. D Et h̄ negari impoſſibile ē. Sed tū oñde mihi cur

dicimus huius vel illius rei veritatē velut ad distinguēdas veritatis differentias: si nullā ab ipsis reb⁹ assumūt diuersitatē. Multi nāq; vix cōcedēt nullā esse differētiā inter veritatē volūtatis: ⁊ eā que dicit̄ actionis: aut alicui⁹ alioꝝ. M Impropꝛie hui⁹ vel illius rei esse dicit̄: qm̄ illa nō in ipsis rebus: aut ex ipis: aut ꝑ ipsas in quib⁹ esse dicit̄ habet suū esse: sed cū res ipse ſm illā sunt que semꝑ p̄sto est his q̄ sunt sicut debent: tūc dicit̄ hui⁹ vel illi⁹ rei veritas: vt v̄itas vocis: actiōis: volūtatis: quēadmodū dicit̄ temp⁹ hui⁹ vel illi⁹ rei: cum vnū ⁊ idem sit temp⁹ omniū: q̄ sunt in eodem tpe simul: etsi nō esset hec vel illa res: non minus esset idem temp⁹. Nō em̄ dicit̄ ideo temp⁹ hui⁹ vel illius rei: q꞉ temp⁹ est in ipsis rebus: sed q꞉ ipse sunt i tpe. Et sicut tēpus ꝑ se consideratū non dicit̄ temp⁹ alicui⁹: sed cū res que in illo sunt cōsideramus: dicimus tempus hui⁹ vel illius rei: ita summa veritas ꝑ se subsistens nullius rei est: sed cū aliquid ſm illā est: tūc eius dicit̄ veritas vel rectitudo.

Beati Anselmi dialogus de veritate explicit.

Capituloꝝ libri de similitudinib⁹ beati Anselmi Cātuariēsis archiepiscopi annotatio.

Eiusdē beati Anselmi archiepiscopi Cantuariensis liber de si͂litudinib⁹ incipit.

De diuisione volūtatis: Capitulū. I.

Volūtas triplíciter intelligit. Volūtas eteni͂ dicit illud aīe instrumentū: quo vult: et affectio eiusdē instrumenti. Affectio vero est affectio instrumenti volendi. Hec voluntas que dicit affectio: est ad temp⁹ quasi sopita: q2 est eo℞ que mens nō memorat: sed mox vt ea recolit etiā instrumentū volēdi appetit. Itē volūtas dicit velle vel vsus ipsius instrumenti.

De similitudine int mulierē et voluntatē: Capi. ij.

Voluntas itaq3 illa que est instrumentū volēdi: sic est inter deum et diabolū: quomodo mulier inter suum legitimū virum: et aliquē adulterū. Vir em̄ p̄cipit vt sibi soli cōiūgat: adulter vero psuadet vt et sibi copulet. Si itaq3 se soli legitimo viro coniūgat: legitima est: et ipa filios legitimos generat. Si autē adultero se iunxerit: adultera est: et ipsa filios adulterinos parit. Silr ꝙ deus imperat voluntati: vt societur ipsi soli: diabolus vero ex altera parte suggerit: vt cōiungat et sibi. Si itaq3 se soli deo cōiunxerit: id est spiritus sancti suggestionē velut semen bonū receperit: fit eius coniunx legitima: filiosq3 legitimos generat: id est virtutes et opera bona: Mox em̄ ad imperium eius aperiunt omnes anime et corporis sensus ad implendum q3 p̄cepit deus.

De sensibus anime: Ca. iij.

Ipsa nāq3 aperit ad virtutū affectionē et ad volēdū optāda: memoria vero ad memorādū memorāda: cogitatio ad cogitādum cogitanda: intellectus ad discernendū q̄d sit volendū vel memorādum siue cogitandū. Animus quoq3 ad charitatē erigit: ad hūilitatē disponit: ad patiētiā roborat: ad alias virtutes generandas aperit.

De sensibus corporis: Ca. iiij.

Similiter et corpis sensus aperiunt ad imperiū eius: videlicet visus ad recte videndū: auditus ad audiendū dei verba: gustus ad gustāda: odorat⁹ ad odorāda: tactus ad tangēda: Oculi quoq3 ad vigilādū et plorādū: Os ad ve℞ loquēdū: Manus ad recte opandū: Pedes ad ambulandū quo debent. Sicq3 vna sola voluntas: postq3 dei volūtati est iuncta: tot virtutes generat et opera bona.

De obedientia: Ca. v.

Vius autē volūtatis affectio siue vsus: obediēs volūtas vl obediētia dicit: q2 dei volūtati obediēs eā habet aduocatā: si q̄rat cur hoc vel illud velit. Q2 si hec voluntas que dicit instrumentū volendi diabolo se iūxerit: eius recipiendo suggestionē: velut inordinatu3 semen adultera mater effecta: filios adulterinos: id est vitia et opa mala generat: Uniuersos em̄ hoīs sensus claudēs ad ea q̄ p̄cipit de⁹: pādit ad ea q̄ iubet diabol⁹: ipa nāq3 p̄us aperit ad affectiō3 vitio℞ et ad ea volēdum: ac deinde homīs sensus aperit ad ipsa ppetrandum.

De inobediētia et ppria volūtate: Ca. vj.

Uius vero affectio siue vsus: inobediēs voluntas vel īobediētia vl etiā ppria volūtas dicit. Propria q̄ppe volūtas est que dei voluntatē sibi aduocatam habere nō potest: vt si queraT

cur hoc vel illud velit: respōdere veraciter nō valet: qꝛ ⁊ deꝰ vult vt hoc velit. Affectio aūt sine vsꝰ ille ex diabolica nascēs suggestiōe: dei volūtatē sibi aduocatā nō potest hr̄e: vtraqꝫ igit̃ volūtas ē ꝓpria. Aū ꝓpria voluntas q̄ qꝛ a dei volūtate porro ꝓuat̃: ob hoc ꝓpria recte noīat̃. Hec
Eccl.10. aūt volūtas ꝓpria: supbia ē illa quā initiū oīs peccati scr̄ptura nū cupat.

De superbia: Capi. vij.

Supbia ideo vocat̃: qꝛ supra qꝫ debeat gradit̃. Superbia nāqꝫ supgressio dicit̃. Propria itaqꝫ volūtas: qꝛ dei volūtati nō sbijcit̃: sed supra eā extollit̃: ob hoc recte superbia dicit̃: Ipsa qꝫ oīs peccati ē initiū: qꝛ ex ea nascit̃ omne pct̄m: Et qm̄ homo illā habet a se: nec voluntatē dei quā sequat̃ vult habere sup se: ipsi deo aufert qđ ꝓprie ⁊ singulariter debet habere.

Qꝛ ꝓpria volūtas soli deo cōueniat: Capi. viij.

Solus em̄ deus quicq̄d vult: debet velle ꝓpria volūtate: ita vt aliā quā sequat̃ nō habeat supra se. Cū igit̃ hō vult aliq̄d p ꝓpriā volūtatē: deo aufert q̄si suā coronā. Sic em̄ corona soli regi cōpetit: sic ꝓpria volūtas soli deo. Et sic regē aliquē inhonoraret q̄ suā coronam ei auferret: sic homo inhonorat deū q̄ aufert ei ꝓprie volūtatis ꝓuilegiū: habēdo qđ ille debet hr̄e solū. Sed sicut ꝓpria volūtas dei fons est ⁊ origo totiꝰ boni: ita ꝓpria volūtas hoīs totiꝰ est exordiū mali.

De similitudine inter ꝓpriā volūtatē ⁊ fontem: Capi. ix.

Hec em̄ est velut fons quidā: q̄ ī tria capita diuidit̃: ex quibꝰ riui diūsi et īnumerabiles deriuant̃: q̄ locis ī quibusdā abinuicē sepant̃: aliq̄bꝰ vo duo ⁊ duo: vel plures pluribꝰ cōiungunt̃: Ita qꝫ ꝓpria volūtas in genera tria diuidit̃: e q̄bꝰ vitia diuersa ⁊ sine numero nascunt̃: que aliq̄ñ in homine sunt disiuncta: q̄ñqꝫ vo duo vel plura cōiuncta.

De tribus generibus ꝓprie volūtatis: Capi. x.

Propria nāqꝫ volūtas aut est in delectatiōe: aut ī exaltatione: aut curiositate.

De generibꝰ delectatiōis: Ca. xj.

Delectationis genera sunt duo ꝓncipalia: vnū exteriꝰ ī q̄nqꝫ corpis sensibꝰ: aliud interiꝰ ī anime affectionibus.

De quinqꝫ corpis sensibꝰ: Ca. xij.

Quinqꝫ aūt corpis sensꝰ: visus: auditꝰ: gustus: odoratꝰ: ⁊ tactus: q̄ ideo sensus dicunt̃: qꝛ p eos exteriora sentiūt̃. Per visū em̄ forme ⁊ colores: p auditū soni: p gustū sapores: p olfactū odores: per tactū dura vel mollia: calida vel frigida: aspera vel lenia: grauia vel leuia sentiunt̃. Horum autē sensuum delectatio rarius est bona: sepius vo mala. Bona etenī est cū dei volūtatem sibi aduocatā habet: mala vo cū eā sibi aduocatā habere nō pōt.

De generibus delectatiōis male: Capitulū. xiij.

Huius aūt delectationis male genera sunt triginta ⁊ vnū: e quibꝰ quīqꝫ sunt simplicia: decē duplicia: alia decē triplicia: q̄nqꝫ q̄drupplicia: vnū vo ex q̄nqꝫ ptibꝰ cōstat.

De quīqꝫ simplicibꝰ generibꝰ: Ca. xiiij.

Quinqꝫ itaqꝫ sūt sinplicia: qꝛ plerūqꝫ delectatur p se vnusq̄sqꝫ q̄nqꝫ sensuū. Aliq̄ñ em̄ solus vane delectat̃ visus: vt ī cōspiciendo equos certatim cōcurrere: aut accipitres volātes alias aues capere. Aliq̄ñ solus auditus: vt cū hominē delectat ad aurē suā diu nolā pcutere: qꝛ eam audit dulciter sonare. Aliq̄ñ solus gustus: vt in comedendo mel īmoderate: nō tamē visu delectabile. Aliq̄ñ solus olfactus: vt cum aliquis defert feniculū naribus suis suspēsum vt sibi suauit̃ redoleat. Aliq̄ñ solus tactus: vt cum aliquem īmoderate refectū ꝯtrectare oblectat ventrē suum.

De decē duplicibus: Ca. xv.

D Ecē ꝺo sunt duplicia: qꝛ plerumqꝫ delectanť simul duo ꝛ duo ijdē sensus. Aliqñ em̄ cō delectāť visus ꝛ audit⁹: vt cū nimis delectādo canes bestias inseq̄ videť: ꝛ clamare post ipās audiunť. Aliqñ visus ꝛ gustus: vt cū magna delectatione vinū limpidissimū cōspiciť saphyrino cypho ꝛ bibitur. Aliqñ visus ꝛ olfactus: vt in vidēdo simul et olfaciēdo nimis rubentes rosas. Aliqñ visus ꝛ tactus: vt in cōspiciēdo ꝛ cōplanando aliquē muricipē albū. Aliqñ audit⁹ ꝛ gustus: vt cū aliquē sic bibere delectat vt inter labia sua sonitū quēdā pitissando faciat. Aliquādo audit⁹ ꝛ olfactus: vt cum aliquē bibēdi auiditate delectat auscultare mustū ebulliens applicata aure: ꝛ eius odorē naribus attrahere. Aliquādo audit⁹ ꝛ tactus: vt cū aliquē nimis delectat citharā resonantē audire: ꝛ eādem ꝑcutiēdo tangere. Aliquādo gustus ꝛ olfactus: vt cū immoderate eduntur galline: pipe ꝛ cimino diligēter cōdite. Aliquādo gust⁹ ꝛ tactus: vt cum gulositate māduntur ficus mature: dulces ad edendum: ꝛ lenes ꝛ molles ad tangendū. Aliqñ olfact⁹ ꝛ tactus: vt cum vngento bñ olenti quis vngitur.

De decem triplicibus: Ca. xvi.

D Ecem quoqꝫ sunt triplicia: qꝛ sepe terni ꝛ terni delectantur corporis sensus supra dicti. Aliquādo enim condelectanť visus auditus ꝛ gustus: vt cum nimis auide collyride edūtur: que quasi nix cādide videnť: sponteqꝫ manib⁹ ꝛ dentibus sic atterūtur vt resonare audiātur. Aliquādo visus auditus ꝛ olfactus: vt cum aliquis in horto residet: virides herbas aspiciat: fabulas audiat: flores olfaciat. Aliquando visus auditus ꝛ tactus: vt cum mulier speciosa delectatiōis causa conspiciť: luxuriosa loqui audiť: sed interea tāgiť. Aliqñ visus: gustus ꝛ olfactus: vt cū aliquē delectat inspicere vinū herbis ꝯfectū scintillare: bibere ꝛ olfacere. Aliqñ visus gustus ꝛ tactus: vt cū aliqs ē saturat⁹ racemis: vineā tñ deambulat: vt q̄ꝫ pulcre ī ea racemi depēdeāt videat: ꝛ hos atqꝫ illos cōtrectās degustat. Aliqñ visus: olfactus ꝛ tactus: vt cū diu nimis lilia ꝯspicit: olfacit ꝛ tangit. Aliqñ auditus: gust⁹ ꝛ olfact⁹: vt cū diuites delectat ceruos in syluis clamātes audire: quorū dā iā captoꝝ carnes pipe cōditas interim edere. Aliqñ auditus: gust⁹ ꝛ tactus: vt cū aliqs ī balneo residens fabulas audit: edit ꝛ bibit: aque teporē circūquaqꝫ tangit. Aliqñ audit⁹: olfact⁹ ꝛ tactus: vt cū aliqs cātilenas audit dū ī lecto molliб⁹ strato q̄escit: vbi ꝛ herbas vndiqꝫ sꝑsas olfacit. Aliqñ gust⁹: olfact⁹ ꝛ tact⁹: vt cū nocte māduť ī moderate poma sapida odorifera ꝛ mollia.

De qnqꝫ q̄druplicib⁹: Ca. xvij.

Q Uinqꝫ ꝺo q̄druplicia sunt: qꝛ plerūqꝫ silť q̄terni ꝛ q̄terni delectanť. Aliqñ em̄ delectāť silť visus: gust⁹: audit⁹ ꝛ olfact⁹: vt cū in nuptijs ludi videť: cātilene audiūť: cibi ꝛ potus delitiosi sumunť: eorūqꝫ odor sentiť. Aliqñ audit⁹: gust⁹: olfactus ꝛ tact⁹: vt cū ī nocte nihil ibi videtur q̄ delectať visus: sed cū auditu: gustu ꝛ olfactu delectatur: tactus vt cum sponsus sponsam amplexať: aut aliud ab alio libidinose tangiť. Aliqñ gust⁹: olfact⁹: tactus ꝛ visus: vt cū ibi nihil delectabile auditui audiť: ꝫ assunt alia q̄b⁹ ceteri sensus q̄sqꝫ suo mō delectať. Aliqñ olfactus: tact⁹: visus ꝛ audit⁹: vt cū ibi nihil gustať ꝫ flores illic asꝑsos delectat conuiuas olfacere: tāgere: īspicere: diūsos musicoꝝ sonos auscultare. Aliqñ tactus visus audit⁹ ꝛ gustus: vt cū nihil habet homo q̄ delecteť olfactus: ꝫ talia q̄b⁹ ceteri q̄tuor sensus cōdelecteť.

De vltimo genere delectationis male: Capi. xviij.

V Nū aūt ex q̄nqꝫ ꝑtib⁹ ꝯstat: qꝛ q̄nqꝫ delectanť silť his oēs corporꝫ sensus. Aliqñ em̄ delectat hoīez domū interi⁹ ornatā cō

spicere: ebrios i ea decātātes audire: ibidē & vinū de cornib⁹ deauratꝭ potare: & flores p domū dispsos olfacere: ipos vł cornua aurea vł alia tactu delectabilia ɔtrectare. Trigīta itaqꝫ & vnū genera sꝫ delectatōis ad q̄nqꝫ corpis sensus ptinētia: q̄ his triginta & vno delectanꝫ modis: ex q̄b⁹ dupli cia simplicib⁹ sꝫ peiora: duplicib⁹ triplicia: triplicib⁹ q̄druplicia: q̄drupli bus illud qđ ex quinqꝫ ptib⁹ constat. Quāto em̄ plꝫes sensus ī delectatiōe socianꝫ: tāto ipa delectatio peioraꝫ. Attamē aliqñ peior est vni⁹ q̄ oīm simul delectatio.

De detractione: Ca. xix.

Grauı⁹ ē em̄ detractiōez libēter audire: q̄ flores pulchros aspicere: tāgere: olfacere: inꝫea bibere semel aut bis pl⁹ q̄ ē necc̄e: aliqđ ociosū ꝟbū audire. Sed ī eodē gib⁹ ve peccatꝭ pei⁹ ē plꝫes q̄ pauciores sensus delectari: Pei⁹ ē em̄ delectari visu & auditu inhonesti ioci: q̄ visu tm̄: aut auditu tm̄. Jtē peius est īmoderate delectari gustu & olfactu pot⁹ cōfecti: q̄ tm̄ gustu: aut tm̄ olfactu alicui⁹ deliciosi cibi. Jtaqꝫ ex istis triginta & vno generib⁹ delectatiōis: alia sꝫ mala: alia peiora. Mala ī q̄b⁹ pauciores delectāꝫ sensus: aut si fuerint plꝫes oblectanꝫ ī leuiorib⁹. Peiora ī q̄b⁹ delectanꝫ plꝫes: aut si fuerīt pauciores: in grauiorib⁹ delectanꝫ. Tot igiꝫ & talia sunt genera delectatiōis q̄ delectāꝫ q̄nqꝫ sensus corpis.

De anime delectatiōe: Ca. xx.

Jlius ꝟo q̄ delectaꝫ aīa: genera sūt mł'to plura. Quicq̄d em̄ exteriores sensus sentiūt: sentiendo aīe innuūt: q̄le sit illud qđ sentiūt: vt q̄ q̄litatē rei repsentauerīt sibi: & qđ sentiebāt sentire omiserint: delectat aīaz idem cogitare: & totidē modis q̄t sibi sensus repñtauere. Sic em̄ sensus singl'os aut binos: aut ternos: aut q̄ternos: aut sꝫl oēs delectat illud vel illud sentire & aīe repsentare: ita & aīaz delectat cogitare: q: sensus eisdē modis illud vel illud sensērūt: sentiēdoqꝫ sibi repñtauerūt: illud q̄z qđ sibi sens⁹ nunq̄ repsentauerūt quia nunq̄ senserunt sed si sensissent repsentare possent. Tot modis delectat animā cogitare quot sibi sensus valerēt repñtare. Nunq̄ enim visus repñtauit ei domū aureā totā: q: nō vidit: nec audit⁹ sonū toto mōo diffusū: q: nō audiuit: Nec gust⁹ panē melle dulciorē: q: nō gustauit: Nec olfactus vinū balsamo fragrāti⁹: q: non olfecit. Nec tact⁹ indumēta lanea lineis leniora: quia nō tetigit: nec alia mł'ta ei repñtauerūt sensus: q: nō senserūt: ꝭ si sensissēt: repñtare possēt. Et tñ aut h̄ aut alia hmōi inania eā imagīari delectat: aut si sens⁹ sensissēt: eiqꝫ singl'i aut bini: aut ꝫni: aut q̄terni: aut sꝫl oēs repñtassēt. Sūt & alia delectatiōis aīe genera: q̄ nec sens⁹ valēt illi repñtare: nec ipa p̄t p imagīatiōz cogitare: vt cū ī supbia delectaꝫ sine omī imaginatiōe. Hāc etenī sensus nō valēt illi repñtare: q: nec visus p̄t discernere vtrū sit alba vł nigra: nec audit⁹ an sit sonora aut rauca: nec gust⁹ an sit dulcis vel amara: nec olfact⁹ an sit redolēs aut fetida: nec tact⁹ an sit mollis vel dura: lenis vel aspa: calida vł frigida. Jpsa q̄z aīa nō valet imagīari: vtꝝ supbia illa sit talis aut talis: q: est ī exaltatiōe soli⁹ cogitationis. Mł'to igiꝫ plꝫa genera sūt delectatiōis qua aīa delectaꝫ: q̄ illi⁹ qua q̄nqꝫ corpis sensus oblectāꝫ: q: & eadē delectat illā memorare: q̄ illos sentire: & totidē mōis q̄t sibi repñtauere: & alia imagīari q̄ illi sibi nō repñtauerūt: q: nunq̄ senserūt: ꝭ si sensissent: repñtare possēt: & quedā cogitare: q̄ nec illi possunt sentire: nec ipsa p imaginationē cogitare: sed simpliciꝫ sine omni imaginatione.

De q̄ndecim generib⁹ exaltatiōis: Ca. xxi.

Exaltatiōis aūt genera sūt q̄ndeci: e q̄b⁹ q̄ttuor sūt simplicia: sex duplicia: q̄ttuor triplicia: vnū ꝟo quadruplex.

De q̄ttuor simplicibus: Ca. xxij.

Quattuor itaqꝫ sūt simplicia: q: est exaltatio aliqñ in sola opinione: vt si q̄s opinerꝫ se eē

dignū pōtificatu:nec tamē velit fieri epus. Aliqñ ī sola volūtate: vt si velit fieri epus:nec tñ opinet̃ se esse dignū epatu. Aliqñ in sola locutiōe: vt si iactet se eē dignū:nec tñ velit fieri: sciēs se eē indignū. Aliqñ ī solo ope: vt si qs infim⁹ p ignorantiā assideat iuxta regē.

De sex duplicibus: Ca.xxiij.

Sex vo sunt duplicia:qr aliqñ extollit̃ hō ī opiniōe sil' ꝛ volūtate: vt cū poratu aliq̃ se eē dignū existimat:et h' vult vt por fiat. Aliqñ ī opiniōe ꝛ locutiōe ꝛ nō ī volūtate: vt cū aliqs aliquā nō vult p̄lationē q̄ sibi offert̃: ꝛ ex h' ipse se attollēs:meliorē se alijs arbitrat̃:ꝛ inde se iactat ita tñ ne auertat̃. Aliqñ ī opiniōe ꝛ ope: vt si aliqs se estimat dignū sedere iux̃ epm:ꝛ alicubi p ig̃rantiā assideat iux̃ eū. Aliqñ ī volūtate ꝛ locutōe:vt cū aliqs volēs epari:iactat inde se eē dignū: licz se sciat eē indignū. Aliqñ ī volūtate ꝛ ope: vt cū aliqs ī cōuiuio vult residere ī supiori loco:ꝛ ibi se ingerit īuitāte nllo q̄uis indignū se estimet loco tā alto. Aliqñ ī locutiōe ꝛ ope: vt cū p̄latus aliqs aliquā ī se fragilitatē videt:ob quā si honeste posset ipaz p̄latōz deserreret:ꝛ tñ ī vbis ꝛ actib⁹ suis quādā extollentiā ostentat:ne ipsaz eius fragilitatē quis animaduertat.

De quattuor triplicib⁹: Ca.xxiiij.

Quattuor aūt sūt triplicia: qr aliqñ delectat̃ hō in opiniōe ꝛ volūtate ꝛ locutōe: vt cū dignū se p̄latōe estimat:ꝛ eā vult:ꝛ inde se iactat. Aliqñ in volūtate:locutiōe ꝛ ope:vt cū ideo qr vult p̄latiōz hr̄e: fingit verbo ꝛ ope ꝛ actu dignū se esse:q̄uis sciat se indignū. Aliqñ ī locutiōe:ope ꝛ opinione: vt cū aliqs licz iactet dignū se esse p̄latiōe: ꝛ ea libēti⁹ agat qb⁹ dign⁹ videat̃ esse: ꝛ h' idē arbitret̃ de se:nō vult tñ p̄latiōz hr̄e vt sanctior iudicet̃ esse. Aliqñ in ope:opiniōe ꝛ volūtate: vt cū p̄lat⁹ subditos opprimit īmoderate vt suā p̄lationē q̄ dignū se estimat eē:q̄diu vult possidere:sine vllo obstaculo habere possit.

De vno quadruplici: Ca.xxv.

Vnū est q̄druplex: qr plerūq3 se hō attollit ī opiniōe: volūtate:locutiōe ꝛ ope:vt cū laude dignū se estiat:ꝛ eā appetit:ꝛ ipe se laudat:ꝛ q̄dā magna opet̃ vt laudē acq̄rat. Quīdecī itaq3 sūt extollētie genera:q̄ttuor simplicia:q̄ sr̃ mala. Sex duplicia q̄ sūt peiora. Quattuor triplicia:q̄ sr̃ pessima. Vnū vo quadruplex qd ceteris oīb⁹ pei⁹ est. Quāto em̄ in pluribo hō extollit̃:tāto excellētia ipa peiorat̃. Itē sciēdū qr soli⁹ opis excellētia q̄ semp est per ignorantiā est mala: Soli⁹ aūt locutiōis peior: Soli⁹ vo opiniōis pessima: Soli⁹ aūt volūtat' oīb⁹ alijs peior. Stultū ē em̄ cū aliq̃ vilis psona p ig̃rantiā assidet iux̃ dignā: Sz stulti⁹ est cū inde se iactat dignā: Stultissimū vo cū huic se estimat dignā. Multo aūt stulti⁹ ē cū vult residere iux̃ eā: cū sciat se inde eē indignā ea. Cōtra eā extollētiā q̄ est ī ope: ipse dn̄s ait: Cū īuitat⁹ fueris ad nuptias: recūbe ī nouissimo loco. Luc.14. Cōtra eā vo q̄ ē in locutiōe: Salomon dicit: Laudet te alienū ꝛ nō os tuū. prou.27. Cōtra eā q̄ est in opinione ap̄lus ait: Noli altū sape:s; time. Roma.11 Cōtra eā vo q̄ est in volūtate: dn̄s iterum dicit discipulis suis: Qui voluerit inter vos p̄mus esse:erit vester seru⁹. Mat.20. Cōtra oīa vo extollētie genera itē ipe dicit: Oīs q̄ se exaltat:humiliabit̃:ꝛ q̄ se hūiliat exaltabit̃. Luce.14

De curiositate:ꝛ eius diuisione: Ca.xxvj.

Curiositas est studiū pscrutandi ea q̄ scire nulla est vtilitas. Hui⁹ aūt sedecim sunt genera:e quib⁹ quinq3 sunt simplicia: Sex duplicia: Quattuor triplicia: Vnū vo quadruplex.

De quinq3 simplicib⁹: Ca.xxvij.

Quinq3 itaq3 sūt simplicia: qr aliqñ ī sola cogitatiōe curiositas ē:vt cū aliqs studiose cogitat quō alteri⁹ secreta scire valeat. Aliqñ in verbo:vt cum illud curiose

interrogat. Aliqñ in actu: vt cũ circa illũ deambulat: q̃si aliq̃d q̃rat: si forte qđ q̃rit indicio aliq̃ cognoscere valeat. Aliqñ in visu: vt cũ sollicite cõsiderat q̃ ille intẽdat: q̃d agat: quõ sedendo: stãdo. ambulãdo: vel aliquo alio mõ se habeat. Aliqñ in auditu: vt cũ intẽte auscultat q̃d ille de alio: aut alius de illo dicat.

De sex duplicibus: Ca. xxviij.

Ex v̄bo sunt duplicia: q2 aliqñ in verbo et actu: vt cũ eũ amicabiliter alloquit̃: et interim ei aliq̃d opat̃: vt cũ sermonib⁹ blandis: cũ s̄uitio qđ ei facit extorq̃at ab eo qđ querit. Aliqñ in verbo et visu: vt cũ aliũ rogat vt eũ secũ aspiciat dicẽs: Putas ne iste ita vel ita ageret: nisi talis vel talis esset? Aliqñ ĩ v̄bo et auditu: vt cũ ꝓpe illũ residet et ad aliũ loq̃t̃ q̃ ex alia pte sedet: tamẽ attẽte auscultat q̃d ille posterius dicat. Aliqñ ĩ actu et visu: vt cũ aliq̃d agit ne aĩaduertat̃ dũ eũ aspicit ꝫ credat̃ sp̄ intẽdere opi qđ facit. Aliqñ ĩ actu et auditu: vt cũ ante eũ vadit et venit auscultare ea q̃ dicit. Aliqñ in visu et auditu: vt cũ curiose q̃ agit ꝯsiderat: et studiose q̃ dicit auscultat vt ꝑ hoc secreta q̃ querit agnoscat.

De quattuor triplicib⁹: Ca. xxix.

Quattuor autẽ sunt triplicia: q2 aliqñ est ĩ verbo actu et visu: vt cũ aliq̃s enumerat et mẽsurat et considerat quantũ sol vel luna distẽt a terra: vl̃ q̃ magna sint ipa lumĩaria. Aliqñ ĩ actu visu et auditu: vt cũ aliq̃s se occultat causa vidẽdi et audiendi alioꝝ secreta. Aliqñ ĩ visu: auditu et v̄bo: vt cũ aliq̃s iux̃ vias residet vt videat transeũtes: audiat et ĩterroget rumores. Aliqñ in auditu: v̄bo et actu: vt cũ cã audiẽdi et interrogãdi futura: demõib⁹ sacrificat.

De vno quadruplici: Ca. xxx.

Unum v̄o est quadruplex: q2 aliqñ est ĩ visu: auditu: verbo et actu: vt cũ aliq̃s intuet̃ et auscultat q̃sdã q̃s cõsiliari ꝯspicit: et de q̃b⁹ suspicat̃ aliq̃d mali: vt et cõsilium eoꝝ quoq̃ mõ agnoscere possit: accedẽs ad eos q̃rit an viderint aliquid qđ se circa eos ꝑdidisse fingit: et interea inspiciẽdo et auscultãdo circa eos querit qđ nusq̃ ꝑdidit.

De generib⁹ curiositatis: Ca. xxxj.

Tẽ curiositatis genera sũt. xx. et. viij. e q̃b⁹ tria sc̃ simplicia: nouẽ duplicia: decẽ triplicia: quĩq̃ quadruplicia: vnũ v̄o ex q̃nq̃ partibus cõstat.

De tribus simplicib⁹: Ca. xxxij.

Tria sunt simplicia. Quia aliqñ curiositas est ĩ solo gustu: vt cũ defert̃ piscis alicui pisa comedẽti: et p̄us q̃ ipsa cõsumpserit: degustat cuius saporis sit piscis. Aliqñ in olfactu: vt cũ eum naso suo apponit vt sciat cui⁹ odoris sit. Aliqñ ĩ tactu: vt cũ aliq̃s pannũ nouũ vidẽs cõtrectat: solũmodo vt sciat vtrũ sit asp vel lenis: an grossus siue subtilis.

De nouẽ duplicib⁹: Ca. xxxij.

Nouẽ v̄o sunt duplicia: q2 aliqñ est ĩ gustu et visu: vt cũ q̃s degustat ferculũ sibi appositũ anteq̃ ꝯsumpserit ꝑmũ: et interim ꝯsiderat si is q̃ residet iuxta eũ meli⁹ habeat ferculũ. Aliqñ in gustu et verbo: vt cũ illud degustat: et an pipere cõditũ sit interrogat. Aliqñ in gustu et olfactu: vt cum degustat et olfacit. Aliquando in gustu et tactu: vt cum gustu scire querit an sit sapidum: et tactu an sit calidũ: frigidũ vel tepidũ. Aliqñ ĩ olfactu et visu: vt cũ aliq̃s dũ legit herbã iuxta se incognitã inuenit: et a legẽdo cessans eam naso suo apponens olfacit: dinq̃ intuens eã studet agnoscere q̃ sit. Aliqñ ĩ olfactu et verbo: vt cũ eã olfaciẽs q̃rit ab alio q̃ sit. Aliqñ ĩ olfactu et tactu: vt cũ eam olfacit et cõtrectat vt sciat vtrũ sit mollis an dura: lenis vl̃ aspa: qđ totũ nõ ideo facit vt sibi necessaria sit: sed tm̃ vt sciat q̃ vel qualis sit. Aliquãdo in visu et tactu: vt cũ aliq̃s veniẽs ante mẽsã vbi est p2ãsur⁹: mox sublcuata mappa qua panis est cooptus intuet̃ an sit candidus: et eũ ꝯtingit vt sciat an sit calid⁹. Aliqñ ĩ v̄bo et tactu: vt cũ eũ nõ discoopertt

sed interrogat an calidus vel ex quo coctus sit: et cum cooptum cotingit et primit vt sciat an sit calidus.

De decem triplicibus: Ca. xxxiiij.

Decem vero sunt triplicia: quia aliquando est in visu et verbo et gustu: vt cum alicubi quis residens: et ante se potum cypho deferri videns: statim assurgit et intuens cuius coloris sit: querit etiam quis potus sit: et degustat an bonus sit. Aliquando in visu et verbo et olfactu: vt cum eum non degustat sed olfacit: interrogans considerat qualis sit. Aliquando in visu verbo et tactu: vt cum alicui comedenti deferuntur cibus inter duas scutellas: et antequam finierit quod prius edebat: scutellis aptis cuiusmodi ille sit cibus considerat: et an bene sit coctus inuestigat: et vt cum contingit an calidus seu frigidus sit agnoscat. Aliquando in visu et gustu et olfactu: vt cum de eo nihil interrogat: nec eum cotrectat: sed est curiosus eum videre: et eum degustat et olfacit. Aliquando in visu et gustu et tactu: vt cum de eo nihil inquirit: nec eum olfacit: sed cum curiositate videndi eum degustat et contrectat causa qua dixi. Aliquando in visu et olfactu et tactu: vt cum de eo nihil inquirit nec eum degustat: sed tamen intuetur: olfacit atque cotrectat. Aliquando in verbo et gustu et olfactu: vt cum aliquis conuiuantibus superuenit: et an cibi et potus quos habent sint boni requirit: et quosdam degustans alios olfacit. Aliquando in verbo gustu et tactu: vt cum non olfacit eos sed panem contrectat aut alios cibos. Aliquando in verbo: olfactu et tactu: vt cum eos non degustat sed olfacit. Econtra aliquando in gustu olfactu et tactu: vt cum de eis nihil interrogat: sed tamen degustat: olfacit et cotrectat.

De quinque quadruplicibus: Ca. xxxv.

Quinque vero sunt quadruplicia: quia aliquando est in visu et verbo et gustu et olfactu: vt cum aliquis deambulans in nundinis: has vel illas merces considerat: cuius he vel ille precij sint inuestigat: vina vel poma vel alios fructus degustat: olfacit piper vel ciminum vel alia bene olentia: hoc totum ea tamen faciens de causa: vt sciat quanti vel qualia sint ista vel illa. Aliquando in visu et verbo et gustu et tactu: vt cum supradicta facit: excepto quod nihil ibi olfacit: sed merces contrectans voluit et reuoluit. Aliquando in visu et verbo et olfactu et tactu: vt cum ibi nihil degustat sed alia facit supradicta. Aliquando in visu et gustu et olfactu et tactu: vt cum non inquirit cuius hec vel illa sint precij: sed cetera que diximus facit. Aliquando in verbo et gustu et olfactu et tactu: vt cum non est curiosus videre ea: quia sepius vidit talia: sed cetera facit supradicta.

De vltimo genere curiositatis: Capi. xxxvj.

Unum vero ex partibus consistit quinque: quia aliquando est in visu et verbo et gustu et olfactu et tactu: vt cum curiose ad hec vel ad illa oculos conuertit: et cetera omnia que supra diximus facit. Quadraginta itaque et quattuor curiositatis sunt genera: e quibus octo sunt simplicia: quindecim duplicia: quattuordecim triplicia: sex quadruplicia: vnum vero ex quinque partibus constat. Hec autem tam multiplex curiositas quam et exaltatio et delectatio: de quibus superius diximus: omnis ex propria voluntate nascuntur. Nisi enim homo prius habuerit voluntatem delectandi vel exaltandi vel inuestigandi curiose: quod nulla sibi est vtilitas scire: nunquam delectabitur vel extolletur: vel curiose inutilia scrutabitur: sed tamen horum vitiorum mala precedit voluntas: sequuntur et ipsa: ita nascuntur ex ea: ex his vero alia omnia. Ex delectatione namque nascitur luxuria: adulterium: fornicatio: immundicia: ventris ingluuies: ebrietas: et alia huiusmodi vitia. De exaltatione vero inanis gloria: inuidia: ira: tristicia et auaricia: et alia similia. De curiositate autem inquietudo: susurratio: detractio: et cetera talia. Omnia vero in familiis proprie voluntatis existunt: et ex sese quendam exercitum magnum faciunt: illi voluntati velut cuidam domine obediunt.

De similitudine inter propriam volunta-

tē ⁊ adulterā reginā: Ca.xxxvij.

P Ropria nāq₃ volūtas est velut quedā adultera regina: q̄ se cuidā regi adultero cōiunxit: ex quo etiā tres filios habuit. Ex his vo tribus tot alij filij ⁊ nepotes sunt geniti: itaq₃ multiplicati vt numerari nō possint: oēs aūt in familia illi⁹ regis ⁊ regine cōsistunt: eorūq₃ iussa q̄sq₃ suo mō pficiunt. Rex itaq₃ cū regina ista cuidā alij regi aduersatur: collectoq₃ filioꝝ ⁊ nepotū exercitu: regnū illi⁹ aggressū p̄daꝛ. Hic aūt exercit⁹ sic seruos illi⁹ regis inuadit: vt aut plures plures: aut vnus vnū: aut plures vnū: aut vnus plures aggrediatur. Quoscūq₃ vo deuincere possunt: vinctos ⁊ abductos in carcerē tradunt: exigētes ab eis quātum nunq₃ psoluere possunt: ꝫ oīb⁹ affecti miserijs in carcere illo deficiunt. Hec aūt regina ꝓpria ē volūtas oīm inobediētiū dña: q̄ ideo vocaꝛ adultera: q2 sepaꝛ a deo cui eē deberet cōiūcta: ⁊ diabolo cōiungiꝛ: a quo deberet esse disiūcta. Ipse vo diabolus idcirco rex diciꝛ ⁊ adulter: q2 in hominib⁹ regnās p volūtatē ꝓpriā aīabus eoꝝ: dei videlicet spōsis abutiꝛ. Cui se postq̄₃ ꝓpria volūtas iūxerit: ex illi⁹ semīe: id est puersa suggestiōe tria p̄ncipalia vitia: sc₃ delectatōē: excollētiā: curiositatē cōcipit: ⁊ p q̄nq₃ corpis sensus velut ea pariēs emittit. Ex his vo trib⁹ tot alia vitia nascūꝛ sicq₃ multiplicanꝛ vt absq₃ numero habeanꝛ. Oīa vo ex familia diaboli ꝓprieq₃ volūtatis existūt: ⁊ ex seipīs quādā admirandā multitudīnē reddūt. Diabol⁹ itaq₃ ꝓpriaq₃ volūtas deo regi regū aduersanꝛ: ⁊ cōgregata vitioꝝ militia: regnū illius sc₃ hūc mūdū aggrediētes p̄danꝛ. Hec autē militia sic humanū gen⁹ inuadit: vt aut plura vitia: plures homines: aut vnū vnum: aut plura vnū: aut vnu₃ plures: in diuersis modis accipiant. Quecūq₃ vo supare possūt mala cōsuetudine: ligatū ī infernū detrudūt: vbi ab eo vnūquodq₃ vitium exigit: quicquid vnq₃ p illud cōmisit: q̄d q2 nunq₃ psoluere poterit: et ei miseria nunq₃ deerit.

De silitudine inter ꝓpriā volūtatē ⁊ venenosam herbā: Ca.xxxviij.

R Ursus ꝓpria volūtas cuidā herbe venenose atq₃ mortifere assimilaꝛ: quā medicus quidā peritissim⁹ ꝓgeniei cuiusdā interdixit: p̄mis paretib⁹ cōminans: q2 si ex ea comederēt: leprosi effecti pcul dubio interirēt. At illi p̄ceptis eius obedire noluerūt: sed ex eadē herba comederūt: vnde ⁊ leprosi effecti: leprosos q₃ filios genuerūt: atq₃ vt medicus eis comminatus fuerat mortui sunt. Quoꝝ filij lic₃ pr̄es suos agnouerint herba illa infirmatos fuisse ⁊ mortuos: seq₃ ip̄os lepra percussos ⁊ morituros: eandē tn̄ herbā sup oīs alias diligūt: indeq₃ cibos vniuersos suos cōdiūt: mane q₃ surgētes ex eadē quasi p medicamēto accipiūt: sed ⁊ somnū sero capturi silr̄ faciunt. Hi igiꝛ q̄₃ sint dementes omīs qui audit aduertere pōt. S₃ nec min⁹ demētaꝛ qui ꝓpria volūtate vtunꝛ. Ipsa est enī herba diaboli venenosa suggestione venenata: ⁊ oīb⁹ ea vtentib⁹ pestifera. Hanc de⁹ qui nostris pie medeꝛ peccatis: p̄mis hūani generis parentibus interdixit: cū eos comedere pomū sub mortis cōminatione phibuit: q2 p̄ceptū ei⁹ trāsgressi ex eo comederūt: mox pctōres effecti ⁊ ī aīa mortui postq̄₃ alios pctōres genuerūt: ⁊ ipsi carne mortui sunt: homīes tn̄ eandē voluntatē p̄ ceteris diligūt ⁊ eā īmiscēt omnib⁹ pene q̄ agūt: nihil itaq₃ istis demēti⁹: q̄₃ q₃ nihil vtūtur sua morte libentius.

Q2 proprie volūtati omnia vitia deseruiunt: Capi.xxxix.

B Uic deniq₃ proprie volūtati postq̄₃ suā in homīe sedē construxerit: alia vitiorū seruiūt q̄si milites terras tenētes: alia velut p solidatis militātes. Illa etenī vitia quasi terras tenētes ei obediunt: que p seipsis in hominibus cōsistūt:

vt adulterium. Qui enim adulterat: hoc ea solum facit de causa: quia eum vitiũ ipsum delectat. Illa xͦo seruiũt ei velut militãtes pro solidatis que sunt in homĩe pre alijs vitijs: vt cupiditas p̃ciosarum vestiũ: pro gloria inani: Nemo em̃ p̃ciosas vestes nisi ad inanem gloriã querit. Item vitiũ aliquando huic: aliquãdo illi vitio seruit: vt auaricia aliquãdo ventris ingluuiei: aliquãdo exaltatiõi. Rursus aliqñ alterũ alteri cedit: vt luxuria glorie inani. Aliquãdo em̃ luxuria repellit: ne laus cõcupita pdat. Omnia xͦo siue hoc siue illo mõ proprie volũtati: diabolo quoq3 famulant: e quibus ĩ homĩe tribus modis procreata nascunt: Diaboli em̃ suggestiõe ⁊ carnis delectatõe spiritusq3 consensu vnumquodq3 vitium consummatur.

De similitudine inter suggestionẽ delectationem: cõsensum ⁊ canem: Capitulũ. xl.

Ex his igit tribus: suggestione videlicet: delectatione ⁊ consensu: Suggestio est velut canis ponderosus. Delectatio vt leuis ⁊ acer catulus. Consensus autẽ quasi canis fortis ⁊ ĩmensus. Ponderosus etenĩ canis cum quẽpiam iuxta se transeũtem audierit: semel vel bis post eum latrans statim quiescit: si tamen ille viam suã in directum tenuerit. Si xͦo respiciens instigauerit eum: canis q3 latrando lic3 non mordeat insequit eum. Catulus leuis ⁊ acer: instat acriter: ⁊ nisi cito percussus fuerit: acrius mordet. Fortis xͦo canis ⁊ ĩmẽsus: ⁊ fortiter instat: ⁊ nisi magna vi obruatur: hominẽ strangulat. Quare põderosus canis nõ est respiciẽdus. Catulus xͦo mox repcutiẽd9: Canis xͦo ĩmẽsus viriliter obruẽdus. Sic autẽ si peccati suggestio animũ pulsat: qui ab amore p̃sentium tendit ad eterna: mox eum deserit: si intentionẽ suam tenuerit firmiter: Si autem ad eam attendens in se receperit: ⁊ cogitando quasi eam incitando reuoluerit: ⁊ ipsa sepius eũ infestat: Quis nõ vulneret dum est suggestio sola. Sed si diutius eã replicauerit põderosus canis: in catulum transit: id est suggestio in delectationem: que acriter instat: ⁊ nisi cito reijciat animã vulnerat. Quare mox vt venire ceperit debet eam repellere anima sponsa christi: cogitãs quia magna est ignominia illi vt in eius conspectu appareat fedata delectatõe tã turpi: Nisi enim repulerit delectationem: catulus transit in ĩmensum canem: id est delectatio in consensum transit: que si arripiens animã: eam nisi magna vi obruatur occidit: sed mox vt ceperit aduentare: debet eum anima magna vi obruere: id est immenso terrore mortis eterne in se destruere. Suggestioni ergo ne attendamus: delectationem mox reprimamus: cõsensum fortiter obruamus: sicq3 cor nostrũ studeam9 custodire: vt nec vna supflua cogitatione diabolus illud valeat violare.

De similitudine inter cor humanum ⁊ molendinũ: Capi. xlj.

Cor etenĩ nr̃m' sic est molẽdino semp molẽti: qd dominꝰ q̃dam cuidã seruo suo custodiendum dedit: p̃cipiens ei vt suam tm̃ annonã: videlicet frumentũ: vl' hordeum: vel etiam auenam ĩ ea molat: ⁊ ex eodem quod moluerit ⁊ ipse viuat. Verum illi seruo quidam inimicat: qui huic molendino semper insidiatur: qui si quãdo illud vacuũ inuenerit: aut arenam ibi statim proijcit que illud dissipat: aut picem qua cõglutinat: aut aliquid quod fedat: aut paleam que tm̃ illud occupat. Seruus igitur ille si molendinũ suũ bene custodierit: dominiq3 sui tm̃ annonã in eo moluerit: mũda ex eo farina egredit iuxta genus annone que intus molit. Ex eodem autem quod moluerit: ⁊ domino suo seruit: sibiq3 ipsi victum acquirit. Si vero inimicum suum violare molendinum suum permiserit: mala ex eo farina

pcedit: qꝛ mala est annona quã molit. Hec aũt farina ⁊ vehemẽter displicet dño illi: nec seruꝰ ex ea sibi victũ sed famẽ cõquirit. Hoc itaqꝫ molendinũ semp aliquid molens: cor ẽ humanũ assidue aliquid cogitans. Hoc deus vnicuiqꝫ homĩ seruandũ tradidit: iubens vt in eo molat illos tm̃ cogitatꝰ: q̃s ipse suggerit. Quorũ cogitatuum alij vt frumentũ: alij vt hordeũ: alij vt auena sũt. Puri q̃ppe vt frumentũ sunt: q̃s aĩa replicat cum in cõtemplatiõe posita: pure de deo cogitat. Hi autẽ hordeo assimilanť: qui de virtute in virtutẽ quasi p quosdã labores ascẽdere meditantur. Hi etenim licꝫ sint boni: minꝰ tñ supioribus sunt pfecti. Illi vo sũt vt auena: quibꝰ homo intendit sua deserere vitia: Boni nãqꝫ sunt ⁊ isti: ſ tñ impfectiores p̃dictis. Hos itaqꝫ oẽs vult deꝰ: vt hõ toto corde reuoluat: ⁊ ex eisdẽ sibi victũ eternũ acquirat. Sed qꝛ homĩ semp aduersať diabolus: ⁊ semp insidiať cordi illius: qđ si aliqñ vacuũ bonis cogitationibus ĩuenerit: statĩ replet si pot malť. Harꝝ aũt malarũ: alie cor dissipant: vt ire ⁊ inuidie. Alie cõglutinant ⁊ coinquinant: vt gastrimargie ⁊ luxurie. Alie tm̃ occupãt: vt vane glie non nimis nociue. Hic igiť hõ si cor suũ bñ custodierit: sanctosqꝫ bene cogitatus in eo reuoluerit: mũda p os verba velut p foramen molendini emittunť: mũdus p oculos visus: mũdus p aures auditus: mũdus p os gustus: mũdus p nares odoratus: mũdus p totũ corpus tactꝰ: ſm genera cogitationũ mũdaꝝ que intus voluunť. Ex his aũt cogitatiõibus mũdis ⁊ deo eas cogitando deseruit: ⁊ eternã sibi vitam acquirit. Si vo diabolũ cor suũ corrũpe pmiserit: et mox vitia p sensus pgrediunť: iuxta genera cogitationũ malarum que intus voluũť. Hec aũt ⁊ deo vehemẽter displicent: nec hõ ex eis victum sibi acquirit sed mortẽ. Cum eñ ad finẽ quisqꝫ puenerit quãtũ boni vel mali nũc moluerit: tantũ ad vitam vel mortem sibi p̃paratũ inuenerit. Verũ sciendũ: qꝛ horũ molentiũ: id est in hac vita laborantiũ tria genera sunt.

De silitudine inter molentes ⁊ laborantes: Capi. xlij.

Hec autẽ velut tres sunt homines de mane vsqꝫ ad vesperã manu molẽtes. Horum itaqꝫ p̃mꝰ quicq̃d molit in saccũ suscipit ⁊ abscõdit. Alter vo partẽ capit: partẽ in flumẽ negligẽtia cadere sinit: partẽ vo ventus rapit. Tertius aũt q̃cquid imolit impetus fluminis secum tollit: vel ventus dissoluit: Veniẽte vespa qñ a labore cessať ⁊ fructus laboris inquirit: quid putas singulos habituros? Qui farinã totã reseruauit totũ laborẽ suũ bene recognouit. Qui vo partẽ collegit: inde letatus est qđ habuit: inde autẽ mestus qđ vẽto vł flumĩe amisit. Qui vo totũ amisit: eo tristior fuit. Flumẽ p secłi decursu accipiť: Vẽto vo gloria designať inanis. Molẽdinũ qđ tota die molit: p̃sens labor ẽ hꝰ seculi: q̃ a mane vsqꝫ ad vespã nunq̃ꝫ finit. Mane nob erat qñ nati fuimꝰ: vespa vo erit qñ p mortis debitũ hinc transibimꝰ. Tempus itaqꝫ p̃sens dies quo laborare debemꝰ: vnde in vespa viuamꝰ. Et sicut mola circũ circa ducta ad eũdem semper locum reuertiť: sic labor iste singulis annis more solito reiterať. Modo nãqꝫ arať: seminať: metiť: panificať: comediť: qđ iterũqꝫ ad idem reuertiť. In vespera ẽ cũ dicetur: Voca oparios ⁊ redde illis mercedem: letabunť iusti tota farina seruata: id est vita sua. Alij aũt q̃ nõ eã totã seruauerũt in hoc mesti erũt: leti tñ ꝙ ex pte laboris sui deũ recognouerũt. Verũ alij q̃ omẽ tẽpꝰ suũ ĩ vanitate ponũt: et qđ faciũt non ab hũana laude abscondũt: q̃si omne studiũ vite sue ĩ decursum fluminis ꝓijciũt: farinamqꝫ suam vento committunt: vnde ⁊ in fine pane vite eterne carebunt: Ve illis.

Qꝫ bonitas cuiuſcꝫ fidelis deo ⁊ oībus bonis ſit vtilis: Ca. xliij.

e O diligentioꝛ ad ſtudiū bonitatꝭ quilibet efficit: quo fruct⁹ vberioꝛ inde ꝑuenire ꝓbat. Sciendū itacꝫ eſt qꝫ bonitas cuiuſcꝫ oī creature eſt vtilis ⁊ bona: exceptꝭ demonib⁹ ⁊ dāgnatis hoīb⁹. Deo etiam qui nulli⁹ eſt indigens: quadam ratione ꝓdeſſe videt. Hoīb⁹ eſt vtilis: qȓ eni ex vite merito q̄s ad eternā beatitudinē ꝑuenit: numerus electoꝝ incrementū accipit. Qui quāto amplius creuerit: tanto min⁹ eterna retributio expecāda erit: Nā cū numerus ille ſanctoꝝ impletus fuerit: retributio iuſtoꝝ mox accipiēda erit: tunc quidē in coꝛpib⁹ quā iaꝫ habēt in aīabus. Si aūt vnuſquiſcꝫ fidelis mox vt hanc vitā deſerit: coꝛpe ſimul ⁊ aīa eternā beatitudinē ꝯſeq̄retur: oīs qui hoc videret ei⁹ ſequi ſanctitatē compelleret: itacꝫ meritum fidei quodāmodo videret euacuari. Bonis itacꝫ vtilis eſt his q̄ cū deo ſunt: qꝛ eoꝝ meritū ſua p̄ſentia auget: Et illis q̄ imp̄ſentiaꝝ ſunt vel adhuc futuri ſūt ꝓdeſt: qꝛ locū in illo cetu beatoꝝ implet: qui nullo mō in fine vacuus eſſe poteſt. Facit etiā aliō: maliciā ꝑuerſoꝝ ſiquidē excludit exēplo ſue bonitatis. Soli ac lune bon⁹ homo ceteriſcꝫ creaturꝭ eſt vtilis: qꝛ in ꝯſūmatiōe iuſtoꝝ cōmutabitur in melius quicq̄d eſt oīm creaturaruꝫ.
30 Sol q̄ppe ſicut ꝓpheta ait: ſeptēpliciter lucebit ſicut lux ſeptē dieꝝ: ⁊ luna erit ſic ſol. Alie creature licet pulchꝛe ſint: mutabūtur in melius: cū illas de⁹ mutabit ī ſtatū exinde nō cōmutandū. Angelis q̄ꝫ bon⁹ hō vtilꝭ eſt: qꝛ ſe oībus illis amicū facit. Qui eni mihi amicū acq̄reret q̄ me tā q̄ ſe ipm̄ diligeret: ⁊ quē ego tā q̄ meipm̄ amareꝫ: magnas ei grates deberem. Quiſq̄s ꝗ bon⁹ ſtuduerit eē: ī bonorū amicitiā trāſibit: ita vt vnūquencꝫ tan q̄ ſemetipm̄ amabit: ⁊ oēs eū eodē mō chaꝝ habebūt. Tantus eni amoꝛ: tantacꝫ ꝯcoꝛdia inerit oībus: vt oēs amici vni⁹: ſint amici alteri⁹. Qualiꝭ aūt bonus deo ſit vtilis: videam⁹. Oīpotēs de⁹ ciuitatē magnā quandā ⁊ admodū ſpecioſaꝫ ad ſuā gloꝛiā edificauit: quā copioſa ciuiuꝫ multitudine repleuit. Quoꝝ nōnulli cū ꝓpriā voluntatē potius elegerūt facere: q̄ ſub volūtate ⁊ oꝛdinatione dei permanere: miſerabiliꝭ coꝛruerūt: ⁊ domus ⁊ edificia magna ⁊ ſpacioſa ex ꝑte vacua remāſerūt. Ut igiꝭ aliq̄s q̄ vrbem magnā fieri oꝛdinaſſet: q̄ multa in ea palatia ꝯſtruxiſſet: multaſcꝫ māſiones in vrbis edificationē feciſſet: ꝟ habitatoꝛes n̄ haberet: ⁊ oēs q̄ſcū cꝫ potuiſſet ad ſe īuitaſſet. Sic facit de⁹: oēs eni vt ad ſe veniāt: ⁊ vt ſibi ad ſue ciuitatꝭ edificationē ſubueniāt: ꝓcaꝭ: admonet: inuitat: bonas leges pollicēs: pacē ⁊ ſecuritatem ꝓmittens.

De commendatione ſuperne hieruſalem: Ca. xliiij.

i Bi nācꝫ iura legū īmobilia: optime conſuetudines: ibi ciues nō ex timoꝛe alicui⁹ ſuas occultant opes: īmo gaudent dū palā oībus apparent. Nulli⁹ ſiq̄dē ibi incurſus maloꝝ: peſtis nulla: violētia oīſcꝫ rapina ꝓcul inde remota. Preterea loc⁹ amenuſ ⁊ magna dulcedine referti⁹: dom⁹ pate: edificia ampla: diuerſi generis māſiones. Uñ ⁊ īpe dominus: In domo patrꝭ mei māſiōes multe ſūt. Et ꝓpha baruch: O iſrael q̄ magna ē dom⁹ dei: ⁊ q̄ ingēs loc⁹ poſſeſſiōīs ei⁹. Magn⁹ ⁊ nō hꝫ ꝯſūmationē: excelſ⁹ ⁊ īmēſus. Tenebꝛe ibi nulle: luce indeficiēte circūlucēte: īfirmitas nllā: ſanitas īdefeſſa: nihil īcōmodi: oīa ad votū. Ad hāc itacꝫ edificationē inuitat nos dñs: dicēs: Uenite ad me oēs q̄ laboꝛatꝭ ⁊ onerati eſtis ⁊ ego reficiam vos. Qui ꝗ venire voluerit: dei pꝛoculdubio adiutoꝛ erit. Uñ Apl's: Dei adiutoꝛes ſum⁹: dei edificatio eſtis. In bonitate ꝗ q̄cunq̄ ſteterit: nō ſolū ſibi ⁊ omni creature vtilis erit: ꝟ etiā ipſi ſuo ⁊ oīm ꝯditoꝛi vt dixim⁹ bñficiū pꝛe-

Ioh. 14.
baruch. 3
matth. 11
1. Coꝛ. 3.

stabit. Hec etem̃ ciuitas sancta: cui se sponte associauit: si vel vnus hõ defuerit bonus: nunq̃ pficietur.

Qr bonitas boni hoĩs dãnatis ꝛ demonibus sit inutilis: Ca. xlv.

Notandũ etiã q sicut bonitas hoĩs bonis: hoĩbus ẽ ad leticie incrementũ: sic demonibus et hoĩbus dãnatis erit ad detrimẽtuȝ. Demonibꝰ nãq ꝛ hoĩbꝰ dãnatꝭ sanctoꝝ ꝯsũmatio erit interminabil' luctus ꝛ eterna dãnatio. Nã cũ isti obtinebũt corpis ꝛ aĩe gaudiũ sempiternũ: tũc silr ꝛ illi ibũt ĩ suppliciũ eternũ. Nõ qr demões ñ latet: mõis oĩbus laborant: sanctoꝝ incrementum impedire: qm̃quidẽ donec vltimꝰ illoꝝ eis associet' non includunt' ꝫ habẽt ptãteȝ tẽptando electos dei: q̃tenus q̃ pbati inuenient' digna remuneratiõe coronent': victi vo atq reprobi perẽniter puniant'. Uigilemꝰ

1. Pe. 5. g̃ vt saluator admonet: qr aduersator noster circũit q̃rẽs quẽ deuoret. Illũ aũt deuorat quẽ sua suggestione in malis actibꝰ indurat. Notãdũ etiã q q̃ bonis alterius arridet: sanctꝭ ꝯsentit: q̃ vo ĩuidet: diabolis. Siquidẽ magis puto eiꝰ salutionẽ sperandã q̃ paꝝ boni facit: ꝛ bñfactꝭ alioꝝ fauet: q̃ illiꝰ q̃ mlta ꝛ ĩuidet. Is etenim cui bñfacta alioꝝ placẽt: si dãnatus etiã eẽt: iuste talit' conqueri posset: O vos scti: sp de vr̃a iusticia iuste letatus fui: itaq si btĩtudĩs vestre particeps non fuero: inde dãnationẽ accipiã: vñ semp gaudebã.

De silitudine inter deũ ꝛ quẽlibet regẽ suos iudicantem: Ca. xlvi.

Inter saluandos siqdẽ ꝛ damnãdos sic deꝰ discernit: quõ rex q̃daȝ inter fideles ꝛ infideles ĩperij sui. Hic itaq rex p̃pato ex vna pte ꝯuiuio mag: ꝛ ex alia pte q̃dã carcere tenebroso: disposuit: qr q̃scũq sibi fideles poterit cõprobare postq̃ oẽs ꝯgregati fuerint faciet simul discũbere: quoscũq autẽ sibi esse infideles ꝯuincere poterit: postq̃ ꝛ ipi fuerint ꝯgregati: in tenebrosũ illũ carcerẽ simul faciet detrudi. Oẽs itaq ad se inuitat: vt quis fidelis: q̃s ve sit infidelis agnoscat. Hoꝝ aũt fidelium ꝛ infideliũ q̃ oẽs inuitant': alij p̃cedũt: alij ſbsequũtur. Fideliũ igit' cuicũq vt venerit postq̃ vere eẽ fidelis cõprobatꝰ fuerit: dat' mixtũ interea sibi donec ꝯueniãt oẽs q̃ cũ eo sũt cenaturi: vt simul ĩcipiãt oẽs epulari. Infideliũ vt venerit q̃sq postq̃ conuictus fuerit infidelis eẽ: flagellat' interim vsq q̃ ꝯgregẽtur ꝛ alij q̃ cũ eo in carcerẽ sunt detrudendi: vt simul in eo incipiant oẽs cruciari. Moꝝ g̃ vt fuerint oẽs ꝯgregati: ꝛ fideles vel ĩfideles esse fuerint cõprobati: Hi simul oẽs in ꝯuiuiũ collocati faciant': illi vo in carcerẽ trusi fame ꝛ siti moriunt'. Hic igit' rex ipe deꝰ ẽ q̃ sic discernit ĩter bonos ꝛ malos mũdi istius. Ipse etem̃ p̃ parato hinc padiso: hinc inferno: ꝯstituit: qr q̃scunq sibi fideliter obsequẽtes ĩuenire poterit: postq̃ oẽs ad eũ ex hoc seculo trãseũtes fuerint ꝯgregati: ĩsimul oẽs in padisũ ĩ corpe ꝛ aĩa collocabit: Quoscũq vo repire poterit p̃ceptꝭ suis resistẽtes: postq̃ ꝛ ipi ꝯuenerint: oẽs silr in ĩfernũ horribilit' cũ diabolo detrudet. Oẽs itaq p p̃dicatores suos ad se inuitat: vt quõ sibi q̃sq velit obedire agnoscat: veꝝ eiꝰ p̃ceptꝭ alij obediũt: alij vo resistũt. Utroꝝq ãt alij pus: alij moriunt' posteriꝰ: eiꝰ examini rep̃sentant'. Quicũq itaq ei obediens fuisse cõprobat': reqes ei sed ĩ aĩa sola interim dat': q̃cũq vo de ĩobedientia ꝯuincit': et ipe in aĩa sola cruciat'. Postq̃ aũt oẽs mortui ꝛ vt dictũ ẽ: singillatiȝ exaĩati fuerĩt: finitoq seclo cũctisq resuscitatꝭ: illd etiã gñale iudiciũ pactũ fuerit: boni oẽs in celũ trãslati in aĩa simul ꝛ in corpe letabũt': mali vo in ĩfernuȝ detrusi ꝛ ipi ĩ aĩa silr ꝛ corpe torq̃bũt'.

De q̃ttuordecim btĩtudinibꝰ corpis ꝛ anime: Ca. xlvij.

Multi hoĩes q̃bus nõdũ q̃ boni mores ꝛ iusta opa ꝯponũtur: vt ꝛ se in eis seculi postposita va

nitate exerceant: admonent: inquirere
solēt quo obrē: quo p̄mio: q̄ retributione?
.64 Rñdet itaqꝫ illis qd̄ scp̄tū ē: Quia
or[illegible].2 nec ocul⁹ vidit nec auris audiuit: nec
in cor hoīs ascēdit q̄ p̄parauit de⁹ dili
gētib⁹ se. Et cū illi n̄ clare qd̄ sit addu
cere p̄nt: repetit hoc ip̄m alijs vbis et
dr eis: premiū qd̄ his q̄ ī hac vita do
seruiūt: in futura vita recōpēsat vi
ta eterna: btītudo eterna: etna iocū
ditas: sufficiētia simul oīm cōmodoꝝ
s̄m volūtatē et sine oī indigētia. Hec
q̄ cū illis h̄ mō dicunt: bona q̄dē et
magna vt sūt vident: s̄ qr nō intelli
gūt q̄d in ip̄a vita habituri sint: nec
subito q̄d sit oīm cōmodoꝝ s̄m volū
tatē sufficientia et sine oī indigentia
percipe p̄nt: herent aīo: nec multum
efficaci sapore ad audita trahunt:
Quid igit agēdū: vt h̄ illis aliq̄ten⁹
sapiāt: et sic ad opa bona euigilent?
Pueroꝝ more cibādos estimo eos:
et si aliqñ grossū aliqd̄ pomū edēdū
p̄cipiūt: illud ob dētiū teneritudinē
et oris angustiā assumere nequeūt:
si p illorū capacitate prius nō fuerit
p̄ticulatim diuisuꝫ. Itaqꝫ diuidam⁹
in partes magna q̄ diximus: vt inde
possint ad vitā nutriri: d qb⁹ agim⁹.
Que vt meli⁹ eluceāt cōsiderem⁹ q̄
in hac vita mēs auidi⁹ amet hūana:
et ex his p̄ut possum⁹ cōiectem⁹ illa
eos habituros in vita eterna. Mlto
excellenti⁹ siquidē inter multimoda
mūdi p̄icula ꝯstituti: dñi fuerint p̄ce
pta secuti: atqꝫ cū ip̄i illi⁹ adepti fu
erint plenitudinē desiderij sui: se neq̄
q̄ fraudatos p̄cipiēt. Hoc igit vt p̄
taxauim⁹ faciam⁹: et a minimis pau
latim p̄grediamur. Quattuordecim
igit sūt btītudinis partes: quas fini
to generali examine: p̄fectius omnes
electi hēbūt: totidēqꝫ miserie genera
que mali tunc sustinebūt. He autem
beatitudinis p̄tes atqꝫ miserie sic si
bijnuicē sunt oīno contrarie quō et
ip̄i q̄ eas accipiūt in remuneratiōe.

Que sint quattuordecim partes
beatitudinis: Ca.xlviij.

Partes vō beatitudinis sunt
pulchritudo: agilitas: forti
tudo: libertas: sanitas: volu
ptas: lōgeuitas: sapientia: amicitia:
cōcordia: honor: potestas: securitas:
gaudiū. Ista vt estimo sūt que p̄pter
se et p̄pter q̄ alia queqꝫ ab hoīb⁹ ap
petunt. Si aūt in his aliqua sūt que
aliquādo serui dei nō modo non ap
petunt: sed etiā magnopere in hac vi
ta curare subterfugiūt: Ut sunt: ver
bi gratia pulchritudo corporis atqꝫ
voluptas: vtiqꝫ iccirco non ea fugi
unt q̄ hec naturaliter nolint: sed ne
deum in his quoquo modo possint
offendere. Nam si p ea nihil offensi
onis in deū contrahi posse certe sen
tirēt: vel se ab eternoꝝ amore bono
rū impediri nō pertimescerent: profe
cto iocundius in ip̄is q̄ in eorū con
trarijs se deducerent. Partes vero
miserie q̄ttuordecim prelibatis btītu
dinibus contrarie he sunt.

Que sint q̄ttuordecim p̄tes mi
serie: Ca.xlix.

Turpitudo: pōderositas: ībecil
litas: fuit⁹: infirmitas: anxietas: vite
breuitas: insipientia: inimicitia: dis
cordia: dedec⁹: īpotētia: timor: tristi
cia. Notādū q̄ sic septē p̄ores illi⁹
beatitudinis partes ad corp̄is beati
tudinē: septēqꝫ posteriores ad aīe p
tinēt btītudinē: sic q̄ꝫ septē p̄ores h⁹
miserie p̄tes corp̄is: septēqꝫ vltime
miseriā perficiūt mentis. Quicunqꝫ
ergo illas oēs beatitudinis partes
habere poterit: p̄fectam corp̄is et aīe
btītudinē possidebit. Quecūqꝫ ve
ro has oēs miserie p̄tes tolerare ꝯtige
rit: sūme corp̄is et aīe miserie sbiace
bit. Uerꝫ in hac vita: nec vnam illius
beatitudinis et huius miserie parteꝫ
quisq̄ pōt habere: nec rursus ex toto
ea carere: In alia vō vita aut p̄fectā
habēs beatitudinē miserie nullaten⁹
subiacebit: aut sūme subiacens mise
rie oīno beatitudine carebit. Qd̄ vt
totū cōprobare possim⁹: p singulas
btītudīs atqꝫ miserie p̄tes curram⁹.

De pulchritudine et turpitudine:

Ars igit̄ p̄ma btitu- Ca.I.
p dinis est pulchritudo: miserie
q̄ ꝯtrariū turpitudo. Illam
omnes habere: hac vo ꝯcupiscūt ca-
rere. Nec hic neutrā habere pfectā:
vel neutra possūt carere. Que nā ē
illa speciositas hoīs q̄ mlto ē minor
pulchritudine flor̄ seculi? Quis eī
vt liliū cādet: q̄suevt rosa rubet? Et
cū q̄tulā cū q̄ pulchritudinē habet:
nec sūme turpitudini sbiacet: nec q̄
vel illā vel istā pfecte hr̄: nec eis in
hac vita pōt oīno carere. In alia ve
ro vita pfecte alterā habebit: alterā
q̄ oīno carebit. Pulchritudo etem̄
bonū quoddaz est: et qd̄ naturalit̄ a
cunctis haberi amat̄. In illa siquidē
vita pulchritudo iustorum solis pul
chritudini q̄ septēplr̄ q̄z mō sit: splen
didior erit: adeq̄bitur. Vn̄ scriptū ē:
matth.13 Fulgebūt iusti sicut sol ī ꝯspectu dei.
Ampli⁹: corp⁹ christi claritati solis
ꝑlucere nescio quē q̄ posse ābigere.
Huic aūt similes teste Aplo erim⁹ q̄
Phil.3. ait: Reformabit corpus humilitatis
nostre ꝯfiguratū corpi claritat̄ sue.
Hac aūt aucte cōprobata: si q̄s etiaz
velit sibi ratiōe cōprobari: credo nul
li debere īcredibile videri iustos pul
chritudinē solis in illa vita vbi mor
tale h̄ absorbebit̄ tantūmodo sorti-
ri: cū vere dicant̄ et sint tēplū et sedes
dei: qd̄ nunq̄ ī diuina pagina d̄ sole
isto visibili meminim⁹ legi. Hoc igit̄
tali et tanta pulchritudine iust⁹ ruti-
labit. Si vo iniust⁹ fuerit: ceno et oī
cadauere fetidior erit oī q̄ fuligine
turpior erit. Ibi q̄ pulchritudinē pfe
ctā aūt sūmā hēbit turpitudinē.

De agilitate et pōderositate: Ca.ij.

Ecūda ps btitudinis ē agilitas:
s miserie vo ecōtra pōderositas.
Has vo nec oīno hr̄e nec rur-
sus his hō pōt penit⁹ h̄ carere. Nam
quāta est hoīs agilitas quā minim⁹
passer̄ supat: q̄z tn̄ q̄cū q̄ mō moue-
re se pōt: nec sūme pōderositati sbia-
cet: ī futuro autē aut pfecte agil̄ erit:
aut si c pōderosi⁹ vt se oīo mouere n̄
posit. Sz velocitas q̄ pulchritudi-
ne n̄ min⁹ amat̄ tāta nos comitabit̄:
vt ipis angelis dei eq̄ celeres sim⁹: q̄
a celo ad terras et econuerso dicto ci-
tius dilabuntur. Que celeritas vt̄
sit in angelis si pbari necesse est: Ex-
empli gratia: dici posset hoīem mor-
tali adhuc carne grauatuz mox a iu-
dea ī chaldeā p angelū delatū: inde
q̄ tradito prandio: qd̄ deferebat sine
mora relatū. Ergo cū istis oīno par
velocitas nobis erit: q̄b⁹ sicut pmis-
sa est illor̄ eq̄litas inerit. Apls etiaz
q̄ corpa nostra q̄tacunq̄ locorū in-
tercapedine sepata mēbrati fuerint
siue dispersa: in ictu oculi asserit re-
surrectura: satis innuit quā velocita
tem eadē corpa incorruptibilia sint
bitura. Corruptibile q̄ppe h̄: sicut ip
1.Co se testat̄: īduet īcorruptionē: et mor-
tale h̄ induet īmortalitatē. Hui⁹ q̄z
velocitatis exēplū in radio solis licet
intueri: qui statim orto sole in plaga
orientali ptingit vsq̄ ad vltima pla
ge occidētalis: vt in eo ppendamus
nō esse impossibile qd̄ de nostra di-
cimus futura velocitate: presertim
cū reb⁹ aīatis soleat inesse maior ve-
locitas q̄z inaīatis. Huic etiaz radio
solis simile exēplū velocitatis habe-
mus in nobis. Radius q̄ppe oculor̄
nror̄ in sbleuatiōe palpebrarū vsq̄
ad celū ptingit: et ict⁹ ear̄ tot⁹ in se-
met ac īteger redit. Ampli⁹ ꝯstat q̄-
dē aīas sanctor̄ q̄ iā celestia tenent:
necdū plena felicitate frui donec in-
corruptibilitate corpor̄ suor̄ potiā-
tur: quā cū adepte fuerint nō erit qd̄
ampli⁹ velint. Hec itaq̄ corpa si eas
a sua velocitate aliq̄tenus tardiores
aut grauiores efficere deberēt: nimir̄
eor̄ potius ꝯsortiū abhorrerēt q̄z ap
peterent. Igit̄ ea q̄z diximus velocita-
te dotabit̄ hō sanct⁹ cū ad verā vitā
fuerit translat⁹: Malus vo tanto pe
nar̄ pondere pmet̄: vt nec pedē q̄dē
vel man⁹ vel aliq̄d sui corpis possit
mouere. Vnde et illud in euangelio:

.22. Ligatis manibus ⁊ pedibus mittite eũ in tenebras exteriores.

De fortitudine ⁊ imbecillitate:

Ertia ps btitudinis Ca.lij.
t fortitudo dr: miserie vo ĩbecillitas q̃ ei opponit. Sz q̃ ē hominũ fortitudo ĩ hac vita: quoꝝ plenaz nauim echinus in mari retētat? Oꝛ tñ hō ĩbecillia q̄dā supare valet: nec oĩno imbecillitati subiacet: Itaqꝫ nec fortitudinē pfectā: nec sũmā hic habet imbecillitatē. Ueꝝ p̄stabũt virib⁹ q̄cunqꝫ supnis meruerint ciuib⁹ associari: ītātũ vt nullaten⁹ illis q̄sq̃ obsistere valeat: vl'si mouēdo q̄d: aut euertēdo voluerit: a suo statu q̄n ilico cedat. Nec in eo ꝙ dicim⁹ maiori laborabũt conatu q̃ nos mō in oculoꝝ nostroꝝ motu: Ne q̄so silitudo illa āgeloꝝ nr̄o excidat ab aĩo quā adepturi sum⁹ in futuro: q̄ten⁹ si in hac fortitudine aut ĩ his q̄ dicturi sum⁹ ad exēplũ non occurrit vel ipa p quā angelis adeq̄bimur: ad ea cōprobāda psit. Si igr̄ ĩ q̄b⁹ angelos valere ꝯstat: nostra nihilomin⁹ fortitudo valeat: neminē āt q̄ dubitet puto existere: āgelos ea q̄ volũt fūgi fortitudīe. Cũ igit similes eis fuerim⁹: nunq̃ imbecilliores ill'erim⁹. Sz fortassis q̄reret aliq̄s: q̄d nobis tūc illa fortitudo p̄stabit: cũ singulis tā ꝯueniēter vt ꝯuenientius neq̄ant vbiqꝫ dispositis nihil ĩmutādũ: nihil euertēdũ: nihil statuēdũ sit: ĩ q̄ vires suas exercere possit? Qui h̄ dicit: paucis nobiscũ q̄d ĩ huiusmōi habeat vsus hũan⁹: attēdat: ⁊ videbit qꝛ nō sp oīb⁹ q̄ habemus ⁊ q̄ nos habere nō parum gaudem⁹ actu vtimur. Sicut vbi gratia: ipso visu ptāte aliqua nōnullaꝝ scientia rerũ: ⁊ multis in hũc modũ: sic ⁊ tũc de q̄ agit fortitudine erit. Sola nāqꝫ possessio ei⁹ nobis grata erit: ⁊ exultatio grādis: licet in actu neq̄q̄ sit necessaria nobis cũctis vt dictũ ē in suo statu ꝯueniēter locatis. Hec eadē q̄stio si aut de velocitate aut d' aliqua btitudinis ptiũ mouet: hac solutiōe si nō aptiorē lector inuenerit: soluat. In futuro igit vt iā p̄libauim⁹: ⁊ sic iust⁹ fortis erit: vt etiāz si velit terrā cōmouere possit: ⁊ sic ecōuerso iniust⁹ imbecillis: vt nec etiā v̄mes amouere queat ab oculis suis.

De libertate ⁊ seruitute: Ca.liij.

Uarta ps beatitudinis: liber-
q tas dr: miserie vo seruit⁹. Liber est q̄ cogi nō pōt ad ea q̄ nolit: nec ꝓhiberi ab eo q̄d velit. Sz q̄s in hac vita valeat eē q̄ hāc possit libertatez habere? q̄s nō q̄tidie patit q̄d nolet? q̄s valeat assēq oē q̄d vellet? Quia tñ ñ ad oīa hō q̄ ñ vult cogit: nec ab oībus q̄ vult ꝓhibet: nec oīno libertate p̄uat: nec oīno seruituti sbĳcit. In futuro autē aut pfectam hēbit hō libertatē: aut oīmodā ĩibit seruitutē. Sz vt iā p̄dixim⁹ ⁊ auctē aplica idip̄m ꝯfirmauim⁹: āgelis ꝯsimiles erim⁹. Quicunqꝫ angelis assimilabunt: eoꝝ q̄z libertatez necessario assequent. Itaqꝫ sicut angelis nihil obsistit: nec aliq̄d eos ĩpedire p̄t vel ꝯstringere q̄n ꝓ velle suo cuncta penetrēt liberrime: ita nō erit aliq̄d obstaculũ q̄d nos retardet: nll'a clausula q̄ nobis vllatenus obstet: nō elementũ q̄d nobis ad velle nostrũ paruũ omino non exercet. Ampli⁹ certe dñicũ corp⁹ cui corpa nostra cōfigurāda: Paul⁹ testat: vt iā sup meminim⁹: clauso sepulchro a mortuis surrexit: ac deinde ad discipulos obseratis ianuis palpādũ introiuit: nobisqꝫ in h̄ future libertatis grāde documentũ reliq̄t. In illa etem̄ vita si bon⁹ fuerit: nihil patiet q̄d nolit: sed agere pmittet q̄cũqꝫ voluerit. Si vo fuerit malus: ad oīa q̄ noluerit cogetur: ⁊ ab oīb⁹ q̄ voluerit ꝓhibet.

De sanitate ⁊ ĩfirmitate: Ca.liiij.

Uinta ps beatitudinis ē sani-
q tas: miserie vo infirmitas. Illa autē hō ab ortu suo caret: hāc aũt incipit tolerare. Ex q̄ em̄ nascit prima vox ei⁹ indicat q̄d patiat:

Mox deniq͡ incipit esurire: sitire: lacessere: suis i pānis sordescere. Hinc cec⁹ vel surd⁹: mutus vł claud⁹: cardiac⁹ vel scabiosus: leprosus: palyticus: alio ve morbo efficit infirmus. Quia tñ ei⁹ infirmitas leniri q̄busdā medicamētis pōt: nec sūme infirmitati subiacet: veruȝ in futuro ꝛ sic sanus erit q͡ nullaten⁹ infirmabitur: ȝ sūma sanitate pfruet. De hac sanitate q̄d meli⁹ dici poterit q̄ȝ qȝ psalmista canit: Sal⁹ inquiens iustoruȝ a dño. Quib⁹ aūt fuerit a dño vera sanitas: que surripe valebit infirmitas? Vex de ista sanitate quā i seculo futuro habebim⁹: qȝ exēplū afferre queā: vt q̄ sic ītelligat nō video: qꝛ nil sanitatȝ qȝ ē: ei cōpare posseȝ: aut ego in me: aut aliq̄s sub mortali degēs carne sensit in se. Hic etem̄ tūc nobis sani videmur: cū in noƀ nihil qȝ doleat sentim⁹: fallimur tñ nonnunq͡ in ȝ: nā freq̄nter in aliq̄ parte corpis īfirmamur: nec tñ hocipm nisi aut motu corpis: aut tactu aliq̄ vllo pacto expimur. Ac ȝ his qui nec ita infirmant: ȝ ex oī pte sibi sani esse vident quid dicemus: vt vtruȝ sint sani: aut nō sint: pbem⁹. Pone tibi quēlibet sanissimū corpe: ꝛ de sanitate illi⁹ sciscitare: san⁹ ē suo iudicio. Hic talis paulo durius tāgat: aut in aliq̄ sui corpis pte artius ꝯstringat: ꝛ statim videbis qꝛ clamabit: sine: ledis me: vexas me. Quid est ȝ: nōne ꝑus se esse sanū dicebat: ꝛ nūc modice tact⁹ ita dolenter succlamat: iste ne tibi sanus videt? Nō puto: neq͡ q̄ȝ sal⁹ hmōi nobis dabit: quoꝝ salus a dño futura esse pmittit. Nā absterget de⁹ oēm lachrymā ab oculis sanctoꝝ: ꝛ iā nō erit ampli⁹ neq͡ luctus neq͡ clamor neq͡ vllus dolor: qm̄ priora trāsiert ꝛ nō esuriēt neq͡ sitiēt ampli⁹: nec cadet sup illos sol neq͡ vll⁹ est⁹. Dextera em̄ sua deus teget eos: ꝛ brachio sancto suo defendet illos. Quid itaq͡ eis nocere valebit: q̄bus dextera dei tegmentuȝ erit? Qualis autēȝ sit illa sanitas: certe scio me nec

Ps. 36.

Apoc. 21

meo nec alicui⁹ sensu vel expimento accepisse: febriū vo ꝛ diuersaꝝ infirmitatum q̄litates: si cuiusmodi sint quis interrogaret: facile eas a me expositas forsitā intelligeret: tñ qꝛ ego illas in me tā quaȝ ab eis accepi que sint: q̄ eas expimēto didicerūt in se. At qȝ nec sensu pcepi: nec ab vllo q̄ pcepit vt dixi accepi: nō eodē modo credere: tñ ꝛ incūctāter vt mea q̄dē fert opinio astruere licet: sanitatem vite future ita vigere ꝛ īmutabilem ac inuiolabilē fore: vt ineffabili quadā dulcedine suauitatis totū hoīem repleat: ꝛ oē qȝ alicuius in se vicissitudinis: mutabilitatis aut lesiōis suspitionē ptendere queat: pcul arceat atq͡ repellat. Sic igit iust⁹ erit san⁹: ac vo quēlibet īiustū tāta ibi īfirmitate scias infirmari: vt nullo postmodū medicamine queat medicari.

De voluptate ꝛ anxietate: Ca. lv.

Extra ps beatitudinis ē voluptas: miserie vo anxietas. Illā hoīes appetūt: hāc vo refugiunt. Vex cū eā in hac vita q̄rūt: nō nisi p āxietatē īuenire pūt. Cū q͡ ad id puenerint qȝ voluptatē putāt: nō nisi laborando eodem pfrui valent. Quo si etiā vsi fuerint īmoderati⁹: rursū eis ī anxietatē ꝯuertit. Quia tñ in eo qualitercū q͡ delectant: nec oīmodā anxietatem patiunt: Post hāc vo vitā aut ī oīmoda volupta te sūt: aut oīno replebūt anxietate.

De silitudine ferri igniti: Ca. lvj.

Sicut em̄ ferrū ignitū oīni sui pte ꝯtinet ignē: sic in se boni voluptateȝ: mali vo in se sentient anxietatē. Hāc vo voluptatē neminē in hac mortalitate viuentē eē puto vel fuisse q̄ eā vt ē: senserit vł gustauerit: vt illi⁹ saporē vel habitudinē aliȷs declarari possit.

De duabus beatitudinib⁹ totidē q͡ miserȷs: Ca. lvij.

Dicamus tñ aliq̄d ad hanc declarandā. Dicam⁹ duas beatitudines: et iteȝ miserias esse duas: maiorē videlicet atq͡ minorē. Ma-

lorē:regnū dei:minorē vo in q̄ adaȝ fuerat p̄mo posit⁹:padisi gaudiū di/cim⁹. Itē maiorē miseriā:eternuȝ ignē gehenne: minorē aūt erūnas fatemur vite p̄sentis:q̄s dū viuim⁹ incessanter patimur. Beatitudinē q̄p pe neutrā aliq̄s experti sum⁹. Qr si saltē illā p̄uā beatitudinē quā adaȝ in padiso posit⁹ habuit:experti essemus:forte p hāc illā maiorē aliq̄ mō ꝯiectando videre possemus:sic nunc in minori miseria nati:nutriti ꝛ adulti:multa de maiori miseria q̄tiens volumus edicere ꝛ explanare valemus. Itaq̧ cū voluptas de q̄ agim⁹ ꝯstet esse vna portio sūme beatitudinis:q̄ illā mō explicem⁹ vt capiat̄ n̄ video:nisi forte illō agam⁹aliq̄ ꝯria silitudīe magne miserie quā ex minori ꝯiectam⁹. Sit igr̄ an̄ oclos cordis posit⁹:exēpli cā:hō aliq̄s q̄ tā ī ip̄is oculoꝝ suoꝝ pupillis: q̄ꝫ ꝛ in singul̄ mēbr̄ ferrū ignitū ꝛ cādēs infixum hēat:ita vt nec medulle nec intestina nec oīo q̄cq̄ ī toto ip̄o cruciat⁹ īmanitate illi⁹ careat vl̄ eam leui⁹ q̄ꝫ in oclis aliq̄ten⁹ sentiat: Quid dicā:angustiat̄? Quis hūc estimet sane mētis inter ista? Eodē mō ꝯ penit⁹ ꝯria ꝯsideratione in illa futura vita delectatio q̄dā ineffabilis bonos inebriabit:ꝛ inestimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili abūdātia satiabit. q̄d dixi totos? ocli:aures:nares: os:manus:guttur:cor:iecur:pulmo: ossa:medulle:exta etiā ip̄a ꝛ cuncta singillatim singulaq̧ mēbra eorū in cōi tā mirabili delectatiōis ꝛ dulcedinis sensu replebūtur: vt vere tot⁹ hō torrēte voluptat̄ dei potet̄:ꝛ ab vbtate dom⁹ ei⁹ īebriet̄. Veꝝ ecōtrario vt dictū ē:credim⁹ de iniusto.

De lōgeuitate ꝛ vite breuitate: Ca. lviij

Septima ps btītudīs ē lōgeuitas: miserie vero vite breuitas. Illa btītudinē corporis:hec aūt miseriā pficit. Tūc em̄ p̄ mū p̄dictas btītudinis ptes corpus hēe p̄t:cū eas diu retinere valet. Nā si eas oēs haberet:ꝛ statim moriēdo amitteret:q̄d eas sibi habuisse pdesset? At lōgeuitatē hēe pfectā nō p̄t: q̄ aliq̄n moritur⁹ ē. Quātūlibet em̄ viuat diuti⁹:somniū sibi esse videt̄ qđ vixit cū morit̄:n̄ ꝯ lōgenitatē hō ꝯ hꝫ: vbi q̄n q̧ moritur⁹ est: q̄ tn̄ qr mori citi⁹ posset:nec vitaȝ oīno breuē ꝯ hꝫ:in futuro aūt aut lōgissimaȝ aut vitā habebit breuissimā. Si em̄ bn̄ vixerit nūc:tūc viuet q̄tū ꝛ de⁹. Vn̄ scp̄tū ē: Iusti āt ī ppetuū viuēt. Sap̄. 5. Si vo male vixerit:nō nisi moriēdo viuere tē pocit. Nihil ꝯ breui⁹ illa vita cui mors fuerit sp̄ iūcta. Nūc autē notandū qr septē p̄dicte btītudinis miserieq̧ ptes:ad corpus ptinent:cetere vo q̄ sequūtur ad animā.

De sapiētia ꝛ insipiētia: Ca. lix.

Octaua itaq̧ ps btītudinis ad aīam ptinens est sapiētia: miserie vo insipiētia. Illā habere hacq̧ carere hō se estimat:si q̄d ag nouerit quod alius nesciat. Sed que eius est sapientia qui seipsum ignorat? Quis enim perfecte agnoscere valeat cuiusmodi res sit anima sua: q̄sue nouit q̄le sit corp⁹ eius interius vl̄ q̄le posteri⁹ vl̄ etiā exteri⁹? Quis tn̄ ꝛ se ꝛ alia q̄q̄ mō cognoscere pōt: non oīno insipiēs est: veꝝ in futuro aut pfecte sapiēs:aut oīno erit insipiens. Sapia igit̄ quā oēs in hac vita nō viliter amāt:tanta in futura vita bōis erit:vt eoꝝ q̄ scire voluerint:nihil sit qđ ignorent. Bon⁹ em̄ pfecta q̄ de⁹ ē sapientia replebit̄:eāq̧ facie ad faciē intuebit̄. Quā dū ita pspexerit:creature toti⁹ naturā videbit: q̄ in deo meli⁹ q̄ꝫ in seip̄a ꝯsistit. Tūc etenim iusti cuncta scient que deus fecit scienda:tam ea que p̄terita:q̄ꝫ ea q̄ postmodū sunt futura. Ibi a singulis omnes:ibi ab omnibus singul̄ cognoscentur:nec queq̄ꝫ omnino latebit qua patria:qua gente:qua stirpe quis editus fuerit: vel quid etiaȝ in vita sua fecerit. Hic fortassis aliquis ait.

Quod peccata singulorum singulis pateant: Ca.lx.

Quid est hoc: peccata que feci scient omnes? Ad hoc ea confessus sum ut delerentur et obliviscerentur: ut nulli amplius paderentur: bene. Sed cum tu in illa gloria ab omni criminum sorde purgatus vultui dei presens astiteris: ingratus ne ei poteris esse pro tanta misericordia quam tibi fecit: remissis illis et illis delictis? Non inquies. Et unde inquam gratias ages: si nihil eorum unde iure gratias illas debeas: in tua memoria habeas? At igitur in laudibus illius eternaliter iocunderis: semper de quanta miseria sis erutus: ut puto coram habebis. Cum ergo singulorum conscientie singulis pateant: fateri audeo ea que peccata cunctis electorum patere: pro quorum curatione tu deo gratiosus existis assidue: non ad tuam confusionem: sed ad magnam dei misericordiam eiusque glorificationem tuam que congratulationem. Non enim tunc pro peccatis tuis te maior angustia cordis premet: scelerum de tuorum magis pudebit quam aliquem olim magnis vulneribus sauciatum: iam que ex omni parte sanatum: aboliti languoris molestia premit. Vel numquid eorum que in cunis positus infans egerat: nunc grandevum pudet? Tunc quippe cum integra sanitas: perfecta mundicia: plena remissio: secura omnium offensionum impunitas tibi certo arriserit: cognitio vel recordatio peccatorum tuorum in nullo tibi magis horrori esse vel confusioni valebit: quam est modo beato petro apostolorum principi qui christum negavit: abnegatio sua: beate marie magdalene peccata sua: et multis aliis multa que sequuntur iam donata crimina sua. Verum super hoc agnitis delictis velut in enormi ac feda infirmitate sua pietas virtus sapientia medici qui te sanavit sublimius a cunctis admirabitur: laudabitur: magnificabitur. Laus autem et magnificentia glorie dei: tua si bene advertis gloria est. Sed dices: Et quidem confiteor laudem dei gloriam esse meam: verum cum hincinde tot et tot ad mei comparationem innocentes prodeant: qui consideratis vite mee obscenitatibus: me omnino sicut equum erit horrori habendum iudicent. Quid dicam? iusticia nempe suum: et suum iniusticia premium exigit. In his frater nolo timeas: aliter ei erit quam existimas: illum siquidem quem tu tibi comparatum iudicas innocentem penitus: non ibi reperies de te quemadmodum putas sentientem. Nam que videns ille deum qui agit plane neque intelliget te: neque quam se: sed deum quem peccasti offendisse. Cum ergo viderit deum tibi tua debita funditus dimisisse: nec in cor sibi ascendet ut te inde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipso deum offendere se cognosceret si te deo per omnia reconciliatum pro his que olim feceras ullatenus contemnendum cogitaret. Magis autem gratiosus ineffabilem dei clementiam admirabitur: non solum in te sed etiam in se. In te: quia te de tam profundo iniquitatis eripuit. In se: quia sola gratia eius ne in itidem profundum rueret: tenuit se: laudando igitur magnificabit in te post gratiam dei vim atque constantiam quibus enitens voraginem tanti mali viriliter evasisti: iuxta quam quod et ipse considerabit nisi a deo adiutus fuisset: non ita forsitan iter iusticie tenuisset. Vides igitur quam nihil improperii vulgata cognitio peccati tui: immo quam multum laudis et gratiarum cognita remissio sui generabit.

Altercatio inter hominem iustum et angelum: Ca.lxi.

Ipsi etiam angeli si te societate sui propter peccata tua indignum vellent iudicare: haberes qualiter contra eos iure te posses defensare. Quo nam in quis modo: audi: propone angelum aliquem quasi talia tibi imperantem: Tu homo de pulvere factus: tu pulvis quandoque futurus: contra deum te extulisti: contra preceptum eius te in cenum omnis peccati et immundicie tumidus deiecisti: et nunc nostri siliis esse queris: quos numquam in aliquo voluntati dei contraisse cernis. Ad hec ita respondeas: Si ego ut tu dicis de pulvere factus sum: certe non mirum si vento temptationis impulsus: in sordes suum criminum lapsus: Verum agnita et credita misericordia christi: spretis omnibus que illum nolle scire potui: in cunctis que illum velle intellexi memet ipsum exercui. Unde

tribulatiões:āgustias:in fame:siti et vigilijs:vberibus:ɔtumelijs:alijs sic mõis innumeris ad honorē ei⁹ sustinere non renui:et q̄cq̄ mundana pro virib⁹ meis nihilipendēs: ipi⁹ tātū⁄modo soli⁹ grē p singula recōciliari studui. Vos aūt q̄d hoꝝ vnq̄ȝ sui cā sustinuistis? Sp vos glia: sp iocūditas ē comitata:sp vos tenuit dextera dei atq̄ȝ defendit ab īpugnatiōe oīs pctī:ita vt nulla vobis surripet macula ei⁹. Itaq̄ȝ si a voluntate illi⁹ nō cecidistis:ipi⁹ donū ē:a q̄ iugiẛ tenti estis. Sȝ qꝛ h̄ rōcinatio illos tātūmodo respicit:q̄ pditioni sue vim fecerīt ꝛ regnū celoꝝ violenẛ rapuerīt. Alij q̄ in illo sunt ẜ alio mō ītraturi :alia rōne paritatē angeloꝝ sibi sūt vēdicaturi. Sȝ qris: q̄ forsitā ista? Dicent ẜ illis q̄ ī regno dei vr̄a q̄rim⁹ eq̄litate beari:dono ꝛ grē iesu christi domī nostri id ascribim⁹:q̄ ad hoc dignat⁹ est hō fieri:pati:mori:vt nos ab omī delicto ī sanguīe suo iustificatos ipius regni ɔsortes efficeret. Vos igiẛ ɔsiderate an sāguis christi q̄ p nob̄ ē effus⁹:q̄at nob̄ n̄ eē pfecta cā salutis? Quid ad h̄ angeli q̄ libenẛ eo q̄ȝ boni sunt rōni acq̄escere volūt:dicerēt nisi q̄ dicta sunt rōne niti:ꝛ hmōi homines iure suā eq̄litatē debere sortiri? Cū itaq̄ȝ angeli atq̄ȝ hoīes q̄s magis te iudicaueras innocētes tibi cōsentiāt:tibi in cunctis p vitate rōnis honorē deferāt: perpēde si vales q̄ȝ grata sit sapīa ista: q̄ tu sic ab oīb⁹: sic oēs a te cognoscēẛ in vita illa. Si autē fueris mal⁹:vα oīno sapīa p̄uatus:tātis vrgeberis dolorib⁹: vt nō soluȝ īsipiēs: veꝝ oīno fias ꝛ amēs.

De amicitia ꝛ inimicitia: Ca. lxij.

Nona ps beatitudinis est amicitia: miserie vero inimicitia. Perfecta aūt amicitia est q̄ in inimicitiā ɔūti nō p̄t. Sȝ q̄s hȝ amicitiā tātā etiā fili⁹ erga patrē? Quia tū nec vll⁹ habet hic inimicitiā tātā q̄ cōuerti nō possit in amicitiam: nec omino h̄ hȝ inimicitiā sūmā:in futuro aūt aut amicitiā pfectā :aut inimicitiā q̄sq̄ȝ īueniet sūmā. Bonū etenī quēq̄ȝ sic de⁹ oēsq̄ȝ alij diligēt boni: vt eū habere odio vltra nō possint. Quantū nāq̄ȝ q̄sq̄ȝ seipm:tm̄ ꝛ tam diu diliget ꝛ alterum: nec em̄ video quō aliter esse possit:presertim cum oēs vnū corp⁹ christi sint:ꝛ christ⁹ q̄ est ipa pax sit oīm caput:nec mīori sese affectu complectanẛ q̄ȝ mēbra vni⁹ corpis sibi īuicē colpāẛ. Putas abūdās eris in dilectiōe q̄n h̄ tibi fuerit in possessiōe? Attamē ista transi ꝛ ɔtēplare ipm p quē h̄ bona tibi ꝑuenere:ꝛ pcipies qꝛ ille pl⁹ q̄ȝ tu teipsum ꝛ q̄ȝ oēs alij se incōpabilr̄ amet te:ꝛ tu sup teipm:ꝛ sup oēs alios ineffabili q̄daȝ suauitate illū amabis. Malū aūt quēq̄ȝ sic deus oēsq̄ȝ boni hēbūt odio:vt nec fili⁹ q̄dē pietateȝ hēat de pr̄e in penis ɔspecto.

De ɔcordia ꝛ discordia: Ca. lxiij.

Decima ps beatitudinis ē ɔcordia:miserie vo discordia. Cōcordiā hō tā rarā h̄ hȝ:vt nec sibiipi sp ɔcordet. Sic eī corp⁹ ꝛ aīa dissidēt sibi:vt qđ vnū appetit:alterū nolit. Veꝝ qꝛ nō sp h̄ faciūt:ẜ ali q̄n ideȝ volūt: nō in discordia sūma ɔsistunt: In alia vo vita vel in concordia vl̄ in sūma ɔsistūt discordia. Corp⁹ em̄ ꝛ aīa cuiusq̄ȝ sancti: īmo ɔcordie tāte erūt oēs iusti :quāte in p̄senti sūt oculi nostri. Sicut em̄ oculus vn⁹ verti nō pōt q̄ nō vertaẛ et ali⁹:ẜ in eandē ptē sp voluunẛ: Sic etiā corp⁹ ꝛ aīa vl̄ societas illa iustorū nihil poterūt velle diuersū:ẜ eandē sp volūtatē habebūt : Corp⁹ em̄ vnum erimus: Ecclīa vna erimus: spōsa christi erim⁹ q̄cūq̄ȝ ibi erim⁹: Ipa dei volūtas nō erit a tua diuersa:ẜ sicut tu qđ ille:ita ꝛ ille volet in cunctis qđ tu. Caput nāq̄ȝ a suo corpore q̄m discreparet?

Qr oēs iusti idē velint: Ca. lxiiij.

Sic forsitā dices: Eia si de⁹ ꝛ oīs ille btoꝝ cet⁹ volēt qđ ego: tūc ꝛ augmētū mei bōi mecū volēt: qđ ego ibi nō velle nō potero. Ero itaq̄ȝ p velle meo de maiorib⁹ in ce⁄

lo. Huic tue imbecillitati respõdeo. Quia si etiã btõ petro in gloria par esse volueris: eris. In gloria dico: qr vt petr⁹ sis in psona: velle nõ poteris. Nãq; si h velles teipm nihil eē velles: qd velle neqbis. Sed nec in gloria illi equari si meritis ei⁹ impar fueris velle poteris: qr pulcherrimã illi⁹ corpis cõpositionē quã in h cõspiceres violari: plus omi commodo amabis: Nec etiã i hũano corpe vl pes loco aut officio man⁹: vel man⁹ pedis fungi exoptat: aut os siue nas⁹ vbi oculi sũt: aut oculi vbi os aut nasus relict sedibus suis cupiũt trãsferri: aut si transferrent: ɔueniēter ⁊ sine iniuria nõ id paterent. Eodē mõ i illa admirabili ⁊ glorificata dispositiõe ⁊ eque disposita glorificatiõe beate ciuitat dei: ita quisq; qd adeptus fuerit: amabit: vt statũ suũ potiori gradu imutari n velit. Quare? Qr cuiq; satis erit sua felicitas ⁊ beatitudo sibi p meritis suis misericorditer impertita. Ampli⁹: si hi q iã tũc i ipius corpis vnitate locati fuerint maiora q sint adepti dsiderarēt: eo ipo miseri eēnt: q nõdũ haberēt qd vellent. In q em alicui qd cupit deest: in eo miser sit necesse ē. Sed absit ab illo regno oĩs miseria. Aderit itaq; oĩbus oĩs sufficiētia: quã pficiet in singulis vnanimis ⁊ plena concordia. Mali xo in discordia tanta psistent: vt eoꝝ corp⁹ ⁊ aĩa sp dissideant. Nã ⁊ corp⁹ aĩaz odio habebit: eo q male vnq; cogitauerit: ⁊ anima corp⁹ eo q male cogitata ope cõpleuerit: p qb⁹ oĩb⁹ torquent in penis.

De honore ⁊ dedecore: Ca. lxv.

Vndecima ps beatitudinis honor dr: miserie xo dedecus. Honorari hõ ab oĩbus appetit: aut eoꝝ xbis aut factis. Uerbis qdē: vt eũ collaudēt: factis aũt vt sibi eũ ppõnãt. Sz cum honorē hmõi appetit: tale ē ac si vn⁹ mus qrat ab alijs laudari: cisq; i regimĩe pponi. Hũc tñ honorē licet nullus sit peñe nemo põt hic ad plenũ habere. Nullus em vel impator laudat a cũctis: vl oĩb⁹ alijs pponit: qr tñ nec vllus a cũctis h blasphemat vel alijs oĩb⁹ substernit: nec oĩno inhonorat: In futuro aũt aut honorabit: aut econtra oĩo exhonorabit. Qui honor cuiusmõi sit: breui sb exẽplo ɔsiderem⁹.

De paupe in regē adoptato: Ca. lxvi.

Ecce sit añ oclos nros positus aliqs paup: oĩ solacio destitut⁹: vlceꝝ ⁊ aliaꝝ ĩfirmitatũ feditate corruptus: ⁊ omĩ q vel a frigoris aspitate defendat tegmine nudus. Hunc igit talē tali modo iacentē: ⁊ in nullo semet iuuare valentē: si rex aliqs potētissimus transiens videret: ⁊ miseratus eius vlceribus mederi iuberet: curatũ q; suis regalib⁹ ornamentis indutũ sibi psentari pciperet: ⁊ adductũ in filiuz adoptaret: ac deinde pciperet: vt in regno suo filius su⁹ a cunctis haberetur: atq; in nullo qd imparet a quoq; ɔtradiceret: heredem suum filijq; sui pprij coheredē ɔstitueret: ⁊ eum suo noĩe vocari vellet: nõne diceres hunc magnifice ⁊ inopinate honoratũ? Et certe deus nob hec oĩa faciet: Nati em de putredine carnis replemur multis miserijs: in qbus miserijs constitutos: ⁊ omni solacio destitutos: omniũq; infirmitatum passionib⁹ obnoxios: ac pctõruz et corruptibilitatis vlcerib⁹ plenos: sola misericordia duct⁹ accipiet: ⁊ curabit nos ⁊ sanitati restitutos: ornamentis pfecte iusticie ⁊ incorruptibilitat ornabit: adductosq; in filios sibi adoptabit: regni sui cõsortes efficiet ⁊ heredes: filioq; suo vnigenito sibi p oĩa equali ⁊ coomĩpotēti ɔcorpales statuet ⁊ coheredes: omĩq; creature iubebit: vt in omĩ qd volem⁹ nob obediat: vocatosq; nos noĩe suo deos faciet. Ipe em dicit: Ego dixi: dij estis: ⁊ filij excelsi oēs: ꝟ ipe de⁹ deificans est: tu xo de⁹ deificat⁹. At fortasse ais: hec rõ tua i illis quidez magnis aplĩs seu martyrib⁹ pt existere rata: i me aũt q vtinã int illos vl minim⁹ Ps

esse merear: nõ intelligo q̃ nã pacto ꝯstare queat. Ad hoc intende queso ⁊ intellige: q꞉ nullũ iustoꝝ ab ista deitate excepit deus: vbi ait: Dij estis ⁊ filij excelsi omnes.

De sĩlitudine inter ignẽ ⁊ deitatẽ: Ca.lxvij

Ex vt dicta meli⁹ eluceãt: ꝯsidera sub exẽplo naturã ignis ⁊ naturã rex ignitarũ: si forte ibi aliq̃tenus queas imaginari q̃liter illi sũme deitati ꝓ modulo tuo possis ꝑticipando deificari. Ecce ignis vn⁹ ẽ: ⁊ in sua natura calid⁹. In hũc igiṫ ignẽ pone lignũ: plumbũ ⁊ ferrũ simul: itaq꞉ cũ lignũ fuerit in carbones ꝯuersum: ⁊ plũbũ liquefactũ: ita vt in carbonib⁹ nihil nisi ignis appeat: ⁊ plũbo nihil caloris addi queat: needũ tñ poterit ferro ĩ calore coeq̃ri qḋ nõdũ forsitan penit⁹ ĩcãduit igni. Licet igiṫ aliud alio magis in calore ꝑfecerit: singulũ tñ seruata natura sui vsitato locutionis mõ: q꞉ qḋ ignitũ est: ꝑ se dicitur ignis. Sic erit in illa beata supnoꝝ ciuium societate: de q̃ loq̃mur: Nam queẽadmodũ hi qui sũme deitati sũt ꝓpinquiores: ⁊ ob hoc alijs p̃stantiores: dij dicenṫ: ita ⁊ q̃ illis sunt inferiores: q̃m vna ⁊ eadẽ q̃ ⁊ ip̃i sũme deitati pro sua capacitate ꝑticipant: simili nomĩe deos dicẽdos necesse ẽ. Talis honor vt p̃libauim⁹ iustis ꝓ modo meritoꝝ exhibebitur. Quisq꞉ ꝟo mal⁹ ecõtra sic exhonorabiṫ: vt in omni fetore deiectus: vermiũ etiã dominio subijciaṫ.

De potẽtia ⁊ ĩpotẽtia: Ca.lxviij.

Duodecima ps beatitudinis ẽ potentia: miserie ꝟo impotentia. Verã ille potẽtiã obtinet q̃ q̃cunq꞉ voluerit facere p̃t. Qḋ q꞉ null⁹ hic valet facere: nec verã h̃ potentiã põt hĩe: q꞉ tñ qñq꞉ qḋ vult facere: p̃t: nec oĩno ĩpotentie subiacet. Verũ ĩ futuro aut vere ꝑpotens: aut erit oĩo sp̃ q꞉ ĩpotẽs. Bon⁹ aũt q̃cq̃d voluerit: facere poterit: q̃m ip̃m oĩpotẽtẽ ĩ oĩb⁹ sue volũtati ꝯcordãtẽ habebit. Mal⁹ ꝟo nihil qḋ veliṫ agere quibit. Quãdo ḡ cũ tanto honore ⁊ cũ ceteris p̃taxatis hanc adept⁹ fueris oĩpotentiã: nõ video q̃ rõne possis cupere ampliorẽ. Igiṫ dũ possessione hax beatitudinũ quas digessimus: felix fueris: nõne sufficiens tibi videberis? Et maxime inq̃s? Age igiṫ si in oĩbus istis vel vna die sic exposita sũt secur⁹ viueres: gauderes sine dubio. Si aũt tm̃ ẽẽ vel vno anno letificareris: ⁊ si toto tp̃e vite tue q̃d faceres? Dares p̃ciũ? vtiq꞉ libẽs q̃cquid haberes ⁊ memetip̃m insup si sic ⁊ nõ aliter ea adipisci valerem. Si vero ad hec oĩno securus existeres: q꞉ ea dum viueres nullo euentu amitteres: omitto dicere vtx vel cogitare possis: an nõ: quid exultationis tibi deesset.

De securitate ⁊ timore: Ca.lxix.

Tertiã decimã itaq꞉ beatitudinis ꝑtem accipe securitatẽ: miserie ꝟo timorẽ. Hec alias siq̃dẽ oẽs beatitudinis ꝑtes confirmat: nec haberi possũt ꝑfecte sine illa: verũ in hac vita nihil quis potest habere vnde secur⁹ valeat esse. Sub eodẽ eñ momento paup ex diuite: mortu⁹ ex viuo potest existere. Ergo nec alias beatitudinis partes: nec securitatẽ perfectã hic habet. Quia tamẽ non semper patitur quod timet: sed quandoq꞉ effugere potest: nec sũmũ timorem hic habet: In futuro autẽ aut securitatẽ perfectã: aut econtra summũ habebit timorẽ. Bonus aũt q̃cquid voluerit: habebit: ⁊ nihil ex eo se amissurum timebit.

Q꞉ nullus amittat iam semel adepta bona: Ca.lxx.

Dico eñ: q꞉ si ea ꝑditur⁹ ẽ: aut ip̃e volet ea ꝑdere sua sp̃õte: aut de⁹ volet ei nolenti illa auferre: aut aliq̃s alius deo fortior superueniens: ea tollat ab illo: deo ⁊ ipso non volẽte. Sꝫ certe nec ip̃e abiecto tãto bono in miserias q̃s se euasisse glos⁹ exultabit recidere volet: nec de⁹ q̃ il-

illud tā̃ larga ⁊ clemēti bonitate do/
nauit: id ei aliqͣ auferre volet: nec
vll⁹ fortior deo supueniet q̄ deo in/
stū ꝓtegēte ħ illi inuito aliq̄ten⁹ tol
let. Mal⁹ v̄o ⁊ sp tormēta q̄ patieť
pauebit: ⁊ nū̄q̄ ex eis euadere poťit.

De gaudio ⁊ tristicia: Ca. lxxj

Quartadecima igiť beatitudi/
nis ps gaudiū: miserie v̄o tri/
sticia est. Gaudiuꝫ pfectū sol⁹
ille pōt hr̄e: q̄ p̄dictas oēs beatitudi
nis ptes pōt obtinere. Quaꝝ qꝛ vl/
lā nemo hic hr̄e p̄t: patet: qꝛ nec gau
diuꝫ summū ħ retinere valet: sic ⁊ il
le sol⁹ vere tristiciā patiť sū̄mā quē
p̄dicte oēs miserie ptes om̄ino coar/
tāt. Quꝫ qꝛ null⁹ ex toto ħ eas pati/
tur: liq̄t: qꝛ nec in summa tristicia hic
habeať: In seculo autē futuro aut le
ticia aut tristicia q̄sq̄ replebiť sūma.
Bon⁹ em̄ q̄sq̄ oīno tūc poterit gau
dere: qꝛ p̄dictas oēs beatitudinis p/
tes obtinebit pfecte. Quid ꝗ beati⁹
isto q̄ tunc replebiť iustus gaudio?
Adhuc tn̄ ad cumulū btītudinis sue
aliđ habebit vnde magis possit gau
dere: qꝛ em̄ quisq̄ sic vt se alteꝝ ama
bit: Patet: qꝛ sic de illius felicitate
vt de sua gaudebit. O q̄t igiť ⁊ q̄n/
ta gaudia quisq̄ obtinebit q̄ đ tot ⁊
tātis beatitudinib⁹ sanctoꝝ iubila/
bit. Qꝫ si tm̄ de alijs q̄s vt se diliget
gaudebit: quantū de deo quē supra
se diliget: exultabit? Gaudiū em̄ erit
ei intus ⁊ extra: gaudiuꝫ sursum atq̄
deorsum: gaudiū circumcirca: vbiq̄
gaudium plenū. Malus vero econ/
tra tristicia replebitur summa: quia
om̄es miserie partes quibus nihilo/
minus se circū̄septum sentiet: ineui/
tabiliter sine fine patietur ⁊ indesi/
nenter. Ca. lxxij.

De cupiditate mundani honoris:

Sic agūt illi qui mūdi huius ho
nores appetunt: quō pueri qui
sequūť papiliōes. Papiliōes
em̄ cū volant: tramitē rectū nū̄q̄ te
nēt: ħ huc illucq̄ se agitāt: cūq̄ ali/
cubi residere videāť nec ibi diu morā
tur. Hos aūt cū pueri cape volūt: ci/
to p⁹ eos currere satagūt: ⁊ qꝛ nō ad
suos pedes sed ad papiliones inten/
dunt: aliquā do in foueam cadunt:
seq̄ immaniter ledunt. Plerū̄q̄ ve/
ro cū eos vident alicubi resedisse: in/
cedunt suauiter ⁊ caute vt eos vale
ant comp̄hendere: qđ dū faciūt: ma
nibus q̄ꝫ plaudunt: ⁊ ad inuicē leni
voce dicunt: Ecce iā eos habebim⁹.
Sed cum ꝓpius accedentes: eos ap
p̄hendere temptant: papiliōes auo/
lant: si quando v̄o eos apprehende
rint: exultant đ nihilo: quasi magnū
quid fuerint adepti. Similiter auteꝫ
faciunt qui huius mūdi honores ap
petunt. Honores em̄ hui⁹ mundi nū̄
q̄ certā tenēt viā: ħ incertis diuerti/
culis de vno ad aliū trā̃suolant. Cū̄
q̄ sub alicuius substiterint potesta/
te: nec ibi diu possūt remanere. Hos
ergo cū stulti hoīes assequi cupiunt:
festināt post eos quibuscū̄q̄ modis
possunt: ⁊ qꝛ nō ꝯsiderant q̄ eos mo
do assequanť: sed vt q̄ quo mō adipi
scanť: sepius in grauia crimina deci/
dunt q̄bus suas aīas vehemēter le/
dunt. Aliqͣ v̄o cū viderint eos ali
cubi q̄si paratos sibi esse: accedunt il
luc latenter ⁊ multū callide: vt qua
si nullo sciente valeāt eos obtinere:
quo dū appropiāt: vehementer gau
dent ⁊ exultāt: ħ cū ꝓpi⁹ accesserint:
eosq̄ se posse iā app̄hendere putaue
rint: honores de manibus eoꝝ se ex/
cutiūt: ⁊ aliqua đ causa ad alios ali/
quos se transferūt. Quos si qͣ ade/
pti fuerint: gratulanť q̄si aliquē veꝝ
honorē fuerīt assecuti: cū ad veri ho
noris culmē puenire nō possint: si nō
hos cū suoꝝ satisfactione commisso/
rum reliquerint.

De similitudine inter deum ⁊ ali
quē dominū: Ca. lxxiij.

Talis iter deū ⁊ hoīes agiť: quō
inter dn̄m aliquē ⁊ seruos illi⁹
q̄ vulgo naturales vocanť. Si
em̄ dn̄s naturali seruo aliquid iusse
rit: ⁊ seru⁹ domino libēter obedierit:

agit seru⁹ qđ debet ⁊ qđ dño placet. Si aũt dñi sui p̃ceptis restiterit: grã ipi⁹ statim amittit: Quã si voluerit recupare: ac deinceps dño suo fideliter seruire: sicut prius debuerat naturaliter fecisse: si et dñs tunc iusserit: iurat ꝙ eius obediat p̃ceptis: eiq; fideliter seruiet q̃diu vixerit. Quo facto dñs ei condonat qđ deliquit: ⁊ si ita sibi placuerit: aliq̇d ꝓprietatꝫ vñ viuat habere ꝯcedit. Verũ aliquanto tpis trãsacto: seru⁹ paulatim incipit q̃ iurauerat obliuisci: ⁊ ab amore dñi sui tepescit: Et qꝛ ea q̃ dñs iubet sibi dura videt̃: ꝑus quedã: postmodũ plura transgredit̃ donec in oĩbus pene piurus habeat̃: sicq; rursus dñi sui gratiã perdit quã ꝑus recupauerat sponsione correctionis: Quid ĝ amplius faciet? Quid aliud ꝑmittere põt? Naturale ius corrupit: iusiurandũ violauit: Est tamen aliud qđ adhuc faciendũ inuenit seru⁹. Licẽtia eĩ dñi sui aliq̇d retinuerat đ ꝓprietate vnde se potest vt antea reconciliare. Postq; ĝ se errasse cognoscit: ad dñm suũ redit: eũ exorans huiusmodi verbis: Dñe inquit confiteor meã iniquitatẽ: qꝛ qđ tibi naturalit̃ debuerã: quodq; postmodum inreiurando ꝑmiserã: totum ad meã transgressus sũ miseriã. Sed adhuc semel indulge mihi si placet q̇cquid deliq̇: ⁊ ego tibi reddã quicq̇d ꝓprietatis ꝑ tuã licentiã hacten⁹ retinui: me autẽ ipm ita in tuo seruitio astringã ꝙ meã ex toto voluntatẽ dimittã: tuaꝫ vo in quantũ potero faciã. Et vt eã semp valeã implere: ponã me in illorũ subiectiõe: q̇ me illã sciãt ⁊ velint docere: ⁊ admonẽdo: corripiendo: castigando faciãt custodire. De q̃bus oĩbus faciaꝫ tibi iusiurandũ: si mihi indulseris q̇cquid hacten⁹ deliqui. Tũc dñs: ⁊ ego adhuc inquit indulgeo tibi oĩa que petis si tu oĩa fecerꝭ que ꝑmittis: Sed hoc scias: qꝛ nisi hanc ꝯuentionẽ custodieris: vł si eã casu in aliq̇ violaueris: nisi ad eandẽ penitendo redieris ꝑ aliã ꝯuentionẽ me placare ñ poterꝭ. Eodẽ itaq; modo inter deũ ⁊ homĩes agit̃. De⁹ eñ primo homini q̇ddã p̃cepit: cui si ille obedisset: ꝑfecto fecissꝫ qđ facere debuisset ⁊ qđ deo placuisset. Sed qꝛ illius p̃ceptũ p̃teriit: gratiã eius statim ꝑdidit. Hãc ergo si voluerit homo recupare sicut deus iubet: iurat ĩ baptismate qđ audiuim⁹ illũ seruũ iurasse. Sꝫ qꝛ ⁊ h̃ ipm sep⁹ trãsgredit̃: relictis oĩbus cũ ꝓpria volũtate monachus efficit̃: aut ĝ monach⁹ saluabit̃: aut aliter dãnabit̃.

De similitudine inter diabolũ ⁊ iprobũ placitatorem: Ca. lxxiiij.

Verũ sciendũ ẽ: qꝛ sic placitat diabolus ꝯtra hoĩeꝫ: quõ improbus placitator ꝯtra alium aliquẽ. Improbus eñ placitator licet nõ habeat rectũ: tamẽ ꝓpter improbitatẽ suã veniẽs ad placitũ: hoc qđ ẽ iniustũ iustũ: ⁊ qđ ẽ iustũ oñdere vult iniustũ. Sed cũ eũ aliq̇s iurisperitus audit: ⁊ qꝛ nõ rectã habeat causaꝫ agnoscit: iudicat esse iniustuꝫ qđ ille dicebat iustũ: ⁊ eẽ iustũ qđ ille asserebat iniustũ: sicq; ille ꝯuict⁹ a placito discedit dolẽs ꝙ aliq̇d facere ñ poterit. Sꝫ aliq̃to tpe trãsacto postq; hoc iudiciũ putat obliuiõi eẽ traditũ: rursus suã incipit causam: dicẽs sibi fieri iniuriã. Qꝛ si aliq̇s sibi dixerit: hoc iã esse diffinitũ: dicit nõ recte esse iudicatũ. Sed ille q̇ semel iaꝫ vicit: non attendat ad ea que dicit: sed tm̃ dicat: qꝛ qđ semel est bene diffinitũ: nõ esse iteꝝ incipiendũ. Sic enim sine labore semp ab inimico suo se liberare poterit. Silr̃ aũt diabol⁹ placitat ꝯtra hoĩem. Locus aũt placiti huius est cor hoĩs alicui⁹. Ad hunc itaq; locũ diabol⁹ venit ad placitũ: Et licet sciat ꝙ rectũ ñ habeat: tamẽ ibi asserit verũ esse qđ falsum est: et ecõtra. Ibi nãq; dic̃ cogitatõeꝫ quã imittit verã eẽ: scꝫ ꝙ hõ debeat mũdũ diligere: diuitias ⁊ honores appetere: desideria carnis adimplere: hec

et his similia facere: quod quidem falsum est. Ex alia vero parte dicit esse falsum quod homo debeat mundum relinquere: divitias et honores contemnere: desideria carnis abscidere: elemosynis peccata sua redimere: monachatum demum accipe: hec et alia plura facere. Quod totum verum probatur esse. Sed cum aliquis qui inter rectos non rectosque cogitatus scit discernere: audit diabolum in corde suo hec dicere: iudicat iniustum esse cogitatum quem ille esse iustum dicebat: et esse iustum quem iniustum affirmabat. Et hoc iudicio facto abijcit iniustum et sequitur iustum: contemnensque seculum accipit monachatum. Sicque diabolus convictus a cordis placito recedit: contristatur que quia vincere non potuit: sed postquam sperat diabolus quia homo oblitus fuerit quod antea sic iudicaverat: putans eum in aliqua parte posse invenire immunitum: ad eundem locum cordis revertitur: renovato que placito quasi non recte diffinito conqueritur. Quod si ille pro certo cognoverit quia rectum iudicavit in eo quod seculum relinquendum esse censuit: diabolus statim non esse rectum respondet: ut eum tam cito vel ita omnino desereret: adhuc posse sibiipsi remanendo in seculo indulgere: pauperibus vel suis ad eum respicientibus subvenire. Sed ille qui semel mundum ipsumque diabolum recte superavit: non curat ea que fraudulenter ille dicit: sed firmum tenet: quia quod semel iuste est stabilitum: non esse denuo destruendum: Et quod recte diffinivit relinquendum: non esse iterum appetendum. Sic enim facile deo subveniente diabolum poterit superare.

De similitudine inter deum et quemlibet regem: Ca. lxxv.

Deus ipse sic inimicitias exercet adversus diabolum quomodo rex quidam contra principem quendam inimicum suum. Hic autem rex habet in regno suo villam admodum amplam.

De regno et villa et castello et dungione: Ca. lxxvi.

In villa vero castellum quoddam: supra castellum autem unum dungionem. In villa quedam domus sunt validae: plures invalide. In castello autem firmitas est tanta: ut si aliquis illuc confugerit: nisi inde redierit: ab aliquo ledi non possit. Tanta vero securitas est in dungione: ut si quis illuc semel poterit ascendere: nunquam eum inde libeat redire. Hec autem omnia ille rex habet in potestate sua. Inimicus vero eius est ita fortis ut quicquid extra villam invenit: sine ullo obstaculo comprehensum abducit. In ipsam quoque villam sepius intrat: et domos quas invenit invalidas: violat: eosque qui inhabitant captivos cum suis asportat. Illas vero quas firmas invenit postquam eas irrumpere nequit: ad extremum invitus dimittit. In castellum quoque non potest ascendere: nec illuc confugientibus quicquam mali facere: nisi redierint ad planum ville. Sed si amore suorum parentum redierint: quia eos audiunt occidi et male tractari: vel per foramen aut fenestram curiose respexerint: tunc eos facile occidere aut vulnerare poterit. Quapropter necesse est eis ut nunquam ad clamorem parentum attendant: nec ad bellandum revertantur vel respiciant: sed semper ut ceperunt fugiant: donec usque ad summitatem dungionis pervenerint. Postquam enim illuc pervenerint erunt omnino securi. Itaque rex ille deus est qui cum diabolo bellum habet. Hic in suo regno habet christianismum: in suo vero christianismo monachatum: supra monachatum conversationem tantummodo angelorum. In christianismo quidam in virtutibus sunt validi: plures vero invalidi. In monachatu autem firmitas est tanta: ut si quis illuc confugiens: monachus effectus fuerit: nisi inde penitendo redierit: a diabolo ledi non possit. In angelorum vero conversatione gaudium est securitatis tante: ut quisquis illuc ascenderit: nolit inde unquam redire. Hec autem omnia rex idem deus habet in potestate sua. Inimicus vero eius: id est diabolus tante potestatis est: quod omnes iudeos atque paganos quos extra christianismum suum reperit: nullo obsistente rapit: et in infernum demergit. In ipsum quoque christianismum sepius intrat: et eos quos debi

les inuenit: tēptādo violat: aīas q̄ cū corpib⁹ inhītātes captiuas asportat: Jllos vero q̄ fortes sunt ⁊ bñ muniti: postq̄ꝫ eos supare neq̄t: tādē licet tristis dimittit. Jn mōachatū q̄ꝫ ñ valet irrūpe: nec his q̄ mōachi effecti sūt: q̄cq̄ꝫ facere mali: nisi ad seculū redierint corpe vel aliq̄ pentū affectiōe.

De silitudine inter monachū ⁊ potionē ⁊ medicū ⁊ abbatē: Ca. lxxvij.

a Ttēdāt nouicij q2 sic agit qui monachat⁹ arripit difficultatē quēadmodū infirm⁹ q̄ graueꝫ accipit potiōꝫ. Plerūq̄ꝫ etem ꝯtigit vt q̄ aliquā patit̄ īfirmitatē corpis: potionē q̄rat q̄ ab illa infirmitate curari valeat. Cūq̄ꝫ ei medic⁹ dic̄ vt illā vł illā potionē accipiat: ⁊ sic sanari possit. Emit eā: vł grat; eā accipit datā. Sꝫ cū potio fort; ei⁹ viscera rimat̄: mēbra oīa pcurrit: malos hūores ꝯhit: vires tollit: corp⁹ dissoluit: terre infirmū ꝓsternit: desideriū maximū bibēdi in eo accēdit: vł dormiendi vel foras ad vētū cūdi: eiq̄ꝫ medic⁹ hec interdicit cōminans: q2 moriet̄ si h̄ fecerit. Heu me infirm⁹ inq̄t: cur potioneꝫ hanc accepi? male mihi erat: ⁊ mō ē pei⁹. Heu q̄nto meo malo illos vidi q̄ h̄ ꝯsiliū mihi dederūt: nec mihi q2 ⁊ h̄ me opteret pati p̄dixerūt. Si em̄ h̄ scisseꝫ nunq̄ꝫ potionē accepissem. Sic ⁊ sic iste ꝯquerit̄ dū potiōe coartat̄. Cū vero mali hūores defluere cepint: totūq̄ꝫ corp⁹ paulatim leuiari: gaudet ⁊ exultat: q2 talē potionē accepit p quā ad p̄stinaꝫ sanitateꝫ redire se sentit: ⁊ hoīes q̄ h̄ ꝯsiliū ei dederūt benedicit. Silr̄ vero multotiēs accidit vt aliq̄s q̄ aīe sue infirmitatē ꝯsiderat: medicinā inde spūalē querat: q̄ ab illa vitioꝝ suorū infirmitate mūdari valeat. Cū q̄ꝫ ei aliq̄s spūalis hō dicit: q̄ p monachatū posset saluari: dat quicq̄d habet: vt in monasterio aliquo suscipiatur: vel ei gratis aliq̄n ꝯcedit̄ ⁊ suscipit̄. Sꝫ cū ordis difficultas cogit eū vigilare duꝫ vellet dormire: esurire dū vellet edere: sitire cū vellet bibere: tacere dū vellet loq̄: legere vł cātare cū vellꝫ q̄escere: sedere cū vellꝫ stare vł ābulare: aut stare vł ābulare cū vellet sedere: Jniurias sustinere inł̄tas: ꝓp̄ā volūtatē ex toto deserere: Me miseꝝ īq̄t: hūc hītū q̄re suscepi? antea male agebaꝫ: ꝫ mō pei⁹ ago: q2 tot ⁊ tāta q̄ mihi iubent̄: adīplere ñ valeo: ⁊ vix nisi iuuit⁹ aliquid boni pficere valeo. Quid igit̄? ve mihi ve mihi: vt q̄d his credidi q̄ mihi h̄ ꝯsuluerūt? Putabā q̄ oēs isti hoīes eēnt sācti. Hec ⁊ his silia nouici⁹ dicit dū ordo illi ī p̄mis videt̄ grauis. Sed postq̄ꝫ sentit ⁊ secuꝫ ꝯsiderat: q2 hec vnanimiter patiēdo sic oīa sua posse aboleri pctā: sicq̄ꝫ sanitatē aīe citi⁹ recuperare: totuꝫ q̄d antea graue videbatur: paulatim leue efficit̄: ⁊ q̄si iā nihil male habēs: letari incipit: deo gratias agit q2 monachatuꝫ suscipe meruerit: ⁊ oēs qui tale consiliū sibi dederūt: benedicit.

De contentione inter monachos nutritos ⁊ ꝯuersos: Ca. lxxviij.

v Erū q2 de ꝯuersis ⁊ nutrit; cōgregat̄ ordo monachoꝝ: dicēdū quia solet esse ꝯtētio quedā inter nutritos monachos atq̄ꝫ cōuersos. Attendunt em̄ nutriri se nulla crimina commisisse: nec se in seculi sordibus coinq̄nasse: sꝫ quia mūdaꝫ ab infantia vitam duxerunt: ⁊ in dei seruitio semp laborauerūt: Jllos vero ecōtrario vixisse ꝯsiderāt: ⁊ ideo merito inferiores esse iudicāt. At cōtra quia conuersi scientiā exterioꝝ habent: res monasterij sapienter tractant: nutritis ip̄is necessaria inueniunt: ordinem q̄ꝫ suū feruentius plerumq̄ꝫ custodiūt: Jllos vero parum in his valere ꝯsiderant: ideo se meliores illis estimant: sicq̄ꝫ alijs alij se p̄ferunt dum non suam sed alioꝝ infirmitatē attendūt. Sꝫ si vere mōachi eēnt: sic esset int̄ eos quō inter angelos in celis ⁊ hoīes sctōs. Angeli em̄ sūt q̄si nutriti: scti vero hoīes q̄si ꝯu̅si.

Sz nec angeli sanctos despiciũt: q2 tẽptatiõib⁹ aliq̃n victi sũt: nec sancti ãge os: q2 nullã quã vincerẽt passi sunt tẽptationẽ. Si eñi michael' diceret petro: Tu dñm negasti: posset petrus respõdere: Verũ qdẽ ẽ qđ dicis: s tu ꝓ dño nunq̃ vel vllũ colaphuz sustinuisti. Qđ oĩno nõ faciũt: sz ita existunt ɔcordes ac si oẽs essent angeli vł hoĩes. Sic ĝ sunt isti ac si nutriti sint oẽs aut ɔuersi.

De silitudine inter monachos ⁊ angelos: Ca.lxxix.

Sic est inter monachoꝝ ɔgregationẽ in terris ⁊ ɔgregationez angeloꝝ in celis: quõ inter eos q̃ adhuc sunt exterius in cella nouitioꝝ: ⁊ illos q̃ iam sunt interius ĩ cõgregatione monachoꝝ: q̃ vt ꝑualẽt in omĩbus se ꝑfecte custodiunt. Hos eñi abbas ꝑ semetipm iã oĩa docuit que vult eos obseruare: illis vero magistros ex istis ꝑponit q̃ eos doceant q̃ debeant custodire. Isti iam ꝓbati sunt in omĩ hũilitate ⁊ obedientia et patientia ⁊ obseruatione oĩm q̃ ordo exposcit: Illi vero adhuc ꝓbandi sunt vtꝝ velint esse humiles: obedientes: patientes ⁊ obseruare omĩa q̃ ordo reqrit. Unũquenq̃ ĝ illorum is q̃ ei magister deputat⁹ ẽ ꝓbat ⁊ arguendo: increpando. Plerũq̃ etiaz flagellando tẽptat an aptus ad suscipiendũ ĩ ɔgregatione alioꝝ existat. Quẽ si viderit cuncta patiẽter sustinere: ⁊ alioꝝ ɔsortio ꝑ omĩa dignuz esse: venit ad abbatẽ annũciãs ei coram omĩ ɔgregatione: Dñe inq̃t nouiti⁹ ille quẽ mihi cõmẽdastis ita ꝑfecte se habet oĩb⁹ mõis q̃ iã est dign⁹ inter nos esse si iubetis. Quibus auditis abbas aut eũ recipit cõmuni cõsilio fratrũ: aut adhuc dimittit ad exemplũ alioꝝ nouitioꝝ. Sicq̃ de isto nouitio ɔdigne agiť q̃ seruoꝝ dei cõsortio iam dignus habeť. Illũ autẽ nouitiũ quẽ magister sui⁹ viderit inobedientẽ: impatientẽ: superbũ: susceptione indignũ: postq̃ eũ diu toleravit: multisq̃ modis emendare tẽptauit: tandẽ si nihil ꝓficere põt: venit ad abbatẽ: ⁊ talia ei refert: Dñe inq̃t nouitius ille quẽ habebã in custodia vt eũ docerẽ: quõ posset esse dignus ɔuersatione nostra: ita ɔuerse se habet in oĩbus q̃ agit: vt nec inter reliquos nouitios dignus sit conuersari. Prouidere itaq̃ vob̃ cõuenit q̃d potius de eo faciendũ sit. Ad hoc ille respondẽs: magistrũ hortať vt eũ adhuc oĩbus modis emendare conetur: dicens: melius esse illũ inter reliquos tolerare q̃ ad seculũ reuerti dimittere. Sicq̃ nouitius iste nec in cõgregatione recipiť: nec a cella nouitioꝝ expelliť. Silr ĝ est ɔsiderandũ ꝑ omĩa inter deũ ⁊ angelos ⁊ monachos: quomodo inter illũ abbatez ⁊ magistros atq̃ nouitios.

De similitudine inter deũ ⁊ quelibet imꝑatorẽ: Ca.lxxx.

Videndũ est sic esse inter deum ⁊ hoĩes ⁊ angelos: quõ inter imꝑatorem terrenũ ⁊ sibi obsequentes. Tria q̃ppe sunt genera hominũ q̃ terreno ĩꝑatori seruiũt. Alij eñi seruiũt ꝓ terris q̃s habent: nihil aliud q̃rentes nisi qđ tenẽt. Alij q2 terras recuꝑare volunt quas eoꝝ parentes aliqua sua culpa ꝑdiderunt. Alij vero ꝓ solidatis tm̃. Illos itaq̃ dñs honesti⁹ tractat q̃ nihil vnq̃ dereliquerunt: nec aliud q̃ qđ habent q̃runt. Hi radicati sunt ⁊ fundati: nec euelli formidant: dũ se in voluntate dñi sui ɔseruant. Illos vero quorum parẽtes sibi peccauerũt: quiq̃ ꝓ illorũ hereditate sibi seruiũt: aliquãdo vilius tractat: modisq̃ diuersis temptat: videlicet ɔuitiãdo: cõminãdo: quedã grauia iubendo: q̃nq̃ etiã flagellando. Qui si hec oĩa humiliť sustinuerint: ⁊ dñi sui misericordiã patienter expectauerint: tandẽ eis dñs hereditatẽ patrũ suoꝝ reddit. Si vero noluerint hec tolerare: nec suã valẽt hereditatẽ recuperare: nec aliud vult eis dñs dare. Illi autem q̃ nihil

aliud querunt q̄z solidatas: ⁊ vt bn̄ pascant: tā diu impatori obsequunt q̄diu h̄ eis largit: Que si illis abundāter donauerit: laudāt eū: ⁊ dicūt: q2 de dn̄o tali fuiendū est: q2 talia fuiētibus sibi cōfert. Si vero hec illis dare destiterit: statim recedūt ipo vitupato: ⁊ incipiūt seruire ipsi⁹ inimico. Tria igit hec sunt genera hominū alicui terreno impatori militātium. Silr aūt tria sunt genera eorū qui supno regi deseruiūt. Primum em̄ gen⁹ sunt angeli: qui eterna beatitudine stabiles sibi sine omni intermissione sunt seruientes. Aliud vero hoīes boni sunt q̄ inq̄tū psīt sue voluntati obediūt sicq̄z ad regnū celoꝝ in pr̄is sui ade culpa pditum hereditario iure puenire cōtendūt. Tertiū aūt hi qui tm̄ p terrenis seruiunt cōmodis q̄si milites stipēdiarij. Sic ergo per oīa est cōsiderandū inter hec tria genera ⁊ deū: quō inter alia tria supra dicta ⁊ imperatorem suum.

Quid mōacho psit: si aliqd bonū inuitus faciat: Caplm. lxxxi.

Contingit aliqn̄ quēpiam sic abūdare humorib⁹ malis vt nisi secetur aliter sanari non possit. Ut ergo ab eis possit ex toto mūdari: spōte sua prius se facit ligari: rogās etiā eos qui eū secturi sunt vt nō eum dimittāt q̄cq̄d ipe dicat: donec eum pfecte secuerint. Cum h̄ putredinē pungere ceperint ⁊ resecare: clamat ⁊ dicit se pr⁹ nihil mali habere: cōminat q̄z eos nisi eū dimiserit occidere. Sz illi q̄ eū h̄ dicere pter dolorem sciūt: nō verba illius attendūt: h̄ vt ceperāt putredinē pfecte abscidūt. Cum aūt ad plenū mūdatus meli⁹ habuerit: eisdē q̄s antea mīabat occidere: grās agit: q nō eū ad volūtatem suā dimiserit. Quid h̄? Nunqd nō ideo pdest ei sectio q2 eā tolerauit inuit⁹ cum ad eam tolerandā se fecit ligari spōtane⁹? Prodest reuera: q2 per eā abscisa est infirmitas: ⁊ reparata est sanitas. Similiter aūt plerumq̄z contingit vt aliquis redūdet vitijs ⁊ intelligat q alit saluari n̄ valeat nisi a se ferro districtioris penitētie fuerit resecata: vt h̄ inde purgari pfecte q̄at: alicubi ī monasterio spōte sua se alligat. Professionē etem̄ faciēs ibi stabilitatē morū q̄z suoꝝ ꝯuersionē pmittit: seq̄z intra monasterij claustra eo tenore recludit: vt medici spūales videlicz sui pastores qui eū corrigere debent: q̄cquid ipse postea dicat nō eum dimittant: h̄ ei⁹ vitia resecēt ⁊ emendēt. At plerūq̄z cum eum ceperit ad meliora stimulare: ⁊ eius vitia corripiendo resecare: recalcitrat atq̄z irascit: dicens se non esse culpabilem vnde reprehēditur: ipsosq̄z qui eū arguūt aliquādo etiā perimere mīnat. Hi vero qui hoc eū pferre propter ordinis destrictionē cognoscunt: nō eum ideo dimittunt: sed ab eo districte stulticiā vt p̄ualēt nunc hoc: nūc illo modo abscidunt. Cum itaq̄z fuerit emēdatus a vitijs: ⁊ mitior factus: ad se reuersus eisdē gratias reddit: quibus irascebat q eum reprehēsum correxerint. Quid igit? Nunq̄d nā ideo nō sibi pderit illa tāta districtio: q̄a eā infirmitatē carnis inuit⁹ sustinuit: cū ad eā sufferendam spōte sua in monasterio se alligauerit? Proderit vtiq̄z: q2 ⁊ p eā liberatur ab omni infirmitate vitiorum: ⁊ redit ad veram sanitatē virtutū. Sed dic et aliquis: Meli⁹ esset vt deo sine professione seruiret spontaneus q̄z in monasterio pfessione se alligans seruire cogeretur inuitus.

Quā magna sit spes monachi professi: Capitulum lxxxij.

Hic autē respondendum: q̄a tanta distātia est inter illum qui non vult facere deo promissionem seruiendi sibi: ⁊ eum qui libēter eam facit: q̄ta inter homines duos qui ambo ex debito debent seruire dominū vni: sed vnus eorum accedit ad dominū ⁊ dicit: Domine ex toto corde tibi seruire volo: sed me

esse tibi fidelem ꝓmittere nolo: quia si hoc tibi ꝓmitto: ⁊ postea tibi peccarem: grauiꝰ delinquēs grauiori vindicta dignus existerē: quāto aūt melius potero seruiā tibi: sed si qñ peccauero tibi: iudica me vt illū qui se tibi esse fidelem minime ꝓmisit. Alit vero venit ⁊ dicit: Domine ex toto corde te diligo: tibiq; fidelitatē ⁊ sbiectionem ꝓmitto: vt si aliquā do fecero cōtra ꝓceptum tuū: non me iudices vt alienū: ſ emēdes vt ꝓpriū ſuū. His itaq; dictis euenit vt ambo idem peccatum postea faciant: ac deinde penitētes ad misericordiam domini sui veniāt. Dicit itaq; dominus illi qui sibi fidelitatem promittere noluit: Quare h fecisti? At ille: Domine inquit cōfiteor quia deliqui: ſ tamē non me tibi non esse delicturū ꝓmisi. Sed ille: Ideo ne inquit noluisti mihi fidelitatem ꝓmittere: vt posses cōtra me liberius peccare? Ergo ⁊ ego cōtra te: nō vt erga meū: ſ vt aduersus alienū agam: totūq; qđ erit mei iuris vsq; ad vltimum quadrātē exigā. Hoc ita iudicato ꝯuertit ad aliū ⁊ dicit: Et tu serue q mihi fidelitatē ꝓmiseras: ⁊ idō tibi magis cauere debueras: qre h fecisti? At ille. Dñe ait: Cōfiteor reuera me deliqsse: tibiq; fidelitatē ꝓmisisse: ſ postq̄ me pēitet q; deliq: debeo ego peiꝰ pati q; tibi fidelitatē añq̄ deliqssē ꝓmisi: q̄ ille q hāc tibi nō vult ꝓmittere et postq̄ peccauit? Ideo quippe me volui esse tuū: vt si quādo peccarem nō me iudicares vt alienū: ſ emēdares vt ꝓprium. At dñs: Ita est inqt vt dicis: Cum ḡ voluero de te vindictā accipiā vt de meo. Sic aūt ⁊ deꝰ inter ꝓfessū monachū ⁊ nolentē ꝓfiteri iudicat si eos cōtra eū peccasse peniteat. Non solum autē ꝓfessum minus iudicat nō ꝓfesso: ſ etiam qlibet laico adhuc in seculo ꝯstituto. Licet em̄ vterq; idē pctm̄ cōmittat: tñ toto ex corde monachū peniteat deliqsse: cuncq; ordinem cui se subdidit feruenti amore custodiat: malorem q̄ laicus misericordiam consequetur: q̄tumlibet ille peniteat secularibus adhuc detētus. Si vero penitere noluerit: maiori q̄ laicus dānationi subiacebit.

De similitudine inter monachū peccantē ⁊ laicum: Caplm lxxxiij.

Quod vt aptius a simili videamus: hoīes duos vniꝰ dñi ſuos ītueamur. Ambo itaq; a domino illo possessiōes ꝓprias obtineāt sibi: iureiurando ꝓmisso q; ei fideles existant. Unus tñ illoꝝ cōditione tali hoc faciat: q; si quid in eū qñq; delinquat: de ꝓprio suo ꝓut fuerit iustum sibi emēdet. Aliter vero dñm adeo diligat: vt nihil ꝓprium retinere: sed omnibus ei dimissis familiarius sibi malit seruire. Hoc etiam pactū cum eo faciat q; si aliquando quid ꝯtra eum cōmittat: de seipo nō de re aliena sed vt de ꝓprio quā voluerit vindictam assumat. His igit actis si culpā eandē cōmittat vterq;: ac deinde penitentia ducti velint emendare: sed ille de ꝓprio qđ nec adhuc totū vult dare pro illius culpe satisfactione: iste vero de seipso quoniā etiam totū iam prius domini sui mancipauerat potestati: videatq; dominꝰ q; ille tantū facere noluerit: sed postq̄ sibi peccauit q̄tum iste prius q̄ in eum delinqueret fecit: De quo inq̄ maiorē velle videt habere misericordiā: an cum illo videtur velle mitiꝰ agere quē operibꝰ cōprobat se minꝰ diligere? Or si hūc alteꝝ velit altero duriꝰ arguere: Serue inquiens male tu q̄to mihi eras familiarior: tanto es culpabilior: Potest iste sibi respondere: Dñe inquiēs verum est quod dicis: sed q̄diu penitere nolui: ac postq̄ toto ex corde peniteo: meq; ipsum in emēdationem trado; nunqd nam peiꝰ illo debeo pati qui nec illud quod habet tibi totum vult dare pro satisfactione sui cōmissi? Iustum ne videtur vt quia te ma/

gis dilexi: minorē debe am misericordiam consequi: immo maiorem mihi facere deberes misericordiā quo nullam maiorem tibi facere possum satisfactionem? Quid aliud dominꝰ diceret: ꝙ quod veritas habet? Nūc ergo mitiꝰ iudicat vt ex toto proprium: Illum vero seuerius vt minus sibi priuatuz. Sic ergo ⁊ deus celeriꝰ indulget monacho qui se ei totuz cōmittit: ꝙ laico dare nolenti vel sua pro his que commisit.

De similitudine inter monachum ⁊ arborem: Capitulum lxxxiiij.

Etenim rursus a simili potest videri: acceptabilius est deo bonum opus monachi ꝙ hominis cuiusꝗ secularis. Solet ꝗppe accidere duos esse homīes sub domino vno: singulas habentes arbores in proprio solo. Arbores aūt ille fructum ferunt bonum vtriꝗ: Verū illi quia dominum inequaliter diligunt: ⁊ ei de fructu earum impariť seruiūt: Unus enim eorum quia cuz minus diligit: cum arboris sue fructus fuerit maturus: colligit: fertꝗ inde dn̄o suo ꝙtum sibi fuerit visuz. Adeo autē dominum alius amat vt ad eum veniēs arborem ipsam ei offerat. Domīe inquit arborem habeo quandam: bonum valde fructum ferentem: que quia vestre congruit dignitati: malo eam vestri esse iuris ꝙ mei: eam igitur offero vobis vt amodo vobis fructificet soli: ipsam quoꝗ vestro assignabo preposito: vt ex ea fructū colligat: ideꝗ vobis prout velle vos nouerit diligenter deseruiat: Sz etiā ego ꝙta diligētia potero: eandē vestre vtilitati custodire curabo. Cuius igiť horum obsequiū dn̄o illi magꝫ videť acceptū? An illius ꝗ ꝗntūcunꝗ voluerit dat ei de fructu ꝓprie arboris? Immo magꝫ illiꝰ ꝗ arborē totā dat ei cū fructu. Sic ⁊ seruitiū monachi deo est magis acceptū: ꝙ hoīs seclaris. Ipsi eñ sunt hoīes duo: ꝗ sb̄ deo velut arbores ꝗsdā hn̄t seipōs. Ipi quoꝗ vtriꝗ sunt apti ad ferendū fructum opis boni. At ꝗꝗ non eodē mō diligūt deū: nec ei piter bene opando deseruiūt. Secularis eñ qꝛ eū minꝰ diligit: tūc tm̄ cū bn̄ opandi animū habuerit: boni opis offert deo quantū voluerit: Monachꝰ ꝟo eū diligit in tātum: vt ad eum accedens totum ei offerat seipsum: factis ac verbis alloquens eum: Domine inquit mee hactenꝰ potestatis erā: quodꝗ mihi libebat bonum malum ve faciebam: Uerum quia tuus omnino debeo eē: tibiꝗ soli tantum bona opera fructificare: me totum tue trado potestati: vt amodo tibi fructificem soli: quod vt meliꝰ tibi facere valeā: me vni ex ecclesie tue prelatꝭ subdā: qui me custodiens ea tantū opera doceat agere que tibi nouerit magis placere: S et ego pro modulo meo meipsum custodire studebo: Cuius ergo munus deo est acceptabiluis? An illius qui sibi offert quedam ex operibus suis: plurima vero subtrahit? Immo illius magis qui dat ei seipsum cum opibus cūctis. Nec ideo propria ꝑuatur mercede: quia sepe bonū opꝰ cogitur agere. Sicut enim is qui arborem totam commisit ꝑposito dn̄i sui vt ex ea fructum colligeret: ex ꝗ ⁊ dn̄o suo ꝓut eū velle nosset deferret: vt inꝗ ꝓpriū nō ꝑdat meritū: sed ille colligat fructū priꝰ ꝙ maturescat: aut vt in arbore dimittat ecōtra donec putrescat: Sic monachꝰ ꝗ se totū cōmisit ꝑlato vt eū custodiret: eaꝗ opa tm̄ ab eo agēda exiget que deo placere potiꝰ nosset: Sic inꝗ ꝓpriā nō ꝑdit mercedē si ꝗd opis boni agere cogať aňꝗ velit: vel ecōtra ꝓhibeať cū agere velit: donec ⁊ ipsam amittat volūtatē agēdi. Non ergo omittere debet quicꝗd boni ꝑlatus ei ꝑcipiat: vľ ꝑsumere vt agat a quibuscunꝗ eū ꝓhibeat. Sit eñ illiꝰ ꝓuidere ꝗd precipiat ꝗd ve ꝓhibeat: huius vero sequi eum ī bono ꝑ oīa.

De similitudine inter matronā et diuinā volūtatē: Caplm lxxxv.

a Ccidit quandoq matronam aliquam: filias cum ancillis suis magistre cōmendare: vt eas opera mulierib9 congrua doceat. Illis vero pcipit vt ei cuncte obediant: qđq faciendū iniūxerit expedire adimpleāt. Hoc itaq dispositō magistra eas in vnū cōgregat: iniungit cuiq quid agere debeat: et ne foras egrediantur obseruat.

De filiabus matrone: Ca. lxxxvi.

q Uibus ita sub ei9 magisterio astrictis: bone quidem filie per omnia sibi obtemperant: sed nec abeundi foras licētiam querere curant.

De ancillis ei9 bonis: Ca. lxxxvij.

a Ncille quoq similiter faciūt excepto q instabiliores existunt: qr em tedet eas ī custodia diuti9 esse: licentiā foras exeundi querunt qnq: Quā si obtinere non valēt: nō inde tristant vl murmurāt: tm dicūt qa datā libēter acciperēt. Qr si eis concessa fuerint: egrediunt quo eis visū fuerit: cessant q interim ab operibus suis.

De ancilla latrone: Ca. lxxxviij

i Nter eas autē qnq est latro qdā p cept mgre vix obedire volens. Hec igit qr custodia tedio semp ei existit: licentiā exeundi sepius querit: et causas que rōnabiles videant adinuenit: quā si obtinere nō pōt: ɔtristat vehemēter et dolet sueq mgre si audet durius rndet. Si vo apta cā ei n fuerit: ei occulte detrahit: qđq faciebat opus intermittit. Qr si opari fuerit iussa: ptēdit ptin9 q sit īfirma. Ac si qn se solā viderit ptinus exilit: ostiū petit: huc illucq circumspicit: mādat illi vel illi licētiā querere secum loqndi. Qr si in hoc reperta fuerit atq correpta: prosilit statim in huiusmodi verba: Quid inqt feci q sic debeā corripi: q mira visa sum agere qr inferunt mihi contumelie: s iam satis aptū videt q iniuste ɔtra me agat. Itaq residet mesta: dolēs q ita sit rephēsa. At postq ad modicū ille dolor recedit: maturitatē qndā ptēdit: cumq estimat q ab alijs reputet matura: licētiā rursus qrere tēptat: quā si hrē nequerit ptin9 sbdit: Stultus est inqt q bene agit cum eque boni tractent et mali. Qr si licētiā hrē poterit: foras ɔfestī egredit: huc illucq vagat: iuuenum ɔsortia expetit: mlta nō agēda ɔmittit. At g hac similitudīe pōt colligi: tria sūt genera volūtatis in sbditis.

De obedientia: licentia et inobedientia: Capitulum lxxxix.

b Orū aūt pmū obediētia: Secūdū licētia: Tertiū iobediētia. Hec vo genera oīa īueniri pnt in monachis: qs matrona qdā mgre cuidā cōmēdauit. i. volūtas diuīa volūtati abbatis eoꝝ supposuit. Licētia igit mltos decipit: obediētia vo et inobediētia ɔria sunt: harū media licētia est. Is g quē obediētia ɔstringit claustra nō egredi: vult tn exire reguleq districtionē licēter declinare: qnis nolit sine licētia id psumere: et iccirco actū suū licentia qua pualet conatur defendere: pctm profecto hz ex illa illicita volūtate. Nō em postq mortu9 mūdo claustrū subijt ad mūdi negocia vl volūtate vl laten9 redire debuit: velle tn suū n nisi pmissus facto iplere voluit. Obediētia g quā in h amplex9 est: ipm factū excusabit: s velle qđ ɔtra obediētiā hūit piclosū nisi penituerit illi erit. Qđ nōnulli min9 attēdētes licentiā quā p implēda volūtate sua expetūt sepe fallunt. At igit breuiter loqr et succincte: sub ipa obediētia viuētes sunt matrone regalis filie: Ancillas vo noīe licētie adherētes accipe. In obediētia vero q dicitur et ipa latro rebelliōes signant in ordīe mōastico. De licentia.

De similitudine inter monachū et denarium: Capitulum xc.

r Ursus a sili possumus videre

que in pfecto monacho debeant esse. Tria cuiqꝫ bono insunt denario: que cuiqꝫ pfecto debēt inesse monacho. Denarius ꝙppe bon⁹ puro ex ere: recto pōdere monetaqꝫ legitia debet cōstare: Si eñ vnū ex his defuerit: venalis esse nō poterit. Ut ꝙ venalis valeat esse: hec tria pariter debet hr̄e. Hec quoqꝫ debet habere ⁊ mōachus vt ỽe monach⁹ eē reputeť. Ei⁹ quippe metalli puritas: pura est eius obediētia: Nulla eñ inobediētie impuritas: ꝙ sola in eo debet esse obedientia. Rectū vero illi⁹ pōdus: stabilitas est ꝓpositi eius. Non ꝙ leniť exufflari debet ab eo qꝺ ceperit: ꝙ vsqꝫ in finē pseuerare stabilis. Illius aūt moneta habit⁹ est monachalis atqꝫ tōsura añ ⁊ retro: ⁊ his ꝯsimilia. Sicut eñ denari⁹ a moneta dinoscitur cuius sit regionis: sic ab istis monach⁹ cui⁹ sit ordinis. Is aūt monach⁹ qui adeo est senex vt ante ⁊ retro iaꝫ neqt inclinare: denario illi est silis cui⁹ monetā tpis antiꝗtas iam deleuit. Iste vero ꝙ habitū monachalē nō adhuc sed vitā suscepit: ⁊ iō nomen nō habet monachi: assimilatur nūmo pōderoso: monetā tñ nō habēti: ⁊ iō nō eque venali: verum sicut ꝙ thesauꝝ congregare desiderat: huiusmodi nummum ita vt habentem monetam amat. Sic deus qui thesauro celesti nos oēs reponere cupit: hmōi hominē eque vt habitū monachi habentē ibi reponit. Quē aūt viderit habitū ꝗdem monachalē hr̄e: ꝙ ex ere ipuro: id est inobediētē esse: hunc thesauro celesti nūꝗꝫ reponit: sicut nullus denariū falsum licet aptē monetatū suo thesauro reponere ꝗrit. Quē ỽo viderit obedientē eē: etsi aliqñ fragilitate peccet hūana: ñ hūc tñ repellit si ỽe peniteat. Ut eñ a valido dēario denari⁹ fals⁹: sic a pfecto differt monach⁹ imperfect⁹. Invalidus ꝙppe denarius min⁹ habet pōd⁹ꝗꝫ debeat hr̄e: ꝙ illud qꝺ habet puro ex ere cōstat. Falsus vero eādē quā bon⁹ monetā ꝑtendit: ꝙ interi⁹ latet falsitas eris: Sic falsus monachus eundē quē pfectus habitū habet: ꝙ inobediētie falsitas interi⁹ latet. Debilis ỽo ꝙ obediēs licet nō tātā qñ aliqñ cadat habeat stabilitatē: obedientie tñ retinet puritatē. Moxetem penitet eū qꝛ deliꝗt: qꝺqꝫ ei ꝑcipiť: pura obediētia facit. Ille ꝙ vt denarius falsus a celesti thesauri repelliť: hic vero ꝓ sui modulo vigoris ibi reponiť. Nihil igiť cuiꝗꝫ prodest habitū monachi exteriorē habere si ñ studuerit ⁊ interiorē retinere. Duo ꝙppe sunt ordinis genera viro religioso ꝯueniētia. Unū exterius ꝙ religiosus videť: aliud vero interi⁹ ꝙ religiosus habeť: Et illud quidē exteri⁹ facticij: hoc vero interi⁹ naturalis est ordīs. Facticij quippe ordinis facticie sunt ꝯsuetudies: vt in ordine monachoꝝ reperiuntur plures. Has eñ hoīes adinuenerūt: ꝗbusdā qꝫ de causis rōnabilibus seruandas instituerūt. Naturalis vero ordinis naturales sunt ỽtutes: vt hūilitas: charitas: ⁊ alij plꝭs. Has eñ de⁹ ipi naturaliť īdidit hoī sueqꝫ cā salutis ꝓuādas mādauit. Ille itaqꝫ factici⁹ ordo sine isto nihil hoī prodest: iste vero sine illo etiā saluare hominem potest: vt tñ seruari valeat iste valde necessarius sibi est ⁊ ille.

De similitudine inter corrigiā ⁊ sotularem ⁊ ordinem facticiū ⁊ naturalem: Capitulum xcj.

Ic eñ est iter ordinē facticiū ⁊ naturalē: quō iter corrigiā ⁊ sotularem. Corrigia nanqꝫ sola colligata pedi: nullo est munimēto pedi: imo magis incōueniēs videť eē si ibi sola circūligeť. Sotularis vero etiam solus pedē munit: satisqꝫ decenter cōuenit ei: ne tñ cadat vł torṫus fiat: necessaria sibi est corrigia vt ligetur ex ea: Sic licet facticius ordo nihil solus ꝓsit: sed magis dedeceat: naturalis vero sine illo et ꝓsit ⁊ deceat: vt tñ iste firmi⁹ teneať: necessari⁹

ille sibi habet. Hinc quippe est q̄ q̄ religionē interi⁹ seruare desiderat: habitu monachali exteri⁹ se alligat: qui q̄ exteri⁹ demōstrat: sp eū esse coarguat: Qz si postea noluerit hoc esse: magis dedecet eū habit⁹ ipe. Si em̄ verbi grā: monach⁹ supb⁹ fuerit qui habitu exteriori hūilitatē p̄tēdit: mlto incōuenienti⁹ esse videt q̄ si careret hūilitatis habitu. Decet igit vt q̄ ostēdit exteri⁹: studeat ⁊ hr̄e interi⁹. Nihil em̄ pene exteri⁹ habet ī habitu vl pfessiōe siue ɔsuetudine: q̄ nō eū cōmoneat aliq̄d interius hr̄e.

De vestibus monachi: Ca. xcij.

Quod em̄ viles nigrasq̄ fert vestes: vt se vilē reputet pctōrē q̄ cōmonet. Qz xp̄o eisdē a capite vsq̄ ad pedes tegit: hoc eum facere a principio vite vsq̄ ad finem hortat. Hec em̄ est talaris tunica ⁊ polymita quā filio suo ioseph fecisse legit iacob p̄riarcha. Qz aūt eedem in modū sunt crucis: eum sp habere cōmonet memoriam dn̄ice passiōis.

Gen. 37.

De corona ⁊ tonsura monachi: Capitulum xciij.

Corona deniq̄ capillorum q̄ tōsura: eū esse debere sacerdotē ⁊ regē demonstrat. Sacerdotes q̄ppe in lege mitra tegebant caput: ad siitudinē cui⁹ ⁊ huic caput radit. Reges aūt coronis vtunt: ad cui⁹ siitudinē hui⁹ capilli tondent. Hec itaq̄ cohortant eū vt sacerdotl ⁊ regis gerat officiū.

De spūali sacrificio monachorum: Capitulum xciiij.

Officiū sacerdotis erat in lege: generis diūsi pecora mactare. Huius ḡ silr officiū debet esse leonē ire ⁊ crudelitatis: lupū rapacitatis: taurū feritatis: vulpem astutie: hircū imundicie: glirē sonolētie: equū ⁊ mulū luxurie: asinū pigritie: aliaq̄ bestialia vitia occidere. Regis aūt officiū p̄priū est regere regnū: hostes inde p̄pellere: ne iusto ī iust⁹ iiuriā faciat p̄uidere: malis depssis bonos exaltare. Hoc itaq̄ officiū debet esse monachi: vt sue mētis regnū regat ⁊ corpis: hīc em̄ omnia expellere debet vitia: p̄uidere ne malus bono appetit⁹ resistat: ḡ vt bon⁹ malū sibi sp sbijciat. Quicq̄d postremo exteri⁹ oñdit in habitu vl ɔsuetudine vl etiā in ipsa pfessiōe: studeat ⁊ interi⁹ hr̄e: Alioq̄n nihil sibi corona siue tōsura p̄derit vll⁹ ve habit⁹ monachalis. At sunt pleriq̄ q̄ factitio ordini īputāt q̄ naturalē nō seruāt: Dicūt em̄ bono aīo se pati ñ posse q̄ eis īponunt ɔsuetudīes tante. Querunt etiā q̄ in seculo meliores fuerint: eosq̄ monachat⁹ deteriores effecerit. Verū q̄sq̄s ḡ dicit: denario falso est similis.

De siitudine inter monachatū ⁊ ignem: Capitulum xcv.

Falsus q̄ppe denari⁹ bon⁹ plerūq̄ eē videt: at si in ignē fuerit miss⁹: p̄tin⁹ falsus eē p̄batur. Sic plerūq̄ male morigerat⁹ hō: bonis eē morib⁹ videt in seculo: verū si rigorē arripuerit aliq̄ instinctu mōachat⁹: culpisq̄ postmodū exigentib⁹ regulariter increpat⁹: p̄tin⁹ p̄bat nō eē q̄ videbat. Qui em̄ humilis videbat ⁊ patiēs: mox superbus inuenit ⁊ impatiēs. Qz si ḡ imputauerit ordini: tale ē ac si denari⁹ dicat igni: tu me falsū fecisti. Nō aūt falsū eū fecit: ḡ q̄ erat oñdit. Sic deniq̄ istū non ordo male morigeratū effecit: ḡ q̄z ḡ iam esse declarauit. Nō igit ordinē ḡ seipm accuset: moresq̄ puersos in bonos cōmutet: Nisi em̄ eē bonis moribus videat: bona si q̄ exterius agit paruipendūtur.

De interiori virtute ⁊ exteriori: Capitulum xcvi.

Duo q̄ppe virtutis sūt genera: q̄ inter sese sic differūt vt corpus ⁊ aīa. Vnū em̄ interi⁹ ⁊ inuisibile. Aliō vero exteri⁹ ē atq̄ visibile. Interi⁹ nanq̄ est charitas: humilitas: patiā: benignitas: ceteraq̄ siia. Exteri⁹ vero ieiunare: elemosy-

nias dare: in orōib⁹ vigilare: lachrīa/rī: alia qȝ hmōi. Et sic corp⁹ sine aīa nō diu subsistere valet: aīa vero sine corpe pōt: Sic exteri⁹ gen⁹ sine interiori ñ diu sbsistit: cū iteri⁹ faciat sine exteriori. Diu eñ charitatē hr̄e q̄s pt etiā si nō ieiunet: cū diu p deo ieiunare nō possit: si eñ mō amet. Et tñ plerūqȝ spūs malign⁹ corp⁹ assumit: illudqȝ vegetādo sbsistere fac: Sic ianis glia cor hoīs intrat: illudqȝ virtutis gen⁹ exteri⁹ sīlat. Sic eñ charitas ieiunare: sic ⁊ ianis glia facit. At sicut corp⁹ exaīatū cito fetet atqȝ cōtemnit: sic exteri⁹ gen⁹ sine interiori despicit. Cū eñ quispiā ieiunio q̄dē intētus: s irasci facile videt: si de ieiunio laudet ab aliq̄: ꝯfestim rñdet ab altero: q̄s inq̄t de illius curet ieiunio q̄ sic īflat p nihilo? Si aūt freq̄nti⁹ māducaret: s hūilis ⁊ patiēs esse videat: si qr ñ ieiunat: ab aliq̄ rep̄hendat: ilico ab altero respondet: Bene vtiqȝ vt manducet promeret quia adeo patiens est ⁊ benignus.

De similitudine inter monachū ⁊ hortolanum: Capitulum xcvij.

Sciendū ad virtutes tendenti qȝ agere debeat more hortolani. Hortolan⁹ q̄ppe: q̄ plātare appetit herbas: pri⁹ terre naturā ꝯsiderat vbi eas plātet: Nisi eñ terre earū natura ꝯuenerit: crescere ⁊ fructificare nllaten⁹ poterūt. Sic q̄ virtutū facere vlt plātariū: q̄ ī loco plātet eas sibi ē puidēdū. Si eñ loc⁹ fuerit vitiosus ⁊ ipse virtutes in vitia (redigent.

De edificāte domū: ⁊ qȝ superbia sit vallis maxima: bestijs vitiorꝝ plena: Capitulū. xcviij.

Rursus sic eum agere decet: velut q̄ domū edificare debet. Qui eñ edificiū facere: vult stabile: soliditatē pri⁹ cōsiderat terre q̄ scȝ fundamentū firmū supponere: parietē erigere: tectū supimpōere: tutusqȝ possit inhabitare: Sic q̄ virtutū vult facere edificiū q̄ secur⁹ inhabitet ab insidijs demonū: q̄ ī loco sui ꝯstituat illō: sibi est puidēdū: Si eñ loc⁹ nō fuerit firm⁹: nec edificiū diu subsistere poterit. Hoc itaqȝ solū vel terra bona: est hūilitas: cuius cūctis ꝟtutib⁹ congruit natura easqȝ velut firmū fundamentū sustētat. Non est in altū eleuata superbia: sicut quidā putant: sed demissa ⁊ vallis maxima bestijs vitiorꝝ plena ⁊ caligine tenebrarum dēsissima. Nam q̄nto amplius quis supbia inuoluitur: tanto lucem veritatis minus intuetur: Nec clare iustū ab iniusto q̄diu in tenebris: id est ī cecitate cordis sui iacet: discernere supbos pōt: s que sunt distorta eque sectat vt recta. Unde fit vt in valle ista tenebrosa vitiorū sit copia quasi bestiarū crudeliū multitudo magna. Nam leones crudelitatis: vulpes calliditatis: serpentes quoqȝ venenose inuidie: rane garrulitatis ⁊ iracundie: cetera etiam vitiorum aīalia ibi solēt supabūdare. Que q̄nto plus cuiqȝ familiares habent: tāto minus q̄ sint crudeles vident. Cōsuetudo eñ vitij est vt nō facile videat ab illo q̄ eo premit: sed mox vt cessauerit ⁊ ab eo se alienauerit: tunc demū ꝯsiderat in q̄nta feditate ⁊ miseria iacuerat: ⁊ q̄ graues morsus malarꝝ bestiarꝝ tolerauerat.

De monte humilitatis ⁊ septem gradibus eius: Capitulum xcix.

Humilitas aūt mons magnus est: in cuius summitate lux est non modica: ⁊ honestarꝝ personarum: id est sanctarꝝ virtutū pulcherrima turba. Sed qui ad hūc peruenire desiderat: necesse est vt p gradus quosdam ascendat si hunc montem agnoscere ⁊ inhabitare affectat.

De primo gradu hūilitatis: Ca. c.

Primus itaqȝ gradus in monte hūilitatis: est cognitio sui. Hūc vnusquisqȝ sic debet habere vt se inferiorem omīb⁹ iudicet esse: imitās apostolū qui se oīm suorum coaplorū dixit esse minimū. Si nā eēt aliq̄s hō q̄ ita peccasset: vt do/ i. cor. 15.

minus eius sibi iusto iudicio pedes ⁊ manus amputare: oculos eruere et totū corp⁹ dilaniare posset: nec tñ faceret: sed ex sua misericordia illū toleraret: vehement̄ se dñi sui debitorē cognoscere deberet: ⁊ eo magis hūiliari: quo se min⁹ ꝑpenderet meruisse a domino sic tolerari. Nos igit̄ dñm nostrū in multis offendim⁹ omnes: ⁊ intm̄ vt nos ex vīdicta iusticie sue mēbratim posset dilaniare: aut iugi languore in pñti affligere: aut penis postmodū eternis tradere.

Qꝫ qui in deū peccat: omnē creaturam cōtra se excitat: Capitulū cj.

Ex qua offensione nō solū irā dei ꝓmeruim⁹: sed etiā totā creaturā aduersū nos excitamus. Etenī si seruus alicuius a dño suo recederet: ⁊ inimico dñi sui adhereret: nō solū ipsū dñm exacerbaret: ꝟ etiā totā eius familiā iustissime irritaret. Cum igit̄ dñm creatorē cunctoꝝ offenderim⁹: adūsum nos oēm creaturam q̄ntum spectat ad meritū nostrū in iram cōmouimus. Potest ergo nobis iusta cōsideratione terra dicere: Non debeo vos sustinere: ꝟ poti⁹ absorbere: q̄niā a creatore meo nō timuistis peccādo recedere: ⁊ inimico ei⁹ diabolo scꝫ adherere. Pōt etiā cib⁹ dicere ⁊ potus: Non meruistis vt vos pascere debeamus: īmmo potius vt confusionem vobis preparemus: Ab illo enim peccando recessistis: per quem nec ales esurit. Sol quoqꝫ: Vobis ad salutem nō debeo lucere: ꝟ ad vindictā domini mei qui est lux lucis ⁊ fons luminū penitus coercere. Sic etiā singule queqꝫ creature contra nos possunt surgere irrefragabili ratione. Proinde expedit nobis hūiliari: ne diu dilata vindictā: tanto acrius adueniendo mala nostra puniat: q̄to diutius tolerauit qd̄ pri⁹ punire poterat. Ut ꝟ humiliemur: q̄d sim⁹: qd̄ nati fuerim⁹ vel quid fecerim⁹: mente ꝑtractem⁹: et nos viles peccatores mltoqꝫ supplicio dignissimos fore cognoscem⁹. Qui se ergo talē iudicat: iam in primo gradu humilitatis stat.

De secundo gradu humilitatis: Capitulum cij.

Secundus gradus est dolor. Nam sunt nōnulli qui se peccatores esse cognoscūt: ꝟ nullum inde dolorē habere dinoscunt̄: quibus necesse est vt doleant si veniam mereri desiderant: quia nō valet ad salutem vt se cognoscat quis peccatorem nisi inde habeat dolorē. Nam si dño suo aliq̄s peccaret: ⁊ inde dolorem non haberet: quid putas dominus eius de eo diceret? Quō ei offensam posset dimittere q̄ diu eum pro offensione sua nequaqꝫ sciret dolorē habere? Ridiculū potius q̄ aliud videret̄ si veniam peteret de hoc vnde se non dolere fateretur. Necesse est enim vt dolorem habeat: quisquis de perpetratis culpis veniam consequi desiderat.

De tertio gradu humilitatis: Capitulum ciij.

Deinde sequit̄ ꝯfessio: quia q̄liter se peccator cognoscat et doleat: cōfiteri studeat. Multi enī sunt q̄ se peccasse cognoscūt et dolēt: ⁊ tñ celāt q̄mq̄dē ꝟ ꝯfiteri erubescentes non audēt. Et q꞉ sciūt confessionē necessariā ad salutē fore: ita in cordibus suis corā deo penitent ⁊ illi cōfiteri ꝓponunt: multoqꝫ maiorem penitentiā agūt: q̄ si ꝯfiterentur eis iniūgeret aliq̄s sacerdotū. Uex in hac re penit⁹ decipiunt̄: q꞉ nullus deo quicq̄ cōfiteri pōt qd̄ ipe ignoret: Oīa enī ei nuda sūt ⁊ apta. Uult itaqꝫ de⁹ vt quicūqꝫ ei peccauerit ac si ipe nesciret: ita suo loco alij nesciēti ꝯfiteri ne dissimulet: quaten⁹ ꝟ iudicio manifeste comprobet: quia si deus hoc ignoraret: ipse veraciter ei manifestaret. Ad hoc si is qui maiorem penitentiā ex ꝓprio arbitrio nō ꝯfessus vult agere q̄ aliq̄s si cōfiteret̄ vellet ei imponere: putat mai⁹ se

De c[...] sione

Heb.

fecisse ex ꝓpria volūtate q̄ si ꝯfiteretur: pensent apud se q̄d sibi plꝰ constiterit: an cōfiteri ꝛ p̄uā penitētiam agere: an sine ꝯfessione spōtanea voluntate longo penitere tp̄e. Cuncꝙ magis eligit penitentiā gratis ꝑtelare q̄ reatū suū ꝑ confessionē manifestare: agnoscat ꝓ certo quia nōdū vere cōfessioni illam suā spontaneā penitētiam q̄libet grauis fuerit adequauit: qm̄ q̄dē nec dum sibi tātū ꝯstitit grauiter clam penituisse q̄tū ꝯfessionē cui eam facere debuit fecisse. Quare minus est semꝑ quēlibet grauiter sine cōfessione penitere: q̄ puro ex corde confessionem facere.

De quarto gradu humilitatis: Capitulum ciiij.

Am itaꝙ tres gradus in montem humilitatis habeamus: sequit̄ ꝑsuasio q̄ vnicuiꝙ habenda est: quartus videlicet ꝑlibate virtutis gradus. Cum enī necessarium sit vt cōfiteamur: Sciendū est q̄ ita ꝯfiteri debemus: vt hoc ipsum q̄d ꝯfitemur ita eē ꝑsuadeamꝰ: Tūc enim pura est confessio: si eam sequitur voluntaria persuasio.

De quinto gradu humilitatis: Capitulum cv.

Uinto igit̄ gradu ꝯfessio apponat̄: vt scȝ q̄lē se q̄s cognoscit: dolet: cōfitet̄ ꝛ suadet: talem q̄ꝙ se ab alijs ꝯsentiat iudicari. Sūt enī pleriꝙ satis semetip̄os iudicātes: s̄ neq̄ q̄ p̄nt ab alijs pati iudicari: vituperari. Qui enī vt ad mōtē vere hūilitatis ascēdant: necesse est vt sic semetipsos despiciēdos iudicant: sic ꝛ alios si se iudicando despexerit: tolerare sciant: Qua in re opus est patiētia: q̄ sexto loco est apponēda.

De sexto gradu hūilitatis: Ca. cvj.

Ec itaꝙ vnicuiꝙ familiaris sic ēe debet: vt q̄ncūꝙ ei aliq̄ iniuria fit: ita eā suscipiat patiēter q̄si cōmodū sibi magnū fieret. Profecto si aliq̄s seruoꝝ alicuiꝰ districti hoīs peccasset: ꝛ d̄n sibi exinde multe fierēt molestie: nō reclamaret: s̄ potiꝰ iuste talia pati se diceret: citius apud d̄nm misc̄diam īueniret. Nos itaꝙ qui multa cōtra creatorē nr̄m cōmisimꝰ: tāto studiosius hūiliari debemꝰ: q̄to magis īdulgētia eiꝰ nos indigere videmus.

De septimo gradu humilitatis. Capitulum cvij.

Ec solū absꝙ murmuratione pati debemꝰ molestias: s̄ vt etiam grauiter puniamur ad vindictā dei amemꝰ. Supremus enī amor mōtis hūilitatis gradꝰ esse videt̄. Qm̄ q̄dē tūc est deo grata satisfactio cū ī eiꝰ mēte q̄ satisfacit nulla manet murmuratio: s̄ pia iugiter feruet dilectio.

Recapitulatio graduum humilitatis: Capitulum cviij.

Uod aūt superius dilate per partes ostendimus: nunc eadem breuiter ꝛ summatim s̄b exēplo recolligamus. Si enī d̄ns q̄spiā s̄uū haberet quē ꝑ culpa sua tradere morti deberet: positaꝙ rōne cū eo: suam seruꝰ culpam occultare velut in tenebris vellet: Aut si cognosceret: quod est primus humilitatis gradus: non inde doleret. Aut si doleret: q̄d est secūdus: coram alijs d̄no licet iubēte cōfiteri nollet. Cognitio sui. primꝰ Dolor. 2ꝰ

Aut si confiteret̄: quod est tertiꝰ: persuadere nollet vt s̄ ita crederet̄. Aut si vellet inde culpabilis credi: q̄d est quartus: pati t̄n nollet vt diceret̄ culpabilis. Aut si hoc sibi dici pateret̄: q̄d est q̄ntus: nō t̄n pati vellet vt sicut culpabilis tractaret̄. Aut si hoc patiēs: q̄d est sextꝰ: nō ita tractari: Amaret: q̄d est septimꝰ: licet hoc velle d̄nm suū sciret: nō ei ꝑfecto culpā illā d̄ns dimitteret: immo magis vt iniquum seruū eum puniret. Sic nec nr̄as nobis culpas d̄ns dimittet: si nō nos gradibus ijsdem hūiliauerimus sicut ipse iubet. Confessio. 3ꝰ. Persuasio. 4ꝰ. Concessio. 5ꝰ. Patientia. 6ꝰ. amor. 7ꝰ.

Quomodo vnusquisꝙ se minorem omnibus putet: Capitulum cix.

v Erum q: nōnunq̄ ideo extollimur q: nos alijs nō recte cōpam⁹: Uidēdū est nobis q̄ id mō facere debeam⁹. Si eñ nos alijs volum⁹ cōpare: ea tm̄ debem⁹ ꝯsiderare q̄ a nobis sunt ī nobis: nō a deo q̄si prestita nobis. Sic nāq̧ agit qui de bonis a deo sibi p̄stitis sup alium extollit: velut qui vestib⁹ alienis indutus gloriatur. Non ergo hec aliorum bonis cōpare debemus: sed mala tm̄ nostra que a nobis sunt in nobis habem⁹. Qđ si fecerim⁹: mala videlicet nostra bonis alioꝝ vt cōferamus: nos inferiores esse ceteris oīb⁹ nobis ipsis videbimur. Quod ꝯtra quia supbi faciunt etiā si sint oīb⁹ deteriores: cūctis tn̄ se iudicant esse meliores: sua eñ bona tm̄ attēdētes alioꝝ malis comparāt: quoꝝ mala nullatenus considerare deberent.

C Ꝗ obsit consideratio alterius peccati: Capitulum cx.

c Onsideratio nanq̧ vł cognitio alieni peccati: mala multa in diuersis parit. Si eñ peccator est qui alteri⁹ culpam cōsiderat: malo illi⁹ exemplo in suo peccato pseuerat. Si vero penitens a pctō a pnīa frigescit: eodē exēplo: qđ si eodē pctō vł etiā alio tēptabat: facili⁹ exēplo supat: si aūt tēptatione carebat: eoipso tēptat q̄ vitiū illi⁹ ꝯsiderat: Si vero iust⁹ p̄ferēdo se illi ī supbiā extollit: quē si diligebat etiā in deo: nūc eū īcipit hr̄e odio. Non ē facile ꝯsiderāda ē alteri⁹ culpa: cui⁹ ꝯsideratio tot generat mala: Vt⁹ Vo illi⁹ sp dz attēdi: q: ei⁹ ꝯsideratio p ꝯtrariū vadit. Ipsa nā q̧ pctōrē ꝯuerti: penitentē penitere: magis tēptatū tēptatiōi resistere: nō temptatū sic permanere: iustū hūiliari: diligentē vero magis diligere facit. Alterius igitur virtutē non vitium: suū q̧ vitiū non virtutē attendere debet: quisq̧ ad culmē hūilitatis ascēdere studet.

De duabus sororibus hunc mōtē custodiētib⁹: Capitulū cxi.

h Uius aūt hūilitatis pulcherrimi montis: due sorores sunt custodes: verecundia scilicet que est apud deum: ⁊ verecundia que est apud homines. Nam cū tēptat aliquis: si ān mētis sue oculos has duas firmiter reduxerit: hāc facile supare poterit: Sic enim sibijpsi loqui debet.

De verecundia que est apud deum: Capitulum cxij.

s I ego hoc peccatum vł illud fecero: quō ante deum ⁊ sanctos ei⁹ angelos q̄ me vidēt: oculos meos leuare potero? Quid dicā cū reatū meū oīs creatura dei videbit? Boni ⁊ mali āgeli ⁊ diaboli me accusabūt: nequaq̧ peccabo: immo ꝓpter te dn̄e morte afficiar: tota die custodiāq̧ vias meas vt non delinquā. Sic sibi vnusq̄sq̧ ꝓponat: sic semetipsum ꝯsideret: sic se ab irruentibus bestijs eruat. Sed ꝯsiderandum quia verecūdia q̄ ante deū est: semper est libera: ⁊ custos fidelis.

De verecundia que est apud homines: Capitulum cxiij.

v Erumtamē illa que est apud homines verecūdia: nonnūq̄ fallax est ⁊ latro pessima. Solet eñ cōtingere vt aliquādo mētē alicuius vbi iam sepe dict⁹ mōs hūilitatis est ꝯstituend⁹: hircus luxurie: lupus rapacitatis: vł alia q̄libet vitioꝝ bestia tēptet irrūpe: quā cū verecūdia q̄ apud hoīes est ne intraret prohibere deberet: sic sibimetipsi interdū male ꝯsulēdo loquit: Magna erit inq̄t ꝯfusio si huic temptatiōi luxurie: vt postmodū sciat aditū dedero: ꝑ null⁹ hoīm h̄ videbit: ⁊ ego bn̄ celabo meipm̄ nec āpli⁹ erit cognitū: modice nunc voluptati ꝯsentiā: ⁊ cū voluero memetipm̄ corrigā: Ac deinde pēitēdo satꝫ melior q̄ mō sū ero: Mlti eñ post ruinā surrexerūt: ⁊ p⁹modū meliores fuerunt. Sic nimirū Vecū dia q̄ est apud hoīes: malo suo ꝯsilio nōnūq̄ fallit: ⁊ fallit: ⁊ malā vitij bestiā in mōtē quē tueri deberet īb intrare ꝑmitti: Que cū ītrare ꝑmissa fuerit: n̄ facile expelli poterit. Nā si

ls q̄ scel⁹ cōmisit: ꝯfiteri aliq̄n volue rit: ea cogitatio q̄ pri⁹ ꝓmittebat ei ꝙ se emēdaret mox vt voluisset: p⁹ ꝑpetratā culpā dic̄: Quō ꝯfitebor? q̄ frōte reatū meū apiā? nō ampli⁹ honorē habebo si me manifestauero: ꝫ q̄ mō appciot: oī tpe vilis ero: Quid igr̄ faciā? saturabor voluptuose viuē do: nōdum viā iusticie tenere valeo. Ecce quō mis̄ hō decipit̄: q̄ʒ callide vincit̄: q̄ʒ astute supat̄. Ipe nāq̄ʒ hūilitat̄ mōtē paulatī ꝓficiēdo statuit: ipe custodes eiusdē mōt̄ ꝯstituit: ipe custodes eosdē a ꝓpugnacul̄ mōtis expulit: ipe postmodū semetipm̄ male custodiēdo: municipiū hostib⁹ suis tradidit. In me siq̄dē ē vn̄ cū dei grā ꝓficio: in me etiā vn̄ deficio: nō mihi ꝓficiēdi aliq̄s vim facit: nō ad defectū aliq̄s venire cogit: suggerit deus: suggerit rō: suggerit xp̄s⁹: vt recte viuā: ꝛ est in me materia arbitrij scʒ libertas ꝙ h̄ facere possū si volo. Vexecōtra suggerit diabol⁹: suggerit appetit⁹ ꝛ vitiū vt voluptuose viuā: ꝛ habeo possibilitatem hoc faciendi ꝫ contradicere nolo.

De consultatione duarum predictarum sororum: Capitulū cxiiij.

Sciēdū est q꞉ cū verecūdia q̄ est apud hoīes īterdū fallat: multisq̄ʒ modis p eā aditus nobis vitiox fiat: Verecundia q̄ est apud deū nec fallit nec fallitur. Hec etem̄ qn̄ ad montē reuocat̄ postea: ꝛ locū suū videlʒ montē hūilitat̄ quē tueri deberet fallēte sorore sua: vitijs ꝯuersū q̄si porcox rostris disiectū īuenit: vehemēter turbat̄: dolet: ingemit: sepe etiā lachrīas fundit: misera mis̄abiliter secū q̄rit: q̄liter bestia ītrauit fūesta: q̄ fuerit cā: qđ exordiū q̄s ve adit⁹? Et dū illā vehemēter excrat̄: ecce fallax soror fallaciter eā plerūq̄ʒ sic ꝯsolat̄: Eia q̄re tm̄ doles: cur tot tātisq̄ʒ lachrīs temetipam affligis: graui⁹ te ille vl̄ ille peccauit ꝛ veniā obtinuit: humanū est peccare: nec tāti pōderis est pctm̄ q̄nti facis illud. Taliter male ꝯsulēdo dolorē tēptat lenire: ꝫ fidelis custos que se corā deo formidat accusari: sicut fallere nescit: sic malū ꝯsiliū admittere ꝯtēnit. Nā cōmissa ꝛ dolendo plangit: ꝛ plāgēdo indesinēter sui ꝯditoris indulgētiā querit: atq̄ʒ locum suum curiosius deinceps custodit.

Qr̄ nō semper misericordia dei debeat cogitari: Capitulum cxv.

Notandū est igit̄ q꞉ tpe tēptationis an̄ ꝑpetrationē culpe nunq̄ʒ miscđia dei debet cogitari: ꝫ iusticia ꝛ iudiciū ei⁹: furor ꝛ īdignatio illi⁹. Hec debēt pēsari: h̄ debent an̄ mētis oculos reduci: hec sepe nūero cū magno horrore retractari. Dū q̄s tēptat̄ nō debet dicere: Misericordia dn̄i magna est: ꝫ hoc poti⁹: Horrēdū ē īcidere ī man⁹ dei viuēt̄. Heb. 10.
Qn̄ appetit⁹ luxurie quēlibet pulsat non cogitet tūc: Quacūq̄ʒ die pctor ingemuerit: oīa pctā ei⁹ obliuiōi tradent̄: ꝫ poti⁹ sepe recogitādo tractet ꝙ maledict⁹ oīs q̄ peccat in spe. Et illud Esaie pmo: Ve gēti peccatrici: Esaie. 1.
pplo graui iniq̄tate: filijs scelerat̄: semini nequā. Si aūt p incuriā fuerit pctī admissio: tūc demū dei miscđia ꝓpēsi⁹ est cogitāda ne desꝑatio veniens supueniat. Tpe itaq̄ʒ tēptatiōis: mōis oīb⁹ vnusq̄sq̄ʒ dʒ cōari ne supetur: q꞉ lʒ de⁹ veniā ꝓmiserit penitēti: n̄ tn̄ spopōdit delīq̄nti vt ei daret volūtatē penitēdi. Cū aūt certū sit ꝙ dei grām ꝓmeret̄ q̄sq̄s declinat a malo ꝛ facit bonū: ꝛ irā ꝛ indignationē incurrit oīs q̄ operat̄ pctm̄: magnopere curādū est vt ꝛ vitia vitemus ꝛ virtutibus adhereamus.

Que comparatio sit inter ascendentes: Capitulum cxvj.

Tria sunt necessaria ascēdēti: innocētia: beneficiū: plātio. Innocētia talis esse debet vt nulli noceat: Bn̄ficiū vt oīb⁹ psit: Prelatio vt se inferiorē omib⁹ iudicet. Unde aplūs: Supiores inuicem Phil. 2.
arbitrātes. Hec tria debet vnusq̄sq̄ʒ alijs impēdere: ꝛ nihil hox sibi fieri ex debito exigere. Nam si seruus ali

cuius dño suo ĩ multis peccasset: nõ solũ iram dñi deseruiret: ꝫ etiã oĩm ꝯseruoꝝ suoꝝ ĩdignationẽ ĩcurreret: ꝛ si aliq̃ iniuria ei interim fieret: non iuste ꝯqueri deberet. Dicit aliq̈s: innocentiã ꝛ beneficiũ alijs libẽter impẽdo: ꝫ me omnib⁹ alijs inferiorẽ credere nequeo: Sunt etẽm homicide: adulteri: latrones: ꝛ huiusmõi. Ad hoc: Q̃ñcũq; ꝯpationẽ facis inter te ꝛ aliũ: noli ponere in trutina q̃d tuũ non est: imo q̃d tuũ est: videlicet mala tua: ꝛ postmodũ bona sua. Talis cõpatio vel talis cõsideratio semper sit inter ascẽdẽtes. Si quid vero boni in te videas: nõ tibi ꝫ deo ĩputes.
1.cor. 4. Vñ aplꝰs: Quid habes q̃d nõ accepisti? Si autem accepisti: quid gloriaris quasi non acceperis?

De similitudine inter cenouexiam ꝛ charitatem: Capitulum cxvij.

Hic igit̃ debem⁹ innocẽtia: beneficio: ꝛ ꝓlatiõe vti ĩ faciẽdo ꝛ recipiẽdo: sicut vsualit̃ portatur cenouexia. Quippe illã q̃ subeunt: faciẽ ad locũ quo tendunt: ad locũ aũt vñ veniũt: dorsa vertunt. Tribus etiã alijs mõis põt ꝫ nõ cõueniẽt portari: videlꝫ vt facies sint ꝯtra facies: vel dorsum ꝯtra dorsũ: vel facies ad locũ vnde ꝓcedere: terga vero q̃ ire debeant: cõuertant̃. Et notandũ q̃ nõ minus q̃ꝫ a duob⁹ cenouexia in opando portat̃: nec charitas quã ꝑ cenouexiã volum⁹ signari: min⁹ q̃ꝫ inter duos põt haberi. Si ergo in mõte aliq̃ edificarẽt sibi homines plꝛes domũ: ꝛ de valle oporteret lapides: cementũ ꝛ alia q̃ ad edificationẽ domus ꝑtinerẽt: cenouexijs sursũ in montẽ portari: si inꝫ illi portitores instrumẽtũ illud ita accipent vt vterq; sibi dorsum aut faciẽ vel dorsa q̃ tẽderẽt: facies xõ xterẽt vñ ꝓcedere vellẽt: ꝛ dũ sic ire cõpetent̃ neq̃rent: verbis litigare inciperent: de litigio ad pugnos ꝛ capillos venirent: deinde ad arma: Rogo quid diceret aliq̈s ꝑteriens si sic eos hac de cã pugnantes inuẽiret? Atq; q̃ insanirẽt. In nobis igit̃ hec oĩa ꝯsiderem⁹: q̃a talẽ habitudinẽ in fraterna charitate tenere debem⁹: vt sic q̃si q̃n dã cenouexiã spũalẽ portem⁹. Nos eñ ĩ excelso mõte: ĩ celesti scꝫ pria domum nobis edificare satagere debemus: q̃ sola virtutũ opatiõe ꝯstruit̃: ad quã humilitatis gradib⁹ ascẽdit̃. Qui necesse est vt fiant ꝑ innocẽtiam: bñficiũ: ꝓlationẽ scꝫ vt q̃ñlibet mihi ipi ꝓferã cũ ꝫ alijs freq̃nter exhibeo: ꝛ si mihi exhibita non fuerint: patienter tolero. Gradus ꝑgendi in montẽ virtutũ: ad domũ celestis patrie mihi cõgruos facio: ꝛ cenouexiam bñ porto: si aũt alijs hec impẽdere detrecto: quasi dorsum cõtra dorsum verto: dum illũ pergentẽ ꝛ quasi antecedẽtem subseq̃ deberẽ faciem illi vertẽdo. At si mihi hec quasi per debitũ fieri quero: ꝛ ille q̃d postulo facit: q̃uis nõ libenter: q̃m exigo: q̃si faciẽ cõtra faciẽ in subuectione cenouexie xto. Cum vero exigo: ꝛ ille q̃d exigit̃ denegat: q̃m illum ꝑ exactionẽ irrito: terga vertimus ad locũ ad quẽ ire debem⁹: ꝛ facies vnde prodim⁹. Sic istis trib⁹ modis q̃ cenouexiã portare satagit: plerũq; lites ꝛ discordias sustinebit. Faciẽ ꝫ ꝫ est intẽtionẽ sꝑ habeam⁹ sup innocẽtiã: bñficiũ ꝛ ꝓlationẽ: vt illa oĩb⁹ impẽdam⁹: ꝛ a nullo eadẽ req̃ram⁹. Hoc eñ est terga vertere: ad illa videlicet presentia ꝛ labentia: facies vero ad futura et ipsa perpetualia.

De similitudine inter q̃litates corporis et anime: Capitulũ cxviij.

Sicut qualitatis corporee: sic etiã genera sunt duo qualitatis aĩe. Qualitas q̃ppe corporis aliq̃ñ subitanea: aliq̃ñ vero est ꝯtinua. Subitãea: vt cũ repẽte repẽtia ĩfirmitate nigrescit: vl̃ verecũdia rubescit: sed mox hac ꝛ illac transeũte: ad colorem pristinũ homo redit. Continua: vt cum assiduam patitur infirmitatem: que sibi continuum

parit pallorem: Sic aīe q̄litas aliq̄n sbitanea: aliq̄n vero ꝯtinua. Subitanea: vt cū irruēte sbita tēptatione subito in pctō nigrescit: ꝫ statim p ꝯfessionē ꝛ penitētiā ad p̄orem pulchritudinē redit. Cōtinua: vt cū assidue in peccato iacet p q̄ꝺ ꝛ assidue ante deum deformis appet. Hec aūt genera duo qualitatis aīe: genera sūt duo indignitatis sue. Qui indignus est ꝫm subitaneam qualitatem: nō ideo tn̄ ad iudiciū sibi assumit christi corpus ꝛ sanguinē: Qui vero ꝫm cōtinuaꝫ indignus existit: ille ad iudiciū ea sibi assumit.

De cordis immundicijs: Capitulū cxix.

nQuerit q̄cꝫ q̄ suā discutere intendit infirmitatem: tria esse genera īmūdicie cordis. Primum nanqꝫ genus est amor nō amādoꝝ: veluti luxurie ꝛ similiū. Scdm vero est odiū eoꝝ q̄ odio nō debent haberi: sicut est odiū aliene ꝓsperitatis. Tertium aūt nec amor nec odiū ꝫ quedā cogitatiōis vanitas: vt cū cogitam⁹ vn̄ iste veniat vl' q̄ ille vadat.

De silitudine inter corpis infirmitates ꝛ anime: Ca. cxx.

rUrsus attēdendū duo eē genera infirmitatis aīe: queadmodū sūt infirmitat corporee. Corporis nanqꝫ infirmitas aliquando est q̄si infirmitas naturalis: aliquādo ꝟo est casualis. Quasi naturalis nāqꝫ est: vt ficus ab ipsa hoīs infātia sibi q̄si ꝯtinu⁹. Casualis vero est: vt febris que frigore repentino vel alio casu accidit homī. Hec itaqꝫ quia occasione accidit extrinseca: facilius curari pōt vna medicīa: Illa vero q̄ quasi naturalit adheret homini: nō vna repētina curari ꝫ cū frequēti medicina potest minui ꝛ alleuiari donec faciliꝰ valeat portari. Itaq̄ꝫ vitioꝝ que sunt aīe infirmitates: alia quasi naturalia: alia vero sūt quasi casualia. Quasi naturalia q̄ppe sunt: vt īglunies ꝛ luxuria que ex ipsa carne ꝯcrescūt ab īfantia hoī. Casualia vero: vt mendaciū q̄ꝺ aliq̄ extrinsecus accidēti causa sepe ꝓfertur etiā non p̄meditatū. Hec ꝫ quia causis exterioribꝰ accidūt: leuiori custodia euitari possunt: Illa vero q̄ intus nature coherēt: licet nō vna abstinentia omnino deleri: cōtinua tamē īnstantia eo vsqꝫ possunt minui: quo satis facile valeāt tolerari. His ergo delendis semp instare debemus licet oīno ea delere nō possim⁹. Sicut eñ naturalē corpis īfirmitatē patiēs stulte agit: si sibi medicinā adhibere neglexerit: qꝛ semel vel bis adhibita nō statim curat⁹ fuerit: Sic naturali vitioꝝ infirmitate detētus: insipienter facit si sibi custodiam adhibere destiterit: quia aliquotiēs adhibita statim a temptatione liberatus nou fuerit.

De appetitu: et quid intersit inter appetitum ꝛ voluntatem: Capitulum cxxi.

nUllus nanqꝫ appetitu vitiorum ꝓrsus cauere pōt: ꝫ euꝫ vice appetitus vere cōmoditatis q̄si naturaliter retinet. Postq̄ꝫ eñ humana natura ꝑfectam beatitudinem amisit: perfectā quoqꝫ sui cōmoditatē ꝑdidit: ſꝫ tn̄ naturalem affectionē eiusdē cōmoditat habet: ꝛ qꝛ ꝑfectā cōmoditatē hr̄e nō p̄t: nec perfecte cōmoditatis appetitū amittere valet. Habet itaqꝫ appetitus ingluuiei ꝛ luxurie aliarūqꝫ falsaꝝ cōmoditatū ꝛ per hos incedit querēdo illam ꝑfectā cōmoditatē: cuius appetitum retinet naturalem. Hos auteꝫ appetitus diabolus accendit aliquādo per falsas cōmoditates: ꝛ per eas voluntati aliquod peccatum suggerit: aliquādo vero per semetipm̄ ipi voluntati ꝑsuadet vt eosdem appetitus ad peccandū incitet: vt cū ebrioso q̄ ampli⁹ bibere neq̄t aliq̄d ad suū velle cōmode suggerit vt habeat appetitū āpli⁹ bibēdi. Sic aūt diabol⁹ incitat volūtatē ad peccandū aut ꝑ hos appetit⁹: aut ꝑ semetipꝫ: velut si aliq̄s latro aliquē ad se despoliādū

incitaret: aut artificio aliquo vt carnem eius calefaceret: aut dicēdo ei simplici verbo vt se exueret. Ad quē vero cum ille nihil suspicans fallacie appropinquat: subito capitur: vapulat: versa vice despoliatur: quandoqꝫ deinde occiditur. Appetitus isti ꝯo non aliud sunt q̄ q̄dam cōmoditatis necessitates. Non em̄ idē est appetitus q̄ voluntas. Appetitus nanqꝫ mali nō est malus: ſ volūtas mali est mala. Hos igit̄ appetitꝰ quia diabolus semꝑ accēdit: studio magno ⁊ custodia sunt restringendi.

De similitudine inter aquam et humanam naturā: Capitulū cxxij.

b Humana nāqꝫ natura tam facile per vitia: q̄ per planum ꝓfunditur aqua. Sic ergo agere debet qui eam restringere appetit: velut qui aquam currentem retinere contendit. Sicut enim ille qui aquā cōcludit in stagnū atqꝫ coercet: sic iste naturam humanam vagā infra regulā aliquā cohibere debet. Atqꝫ ille ꝓcurat ne qua parte dirumpat̄ stagnū q̄ effluat aqua: ita ⁊ istū ꝓuidere ꝯdecet ne suā in quoqꝫ violet regulā q̄ ad pctm̄ ꝓruat. Sic em̄ restringi carnis appetitꝰ possunt: quod est quandam facere pacē inter ipsam carnem ⁊ spiritum: quā quidem pacem nemo melius habere poterit q̄ qui districtioni ordinis monastici semetipsum subiugare studuerit. Ipsa etem̄ est q̄si quedā clausura vel stagnū viuarij: q̄m q̄dē sicut pisces decurrēte aq̄ viuarij moriunt̄ si clausure ip̄ius minutatim ac sepe crepāt nec reficiūtur: ita omnis religio monastici ordinis funditus perit: si custodia eius ꝑ modicaꝝ cōtēptū culpaꝝ paulatī a feruore sui tepescit: attestāte scriptura que dicit:

Eccli. 19. Qui modica spnit: paulatī decidet.

Qz quattuor modis pax agatur: Capitulum cxxiij.

q Quattuor quippe modis pax agit̄ q̄bꝰ hō ad verā quietē ꝑducitur. Aut enim fit ab aliquo inter aliq̄s duos: aut inter semetipsum ⁊ alteꝝ: aut inter carnē ⁊ spūm: aut īter corruptibilitatē nr̄am ⁊ īcorruptibilitatē quā deo donāte expectamus. Si tres superiores modos nūc habuerimꝰ: tunc demū ad illam pacē ꝑueniemꝰ: de q̄ dicit aplus: Habete pacē cum deo. Duo itaqꝫ primi modi fiunt per cōcordiam. Est enim pax carnalis: est ⁊ spiritualis. Concordia etiam ē carnalis et spiritualis. Pax ⁊ cōcordia carnalis est quam hn̄t infideles vel etiā falsi christiani cū in pctō ꝯcordāt et inde quācūqꝫ pacē obtinēt. Hanc aūt pacē christꝰ nō cōmendauit vbi dixit: Non veni pacē mittere in terrā ſ gladiū. Per terrā: terrenos: per gladiū separationem q̄ sepamur a carnalitate potes intelligere. Tertiꝰ vero modꝰ ꝑ spūs fit victoriam sibi subiugātis carneꝫ. De hoc etiam idem dominꝰ ait: Pacem relinquo vobis: pacē meam do vobis. Et propheta: Pax multa diligentibus legem tuam. Et: In pace factus est locus eiꝰ. Et: Inquire pacem ⁊ persequere eā. Quartus vero modꝰ erit ꝑ remunerationē corruptione nostra transmutata: vt iam diximus: in incorruptionē.

Mat. 10
Job. 14
Ps. 118
Ps. 75
Ps. 33

De q̄dripertito statu hūane nature: Capitulum cxxiiij.

n Otādū siquidē: qz humane nature q̄ttuor sunt status: q̄bus ꝑ diuersis meritis beata vita vel misera reddit̄. Duo nanqꝫ ꝑmi btī: duo postremi miseri. Beatorum aūt aliꝰ minus btūs: alius vero btīssimꝰ. Ita q̄qꝫ miseroꝝ: aliꝰ minꝰ miser: alius vero miserrimꝰ est. Statꝰ itaqꝫ minꝰ btūs fuit ille: q̄ an̄ pctm̄ adam in paradiso stetit. Btīssimus vero est ille q̄ nūc in celo sctōruꝫ aīe sunt. Minꝰ aūt miser status nr̄ est q̄ dū viuimꝰ in h̄ seculo sumꝰ. Miserrimꝰ ꝯo ille erit q̄ reprobi ꝑmanebūt in penis inferni. At ꝗ in btīssimo statu eternaliter q̄escamꝰ: in dei fruitio

temporaliter laboremus.

De similitudine inter hoīs obsequium ⁊ premium: Capitulū cxxv.

h Omo qꝛ eternū hīe ñ posset pmiū: nisi deo laborādo eternum exhiberet obsequium: de⁹ sue pmiū vite que est eterna: viteq̄ homīs q̄ est temporalis seruitio comparat. Si enim hō q̄diu vixerit deo deseruierit ⁊ de⁹ h̄ ei coadiuuet ⁊ ipse recōpensabit. Qui xͦo nō a pncipio quidem vite sue deo deseruire ceperit: ꝫ ex q̄ tñ ceperit vsq̄ ad finem pseuerauerit: deus ab eo vite pcedētis seruitiū nō exiget: sicut nec ipse a deo vite illi⁹ pcedentis exigit pmiū. Si aūt hō ecōtra quoad vixerit deo male deseruierit: ⁊ de⁹ ei malū rependet meritū q̄diu ⁊ ipse vixerit. Qꝛ si nō a pncipio vite sue male deo ceperit fuire: ꝫ ex q̄ tñ ceperit vsq̄ ad finē voluerit pseuerare: nō ei de⁹ vite precedentis seruitiū bonū recōpensabit in malum: sicut nec ipse vite illius pcedētis pmiū habere voluerit malū. Nā ⁊ sue vite pcedētis bono ⁊ dei pcedētis vite malo carebit pmio. Deo ergo seruiat semper omnis homo: q̄sq̄ eo ordine quo constitutus ab ipso est.

De trib⁹ hoīm ordinib⁹: Ca. cxxvj.

t Res quippe sunt ordines hominū: videlꝫ orātes: agricultores: defensores. Hos autē ordines sic ad diuersa officia de⁹ in hoc mūdo disposuit: quēadmodū q̄dam paterfamilias oues ⁊ boues et canes maxīos ī domo sua distribuit.

De exēplo ouium: boū: et canū Capitulum cxxvij.

o Ues nanq̄ ad hoc habet vt lac sibi ⁊ lanā ferant. Boues vero vt terrā exerceant. Canes aūt vt taꝫ oues q̄ boues a lupis defendāt. Si igit̄ hoꝝ q̄cūq̄ aīalium suū gerat officiū: illud ad vitaꝫ dn̄s seruat: quia ei⁹ sibi vtilis est vita: si vero officiū q̄d est suū non egerit: morte sua iudicat̄ dignū qꝛ ei⁹ vita n ullū fert fructū. Si eñ ouis lac vel lanā non attulerit: bos aūt terrā non exercuerit: quē aliū fructum ferre poterint? Rursus si canis custodie pecudum deputatus eas lupos p miserit laniare: aut easdē ip̄e vł alios canes ceperit strangulare: quid aliud dominus agere debet q̄ eum obruere? Sic et deus de illis ordinibus agit quos ad officia diuersa in h̄ mūdo disposuit. Quosdā nanq̄ vt clericos monachosq̄: ad hoc ipsum disposuit vt p alijs orent: mitesq̄ vt oues lacte pdicationis eos imbuāt: lanaq̄ sui boni exempli feruentes in dei amore faciāt. Alios xͦo: vt agricultores ad hoc disposuit: vt de suo velut boum labore ipsi viuant ⁊ alij. Quosdam etiā vt milites ad hoc instituit vt asperitatem put necesse fuerit ostendant: tam orantes q̄ agricultores ab aduersis gentibus velut a lupis defendant. Si ergo sui quisq̄ ordinis officiū impleat: longā promeretur vitam: quia ceterorūꝫ viuit ad vtilitatē. Si xͦo istō agere noluerit: vita ipsa indign⁹ existit: quia fructum non affert propter quem viuit. Si enim clerici monachiq̄ orationē vel predicationem alijs impendere vel etiā bonum exemplum pretendere aut terram agricole noluerint excolere: quod aliud poterūt officium explere? Rursus si milites alios defēdere noluerint: aut etiam more rapidorum canum eosdem aut seipsos occiderint vel oppresserint: quid de illis: nisi quod de rapidis canibus debet fieri? Vnusquisq̄ sui ordinis gerat officium: ne et totum quod viuit deputetur mendacium.

De mendacio: Caplm cxxviij.

s I enim quod ordinis sui est non egerit: omnis eius exterior habitus mentitur q̄ eum ordinis illius esse testatur. Actus quoq̄ illius et verba ipsaq̄ mētitur cogitatio: quia mendacium testat̄ p vero. Cum eñ q̄spiā q̄d agit vł dicit

vel cogitat sic esse agẽdum dicendũ cogitãdũ q aliis indicat. Plus etenĩ loquit plerũq homo actu q verbo sicut hoc potest videri exemplo:

Exemplũ de medico: Ca. cxxix.

Medicus nanq herbã aliquaz si diceret egroto salutiferam eẽ ac vt ex ea comederet: aliã vero mortiferam: ipse tñ ex ea gustaret: plus ei actu q verbo diceret: qa pl⁹ ei hãc actu q eã verbo comedẽdã suaderet. Cũ igr qppiã qs agit vl dic vel cogitat sic eẽ agẽdũ: dicẽdũ cogitãdũq ceter manifestat: qd si ita ẽ: verũ actu et verbo et mẽte loquit. Si vero nõ est: eisdẽ oĩbus ecõtra mẽtitur. Inquantũ igit verũ dicit: bene: inquantũ vero mẽdaciũ pfert: male viuit: qr oĩe pctm̃ mendaciũ eẽ pbat. Siqdẽ ñ nisi cogitatiõe: locutiõe et ope peccat: quib⁹ qtiẽs peccamus deo et hoĩb⁹ mentimur. His itaq trib⁹ dei timorẽ ponam⁹ custodẽ: quia testãte scriptura: Timor dñi expellit pctm̃. Timor deniq spũsscti est donum aliorumq omniũ pmũ. (Eccli. 1.)

De septem donis spiritussancti: Capitulum cxxx.

Septẽ qppe sũt dona spũssancti videlz: timor: pietas: scĩa fortitudo: consiliũ: intellect⁹: sapientia. Horum aũt donorũ vt dictũ est timor est primũ: aliorumq veluti qdã fundamentũ. (De tĩore.) Hũc nãq spũssanctus mẽtis in cãpo supponit aliaq dona suo in ordine velut ĩ edificio supimponit. Prius eñ mentẽ metuere facit: ne p pctĩs suis a deo sepetur: et in penis inferni cũ diabolo torqueatur. Huic deniq timori supimponit pietatẽ: cũ mẽti sic metuenti suijpsi⁹ aspirat cõpassionẽ: pieq recolere fac q misera erit: si a deo separata: et in inferno cũ diabolo fuerit torta. (De pietate.) Dehinc vero scientiã supimponit pietati: cũ mens que sic timet sibiq cõpatit: quo valeat mõ saluari scrutat: eiq spũssanct⁹ hui⁹ rei cognitionẽ largit. (De scĩa.) Exinde aũt fortitudinẽ supimponit scientie: cum mens pauida sibiq cõpatiens iamq quid agere debeat sciẽs fit fortis spiritussancti dono ad operandũ q didicit qbusq saluari se posse cõfidit. (De fortitudine.) Post hec vero cõsilium fortitudini supedificat: cũ mẽs iã fortis ad opãdum que pie timẽdo scit esse faciẽda sui experimento didicit spũssancti grã quid de his omnibus aliis consulere debeat. (De c[onsilio].)

Qr de donis spiritussancti quinq ad actiuam: duo vero ad contemplatiuam pertinẽt: Capitulũ cxxxi.

Hec aũt quinq spũssancti dona ad actiuaz: duo vero que sequunt: id est intellect⁹ et sapientia ad cõtemplatiuã ptinent vitam. Ipsa tñ spiritussanctus primis quinq supimponit: vt suorũ edificiũ donorũ possit omnino cõpleri. Post q eñ spũssanctus mentẽ facit pauẽtẽ: sibiq cõpatientẽ: ac ea q scit eẽ faciẽda fortiter opantẽ: et de ipsis suis exemplis aliis ↄsulentẽ: accẽdit eandem ad intelligendũ cur hec vel illa deus precipiat: cur homo licet alteri benefaciat: nullã ab eo remũeratiõnẽ exigere debeat.

De ĩtellectu.

Quorum vt intellectum spiritussanctus menti aspirat: ad postremũz etiam sapientiam supaccumulat vt quod videlicet ratiõe intelligit sit sibi sapidũ atq dulcissimũ soloq rectitudinis amore sequit quod intelligit esse seqndũ.

De sapiẽtia.

Ab hac tamen sapientia quam extremam posuim⁹: spiritussanctus dona sua dinumerare per prophetã incipit: et vsq ad timorem a quo cepimus ascendere dinumerando descendit. (Esa.) Unde notandum q nobis innuit descendo quomodo ex eisdem donis construat in nobis edificiũ ascendẽdo. Hoc igitur edificio ita cõposito sanctus in eo spiritus resider: totamq familiam domus interioris: id est omnes anime sensus regit et ad obsequium sui disponit.

De qualitatibus anime τ moꝛib⁹:
Inc aīe qualita/ Ca.cxxxij.
b tes q̄ p̄us erāt instabiles iam
in bonos redigit moꝛes. Mo
res quippe qualitates sunt aīe in ha/
bitū iam redacte: nō em̄ tunc moꝛes
dicunt̄ cū cito adueniūt citoq₃ rece/
dūt:sed cū in aīa stabiles existūt.
Quod moꝛes boni τ mali sint:
Oꝛum aūt moꝛū Ca.cxxxiij.
b alij boni:alij ꝯo sūt mali. Bo
ni igit̄ virtutes: mali aūt vi/
tia dicunt̄.
De virtute τ vitio:Ca.cxxxiiij.
Irtutes aūt bona exteri⁹opa:
v vitia ꝯo pariūt mala. Nō tñ
quotiēs agit̄ opus virtutꝫ vl̄
vitij: virtus ipsa vel vitiū ꝓpꝛie di/
cit̄ haberi: Tūc em̄ pꝛimū ꝓpꝛie ha/
bent̄ cum ex cōsuetudine possident̄:
vnde τ homīes iusti vel vitiosi dicū/
tur. Cum aūt pfecte habent̄: lic₃ ipsa
oīno sint dissimilia: haud tñ dissimi/
lia semp habent opera.
De sapiētia τ stulticia quādoq₃ ī
eodē cōuenientia: Ca.cxxxv.
Uedā em̄ ex ipsis vt sapiētia
q pfecta atq₃ stulticia eadē fa/
ciunt plerūq₃ fieri opa. Sicut
em̄ pfecte sapiens dimittere non vult
quin agat quod sibi bonū videt̄: sic
τ ille q̄ pfecte est stult⁹. Uerū h̄ ideo
ille facit̄ qꝛ scit bonū nō esse vt illud
dimittat:stultus ꝯo qꝛ sic putat. Est
aūt alius medi⁹ nec ita sapiens quin
metuat falli: nec ita stultus vt in ma
lo qd̄ cepit pseuerare velit. Hoc ꝙ qd̄
sibi bonū videt̄ psepe dimittit: qꝛ ma
gis ꝗ̄ sibi alterius credit consilio.
De odio τ amoꝛe pctī: Ca.cxxxvj.
Tem pfectū peccati odiū pfe/
i ctusq₃ amoꝛ eiusdem: idē ple/
rūq₃ op⁹ exhibet exteri⁹. Sic
em̄ q̄ pfecte odit in se peccatū nō cu/
rat q̄s illud agnouerit: sic τ qui idem
delictū in se pfecte diligit. Uerū hoc
ille vt sibi deus indulgeat: iste ꝯo ꝓ
sua hoc facit impudentia. Alius ꝯo
medius ē: qui nec ita peccatū odit vt
hoc omnes velit scire: nec rursus sic
amat vt τ oēs velit nescire. Hic igit̄
τ pluribus illud abscōdit τ vni tamē
p cōfessionē patefacit.
De hūilitate τ supbia: Ca.cxxxvij.
Ursus pfecta humilitas pfe/
r ctaq₃ supbia: opa quedā ha/
bent similia. Sicut em̄ pfecte
humilis cum peccat vult vt eius p̄la
tus suam districte puniat culpam: sic
τ valde supbus. Uex hoc ille ꝓ eius/
dem culpe remissiōe: iste ꝯo vult pa/
ti ꝓ indignatiōe: dedignat̄ nāq₃ vt
p̄lat⁹ ipi⁹ sui misert⁹: vel ad modicū
sibi parcat: īmo magis vt suā īmode
rate puniat culpā: desiderat. Est aūt
alius medius qui nec oīno districte
puniri: nec suā sibi culpā vult ex toto
donari. Hic itaq₃ cū aliquādo pec/
cat: partim puniri: partimq₃ dimitti:
suam sibi culpā desiderat.
De tribus verecūdie generibus:
Ria em̄ sunt ve/ Ca.cxxxviij.
t recūdie genera: q̄ τ ipsa ope/
ratur exterius diuersa. Alia
nāq₃ est coꝛā deo tm̄: alia ꝯo tm̄ co/
ram hominib⁹: alia autē partim coꝛā
deo: τ partim coꝛā homīb⁹. Uerecū/
dia nāq₃ coꝛā deo tm̄ est: cū qꝛ tales
sum⁹ quales nō esse decet: erubescim⁹:
nostraq₃ peccata si nō alijs obessent:
coꝛā hominib⁹ fateremur. Uerecū/
dia ꝯo coꝛā hominibus tm̄ est: cū qꝛ
agnoscimus quales nos esse debem⁹
verecūdamur: nr̄aq₃ delicta etiā vni
detegere p ꝯfessionē erubescim⁹. Ue/
recūdia aūt partim coꝛā deo: partiq₃
coꝛā hominib⁹ est: vt cum nec ita de
nostris peccatis coꝛam deo erubesci/
mus: vt ea etiā coꝛā hominib⁹ fateri
velimus: nec ita rursus coꝛā homīb⁹
vt ea vel vni p confessionē detegere
erubescamus. Que itaq₃ verecūdia
est tm̄ coꝛā hominibus: est bona: que
ꝯo partim coꝛā deo: partim coꝛā ho
minibus: est melioꝛ: que aūt coꝛā deo
tm̄ ē: optima est. Hec em̄ postrema vt
dictū est: si non obesset alijs: suā ho/
mines confiteri culpam coꝛam omni/
bus faceret. Media vero nec ita est
pfecta: vt coꝛam omnibus velit: nec

ita imperfecta vt saltē corā vno p̄ cōfessionē suā erubescat culpā fateri. Prima aūt etiā coram vno erubescit culpā fateri: bona tamē est ⁊ ipsa: qꝛ licꝫ sub rubore: culpam tamē cōfitet̃ vel vni quādoqꝫ.

De tribus que notant̃ in iuuene:

In iuuene quoqꝫ Ca.cxxxix. tria notant̃: quib⁹ ad ꝓbitatē venturus p̄noscitur. Hec aūt sunt: taciturnitas: corporis cōtinentia: verecūdia. Taciturnitas videlicet vt pri⁹ taceat: posteri⁹ dicat. Corporis autē cōtinentia: vt non leuit̃ oculos huc illucqꝫ reducat: manus pedesve ne moueat: sed oīa corporis sui membra decenter cōtineat. Verecūdia vo: vt erubescat corā hominib⁹ cum quid vetitū agat: totusqꝫ rubore suffusus ostēdat ꝙ erubescit. Ad hec itaqꝫ tria iuuenis q̄sqꝫ nitat̃: qꝛ vno quoqꝫ eorum ad altiora prouehit̃: siquidē tacendo ⁊ audiendo sapientū doctrinam: paulatim cōcipit scientiā: q̄busdā qꝫ incrementis ad spiritualē vitam p eorum verba ꝑtingit.

de taciturnitate.
de cōtinētia corpis
de verecūdia.

De similitudine inter diuersa alimenta ⁊ p̄cepta: Capi.cxl.

Sicut enim alimentis diuersis ad pfectam corporis etatem: sic p̄ceptis dissimilib⁹ ad spiritualē pducit̃ vitam. Ut em̄ educat̃ prius simplici lacte matris: de hinc aliquo alio: deinde farine cōmixto: postea micis panis: postmodū etiam crustis: donec q̄libet solido cibo valeat vti: Sic em̄ p̄mū iubet̃ ī deū credere: dehinc eū diligere: deinde timere: postea bene operari: postmodum etiam aduersa pati: quousqꝫ sibi p̄ceptū quodlibet secure possit iniūgi.

De exemplo noui vasis: Ca.cxlj.

Qui a spirituali doctrina semel ad plenū imbutus: nouo vasi similis esse videt̃. Ut em̄ vas nouum potu bono semel affectū: vix eius saporem amittit: etiam si alio postmodū repleatur diuersi saporis: sic iuuenile cor spirituali doctrina imbutū: vix eius dulcedinem perdit: etiā cum seculari occupat̃ postea cui intendit: si autem tacendo sapientum verba cōtemnit audire: nec ad vllam ascendet scientiā spūalis vite.

De exemplo cultri: Ca.cxlij.

Uerꝫ qui proprio caret cultro: merito esurit si alieno incidere nolit: sic ⁊ iste ꝓpria carens sciētia: iure spirituali fame deperit: cum aliena nolit tacendo scientia vti. Tacendo igit̃ sapientiū verbis attendat: vt ad scientiā spiritualis vite doctrina eorum ꝑtingat. Cōtinendo autē corporis membra: vt supra dictū est: in melius proficit: quia mētem hoc modo stabiliorē ⁊ placidam reddit. Mens vo stabilis ⁊ placida: placida exterius verba reddit ⁊ ipa.

De exēplo aque quiete ⁊ solis radijs: Capi.cxliij.

Ut em̄ aqua quieta cū ex vna pte solis suscipit radiū: ex altera quietū ⁊ ipsum aliquo in pariete reddit: sic mens pacata suscipiens aure cuiuspiā verbū: ore remittit ⁊ ipsum pacatū. Ut vo aqua cōmota radium commotum: sic ⁊ mens turbata: verbū reddit turbatū ⁊ omnem exterius actū. Ut ergo ad quietē mentis ⁊ oris ⁊ opis sibi ꝓficiat iuuenis: queqꝫ membra decenter cōtineat. Erubescendo autē sicut ⁊ dictū est in melius ꝓficit: qꝛ verecūdia penitentiā parit: cui⁹ alia quidē sicca: alia vo humida est.

De penitentia sicca ⁊ humida:

Sicca nāqꝫ penitentia est cū aliquē quidē sui peccati penitet: sed humore pietatis suiqꝫ ipsius cōpunctiōe caret. Humida vo est cū habet vtrūqꝫ: suūqꝫ luget peccatum magna cordis cōtritione. Ut ad hāc ergo sibi ꝓsit penitentiā: nō iuuenis tm̄: verūetiā oīs hō erubescat cū q̄d agit illicitū. Ca.cxliiij.

De exemplo arborē magnā succidere volentis: Capi.cxlv.

Est aūt sciēdū quē magni alicui⁹ penitet criminis: sibi esse

agendum more arborē magnā succi/dere volentis. Sicut eñ ille minora in circuitu arbusta prius curat succi/dere: ne sibi arborē ipsam succidenti possint obesse: sic & huic vitia mino/ra illi crimini vicina: prius sunt extir/pāda: ne qua sibi crimē ipsum destru/enti ferāt impedimēta

De detractione: Ca. cxlvj.

Detractiōis vitiū: qđ maxime ex ociositate solet nasci: mltū est cauendū: q2 pniciosum est multis. Unde beatus Clemens inter cetera q̄ ab ore beati Petri se didiciss/se fateť hoc modo scribit.

De tribus homicidij generibus: Ca. cxlvij.

Tria sunt genera homicidij: que pari pena ple/ctunť. Interfectio fratrū: de/tractio: odiū. De qua etiā Paul⁹ di/

Ga.5. cit: Si comeditis & inuicē mordetis: videte ne abinuicē cōsumamini. Co/medit nāq3 alter alterū: & q̄si morsū in eū facit quotiēscūq3 aliq̄s aliquē male loquēdo viliorem efficit: vnde necesse est vt abinuicē cōsumanť: pe/nis videlicet gehēnalib⁹ detrusi mi/serrime puniant. Sic igiť is q̄ alte/rum detrahendo comedit cōsumiť ab eo quē morsibus detractionis consu/mere gestit. Nam cū eius vitā p de/tractionē dilacerat: semetipsum ante iustum iudicē deū cōdemnat. Sicq3 plerūq3 cōtingit vt is qui alteri dero/gat: nisi resipiscat: coram deo ī dam/natōe3 cadat: q̄uis ille cui detrahiť nihil lesionis ex ipsa detractione sen/tiat. Quid autē detractio opeť: vel q̄d sit inq̄ram⁹: & inquirēdo qđ dñs dederit breuiter dicamus: non ideo q3 nesciať: sed idcirco vt quod scitur melius teneať.

De exemplo ignis & venti & huma/ne mentis: Capi. cxlviij.

Solet eñ cōtingere vt ignis ī aliqua materia aliquādo pau/lulū ardeat: etsi vento impel/liť: ad maiorē ardorem crescat. Ta/liť etiā ē mēs hūana salubri admoni/tiōe pulsata ad op⁹ agendū: post sug/gestionem ocyus surgit ad qđ prius surgere neglexerit: Sicq3 vt ignis vē/to moueť: sic mēs a torporis desidia admonitione excitatur.

De detractiōis descr̄ptiōe: Ca. cxlix.

Detractio itaq3 est q̄tiēscūq3 q̄s aliq̄d ea intētiōe de aliq̄ dic̄ vñ ipse vł min⁹ amari siue mi/n⁹ app̄ciari possit. Detractio xͦo ma/lis duriciā: penitētib⁹ refrigerationē: tēptatis exemplū peccādi q̄si fomēta malicie p̄stat. Naturale siquidē ē vt sic id qđ a nllis fieri audio: facere for/mido: sic illud qđ a plurib⁹ vel etia3 a paucis fieri pcipio: facili⁹ p̄sumo: & quo plēs eandē rem fecisse cognero: eo min⁹ eā facere dubito. Bon⁹ q̄ et si nec penitēs de aliquo crimīali fue/rit: nec tēptationē aliquā inde habu/erit: & aliū illa vel illa crimīalia ppe/trasse p detractionē audierit: nisi sibi vigilāti oculo p̄uiderit: materiā sup/biēdi accipit: Propriū nāq3 est sup/bie singularitate sp gaudere. Qua/propť sūmope cauēdū ē pctm̄ detra/ctiōis: q2 fomes est tante pditiōis.

De cōmēdatiōe charitatis: Ca. cl.

Tollit eñ charitatē: sine q̄ im/possibile ē quēq3 deo placere. Qui eñ non diligit: manet in

morte. Pl⁹ nāq3 peccat q̄ amorē pxi/ 1.Joh.5.
mi a corde alteri⁹ minuit: q̄3 q̄ victū ab ore paupis rapit. Nā sic̄ aīa p̄cio/sior est q̄3 corp⁹: sic grauī⁹ ē aīe victū auferre q̄3 corpis. Uictus xͦo aīe est

amor dei & pximi: Qui enim diligit Roma.13
pxim legē ipleuit. Qui igiť dilectō3 q̄ debet aīa sustētari tollit: quātū ī se est aīa3 occidit. Propťea cauendū ē ne quisq3 aliq̄d sinistrū de aliquo lo/qui p̄sumat: nisi ppter emēdatiō3 ei⁹ hoc faciat. Nā p̄lato aut illi quē pu/to posse ɔsulere peccāti & vitiox vul/nera mederi: debeo alteri⁹ malefacta ppť emēdatiō3 detegere: q̄ p memet/ipm neq̄o emēdare. Et ne ali⁹ corrū/pať ipi⁹ offēsiōe: cōpēdiose etiā pos/sū eū monere: ne tali iūgať singula/ri aliq̄ familiaritate: aliť xͦo nllo mō de aliquo quicq3 aduersi loq̄ debeo.

Qr noceat detractio: ꝛ ꝓsit bonū audire: Ca.clij.

c Eterū vo sicē nocet multis de q̄libet malū dicere: sic pluribꝰ solet ꝓdesse de alijs bona audire. Nam cū bona de aliquo referūtur: hi qui boni sunt: eius facta emulanť: eoqꝫ perpensius in sua bonitate pseuerare nituntᷣ: q̄ alij eiusdē bonitatis sectatores laudantᷣ. Si aūt penitētes fuerint: tāto studiosiꝰ suā penitentiā vt boni efficiantᷣ pagūt: quāto gloriosiores bonos esse malis sedula relatiōe pcipiunt. Porro si mali fuerint erubescūt: cū de alijs bona referri audiant: a quibus semetipsos vacuos esse cōsiderant: tantoqꝫ facilius ad penitentiā reuocanť: quāto pl'es ꝛ forte debiliores se bona opart eis referunť. Sic igiť omni christiano in sedula cōsuetudine semp bona de alijs estimare: bona loqui: nihil mali credere nihilqꝫ proferre.

De sciētia: volūtate ꝛ vsu: Ca. cliij.

c Um in omnibꝰ actionibꝰ nostris summope querēdū sit vt boni simꝰ: alioquin beati esse nō poterimꝰ: Querēdū est quibꝰ potius vtendum sit vt boni efficiamur. Tria itaqꝫ mihi esse videnť que necessaria sunt volenti effici bonus: scꝫ sciētia: volūtas ꝛ vsus. Nam nisi q̄s habeat scientiā bonū faciendi: neq̄q̄ꝫ bonū vnde salutē cōsequať opari poterit. Et si habet scientiā sed volūtatem opandi nō habuerit: bonꝰ nullo mō est. Qr si boni agnitionē ꝛ volūtatē operandi obtinuerit: nec tamē eius vsuꝫ opere cōpleuerit cū possit: bonus nequaq̄ꝫ erit.

De exemplo cithariste: Ca. cliiij.

v T si is qui citharista esse debuerit citharā nō cognouit: q̄liter citharedus erit? Si etiā instrumentū illud nō agnouerit: ꝛ si agnouerit: ꝫ tāgere illud noluerit: q̄liter citharedus erit? Si autem illud agnouerit ꝛ tetigerit: sed eius vsum habere cōtempserit: nunq̄ꝫ ꝓpter cognitionē ꝛ voluntatē sine vsu huius artis peritus erit. Taliter nāqꝫ licet quis habeat scientiā bene viuendi ꝛ volūtatem: nequaq̄ꝫ bonus erit nisi etiam boni opis vsum tenuerit iuxta suam possibilitatē.

De similitudine inter desides ꝛ peccantes: Ca. clv.

s Unt autē quidam sanctarū scripturarū ignari: ꝛ dū aliq̄d de eis q̄ꝺ possent ad edificatiōꝫ sui retinere audiūt: ꝯtemnēdo dicunt: Ad quid istud tantillū tenebo? Nō ex re tā pua sapiens ero. Cur ergo mihi laborē imponā? Dimittā: quiescā: viuam vt potero: qꝛ frustra sapiētie amplius studebo: nō eīn oēs ptbunt q̄ sapiētes nō sunt. Hec ꝛ his silia piger ꝛ insipiēs sibimet ꝓponit: nec pcipit qꝛ antiquꝰ hostis ad interitū eius talia sibi suggerit: q̄tenus ī omni vita sua nulli intendat vtilitati: sed in negligētia ꝛ torpore semper viuat vt pereat. Amplius quoqꝫ: satis inq̄t sunt sapiētes in mūdo: satis scriptores: satis q̄ habent peritiā artiū: non est opus vt ego me discendo fatigē. Preterea: puriciā iā exiui: iā senectuti appropinquo: nec iā possē ad magnā scientie fructum venire si nō inciperē laborare: sic secū piger tractat ꝛ ī sui torporis desidia pseuerat. Sili etiā mō nōnunq̄ꝫ pctōr irretitur: ne ad bone opationis exercitiū aliq̄n exurgat. Solet eīn cōtingere vt is q̄ luxurie inq̄namento fedať: interdū semetipsuꝫ cognoscat: ꝛ facti sui peniteat: sed cum iterū temptatio aduenerit ꝛ locꝰ peccādi affuerit dicit: Quare istā voluptatē pderem: satis etiā hāc admittere potero: sicē ꝛ multas alias feci: ꝛ cū in futuro satiatus fuero: oīa insimul confitebor: ꝛ sic bonus efficiar. Satiabor igiť donec deo de oībꝰ satisfaciā: ꝛ tunc tm̄ ieiunabo: tūc tot afflictiōibꝰ tot verberibꝰ corpꝰ castigabo: tm̄ elemosynis ꝛ psimonijs studebo: vt ī me nihil ṙmaneat dignū supplicio. Cū eīn adhuc illa ꝛ illa ī me restāt sine ꝯfessiōe: cur me ab hac sola cōpescerē de

lectatiōe? Talia nōnulli interdū sibi metipsis praue cōsulūt: nec miseri attendūt q̄nta erroris caligine interi⁹ obtenebrent̄. Nam q̄nto sūt peccatis obligati maiorib⁹ ac bonitate paupiores: tanto deberēt esse ad omne delectamentū diabolice suggestiōis excutiendū ardētiores. Sic em̄ virtus ꝟtuti accumulata ꝓdest: sic vitiū appositū vitio obest. Quisq̄s ꝗ hodie quicq̄ boni opari potest: nullatenus ꝯ ꝑcrastinare debet. Unde salomon

9. Q̄dcūq̄ pōt man⁹ tua facere: instanter opare: q2 nec op⁹ nec rō nec sapiētia nec scīa est apud inferos.

De similitudine inter paupes: stultos et negligentes: Capitulū. clv.

Verū huiusmōi hoīes ita ī peccādo negligētes imitāt̄ etiā pauperes insipientes. Siquidē paup insipiens cū obolū acq̄rit: aut aliud q̄d parui munusculi: dicit: Ad q̄d illud tantillū seruarem? non ꝓpter hoc diues ero: expēdā itaq̄ ꝯ ī pomis aut nucib⁹ aut q̄libet alia re mihi delectabili: Non em̄ istud custodiendo sollicit⁹ volo haberi. Sic stolidus dum puipendit modica: nūq̄ ꝓficit ad maiora: Sapiēs autē pauper parua q̄ nāciscit̄ custodit: ⁊ quo minus se habere cōsiderat: eo magis nacta retinere desiderat: quaten⁹ ex paruuloꝝ cōgerie ad maiora queat q̄nq̄ ꝑtigere: Sic nimirū is q̄ se pauperē sciētie ac bonitatis sentit: debet facere si ad aliquē effectū scientie ac bonitatis velit ꝑuenire. Nā sicut plura grana massam: ⁊ gutte flumen: et multi nūmi diuitem faciūt: sic multe scīaꝝ sentētie sapiētē: ⁊ plures bonitatis actiōes: bonū quēlibet efficiūt.

De scientia ⁊ tribus partib⁹ eius: Capi. clvj.

Cum igit̄ scientia sit necīa vt bonus q̄s efficiat̄: ⁊ manifestū sit nullū eā posse cōprehendere: q̄ minimas eius ꝑtes negligit colligere: nisi forte q̄s subito illuminet̄: sicut apl'i ⁊ ꝓphete: querendū est quō ꝑ gratiā dei illā valeamus acquirere. Tribus itaq̄ causis videt̄ mihi illā posse adipisci: doctrina sc3: experimēto ⁊ ratione.

De doctrina: Capi. clvij.

Ex doctrinā quippe q̄ capit̄ ꝑ lectiōe ⁊ sermocinatione: scīa acq̄rit̄. Quia cū q̄s legit: aut legentē siue loquētem audit: ad hoc vt eoꝝ que legunt̄ siue referunt̄ sciētiam habeat intendit.

De experimento: Ca. clviij.

Experimento ꝟo acquirit̄ sciētia: dum rei quā aliq̄s ꝓbauit certā h3 noticiam. Ex rōne de ratiōe. quoq̄ ꝑcipitur cū ꝑ naturalē mentis discretionē in istis que facienda siue omittēda sunt quis solidat̄. Sciētia igit̄ his trib⁹ rebus acquirit̄: sed q2 inflat nisi eam charitas edificet: nil prorsus ꝓficit absq̄ volūtate bonitatis. Uolūtas itaq̄ bona ē que dei volūtati subiecta est: q̄ tūc voluntati dei subiecta est q̄n id vult q̄d de⁹ vult illā velle debere: ⁊ tūc iusta siue recta dicit̄ q̄n id q̄d deus vult eam velle debere amplectit̄.

Q2 non semꝑ debemus velle q̄d deus vult: Capi. clix.

Non em̄ semꝑ velle debemus q̄d de⁹ vult: sed hoc velle debemus q̄d de⁹ vult nos velle debere. Uoluit em̄ deus beatū Martinū ab hac vita tollere: sed si ei⁹ discipuli hoc tūc voluissēt: crudeles vtiq̄ extitissent: At noluerūt q̄d deus voluit: sed voluerūt q̄d deus voluit eos velle debere: ⁊ viam iusticie tenuere. Qui ergo cum scientia voluntatē bn̄ opandi portat: maxīa ex ꝑte bonitati appropinquat. Unde sciendū est: q2 q̄cūq̄ bonā volūtatē h3e desiderat: necesse est vt a vanitate sese alienare studeat. Nam sicut vna opatio aliā a se diuersam opationē excludit: sic cogitatio cogitationem expellit: ⁊ volūtas nihilominus volūtatem repellit. Cū enim manu scribo nō agrū semino: deinde etiā cum seminauero: scriptionem excludo: sic itaq̄ cum ⁊ ipse inane q̄d cogito: nō interim vtilitatē penso: Et cū postea vtile quid

pēsauero:inanitatē expello. His igit̄ q̄ diximꝰ de scientia ꝛ volūtate transcursis: videamꝰ etiā q̄ꝫ sit necessariꝰ vsus bone operationis.

De vsu: Capi.clx.

Q Uippe sicut corpꝰ hūanū sine frequēti ciboꝝ vsu neq̄t subsistere: sic anima absq̄ꝫ virtutū frequētatione nō pōt viuere. Qui ꝫ ad effectū bonitat̄ venire desiderat: necesse est vt cum scientia ꝛ volūtate etiā ipsum vsum habeat.

Qr bonꝰ homo de omnibꝰ sibi bonum faciat: Capi.clxi.

B Onus hō de omībꝰ homībus bonis ꝛ malis vtilitatem sibi acq̄rit. Siquidē cū aliq̄d boni de hoīe bono vl̄ malo audit: gaudet ꝛ deo inde gr̄as agit. Qd̄ dū fac̄ mercedē a deo bonevolūtat̄ accipit: ac si cooperator fuissꝫ eiusdē opis. Malū aūt si audierit: dolet: qd̄ sibi ī mercedē reputat̄ q̄si eiusdē mali destructor fuisset vel diminutor. Sed dicit aliq̄s: de bono ꝛ ꝓspitate inimici mei nequeo gratulari: neq̄ꝫ de dāno eius cōtristari: qd̄ ꝗ ore cōfiteor: me cōdē/no: corde eñ mentior.

Quomō inimici diligi possint: Capi.clxii.

A D hoc cōsiderādū est q̄liter is q̄ in bono ꝓficere desiderat: sibiꝑpsi vim inferre debet vt ꝓficere valeat. Licꝫ carnalis appetitꝰ meus damnū inimici mei appetat: nō tñ hoc ore ꝓfiteri debeo: sed potiꝰ dānū eiꝰ plāgere: ꝛ ꝯ appetitū carnis mee illiꝰ ꝓspitati fauere: Illiꝰ damnū solū verbis si corde sil̄ neq̄o demōstrare mihi displicere. Nā si ratione ꝯsideramꝰ: rectiꝰ agimꝰ qñ deo obedimꝰ q̄ꝫ faciamꝰ qñ carnali volu-
Math.5. ptati cōsentimꝰ. Preceptū eñ dñi ē
Luce.6. vt inimicos diligamꝰ: Si ꝫ eos affectuose diligere neq̄o: quō carnalitatē meā ad amorē eoꝝ flectere valeo: tñ velle debeo eos me posse amare ꝛ donec valeā h̄ agere ꝟbū qd̄ potestati mee subiacet bonū ꝛ nō malū de illis ꝓmulgare. Cūq̄ꝫ h̄ ago nō mētior qñ dico me illos diligere: qm̄ velle adiacet mihi: ꝑficere aūt nō h̄eo: Condelector
Roma.7 tñ dñico ꝑcepto s̄m rōnē spūs mei vt eos diligā: q̄uis corruptibilitas carnis mee repugnet: Iā eñ non operor ego illd̄ s̄ qd̄ regnat ī me pctm̄. Ib
Aliud eñ est sentire: aliud cōsentire. Malꝰ ꝟo hō ecōtrario sibi de bonis ꝛ mal̄ pctm̄ accumulat: cū bonis oībꝰ inuideat: malis ꝟo fauorē exhibeat. Huiꝰ finis interitꝰ mors ꝛ tribulatio: iusti aūt finis ē xp̄s: vita ꝛ exultatio.

De ītellectu: amore ꝛ vsu: Ca.clxiii.

T Ribꝰ modis sentit̄ deꝰ: videlicet intellectu: amore ꝛ vsu. Per intellectū sapimꝰ: ꝑ amorē iustificamur: ꝑ vsū btīficamur. Inquātū q̄s deū intelligit: sapiēs ē: inquātū ꝟo amat: iustꝰ: verū inquātū vtit̄: beatꝰ. Qñ qd̄ rectū est videmꝰ: deū ꝑ intellectū mētis sentimus: qm̄ quidē quecūq̄ꝫ rectitudo est ab illo ē.

De similitudine inter deū ꝛ solem: Ca.clxiiii.

S Icut eñ ex splendore sol̄ ipm solē sentimꝰ ante q̄ꝫ illū ꝑspicue videamꝰ: Sic ex mētis nr̄e speculatiōe deū sentimꝰ qñ verū q̄d ex ip̄a ꝟitatis luce ꝑspicimꝰ: sicq̄ꝫ illū intelligēdo ꝛ amādo ꝑ fidē ꝛ spē ad pn̄s sentimꝰ: In futuro aūt nō iā ꝑ spē sentiemꝰ: q̄ꝛ videbimꝰ eū sicuti ē: nō tñ eū oēs eq̄liter videbūt: nec eiꝰ amore oēs eq̄lit̄ calebūt. I.

De silitudine inter ignē ꝛ dei amorem: Capi.clxv.

S Icut eñ diuerso mō lignū et ferrū ignis ardore calēt: sic celestes spūs vel beatoꝝ aīe inequaliter dei amore feruent.

Quō sancti deū videbūt: Ca.clxvi.

N Unc aūt videmꝰ eū ī enigmate: ꝛ q̄si ī pictura ea q̄ dicimꝰ: veluti pictū solē aut mare viderēmꝰ. Solē q̄ppe aut mare cū depicta videmꝰ: nō sic est ī ip̄a re ea h̄emꝰ. Cū ꝟo solē clare lucētē ꝑspiamꝰ: aut mare turbulētū vl̄ trā q̄llū cernimꝰ: rē sicuti ē veracit̄ intuemur: q̄uis tantā quāta in se ē intueri neq̄amꝰ: Sic sancti dei ī gl̄ia sua deū videbūt: sed magnitudinē diuinitatis eiꝰ siue īmēsitatē potētie illiꝰ cōp̄rehēdere neq̄būt. Nō eñ īmēsus eēt si intellectu aliꝰ cōp̄-

bendi potuisset.

De quattuor modis pcipiendi: et totidē obediendi: Capi. clxvij.

a Liqñ bñ pcipit ꝛ bñ obedit: ꝛ ecōtra interdū male pcipit ꝛ male obtēpat: aliqñ bñ pcipit ꝛ male obedit: aliqñ male pcipit ꝛ bñ obedit. Bona ē pceptio ꝛ bona est obeditio cū pcipit ne castitatē qs violet: ꝛ seruat. Mala ē iussio ꝛ mala obeditio: si iubet furari vł hmōi ꝛ fiat. Bonū est pcipe ꝛ malū obedire: vt si: xbi gratia: aliqs captiuet: ꝛ ad capitis plexionē venit: ne fugiat ligat: Huic autē si forte aliqs dicat: fuge: p te in vinculis istis me ponā: penā p te accipiā: Bona qdez talis pceptio: qꝛ ex pfecta charitate descēdit: s mala ad h pcessio: qꝛ prsus obuiat cha-
.6. ritati. Nā vbi dictū est: Alter alteri9 onera portate: nō dictū ē: onera iponite. Mala ē iussio ꝛ bona obeditio: vt si qs poma cedrina vł aliud aliqd qd sine piculo hře nō posset: qs plat9
23. sibi afferri pcipet. Vñ Dauid: aquā de cisterna sibi afferri pcepit: q qꝛ i piculo suorū allata est: penituit pcepti: noluitqꝫ eā bibere: s ea dño libauit.

De timore: cōmodo ꝛ amore: Ca. clxviij

d Eo quidē trib9 de causis homīes seruiūt: videlicet timore: cōmodo: ꝛ amore. Sūt nāqꝫ nōnulli: q si penas inferni nō esse scirent: p nulla repromissiōe eťnorꝫ bonorꝫ a suis voluptatib9 cessarent. Qui licꝫ penas illorꝫ qui deū minime verent euadāt: nō tñ plenā retributionē inuenient. Alij aūt deo seruiūt: vt magnū inde habeāt cōmodū: siue i pñti vita: siue ꝛ i hac ꝛ i futura. Quib9 si deus voluerit qdā ex rōne poterit dicere: Gra cōmodi vři mea mādata seruastꝭ: nō qꝛ pure me diligebatꝭ: s qm a me lucrari volebatis. Sicuti hi q regi seruiūt: nō qꝛ regē mlti: s donaria diligūt regis. Ali9 est q xe deū diligit: ꝛ solo amore ei9 pcepta ei9 custodit. Iste pfecto legalit fuit: ꝛ bonā pfectāqꝫ mercedē sibi acqrit. Igit sic deo ille nil pposuit: sic illi deus iusta recōpensatiōe reddere debet seipm q reb9 oib9 excellit.

Qr in aīa tres sint nature: Ca. clxix.

l N aīa tres sunt nature: videlicet ratio: volūtas: ꝛ appetitus. Ratio assimilat angelis: appetitus brutis aīalibus: volūtas vtrisqꝫ. Volūtas inter rōnez ꝛ appetitū media est: aliqñ em ad rōnē: aliqñ ad appetitū se hꝫ. Sed qñ ad rationē se cōuertit: qꝛ ea q sūt rōnabilia ꝛ spūalia sapit: dicit hō rōnalis ꝛ spiritualis. Qñ xo ad appetitū se tenet: qꝛ ea sapit q sunt carnalia ꝛ irrōnabiliū aīaliū: dr hō carnalis siue aīał. Vñ scriptū est: Aīalis hō non pcipit ea q dei sunt: Spūalis aūt dijudicat oīa: ꝛ ipse a nemīe iudicat. Cū itaqꝫ iuxta h qd volūtas se hꝫ: dicit hō carnalis siue spūalis. Sciēdū ē qꝫ interdum queda sentiunt in carne quibus volūtas minime consentit. 1. Coř. 2.

De suggestiōe: delectatiōe ꝛ ꝯsensu: Ca. clxx.

t Res nāqꝫ delectationes sūt: Vna q sentit i carne pter volūtatē: q vocat suggestio. Alia q sentit i volūtate cogitatiōis: nō tñ in volūtate actiōis: q dr delectatio. Tertia q sentit cū volūtate opandi: ꝛ nomiat cōsensus. Sed illā q noiat suggestio: nulla pena comitat. Nā vbi nō est cōsensus volūtatis: nulla sequit pena delectatiōis. Vñ aplus: Nihil dānatiōis est his q sunt i xpo iesu q nō sm carnē ambulāt. Et alibi: Cōdelector legi dei sm interiorē hoīem: video aūt aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis mee: ꝛ captiuū me ducentē in legē peccati: q est in mēbris meis. Interiorē hoīem vocat ipsā rōnez: legē mēbrorū delectationē sine volūtate: legem dei obseruatōez mādatorꝫ eius: que ꝛ lex mētis dicit: quia mente seruat: legē autē peccati: quam pus legē membrorū nominauerat. Roma. 8. Ibid. 7.

De nominib9 anime: Ca. clxxi.

n Ota qꝫ plura sunt nomīa aīe. Vocat em aliqñ spirit9: mēs: animus: ratio: intellect9: inte-

rior hō. Dicit etiā aīa vegetabilis: sensibilis: rōnalis. Sed cū plura nomina habeat: ad illa adhuc redeamus de quibus sermo fuit prius: quia volūtas in illis aut certe se hēbit: et erit legitima: aut illa deserendo fornicatrix vilis et abiecta. Nāq3 si voluntas q̄ est media inter rōnem et appetitū ratiōi concordauerit: legitime viuit: si vero appetitui: fornicatrix erit. Est ergo ratio siue spūs q̄si vir: volūtas vt sponsa: appetitus carnis q̄si adulter: non igitur ei volūtas in aliquo cōsentiat: Scri-
Jacob. 1. ptū est enim: Cōcupiscentia cū cōcepit: parit peccatū: peccatū cū cōsummatū fuerit: generat mortē.

De sordido exemplū: Ca. clxxij.

Queadmodū si sordidus aliqs et omī fetore plenus occurreret alicui dicēs se cū eo velle cōsiliari: nō debet mūdus subsistere: sic nec volūtas appetitui carnali acq̄escere.

De quadrato lapide: Ca. clxxiij.

Quadratus lapis sex equalia habet latera: i quod hor ceciderit: firmiter iacebit: sic puidendū est viro iusto: vt in suo psistat pposito. Huius aūt latera: sex hec sunt: psperitas: aduersitas: sui libertas: subiectio: in secreto esse et in publico: in quibus singulis si a diabolo impulsetur: stet: nec a pposito moueat.

De peccato: Ca. clxxiiij.

De pctō tribus modis loq̄mur. Scdm naturā. i. districtā iusticiam: vt illud: Qui dixerit
Math. 5. fratri suo fatue: reus erit gehēne ignis. Scdm gratiā: vt Quacūq3 hora ingemuerit peccator: peccatū suū remittet ei. Et: Cōuertimini ad me dic dñs:
Zach. 1. et ego cōuertar ad vos. Scdm disciplinā: vt cū pcipit homī tm vel tm penitere. Disciplina ē sub grā: quia nullus penitere vel satisfacere posset: nisi gratia pueniret.

De similitudine cere: Ca. clxxv.

Vides hoiem in vanitate ab infātia vsq3 ad pfundā senectutē cōuersatū: sola trena sapientē et i his penitus obduratū. Cū hoc age de spūalibus: huic de subtilitate diuine cōtēplatiōis loq̄re: huic secreta rimari celestia doce: et pspicies eū neq̄q3 posse ad hoc videre. Nec mirū: indurata ē cera: i istis etatē nutriuit: aliena ab istis seq̄ didicit. Ecōtra cōsideres puerū etate et scia tenerū: nec bonum nec malū discernere valētē: nec te q̄dē itelligere de hmōi dissertē. Nec q̄dē mirū. Mollis eīm ē cera: et q̄si liq̄ēs: nec imaginē sigilli quoq̄ mō recipiēs. Medius hor adolescēs et iuuenis est: ex teneritudine atq3 duricia q̄si ex senectute atq3 puericia cōgrue tpatus: Si ergo hūc instruxeris: ad quēcūq3 vtilitatis profectū voles siue honestatis apte informare valebis.

De conatu diaboli cōtra nouiciū: Ca. clxxvj

Cum diabolus neq̄t monachatū alicui dare odio: nititur eū puersatiōis in q̄ ē subruere fastidio. Et licz illi monachatū ppositū tenēdū ad horā q̄si pcedat: tn hoc quia sub talibus aut etiā inter tales: aut i tali loco suscepit: mltimodis versutijs fallacit impulsū penitere nouiciū q̄nq3 facit: vt dū illi psuadet icep-tū ppositū igratū existere: nec ad meliora pficiat: nec quod accepit diu teneat: aut i eo vtilit psistat. Quippe dū incessant laboriosis cogitatiōibus de mutādo: aut si mutari nō valet: saltē de iprobādo pposito meditatur: nūq3 interi ad finē pfectiōis labor eius pueniat: sed prius a deo respuat. Nā qm̄ illi fūdamētū quod posuit displicet: nullatenus illi structurā bone vite supedificare libet: vñ fit vt queadmodū arbustula si sepe trāsplātetur: aut nup plātata i eodem loco crebra cōculcatiōe inq̄etet: neq̄q3 radicare valēs: ariditatē cito attrahit: nec ad aliquā fructus fertilitatē puenit. Sic infelix monachus si sepius de loco ad locū pprio appetitu mouet: aut in vno pmanēs: frequēter eius odio concutit.

De pueris plāte cōpatis: Ca. clxxvij.

Dic q̄so si plātā arboris i horto tuo plātares: et mox illā ex omī pte ita cōcluderes: vt ramos suos nllatenus extēdere posset: cū eā post annos excluderes: q̄les putas

ramos extēderet. Profectō inutil' arbor rugosa: ꝛ gibbis plena: ramis suis incuruis pplexa. Hoc vtiqꜫ facit[?] o[?] vos puerorꝝ mgri de pueris vr̄is q̄ plātati sunt per oblationē in ecclie horto vt crescant ꝛ fructificēt deo. Uos aūt in tm̄ terrorib⁹ minis ꝛ vberib⁹ vndiqꜫ illos coartatis: vt nulla penit⁹ liceat sibi libertate potiri. Itaqꜫ indiscrete opp̄ssi: prauas ꝛ spinarꝝ more pplexas cogitatiōes infra se cōgerunt: fouēt: nutriūt: vn̄ fit: vt qꜫ nihil amoris nihil pietatis: nihil beniuolētie circa se ī vob̄ sentiūt: nec illi alicui⁹ boni in vobis: ſ q̄cq̄d est odij: īpietatis: maliuolētie postea spem habeāt. Cōtigit itaqꜫ miserabili mō: vt sic̄ corpe crescūt: sic ꝛ in eis timor tm̄ et inuidia ꝛ suspitio oīs mali crescat ex vobis: sp pni ꝛ incurui ad vitia secū p̄meditātes: aut quō vestras insidias ꝛ machinatiōes valeant euitare: aut deinde seculo redire.

De lamia auri exēplū: Ca. clxxviij.

Vidistis q̄so vnq̄ꝫ artificē ex lamina auri vel argēti solis per cussiōibus imaginē speciosā formasse? Nō puto. Quid tūc? q̄ten⁹ aptā formā ex lamia formet: nūc eā suo instrumēto leuiter p̄mit ꝛ pcutit: ꝛ postmodū planat: nunc etiā discreto leuamine leuius leuat ꝛ informat. Sic ꝛ vos si pueros vr̄os cupitis moribus ornatos eē: necesse ē vt cū dep̄ssionib⁹ verberꝝ īpendatis eis p̄ne pietatis ꝛ māsuetudinis leuamē atqꜫ subsidium. Tenera quidē teneris: sicut ꝛ ipsi teneri sunt: lac scꜫ non solidum cibum p̄bentes eis necdū ad pfectam etatem prouectis.

De charitate: Ca. clxxix.

Qui charitatē in corde retinet: hoc vn̄ de⁹ gr̄as ei scit hꜫ: illi vo ad quē tm̄mō habet mīe. Quas eīn gr̄as mihi debet de⁹ si q̄s me diligit? Amplius cui dilectio alteri⁹ seruit: soli⁹ cōmodi mun⁹ pfūctorie suscipit: Uerbi gr̄a: bn̄ficiū vnū: honorē vnū: prādiū vnū: vel q̄dlibꝫ officij gen⁹ ī hūc modū. Ali⁹ vo charitatē q̄ cōmodi mun⁹ exhibuit: intrāsitiue sibi retinuit. Charitas eīn officiū ab eo q̄ h̄ suscipit trāsit. Charitas vo ipa q̄ de⁹ ē ī eo r̄manet q̄ eā alijs īpēdit: bonū aūt pmanēs bono trāseunti meli⁹ ē. Hec igit' ꝯsiderādo pfecto ꝑspiciem⁹ magis esse nobis gaudendū si alios diligim⁹: q̄ꝫ si ab alijs diligamur: Nihil mihi debet aliq̄s: nec ego alicui: qꜫ charitas est exhibēda: non exigenda.

Q2 tribus ex causis oīs res amat':

Quicquid amatur aut natura amat': aut recte: aut spe commodi. Natura eīn est vt oīe bonū amemus ꝛ vtile. Rectū vo vt bn̄ facientē nob̄ amem⁹. Sepe cōmodi q̄qꜫ res amat': Alia ppter vsū: vt mel: eo qꜫ sit bonum ꝛ suaue: etiā ſm vsū. Alia vo ſꝫ effectū: vt absinthiū ꝛ nōnulla natural' potio: q̄ cū dent sanitatē: nullā tn̄ ī vsu p̄bēt suauitatē.

Q2 tribus modis deus diligēdus sit: Capi. clxxx.

Tribus etiā his modis diligēdus est de⁹. Natura: quia oīb⁹ ꝛ melior ꝛ vtilior: ꝛ īdo plus ceteris ē amād⁹. Rectitudine qm̄ oīa q̄ habem⁹ p̄stat nobis: etiā h̄ ip̄m qꜫ sum⁹: ꝛ tanto eīn amare debem⁹ pl⁹ nobisip̄is: quāto maior ipse ē q̄ se p nobis dedit: ꝛ nob̄ eisdē semet ip̄m datur⁹ est. Et qm̄ ei ꝑsonalit' nō possum⁹ reddere illud: nō eīn his ꝑsona eius eget: ostēdit nobis quib⁹ debeam⁹ vicē reddere dicēs: Mādo vobis vt diligatis inuicē sic̄ dilexi vos. Et ap̄lus: Sicut p nobis christ⁹ aīaꝫ suā posuit: ita debet[?] p fratrib⁹ aīas ponere. Diligere igit' debem⁹ nos inuicē: tū qꜫ ꝛ bruta quedā aīalia h̄ faciūt: tum qꜫ vnius familie: scꜫ christi sum⁹: ꝛ qꜫ in regno eius singulos sic̄ nosipsos diligem⁹: ꝛ qꜫ ibi eq̄liter ab ip̄is diligemur: indecēs eīn est si in h̄ mūdo habuerim⁹ odio: quos ibi sumus habituri charissimos. Sciendū est eīn qꜫ quicūqꜫ ibi aderunt: nobis vicem reddent pro dilectione p̄senti.

Spe etiā cōmodi vel remunerationis diligēd⁹ ē de⁹: qm̄ īmortalitatē ꝛ incorruptibilitatē nob̄ pmittit.

Natura.

Rectitudine.

Joh. 15.

1. Joh. 3.

Spe commodi.

De tribus libertatibus: Ca. clxxxj.

l Ibertatis siquidē modos tres dicimus eē: libertatē videlicet actiōis: quā oēs volūt: id est vt libere facere possint q volunt. Dicit etiā libertas intelligētie: quā nō oēs volūt. Est etiā libertas recte volūtatis q semp est bona: hāc paucissimi volūt: id est vt ea velint q debēt. Notandū q libertas actiōis sine libertate bone volūtatis: semp est mala. Unde libertas intelligēdi est media: q bona est quotienscū q libertati recte volūtatis adheret: mala aūt cū sine illa ē. Habz pmo qs quātulācū q libertatē intelligēdi: id est scit intelligere qd sibi expedit: velit illā i bono: et sic pmerebit adipisci libertatē intelligendi qcqd expedit: volēdi qdcū q debet: agendi quicqd pdest. Sub libertate volēdi est libertas arbitrij.

De venatiōe diaboli: Ca. clxxxiij.

d Iabolus p peccati suggestionē quotidie it ad venandū: Eos vero intra retia sua retinet: qs nec dolor pro peccato pprio afficit. Illos aūt iam amittere incipit: quos p carnis intemperie lugere iā cōspicit. Quosdā aūt tertij ordinis: id est sanatos a carnalibus et spūalibus peccatis oīno pdit. Primi oīno lugeāt: doleāt adhuc secūdi: tertij vero gaudeāt.

Cur deus nō horreat peccatum: Ca. clxxxiiij.

h Orrere deus dicitur animā peccatricē: nō q horreat peccatū: qd nihil est: sed quia nō est ibi debita iusticia quā ibi amaret: vt dicimus nos horrere domū in qua nihil est quod amemus: sed hoc et illud improprie. Virtutibus igitur adhereamus postponendo vitia: et hoc patientiā amplectendo cū iugi exercitio. Patientia etenim vel quelibet virtus sine exercitio: quasi plūbea lancea est.

De visiōe. A. de fluuio: Ca. clxxxv.

v Idit vt asserere solebat. A. in infirmitate positus et i extasi quodāmō extra se raptus: Vidit inq fluuiū vnū rapidū atq pcipitē in quē cōfluebāt omniū fluxuū purgature: et quarū cū q terrestriū rerū lauature: videbat ita q aqua ipsa nimis turbulēta et imūda: et omniū spurcitiarū sorde horrida. Rapiebat igit in se quicqd attingere poterat: et deuoluebat tā viros q mulieres infra se: diuites et inopes simul: Feda quidē erat aqua ex ea: tn viuebāt et delectabant in illa: vt ille asserebat qui eum ducebat. Illo vero ab ipso inquirente quisnam torrens ille esset: vel qd multitudo illa in eo volutās ptenderet: adiecit ille pdux patris nri atq ait: Ne mireris: Torrens: mundū significat quo rapiunt: in cuius illecebrosis spurcitijs inuoluūtur omnes ipsum amantes. Et his dictis inquit:

De vero monachatu: Ca. clxxxvj.

v Is ne videre quid sit monachatus verus? Ad hoc alter: Volo. Duxit itaq illū quasi in cōspectu cuiusdā magni claustri et admodū spaciosi et speciosi: et ait: Circūspice. Aspexit et ille. Et ecce parietes claustri illius obducti erāt argento purissimo: herba quoq virens in medio erat: et ipa argentea: mollis qdem et redolēs: et vltra humanā opinionem delectabilis. Hec more alterius herbe sub his qui i ea pausabāt leniter flectebatur: et surgētibus illis ipsa quoq surgebat. Et quid imorer? Quicqd est iocūditatis ibi erat. Cum ergo hic ppetuo habitandū elegisset. A. ductor eius se ei spopondit si vellet veram ostensurū patientiā. Sed quia vt assolet interim euigilauit: et pmissi demōstratorem amisit. Has igit duas visiones a sancta paternitate: et a paterna sanctitate relatas libēter audiamus: et audiendo deuote teneamus: tenendo mente iugi-

ter reuoluamus: vt vnius horrorem dum vacat fugiamus: alterius velut amene iocũditati et iocunde amenitati insistamus nos qui monachatum tenemus.

De securitate et pace religionis: Ca. clxxxvij.

Sicut bubo dum in cauerna cum pullis suis est letatur: et suo modo bñ sibi est: dum vero inter coruos et corniculas seu alias aues est: incursatur ac dilaniatur et oĩno sibi male est: vtpote quia hic rostro percutit: ille alis in eum irruit: alter vero vnguib9 discindit: Ita et mihi. Quando enĩ cum monachis meis: scz filijs conuersari queo: mihi bñ est et grata ac singularis vite mee cõsolatio: quãdo vero remot9 ab illis inter seculares conuersor: hincinde me variarum causarũ incursus dilacerant: et que non amo secularia negocia vexant. Male itaqz mihi est qñ sic sum ac tremens pertimesco anime mee dispendiũ. Hic idẽ pater noster quadã vice de transmare regressum regem Guilhelmũ minorẽ adijt: et vt romã ad papam Urbanũ ꝓ stola sui archiepiscopatus eundi sibi licentiã daret: humiliter et mãsuete petijt. At rex ad nomẽ Urbani turbatus: dixit se illum ꝓ papa nõ tenere: nec sue cõsuetudinis esse vt absqz sua electione alicui liceret in regno suo papã nominare. Hinc igitur orta quedam grauis dissensio est inter regnũ et sacerdotiũ: adeo quidem magna qꝫ et ipse absqz assensu regis angliam exiuit: romam petijt: ibiqz aliquãdiu cum maximo honore et reuerentia tam ab ipso papa qꝫ a romanis sublimiter cõmorãs tandem precatu regis ac totius regni angliam reuisens sue ꝓfecto sedi deo quidem annuente ac populo fauente restitutus est.

De exẽplo leporis: Ca. clxxxviij.

Discedente autem quadã vice eodem patre nostro a ṗdicti curia regis: pueri regis quos nutriebat leporem sibi occursantẽ in via canibus insecuti sunt: fugientem etiam intra pedes equi quem pater ipse insidebat cõsecuti sunt. Ille vero sciens miseram bestiolam sic se refugio cõsubijsse: retentis habenis: equũ loco fixit: nec cupitum bestie voluit ṗsidium denegare. Quam canes circũdantes et linguis suis hanc grato obsequio hincinde lingentes: nec se sub equo poterant eijcere: nec in aliquo ledere. Quo videntes admirati sunt qui aderant. At pater pius vbi quosdam aspexit ex militibus ridere: et quasi pro capta bestiola leticie frena laxare: solutus in lachrymas: ait: Ridetis? et huic vtiqz infelici nullus risus: nulla leticia: hostes eius circa eam sunt et ipsa sola de vita sollicita cõfugit ad nos: presidium suo modo flagitans. Hoc plane filij est et hominis anime morientis. Nã cũ de corpore exit: mox inimici sui: maligni scz spiritus qui eã in corpore degentẽ: ꝑ amfractus vitiorum multimodis ꝑsecuti sunt crudeliter assunt: parati sunt eam rapere et in mortem eternã precipitare. At ipsa nimis anxia huc illucqz circũspicit: et qua tueatur defensionis et auxilij manum sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Demones autem econtrario rident et immensa leticia gaudent: si nullo eã adminiculo fultam inuenire queant. Quibus dictis laxato freno iter arripuit: et bestiam vltra ꝑsequi clara voce canibus interdixit. Tunc illa ab omni lesione ĩmunis: exultans et hilaris perpeti cursu campos syluasqz reuisit.

De exemplo auicule: Ca. clxxxix.

Alia quoqz vice cõspexit puerum quẽdam cum auicula in via ludentem: que pedem filo annexũ habẽs: sepe cũ laxius ire permittebatur: fugã sibi consulere cupiens

auolare nitebat. At puer filũ manu tenens retrahẽs auiculam ad se vsq3 deijciebat: et hoc ingens gaudiũ pulchrũq3 spectaculũ puero pstabat: factũ est hoc semel: et iterũ factũ frequẽtius. Qd pater benignus aspiciens auicule ↄdoluit: et vt rupto filo libertati redderet pcepit. Et ecce filũ rumpit auisq3 auolat: puer plorat: pater exultat: et vocatis q aderãt: Cõsideratis inqt iocũ pueri? Et cõfessis cõsiderasse: ait: Simili ↄsideratiõe iocatur diabolus cum hominibus multis quos irretitos suis laqueis p sua voluntate in diuersa vitiorũ impedimẽta ptrahit. Sunt em̃ quidã: vt verbi gratia dicã: auaricie seu luxurie et similiũ flãmis succensi: et ex mala cõsuetudine addicti: his cõtingit aliqñ vt sua facta cõsiderent: fleant seq3 amodo a talibus cessaturos ore pmittãt: Si more auis liberos se volare autumant: sed quia prauo vsu irretiti ab hoste tenent: nolentes in eadem vitia deijciunt: fitq3 hoc sepius nec oĩmodis liberant: nisi magno conatu et gratia dei funis rumpat praue cõsuetudinis.

De malicia et feditate peccati: Ca.cxc.

Si hinc inqt. A. peccati pudorẽ et illinc cernerẽ inferni horrorem: et necessario vni illorũ haberẽ ĩmergi: pus me in infernũ mergerẽ q3 peccatũ in me immitterẽ. Mallem em̃ purus a peccato et innocens gehennã intrare: q3 peccati sorde pollutus celorũ regna tenere: cum cõstet solos malos ĩ inferno torqueri: et solos bonos in celesti beatitudine foueri.

De verbis defuncti: Ca.cxcj.

Verba defuncti Osberni monachi ad. A. in spũ delata: et ab eodẽ. A. postmodũ exposita. Ter inqt ille defunctꝰ antiquꝰ serpẽs insurrexit ĩ me: s vrsariꝰ dñi mei liberauit me: hec dicẽs euanuit. Bñdictꝰ vo pater noster visionem illã expergefactus a somno: ad memoriã reuocans: ac singula ppensius inspiciens: quãdo et quibus libuit sic eam exposuit. Primo inquiẽs p peccatis quibus obligatus ante baptismũ fuerat in eum insurrexisse hostem antiquũ. Secũdo p peccatis que fecit post baptismatis sacramẽtũ ante pfessionẽ. Tertio p illis que fecit post pfessionem ante obitũ. Sed ter cecidit: peccata em̃ quibus astrictus fuerat ante baptismũ: fide parentũ in ipso sacramento deleta diabolus inuenit. Illa etiã que in seculo vel in monasterio ante pfessionẽ cõmisit: in ipsa pfessione monastica eque abolita serpens ille antiquus repit. Que vo post pfessionem fecit: vera cõfessione ante obitũ monachꝰ ille deleuit. Per illũ dñi vrsariũ designari dixit ordinem angelicũ. Sicut em̃ vrsarij vrsos: ita angeli spiritus malignos a sua seuitia coercẽt et opprimũt ne nobis noceant inquãtum volunt.

Beati Anselmi liber de similitudinibus explicit.

Eiusdẽ beati Anselmi Cãtuariensis archiepi liber de mensuratiõe crucis incipit.

Quoniam iubẽte filio tuo christo Perfecti estote sicut et pat vester celestis pfectus ẽ: Et aplo exhortante vt ad pfectionẽ feramur: omnibus modis ad pfectionẽ vite tendere debemꝰ. Tendẽtes autẽ sine ductore errare possumus: optime cõsulit nobis ĩ eo bonitas tua deꝰ meꝰ q eundẽ vnicum tuum nobis in ductorem tradere dignatꝰ es: vt nobis factis et verbis viam veritatis ostenderet ac doceret. Cui etenim vt eum confidenter sequeremur pfectionis testimoniũ phibuisti dicens: Hic est filiꝰ meꝰ dilectus in quo mihi bñ cõplacui: ipsum audite. Ipse igitur vt faceret voluntatẽ tuã: quoddã compendiũ vie pfectionis breuibꝰ sub verbis s plurimũ M M

t.16. ponderosis nobis ostẽdit dicens: Si quis vult venire post me abneget se/metipsum: & tollat crucẽ suã & sequa/tur me. In quib⁹ verbis ostẽdit pau/citatẽ pfectoꝝ libertate arbitrij eũ se/qui volentiũ: ipse tñ vult noster esse ductor: initiũ vie pfectiõis: mediũ & finis & qua intentiõe sit ambulan/dũ. Singula autẽ in suis locis pate/bunt. Paucitatẽ pfectoꝝ innuis do/mine in eo qđ dicis: Si quis: q̃si ali/quis ex mltis vult post me venire. Et quare hoc deus meus: nisi ex quodã torpore & pusillanimitate nimia: eo ꝙ pleriq3 animũ suum ad tendendũ sursum cogere nolunt: & pfectã viam attemptare nõ audent.

B Ascit aũt pusillanimitas etiã n nimio timore maxime ꝓpter peccata p̃terita: et ꝙ minus ꝓpria respiciũt merita: ꝓpter vtili/tatẽ: ꝙ nimis timẽt impedimenta: & ꝙ statim nõ sentiant se ꝓficere: quo/tidianus lapsus: & ꝙ tuã minus cõ/siderant bonitatẽ. Ista etiã sepe mul tos repellunt: ne audeãt attemptare viã pfectam: imo & ipsos incipiẽtes sepe intm̃ deijciũt vt ꝓcedere se posse despant. Sed primũ sc3 nimi⁹ timor ꝓpter peccata p̃terita non debet nos impedire: qr etsi bene eo vtimur: oĩa cõputant nobis in bonũ: p̃standi ni/miã bonitatẽ tuã cognoscẽdi te atq3 amãdi & laudandi. Notandũ ỽo ꝙ p̃ncipaliter tria dãna sũt in peccatis: sc3 qđ in eis meremur penã et̃nã: de/meremur et̃nã beatitudinẽ: tp̃us (qđ pessimũ ẽ) sine amore & laude nr̃i cre atoris expẽdim⁹. Prima duo ptinẽt ad hominẽ: tertiũ ỽo ad tuũ damnũ ptinere videt deus de⁹ me⁹. Cũ g̃ ex indebita & nimia misc̃ðia tua iã mor ti nos deputatos reuocare digneris ad vitã tuã: tã fideliter ad te debere/mus cõuerti vt damna nr̃a dissimula remus: & modis omnibus instare: vt laudẽ tuã quã neglexim⁹ saltẽ in ali/quo residuo nostri tp̃is suppleremus. Quãtũ ẽ dñe dissimulare timorẽ pe/ne ꝓpter amorẽ tuum? Aut cur pro/pter desideriũ beatitudinis nr̃e minu eremus famã laudis tue: cũ eam pati eternaliter meruissem⁹ etiã ꝓpter fu/rorẽ tuũ? Primũ querem⁹ te lauda/re qui es regnũ dei: vt dicis in euan/gelio: Regnũ dei intra vos est: & hoc Lucẽ.17. adijciet vobis ex supabundanti. Da nobis dñe charitatẽ: nõ q̃rentẽ q̃ sua sunt: sed que tua sunt: vt nõ cogat ti/mor pene tibi seruire ꝓ peccatis: vel amor nostre beatitudinis pro merce/de: qr temp⁹ & vires nõ sufficiũt no/bis ad laudandum te: cuius bonitas exupat omnẽ sensum: & sic pusillani/mitatẽ timor nõ incutiet peccatoꝝ. Terret etiã nos q̃nq3 nostroꝝ parui/tas meritoꝝ ne ad pfectionẽ vite ten dere audeam⁹: qr ad eã ꝓmerendã nõ sufficiũt. Sed huic obijcit: qr tu dñe iussisti nos emere: & adiũxisti: qr grat emere debem⁹. Dixisti enĩ: Siti/ Esa.55. entes venite ad aquas: Quid ẽ dñe: ꝙ vinum feruoris in laude tua: & lac mũde cõsciẽtie absq3 vlla cõmuta/tiõe debemus emere: nisi qđ tibi suf/ficit quãtũ cunq3 parũ sit qđ habem⁹ tibi dare: imo & hoc ipsum qđ damus tuũ est. Inducit etiã pusillanimitatẽ ꝙ indignos nos videmus: eo ꝙ peti/mus qđ vtiq3 verũ est: qr si hõ mille annis seruiret deo etiã feruentissime nõ mereret ex condigno dimidiã diẽ esse in regno celoꝝ. Sed dñe nõ debe mus considerare tm̃ nostrã vtilitatẽ sed tuam laudẽ: cui⁹ bonitas exupat omnẽ intellectũ. Pusillanimes etiã facit nos: qr nimia impedimenta nr̃a videm⁹: Sed dñe si audacter te sequi ꝓponimus: ꝓ certo habere debemus ꝙ aufers quicq̃d nos retardat a lau/de tua. Quicq̃d enim nõ aufers ſm tuã volũtatẽ: libent portare debem⁹. Stulticia enĩ nr̃a sepe putat ea eẽ im/pedimẽta q̃ tua occulta sapientia ad nostrũ ordinauit ꝓfectum. Quinto terret ꝙ non statim sentim⁹ nos ꝓfi/cere: sed dñe sepe differs qđ petit vt excites magis appetitũ: nõ differs qđ nolis dare: ſʒ vt aucto desiderio abũ/dantius posses dare. Sextum qđ re/

trahit nos:sic quotidiani nr̄i defect⁹.
Sed ꝯ hoc ē remediū vt sp deputem⁹
aliquā horā diei ad exaīandū nos q̄/
liter habeam⁹ nos ī interiorib⁹ ⁊ ex/
teriorib⁹: ⁊ q̄cq̄d īuenim⁹ qđ nob̄ sit
vtile ad ꝑfectū:ad h̄ firmissime labo
rare ꝓponam⁹:⁊ defect⁹ q̄scū q̄ reijce
re studeam⁹. Nō aūt t̄reat nos si for
te nōnunq̄ aliq̄ dic ꝯ ꝓpositū facia/
m⁹:q̄ nō min⁹ ꝓponam⁹:q2 lōge faci
li⁹ redit ad te q̄ ex infirmitate facit ꝯ
ꝓpositū q̄ q̄ statū suū dissimulās se
nō ꝓposuit emēdare: īmo qñq̄ ma/
ior ē ei pena q̄ culpa: ⁊ bonitas tua
malis nr̄is nouit bene vti:sepe faciēs
defect⁹ nr̄os ad augmētū hūilitatis
prou.24. ꝓdesse:vt verū sit:q septies ī die ca/
dit iust⁹ ⁊ fortior resurgit. Septimo
pusillanimes nos facit q tuā nō ꝓpē
dim⁹ bonitatē. Cū eñ tibi orādo lo/
q̄mur:nō deberem⁹ te cogitare q̄si du
rū ad exaudiēdū: sed patrē benignis/
simū:q̄ etiā anteq̄ oramus scis:q̄d sit
necesse nobis:⁊ ex naturali bonitate
tua ī infinitū ꝓnior es ad exaudiēdū
quātū ī te ē q̄ nos auidi ad rogādū.
Da dulcissime dn̄e: vt nō sim⁹ pusilla
nimes:s̄ magnanimes ī infirmitatib⁹
nr̄is nos deijcere ꝯtendētib⁹:medici/
nā tuaꝝ grāꝝ apponētes nō pusilla/
nimes: s̄ magnanimes te seq̄ firmiter
ꝓponam⁹:maxīe si nō ē in nob̄ tanta
fortitudo q post te gigantē q̄ exulta/
sti ad currendā viā currere possim⁹:h̄
tñ remediū habem⁹ q post te clama/
re possum⁹: Trahe nos post te:⁊ cla/
Cant.1. morē nostrū audiat ⁊ exaudiet auris

C Ecce do innuis liberta/ (tua.
tē arbitrij te seq̄ volētiū ī via
ꝑfectiōis cū dicis:Si q̄s vult:
q2 h̄ relinq̄s hoīm volūtati:s̄ nunq̄d
potestati? Nō. Sz ꝑtātez tibi dn̄e re/
Roma.13 s̄uasti: cū oīs potestas a deo sit. Cur
ḡ causabit̄ hō ꝯ te si te seq̄ vult ⁊ nō
pōt? Certe idō q te nō sequit̄:q2 licz
nō possit p se:tñ p te.q̄ nō idō reserua/
sti tibi potestatē nr̄i ꝑfect⁹ vt nō pos/
sim⁹:q̄ oīa opa nr̄a oparis:sed vt ma
gis admiremur ⁊ laudem⁹ abyssū bo
nitatis tue: q eadē q̄ tu facis ī nobis

grata tibi sint ⁊ accepta: ⁊ iudicas ea
digna mercede: ⁊ ita q etiā calicē aq̄ M
frigide nō dimittis absq̄ mercede: ⁊
eoipso nostrā allicis volūtatē: quam
adeo liberam ꝑpter tui siſitudinē fe/
cisti vt cogi nō possit. Multis etiam
alijs modis ad viā veritatis ⁊ ꝑfecti/
onis nos allicere studuisti. Vñ h̄ me/
rebamur dn̄e vt ad nos descēderes: ⁊
humanitatē nostrā tibi tā mirabilit̄
vnires: ⁊ in ea tā hūiliter cū homine
cōuersareris:nisi q nos ad ꝑfectionē
tui amoris sic ꝓuocare volebas : vt
dū visibiliter deū cognoscim⁹ p hūc
inuisibiliū ⁊c. Quis ḡ homo dignus
erat vt fili⁹ dei morte ꝓ eo pateret̄?
Aut q̄s vnq̄ meruit tuo corpe ⁊ san/
guine refici:nisi q tu deus meus in h̄
ostendisti auiditatē amoris tui circa
nos:vt saltē ex multitudine ⁊ magni
tudine tam mirabiliū beneficioꝝ tuo
rum ad mutuā dilectionē accēderes
cor nostrum: ⁊ in captiuitatē amoris
tui redigeres? Innumerabilia nimis
sunt bn̄ficia tua dn̄e quib⁹ volūtatē
nostrā excitas vt ꝑfecte ⁊ ardēter te
sequi velim⁹: maxime aūt que ꝓuo/
carēt: īmo si sic dicere liceret: cogeret
volūtatem nostrā tue cōsideratio bo
nitatis ex qua oīa bona creata ꝓce/
dūt. Qui aūt pauca expt⁹ ē ⁊ nōdū
exercitat⁹ de te q̄ spūs es:spūalit̄ co/
gitare voluerit: sic meditari de te po/
terit inchoare. Primo assumat ī mē/
tē suam aliquā animā virtutib⁹ ꝑfe/
ctā: ⁊ de illa ita specialiter cogitet q̄si
nulli corpori sit cōiuncta: imaginet̄
aūt in illa omnē ꝑfectionē virtutū q̄
vnq̄ de aliqua aīa poterit cogitari:
scz q̄ bona: q̄ dulcis: q̄ patiēs: q̄ mi
sericors: q̄ sapiens: q̄ charitatiua: q̄
fidelis: q̄ pia: q̄ iusta: q̄ vera: q̄ hu
milis ⁊c. in hunc modū ⁊c. Cū autē
circa animā talia cogitauerit: cogitet
q hec aīa est similis creatori in virtu
tibus: qui eā ad similitudinē suā fe/
cit: ⁊ postea trāsferat se ad creatorē:
vt omnia que in anima ꝑfecta pote/
runt inueniri:in creatore infinita co/
gitet ⁊ immēsa: ⁊ calpa naturā suam

Roma.1. esse: & sic quodāmodo inuisibilia dei p ea que facta sunt cōspiciat intellecta. Hic est quidē initialis modus cogitandi de te dñe: quē qui sollicite sequit meditādo te: itrabit fontē viuū & dulcedinem tue nature: que quāto maior est omnib9 beneficijs tuis: tanto magis afficit nostrā volūtatem vt sequamur ardenter iesum filiū tuum: ad laudem bonitatis tue nos informantem.

T Ertio eīn se dedit nrm ductorē & instructorē: cū subdit: venire post me. Quātūcū q3 curram9 feruenter sequēdo nullus pcedit te: & nullus vadit iuxta te. Oēs nos oportet ire post te: quia tu es pri
Ro 8.8. mogenitus in multis fratrib9. Pri
Jo.1. mo dicis dñe discipulis: Uenite & vi
Mt.4 dete. Postea dicis: Uenite post me: vt qō in te viderūt imitent. Deinde
Mt.11 dicis: Uenite ad me oēs q laboratis & onerati estis: & ego reficiā vos &c. vt iugū tuū suaue & on9 tuū leue: qō qui susceperint hilariter possint portare ad gloriā patris tui. Tandē di
Mt 25. cis: Uenite bñdicti patris mei: pcipite regnū. Sic dñe iste est fidelissimus legatus tuus q pmo ponit se nobis ī exemplū cū dicit: Uenite & videte: et postea inuitat ad veniendū post se: Uenientes ad se vocat vt reficiat ne deficiāt. Tandē assumet ad requiem vbi tamē requiem nō habebim9 no
Is.6. cte ac die dicētes: Sanct9 sanct9 sanctus dñs de9 sabaoth. Ibi absterges
Apc 21 dñe omnē lachrymam ab oculis dilectorū tuorū: qm nō erit ampli9 mors vltra neq3 luctus &c. Sed dñe quō istud possit esse: nō bene potest cōphēdere aīa mea: que aliquo modo exp̄ta est quāta sit afflictio noscere te & non posse laudare te: cū & ipsa afflictionē generet pp̄ter gratitudinē: qō licet ei affligi p eo q non potest laudare te: īmo oīa que vnq3 ad laudē tuam cogitare: loqui vel agere potest afflictionē ei generant: quia his indignā se putat: & q2 tibi ī nullo poterit respōdere. Sic g anima incarcerata: ī vmbris collocata: sic insatiabilit affligit p laude tua: quō satiabit cum ī meridie appuerit ei bonitas tua: cū vtiq3 videat ad plenū eā n posse laudari. Si forte dicis mihi dñe: q hoc erit maximū gaudiū eius qō perfecte cognoscet bonitatē tuā: & illā tam immēsam q eam nō poterit aliqua creatura plene laudare. Uerū credo q de bonitatis tue immensitate gaudebit: tamē adhuc penitet eā pfecte nō posse laudare nisi aliquo mō. Uulnera eius alligarent & pcussure plage eius sanarent: q2 tūc primū oleū additū esset camino. Unde si placet tibi dñe credo q etiā pena & afflictio laudis tue quā habet hic aīa: ibi satiabit & alligabit pallio laudis cū tu q reples ī bonis desideriū nostrū: tantū dederis te laudare: quantū desideramus: īmo longe supra desideratū. Sic eīn dixisti: Quia vos plorabit & flebit Joh.16.
nūc: mūdus aūt gaudebit: Tristicia vestra vertet in gaudiū. Sanata aūt pena quā hic habuit: & impleto qō h desiderauit: aliā penā p maiori laudatione ibi sicut nec hic a se habere nō potest. Tu etiā nō dabis ei: q oīa Sap.11.
disponis ī numero: pōdere & mēsura: quia tunc nō erit amplius flendi sed ridendi: cum apparuerit nobis tuus vnicus filius: si volumus post ipsum venire.

Q Uarto g ostēdit nobis initiū vie q debem9 post xp̄m venire: cū dic: abneget semetipm. Qui g in via pfectiōis vult seq xp̄m iesum: laboret pmo vt abneget semet ipm. Merito g debem9 nos abnegare cū nihil iuris habeam9 ī nobis. Sūt aūt septē cause: quarū qlibet sufficeret hominē cōpellere vt fateat se ī se nihil iuris habere. Prima: q2 tu dñe nos creasti. Sicut g nihil ī nobis boni est qō tu nō creaueris: ita dignū ē q oīa bona nr̄a sint tua: q nullo mō licet auferri a te sancto sctōrū: ne sacrilegiū cōmittam9. Cur g nō abnegaremus nos q nr̄i nō sum9? Nā qncū q3 aliqd a nobis abnegam9: nec h abne

gatū ꝑpter te cōferimus: sed aliūde quātulibet etiaꝫ modico tpis spacio donamus: mox alienū inuadim⁹. Secūda causa est: quia nos eterne morti deditos: tua morte ꝑciosissima redemisti: ꝑ omnib⁹ mortuus es: vt qui viuūt: iam sibi nō viuāt: sed ei qui ꝑ omnib⁹ mortuus est: vt dicit vas tuū electum. Ergo sicut oēs ⁊ totos redemisti: sic ⁊ omes ⁊ toti tui sunt. Qui vult ergo saluus eē: restituat tibi illū ꝑciosissimū sanguinē quē ꝑ eo fudisti. Tertia: qꝛ nos ingratos omnib⁹ bonis tuis ⁊ auersos a te ꝑpter peccata a diabolo defendisti: postq̄ꝫ a te nostro dn̄o recessim⁹ turpiter ⁊ iniq̄: sub tua ꝑtectiōe esse merito nō deberem⁹. Sicq̄ꝫ nos hostis sine defensiōe captiuos habēs: ad suā volūtatē debuisset in eterna supplicia demersisse nisi tu ex supabūdanti bonitate nos defendisses ab eo: ⁊ ad penitentiā reseruasses: ⁊ ꝑpter hāc causam ꝑprie sumus tui serui q̄si ab hoste seruati. Similiter tui sunt quicū q̄ꝫ ꝑ tuā gratiam laqueos diaboli euitauerint: ⁊ ideo tibi nihil auferri debet ex eo qđ vel te dante nō cecidit: vel si ceciderat est erectū. Quarta causa est: quia cū eternā mortē peccatis nostris meruissemus: tu nos reduxisti ad vitā: eā dimittendo: Cur ergo tibi nō viuem⁹ nos penitus abnegādo a quo habemus qđ eternaliter mortui nō sum⁹? Quīta causa est: q̄ꝫ eadem bonitate qua nos creasti etiam cōseruas ne in nihilū redigamur. Quō em̄ aliquo subsistere valeamus nisi te cōseruante? Si g̊ tu es vita nr̄a: nulli alij viuere debemus: sicut nullo alio subsistere valemus. Sexta causa est securitas. Qui em̄ se totū abnegat: vt tu eū habeas: qui sibi perijt vt tibi valeat: qui sibi nihil est vt tibi aliq̄d sit: Si nihil in se habet: nihil sui amittere timet: ſꝫ semꝑ securus est te qđ tuū est conseruare: Si minentur ei pene inferni vel ignis purgatorius: parū timore eorū afficitur: qꝛ cantabit vacuus corā latrone viator: ⁊ se nō timet ꝑdere qui se abnegat. Si em̄ tu eū qui tuus est ad penas mittere velles: semꝑ tamen de te in bonitate sentiret parat⁹ sustinere qđ velles: nec diceret: cur ita facis? Cui ꝑdicta sentētia nō placet: da ei dn̄e se abnegare vt intelligat. Septima xᵒ causa deberet maxime nos vrgere: scꝫ vt tibi vices redderemus siue rependerem⁹: qꝛ puer natus ē nobis: ⁊ filius datus est nobis: qui das quotidie te nobis in cibū: ⁊ tandē dabis te nobis in premiū: ⁊ in mercedē magnā nimis. Dn̄e q̄d dignū poterit esse tantis bn̄ficijs tuis? Quid ad h̄ dignū poterim⁹ dare? An oportet aliq̄d p̄ter id nō penitus abnegare et tibi dare dulcissime dn̄e? Si vnus hō esset tanti quāti om̄s creature quas vnq̄ꝫ fecisti: quāt⁹ esset si daret se totū tibi qui dedisti te totū nobis? Cuius bonitas in infinitū ꝑpōderat: qui se putat meliorem q̄ꝫ te: tm̄ de se reseruet sibi: quāto meliorē q̄ꝫ tu: Propt̄ hmōi causam dicis. Si quis vult venire post me abneget semetipm̄: imo dn̄e iā cogor dicere saluo xᵒbo tuo q̄ꝫ null⁹ semetipm̄ valeat abnegare. Qn̄ em̄ se abnegabit q̄ nūq̄ꝫ aliq̄d iuris in se habuit? Sed dn̄e in hoc verbo ostēdis maximā gratitudinē tuā: vt hoc tanti estimes: vt quicū q̄ꝫ ī se sibi aliquid iuris vsurpauerat: si ab hoc cecideraт ⁊ vlteri⁹ se tibi rapere nō attemptat: Da mihi dn̄e vt me abnegē: imo vt reddā qđ rapui violēter. Debemus aūt ſm legē ablatū reddere quadruplū: vt nō solū nos sed ⁊ nostra reddam⁹: scꝫ naturalia: fortuita ⁊ gratuita. Naturalia sunt q̄ cōiter natura omnib⁹ hominib⁹ administrat: Quedā in aīa tm̄: vt ītellect⁹: ⁊ affectus: q̄dā ī corpe mediāte aīa: vt q̄nq̄ꝫ sensus īteriores. Reddam⁹ g̊ intellectū: sed suū ꝑpriū relinquētes: qui nos multū a cognitiōe veritatis impedit. Odiu em̄ hō sensu suo ita īnititur vt ab eo recedere nolit: vix sensū alterius quātūcū q̄ꝫ rōnalem apprehendit. Faciendū igit̄ est ſm aplm̄: Quicū q̄ꝫ inter vos sapiēs esse vult:

2. Cor. 5
Esa.
Mt.
1. Co.

stultus fiat vt sapiēs sit. Si eñ hũi/
liter se stultũ reputaret ad tēpus: tũc
verã sapientiã a te siue a tuis appre/
o II. hendere posset: q2 vbi humilitas ibi
Ac.9. sapientia. Paul⁹ eñ credit' didicis/
se euangeliũ in illis tribus dieb⁹ cu3
cecus esset. Reddam⁹ etiam affectũ
deo semp postponendo nostrã volũ
tate3 voluntati diuine: & maxime in
oratione nostra: q2 in omni oratiõe
nostre vtilitati suã debem⁹ ppone/
re voluntatē: imo sua voluntas si ea
recte vtimur semp ē nostra vtilitas.
Sepe aũt vẽit de pp̃o sensu: q2 si cre
dim⁹ dñi voluntatē esse quicqd cir/
ca nos ptingit: & ita abutimur ea mi
nus grate suscipiēdo: sicut dicit Au/
gustinus: Optimus ille tu⁹ minister
est qui nõ hoc a te audire desiderat:
qđ ipe voluerit: s3 hoc velle qđ a te
audiet. S3 eũ his duob⁹: scilicet in/
tellectu & affectu & qnqꝫ sensus exte
riores reddamus mortificando eos
ab oĩbus vanitatibus & ad tuũ ob/
sequiũ conuertendo: Iã aliquantu/
lũ habemus de prima pte quã nobis/
cũ abnegare debemus: scilicet de na/
turalibus bonis. Secunda pars sũt
fortuita: que dicere possumus tpalia
& amicos. Hec eñ oĩa calcanda sũt
ne impediant tuũ amorē. Min⁹ eñ
amat te q̃ tecũ aliquid amat qđ non
ppter te amat: vt dicit Aug⁹. Val/
de deberet homo indignari diligere
modica: quē tante dignitatis fecisti
vt ei liceat te amare. Occultius aũt
nocet nimi⁹ amor amicoꝝ q̃ tpaliũ:
q2 tegit se velamine charitatis: ita ꝙ
sepe putet homo charitatē esse qđ di
lectio est carnalis: que ita dulciter &
suauiter mentē captiuã tenet ꝙ nesci
at homo q̃ duris vinculis fuerit li/
gat⁹ nisi postq̃ fuerit absolut⁹. Sic
totũ cor nostrũ tuo debemus amori
vt q̃cq̃d de eo alteri dam⁹: tibi sub/
trahimus. Necessariũ ergo ē vt oĩa
que fortuna nobis offert diligenda:
siue res tpales: siue amicos: ppter te
abnegemus. Tertia pars restitutio/
nis sunt gratuita: sc3 ṽtutes quas ad
fontē suũ penit⁹ refundere debem⁹:
nihil ex his nobis ascribendo: sed ti/
bi a quo oē donũ perfectũ: p eis gra Iac.1.
tes referendo. Si oĩa que in his tri/
bus: scilicet bonis naturalib⁹: fortui
tis & gratuitis īueniunt: abnegam⁹:
nos tibi qđ fraudauimus in quadru
plũ restituim⁹: & hoc sit nobis initiũ
vite perfecte sic nosmetipos penitus
abnegare.

Quinto ɔsiderandũ est quale ¶
mediu3 perfectionis sit nobis
ppositũ: vt ambulem⁹ p ipsu3
sc3 vt cruce3 nostrã tollamus. Crux
autē a cruciatu dicit'. Dñe si crucem
nostrã tuũ seruitiũ dicerē: sm opinio
nē eoꝝ hoc intelligerē qui nesciunt:
qm iugũ tuũ suaue est: & onus tuũ le math.11.
ue. Nec sentiũt q̃ bonus & q̃ suauis
tuus sit spiritus in nobis. Dico autē
crucē eē cruciatũ cordis: quē đ hoc
habere debemus ꝙ non sumus ita fi
deles & feruentes in omi seruitio tuo
& laude tua vt deberemus. Hec crux
habet longitudinē: latitudinē: subli/
mitatē atqꝫ pfundũ. Debemus ergo
habere cruciatũ: eo ꝙ nõ tãtũ humi
liamur vt deberemus: & hoc est pfũ
dũ crucis. Nõ tantũ amamus & lau
damus quantũ bonitas tua exigit: et
hec ē sublimitas. Nõ sum⁹ tã fideles
vt deberem⁹: & hec ē latitudo. Q2 nõ
semp ɔtinuamus nec laudē tuam co
piose extollimus: & ab infidelitate to
to nisu desistimus: & hec est longi/
tudo. Ad pfundũ humilitatis cogit
nos pma ppria cognitio. Satis eñ
est homini ad humilitatē cognoscere
seipm: maxime si recordamur iniqui
tatũ nostrarũ antiquarũ: q2 inique
in ɔspectu tuo egimus. Deus me⁹ q2
reuera tam fidelis nobis es ꝙ etiam
in peccatis nobis existentibus pecca
ta dimittere: & gratiã tuã tam abun
danter sicut vellem⁹ largiri es para/
tus: Quanto maiora quis de te psu
mit: tanto magis necesse est eũ humi
liari: q2 tanto nequius egit cõtra te

peccādo: quanto tu interim largius ei benefacere cogitabas. Añ Berñ. Quanto benignius de illo: tanto indignius de me sentire cogor. Itē defect⁹ quotidiani humiliant: eo ꝙ ita instabiles in laude tua sumus: immo nunq̄ in eodem statu ꝑmanemus. Quanto tu quotidie pronior es ad indulgendū: tanto plus humiliat cō trā tuā delinquere bonitatē. Itē pōdus gratie humiliat ꝛ deꝑmit: cū ꝯsideramus ꝙ ea indigni sumus: q̄ magis in inferno esse merueramus. Itē ꝙ tu tantuꝫ humiliatus es ꝑ nobis dñe deus meus. Iteꝫ ꝙ in natura diuinitatis tue omnē excedis humilitatem: cui si velim⁹ similari: necesse habemus humiliari. Itē ꝙ adeo tā fugidi sumus: vt nec amore nec laude nec in aliquo respondere tue bonitati possum⁹. Hec ꝛ multa alia que magis cōmunia sunt: ad humilitatē nobis sufficiūt: īmo supbie aliū locū relinquūt. Valde aūt necessaria est nobis ꝓfunditas humilitatis ad tuam sublimitatē: q: quanto quis se reputat indigniorē: tanto magis gratus est beneficijs: ꝛ quanto gratior: tanto magis laudabilior: Et q̄ maxime gratus est: maxime te laudabit. Da igit̄ nobis dñe verā humilitatē: id ē ita cruciari: ꝙ ī hac vita nō possum⁹ ad plenū humiliari: vt sic habeam⁹ crucis ꝓfundū.

b Sublimitas crucis: ē cruciari ꝑ eo ꝙ te ad plenū laudare non possum⁹ ꝛ amare. Q̄d cā amoris tui hēam⁹ q̄ lingua dicere: vel q̄s intellectus sufficiat capere: nescio. Si aliq̄d gratis amare volum⁹: vbi melius q̄ꝫ in te amorē nostrū locabim⁹? Si ꝑ muneribus: q̄to plura dabis? Sed quanto plus ꝓmittis: tāto magis gratis amari mereris. Si amare volum⁹ eos q̄ nos amāt: q̄nto eq̄us nos te amabimus? Et si expectam⁹ ꝛ desideram⁹ vt q̄s extorqueat a nobis amari: nōne tu es de⁹ me⁹ q̄ tam crebro pulsas ꝛ mēdicas ad ostium nr̄m: dicēs? Prebe fili cor tuū mihi: ꝓ īmo ꝛ sepe repulsus: te iterū ingeris impudēter. Si v̄o aliq̄d volum⁹ diligere q: bonū: cur nō poti⁹ te immē sū bonū: q̄ totū nostrū tibi vendicas affectū vt bonitatē tuā amem⁹ ꝛ laudemus? Si v̄o aliq̄d dignum iudicamus amore nostro ꝙ tanta fecim⁹ ꝑ te: cur nō iudicam⁹ similit̄ de te q̄ tot ꝛ tanta fecisti ꝑ nobis? Si v̄o consideramus passiones tuas: tu aīaꝫ tuā ꝑ nobis dignātissime posuisti: vt totā aīam nostrā possideres. Infinita sunt dñe q̄ nos te amare cōpellūt: q: oīa q̄ creasti: tuā p̄dicāt bonitatem: qm̄ q̄ in oībus nō intelligūt: nō tibi: ꝫ sue imputēt cecitati. Sed q: ꝓbatio dilectionis: exhibitio est opis: necesse habet aīa sic se ꝯformare ad dilectionē tuā: vt sicut te habes ad eā: sic sp̄ se ad te habere nitat̄. Maxime aūt in istis. Primo: sicut tu amas sp̄: ita ꝛ ipā sp̄ amet: ꝛ h̄ ostēdere tibi nitat̄ vt omnē affectū suū tue ꝯtemperet volūtati. Sūt aūt q̄ttuor affectiones ad q̄s alie reduci p̄nt: scꝫ gaudiū: dolor: spes ꝛ timor. Prime due sūt circa p̄ntia vel p̄terita: ꝛ alie due sūt circa futura. Sic igr̄ tibi ꝯfirmare nostras affectiones debem⁹: vt de oīb⁹ q̄ tibi adūsa sūt: timeam⁹ ꝛ doleamus: ꝛ q̄ tibi honesta: de his speren⁹ ꝛ gaudeam⁹: oēs alias affectiones d̄ cordib⁹ nr̄is effugātes. Quāta vtilitas ī h̄ eēt ꝙ falsas ꝛ inutiles affectiōes vitaremus? Vtiq̄ si hō se vere s̄m has q̄ttuor affectiōes examinaret quādo aliq̄s motus sentiret: quō tu euꝫ eripes dñe solus nosti. Si eñi originē motuū nostroꝝ diligēter aduerterem⁹: sepe inueniremus esse vitij q̄d putauim⁹ esse v̄tutis: ꝛ sepe illo impedimur quo credimus promoueri. Secūdo: sicut sp̄ habes nos pre oculis tuis: ita etiā te sp̄ debem⁹ cogitare p̄sentem: hoc cogit nos ab oīb⁹ cogitationib⁹ nostris: verbis: factis ꝛ moribus esse sub moderamine discipline: qm̄ nō auderet sponsa inhone/

ste se habere sponso suo p̄sente: imo in oībus intenderet sibi placere ꝛ q̄rere ab eo ꝯsiliū ꝛ auxiliū: vt in oībꝰ ſm suā posset agere voluntatē. Cuꝫ aūt in oībus tibi placere intendimꝰ: sp securā ꝯscientiā habebimus: etiā si se aliquid minus vtile p̄ter te intētioni nostre ingesserit incidēter. Tertio: sicut sp ꝛ ꝯtinue seruis nobis: oīa opa nostra opando vel sustinēdo: ne esse desinamus vel p alios vel q̄cunq; modo: ita nūq̄ pticula diei bone debet nos p̄terire q̄n in tuo seruitio expēdat. Quarto: sicut semp tueris nos ꝛ custodis ab oībus malis siue p te siue p tuos: ita diligēter debemꝰ nos abstrahere ab omibus que nos possent ī tuo seruitio īpedire. Quīto: sicut largitas tua nunq̄ lassat in dando: ita nunq̄ debemꝰ volūtarie deficere in orando. Sexto: sicut semper es benignus in relaxādo: ita nūq̄ debemus defectibꝰ nr̄is terreri: q̄n stati pꝰ culpā veniā postulemꝰ. Qm̄ em̄ cor hoīs ē distortū ꝛ a te quodā modo alienū: multo ē pronius ad leuitates ꝛ ad q̄rendū exterius falsas ꝯsolationes: q̄ sibi dū apud te esset. Unde nō est differēda acquisitio venie: ne diuturnior recessus difficiliorē reditū operetur. Taliter nos debemus ad te habere ꝛ semp cruciari: q̄ te tantū non amamus vt debemus. Quomō aūt te laudare debeamus: ꝛ de q̄bus gratias agere debeamus: est in principio supra dictū. Da nobis dn̄e toto desiderio ad amandū ꝛ laudandū te aspirare: ꝛ p eo q̄ digne non possumus cruciari: ꝛ hoc nobis tollende crucis sit altitudo.

Altitudo autē crucis est fidelitas semp spiritū cruciās ꝛ dilatans: vt omnē hominē subijciat tue laudi ac seruituti. Hec maxīe facit hominē in oratione cōmunem: cogēs vt quicquid sibi vel aliquibꝰ: specialiter suis desiderat: q2 eos humiles quodāmodo videt: nihil tamē hominū ſ totū ad laudē tue desideret bonitatis. Qm̄ cū fidelitas maxime in oratione ꝯsistat: ꝯsiderandū ē q̄liter debeat orare q̄ voluerit exaudiri. Debet em̄ orare sapiēter: ardēter: humiliter: fidelit: pseueranter ꝛ ꝯfidēter. Sapienter: vt oret que tue laudi sūt expedientia ꝛ pximorū saluti. Si v̄o in q̄busdā dubitamꝰ vtꝝ expediant: sicut salus corporꝫ: ꝛ similia que quandoq; nocere: quandoq; pdesse possunt: p his semp sub conditione est orandūꝫ: scilicet si tibi sit placitū ꝛ honestū. Ardenter: scilicet deuote vel ad minus seriose: vt bene videamus quid petēdū sit a te: intēte de corde nostro petamus: nō alienis ſ pprijs verbis: cordis vel oris: quia vtraq; eque intelligis ꝛ auscultas. Humiliter: vt non d̄ nostro merito: sed tantū de tua gratia confidamus. Quis em̄ peccata dimiseris ꝛ quandoq; aliquid tibi seruire concedas: semp tamen tales nos reputare debemus: quales nos ip̄os peccādo fecimus: quia nihil nisi malū per nos facere possumus. Fideliter: vt ī oratione offeramus nos ad carentiam omnis gaudij: ꝛ ad patientiā omnis pene que ad vtilitatē nostram cedere valeat p tuum adiutoriū: vt in exauditione desiderij nostri actio tuā laudem attollat. Sed domine mereor sic offerendo me tibi: cum tamen vt totus tuus ad hoc tenear: etiaꝫ si nunq̄ volueris me exaudire. Perseueranter: vt nunq̄ cessare proponamus a desiderio omniū que tibi sunt laudabilia ꝛ honesta. Si qua vero in nobis vel in nostris supuenerit necessitas: q̄uis pro hac semper cū intentione non possumus orare: tamē aliquotiens cuꝫ omni fidelitate qua possumus pro ea orabimus: ꝛ deinceps voluntati tue nostrū desideriū cōmittemꝰ sp p̄mā fidelitatē: ꝛ si nō ī actu: tn̄ in hitu retinētes. Cōfidēt: vt postulemꝰ in fide nihil hesitātes. Jac. 1.
Sūt aūt septē cause q̄ cogūt nos tue

confidere bonitati. Prima: qr iustũ cẽ desideriũ tu das: Et ad q̃d dares nisi etiã velles exaudire? Secũda: qr non ad nostrã vtilitatẽ: ꝫ ad tuã gloriam volumus exaudiri. Tertia: q̃a maiora q̃ pro nobis fecisti animant nos vt etiã de minoribus ↄfidamꝰ. Omnia eñ que petere possumus taꝫ minora sunt q̃ꝫ ꝙ dignanter pro nobis es incarnatus ⁊ passus. Quarta: quia tam facile est apud te in maximis q̃ꝫ in minimis exaudire. Quinta: quia nos ad hoc prouocat tue cõsideratio bonitatis. Sexta: quia intercessorẽ te iesu christe habemus: et om̃es sanctos. Septima: quia infinitã ad nos habes bonitatẽ. Si eĩ modica dilectio quã ad te habemus ad hoc nos cogit: vt in om̃ibus tue voluntati libenter parere velimus: cur idẽ de inestimabili dilectione tua nõ p̃sumeremus? Alioquin fideliores vellemꝰ apparere q̃ꝫ tu. Si tales nos tibi exhiberemꝰ: qualẽ te nobis ecõuerso: nõ crederemus: Sic dñe orabimus ⁊ ꝑpter hoc in oratione cõfidẽtiã habebimus: nihilominꝰ tamẽ cruciabimur: ꝙ hoc digne exequẽdo omnẽ hominẽ ad tuã laudeꝫ per effectũ trahere ñ possumꝰ ⁊ amplecti: ⁊ hec spũalis nostre crucis est latitudo.

Longitudo autẽ crucis tue toti vite nostre debet cõmẽsurari: vt q̃ꝫuis ↄsideremꝰ tecũ esse iocundũ: ⁊ te in domo tua laudare: ⁊ ĩ abysso tue dulcedinis absorberi: tamẽ nõ tedeat nos portare crucẽ tuã: cruciari scꝫ in misera hac vita pro tue laudis augmẽto. Quid magni ẽ domine: si tecũ sim in p̃ria vbi sum securꝰ ab oĩ malo: ⁊ vbi habeã q̃cq̃d volo? Da mihi dñe vt nũq̃ꝫ me pũgẽdo sic ꝯpent claui timoris ⁊ miserie huiꝰ vite: vt añ velim descẽdere vel saltem deponi de cruce: q̃ꝫ a te dñe ꝫ fuerit mandatũ. Sed neq̃ꝫ hoc desiderare: vt ab hac cito faciaſ me deponi: sed vt sꝑ mallẽ ꝑpter te pendere in cruce: q̃ꝫ a miserijs his facias me ĩ abscondito sepeliri. Tu eñ dñe nec descẽdisti ď cruce: nec sic te deponi p̃tisti. Voluntas ẽ sꝑ affligendi ꝓ augmẽto tue laudis: ⁊ crucis erit lõgitudo. Si q̃s ẽ vult venire post me: tollat crucẽ suã quotidie: ⁊ sequaſ me: ⁊ sic currat ꝑ mediũ vie ꝑfectiõis. Si nos tollamꝰ: dñe tu ip̃e portabis. Luc

Inẽ añt viaꝫ ꝑfectiõis: id est ꝑseuerantiã in volũtate semꝑ ꝓ te patiẽdi innuis in eo ꝙ dicis: quotidie. Si eñ vno die ꝑlus q̃ꝫ tu iusseris: crucẽ deponere volumꝰ: eã quotidie tollimꝰ. Qui añt ꝑseuerauerit vsq̃ꝫ tu eã deponas: ꝫ in abũdãti laude tua sepulchrum ingredietur pacis eterne. Quis in hoc ꝟbo intelligere possumus ꝙ sicut cruciatus ꝓ tua laude quotidie deficiẽdo cadit: ita crucẽ quotidie tollere debemus: laudis tue desideriũ resumẽdo. Crux quãto diutius iacet: tanto difficilius tollitur.

Qua ꝟo intentione in via ista sit ambulandũ: ĩnuis vltimo cũ dicis: sequaſ me. Q ď tam de gressu corpꝛis q̃ꝫ de mẽtꝫ possumꝰ intelligere. Quia multi nõ solũ portãtes crucẽ: ꝫ ⁊ se suspẽdẽtes in cruce: te gressu corpis sũt secuti. Sequamur igiſ te nõ tantũ gressu bonorꝫ operũ: ꝫ ⁊ intentione cordiũ: vt non solũ ↄsideremꝰ q̃bus opibus nos p̃cesseris: sed qua intẽtione feceris: ⁊ in hac te sequi studeamꝰ. Inuenimꝰ añt ꝙ in oĩbus cogitatiõibus: ꝟbis ⁊ factis tuis principaliſ q̃sieris gloriã tui patris. Tu ergo domine iesu christe dirige intentionẽ nostrã vt in om̃ibus gloriã eius queramꝰ ⁊ tuã: nos abnegando: ꝑfundũ: sublimitatẽ: latitudinẽ ⁊ longitudineꝫ crucis portãdo: ⁊ in ea ꝑseuerando ad laudem ⁊ gloriam tuã: Qui cum patre ⁊ spiritusancto viuis ac regnas deus per om̃ia secula seculoꝝ: Amen.

Beati Anselmi liber de mẽsuratione crucis: explicit.

Eiusdē beati Anselmi liber meditationū incipit.

A Domine deus meus: da cordi meo te desiderare: desiderādo q̄rere: querendo inuenire: inueniēdo amare: amando mala mea redimere: redēpta nō iterare: da dn̄e de⁹ cordi meo penitētie cōpunctionē: spiritui ꝯtritionē: oculis lachrymaꝝ fontē: manibus elemosyne largitatē. Rex meus extingue in me desideria carnis: ⁊ accēde vim tui amoris. Redēptor me⁹ expelle a me spiritū superbie: ⁊ ꝯcede mihi ꝓpitius thesauꝝ hūilitatis tue. Saluator me⁹ amoue a me furorem ire: ⁊ īdulge mihi sensū patiētie. Creator me⁹ euelle a me aī rācorē: ⁊ largire mihi mētis dulcedinē. Da pater clementissime solidā mihi fidē: spem ꝯgruā: charitatē ꝑfectā. Rector meus auerte a me animi vanitatē: mentis inconstantiā: cordis vagationē: oris scurrilitatē: oculoꝝ elationē: vētris ingluuiē: opprobria ꝓximoꝝ: scelera detractionū: curiositatꝭ prurigīnē: diuitiaꝝ cupiditatē: potentatuū rapinā: inanis glīe appetitū: hypocrisis malū: adulationis venenū: cōtemptū inopū: opp̄ssionē debilium: auaricie ardorē: inuidie rubiginem: blasphemie mortē. Reseca ī me temeritatē meoꝝ factoꝝ iniquā ꝑtinaciā: inquietudinē: ociositatē: somnolentiā: pigriciā: mētis hebetudinē: cordis cecitatē: sens⁹ obstinationē: moꝝ truculentiā: boni inobedientiā: cōsilij repugnationē: lingue effrenationē: pauperꝝ predā: impotentū violētiā: innocentū calūniā: subditoꝝ negligentiā: circa subditos seueritatē: aduers⁹ domesticos impietatē: erga
B ꝓximos duriciā. Deus meus misericordia mea: oro te ꝑ dilectū filiū tuū da mihi opa misericordie: pietatiꝭ studia: compati afflictis: subuenire egenis: succurrere miseris: cōsulere erroneis: ꝯsolari mestos: releuare oppressos: paupes recreare: flebiles refouere: dimittere debitoribus: parcere in me peccātibus: odiētes me diligere: ꝓ malis bona reddere: neminē despicere ſ honorare: bonos imitari: malos cauere: ꝟtutes amplecti: vitia reijcere: in aduersis patientiā: in ꝓsperis ꝯtinentiā: custodiā oris: ⁊ ostium circūstantie labijs meis: frena calcare: celestia sitire. Ecce plasmator me⁹ multa rogaui cū nec pauca ꝓmerui: Fateor heu fateor: nō solum que postulo nō debent bona: ſ multa mihi debent ⁊ exquisita supplicia: Animant me publicani: meretrices ⁊ latrones: q̄ a faucibus hostis momēta nec eruti: sinib⁹ recipiunt pastoris. Tu em̄ omniū factor de⁹ licet in cūctis tuis sis mirabilis opibus: mirabilior tamē in visceribus crederis pietatis. Unde de temet ꝑ quendā tuū dixisti: Miseratiōes ei⁹ sup oīa opera eius: ⁊ q̄si de singulo loquente: de vniūso populo tuo dixisti cōfidenter: Misericordiā meā nō dispergam ab eo. Nullū em̄ spernis: nullū abijcis: nullū phorrescis: nisi q̄ te forte amēs exhorruerit. Ergo non modo nō iratus percutis: sed te irritantibus dona si quesierint tribuis: deus me⁹ cornu salutis mee ⁊ susceptor me⁹. Ego infelix te irritaui: ego malū coraꝫ te feci: furorē tuū prouocaui: iram promerui: peccaui ⁊ passus es: deliqui ⁊ adhuc sustines. Si penitet parcis: si reuertor suscipis: insup dum differo p̄stolaris. Reuocas errantē: inuitas repugnantē: excitas torpentem: amplecteriꝭ redeuntē: doces ignorantē: merētē mulces: a ruina suscitas: post lapsum reparas: petenti largiris: q̄renti inueniris: pulsanti aperis. Ecce domine deus salutis mee: quid opponam nescio: quid respondeā ignoro: nullū confugiū: nullū a te patet lati-

Ps. 44
Ps. 88.
Ps. 17.

bulum. Ostendisti bene viuendi vi/
am: dedisti gradiendi scientiã: mina
tus es mihi gehennã: et pollicitus es
paradisi gloriam. Nunc pater miseri
cordiarum et totius consolationis: con
Ps. 118 fige timore tuo carnes meas: quate/
nus que minaris metuendo euadã:
et redde mihi propitius leticiã saluta
ris tui: vt que spõdes: diligendo pri
cipez: Fortitudo mea domine: firma
Ps. 17. mentũ meum deus et refugiũ meum
et liberator meus: suggere qđ de te co/
gitẽ: doce quibus sermonibus inuo
cem: de quibus operibus te placem.
Scio nãq3 scio vnũ quo placaris: et
aliud quod nõ spernis. Est vtiq3 spi
ritus contribulatus tibi sacrificium:
et acceptas cor contritum et humilia
tum. His me deus meus: adiutor me
us dita muneribus: His contra ini/
micũ muni protectionibus: hoc contra flã
mis vitiorum presta refugium: hoc
a desideriorũ passionibus pande pi/
us refugiũ. Fac domine virtus salutis
mee ne sim in corum ordine qui credũt
pro tempore: et recedũt temptati/
Ps. 139. onis tempore. Obumbra caput meũ
in die belli: esto spes mea in die affli/
ctionis mee: et salus in tẽpore tribu/
D latiõis mee. Ecce deus illũinatio mea
et salus mea: rogaui quibus egeo: ĩtimaui
quod timeo: sed remordet me cõsciã: reprehẽ
dũt me cordis secreta: et quod amor mi
nistrat: timor dissipat: zelus incitat: me
tus increpat acte vite fortitudinẽ: sed
tua ĩgerit pietas fiduciã. Tua horta
tur benignitas: mea dehortatur malig/
nitas: et vt verius fatear: occurrũt me/
morie phãtasmata peccatorum: que re/
uerberant aciem vel audaciã presu/
mentiũ animorum. Cum enim odio quis
dignus sit: qua fronte gratiam requi
rit? Cum pena debetur: quam temeritate
gloria poscitur? Lacessit iudicẽ: qui
postposita satisfactiõe delicti: premiis
querit honorari. Regi insultat obno
xius supplicio qui flagitat donari ĩ/
debito premio. Et dilecti patris affectũ
stultus exacerbat filius: qui post il/
latas contumelias ante penitudinẽ
hereditatis vsurpat celsitudinẽ. Quod
mi pater me egisse recolo: merui mor
tem et peto vitam: cõmoui regẽ meũ:
cuius impudens nunc inuoco auxili/
um: contempsi iudiciũ iudicis: quem
temere postulo adiutorẽ: insolẽs re/
nui audire patrẽ quẽ demũ presumo
habere tutorẽ. Heu mihi quam sero ve/ E
nio: heu heu quam tarde festino: heu quia
curro post vulnera: dedignatus inco
lumis precauere iacula: neglexi pro/
spicere tela: modo sollicitor de mor/
te vicina: vulneribus influxi: quia sce/
lera sceleribus addere non timui: re/
cẽti tabe cicatrices respersi: quia pri
sca flagitia modernis inquinationi/
bus reciprocaui et que diuina solida
uerat gratia vel medicina: mea dissol
uit prurigo phrenetica. Cutis quam su/
perducta vulneribus morbũ celaue
rat: sanie erumpente putruit: quia ite
rata iniquitas concessam misericor/
diam exinaniuit. Noui quippe scri/
ptum: In quacunq3 die iustus pecca
uerit: omnes iusticie eius in obliuione Ezec
erunt. Si iusticia aboletur iusti ruen
tis: quãto magis peccatoris in idip/
sum ruentis? Quotiens vt canis re/
dii ad vomitũ: et vt sus petii voluta
brũ? Fateri mihi itaq3 et recordari ĩ/
possibile est quot mortalium homines
peccare ignorantes docui: nolenti/
bus delinquere persuasi: resistentes
coegi: volentibus cõsensi: quot sane
gradientes in laqueũ duxi: viaz que
rẽtibus foueã retexi: mala patrare nõ
horrui: donorum dei obliuisci nõ metui.
Sz tu iuste iudex signasti quasi in saccu/
lo pecuniaz peccata mea: et obserua/
sti oẽs semitas meas: et cũctos gres/
sus meos dinũerasti: Tacuisti semper: Esa.
siluisti: patiẽs fuisti. Ve mihi: demũ F.
loqueris quasi parturiens: Deus deo/
rum domine: prestabilis super nequi
ciam: noui quia manifestus venies:
noui quia non semper silebis: cuz in
conspectu tuo ignis exardescet et ĩ cir
cũitu tuo tempestas ingruerit vali/

da: cum aduocaueris celum desursũ et terram discernere populum tuum. Ecce tot milibus populorũ nudabũtur omẽs iniquitates mee: tot agminibus patebunt scelera mea: nõ solũ actuũ: sed etiã cogitationũ simulqꝫ locutionũ. Tot iudicibꝰ inops astabo quotquot me precesserunt in bono opere. Tot arguentibꝰ confundar quotquot mihi prebuerũt sancta viuendi exẽpla. Tot vincar testibꝰ: qͥ me monuerũt proficuis sermonibus sepeqꝫ imitãdos iustis mihi dederũt actionibus. Domine mi deus nõ suppetit quod dicã: non occurrit quid respondeam: et ecce iam illi intersum discrimini: vrget me conscientia: cruciant cordis arcana: coartat auaricia: accusat superbia: consumit inuidia: inflammat concupiscentia: incestat luxuria: dehonestat gula: confutat ebrietas: detractio lacerat: ambitio supplantat: rapacitas obiurgat: discordia dissipat: ira perturbat: leuitas deijcit: torpor opprimit: hypocrisis fallit: adulatio frãgit: fauor extollit: calũnia pũgit. Ecce liberator meus de gentibus iracundis: Ecce cum quibus vixi a die natiuitatis mee: quibus studui: quibus fidẽ seruaui: ipa me studia q̃ dilexeram dãnant: que laudaueram vituperant. Hi sunt quibus acquieui amici: quibus parui magistri: quibꝰ seruiui domini: consules quibus credidi: ciues quibus cohabitaui: domestici quibꝰ
G consenui: Heu mihi rex meus et deꝰ meus: quia incolatus meus prolongatus est. Ve mihi illuminatio mea: quia habitaui cum habitantibus cedar: Et cũ sanctꝰ dixerit multũ: quãto magis ego infelix dicere possũ: nimis icola fuit anima mea. Firmamẽtum meũ: non iustificabitur in cõspectu tuo omis viuens. Spes mea: nõ est in filijs hominũ: quẽ si remota pietate iudicaueris iustũ inuenias: et nisi pueneris miserando impiũ: nõ erit quẽ glorifices pium. Credo nãqꝫ salus mea qđ audiui: quomodo benignitas tua ad penitentiã me adducit: turris fortitudinis: sonuerunt necessaria mihi tua labia: Nemo põt venire ad me nisi paṫ qui misit me traxerit eũ. Joh. 6. Enimuero quia instruxisti me tãtaqꝫ propitius institutiõe formasti: totĩ medullis cordis: toto annisu mẽtis: te omipotens pater cũ dulcissimo puero: teqꝫ dulcissima proles cũ serenissimo inuoco paclito: Trahe me quatenꝰ post te currere in odorẽ vnguẽtorꝫ tuorꝫ delecter. O magna dñe deus meꝰ multitudo dulcedinis tue quã abscõdisti timẽtibꝰ te. Abscondisti qꝛ ↄseruasti: nõ qꝛ abscõdisti. Abstulisti cũ ea magis multiplicasti. Solet aliqñ qđ absconditᷣ diligentius inuestigari: et inuentũ artiꝰ amari: dilata in te non minuuntᷣ: sed magis crescũt desideria. Nõ est q̃ tuꝰ amor trãsitorius ꝫ eternꝰ. Qui te diligũt nõ tepescũt: ꝫ feruescũt: Nõ est tuus amor ociosus: memoria tua super mel dulcis: meditatio de te plus q̃ cibꝰ suauis: De te loq̃ plena ẽ refectio: te nosse pfecta ↄsolatio: tibi adherere vita eterna: a te separi mors ppetua. Fons viuꝰ his q̃ te sitiũt: esca indeficiẽs q̃ te esuriũt. Gloria te q̃rẽtibꝰ: gaudiũ inuenietibꝰ. Odor tuꝰ suscitat mortuos: respectꝰ curat egrotos: lux tua oẽm fugat caliginẽ: visitatio tua cũctã repellit tristiciã: Nllꝰ apꝰ te meror: pcul a te oĩs dolor: nll'a tecũ mesticia: nll'a indigẽtia: nll'a vbi es nccitas: nllꝰ bõi ẽ difficultas: nũq̃ ibi tenebre nec terror noiaṫ gehẽne: nullꝰ noctis tetra cecitas: nec tumultꝰ iprobitas: nũq̃ famis sitisqꝫ iopia: frigoris nec estꝰ circa te moraṫ penuria: nõ iualitudo corpis: psus nec corruptio mẽtis: nõ zelꝰ neqꝫ ↄtẽtio nec oĩo ãbitio: illinc abest sollicitudo finis et cura mortĩ: labor senectutĩ: lãguor egritudĩs: ibi nesciṫ passio aerĩ et varietas tpis. Hec ẽ eĩ magna mltitudo dulcedĩs tue dñe quã abscõdisti timentibꝰ te: sed perfecisti D

ſperantibus in te. O ꝙ̄ bona abſcon
ſio que efficit ꝑfectio: nō em̄ hec ab/
ſconſio eſtimat ꝑditio: ſ; magis ꝯſer
uatio que fit ꝑfectio. O glorioſe rex
ꝙ̄ vera ſūt tua iudicia iuſtificata ī ſe
Ps.18 metipſa: vere deſiderabilia ſup aurū
τ lapidē ꝑcioſū multū: vtiqꝫ τ dul/
ciora ſup mel τ fauū. O vita mea: de
us meus: rogo te p nomē redēptoꝛ
mei dilecti filij tui: largiri propitius
vt cuſtodiā ea. Cogui nāqꝫ qꝛ ī cu/
ſtodiēdis illis retributio multa. Glo
ria mea: deus meꝰ: abſcondis theſau
rum tuū vt incites cupidū: recondis
margaritā vt augeas querētis amo/
rē: differs dare vt doceas petere: diſ
ſimulas audire petentē vt facias pſe
uerantē. Poſtremo incipientibꝰ q̄/
J rere pmittis: vt non niſi vere pſeue/
rantibus ſalutē tribuas: qđ plane in
dicat illa flebilis q̄ tuū in ſepulchro
natū chriſtū inter mortuos q̄rebat
viuū: durantibꝰ adhuc tenebris quā
accēderas vt quereret: ſed querenti
diſparebas vt pſeueraret: pſeuerauit
ſperans: τ ſperauit pſeuerans. τ qꝛ ī
ſpe pſeuerauit: vidē te meruit. Bea/
ta viſio τ plena exultatio. O ſummū
gaudiū τ conſūmatū deſideriū: deſi/
derabilis vultus: iocūdus aſpectus.
O ſpes τ felix perſeuerantia: niſi eū
ſperaret nō pſeueraret: τ niſi pſeuera
ret: ſpei fructū nō percipet. Sic em̄
deus meus: miſericordia mea abſcon
deris timentibus te: vt inueniarꝭ ſpe
rantibus in te: ſic elongaris querēti/
bus vt appropinques pſeuerantibꝰ.
Qui elongāt ſe a te peribunt: q̄ autē
Ps.72. expectant te non confundent. Qui
Ps.24. timent te: ſperent in te: quoniam ꝓ/
tector τ adiutor eoꝝ es. Per timo/
rem venit ad amorē: Timendus es
vt dn̄s: amādus vt pater. Timor tu/
us ſanctus pmanet: quia ſanctos p/
manere facit q̄s poſſidet. Nihil de/
eſt timentibus te: qꝛ oculi tui ſup eos
τ aures tue ī preces eoꝝ. Miſericor
dia mea τ refugium meum: ſuſcep/
tor meus τ liberator meus: ſic tuno/
rem adhibe mihi vt amorē ſubinfe/
ras: ſic irroga metum vt tui augeas
deſideriū: ſicqꝫ me pticipē timentiū
te: vt τ cuſtodientiū mandata tua fa
cias: vt p timorꝭ ſeruitutē ad amorꝭ
ptingere merear gratiam. Inuoco te
deus meus inuoco te: qꝛ ꝓpe es om/
nibus inuocantibus te: ſed inuocan/
tibus in veritate. Tu em̄ veritas es: K
doce me queſo clementiā tuā ſancta
veritas īuocare: quia quomodo hoc
fieri oporteat neſcio: ſed doceri a te
btā veritas humiliter imploro. Abs
te ſapere deſipere eſt: te xp̄o noſſe pfe
ctū eſt ſcire. Erudi me o diuina ſapiē
tia: τ doce me legē tuā. Credo ſanc:
qꝛ quē tu erudieris beatus eſt: τ de
lege tua docueris eū. Deſidero inuo
care te: qđ q̄ſo vt fiat ī vitate. Quid
eſt in veritate vocare veritaē niſi in
filio patrē? Ergo ſancte pater ſermo
tuꝰ veritas ē: principiū vborū tuoꝝ
veritas. Hoc q̄ppe eſt verboꝝ tuoꝝ
principiū: qđ in principio erat vbū.
In ip̄o principio te ſūmū adoro pn
cipiū: in ip̄o veritatis verbo te perfe
cta inuoco veritas: vt in ip̄a tandem
dirigas me: τ doceas ī vitate. Quid
em̄ dulcius ꝙ̄ genitorē in noīe vni/
geniti exorare patrē: recordatione fi
lij ad pietatē flectere: regē chariſſime
prolis deuotatiōe mitigare? Sic rei
ſolent carceribus eripi: ſic mancipati
vinculis liberari: ſic triſtē capitis ex/
cipientes ſententiā: nō ſolū vitā: ſed
inſup nanciſci inſolitā gratiā: dūmo
do iratis patribus dilecte proles īti/
mauerint charitatē. Sic delinquen/
tes ſeruuli euadunt ſupplicia dn̄oꝝ:
dū pro eis interuenit dulcedo filioꝝ.
Sic te pater om̄ipotens p om̄ipoten
tis filij tui poſtulo charitatē: educ de
carcere aīam meā ad confitēdū no/
mini tuo: libera me a vinculis pecca
torū: p coeternū tibi vnicum flagito
natū: meqꝫ cui ꝓpria merita letabi/
lem minant ſententiā: pcioſe ad dex
terā tuā conſedentis prolis interpel
latōe reſtaura placatꝰ ad vitā. Quē

aliũ eñ dirigã intercessorẽ ꝑ me ti/
bi nescio:nisi hunc q̄ est peccatis no/
stris ꝓpitiatio: qui sedet ad dexteraꝫ
tuã:qui etiã cõmuni sibi gloria pieta
L tẽ tuã interpellat ꝓ nobis. Ecce ad/
uocatus meus apud te deũ ⁊ patrẽ:
ecce pontifex sũmus qui nõ eget ali/
eno expiari sanguĩe: qꝛ ꝓprio fulget
ꝑfusus cruore. Ecce hostia sãcta be/
neplacẽs ⁊ ꝑfecta in odorẽ suauita/
tis ⁊ oblata ⁊ accepta. Ecce agnꝰ si/
53. ne macula q̄ se corã tondẽtibus ob/
mutuit: qui plagis cesus: sputis illi/
tus: ꝓbris affectꝰ os suũ nõ aperuit.
En qui peccatũ nõ fecit:peccata no/
stra ꝑtulit: ⁊ languores nostros suo
liuore sanauit. Aspice pie pater pijs/
simũ filiũ tuũ ꝑ me taꝫ impio passũ.
Respice pater clemẽtissime eũ q̄ pa/
titur: ⁊ reminiscere benignꝰ ꝓ q̄ pati
tur. Nõne hic ẽ ille innocẽs mi dñe:
quẽ vt seruũ redimeres: filiũ tradi/
disti? Nũq̄d nõ auctor vite hic est:
qui vt ouis ad occisionẽ ductus tibi
qꝫ obediẽs vsqꝫ ad mortẽ factꝰ: atro
cis nõ timuit necis subire genꝰ? Re/
cole totius salutis dispositor: qꝛ hic
ipe ẽ quẽ etsi ex tua virtute genuisti:
mee tamẽ infirmitatis ꝑticipem fieri
voluisti. Uere hec ẽ tua deitas que
meã induta naturaꝫ crucis ascendit
patibuluꝫ: qui assũptaqꝫ carne triste
tulit supplicium. Reduc deus meus
oculos maiestatis sup opus ineffabi
lis pietatis: intuere dilectũ natuꝫ to
to corpore extẽsum: cerne manus in/
nocuas pio manantis sanguine: ⁊ re
mitte placatus scelera que patraue/
D runt manus me. Considera latꝰ cru/
deli fossum cuspide: ⁊ renoua me sa/
crosancto fonte illo quẽ inde fluxisse
credo. Uide ĩmaculata vestigia que
non steterũt in via peccatoꝝ: sed sem
per ambulauerunt in lege tua: diris
confixa clauis: ⁊ ꝑfice gressus meos
ĩ semitꝭ tuis: fac me odio habere om
nẽ viam iniquitatis: viam iniquita/
tis misericors amoue a me: facqꝫ me
propitius viã ỽitatis eligere. Oro

te rex seculoꝝ ꝑ hũc redẽptorẽ meũ:
fac me currere viam mandatorũ tu/
orum: vt ei valeam spiritu vniri qui
non horruit mea carne vestiri. Nun
quid non attẽdis pie pater adolescẽ
tis filij charissimũ caput niuea ceruí
ce deflexa: ꝓciosa resolutum in mor/
te? Aspice mitissime conditor dilecte
sobolis humanitatẽ: ⁊ miserere super
infirmi plasmatis debilitatẽ. Cãdet
nudatum pectus: rubet cruentum la
tus: tensa arent viscera: decora lan/
guẽt lumina: regia pallent ora: pro/
cera rigẽt brachia: pendẽt crura mar
morea: rigat terebratos pedes san/
cti sanguinis vnda. Specta gloriose
genitor gratissime ꝓlis lacerata mẽ/
bra: ⁊ memorare benignus que mea
est substantia. Conspice dei hominis
penam: ⁊ releua conditi hominis mi N
seriam. Uide redẽptoris suppliciuꝫ:
⁊ remitte redempti delictuꝫ. Hic est
domine mi quẽ ꝓpter peccata popu
li tui ꝑcussisti: licet ipe sit dilectus in
quo tibi bene complacuisti. Hic est il
le innocens in quo dolus inuẽtꝰ nõ
est: ⁊ tamẽ cum iniquis reputatus ẽ.
Quid ꝯmisisti dulcissime puer vt sic
iudicareris? Quid cõmisisti amãtissi/
me iuuenis vt sic tractareris? Quid
scelus tuũ: que noxa tua: que cã mor
tis: que occasio tue dãnatiõis? Ego
eñ sum tui plaga doloris: tue culpa
occisiõis: Ego tue liuor passiõis: tui
cruciatus labor. Ego tue mortis me
ritum: tue vindicte flagitiũ. O mira
bilis cẽsure cõditio: ⁊ ineffabilis my
sterij dispositio: peccat iniquus: ⁊ pu
nitur iustus: delinquit reus ⁊ vapu
lat innocens: offendit impius: dãna/
tur pius: qđ meretur malus: patitur
bonus: quod ꝑpetrat seruꝰ: exoluit
dominus: quod cõmittit homo: susti
net deus. Quo nate dei: quo tua de/
scendit humilitas: quo tua deflagra/
uit charitas: quo ꝓcessit pietas: quo
excreuit benignitas: quo tuus attigit
amor: quo ꝑuenit compassio? Ego
eñ iniq̄ egi: tu pena mulctaris. Ego

facin⁹ admisi: tu vltiõe plecter῀: ego crimẽ edidi: tu torture subijcer῀: ego supbiui: tu humiliar῀: ego tumui: tu attenuaris: ego inobediens extiti: tu obediens patri scelus inobediẽtie luis: ego gule parui: tu inedia afficeris: me ad illicitũ rapuit concupiscentia ardorem: te pfecta charitas ducit ad crucẽ: ego psumpsi vetitum: tu subijsti eculeũ: ego delector cibo: tu laboras in patibulo: ego fruor delitijs: tu laniaris clauis: ego pomi dulcedinẽ: tu fellis gustas amaritudinem: mihi reo ridens congaudet Eua: tibi pie plorans compatitur maria. Ecce rex gloriose: ecce impietas mea: ꝛ claret tua pietas: en mea iniusticia: ꝛ tua liquet iusticia. Quid deus me⁹ ꝛ rex meus? Quid retribuã tibi pro oĩbus que retribuisti mihi? Nõ eñ inueniri potest in corde homĩs qđ cõdigne talibus referatur pmijs: Nũquid potest sagacitas machinari humana cui cõparet miseratio diuina? Nec est creature moliri officiuꝫ quo iuste creatoris recompẽset psidium. Est autẽ nate dei in hac tua admirabili dispositiõe: cui mea fragilitas in aliquo suppeditet: si tua visitatione compuncta mens carnẽ suam crucifigat cum vitijs ꝛ concupiscentijs. Et si hoc a te concedit: quasi iam tibi incipit compati vl' viuere: quia ꝛ tu ꝓ peccatoribus dignat⁹ es mori: sicq̨ per interiorẽ victoriã te duce armabitur ad exteriorẽ palmaꝫ: qua deuicta persecutione spiritali nõ feratur pro amore tuo subijci gladio materiali: Ita exiguitas conditionis si tue complaceat pietati: magnitudini valebit pro viribus respondere conditoris. Et hoc celestis medicine bone iesu: hoc tui antidotum amoris. Oro te per ãtiquas misericordias tuas: infunde meis visceribus vt reiecta viperee contagiõis labe: reintegret me incolumitati pstine: quo gustato nectare tue suauitatis: faciat me illecebrosa mundi ꝓspera toto affectu despicere: ꝛ nulla ei⁹ aduersa pro te formidare: memor q̨ perpetue nobilitatis semp fastidiam ventos hui⁹ transitorij timor῀. Nihil queso sine te mihi dulcescat: nihil complaceat: nihil preciosuꝫ: nihil preter te mihi arrideat speciosum: vilescant obsecro abs te mihi oĩa: sordescãt vniuersa: qđ tibi aduersum est: ꝛ mihi molestum sit: ꝛ beneplacitũ indeficiens desiderium: tedeat me gaudere sine te: ꝛ delectet me tristari pro te. Sit mihi nomen tuũ refocillatio: ꝛ memoria tua mea consolatio: fiant mihi lachryme mee panes die ac nocte: tuas inuestigando iustificationes: sit bonũ mihi lex oris tui sup milia auri ꝛ argenti: sit obedire tibi amabile: resistere execrabile. Rogo te spes mea per oĩes pietates tuas vt propitieris oĩbus iniquitatibus meis. Adaperi aures meas mãdatis tuis: ꝛ ne declines flagito per nomen sanctum tuũ in vba malicie cor meũ ad excusandas excusationes in peccatis. Peto etiaꝫ per admirabilem humilitatẽ tuam: non veniat mihi pes supbie: ꝛ man⁹ peccatoris non moueat me. Ecce omnipotẽs deus pater domini mei: dispone benign⁹ quo mihi miseraris: quomodo quicquid preciosi⁹ inueni: deuote tibi obtuli: quicquid charius reperi: suppliciter psentaui: nihil mihi reliqui quin tue exposuerim maiestati: nihil iam superest quod adijciam: quia totam tibi delegaui spem meã. Direxi tibi aduocatũ meum: tuuꝫ dilectum filiuꝫ: misi gloriosam progeniem inter me ꝛ te mediatorẽ. Misi inquã intercessorem per quẽ confido veniaꝫ: misi verbis: quia pro meis dixi missum factis: enumeraui sanctissime tibi sobolis morteꝫ quã pro me fuisse credo perpessam. Credo a te missam deitatẽ: nostraꝫ suscepisse humanitatẽ: in qua dignũ duxit vincula: alapas: sputa irrisionesq̨ pferre: necnon cruceꝫ clauosq̨ suscipere. Hanc olim infantie vagitib⁹ demo-

litam: puericie pannis astrictam: sudoribus vexatam: ieiunijs maceratam: vigilijs afflictam: itineribus fessam: post affectam flagris: laceratam suppliciis: deputatã cũ mortuis. Ditatam vero gloria resurrectionis: celorum gaudijs induxit: et in dextera tue celsitudinis collocauit.

B Tu placatio mea et ꝓpitiatio mea hic intende pius quomodo genuerĩ filium: et quem redimeris seruum: hic aspice factorem: et ne despicias facturam: amplectere serenus pastorem: et recipe misericors allatã proprijs humeris ouem. Hic ipe est fidelissimus pastor ille qui dudum errabundam ouẽ per abrupta montium: precipitia vallium multis quesierat: varijsqꝫ laboribus: quiqꝫ iam morienti iam per longa exilia deficienti: tandem inuẽte gaudẽs se suppõit: et miro sibi adnisu charitatis innixam de confusionis abysso leuauit: pijsqꝫ coastrictam complexibus ad nonagintanouem vnam que perierat deportauit ouẽ. Ecce domine mi rex omnipotens deus: ecce pastor bonus refert tibi ouem quam cõmisisti ei. Suscepit te disponente ad saluandum hominẽ quem tibi restituit omni labe immunẽ: ecce tibi tuũ charissimus plasma filius reconciliat: quod a te procul deuiauerat: En gregi tuo mitis pastor reformat quod predo violẽtus abegerat: reddit tuis conspectibus seruũ: quem sua propria fecerat conscientia fugitiuũ: vt qui per se penã meruit: per factorẽ mundi mereatur veniã: quiqꝫ pro culpis suis sperabat gehennam: tanto duce iam confidat reuocari ad

S patriam. Potui per me te sancte pater offendere: sed nõ potui per me te mihi placare: factus est adiutor meus tuus dilectus filius: meam participans humanitatẽ vt curaret infirmitatẽ: quatenus vnde culpã emiserat offensionis: inde tibi immolaret sacrificiũ laudis: meqꝫ per hoc tue redderet pietati placabilem: quo sedens ad dexteram tuã semper mee substantie ostenderet esse consortem. Ecce spes mea: ecce tota fiducia. Si me ꝓ mea vt dignum est despicis iniquitate: respice saltem misertus in me pro dilecte sobolis charitate: in filio attende quid propitieris in seruo. Uide carnis sacramẽtum: et carnis remitte reatum: recole quod bonus perpessus ẽ filius: et obliuiscere qđ malus operatus est seruus. Quotiẽs beate ꝑlis tibi saucia patent vulnera: delitescant obsecro vulnera mea: quotiens rubet preciosus sanguis pio de latere: deleatur supplico tabes mee pollutiõis: Et quia te caro lacessiuit ad iram: caro te inflectat precor ad misericordiam: vt sicut me caro seduxit ad culpam: caro deducat ad veniam. Multum quippe est qđ mea meretur impietas: longe autem maius est quod redemptoris mei possit pietas: magna enim est mea iniusticia: multo vero maior redemptoris mei iusticia. Quanto enĩ superior est deus homine: tanto mea malicia est inferior bonitate eius: vt qualitate ita etiam quantitate. Quid enim delinquere posset homo: quod non dei filius redimeret factus homo? Que tantum superbia tumeret: quam nõ tanta humilitas sterneret? Quidnã esset mortis imperium: quod nati dei non destrueret crucis suppliciũ? Nimirum deus meus si equa lance iniqtas peccantis hominis et redimentis gratia libretur auctoris: non tantum oriens distat ab occidente: seu inferior separatur ĩfernus a sũmo celi cardine: quantũ pietas redemptoris superat maliciam peccatoris.

T Iã lucis optime creator: iã culpis igsce meis ꝑ dilecti filij tui laboribꝰ ĩmẽsis. Iã queso eius pietati mea ĩpietas: eiꝰ modestie mea puersitas: et mãsuetudini donet ferocitas. Iã sua hũilitas meã supbiã: patiẽtia eiꝰ meã ĩpatientiã: benignitas duriciã: obediẽtia inobediẽtiã: tranqllitas inqe

tudinem: dulcedo amaritudinē: sua/uitas iram: charitas lucrifaciet cru/delem obstinaciā. Jam diuini amor numinis patris omnipotētis prolisq́ȝ beatissime sancta cōmunicatio: paraclite sancte spiritus: merentiū clemētissime cōsolator: spiritus alme: iam cordis mei penetralibus potenti il/labere virtute: et tenebrosa q̄q́ȝ ne/glecte lucis latibula luminis corusci fulgore pi⁹ ĩhabitator letifica: tuiq́ȝ roris abūdātia longo ariditatȝ marcescentia squalore visitando fecun/da: Saucia interioris hominis arcana: tui amoris iaculo: et tepentis iecoris medullas: flammis salutarib⁹ pe/netrando succende: sanctiq́ȝ feruoris igne illustrando: mētis et corpis vni/uersa depasce. Pota me tue volūta/tis torrente: vt iam nihil mundanorū degustare libeat venenate dulce/dinis: Judica me et discerne de gen/
V te non sancta causam meā: Doce me quia deus meus es tu facere volun/tatē tuam. Credo ergo: quēcunq́ȝ ĩ/habitaueris: in eo patris ac piter fi/lij domiciliū condis. Beatus qui te merebitur hospitē habere: quoniam per te pater et filius apud eū facient mansionē. Ueni iaȝ: veni benignissi/me dolētis aĩe ꝯsolator: in inoportu/nitatibus et tribulatiōibus adiutor. Ueni mundator sceleris: curator vul/neris: Ueni fortitudo fragiliū: rele/uator labentium: veni doctor humi/lium: destructor superborū: veni or/phanoꝝ pius pater: Consolator mi/serorū: viduarum dulcis iudex: veni spes pauperuȝ: refocillator deficien/tiū: Ueni sydus nauigantium: por/tus naufragantium: Ueni o oīm vi/uētiuȝ decus singulare: morientium vnica salus. Ueni sanctissime spiri/tuū: veni et miserere mei. Apta me ti/bi et condescende propitius mihi: vt mea tue magnitudini exiguitas: tuoq́ȝ robori mea imbecillitas ꝭm tuaꝝ multitudinem complaceat miserati/onū. Per iesum etc.

m Jserere domine famulis et fa/mulabus tuis. N. et dirige ac/tus eoꝝ quotidie in bonum: et omīa peccata eoruȝ dimitte: et mitte in cor eoꝝ talē intellectum: vt ex toto corde tibi fideliter seruiant et tibi placeant: et omī tēpore in tuo sancto ser/uitio permaneant. Per.

f Amulos et famulas tuas que/sumus domine: fratres et soro/res meos omnesq́ȝ debitores meos corpore pariter et mente purifica: vt in tua inspiratiōe compuncti: no/xias delectationes vitare ꝑualeant. Per dominū nostrum iesū christū.

Dignus est mercennarius vel ope/rarius mercede sua: orationibus tuis credit et optat iuuari: et sarcina pec/catorum a te subleuari. Per.

Beati Anselmi liber meditationū: explicit.

Capitulorum libri de meditatione redemptionis generis humani beati Anselmi Annotatio.

Beati Anselmi de medita/tione redemptiōis generis humani liber incipit.

Que sit virtus saluationis et vbi: Ca.I.

Prima christiana: aīa ꝺ graui morte r̄suscitata: aīa de misera ſuitute christi sanguine redēpta ꝛ liberata: excita mentem tuam: memento resuscitationis tue: recogita redemptionem ꝛ liberationē tuā: retracta vbi ꝛ que sit ꝟtus saluationis tue: versare in meditatiōe eius: delectare in ꝯtēplatiōe eius: excute fastidiū tuū: fac vim cordi tuo: intende in hoc mētem tuaꝫ: gusta bonitatē redēptoris tui: accendere in amorem saluatoris tui: mande fauū verborūꝫ: suge plus q̄ͅ mellitū saporē: gluti salubrē dulcorē: mande cogitando: suge intelligendo: gluti amando ꝛ gaudēdo: letare mandendo: gratulare sugendo: iocundare glutiendo. Ubi ergo ꝛ q̄ est ꝟtus ꝛ fortitudo saluatoris tui? Certe christus te suscitauit: Jlle bonus samaritanꝰ te sanauit: Jlle bonꝰ amicus anima sua te liberauit: Christus inquā. Ergo virtus saluationis tue: virtus est christi. Ubi est hec virtus christi? Utiqꝫ cornua in manibus: Jbi abscōdita est fortitudo eiꝰ. Cornua quideꝫ in manibus eius: qꝛ brachijs crucis confixe sunt manus eius. Que aūt fortitudo in tāta infirmitate? Que altitudo in tāta humilitate? Quid venerabile in tanto ꝯtemptu? Sed certe iō absconditūꝫ: qꝛ in infirmitate: et ideo celatū: qꝛ in humilitate: Jdeo occultū: qꝛ in ꝯtēptu. O fortitudo abscondita: hominē in cruce pēdentē suspendere mortē eternaꝫ: genus humanū ꝓmentē: hoīem in ligno confixū: defigere mūdū ꝑpetue morti affixū. O celata potestas: hoīeꝫ damnatū cū latronibꝰ: saluare hoīes ꝺānatos cū demōībꝰ: hoīem ī patibulo extensū oīa trahere ad seipm̄. O virtus occulta: vnaꝫ aīam emissam ī tormēto: innūerabiles extrahere de īferno: hoīeꝫ mortē corꝑis suscipe: ꝛ mortē aīaꝝ ꝑimere.

Cur sit occultata ꝛ tam diu dilata: Ca. II.

Cur bone domine: pie redemptor: potens saluator: cur tātā virtutē operuisti tāta humilitate? An vt falleres diabolūꝫ: q̄ fallendo hominē deiecit de ꝑadiso? Sꝫ vtiqꝫ ꝟitas nullū fallit. Qui ignarat q̄ nō credit veritatē: ip̄e se fallit. Qui vidꝫ ꝟitatē ꝛ odit ꝛ ꝯtēnit: ip̄e se fallit. Ueritas itaqꝫ nullum fallit. An ideo vt ip̄e diabolus se falleret? Sed vtiqꝫ sic̄ veritas nullum fallit. ita nō intendit vt aliq̄s se fallat: q̄ͅuis hoc dicat̄ facere cū ꝑmittit. Nō em̄ assumpsisti hominē vt te notum operires: sed vt ignotū aperires. Uerū deū: veꝝ hominē te dixisti: ꝛ opibꝰ ōndisti. Res ꝑ se occultata fuit nō studio occulta: nō sic est facta vt absconderet̄: sed vt suo ordine ꝑficeretur. Nec vt aliqueꝫ deciperet: sed vt quēadmodū oportebat: fieret. Et si dicit̄ occultata: nō est aliud q̄ͅ nō est oībus reuelata. Nā etsi veritas non oībus se manifestat: nulli tamē se negat. Ergo dn̄e nec vt falleres nec vt aliquis se falleret sic fecisti: sꝫ vt faceres quod ꝛ quomodo faciendum erat: per omnia in veritate perstitisti. Qui ergo se fefellit ī tua ꝟitate: nō de te: sed de ꝓpria queratur falsitate. An diabolus habebat aliq̄d iuste aduersus deū vel aduersus hominē ꝓpt̄ q̄ꝺ deꝰ ꝑus deberet aduersus eū pro homine hoc mō agere q̄ͅ aperta fortitudine: vt dū illectū illū hominē īiuste occideret: iuste potestatē quā sup iniustos habebat: perderet. Sed certe diabolo nec deus debebat aliquid nisi penā: nec homo nisi vincere: ita vt quēadmodū ab illo se facile ꝑmisit vinci peccādo: ita illū vinceret vsqꝫ ad difficultatē mortꝫ iusticiā integrā seruādo. Sꝫ ꝛ hꝰ nō nisi deo debebat homo: Nā nō peccauit aduersus diabolū: ſ aduersus deuꝫ. Nec homo diaboli erat: ſ ꝛ homo ꝛ diabolus dei erant. Sed ꝛ q̄ diabo-

tis vexabat hoiez:non hoc faciebat zelo iusticie ꝫ neqtie:nec iubēte do ꝫ pmittēte:nō diaboli ꝫ dei iusticia exigēte. Nihil ꝫ erat ī diabolo cur de⁹ adūsus eū ad saluādū hoiez fortitudinē suā celare aut differre deberet.

Qua ꝛ cuius necessitate se sic humiliauit: Ca.III.

s

N aliq̄ necessitas coegit vt altissim⁹ sic se hūiliaret:ꝛ ops ad faciendū aliq̄d tantū laboraret? Sed oīs necessitas ꝛ impossibilitas ei⁹ subiacet voluntati. Quippe qđ vult:necesse ē esse:ꝛ qđ nō vult: impossibile ē esse. Sola ꝫ volūtate: ꝛ qm̄ oīs eius volūtas sp bona ē: sola fecit hoc voluntate. Nō eni deus egebat vt hoc mō hominē saluū faceret: ꝫ hūana naťa īdigebat:vt ꝫ mō dño deo satisfaceret. Nō egebat de⁹ vt tā laboriosa pateret̄:ꝫ indigebat hō vt sic deo recōciliaret̄:nec egebat deus vt sic hūiliaret̄ :sed indigebat hō vt sic de profundo inferni eruerēt. Diuina natura humiliari aut laborare nō eguit nec potuit:hec omnia humanā naturā vt ad hoc restitueret̄ ꝓpter qđ facta erat:nccē erat facere: sed nec illa nec quicquid deus non est: poterat ad hoc sufficere. Nā hō ad qđ institutus est nō restituit̄: si nō ad similitudinē angelorū in q̄bus nullū est peccatū ꝓuehitur. Qđ est impossibile fieri:nisi omī pcepta peccatorū remissione:que nō fit nisi p̄cedēte integra satisfactōe:quā satisfactionē talē oportet esse:vt peccator aut aliq̄s ꝓ illo det aliq̄d deo de suo qđ debitū nō sit: qđ supet oē qđ deus nō est. Si eni peccare ē deū exhonorare:ꝛ hoc hō facere non deberet:etiaz si nccē eēt q̄cq̄d ē qđ de⁹ nō ē perire: vtiqꝫ veritas īmutabilis ꝛ aperta ratio exigit vt q̄ peccat reddat aliq̄d deo ꝓ honore ablato maius q̄ȝ sit hoc ꝓ quo illū exhonorare ñ debuit. Qđ qm̄ hūana natura sola nō hēbat:nec sine debita satisfactione recōciliari poťat:sic nec illa nec q̄cq̄d de⁹ ñ ē ad ꝫ sufficere: Ne ꝫ iusticia dei ī reg̃ suo pctm̄ iordinatū relinq̄ret: ſuenit bonitas dei: ꝛ eā in suaz psonam assumpsit filius dei: vt in ea persona esset homo deus q̄ haberet qđ superaret:nō solū oēm essentiā que deus nō est:sed ꝛ omē debituz qđ soluere peccatores debent: ꝛ hoc cum nihil ꝓ se deberet: solueret ꝓ alijs:q̄ qđ debebāt reddere nō habebāt. Preciosior est nanqꝫ vita hominis illius q̄ȝ oē qđ deus non est: ꝛ superat omē debitū qđ debent peccatores ꝓ satisfactione. Si eni illi⁹ interfectio supat omnē multitudinē et magnitudinē peccatoꝝ que cogitari possunt extra personam dei:palā est quia vita eius magis est bona q̄ȝ oīa peccata sunt mala q̄ extra ꝑsonā dei sunt. Hanc vitā homo iste cū ex debito mori non debebat:quoniā peccator nō erat: spōte dedit de suo ad honorē patris:cū eā sibi auferri ꝓpť iusticiā permisit: vt exemplū omibus alijs daret:iusticiā dei ab illis nō eē deserendā ꝓpter mortē quā ex necessitate aliquando soluere debent:cuz iste qui eā non debebat ꝛ seruata iusticia vitare posset:eaz sibi illatā ꝓpter iusticiā sponte sustineret. Dedit itaqꝫ humana natura deo in illo homīe spōte ñ ex debito qđ suū erat:vt redimeret se in alijs in quibus quod ex debito exigebať reddere nō habebat. Jn omnibus his diuina natura non est humiliata:ꝫ hūana ē exaltata:nec illa ē īminuta:ꝫ ista misericorditer est adiuta.

Quomodo dicatur factus obediens ꝛ huiusmodi:cuz sola libera volūtate hoc fecerit: Ca.IIII.

n

Ec humana natura in isto hommine passa est aliq̄d vlla necessitate:ꝫ sola libera voluntate. Nec alicui violentie subcubuit:ſꝫ spontanea voluntate ad honorē dei ꝛ vtilitatē alioꝝ hominū q̄ illi mala voluntate sūt illata laudabiliter ꝛ misericorditer sustinuit. Nec vlla

cogente obedientia: ꝫ potenti dispo/nẽte sapientia. Nõ eñ illi homĩ pat vt moreretur cogendo ꝑcepit: sed il/le qꝺ patri placiturũ: ⁊ hoĩbus ꝓfu/turuꝫ intellexit: hoc sponte fecit. Nõ eñ ad hoc eũ cogere potuit pater: qꝺ ab eo exigere nõ debuit: nec patri tã/tus honor potuit non placere: quem tam bona voluntate filius spõte ob/tulit. Sic itaqꝫ patri liberã obedien/tiã exhibuit: cũ hoc qꝺ patri placitu/rũ sciuit: spõte facere voluit. Deniqꝫ qm̃ pr̃ illi hanc voluntatẽ bonaꝫ de/dit ꝙuis liberã: non ĩmerito dicitur quia eaꝫ velut ꝑceptum patris acce/pit. Hoc itaqꝫ mõ obediens fuit pa/
14. tri vsqꝫ ad mortẽ. Et sicut mandatũ
18 dedit illi pater: sic fecit. Et calicẽ quẽ dedit illi pater: bibit. Hec est eñ ꝑfe/cta ⁊ liberrima humane nature obe/dientia: cũ voluntatẽ suã liberã spõ/te voluntati dei subdit: ⁊ cũ acceptã bonã voluntateꝫ sine oĩ exactione spõtanea libertate opere ꝑficit. Sic homo ille redemit omnes alios: cum hoc quod sponte dedit deo: compu/tat pro debito qꝺ illi debebãt. Quo ꝑcio non semel tantũ a culpis homo redimitur: sed etiam quotiens cũ di/gna penitentia redierit recipit: Que tamen penitentia peccanti nõ ꝓmit/titur. Et quoniã in cruce factũ est: per crucem noster christus nos rede/mit. Qui ergo ad hanc gratiã volũt cum digno affectu accedere saluant: Qui vo illã ꝯtẽnũt: qꝛ debituꝫ qꝺ debent nõ reddũt: iuste damnantur.

De meditatione circa hoc: ⁊ de quo gaudenduꝫ circa passionẽ christi: Ca. V.

Ecce aĩa christiana: hec ẽ ꝟtus saluationis tue: hec ẽ cã liber/tatis tue: hoc est ꝑciũ redẽpti/onis tue. Captiua eras: sed hoc mõ es redẽpta. Ancilla eras: ⁊ sic es libe/rata. Sic es exul reducta: ꝑdita: resti/tuta ⁊ mortua resuscitata. Hoc mã/dat homo: hoc ruminet: hoc sugat: ꝫ glutiat cor tuum: cum eiusdẽ redem/ptoris tui carneꝫ ⁊ sanguinẽ accepit os tuũ: hoc fac in hac vita q̃tidianũ panẽ ⁊ victũ ⁊ viaticũ tuũ: quia ꝑ ꝫ ⁊ nõ nisi ꝑ hoc ⁊ tu manebis in chri/sto ⁊ christus in te: et in futura vita erit plenum gaudium tuum. Sed o tu domine: tu qui vt ego viuerem mortem suscepisti. Quomodo leta/bor de libertate mea que non est nisi de vinculis tuis? Qualiter gratula/bor de salute mea: cuꝫ non sit nisi de doloribus tuis? Quomodo gaude/bo de vita mea que nõ est nisi ꝺ mor/te tua? An gaudebo de his que pas/sus es: ⁊ de crudelitate illorum qui ea tibi fecerunt? Quoniã nisi illi fe/cissent: tu passus nõ eẽs. Et si tu pas/sus nõ esses: hec mea bona nõ eẽnt. Aut si de illis dolebo: quomodo de istis propter que illa fuerunt: ⁊ que non essent nisi illa fuissent gaudebo? Sed certe illorum nequitia nihil fa/cere potuit nisi quia tu sponte permi/sisti: nec tu passus eẽs nisi qꝛ pie vo/luisti. Illorũ itaqꝫ debeo crudelita/tem execrari: morteꝫ ⁊ labores tuos compatiendo imitari: piam volun/tatẽ tuam grãs agendo amare: ac sic secure ꝺ bonis mihi collatꝭ exultare.

De beneficijs homĩ a chri/sto exhibitis: Ca. VI.

Ergo homuncio: illorũ crude/litatẽ dimitte ẽi iudicio: ⁊ tra/ctã ꝺ his que debes saluatori tuo: Cõsidera quid tibi erat: ⁊ quid tibi factum sit: ⁊ pensa qui hoc tibi fecit quo amore dignus sit: Intu/ere necessitatem tuam ⁊ benignita/tem eius: et vide quas grãs reddas ⁊ q̃tũ debeas amori eiꝰ. In tenebrꝭ: in lubrico in descensu subter irreme/abile chaos inferni eras ĩmersũ: ⁊ q̃si plumbeum pondus pendens a collo tuo te deorsũ trahebat. Onꝰ ĩporta/bile desup te ꝑmebat: hostes inuisibi/les te toto conatu impellebant. Sic eras sine oĩ auxilio ⁊ nesciebas: qꝛ sic ꝯceptus ⁊ natus eras. O quid tibi tunc erat ⁊ quo te ista rapiebant: ex/pauesce memorando: ꝯtremisce cogi

tādo. O bone domīe iesu christe sic posito nec petenti nec opinanti vt sol mihi illuxisti: et quomō erā ostē/disti: Abiecisti plūbū/qd deorsū me trahebat: ⁊ remouisti onus qd desuper me pmebat: impellentes me repulisti: ac illis te p me opposuisti. Uocasti me noīe nouo qd mihi d tuo nomine dedisti: ⁊ īcuruatū ad aspectū tuum erexisti dicens: Cōfide: ego te redemi: aīam meā p te dedi: Si adheres mihi ⁊ mala in qbus eras euades: ⁊ in pfundū quo pperabas nō cades: ſ pducā te ad regnū meū: ⁊ faciam te heredē dei ⁊ coheredē meū. Exinde accepisti me in tuitionē tuā: vt nihil noceret aīe mee ꝯ voluntatē suā. Et ecce licet adhuc nō adheserim tibi sicut ꝯsuluisti: nondū tñ in infernū me cadere permisisti: sed adhuc expectas vt adhereā ⁊ faciaſ qd pmisisti. Certe dñe sic erā: ⁊ hoc fecisti mihi: In tenebris erā: qz nihil nec meipm sciebā ī lubrico: qz ībecillis: ⁊ fragilis ad lapsuz peccati eram in descensu super chaos inferni: quia in pmis parētibus descenderā de iusticia ad iniusticiā: p quā descendiſ ad infernuz: et de beatitudine ad tēporalem miseriā: de qua cadiſ ad etnā miseriā. Pondus originalis peccati deorsum me trahebat: et onus importabile iudicij dei me premebat: ⁊ inimici mei demones: vt me alijs peccatis dānabiliorē facerēt: qꝫtū in ipsis erat vehementer insistebant. Sic destituto om̄i auxilio: illuxisti mihi ⁊ quō eram ostēdisti. Quia ⁊ cū ego nondū hoc noscere poteram: alios q̄ pro me essent: ⁊ postea meipm añqꝫ postularē: hec me oīa docuisti: plumbū trahens ⁊ onus grauās ⁊ hostes impellentes reiecisti. Quia peccatū in quo natus ⁊ ꝯceptus erā ⁊ dānationē eius amonuisti: et malignos spiritus ne vim aīe mee facerēt phibuisti: Christianū me fecisti vocari de noīe tuo: per qd ⁊ ego ꝯfiteor: ⁊ tu cognoscis me inter redēptos tuos ⁊ erexisti ⁊ eleuasti me ad noticiam et amorē tuū: fecisti me ꝯfidere de salute aīe mee pro qua dedisti animā tuaz: ⁊ mihi si te seqrer pmisisti glāz tuam. Et ecce cū nondū sequar te sicut consuluisti: ſ insup multa peccata fecerim que tu phibuisti: adhuc expectas vt te seqr: ⁊ dones qd pmisisti.

De gratijs agēdis sup his: Ca. VII.

Considera anima mea: intēdite oīa intima mea q̄ntum illi debeat sbstātia mea tota. Certe dñe qz me fecisti: debeo amori tuo meipm totum: quia me redemisti: debeo meipm totū: quia tantū pmittis: debeo meipm totū: imo tantū debeo amori tuo plus q̄ꝫ meipm: quātū tu es maior me p quo dedisti teipm: ⁊ cui pmittis teipm. Fac p̄cor dñe me gustare p amorē qd gusto per cognitionē: Sentiā p affectū qd sentio p intellectū: plus debeo q̄ꝫ meipm totū: ſ nec plꝰ habeo: nec hoc ipm possū p me reddere totū. Trahe me dñe ī amorē tuū: ⁊ hipm totū. Totū qd sum tuū est ꝯditione: fac totū tuū dilectione. Ecce dñe corā te ē cor meū: conaſ: sed per se nō potest: fac tu qd ipm nō potest. Admitte me intra cubiculuz amoris tui: peto: quero: pulso. Qui me facis petere: fac ⁊ accipere. Das querere: da inuenire. Doces pulsare: aperi pulsanti. Cui das si negas petēti? Quis inuenit: si q̄rēs frustraſ? Cui apis si pulsanti claudis? Quid das nō oranti: si amorem tuum negas oranti? A te habeo desiderare: a te habeaz impetrare. Adhere illi: adhere importune aīa mea. Bone domīe: pie dñe ne reijcias eaz: fame amoris tui lāguet: refocilla eā: satiet eā dilectio tua: īpinguet eā affectꝰ tuꝰ: īpleat eā amor tuꝰ: occupet me totū ⁊ possideat me totū: qz tu es cū p̄re ⁊ spiritusancto deus solus benedictus in secula seculoꝝ: Amen.

Bti Anselmi liber de meditatione redemptionis generis humani: explicit.

Einsdem beati Anselmi: dialogus de passione domini incipit.

a Eat⁹ Anselm⁹ eps longo tpe ie-
b iunijs: lachrymis ꝛ oratio nib⁹ gliosam ꝟginē exorabat: vt ei dilecti filij sui passionē dignaret̄ pfecti⁹ reuelare. Cui tādē apparēs btā virgo dicebat: Tāta ꝛ talia passus est me⁹ fili⁹ ꝑdilectus: qđ null⁹ fidel̄ sine lachymaꝝ effusiōe pōt exprimere. Tñ quia glorificata sum: ampli⁹ flere nō possū: ꝛ ad ꝑces tuas ꝛ ꝑ salute multoꝝ: tibi passionē mei filij ꝑ ordinē explicabo. Btūs ꝗ Anselm⁹ q̄siuit ꝑ singula: ꝛ beata virgo ad singula respōdebat. A Dic mihi charissima dña: quale fuit initiū pssionis filij tui? M Qñ filius me⁹ a cena facta cū discipl'is suis surrexit: Judas scarioth sacerdotū ꝑncipes adijt: ꝛ filiū meū tradēs: ꝑ triginta argēteis vēdidit. A Quales fuerūt illi denarij? M Hismaelitici: quib⁹ ꝛ ioseph vēdit⁹ fuit añ multos annos: ꝛ hereditaria successiōe fuerāt deuoluti ad illos iudeos: q̄ filiū meū emerūt: ꝛ vnusq̄sq̄ denari⁹ valebat trigīta vsuales. Judas ꝟo tā auarus fuit: ꝙ qñ denarios vidit: christū ꝑ eis tradidit. Et licȝ christ⁹ ei ꝑdixisset sepi⁹: tñ ille iudas pꝯ nō fuerat emēdat⁹. A Fuisti tunc cū filio tuo: ꝛ discipulis ei⁹? M Nō: sed scias qñ fili⁹ me⁹ cenauerat ꝛ qñ pedes discipl'oꝝ lauerat: ꝛ corpus suū ꝛ sanguinē suū discipl'is dederat: ꝛ dulciter ꝑdicauerat: at iudas pontifices adierat: fili⁹ me⁹ de monte sion cū discipulis suis ꝑ portā ad natatoriū siloe: vbi erat hort⁹ quē introiuit: et discipulis dormientibus ascendit ad montis oliueti pedem: quātū ad iactū lapidis a disci-
Ps. 68. pulis: ꝛ orauit sic patrē: Exaudi me dñe: qm̄ benigna ē misericordia tua: ſm multitudinē miserationū tuarū: respice ī me: Ne auertas faciē tuam a puero tuo qm̄ tribulor velocit̄ exaudi me: Intēde aīe mee ꝛ libera eā propter inimicos meos eripe me.
A Quare orauit? M Propter tres ratiōes. Prima qꝛ delicate nutrit⁹ fuit: vtpote filius virginis ꝛ đ stirpe regia nat⁹: qꝛ nobiles magis dolēt ꝙ ignobiles. Scđa qꝛ tāta angustia eū inuasit: ꝙ guttas sanguineas sudauit de toto corpe: qꝛ deus fuit: ꝛ ideo oīa q̄ pati debuit psciuit: videlicet cōsputionē: blasphemias: flagellationē: crucifixionē: ꝛ hmōi. Tertia qꝛ ꝑsciuit ꝙ iudei nō deberēt ei misereri. Et qñ sic orauit: Pater si possibile est transeat a me calix iste: verūtamē nō mea voluntas sed tua fiat: angel⁹ dñi apparuit ei ꝯfortās eū ꝛ dicēs: Cōstans esto dñe: mō gen⁹ humanū debes redimere. Post hoc fili⁹ me⁹ ad discipl'os redijt: eosq̄ dormiētes inuenit: quib⁹ ꝛ dixit: Nō potuistꝭ vna hora vigilare mecū? Dicēs etiā: Ecce appropīquat q̄ me tradet: et ecce Judas venit cum turba iudeoꝝ magna: dixitq̄ iudeis: Duo itaq̄ pares sūt: scȝ Jacob⁹ ꝛ Jesus: vñ do vobis signū: Quēcunq̄ osculat⁹ fuero: ipse ē tenete eū. Et cū iudas accederet cū turba: ꝑcessit Jesus ad eos dicēs: Quē queritis? Qui respōderūt: Jesum nazarenū. Quibus Jesus: Ego sū. Et cum dixisset: ego sum: oēs ceciderūt retrorsū. Iterū dixit iesus: Si me queritis: sinite hos abire: vt scptura ipleat̄: Quia q̄s dedisti mihi: nō pdidi ex eis quēq̄. Tūc iudas osculabat̄ eū. Cui dixit iesus: Juda osculo tradis filium hoīs? At illi iniecerūt man⁹ in Jesū ꝛ tenuerūt eū. Tūc petr⁹ eduxit gladiū: ꝛ pcussit ſuū ꝑncipis sacerdotū q̄ vocabatur malch⁹. A Cōtigit ibi aliqđ miraculū? M Fili⁹ meus applicuit sibi seruū: ꝛ curauit auriculā ei⁹: ꝛ dixit petro: Mit-

B (margin)
Matt. 26 (margin)
Ibidem. (margin)
Joh. 18. (margin)
C (margin)

Matt.26 te gladiū tuū in vaginam: Oīs em̄ q accepit gladiū: gladio pibit: An putas q2 nō possum rogare patrē meū ꝛ exhibebit mihi plus q̄ȝ duodecim legiones angeloꝝ. Tunc omnes discipuli relicto eo fugierunt. A Dic pijssima domina fuisti tunc cum illo? M Non. A Quare: cū eū tātū diligeres? M Nox instabat ꝛ nō expediebat vt mulieres tunc foris inuenirent̃. A Ubi ḡ dulcissima fuisti tunc? M Fui in domo sororis mee: matris ioānis euāgeliste. A Quō ḡ vel a quo nūciatū tibi fuit factū hm̄oi? M Audi nūc qd̄ multū est lamētabile: Uenerūt discipli currētes ꝛ lachrymabilit̃ clamātes: O charissima domina: dilectus filius tuꝰ magister nr̄ captus est: ꝛ nescimus q̄ ducat̃ vl' q̄d fiat ei. A Fleuisti tunc domina? M Licet scirem ꝙ genꝰ humanū redimere deberet: tn̄ ꝑpter maternū affectū: doloris gladius animā meā ptransiuit. A Quo tūc fuit duD ctꝰ filius tuꝰ dilectꝰ? M De horto p̄dicto per vallē iosaphat in ciuitatē: ꝛ ducebat̃ in palaciū scribaꝝ et pontificū ꝛ phariseoꝝ iuxta tēplū in domū anne: ꝛ quesiuit annas de doctrina eiꝰ: ꝛ discipulis. At ille rn̄dit: Ego palam locutus sum mūdo: ego semꝑ docui in synagoga: in templo vbi omnes iudei conueniūt: ꝛ in occulto locutꝰ sum nihil: Quid me interrogas? Tūc assistens vnus ministroꝝ dabat ei alapā inexpte crudelitatis dicēs: Sic rn̄des pōtifici? Filius aūt meꝰ vt agnꝰ māsuetus rn̄dit ei: Si male locutꝰ sum: testimoniū ꝑhibe de malo: si aūt bene: q̄d me cedis? Tūc ligauerūt oculos eius tā q̄ȝ furi: Qd̄ tn̄ nulli fit nisi prius cōdemnet̃. Et illuserunt ei tota nocte spuētes in faciē suā: ꝛ pcutientes eū dixerūt: Prophetiza nobis: q̄s est q̄ te pcussit? Johes vero existēs intus qui notꝰ erat pōtifici: introduxit petrū. Quē videns ostiaria dixit: Tu es ex discipulis hoīs istius. Petrus vero ter negauit cū iuramēto ꝙ nūq̄ȝ eū vidisset neq3 nouisset: Et statī gallus cantauit. Et ꝯuersus iesus respexit petrū: Et recordatus est petrꝰ verbi domini qd̄ dixerat ei: Quia prius q̄ȝ gallus cantet: ter me negabis. Et egressus petrꝰ fleuit amare. A E Ubi fuisti charissima dn̄a cū hec fierent? M Statim cū discipuli mihi dixissent q̄ facta fuerāt: omnia ossa mea cōtremuerūt: surgēsq3 cucurri cū Maria magdalena iuxta templū: audiensq3 tumltū: volui intrare: sed non fui ꝑmissa: vnde stabam foris plorans ꝛ clamans: Heu dilecte fili mi: lumen oculoꝝ meoꝝ: quis dabit capiti meo aquā ꝛ oculis meis fontē lachrymarū: vt plangam interfectū filij mei? Maria ergo magdalena circuibat vndiq3: ꝛ introspiciēs ꝑ fenestras: ꝛ audiens negationem petri: cōmota est in totis visceribus ꝓ desolatiōe vnici filij mei: eo ꝙ princeps discipuloꝝ eū negasset: ꝛ dixit: O iesu bone: q̄lē finē sortitꝰ es: vel quid fiet de te: cum iste princeps discipulorū te negauerit? O iesu nō te negabo in eternū. Ego autē stabā plena dolore audiens omnes illusiones ꝛ ꝯtumelias q̄s filio meo dilecto inferebāt: ꝛ petrū negantem et oīa que tota nocte ibi fiebant. Cū ergo petrus eū tertio negasset: filius q3 meus eū respexisset: ꝛ ꝑpter qd̄ eū negauerat fleuisset amare: egressus foras inuenit nos foris stantes: cui cū dolore dixi: Petre petre q̄d agit̃ cum iesu? Qui clamās ꝛ eiulans lachrymosa voce respōdit: Heu charissima dn̄a absq3 misericordia tractat̃ et cruciat̃ vsq3 ad mortē. Et currens abscōdit se p̄ timore in lapide qui vocat̃ gallicantus: ꝛ nō comparuit donec iesus mortuꝰ fuit in cruce. A Dic dn̄a charissima quid fecisti cū h̄ audires? M Gladius symeonis ptrāsiuit aīaȝ meā. A Quid factum fuit post hec? M Mane

facto eduxerūt eū de domo Anne: ⁊ duxerunt eū ad caypbā pncipē sa/cerdotū: Tunc primo postq̄ captus fuerat vidi eum: et accurrens quasi leena raptis fetib⁹: videbā illā desi/derabilē faciē sput̄ iudeoꝝ macula/tā: dicēs lachrymādo: Heu dilectis/sime fili: q̄ miserabilit̄ te mō video: q̄ totiēs tuo dulcissimo aspectu gau/debam: Et volēs illū amplecti: non fui pmissa accedere: s̄ trusa a iudeis huc ⁊ illuc: ꝯtumeliose sū amota: et ppl's vndiq̄ ꝯcurrebat: sicut qñ fu/res ⁊ latrones ꝯdemnantur. A

Habuisti tunc aliquam spem ꝙ li/berari posset? M Etiā: sciebam eñ ꝙ ita ingeniosus fuit et facūdus: ⁊ sperabam ꝙ se excusaturus esset: si
.35. ad iudiciū veniret: Tūc stetit quasi agn⁹ māsuetissimus ⁊ nō aperuit os suū. Item fuit etiā ita amicabilis ꝙ sperabā ꝙ deberent ei⁹ misereri. Et modico tpe dilapso: adeo ꝯsput⁹ fuit ꝙ q̄si leprosus apparebat. Inuene/rūt eñ m'lta falsa testimonia: dicētes eū esse legis destructorē ⁊ ppl'i puer/sorē. Tandē duo falsi testes accesse/rūt dicētes: Hic dixit: Possum de/struere tēplū dei: ⁊ post triduū reedi/ficare illud: Et cayphas dixit: Dic no/bis si tu es xp̄s? Jesus respōdit: Si dixero vobis: nō credit̄ mihi: Si au/tem interrogauero vos: nō rñdetis ne/q̄ dimittetis: Amē dico vobis: amō videbitis filiū hoīs sedentē a dextr̄ ꝟtutis dei: ⁊ venientē cū nubib⁹ celi. Tunc princeps sacerdotū scidit ve/stimēta sua: ⁊ ait: Quid adhuc desi/deram⁹ testes? Audist̄ blasphemiā: Quid vob̄ videt̄? Tunc oēs clama/bāt: Reus est mortis. Hac plata sen/tentia: gladi⁹ symeōis ptrāsiuit ani/mā meam. A Quo tūc ductus fuit? M Ad iudicē pilatū. A

5 Sperasti ibi aliq̄d dña charissi/ma? M Multū sperauerā: cum turba ꝯuenisset cui sepe dulcit̄ pdi/cauerat: ⁊ q̄ꝝ infirmos sanauerat: et eos in deserto pauerat ꝙ cū de mani/bus iudeoꝝ liberare deberēt. Tunc vnanimit̄ clamabāt coram pilato: Crucifige crucifige eū. Et īposuit ei turba ꝙ dixerat se filiū dei esse: ⁊ ꝙ phibuisset tributa dari cesari. Tunc pilat⁹ q̄siuit eū d̄ regno suo dicens: Tu es rex iudeoꝝ? Et rñdit iesus: A temetipo h̄ dic̄: an alij tibi dixerūt de me? Rñdit pilat⁹: Nūq̄d ego iude⁹ sū? Gēs tua ⁊ pōtifices tradiderūt te mihi: q̄d fecisti? Rñdit iesus: Regnū meū nō ē d̄ h̄ mūdo: si ex h̄ mūdo es/set regnū meū: mīstri mei vtiq̄ decer/tarēt vt nō traderer iudeis: nūc aūt regnū meū nō ē d̄ h̄ mūdo. Dixit ita/q̄ pilat⁹: Ergo rex es tu? Rñdit ie/sus: Tu dic̄: q2 rex sū ego: Ego ad h̄ nat⁹ sū ⁊ ad h̄ veni ī mūdū vt te/stimoniū phibeā ꝟitati: oīs q̄ ex ꝟi/tate est audit vocē meā. Dixit ei pi/lat⁹: Quid ē ꝟitas? Hāc q̄stionē nō soluit ei xp̄s: q2 si soluisset: eū vtiq̄ liberasset: ⁊ iō gen⁹ hūanū redēptū nō fuisset. Tūc iudas vidēs ꝙ dāna/tus eēt: penitētia duct⁹: retulit trigi/ta argēteos pncipib⁹ sacerdotū ⁊ se/niorib⁹ ppl'i dicēs: Peccaui: tradēs sanguinē iustū. At illi dixerūt: Quid ad nos: tu videris: Et piect̄ argen/teis ī tēplū recessit ab eis: ⁊ abiēs la/queo se suspēdit. Pilat⁹ aūt ꝯuoca/tis pncipib⁹ sacerdotū ⁊ mgr̄atib⁹ ⁊ plebe: dixit ad eos: Nullā cām īue/nio mort̄ ī hoīe isto ex his ī q̄b⁹ eum accusat̄. At illi īualescebāt dicētes: Cōmouit pplm docēs p vniūsā iu/deā īcipiēs a galilea vsq̄ huc. Tūc pilat⁹ audiēs galileā: ⁊ ꝙ galileus eēt: misit iesū ad herodē: q̄ ⁊ tūc erat hierosolymis. Herodes aūt viso ie/su gauisus ē valde: Erat eñ ex m'lto tpe cupiēs videre eū: eo ꝙ audierat m'lta d̄ eo: ⁊ q2 sperabat aliq̄d signū ab eo fieri. Interrogabat ḡ iesum m'lt̄ ꝟmōib⁹: videlz si esset ille puer quē pr̄ su⁹ volebat interficere: ⁊ ppt̄ eum multos pueros interfecerat. Itē si eēt ille q̄ cecos illumīauerat ⁊ q̄ lazarū suscitauat ⁊ adolescētē filiū vidue ī

porta ciuitat[is] naym: et m[u]lta alia miracl[a] fecisset: et rogauit eu[m] vt aliq[uo]d signu[m] faceret: p[ro]mitte[n]s vt eu[m] de manu iudeo[rum] eripet. Jesus au[tem] nihil ei respo[n]dit. Et posuit herodes coronam sup[er] caput eius: p[ro]mittens q[uod] si faceret ei signu[m] q[uod] ip[su]m regni sui p[ar]ticipem faceret et pariter cohere[dem]. Ista corona romani coronant[ur] imp[er]atores. Jesus au[tem] no[n] respo[n]dit ei. Staba[n]t aute[m] principes sacerdotu[m] et scribe [con]sta[n]ter accusantes eu[m]. A O dulcissima
D quid tu[n]c sperabas? M Scieba[m] herode[m] esse rege[m] natural[is] elega[n]tie: et id[e]o sperabam q[uod] regi excelle[n]tissimo filio meo parcere debuisset. Spreuit au[tem] filiu[m] meu[m]: et indutu[m] veste alba remisit eu[m] pilato: Et facti s[unt] amici herodes et pilatus: na[m] antea amici no[n] era[n]t adinuice[m]. Scie[n]s au[tem] pilat[us] q[ua]nta i[m]manitate et crudelitate in morte[m] filij mei [con]spirauerit iudei: [pre]misit q[ue]nda[m] qui Jesu[m] ab herode [con]duceret: ne ip[su]m in via interficerent. Remisso ergo filio meo: [con]uocatis pilat[us] o[mn]ibus iudeis dixit ad eos: Obtulistis mihi
Luc. 23. hu[n]c ho[m]i[n]em quasi auertente[m] p[o]p[u]l[u]m: et ecce ego cora[m] vobis interroga[n]s: nulla[m] causam mortis in eo i[n]uenio ex his in quib[us] eu[m] accusatis: Sed neq[ue] herodes: na[m] remisi vos ad illu[m]: Et ecce nihil dignu[m] morte actu[m] e[st] ei: Eme[n]datu[m] ergo illu[m] dimitta[m]? At illi peteba[n]t barraba[m] qui p[ro]pter homicidium missus erat in carcere[m]. Pilat[us] dixit: Quid e[ni]m mali fecit? Nulla[m] causam mortis inuenio in illo: corripia[m] [er]g[o] eu[m] et dimitta[m]? At illi instabant vocibus magnis vt crucifigeret[ur] clamantes: Crucifige crucifige eu[m]. Sede[n]te ergo pilato p[ro] tribunali: misit ad eu[m] vxor
Mat. 27 sua: Nihil tibi et iusto illi: M[u]lta e[ni]m in hac nocte passa sum p[er] visum propter illu[m]. Pilat[us] au[tem] sperans q[uod] crudelitati iudeo[rum] satisfacere deberet:
Joh. 19. app[re]he[n]sum Jesu[m] flagellari fec[it] i[n] statua ligatu[m]: ita q[uod] a planta pedis vsq[ue] ad vertice[m] no[n] esset i[n] eo sanitas. Hec statua ita spissa fuit q[uo]d circa duas spannas man[us] manu[m] ta[n]gere no[n] potuit. Et accipieba[n]t corrigias: et manus ei[us] ligaba[n]t. A Sperasti ibi aliq[ui]d d[omi]na charissima? M Mul
J tu[m] sperauera[m] p[ro]p[ter] ha[n]c ca[usa]m qua[m] tibi manifestabo: Delicata enim et naturalis ingenuitas et me[m]bro[rum] principaliu[m] co[m]pages mihi matri ei[us] solu[m]modo nota spem [pre]stitit: Estimaba[m] siq[ui]dem q[uod] nudato corpe formosis membro[rum] liniame[n]tis victi parcere[n]t: s[ed] heu in mome[n]to t[em]p[or]is: totalis corporis ei[us] superficies: ita sanguine sup[er]fundeba[tur] ac si purpura esset circu[m]datus: et in stuporem et deformitate[m] tra[n]sformatus: o[mn]ibus apparuit q[ua]si lepra p[er]cussus. Milites vero plecte[n]tes corona[m] de spinis imposuerunt capiti eius: et veste purpurea circu[m]dederunt eu[m] ac venieba[n]t ad eu[m] et dicebant: Aue rex iudeo[rum]: et daba[n]t ei alapas. Ha[n]c coronam habet rex fra[n]cie. Hec corona no[n] fuit de spinis: s[ed] d[e] iu[n]cis marinis: q[ue] h[abe]nt acutiores aculeos q[uam] vere spine. Ha[n]c corona[m] cu[m] lancea percutientes capiti eius imprimere conabant[ur] ita q[uod] sanguis p[er] ei[us] facie[m] defluebat: et sic cruentatu[m] eduxit eu[m] pilatus foras: et dixit: Ecce rex vester. Illi au[tem] Ibid.
clamaba[n]t: Tolle tolle crucifige eu[m]. R[espo]ndit eis pylat[us]: Accipite eu[m] vos et crucifigite. Respo[n]deru[n]t: Nos lege[m] habem[us]: et s[ecundu]m ha[n]c lege[m] debet mori: q[uia] filiu[m] dei se dicit. Cu[m] ergo audisset pilat[us] hos sermones: magis timuit: Et ingressus pretoriu[m]: dicit ad Jesu[m]: Unde es tu? Jesus au[tem] respo[n]sum no[n] dedit ei. Dicit ei pilat[us]: Mihi no[n] loqueris? Nescis q[uia] potestatem habeo crucifigere te: et potestate[m] habeo dimittere te? Respo[n]dit Jesus: No[n] haberes potestate[m] aduersu[m] me vlla[m]: nisi tibi datu[m] e[ss]et desup[er]: Propterea q[ui] tradidit me tibi maius pec[ca]t[u]m habet. Job.
Et exinde q[ue]rebat pilatus dimittere eu[m]: Judei au[tem] clamaba[n]t dice[n]tes: Si hunc dimittis: no[n] es amicus cesaris. Uide[n]s aute[m] pilat[us] q[uod] nihil p[ro]ficeret: sed magis tumultus fieret: accepta Mat.

aqua lauit manus corram omni po/
pulo et dixit: Innocens ego sum a
sanguine iusti huius: vos videritis.
Et respõdẽs vniuersus popul⁹ dixit:
Sanguis ei⁹ sup nos ⁊ sup filios no
stros. Instabãt ẽ magnis vocib⁹ vt
crucifigeret: ⁊ inualescebant voces
eoꝝ: Et pilat⁹ adiudicauit fieri peti/
tiones eoꝝ. Dimisit aũt illis eũ q̃ ꝓ/
pter homicidiũ missus fuit in carce/
rem quẽ petebãt. Ad nimiã aũt ple
bis instantiã pilat⁹ hui⁹ mortꝭ sen/
tentiã ꝓtulit ad filiũ meũ dicẽs: Je
sum nazarenũ abiudico vite: ⁊ adiu/
dico mori ignominiose crucis. A
R Quid fecisti dulcissima cũ h̄ au/
dires? M Hac ꝓlata sentẽtia:
gladius symeonis ptrãsiuit coꝛ meũ
et aĩam meã. A Quid factum
fuit post hec? M Susceperũt ie
sum dilectũ filiũ meũ ⁊ eduxerũt eũ:
19. vt scribit Joãnes: ⁊ baiulãs sibi cru
cẽ exiuit in eũ locum q̃ dicit caluarie
locus: vbi eũ crucifixerunt: Cruxqȝ
adeo magna erat qꝫ habuerat q̃nde/
cim pedes ĩ lõgitudĩe: Et adeo debi/
litatus erat fili⁹ me⁹ p̃terita nocte: et
illa die: qꝫ eam portare nõ poterat.
c.23 Unde ⁊ lucas scribit: Apprehẽde/
runt symonẽ quendã cyrenensem:
⁊ imposuerũt illi crucẽ portare post
vnicũ filiũ meũ: Qđ fecerũt nõ cau
sa miserationis qꝫ cõpaterent ei: sed
qꝛ p̃ debilitate id facere nõ poterat.
L A Sequebant aũt alique muli/
eres cũ educeret? M Tota tur/
i.5. ba cõueniebat. Unã lucas scribit: Se
quebat aũt illũ turba multa ppli et
mlieꝝ q̃ plãgebãt ⁊ lamentabãt eũ.
Seq̄bant etiã pueri ꝓiciẽtes lutũ ⁊
lapides in eũ.. Cõuersus autẽ filius
meus iesus ad mulieres dixit: Filie
hierusalẽ nolite flere sup me: sed sup
vosipos flete ⁊ sup filios vestros q̃
lutum ⁊ lapides mittũt in me: nesciẽ
tes quid faciũt: qm̃ ecce dies veniẽt
in quib⁹ dicẽt: Beate steriles ⁊ ven
tres qui non genuerunt: et vbera
que non lactauerũt. Tunc incipient

dicere montibus: cadite super nos:
⁊ collib⁹: operite nos: Quia si in vi/
ridi ligno: hoc ẽ ĩ puericia h̄ faciũt:
in arido: hoc est in senectute q̃d fiet?
Uel ĩ viridi ligno: hoc est in me: in
arido: h̄ est ĩ aliis sanctis meis quid
fiet? Ducebant ⁊ alii duo nequã cũ
eo vt crucifigerent: Hoc fecerũt ad
sui maiorẽ ꝯfusionẽ. Cũ aũt educe/
ret filius me⁹ principalis cũ duob⁹
sceleratis extra portã ciuitatis cũ in
genti p̄ssura irruẽtis ppli ⁊ insultan/
tis: volui eũ sequi ⁊ videre: s̄ nõ po
tui p̄ maxĩa ppli mltitudine q̃ ad op
probriũ filii mei ꝯuenerat. Sȝ tan/
dem vna cũ maria magdalena deli/
berabã: qꝫ p viã obiacentis platee
circa quẽdã fontẽ cucurrim⁹: q̃ten⁹
illi obuiã veniremus: Et cũ venire/
mus iuxta fontẽ: obuiũ habuim⁹ me/
um filiũ deformatũ: p̄ssum omni do
lore. Qui benigne inclinãs se ad me
dicebat: Aue mat: Ac si diceret: gra
tes tibi refero electa mater mea pro
multimodis bñficiis mihi impẽsis: ⁊
ꝓ mlto labore quo in sũma paupta/
tis adiectiõe enutriuisti tẽplũ corpo
ris mei: ⁊ nũc in destructiõe ꝯstitu/
tũ inter cõtumelias ⁊ opprobria seq̄
nõ dedignaris nec vererꝭ: q̃uis om
nibus ꝯtẽptui habeamur. Et postq̃
venerũt ĩ locũ caluarie: ibi eũ crucifi/
xerũt: ⁊ latrões cũ eo: vnũ a dextrꝭ:
et aliũ a sinistris. A Quõ fece/
runt ei? M Audi anselme: qđ M
mõ referã nimis ẽ lamẽtabile: ⁊ nul/
lus euangelistar ũ scribit. Cũ venis/
sent ad locũ caluarie ignominiosissi/
mũ vbi canes ⁊ alia morticina ꝓ/
iiciebant: nudauerũt iesum vnicum
filiũ meũ totaliter vestib⁹ suis: ⁊ ego
exanimis facta fui: tamẽ velamẽ ca/
pitis mei accipiens circũligaui lũbis
suis. Post h̄ deposuerũt crucẽ sup ter
rã ⁊ eũ desup extẽderũt: ⁊ incutie/
bant primo vnũ clauũ adeo spissum
qꝫ tũc plene sanguis nõ potuit ema/
nare: ita vuln⁹ clauo replebat. Ac/
cceperũt postea funes ⁊ traxerũt ali/

nd brachium filij mei iesu: et clauum secū dū ei īcusserīt. Postea pedes funib⁹ traxerūt et clauū acutissimū īcutiebāt: et adeo tēsus fuit q oīa ossa sua et mēbra apparebāt: ita vt īplere illō: Ps. Dinumerauerunt oīa ossa mea. Et tūc īpleta fuit pphetia ipi⁹ dauid: id ē ipi⁹ xpi dicētis in ps. Audi filia et vide: Quasi diceret filius me⁹: Audi charissima mat mea sonū malleoꝝ: et vide q̄lr man⁹ meas et pedes meos ɔfixerūt: q2 nemo mihi ɔpatit nisi tu sola mr mea electa: audi et vide et ɔpatere mihi. Hec audiēs et vidēs: gladi⁹ symeōis coꝛ meū et aīam meā trāsfixit. Post h erexerūt crucē cū mag labore: et fuit adeo alte suspēsus q ei⁹ pedes nunq̄ attingere poterāt: Et cū erect⁹ fuisset tūc ppt pōderositatē corpis vulnera lacerata sut et apta: et tūc pmo sanguis d manibus et pedib⁹ copiosius emanauit. Ego aūt induta fui quadā veste qua mulieres regionis illi⁹ vti solēt: q tegit caput et totū corp⁹: et est quasi lintheū: et fuit ista vestis tota respersa sanguie. A Quid factū est post h? M Postq̄ crucifixerūt filiū meū: diuiserūt sibi vestimēta sua: et mittebāt sortē sup vestē incōsutilē: vt impleret qd dictū est p pphetā: Diuiserūt sibi vestimēta mea: et sup vestē meā miserūt sortē. Et sedētes obseruabāt eū. Et scripsit pilat⁹ sup caput ei⁹ lrīs: hebraicis grecis et latinis: Jesus nazaren⁹ rex iudeoꝝ. Tūc iudei rogabāt pilatum vt nō scriberet Rex iudeoꝝ: s q2 dixit: Rex sum iudeorum. Pilatus respondit: Qd scripsi scripsi. Preterẽūtes aūt blasphemabāt eū mouentes capita sua et dicētes: Vah q destruit tēplū di et p⁹ triduū reedificat illd: Salua temetipꝫ: si fili⁹ dei es descēde nūc de cruce. Silr et pncipes sacerdotū illudētes cū scribis et seniorib⁹ dicebāt: Alios saluos fecit: seipm nō pōt saluū facere: Si rex isrlē descēdat nūc d cruce et credim⁹ ei: Cōfidit ī do: liberet eū nūc si vlt: dixit eīm Quia fili⁹ dei sū. A Quid ad hmōi īsult⁹ rūdit fili⁹ tu⁹? M Dilect⁹ meus orauit p eis dicens: Pater dimitte illis: q2 nesciunt quid faciūt. Et stabat ppls expectās: et deridebat eū. Tūc matri potuit dicere illud ps. Audi filia et vide. Audi voces blasphemantiū filiū tuū: et vide dolorē meū: Scis eīm q d spūsctō cōcepisti me et q vgo genuisti me: et q̄lit aluisti me: Aū exquo isti nō credūt in me: tu tamē crede in me et cōpatere. Tūc iteꝝ gladi⁹ symeōis animā meā pertrāsiuit. Audiēs hoc latro qui a sinistris pēdebat insultabat ei dicēs: Si tu es christ⁹ salua temet ipm et nos. Rūdens aūt alter qui a dextris pendebat: increpās eū dixit: Neq tu times deū qui ī eadē damnatiōe es: et quidem nos iuste: q2 digna factis recipim⁹: h vo nihil mali gessit. Et dicebat ad iesū: Memento mei dn̄e dū veneris ī regnū tuū. Et dixit illi ies⁹: Amē amē dico tibi hodie mecū eris ī padiso. A Quid fecisti tūc dn̄a charissima? M Stabā iux crucē tā plena merore q ɔsolatiōnē ferre nō poteram: et mecū stabāt sorores mee et maria magdalēa. Et cū filius me⁹ vidisset me et ioannē discipl'm suū quē diligebat: dixit: Mulier ecce filius tu⁹. O q̄ miserabilis licētia. Deinde dic discipl'o: Ecce mat tua. Erat aūt q̄si hora sexta: et facte sūt tenebre super vniuersam terrā vsq ad horā nonam: Et clamauit iesus voce magna dicens: Eli eli lamma azabtani: Hoc est deus meus deus meus vt quid dereliquisti me? Quidam aūt dicebant: Heliam vocat iste. Sine: videamus si veniat helias liberās eum. Postea sciens iesus quia oīa cōsūmata eēnt dixit: Sitio. Quid dn̄e sitis? Salutem petōꝝ. Erat aūt vas positū aceto plenum: et currens vnus implens spongiā aceto et circūponens haste pbabat ei bibere vt citi⁹ moreret: Et

Margin notes: Ps. 21. — Ps. 44 — N — Ps. 21. — Mat. 27 — Joh. 19. — Mat. 27 — Ibidem. — O — Luc. — Ps. — Luc. — P — Joh. — Mat — Joh.

cũ gustasset: dixit: Consummatũ est.
23. Et post hoc dixit: Pater in manꝰ tu/
as cõmendo spiritũ meũ. In hac cõ/
mendatiõe cũ hostia sanguinis com
mẽdabat christus deo patri matrem
dulcissimã que scriniũ est ꝛ purissi/
mũ habitaculũ sanctispiritus: vna
cum omnibus qui de spũsancto vi/
cturi sunt vsqꝫ in finẽ seculi. Et post:
19. Inclinato capite tradidit spiritum.
27 Tunc velũ templi scissum est in du/
as partes: a summo vsqꝫ deorsum: et
terra mota est: ꝛ petre scisse sũt ꝛ ma
xime illa petra ĩ qua stetit crux scissa
fuit ita vt manꝰ ĩponi potuissent: et
monumenta aperta sunt: ꝛ mlta cor
pora sanctoꝝ qui dormierunt surre/
xerũt: ꝛ exeũtes de monumẽtꝭ post
resurrectionẽ eius venerũt in sanctã
ciuitatẽ: ꝛ apparuerũt multꝭ. Cẽturio
autẽ ꝛ qui cum eo erant custodiẽtes
iesũ: viso terremotu ꝛ his q̃ fiebãt:
23. timuerũt valde: ꝛ ipse centurio glo/
rificauit deum dicens: Uere hic hõ
iustꝰ erat. Ecce quomõ omnia elemẽ
ta christo cõpatiebãt: soli aũt iudei
indurati fuerũt: Et omes q̃ simul ad
erant ad spectaculũ istud ex eis: vi/
dentes que fiebãt: pectora sua percu/
tientes reuertebant. Stabant autẽ
omnes noti eius delõge: ꝛ mulieres
que secute erãt eum a galilea hec vi/
A dentes. A Charissima dña ha/
buit adhuc finẽ dolor tuus? M
Nõ anselme: quia nondũ plene pro
phetia symeõis impleta fuit: scꝫ: Et
2. tuã ipsius animã ptrãsibit gladius.
Audi ergo qd super omnia est lamẽ
tabile: Iudei ꝫ qm̃ parasceue erat
rogabat vt non remanerent in cruce
corpa sabbato. Erat eñ magnꝰ dies
ille sabbati: rogabãt pilatũ vt fran/
gerent coꝝ crura ꝛ tollerent: Uene
rũnt autem milites: ꝛ primi fregerũt
crura ꝛ alterius qui crucifixus erat
cuꝫ eo: Ad iesum autẽ cũ venissent
et viderẽt eũ iã mortuũ: nõ fregerũt
eius crura: sed vnus militũ: lancea
19. latus eius aperuit: ꝛ cõtinuo exijt

sanguis ꝛ aqua. Cũ ꝙ hoc viderem
ꝙ talem crudelitatẽ in iam mortuũ
exercerẽt: q̃si exanimis iam facta fui:
et tunc vere impleta est ꝓphetia si/
meonis que dicit: Et tuã ipsius ꝛc.
Et tunc cepi clamare ꝛ eiulare: sed
iam oĩno lachryme in me defecerunt
tantũ fleuerã nocte preterita ꝛ die il
la: ꝛ dicebam: Eia dulcissime fili mi
vbi est nunc cõsolatio quã semꝑ in
te habui? Quis mihi det vt ego mo/
riar ꝓ te fili mi iesu? His ꝛ alijs simi/
libus dulcissimi vnici mei filij mortẽ
deplãxi. Tũc magnũ gaudiũ fuit fa
ctum in limbo quãdo anima christi
in ipm descendit: ꝛ patres inde libe/
rauit: ꝛ limbũ destruxit: ꝛ infernum
obstruxit: ita ꝙ nullus xp̃ianꝰ illuc
venire poterit nisi proprio suo arbi/
trio: nec aliquis eorum qui intus
sunt: ante diem iudicij exire poterit.
Tribus aũt vectibꝰ infernũ obstru/
xit. Et hec est rõ: quia ante mortẽ su
am nullã habuerunt contritionẽ: cõ
fessionem vel satisfactionẽ: quos nul
lus ante passionẽ christi habere po/
tuit: scꝫ cõtritionẽ: cõfessionẽ: satis/
factionẽ. A Quid factũ fuit post
hec? M Post hec rogauit pila/ B
tum ioseph ab arimathia vt tolleret
corpus iesu dicens inter alia: Domi/
ne: nisi corpus cito tradiderꝭ: hone/
sta mulier mater ipsius iuuenis mo/
ritur ꝓ dolore. Pilatus quesiuit si
iam mortuus esset. Et expertus a
centurione de omnibus que ibi acci/
derant: iussit dari corpus christi. Et
venit ioseph ꝛ tulit corpus iesu. No
ta hic anselme ꝙ multũ est lamẽta/
bile: Dum ioseph corpus depone/
ret: stabam sursum respiciens quan/
do brachium dissolueret vt tange/
rem ꝛ deoscularer sicut ꝛ feci: ꝛ cum
depositus esset de cruce: posuerũt eũ
sup terrã bene ad tres passus ꝺ loco
crucis: Et ego caput eius ĩ sinũ meũ
recipiẽs amarissime flere cepi: dicẽs:
Heu dulcissime fili q̃lẽ ꝯsolationẽ de
te habeo quẽ nũc mortuũ coram me

video. Tūc accurrēs ioannes euā/gelista: cecidit sup pect⁹ iesu plorās ꝛ dicēs: Heu heu de isto pectore he/ri potabaȝ dulcia: hodie tristia ꝛ la/mētabilia. Tunc petr⁹ aduenit: ꝛ ꝙ ipm negauerat amarissime flere ce/pit. Tūc maria magdalena pl⁹ om/nib⁹ flere cepit sup dn̄m suū dicens: Quis mihi mō pctā dimittet? Quis me mō excusabit apd̄ simonē ꝛ apud sororē meā? Uenit etiā iacob⁹ ꝗ fra/ter filij mei appellabaẗ: qui simili/mus sibi erat: ꝛ cū multis lachrymis hoc dicebat: Heu dn̄e talē gratiā mi/hi indigno ꝑ ceteris ꝯtulisti ꝙ dul/cissima facies tua erat mihi simili/ma: Heu modo apparet vultus tu⁹ mihi dissimilis: Tue man⁹ ꝛ pedes clauis sūt ꝯfixi: corpus vero vndiqꝫ vulneratū: meū aūt corpus vndiqꝫ apparet ex toto illesū: Jurauitqꝫ ꝙ nunq̄ꝫ cibū neqꝫ potū sumptur⁹ eēt quousqꝫ ad silitudinem sui ꝯformareẗ. Tūc ceteri oēs discipuli accurrebāt lamentātes sup eū. Tūc filius meus ad ꝯsolationē meā ꝛ discipulorꝫ: glo/rificatus fuit ibi corā nobis: itaqꝫ nulla plaga aut liuor ī corpe suo ap/paruit preter quinqꝫ vulnerū cica/trices: quas reseruatur⁹ est vsqꝫ ī di/em iudicij: ꝛ adeo san⁹ apparuit in corpore: ac si nunq̄ꝫ passus fuisset. De quo ego ꝛ discipli īmensā ꝯsola/tionē recepim⁹. Et cū eū sepelire vel/lēt: cū magno merore corp⁹ fortissi/me tenui: ꝛ sepeliri vix ꝑmisi dicēs: Charissime ioannes relinque mihi mortuū filiū meū: quē nō potui hr̄e viuū: Sed si necesse est vt h̄ facias: rogo te vt me cū ip̄o sepelias. Joan/nes respōdit: Scis dn̄a charissima ꝙ aliter esse nō potuit: ꝛ genus hu/manū sic redimi debuit: Tā dem in/uita ꝑmisi vt sepelireẗ: ꝛ cū in sepul/chrū positus fuisset: ad eū intrare vo/lui: ꝛ sup sepulchrū me ꝓieci: ꝛ adeo miserabiliter egi: ꝙ oēs fleuerūt: Et cū me ioannes ad ciuitatem ducere vellet ꝛ a sepulchro amouere: lachry/mās rogaui: Chare ioannes nō faci/as mihi īiuriā: vt me separē a dulcis/simo filio meo iesu: qm̄ hic expecta/re vellē donec moriar: ꝛ iterū oēs fleuerūt. Joannes ꝟo me tandē ī ci/uitatē introduxit. Populus aūt me vidēs indutā vestē asꝑsam sanguīe sicut ante iesum steterā ꝛ sanguis ei⁹ sup me stillauerat: vnanimiẗ clama/bāt gemētes: O quāta iniuria facta est hodie in hierl'm in ista dn̄a ꝛ filio suo: ꝛ cōpatiebanẗ nobis. Judei au/tem ꝑpter inuidiā recluserūt ioseph viuū in muro: qꝛ christum sepeliuit. Uxor aūt ei⁹ locū filio eius iosepho post ostēdit. Tādē post annos qua/draginta venerūt titus ꝛ vespasia/nus: hierl'm destruētes: ꝛ ioseph vi/uum de muro excluserūt. Et sicut iu/dei christū ꝓ triginta denarijs eme/runt: ita triginta iudeos ꝓ vno de/nario vendiderūt.

Beati Anselmi dialogus de passione dn̄i explicit.

Caplorꝫ libri qui speculū euāgelici sermōis ꝗ dn̄s nr̄ iesus christ⁹ pōt tāqꝫ ꝑsens speculari: al's stimul⁹ amo/ris est nuncupat⁹ beati an/selmi: annotatio.

Beati Anselmi Archiepiscopi cantuariensis liber q̃ speculũ euangelici sermonis alˀs stimulꝰ amoris inscribitur: incipit.

Qꝛ salubre sit christiano venerari et amplecti infirma saluatoris: Ca. I.

Iesum nazarenũ a iudeis innocẽter ꝯdẽnatũ: a gẽtibus cruci affixũ: nos christiani diuĩs honoremꝰ obsequijs. Saluatoris nostri infirma nos qui christi sumus: reuerẽter venerari: amãter amplecti: fortiter imitari dignũ est ꝛ salubre ꝛ honorificum. Hec em̃ sũt instrumẽta fortissima quibꝰ oĩpotens virtus ꝛ inuestigabilis sapientia dei restaurationẽ mũdi potẽter ac mirifice opata est: ꝛ vsq꜄ modo operatˀ. Christꝰ dñs minoratꝰ est ab angelis vt nos equaret angelis: ꝛ q̃s ꝓpter christũ nõ se hũiliet? Christꝰ dñs ꝓ pctĩs nr̃is crucifixꝰ est: ꝛ crucis amara suis amatoribꝰ dulcorauit. Mortuus est: ꝛ mortẽ enecauit: vt viueremus p illũ. Et q̃s nõ amet christum dñm? Quis nõ patiatˀ ꝓ ipo? Christus p crucis ignominiam ad supne claritatis gl̃iam trãsiuit: ꝛ data est ei ꝓ sua reuerẽtia a deo patre oĩs potestas in celo ꝛ in terra: vt adorẽt eũ oẽs angeli dei. ꝛ in in noĩe iesu om̃e genu flectatˀ: celestiũ: terrestriũ ꝛ infernoꝝ. Mat. 28. Phil. 2.

Qꝛ gloriatio christiani debeat esse in nomine crucifixi: Caplm̃. II.

Vbi est q̃ gl̃iatio tua christiane: nisi in noĩe crucifixi dñi tui iesu christi: in noĩe qḋ ẽ sup om̃e nomẽ: in q̃ q̃ bñdictꝰ est sup terrã: bñdicetˀ in celis? Gl̃iamini in noĩe scõ eiꝰ filij redemptiõis: date honorẽ saluatori vestro: q̃ magna fecit in vobis: ꝛ magnificate nomẽ eius mecũ dicẽtes: Adoramꝰ te iesu christe rex isrl̃: lux gẽtiũ: ꝑnceps regũ t̃re: dñe sabaoth: ꝟtus dei oĩpotentis fortissima: Adoramꝰ te ꝑcio sum redẽptiõis nostre ꝑciũ: hostia pacifica q̃ sola odoris tui: inestimabili suauitate: patrẽ q̃ ĩ altꝭ habitat ad respiciẽdũ hũilia inclinasti: ꝛ filijs ire placabilem reddidisti. Tuas iesu christe mi̇̃atiões ꝑdicamꝰ: tue suauitatis mẽoriã cũ abũdãtia eructuamꝰ: tibi christe sacrificiũ laudis ĩmolamꝰ ꝓ mł̃titudine bonitatis tue quã ondisti nob̃ semini nequã: filijs sceleratis ꝛ perditis.

De magna misericordia quã deꝰ habuit ad genꝰ humanũ: Caplm̃. III.

Cum em̃ adhuc essemꝰ inimici tui dñe: ꝛ mors antiq̃ ĩ omnẽ carnẽ iniquũ exerceret dominiũ: cui om̃e semẽ adã lege ꝑmordialis culpe obnoxium erat: recordatus es vberrime miscdie tue: ꝛ ꝓspexisti ꝺ sblimi habitatõe tua ĩ hãc vallem ploratiõis ꝛ miserie: Vidisti dñe afflictionẽ ppl̃i tui ꝛ tactꝰ dulcore charitatꝭ intrinsecꝰ: apposuisti cogitare sup nos cogitatiões pacꝭ ꝛ re

dēptiōis. Et q̄dē cū eēs fili⁹ dei ver⁹ de⁹ deo p̄ri sctōq; spiritūi coetn⁹ ⁊ ɔſb̄ſtātial: lucē habitās inaccessibi lē: portās q; oīa v̄bo v̄tutꝫ tue: non ɔ̄ſpexiſti i h̄ n̄re mortalitatꝫ ergaſtu lū: altitudinē tuā īclinare vbi n̄raꝫ ⁊ guſtares ⁊ abſorberes miſeriā noſ q; repares ad gl̄iam. Par eñ fuit charitati tue ad ɔſūmandū op⁹ n̄re ſalutꝫ cherubi aut ſeraphi aut vnū ex angel' deſtinare: ip̄e ad nos venire dignat⁹ es p māda tū p̄ris: cui⁹ nimi am charitatē expti ſum⁹ in te. Veni ſti in quā nō locū mutādo: ſ; p̄ntiā tuā nob̄ p carnē exhibēdo. Deſcen diſti a regali ſolio ſb̄limis gl̄ie tue in hūilē ⁊ abiectā: ī oc̄lis ſuis puellā: p̄mo v̄ginal' ɔtinētie voto ſigillatā. In cui⁹ ſacroſctō vtero ſola ſpūſſan cti inenarrabil' v̄t⁹ ⁊ te ɔcipi fecit: et naſci ī v̄a hūanitatis natura: ita vt nec maieſtatē diuīitatꝫ in te: nec inte gritatē v̄ginitatꝫ ī m̄re violaret na tiuitatis occaſio.

De miſerijs quas de⁹ accepit p hoīe: Ca. IIII.

O Amanda: O admiranda di gnatio: de⁹ īmēſe glorie ver mis ɔtēptibil' fieri nō deſpe xiſti: dn̄s oīm cōſu⁹ ſuoꝝ apparere voluiſti. Par tibi viſum ē patrē te nob̄ eſſe: etiā dn̄e frat' n̄r eē dignat⁹ es? Et tu dn̄e vniūſoꝝ q̄ nullā habes indigētiā: int' ip̄a natiuitat' tue initia nō horruiſti abiectiſſime paupertatis deguſtare incōmoda. Ut eñ ait ſcri ptura tibi: cū naſcererꝫ nō erat loc⁹ ī diuerſorio: neq; cunabula q̄ teneri tudinē tuā exciperēt habuiſti: ſ; tu in vili p̄ſepio ſordētꝫ ſtabuli: tu q̄ t'raꝫ palmo ɔcludis īuolut⁹ pāniculis re clinat⁹ es: ⁊ h̄ip̄m a brut' aīalibus mat' tua mutuo accepit. Conſolamī ɔſolamī: q̄ ī ſordib⁹ paupertat' eunu trimī: q2 vobiſcū ē de⁹ in paupertate: nō cubat in delitijs ſplendidi cubil': nec eñ īuenit' ī t'ra ſuauit' viuētiū. Quid vltra gl̄iarꝫ o diues ī re lutea ī volutabro lecti picti ⁊ delicati: cuꝫ rex regū ſuo recubitu ſtramēta pau perū honeſtare maluerit? Quid du ra ſtrata deteſtar': cū tener īfantul⁹ ī c⁹ māu ſt' oīa: tuis ſeric': tuiſ pulmiſ: duras iumētoꝝ ſtipulas p̄elegerit? S; ⁊ tenella h̄ tua xp̄e īfātia a pſe cutoꝝ gladijs tuta non fuit. Adhuc eñ int' dulcia m̄ris vbera ſugēs de pēdebas: q̄ñ appuit angel' in ſomnis ioſeph: dicēs: Surge ⁊ accipe puerū et matrē ei⁹ ⁊ fuge in egyptū: ⁊ eſto ibi vſq; dū dicā tibi: futuꝝ eſt eñ vt herodes q̄rat pueꝝ ad pdēdū eum. Iā ex tūc bone ieſu pati cepiſti. Non ſolū aūt illā īfantie tue vexationē ī teip̄o ptuliſti: ſ; ⁊ mortē ī puſil' tuis q̄ꝝ multa milia int' mamillas matꝝ p te herodis trucidauit īmanitas. Matt

De geſtis chriſti ab infantia: Caplm. V.

I Nfātia vero teneriori decur ſa diſcēde hūilitat' nob̄ exem plū p̄buiſti. Nō eñ ſediſti cū ɔcilio vanitatꝫ: ſ; ī medio doctoꝝ ī t'rogās ⁊ audiēs illos: cū tñ dn̄s ſci entiaꝝ tu eēs atq; ip̄a dei p̄ris ſapiē tia. S; ⁊ obediētie nob̄ formā p̄ſtiti ſti: dū parētū īperio tu īpator mūdi hūiliter ſubdit⁹ extitiſti. At v̄o vbi robuſtioris etatꝫ plenitudo aduenit: miſſur⁹ man⁹ ad fortia: egreſſus es ī ſalutē ppl̄i tui vt gigas fort' ad cur rendā viā toti⁹ n̄re miſerie. Et p̄mū q̄dē vt p oīa te fratrib⁹ aſſimilares: ſuū tuū baptizātē pctōres ī penitē tiā: tanq̄ pctor adiſti: baptizare q̄; te poſtulaſti īnocēs agne dei: quem nl'a pctī ſtilla vl' ɔtagio vnq̄ macu lauit. Baptizat⁹ es: nō te in aq̄s: ſed aq̄s in te ſctificās: vt p eas ſctifica res nos. De baptiſmo ī deſertū ī ſpi ritu fortitudīs egreſſus es: vt ⁊ vite ſolitarie in te nō deeſſet exēplū. So litudinē ac ieiuniū q̄dragīta dieꝝ: famis acerbitatē: tēptamēta illuſoris ſpūs eq̄nimit' toleraſti: vt oīa h̄ nob̄ tolerabilia efficeres. Demū veniſti ad oues q̄ pierāt dom⁹ iſrl': diui v̄bi lāpadē palā extollēs: ad illuminatio

nē orbis terre ꝛ regnū dei annūciās cūctꝭ obtēperātibꝰ ꝟbo tuo ſmonē ſeq̄ntibus ſignis ꝯfirmaſti: ꝟtutem diuinitatꝭ tue oñdiſti ī cūctꝭ male ha bētibꝰ: oīa oībꝰ gratꝭ exhibēs q̄ ſalu ti eoꝝ ꝯgruerēt vt oēs lucrifaceres.
·I· Sꝫ obſcuratū ē īſipiēs cor eoꝝ dñe: et ꝓiecerūt ſmōes tuos retrorſū: neqꝫ attēderūt ad oīa mirabilia q̄ opatꝰ es ī eis: exceptꝭ ꝑpaucꝭ nobilibꝰ athletꝭ: q̄sqꝫ int̄ īfima ꝛ abiecta mundi ele giſti: vt ꝑ ipos alta ꝛ fortia mirifice expugnares. Nec ſolū īgrati gratui tis tuis bñficijs extiterūt: ſ ꝛ ꝯtūelijs affecerūt te dñm dñantiū: ꝛ fecerūt ī te q̄cūqꝫ voluerūt: Te eñ faciēte in eis opa dei: q̄ nemo aliꝰ fec̄ q̄ dixerūt: Nō eſt h hō a deo: ī ꝑncipe demoni orū eijcit demonia: demoniū hꝫ: ſe ducit turbas: vorax eſt ꝛ potator vi ni: amicꝰ publicanoꝝ ꝛ pctōꝝ.

De cena cum diſcipulis: ꝛ iuda traditore: Ca. VI.

Quid fles: q̄d ſuſpiras o hō di dñ ſuſtines ꝟboꝝ iniurias? Nō audis q̄ſta ꝓpt̄ te ī dñm ieſū ceciderūt opprobria? Si p̄rēfa milias beelzebub vocauerūt: q̄nto ma gis domeſticos eius. Et h q̄dē ꝛ ſilia blaſphemātes: ꝛ aliq̄ñes lapidibꝰ te īpetētes: ieſu bone patiēter ſuſtinui ſti: ꝛ factꝰ es corā eis q̄ſi hō nō au
·J· diēs: ꝛ nō hñs ī ore ſuo redargutio nes. Nouiſſime aūt ꝛ iuſtū ſanguinē tuū bone ieſu a diſciplo tuo filio ꝑdi tiōis trigīta argēteis appciati ſūt: vt ꝑcipitaret aīam tuā ī mortē ſine cā. Et te q̄dē ꝑditiſſimi traditorꝭ tui ꝑfi dia nō latebat: qñ ī cena ablutionis etiā corā ipo genuflexo ꝓcūbēs: ma ledictos pedes eiꝰ veloces ad effūdē dū ſanguinē tuū ſctiſſimis manibꝰ tuis attrectare: lauare ꝛ ext̄gere di gnatꝰ es: Et extēto collo adhuc ābu las o t̄ra ꝛ cinis: adhuc ſupbia te ſu pra te eleuat: adhuc īpatiā te exagi tat: Intuere hūilitatꝭ ꝛ māſuetudīs ſpeculū dñm ieſū xp̄m vniuerſe crea ture factorē tremēdū iudicē viuorū atqꝫ mortuoꝝ añ pedes hoīs tradi torꝭ ſui genua īcuruātē. Diſce q̄ mi Mat. 11.
tis ē ꝛ hūilis corde: ꝛ ꝯfūdere in ſu perbia tua: erubeſce ī īpatiētiā tuā. Hoc qꝫ erat manſuetudinis tue dñe ieſu ꝙ ꝑfidū illū in cetu fratrū palā detegere et confundere noluiſti: ſed leviter admonitum accelerare iuſſi ſti quod parabat. In omnibus his nō eſt auerſus furor eiꝰ a te: ſ egreſ ſus foras ſatagebat circa freq̄ns ma leficiū. Quō cecidiſti d̄ celo lucifer: Esa. 14.
q̄ mā e oriebarꝭ ī d̄litijs ꝑadiſi: Glo rioſuſ appuiſti: ciuiū celi ſociꝰ: ꝛ ver bi diui ꝯuiua. Quō ꝗ r̄putarꝰ eſ int̄ filios tenebraꝝ: q̄ nutriebarꝭ in cro ceis: quomō amplexatꝰ es ſtercora? Tūc clarificata ē familia tua chriſte ī modū ſocietatꝭ āgelice. Tūc demū dīniſſimi eloquij vbrima īundatiōe felix ꝯuēꝰ ille ſacer ex ore tuo pota tus ē. Si q̄dē corruptꝰ ille vter foras miſſus fuerat: quē huiꝰ limpidiſſimi liq̄ris īfuſiōe ſciebas īdignū.

De diuerſiōe dñi ieſu ad locū traditōis: ꝛ triſticia ibi dē habita: Ca. VII.

Dato aūt charitatꝭ ꝛ patiē ſa lutari mandato: ꝛ diſpoſito fribꝰ reg̃ p̄ris tui: ad locū tra ditori tuo notū cū illꝭ diuertiſti: ſciēſ oīa q̄ vētura erāt ſup te. Ibi aīe tue triſticiā quā ex īminēte paſſiōe ſpō te aſſūpſiſti: ſic ꝛ cetera q̄ paſſus es in auribꝰ fratꝝ ꝓfiteri ñ erubuiſti dicēſ: Triſtꝭ ē aīa mea vſqꝫ ad mortē. Po Mat. 26.
ſitꝭ itaqꝫ genubꝰ ꝓcidiſti ī faciē tuā orās ī agonia ꝛ dicēs: Abba p̄r: mi p̄r ſi poſſibile ē trāſeat a me calix iſte Et anguſtias q̄dē cordis tui certiſſi me indicabat ſudor ille ſāguineꝰ qui orōis tpe de ſctiſſima carne tua gut tatī d̄currebat ī t̄rā. Dñator dñe ie ſu xp̄e: vñ aīe tue h tā vehemēs triſti cia: vñ tāta ſudorꝭ anxietaſ: ꝛ tā an xia ſupplicatio? Nonne volūtarium oīno p̄ri ſacrificiū obtuliſti: ꝛ nihil ī uitꝰ ꝑtuliſti? Utiqꝫ dñe. Arbitramur aūt ꝙ ꝛ h q̄ꝫ ad ꝯſolationē infirmo rum membroꝝ tuorum aſſumpſiſtis

ne forte despet qs si caro infirma re/
murmuret: vbi ad passionē pmptus
est spūs. Nimirū et vt maiorē erga te
amoris et gratitudīs stimlos habe/
rem9: naturalē carnis infirmitatem:
hmōi indicijs in te expssisti: qb9 do/
ceremur: qr vere lāguores nros por
tasti: et nō absq sensu doloris: passi/
onū sentes pcurristi. Vox enim illa
vox carnis fuisse videt nō spūs: ex eo
Matt.26 qr sibiūxisti: Spūs quidē pmpt9 est
caro aūt infirma. Qm pmpt9 eni fue/
rit spūs tu9 bone iesu ad passionem:
euidēter ondisti: qn venientib9 vna
cū pditore tuo viris sanguinū et q/
rētib9 aīam tuā cū laternis: facib9 et
armis p noctē: vltro occurristi: et si/
gno dato qd accepāt a duce flagitij:
teipm manifestasti. Nā accedētem
ad osculū sctissimi oris tui: cruētam
bestiā auersat9 nō es: sed os in q do
lus inuēt9 nō ē: ori qd abūdauit ma
licia: dulciter applicuisti.

De traditiōe iesu: Ca. VIII

o Innocēs agne dei: qd tibi et
lupo illi? Que ɔuētio chri/
2.Cor.6 sti ad belial? Sz et h benigni/
tatis tue erat dñe: vt oīa illi exhibe/
res q praui cordis ptinaciā emollire
potuissent. Nā et veteris amicitie il
Matt.26 lū cōmonuisti dicēs: Amice ad qd ve
nisti? Et horrore sceleris sui cor im/
Luce 22. pij ferire voluisti cū dicebas: Juda
osculo filiū hoīs tradis? Et ecce phi/
listijm sup te samson. Non illos abs
te terruit qd in hora cōprehēsionis
tue oīpotēti brachio terre eos allisi/
sti: nō quidē defensiōis causa: sed vt
cognosceret hūana psumptio: nihil
se posse aduersū te nisi qtū pmitte/
ret a te. Et qs audiat sine gemitu q/
liter in illa hora homicidas man9 ti/
bi niecerūt: et innocētes man9 tuas
bone iesu vinculis cōstringentes te
agnū māsuetissimū nihil obloqntē:
ad instar latronis ɔtumeliose traxe/
rūt ad victimā. Sz nec tūc misedia
tuā sup inimicos tuos distillare fa/
uis dulcedinis tue christe cessauit.
Nā et mutilatā a discipulo tuo auri/
culā inimici tāgēs sanasti: ac defen/
soris tui zelū a lesiōe trahētiū te cō/
pescuisti. Maledict9 furor eor qr p/
tinax: quē nec maiestas miracli: nec
pietas beneficij cōfringere potuit.

De colaphis: sputis et flagellis: Caplm. IX.

c Oncilio malignātiū aduer/
sus te pōtificū phtat9: et veri
tatē es put docuisti ɔfessus:
qsi d blasphēia adiudicat9 es morti.
Amātissime dñe iesu qnta illic idi/
gna opprobria a ppa gēte ptulisti?
Uultū tuū honorabilē i quē deside
rāt āgeli pspicere: q oēs celos adim
plet leticia: quē depcāt oēs diuites
pleb: polluti labij sui sputl'iqnauert
sacrilegē maīb9 ceciderūt: velo opuert
in derisionē: et te dnm vniuerse crea/
ture tāqz suū ɔtēptibilē colaphiza/
uerūt. Adhuc aūt et aīaz tuā icircū/
ciso cani dglutiēdā tradiderūt. Uin/
ctū siqdē añ faciē pilati psidis te p/
duxerūt: postulātes supplicio crucis
interimi te: q pctm nō noueras: et vi
rū homicidā donari sibi: agnū lupo:
aur luto postponētes. O idignū et
īfelix ɔcābiū. Et qdē nō igrabat ipi9
ille p inuidiā h fieri i te: nec tn absti/
nuit temerarias a te man9: h repleuit
amaritudīe aīaz tuā sine cā. Illudē
dū herodi te misit: Illusū rcepit: nu
dū i ɔspectu irrisorū astare te iussit
nec pepcit amarissimis vberib9 vir/
gineā carnē tuā diuellere: plagas pla
gis: liuores liuorib9 crudelr īfligēs.

De illusiōe iesu: Ca. X.

o Electe puer dñi dī mei: qd tāta
amaritudīe: qd tāta ɔfusiōe di
gnū cōmiseras? psus nihil. Ego hō
pdit9 toti9 ɔtritiōis: toti9 ɔfusionis
tue tibi causa extiti. Ego vuā acer/
bā comedi: et dētes tui obstupuerūt:
qr q nō rapuisti tunc exoluebas. In P
oīb9 his nō ē pfidor iudeor sanata
impietas. Nouissime aūt in man9 in/
circūcisor militū ɔuolut9 es: morte

turpissima ꝯsumendus. Parū erat
sacrilegis illis crucifigere te nisi priꝰ
et ipi replenissent illusionibꝰ aīam
tuā. Quid enī ꝺ illis ait scptura: Et
26 ꝯgregauerūt ad eū vniūsum cohor/
tem in ptorium: ⁊ exuentes eū vesti
mētis suis: induūt eū tunica purpu
rea: ⁊ chlamydē coccineam circūde/
derunt ei: ⁊ plectētes coronā de spi/
nis imposuerūt capiti eius: ⁊ arūdi/
nem in dexterā eius ⁊ genu flexu il/
ludebāt ei dicentes: Aue rex iudeo/
rum: ⁊ dabāt ei alapas: ⁊ expuentes
in eū accipiebāt arundinē ⁊ ꝑcutie/
bant caput eius.

De crucifixione Jesu: Caplm. XI.

Et postq̄ illuserūt ei: indue/
rūt eū vestimētis suis: ⁊ du/
xerunt vt crucifigeretur baiu
lantē sibi crucē. Et perduxerūt illū
ī golgatha: ⁊ dabāt ei vinū myrrha/
tum cū felle mixtum bibere: ⁊ cū gu/
stasset noluit bibere. Tūc crucifixe/
runt eū: ⁊ duos latrones cū eo: hinc
et hinc: mediū aūt iesum. Jesus aūt
25. dicebat: Pater dimitte illis: q2 ne/
19. sciunt quid faciūt. Postea sciēs Je
sus: quia oīa ꝯsummata erāt: vt scri
ptura ꝯsūmaret dixit: Sitio. Et cur
rens vnꝰ ex eis acceptā spongiā im/
pleuit aceto: ⁊ imposuit arundini: et
dabat ei bibere. Cū ergo accepisset
acetum dixit: Cōsūmatū est. Et cla/
23. mās voce magna dixit. Pater ī ma
19. nus tuas cōmēdo spiritū meū: Et in
clinato capite emisit spiritum. Tunc
vnus militū lācea latus eiꝰ aperuit:
et ꝯtinuo exiuit sanguis ⁊ aqua.

Incentiuum amoris: Caplm. XII.

Expgiscere nūc aīa mea: ⁊ ex
cutere de puluere: ⁊ contem/
plare attentius virum hunc
memorabilē: quem ecce in speculo
euāgelici sermōis quasi psentē intue/
ris. Attēde aīa mea: q̄s est iste qui ī/
gredit habēs imaginē quasi regis: ⁊
nihilominꝰ serui despectissimi ꝯfusio
ne repletus. Coronatꝰ incedit: sed ipa
eius corona cruciatꝰ est illi: ⁊ mille
pūcturis speciosā eius verticē diuul
nerat. Regali purpura induit: sed po
tius in ea despicit q̄ honorat. Sce/
ptrū in manu gestat: sed eo ipo caput
eius reuerendū ferit. Adorāt corā
ipso positis in terra genubꝰ ⁊ regem
cōclamāt: ⁊ ꝯtinuo ad ꝯspuendum
amabiles genas eius subsiliūt: maxil
las palmis ꝯcutiūt: ⁊ honorabile col
lum exhonorāt. Vide aīa mea: quō
per oīa vir iste coartat ⁊ spernitur.
Sub crucis onere dorsū īcuruare iu/
bet: ⁊ suā ipsiꝰ portare igminiā. Ad
locū deductꝰ supplicij myrrha potat
⁊ felle. In crucē subleuat: ⁊ dic: Pa
ter dimitte illis: q2 nesciūt q̄d faciūt.
Qualis est hic qui in oībus pressu/
ris suis nec semel os suū aperuit: vt
aut querele aut excusatiōis aut com
minatiōis aut maledictiōis vbū ad/
uersus maledictos canes illos pfer/
ret: Et nouissime verbū bñdictiōis
quale a seclo nō est auditū sup inimi
cos suos effudit. Quid h viro man
suetꝰ? Quid benigniꝰ aīa mea vidi
sti? Adhuc aūt attentiꝰ illū intuere:
quia ⁊ grādi admiratione ⁊ tenerri/
ma cōpassione dignꝰ apparet. Vide
nudū ⁊ verberibꝰ laceratū: in medio
latronū cruci ignomīose ferreis cla/
uis affixū: aceto in cruce potatum: et
post mortē lācea ī latere vulneratū:
et copiosos sanguis riuos ex quinq̄
vulneribꝰ manuū: pedū ⁊ lateris ef
fundentē. Fletū deducite ocli mei: ⁊
liquesce aīa mea igne cōpassiōis su/
per ꝯtritiōe amabilis viri illiꝰ quē
in tāta māsuetudine tātis vides af/
flictū doloribꝰ.

De glorificatiōe ī morte: Caplm. XIII.

Et iā quidē infirma eius aīa
mea vidisti: ⁊ miserta es: nūc
⁊ maiestatē eiꝰ attēde ⁊ am/
plius miraberis. Quid enī ait scri/

Luc. 23 ptura? A sexta aūt hora tenebre facte sup s̄t vniuersā terrā vsq ad horam nonā: ⁊ obscuratus est sol: ⁊ velum tēpli scissum est a summo vsq deorsum: ⁊ t̄ra mota est: ⁊ petre scisse sunt: ⁊ monumenta aperta sunt: et multa corpora sanctoꝝ qui dormierāt surrexerūt. Qualis est hic quia celū ⁊ terra cōpatiunt ei: cui⁹ mors mortuos viuificat? Cognosce anima mea cognosce: h̄ est dn̄s iesus christ⁹ saluator tuus: vnigenit⁹ dei fili⁹: verus deus: verus homo: q̄ solus sub sole sine macula inuētus est: Et ecce

Esa. 53. quō cū sceleratis reputat⁹ est: ⁊ q̄si vir leprosus: ⁊ nouissimus virorum estimatus est: Et tanq̄ abortiuū qd̄ p̄icit a vulua: sic piectus est ab vtero matr̄ sue infelicis synagoge. Iste formosus p̄ filijs hoīm: q̄ deformis

Ibidem. p̄ filijs hoīm fact⁹ est? Siquidē vulneratus est pp̄ter iniquitates nr̄as: ⁊ attrit⁹ est pp̄ter scelera nostra: Et fact⁹ ē holocaustū suauissimi odor̄ ī ꝯspectu tuo p̄ eterne glie: vt auerteret indignationē tuā a nob: ⁊ cōsedere nos sibi faceret in celestibus.

Deprecatio ad patrem: Capl̄m. XIIII.

Respice dn̄e scē pater de sanctuario tuo: ⁊ d̄ excelso celorū habitaculo: ⁊ intuere hāc sacrosanctā hostiā quam tibi offert magn⁹ pōtifex noster sanct⁹ puer tuus dn̄s iesus christ⁹ p peccatis fratrū suoꝝ: ⁊ esto placabilis sup multitudinē malicie nostre. Ecce vox sanguinis fratr̄ nostri iesu clamat ad te de cruce: Quid eñ est dn̄e qd̄ pendet ī ea? Pēdet inq̄: q̄ p̄terita q̄si p̄sentia corā te s̄t. Cognosce pater:

Gen. 27. tunica filij tui veri ioseph hec est: fera pessima deuorauit eum: ⁊ ꝯculcauit in furore suo vestimentū eius: et omnē decorē illi⁹ relliquijs cruoris inq̄nauit: Et ecce quinq scissuras lamētabiles ī eo dereliquit. Uide dn̄e palliū qd̄ ī manu adultere generationis: id ē egyptie meretric̄: pudicus ille adolescēs reliq̄t: meliorē estimās iacturā vestimēti: q̄ innocētie scēte: magisq eligēs spoliat⁹ a carnis pallio ī carcerē mort̄ d̄scēdere: q̄ p mūdi glia adulterine voci acq̄escere: Illi inq̄ voci q̄ dictū est: Hec oīa tibi

Mat dabo si pcidēs adoraueri̇ me: qd̄ vtiq esset dormire cū adultera. Et nūc dn̄e p̄scim⁹ q̄ viuit fili⁹ tu⁹: et ip̄e dn̄at in tota terra egypti: īmo ī omni loco dominationis tue. Eductus eñ ad imperiū tuū de carcere mortis ⁊ inferoꝝ: ⁊ attonsus mortalitatis comā: mutata veste carnis ī īmortalitatis decore refloruit: ⁊ cū gloria suscepisti eū. Subneruauit viri pharaonis imperiū: ⁊ cū triūpho nobili virtute ppria celos penetrauit: Et ecce glia ⁊ honore coronat⁹: ī dextera maiestat̄ tue assistit vultui tuo

Gen. p nob: Frat eñ ⁊ caro nr̄a est.

Q filī⁹ pro nobis debitū soluit: Capl̄m. XV.

Respice dn̄e in faciē christi tui qui tibi vsq ad mortē obediēs factus est: nec recedant ab oculis tuis cicatrices vulnerū ei⁹ in ppetuū: vt memineris quantā satisfactionē p pctīs nr̄is ab eo susceper̄. Utinā dn̄e appēdas ī stathera pctā nr̄a quib⁹ irā meruim⁹: et calamitatē quā passus ē p nob innocēs fili⁹ tu⁹: Certe dn̄e h̄ grauior apparebit: ⁊ magis digna vt p ipsā effundas mīficordiā tuā sup nos: q̄ sint illa vt p peccat̄ nostris ꝯtineas in ira misericordias tuas. Gratias tibi dn̄e pater referat oīs lingua de supabundātia pietat̄ tue: q̄ vnico filio cordis tui nō pepcisti: s̄ p nobis illū tradidisti ī mortē: vt tātū tā q fidelem aduocatum haberemus in celis coram te.

Q p tanta passiōe diligēdus sit filius: Ca. XVI.

Et tibi dn̄e Iesu fortissime zelotes q̄d gratiaꝝ: q̄d retribu-

tiōis digne retribuā ego homo pul/uis et cinis et vile figmentum? Quid enim pro mea salute facere debuisti et non fecisti? Ab imo pedis vsq ad summū verticis totum ī aq̄s passio/nū te dimersisti: vt me totū de illis extraheres: et intrauerūt aque vsq ad aīam tuā: Nā et aīam tuā ī mor/tē perdidisti: vt aīam meā pditā mi/hi redderes: Et ecce duplici debito me obligasti: Nā et p eo qd̄ dedisti: et p eo qd̄ mei causa pdidisti: debi/tor tibi sū: Et p mea quidē vita bis a te mihi data: semel in creatiōe: se/mel in redēptione: quid magis iuste tibi reddā q̄ ipsaȝ: nō habeo: p tua autē preciosa aīa ita ꝯtribulata: q̄d ab hoīe digne rependi possit nō īuc/nio. Nā si celū et terrā et oēm orna/tū eoꝝ p ea repēdere possē: certe nec sic vsq ad mēsurā d̄biti nl'laten⁹ at/tigerē. At aūt id ipm et qd̄ debeo et mihi possibile ē tibi dn̄e retbuā: tui muneris est. Diligēd⁹ mihi es toto corde: tota aīa: tota mēte: tota v̄tu/te: et tua mihi seq̄nda vestigia q̄ mo/ri dignat⁹ es pro me. Et quō fiet istō in me: nisi per te? Adhereat anima mea post te: quia tota virtus eius de pendet ex te.

Humilis petitio ad filiū: Caplm. XVII.

Et nūc dn̄e iesu redēptor me/us te vt veꝝ deū adoro: in te credo: in te spero: et quibus possū desiderijs ad te suspiro: Adiu/ua impfectionē meā: ad tue passiōis glīosa insignia in quib⁹ salutē meā opatus es: totū me inclino. Tue vi/ctoriose crucis regale vexillū ī noīe tuo christe adoro: tuū spineū diade/ma: tuo rubētes sanguīe clauos: tuo sctō lateri īpressā īmēsā lanceā: tua vulnera: tuū sanguinē: tuā mortē: tuā sepulturā: tuā victoriosā resur/rectionē et glorificationē christe sup/plex adoro et glorifico. Odor enim vite mihi spirat ī oīb⁹ his: Hoꝝ vi/nifico odore spiritū meū dn̄e a pec/cati morte resuscita. Hoꝝ virtute ab astutijs sathane me custodi: meq cō/forta: vt et iugū madātorū tuorum suaue mihi fiat: et onus crucis quod post te baiulare me iubes: humeris anime mee leue sit atq portabile. Que est eñ fortitudo mea: vt iuxta preceptum tuum mundi pressuras tam multiplices animo inuicto susti/neam? Nū quid pedes mei tanq̄ cer/uoruȝ: vt te velociter currentem per spinas et confraga passionum conse/qui valeam? Sed audi queso vocem meam et inclina super me famulū tu/um suauem illam crucem: que lignū vite est: his qui apprehenderint eā: vt et spiritu currā alacriter. Porta/bo infatigabiliter eam que ab inimi/cis est crucem post te: Illam inq̄ di/uinissimam crucem humeris meis im/pone: cuius latitudo est charitas su/per omnem creaturam se extendens: cuius longitudo eternitas: cui⁹ sub/limitas omnipotentia: cuius profū/ditas inscrutabilis sapientia est. Cō/fige illi manus meas et pedes meos: et totam formam passiōis tue me fa/mulū tuum indue. Da mihi obsecro continere ab operib⁹ carnis que odi/sti: et facere iusticiā quā dilexisti: et in vtroq tuam querens gloriā: et si/nistram quidem meam clauo tempe/rantie: dexteram vero clauo iusti/cie in illa sublimi cruce confixam ar/bitrabor. Da menti mee iugiter me/ditari in lege tua: et omnem cogita/tum meum iactare in te: et dexterum pedem meum eidem ligno vite pru/dentie clauo affige. Da vt ministrā spirit⁹ mei sensualitatē: nec eneruet presentis vite infelix felicitas: nec conturbet perēnis vite premia felix infelicitas: et sinister quoq pes me/us fortitudinis clauo in cruce tene/bitur. At autē et spinarū capitis tui aliqua in me silitudo appareat: det obsecro mēti mee et salubris peniten/tie ꝯpūctio: et aliene misie copassio:

et stimulus zeli emulantis qd rectū est corā te: et ad te ɔuertar in erūna mea: dū triplex mihi configit spina. Libet vt et spongiā p arundinē ori meo porrigas: et aceti amaritudinem gustui meo adhibeas. Libet vt p scripturas tuas rōni mee ɔferas gustare et videre quō florens hic mūdus tanꝗ spōgia inanis est: et oīs ɔcupiscētia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat vt calix iste babylōis aureus inebriās oēm trā: nec inani me splēdore seducat: nec falsa dulcedine inebriet: quemadmodū eos qui tenebras lucē et lucē tenebras: amarum dulce: dulce amarū arbitrant. Vinū myrrhatū cū felle mixtū suspectū est mihi pro eo ꝙ tu ex eo bibere noluisti: forte qr nimiā acerbitatē inuidie et nequitie crucifixoꝝ tuoꝝ indicabat. Tue quoqꝫ viuifice morti famulū tuū cōfigura: faciens in me vt moriar quidē peccato ꝫm carnē: viuam aūt iusticie ꝫm spiritū. Ut aūt integrā crucifixi imaginē portare me glorier: illud quoqꝫ qd post mortez tuā insatiabilis malicia iudeoꝝ impioꝝ ī te exercuit: hāc in me similitudinē exprime. Vulneret cor meū viuus et efficax sermo tuus et penetrabilior omni lācea acutissima: et ptingēs vsqꝫ ad interiora aīe mee: pducat ex ea tanꝗ a dextro latere meo vice sanguinis et aque amorē tuum dn̄e et fratrū meoꝝ. Postremo et mūda syndone prime stole spiritū meū inuolue: in qua requiescā ingrediēs ad te in locū tabernaculi admirabilis: et abscōdas me donec pertranseat furor tuus.

De resurrectiōe: C.XVIII

De aūt tertio post diem laboris: post diē simplicis glorie mane prima sabbati ppetui: inter filios tuos me indignū resuscitā: vt in carne mea videā claritatem tuam: et adimplear leticia vult⁹ tui. O saluator meus et deus meus: veniat: veniat oro tēpus: vt qd nūc credo: reuelatis tandē oculis aspiciam: qd nūc spero et a longe saluto: apprehendā: qd nūc p viribus meis desidero: vlnis anime mee amplectar ac deosculer et in amoris tui abysso totus absorbear: O saluator me⁹ et deus meus. Sed nūc interim benedic aīa mea saluatorem tuū: et magnifica nomē ei⁹ qd est sanctū: et sanctissimis delitijs plenū.

Oratio ad patrem et filiū et spiritūsanctū: Ca.XIX.

Quā bonus et suauis es domine iesu anime querenti te: Jesu redemptor captiuorum saluator perditorum: spes exulum: laborantium fortitudo: angustiati spiritus latitudo: anime lachrymose et post te in sudore currentis dulce solatiū et suaue refrigeriū: corona trumphantiū: vnica merces et leticia omniū supernoꝝ ciuiū: vberrime fons omniū gratiaꝝ: inclita proles summi dei. Sūme deus: te benedicant omnia que in celo sunt sursū et que ī terra deorsum: qr magn⁹ es tu et magnū nomen tuū. O imarcessibilis decor dei excelsi: et purissima claritas lucis eterne: vita omnē vitā viuificans: lux omē lumē illuminās et conseruans in ppetuo splendore: mille millena milia luminū fulgētia ante thronū diuinitatis tue a primeuo diluculo. O eternū et incessabile clarum et dulce profluuiū fontis absconditi ab oculis nostris: qui solus ortum nescit: fundo caret: circūscriptionis terminū nō habet: nihil perturbationis admittit: Eructauit te cor dei altissimi de sue profunditatis impenetrabili abysso: vita vitā: lucē: deus deū: eternus eternū: imēsus immensum: ac per omnia sibi coequalem: et de plenitudine tua omnes accepimus. Te enim largissime fons omnis boni septemplicis gratie preciosum lumen: Te inꝗ pijssime spiritus deprecor: vt si qua pro

fragilitate mea in veritate maiesta/
tis tue minus intellexi: et in pceptis
dominicis intellecta p lasciuiam car
nis neglexi: tua me visitatione illu/
strare digneris: quibus ea decēter et
mihi necessarie corrigam: meiqꝫ erro
ris per te misericordiā cōsequar: vt
per te quē in piculoso huius vite pe/
lago in auxilium aduocaui: sine nau
fragio ad optatum perennis requi/
ei litus pducar. Te itaqꝫ pater cle
mētissime peto vt qui me primitus
creasti: per passionē vnigeniti tui re/
creasti: quicqd ad laudem tuam pti/
net: me cogitare facias et amare. Sꝫ
quia fragilis sum: nec possuꝫ pficere:
sedula tamē deuotione cōcedas me
studere: vt redēptionis ac saluatiōis
tue gratiam cōsequar: Et quicquid
deinceps operis agā: ex tua et per tu/
am et in tua gratia ad laudem tuam
totum puenire facias: meqꝫ deinceps
tuere a peccatis: et in bonis operibus
validiorē esse precipias: et vt qꝫdiu
in hoc corpusculo viuā: aliquid ser/
uitij tibi semper exhibeam: Post exi
tum vero anime mee a corpore: veni/
am omnium peccatorum consequi: et
vitam eternam me percipere conce/
das: Per eum qui tecum viuit et re/
gnat per oīa secula seculorꝫ. Amen.

Beati Anselmi Liber qui speculum euāgelici sermonis: alias stimulus amoris inscribitur: explicit.

Eiusdem Beati Anselmi in homeliā euangelij scdm lucā: Intrauit iesus in qddam castellum: prefatio.

Intrauit
l iesus in quoddā ca/
10. stellū. Quid ad glo
riosam dei genitricē
lectio ista ptineat: vt
in festiuitate eius legatur: pleriqꝫ so
lēt querere: Unde quid ego sentirē:
in conuentu fratrū prout potui vul
gariter iam plus exposui. Et quia
quod dixi auditoribus placuit: dicta
litteris mandare: et ab eisdē dominis
abbatibꝰ guilhelmo viscanēsi: arnol
pho tvarnensi: iussus: imo coactꝰ sū.
Qd ideo dixi: vt expositiūcula ista
tanqꝫ a psumptuoso edita nō displi
ceat: qm nō psumptio: sed obedien/
tia edidit. Jam nūc ergo expositiun
culā istam salua fide ac sine preiudi
cio melioris: ad laudē eiusdē virgi/
nis et matris Jesu humiliter scribe/
re aggrediar.

Explicit prefatio.

In illo tpe: Intrauit Jesus i B
quoddā castellum: et mulier Abi.s
quedā martha noīe excepit
illum in domū suam.

Homelia lectionis eiusdē beati Anselmi.

In scriptura sacra res vna et
eadem multotiens inueni/
tur diuersa significare: sicut
leo: hedus: ignis: aqua: vel etiā sol:
et alia multa. Est eñ leo de tribu iu
da: et est leo qui circūit querens quē
deuoret. Est hedus emissariꝰ q pec/
cata nostra portauit: est hedꝰ a sini
stris qui damnat. Est ignis quē do
minus misit in terram et quem vult
vt ardeat: est ignis qui sup impios
cadit vt nō videāt solem. Est aqua
cuius flumina fluūt de vētre creden
tis: est aqua cuiꝰ tempestas nos de/
mergit. Est sol iusticie qui nos illu/
minare solet: est sol qui nos vrit per
diem. Licet ergo castellū als malū si
gnificet: vt illud de quo dicit: Ite in
castellū: vbi et qd addit qd ɔtra vos
est: plane manifestat qd significet: tñ
hoc castellū in qd intrauit Jesus: sin
gularē intemeratā vginē eiusdē Je/
su genitricē salua scripturarꝫ regula
per similitudinē accipimꝰ. Castellū
eñ dicit quelibet turris et murus in C
circuitu eius. Que duo sese inuicem
defendunt: ita vt hostes p murū ab

arce: ꝛ a muro per arcē arceantur. Hmōi castello nō incongrue virgo maria assimilaꝛ: quā virginitas mētis et corporis: quasi murus ita vndiqꝫ vallauit: vt nullus vnqꝫ libidini esset ad eā accessus: nec sensus eiꝰ aliqua corrūperenꝛ illecebra. Et qꝛ virginitatē cū libido nō possit: solet impugnare supbia: est in eadē virgine turris humilitatis: q̄ a muro virginitatꝭ oēm repellit supbiā: Et qꝛ hūilitatē cū supbia nō possit: solet ĩpugnare libido: murus virginitatis a turre humilitatis oēm repellit libidinē. Itaqꝫ h̄ duo: murꝰ videlꝫ virginitatis ꝛ turris humilitatis ab alterutro muniunꝛ: vt nunqꝫ in humili virgine fuerit nec supba virginitas: nec inquinata humilitas: ꝫ semper in eadē pmanserit et humilꝭ virginitas ꝛ virginalis humilitas. Quis aūt qđ dicitꝛ ita verū sit vt nihil verius fides christiana credere possit: ponamus tñ aliqua de euangelio virginitatis eius ꝛ humilitatꝭ testimonia. Quippe cū ab angelo filius ei promitteretꝛ: respōdit: Quō
Luce. i. fiet istud qm̄ virū nō cognosco? Si cuilibet virgini despōsate in aīo suo disponēti nubere diceretꝛ: filiū habebis: nō miraretur neqꝫ interrogaret quō istud fieret: vtpote q̄ se desponsatā ꝛ in ꝓximo nupturā sciret: et a viro grauidari vsu nature speraret: h̄ aūt nō ĩmerito mirata ē: ꝛ quō fieret qđ ꝓmittebaꝛ sciscitata: qm̄ qꝫuis despōsatā: tñ se nūqꝫ nupturā neqꝫ viꝛ cogniturā certissime sciebat. Hec de virginitate. De hūilitate xͦ dicendū est: qđ cū ab angelo salutaretꝛ: ꝛ mater dei eligeretꝛ: quō fieret salua virginitate: cui tm̄ timebat doceretꝛ: ꝛ benedicta sup oēs mlieres predicaretur: respōdit: Ecce ancilla
Ibidem. dñi. Et ĩ alio loco: Quia respexit hu
Et s. militatē ancille sue. O sublimis virgo mater dei: O mater humilis ancilla dei. Quid sublimiꝰ esse posset? quid humilius de se sentire posset?

Sūt qui castellū hoc magdalū fuisse arbitranꝛ: a quo maria magdalena cognominaꝛ. Qđ si verū est: ꝑdicte interpretationi famulaꝛ. Magdalū enim turris dicitꝛ: ꝛ humilitati cōparatur. Hic vero nō nominaꝛ sed tantum quoddam dicitꝛ: qđ indiscussuꝫ ꝑterire nō debemus. Quoddā: id est singulare castellū fuit virgo maria. Quis eñ ꝛ multe alie murū virginitatis habeant: ꝛ turrim humilitatis: id est ꝛ virgines sint ꝛ humiles: tñ salua virginitate: matres esse nō posſūt: neqꝫ filios generare: qđ ista sola fecit: Et ideo castellū h̄ merito qđdā: id ē singulare dicitꝛ: quia ista singulariꝛ ꝛ mater fuit ꝛ virgo: qđ nulla alia esse potuit vel poterit. Verūꝫ concedamus aliquā ꝛ matrem esse ꝛ virginē: qꝫuis sit impossibile: Etiam sic virgo maria singularis erit: quia vnicum dei filium genuit: qui sicut est vnicus vnico patri: ita est vnicꝰ vnice matri: Et ideo etiā si virgo pariat: nulla vel eundē vel talē generabit aliū. Est ꝗ castellū quoddam in qđ intrauit iesus: porta vero ꝑ quaꝫ ĩtrauit: est fides. Quia eñ credidit: ꝑfecta sunt a domino ei que ab angelo dicta sunt: sicut ait ad eā helizabet. Nec quia iesus intrauit castellum hoc: violatū est: Jesus enim saluat non violat: cōfracta solidat: nō confringit solida: Secundū nomen eius ita ꝛ opus eius. Et mulier quedam martha nomĩe excepit eū in domū suā: ꝛ huic erat soror nomĩe maria. Due iste sorores sicut patres sancti plenissime nobis exposuerūt: duas in sancta ecclia vitas designāt: martha scꝫ actiuā: maria cōtemplatiuā. Ista laborat ad exhibenda indigenti omnia hūanitatis officia: illa vacat ꝛ videt quoniā deus est. Ista circa exteriora occupaꝛ: illa interiora contemplaꝛ. Sicut eñ mater dei est singularis: ita ꝛ istarū vitarū effectꝰ quaꝫ iste sorores typū tenēt: in ea extitit singularis. Nunqꝫ in aliq̄ perso

na: imo i oĩbus sic martha opata ẽ:
nũq̃ alias sic maria ɔtẽplationi va/
cauit: Nũq̃ illa vel h̃ alias q̃d suũ ẽ
sic exhibuit. Cũ martham vel mariã
dico: coꝝ significata itelligo. Sed iã
videamꝰ actionẽ huiꝰ marthe: deide
conijciamꝰ cõtẽplationẽ huiꝰ marie:
Et vt planius id faciamus: quid alij
per marthã operanṫ: ⁊ quid est ista
opata: cõferamus. Alij hospitẽ quẽ/
libet in domo sua suscipiũt: ista non
quẽlibet sed ꝓpriũ dei filiũ: qui nõ
habet vbi caput reclinet: non in do/
mo: sed in vtero suscepit. Alij nudũ
quẽlibet veste mutabili atq̃ corru/
ptibili vñlibet cõposita operiũt: il/
la verbũ dei in eadẽ virginea carne
in vnitate ꝑsone assumpsit: q̃ sine fine
incõmutabilis atq̃ incorruptibilis
permanet. Alij quẽlibet esuriẽtem ⁊
sitientẽ cibo vel potu exteriori refici/
unt: ista deũ ⁊ hominẽ humanitus in/
digentẽ: non solũ exterioribus cibis
vel potibus pauit: verũ etiã interiori
suo lacte aluit. Et vt breuiter illa sex
25. misericordie opa pcurramꝰ: q̃ cũ vni
ex minimis suis fiũt: deꝰ sibi facta cõ
fiteṫ. Ista nõ quẽlibet ex minĩs: s̃ sũ
mũ dĩ filiũ hospitẽ suscepit: nudũ car
ne vl̃ etiã pãnis opuit: esurientẽ pa/
uit: sitiẽtẽ lacte potauit: infirmũ p in
fantiã ⁊ iacentẽ non solũ visitauit: s̃
etiã balneãdo: fouẽdo: liniendo: ge/
stando freq̃ntauit: vt merito de ea di
10. caṫ: Martha satagebat circa freq̃ns
ministeriũ. Cõprehẽso ⁊ crucifixo q̃/
si in carcere posito affuit: sicut scriptũ
19. est: Stabat iuxta crucem iesu mater
eiꝰ. Inter hec aũt turbabaṫ ⁊ sollici/
ta erat cũ fugeret i egyptũ a facie he
rodis: q̃ suũ talẽ filiũ adeo ꝑseq̃baṫ:
2. vt multos suspecte etatis pueros oc/
cideret. Turbabaṫ cuꝫ iudeos insidi
antes ⁊ mortẽ ei inferre moliẽtes co/
gnosceret: Ad vltimũ turbata ẽ val/
de: ⁊ iuxta symeonis vocẽ: suã ipsius
2. aĩam ptransijt gladiꝰ: cũ videret suũ
talẽ filiũ cõprehẽdi: ligari: flagellari:
cõspui: spinis coronari: derideri: co/
laphizari crucifigi: mori: sepeliri. Ali
ei congruit q̃d dĩ: Martha martha
sollicita es ⁊ turbarꝭ erga pluria. Ne Luce.10.
mo vo dubitat ꝙ btã maria filiũ su/
um vellet liberari de oĩ tribulatiõe: ⁊
seipaꝫ in pturbatiõe adiuuari a diui/
nitate: quã eidem filio suo inesse scie
bat per theoriã que est pars marie:
Hoc est q̃d martha ɔqueriṫ ꝙ eã so
ror reliquerit solã ministrare: ⁊ eius
auxilium in ministerio flagitat. Hec
de parte marthe. Porro de pte ma/
rie que optima predicaṫ: q̃ta vel q̃/
lis in beata maria fuerit: quis digne
loquatur? Si talis est vt diximus: im
mo q̃r melior est quã diximꝰ in bea/
ta maria: pars marthe q̃ tamẽ a dño
nõ laudaṫ: sed tñ nõ vituperaṫ: q̃lis
est ps quã optimã maria elegit q̃ sic
laudaṫ vt ab ea non auferri dicaṫ?
O q̃ magna mltitudo dulcedĩs dei
fuit i beata virgine: qñ spiritussctũs
sup eã venit: ⁊ virtꝰ altissimi obum/
brauit ei: ⁊ de eodẽ spũ sctõ ɔcepit.
Quid de deo nõ sapiebat in q̃ sapiã
dei latebat: ⁊ in cuius vtero corpus
sibi aptabat? Christꝰ est: vt ait aplus 1.cor.1
dei virtꝰ ⁊ dei sapiã. ⁊ in eo sunt oẽs Col.2.
thesauri sapiẽ ⁊ sciẽ absconditi: xp̃s
aũt i maria. Ergo dei vtꝰ ⁊ dei sapiã
⁊ oẽs thesauri sapiẽ ⁊ sciẽ in maria.
Hec nõ tñ ad pedes s̃ etiã ad caput
dñi sedẽs: audiebat verbũ ex ore eiꝰ.
Hec ɔseruabat oĩa vba angelorum
pastoꝝ: magorũ: necnon ipsiꝰ filij sui
ɔferẽs in corde suo. Nemo vnq̃ sic
ista gustauit q̃ suauis ẽ dñs. Inebri
abaṫ ab vbertate domꝰ dei: ⁊ torrẽte Ps.35.
voluptatꝭ sue potabaṫ. Nec mix: qñ
apd̃ eã: imo itra eã erat fons vite: de
q̃ manabat tãta pfectio vtriusq̃ vi/
te. Circa pluria vt martha occupaba
tur: circa vnũ vt maria delectabaṫ:
q̃r vnũ ẽ necessariũ: pluria auferunṫ:
vnũ manet. Singlr̃ igiṫ ptẽ marthe
pegit: singulr̃ optimã ptẽ marie ele/
git: s̃ ps marthe ei auferṫ. Iã eñ nõ
erit sollicita vt mĩstret ei sicut puero:
cui oẽs ordĩes angeloꝝ mĩstrãt sicut

domino. Jam non turbabit fugiēs in egyptū cum eo a facie herodis: qa ipsa ascendit in celum: et herodes descendit ad in infernum a facie eius. Jam non turbabit erga pluria que fecerunt suo filio iudei: quia omnia subiecta sunt ei. Jam filius marie a iudeis vel militib⁹ nō flagellabit nec
Roma. 6 occidet: qz xp̄s ex mortuis resurgēs iā nō morit: mors illi vltra nō dn̄abitur. Pars ergo marthe ei auferet: sed bono suo: pars vero marie ei perficitur: que non auferet ab ea. Exaltata est enim sup choros angelorū: repletum est in bonis desideriū suū: videt deum facie ad faciem sicuti est: gaudet cum filio in eternum: Hec est pars optima que non auferet ab ea: cuius et nos participes simus et meritis et precib⁹ eius: Per iesum christum filium eius qui viuit et regnat cum deo patre in vnitate spiritus sancti per omnia secula seculorum: Amen.

Beati Anselmi homelia euangelij scd̄m lucam: Intrauit iesus etc. explicit.

Capitulorum libri de excellentia virginis marie beati Anselmi annotatio.

Beati Anselmi archiepiscopi cantuariensis Liber de excellētia gloriosissime virginis marie Incipit. Qz maria excellit om̄es creaturas: Capitulum I.

Superemi nentem omni quod post hominem deum creatū est: excellentiam beate matris dei quomodocunqz et saltem lippienti oculo cordis comtemplari anhelans: et cōtemplando quod mihi inde capere conceditur: ad cōmunem noticiam proferre desiderans: horreo peccatorum quibus premor enormitatem: et valde timeo ne mihi tam alta petenti: mox obijciatur hoc sacre scripture dictum: Tollatur impius ne videat gloriam dei: Uerum Esa. cum recogito sanctum filium eius ob hoc vt peccatis hominum mederet factū esse filium eius: non nihil spei concipio: quod vel parum concipiēdi de sublimitate tante matris: dei scilicet genitricis: omniumqz tam angelorū qz hominum regina: sciens videlicet illam magis propter peccatores qz propter iustos esse factam dei matrem. Dicit enim ipse bonus Ma filius eius: se non venisse vocare iustos: sed peccatores. Apostol⁹ quoqz testatur qz christus in hunc venerit mundum peccatores saluos facere: quorum se fatetur primum esse. I. Ti Si igitur ipsa propter peccatores: scilicet ppter me meiqz similes facta est dei mater: quomodo immanitas peccatorum meorum cogere poterit desperare veniā eorum: cum tam ineffabile bonū sit factū ex ea ob curationē eorū? At ipa curatio ad quos efficatius progrediet: aut in quibus misericordius operabitur: qz in illis a quibus tantū bonum amatur: amplectitur et veneratur? Excitemus &

mentem nostram o fratres: et enitamur q̄ntum possumus: vt in celsitudinem tante virginis attēdamus: ꝛ q̄ nobis miseratio filij eius reuelare dignata fuerit: pro laude eius ꝑlata ruminemus. Erit em̄ fortassis hocipsum optare nobis causa non parue salutis: et sauciatis ex vitiorum punctionibus animis medicina salubris. Quō nanq̄ fieri pōt: vt ex memoria laudis eius: salus non ꝑueniat peccatorū: cuius vterus factus est via ad sanandū peccatores venienti saluatori? Quid dixi via: cum idē vterus thalamus dei: aula dei in qua habitaret sit factus? Vere etem̄ habitauit in eo: quoniā seipsum ipse in eo ꝛ ex eo quod prius nō erat: fecit. O habitaculū mirabile. O habitare ieffabile: quem celi celorū: quē om̄es rerū creaturarum machine capere nequeūt: virginalis vterus beate marie cepit: quādo eundem ipsum de se verum et perfectū deum ꝛ hominē in vna persona cōcepit ꝛ generauit. Via tū ipse vterus extitit: quia per illum deus homo factus: in mundum visibilis venit.

De origine virginis marie: Capitulum II.

Qvamuis igitur hoc solum de sancta virgine predicari: que dei mater est: excedat omnē altitudinē que post deum dici vel cogitari potest: ꝛ altissimum q̄d habeat: etiā hoc ad cōtemplandū ꝛ ruminandum mens humana que ad dominū anhelat: tamē q̄m modo venit in cor vt de ea aliquid dicā: primo parū de eius origine: ac deinceps siquid tenuitas sensus mei de ipa qđ dignitati illius existimē nō aduersari: capere poterit: in mediū ꝓferre libet. Assis igitur domina ꝛ non mea que execror: sed tua que precor merita in illis digneris attēdere: que vereor. Tu quidē nosti mentē meam in hoc esse q̄ me om̄ino indignum iudico de te loqui: aut aliquid scribere. Sed q̄m insite tibi pietatis oculo sup multos mei similes scio te respexisse: aliquo licet dignitati tue non digno mee deuotionis obsequio: velim agere erga te: quatenus ipso consuete misericordie tue oculo: quandoq̄ digneris me respicere. Tacitis itaq̄ illis ab initio om̄is creature vsq̄ ad sanctum sui aduentū: sunt de hac virgine prophetata: sicut tam per eos qui ante legē q̄ et per eos qui sub lege iusti fuerūt. Illud conijcio apud me: natiuitatē eius: quā quidem ex linea generationis hūane nō nescio descendisse: magna quedam atq̄ miranda diuinorū signorū indicia ꝑcurrisse: Que tū illa fuerint: solus ipse sine scrupulo nouit: qui eā anteq̄ nasceretur: in matrē elegit: qđ in ea re vt estimo: ꝛ nō incongrue actū credi potest: quatenus eo maior veneratio fideliū circa eius ortum existeret. Quo em̄ alio modo sublimitatē tante rei altiori secreto celari quisq̄ perpenderet? Nec em̄ ecclesia dei inconcusse auctoritatis ducit ipsam scripturam: que ortum illius ab angelo prenunciatum refert. Nam licet beatus Hieronymus iuxta alterius cuiusdam scripture materiam: quā in adolescentia sua legisse: ꝛ cuius auctorē se fatetur ignorare: eam refecerit: dicit tamē non eo pacto se scripsisse qđ scripsit: vt aliquā descripte rei certitudinē ecclesijs vellet inferre: ſ hoc solo vt rogantibus amicis similem morem gereret. Unde quēadmodū dixi: scriptū illud in auctoritatem ecclesia suscipere noluit: videlicet indecēs esse reputās de beata matre dei quid dubitabile in laudem eius recitari: cum ea q̄ incunctāter de illa vera existunt: tanta laudis materia sit referta: vt

quicunq; in laudãdo eam morari desiderat: necesse sit vt facultas ei⁹ magnitudini rei ⁊ veritati succũbat. Sicut em̃ sola p̃ cunctis meriti singularis enituit: ita q̈cq̈d eam attinet: speciali quadam veritatis firmitate dignum est enitere.

De annunciatiõe angelica: Capitulum III.

Nata igitur ⁊ infantiles annos exuta: q̃ caste: q̃ sancte: q̃ deo digne vitam instituerit: ⁊ institutã egerit: quis vł cogitatu non dicã dictu queat cõiecturare? Nulli deniq; dubiũ: castissimum corpus ⁊ sanctissimam animã eius funditus ab omni fuisse macula peccati iugi angelorũ custodia ꝓtecta: vtpote aulã quã suus ⁊ omnium creator deus corporaliter inhabitaturus: ⁊ ex qua hominez in sue persone vnitate ineffabili fuerat operatione suceptu rus. Et quid mirum? Nam inter omnes vsus obtinuit: si tamẽ celestib⁹ ad terrena potest esse cõparatio vlla: vt cũ prepotens aliq̈s ⁊ persona diues: aliquo vadit hospitatur⁹ vt ⁊ clientes precurrant: vt locum muniãt: mundent: ornẽt ⁊ custodiant: quo venienti domino suo aptus ad habitandũ ⁊ cõgruus fiat. Or si talis apparat⁹ fit pro aduẽtu terreni hominis ⁊ momẽtanee potestatis: qualis apparatus omnis boni putamus fiebat pro aduentu celestis regis et eterni in corde sacratissime virginis: que illum non solum erat in semet transitiue hospitatura: sed etiam ex substãtia sua factum hominem paritura? Siquidem vbi venit plenitudo temporis quod suo aduẽtu ipse deus ante tempora predestinauit: misit deus angelũ gabrielem: vnum de primis principibus suis scilicet regni sui: nũciare tibi o beatissima feminarum instare salutem humani generis: ⁊ se eandem salutem operaturũ: ⁊ ex te castissima per spiritus sancti operatiõnẽ: verum deum ⁊ hominem nasciturũ. O domina audis que feruntur ad rem omi seculo inauditam: paues ⁊ miraris: nulla tamen incredulitate moueris: verum indubitãter tenes apud te omnimodo impossibile fore nõ fieri: qđ angel⁹ dixit futurũ esse. Credidit ergo ⁊ certissime intellexit deum tam bonum: tam piũ: tam omnis miscđie visceribus plenu: vt ad terras de celesti sede descẽderet: ⁊ homo factus p indebitã sibi mortẽ gen⁹ humanum a perpetua vellet morte qua tenebatur eripere. Respondens ergo nũcio: ait: Ecce ancilla domini: fiat mihi secundũ verbum tuũ. O fides deo accepta: O hũilitas grata: O obedientia omi sacrificio iocundi⁹ deo oblata. Quid ergo qđ venientis dei oculos offenderet in illa poterat residere in qua tantaꝝ virtutum insignia veniẽs inuenit redolere? Certe sola fide abraham fertur deo placuisse: ⁊ hoc q̈a deo credidit: ad insticiam illi reputatum fuisse. Super humiles autẽ ⁊ q̈etos ac verba sua tremẽtes: spiritum suũ requiescere: ⁊ obedientiaz se pro sacrificijs malle asserit deus. Cum igitur in his que tantopere deo placẽt: sancta virgo maria tã excellenter illi placuit: vt nequaq̃ crederet quis illã aliqua ratione excellenti⁹ placere potuisse: Nimirum tenemus fide: Ab omni si quid adhuc in illa originalis siue actualis peccati supererat: ita mũdatum cor illius vt nec super eam spiritus domini: scilicet super humilem ⁊ quietam ⁊ tremẽtem verba sua totus requiesceret: ipam voluntati dominice castissimo ac simplici corde obedientẽ: ⁊ omi holocausto suauius acceptaret: virtuteq; altissimi obumbratam: filium

Lu.
Geñ
Esai

dei ex illa incorporaret. Hic se sb/
erigat intētio mentis hūane: ꝛ pro
posse paucis intendat: ꝙtipende/
rit omnipotens deus merita huius
beatissime virginis. Intendat in/
ꝙ ꝛ contempletur: videat ꝛ admi/
retur: vnum filium sibi consubstā/
tialem: coeternum: omnipotentem
ex sua natura sine initio deus pater
genuit: ꝛ per eum oēs creaturas
visibiles ꝛ inuisibiles ex nihilo fe/
cit. Hunc igit̄ sibi tam vnicum ꝙ
dilectissimuꝫ: ꝛ in omnibus omni/
no equalem: nō passus est remane/
re solummodo suum: sed eundem
ipsum voluit in rei veritate esse be/
ate marie vnicum ꝛ dilectissimum
ꝛ naturalem filium; nec ita vt duo
essent: vnus videlicet filius dei: ali
us filiꝰ sancte marie virginis: sed
vnus idem ipse qui filiꝰ dei in vna
persona esset filiꝰ sancte marie vir
ginis: ꝛ qui filiꝰ sancte marie vnꝰ
ꝛ idem ipse esset in vna persona fi/
lius dei. Quis hec audiens nō ob/
stupescet: ꝛ ꝙ deus tale quid velle
potuerit: non vltra omne quod di/
ci potest admirabile ducat? Puel/
la de propagine adā nata: de pec/
catrici progenie orta: subito versa
vice: maledictionis eue: benedicta
predicatur super omnes mulieres
ꝛ cōcipit ꝛ parturit ꝛ parit hoīem
deum: omnes preuaricationes ꝑ/
pulsaturum: eosqꝫ qui sibi obtem/
perarēt: in celesti suo regno sibi co/
heredes constituturum.

De amore virginis ad filium: Capitulum IIII.

Quam mirabilis natura et ineffabilis affectus amoris cōsiderari queat inter hūc talem tante matris filium: ꝛ hanc talem tāti filij matrem: perpendāt hi saltem quoquo modo qui vni/
co dilectionis feruore sese altrinse/
cus amant: mater scilicet filium et
filius matrē. Perpendat inꝙ ali/
qua bona mat̄ quo affectu teneat̄
circa vnicū ꝛ bonū filiū suū: ꝛ bo/
nus filiꝰ sili mō ꝑpendat q̄ pietate
moueatur erga bonam ꝛ dilectissi/
mam ac dulcissimam suam matrē:
ꝛ aliquatenus temptet siquo mo/
do in se coniectare valeant amorē
huius bone matris erga vere bo/
num ꝛ vnicum filium suum: ꝛ istiꝰ
boni filij erga vere bonam ꝛ dul/
cissimam matrem suam. Equidem
oēs homines ex cōiunctione du/
arum personarum: hoc est maris ꝛ
femine procreant̄: ꝛ amorem suum
vtriqꝫ persone: id est patri ꝛ matri
naturalit̄ debent qui sic generant̄:
ipsumqꝫ nihilominus amorem su/
um parentes ambo qui eos genue/
runt. Cum aūt amorem quem pa/
ter ꝛ mater singuli debēt filio suo:
debet hec felicissima matrū sola fi/
lio suo: amoreꝫ etiā quē debet qui/
libet filius simul suo patri ꝛ matri:
ille filius vere virginis sue debet
soli matri. Nam sicut alij filij na/
scuntur ex patre ꝛ matre: ita filius
eius natus est ex ea sola matre. Ex/
cedit itaqꝫ omnes amores parentū
in filios: aut filiorum in parentes
amor istius matris in filium suuꝫ:
ꝛ istiꝰ filij in matrē suā: Et hec ita
se habent iuxta rationem filiatio/
nis que facta probatur extra legeꝫ
humane procreationis. Alio quo/
qꝫ modo si placet amorem huius
filij ꝛ huius matris perscrutemur:
ꝛ ꝙtum inde nobis concessum ꝑ/
ut possumus speculemur. Certe q̄
generat est temporaliter nata: qui
generatur deus est per quē omnia
tempora sūt ꝛ ipsamet virgo crea/
ta. Ostendit ergo ipse prius amo/
rem quē habebat erga matrē vir/
ginem ꝛ amorem quo nullum pu/
temus esse posse maiorem: matreꝫ
suā fecit illā: ꝛ virginitatē illi nō
ademit. Equidem hec duo ipsa io/
cundius amabat: scilicet virgini/
tatē ꝛ fecunditatē: Virginitatem:

quia hanc placere deo per omnia
intelligebat fecunditatē: quia sine
hac maledictū legis que adhuc car
naliter custodiebat̄: incurrere me/
tuebat. Uicit tñ amor ī ea seruāde
ꝟginitatis: ꝛ exclusit ab ea timorē
incurrende maledictionis. Uirgo
itaq̄ ꝛ tenera ꝛ delicata: regali stir
pe progenita ꝛ speciosissima totam
intentionē suam: totū amorem su/
um: totum studium suum ad hoc in
tendit: vt corpus ꝛ animaȝ suam
deo virginitate perpetua consecra
ret. Sciebat enim ꝙ q̄nto sanctius
eam seruaret: tāto sublimius ei qui
omnium castissimus: immo qui ip/
sa castitas est: appropīquaret. Am
plectendo igitur quod acceptabi/
lius domino esse cognouit: legem
superauit spreuitq̄ maledictū da/
te legis: ꝛ credidit: reputans secuȝ
illum cui placere querebat tāte bo
nitatis ꝛ tante sapientie: vt ante
se vel de se tutum concilium ne q̄d
peccati in istis sbiret: inueniret: nec
decepta est. Quis enim sperauit in
domino ꝛ derelictꝰ est ab eo? Deni/
q̄ vbi tam sanctam intentionē eiꝰ:
tam castum propositum eius: tam
firmam fidem: constantem spem ꝛ
indeficientem vidit charitateȝ eiꝰ:
misericordie sue intuitu egit circa
illam: vt nec sanctitas intentionis
eius frustraretur: nec castitas pro/
positi eius violaret̄: ne aut sanitas
fidei infirmata: a spei ꝯstantia titu
baret: aut charitatis in ea plenitu/
do deficeret: Dedit ḡ illi vt ꝛ ꝟgo
q̄d magis optabat ꝑmaneret: ꝛ vt
nemo illā a maledicto legis liber/
rimā dubitaret: fecunda fieret. Et
vnde fecunda? de illo sine quo om
nis fecunditas in sterilitatem con/
uertitur: ꝛ igni cōsumenda succidi
tur. Et reuera dignum fuit: vt eo
in virgine superueniente illa fecun
daretur: que paritura erat deum ꝑ
quē totus mūdus saluaret̄. Quid
ergo hic dicemꝰ? Est ne putatis vl/
la mēs hominis que modū huius
dilectionis quam deus ad hāc vir/
ginē habuit queat penetrare: quan
do ꝛ illi quod charius amabat sic
integre seruabat: vt eaȝ tam digne
ꝛ caste fecundatam: suijpsius ma/
trem fecit? Potest ne queso vllus
hominū aut angelorū istius amo/
ris immensitatem penetrare: vel di
gnitati honoris illiꝰ quicq̄ȝ vel co/
gitatu ꝑcipere cōparabile? Erigite
obsecro frēs mei: erigite aciē mētis
vr̄e ad ꝯtēplandū tāmirā diuine
operatiōis dignationē ꝛ tā ineffa/
bilē ꝛ stupendā oī seculo huiꝰ mu/
lieris grām ꝛ exaltationē. Et tu o
btīssima feminarū in quā fluxit tā
copiosa ꝛ superem inēs gratia om/
nium gratiaꝝ: q̄d em̄ animi queso
gerebas ad eū qui tibi hec magna
fecit? Unde sicut ipa dixisti: iam ab
omni generatiōe beata dici merui/
sti: Uere magnificauit aīa tua do/
minum: ꝛ spiritus tuus exultauit
in deo salutari ipsiꝰ. Salutare mi/
rabile: quod non solum domina te
inestimabili salute sublimauit: sed
ꝛ totum mūdum peccatorum vul/
neribus putridum: ex te prodiens
mirabili dispensatiōe sanauit. Ue/
rum dum illum qui sibi hec miran/
da fecit paruulum inter manus su/
as versari: ꝛ ad vbera sua pēdere:
ꝛ ad parui ꝛ teneri corporis lesio/
nes paruulorum more vagire con/
spiceret: quo precor affectu pijssi/
mus eius animus mouebatur: quo
ve studio ad occurrendum cūctis
q̄ incommoda illi fore timebat pa/
rabatur castissimum corpus eius?
Deus fili huius felicissime matris:
qui es virtꝰ ꝛ vera sapientia sum/
mi patris: oramus te quatenus ip/
sa misericordia qua factꝰ es homo
pro nobis: insinuare digneris cor/
dibus nostris: quo animo: qua co/
gitatione ferebatur hec dulcissima
tua mater: cum te inq̄ȝ talem ac tā/
tillum in brachijs suis exultans et

leta teneret: cū tibi infantulo dulcibus osculis ꝛ frequentibus congauderet: cum te lachrymātem sup genua sua quibus poterat modulis consolaretur: cum deniqꝫ alijs ꝛ alijs studijs ad q̄ ipsam materna pietas informabat: tibi pro qualitatū vicissitudinibꝰ sedula blandiretur? Doce inqꝫ nos vl' paululum mente percipere affectū ipsum quo replebatur cor illius: vt si eum peccatorum nostrorū squaloribus obruti: q̄ntus fuerit plene nō meremur contingere: saltem pauca mereamur in nostris erūnis aliquatenꝰ respirare. Nec putetur ab aliquo contemnendum: vel parum quid sentire quēlibet ī se de affectu illiꝰ matris in filiū suū: Nullo siquidē modo crediderim ꝙ is q̄ ad eū intelligēdū ꝓuehi meruerit: ab amoris eius dulcedine extraneꝰ vsque quaqꝫ existere possit. Qui autē in dilectiōis suauitatem transit: nullo pacto desidēdum quin ꝛ in retributionis eius participium transiturus sit. Quā vero retributionē sui amoris sit adepta: tota christianitas nouit: que illam super omēs celos exaltatam: ꝛ angelicis choris prelatam certissime credit. Eia fratres q̄ntum possumus enitamur aliquo modo affectum illius tam bone matris agnoscere: ꝛ in nobis saltem rei magnitudini succumbēdo degustare: quo ipsiꝰ meritis adiuuari ꝛ dilectionis eius salutari recreari: ꝛ aliqua future consolationis mereamur remuneratiōe sublimari. Quicunqꝫ igit᷑ aliquē sincero ꝛ dulci dilectionis affectu diligit: omnia commoda ꝛ iocunda ei succedere cupit: illius īcōmodis si que acciderint mestꝰ ingemit: voluat ꝛ reuoluat hunc suum affectuꝫ apud se et cogitet quid sibi esset: si adhuc quē fingere multiplicatꝰ in se sedem maior existeret. Que cuꝫ fecerit ꝛ hunc suum amorem q̄ntucunqꝫ intellectu suo magnificatum amori illius pijssime matris domine nostre: in deum filium suum aliquatenus comparari posse putauerit: nescio vtrum audiēdus in hac sua estimatiōe: Nec miruꝫ: ipse eñ spiritus dei: ipse amor omnipotentis patris ꝛ filij: ipse per quē ꝛ in q̄ amatur omne quod bene amatur: Ipse inqꝫ corporaliter: vt bene dicam: venit in eam: singulariqꝫ gratia pre omnibus que creata sunt: siue in celo: siue in terra requieuit in ea: ꝛ reginam ac imperatricem celi ꝛ terre ꝛ omniū que in eis sunt fecit eam: ꝛ alicui bono ad tempus debriato in animum cadet se q̄cq̄ amoris habere qđ illi amori queat cōparabile estimari: quē hec beatissima matrū ad ipm habebat a q̄ se tā ineffabili dignitate sublimatā intelligebat. Superat ergo omnes omnium rerum creatarum amores et dulcedines magnitudo amoris istius virginis in filium suum: et dulcedinis immensitas qua exultabat ꝛ liquefiebat anima eius in eundem dominum deum suum. Itaqꝫ cui saltem ita cōcessum fuerit sepe dulci studio posse cogitare de illa: magnum promerende salutis indicium esse cōiecto. Sed quid dicā? Si tantꝰ fuit amor eiꝰ et vere maior erga hūc dilectissimum filium suum: quo queso vl' quali gaudio replebat᷑ tota substātia eiꝰ: qn̄ eū quē tātopere diligebat: quē creatorem ac dominatorem omnium reꝫ esse sciebat: secum egentem: secum edentem: se quecunqꝫ nosse volebat dulci affatu docentem haberet quid caperet.

De compassione beate marie virginis ꝓ filio crucifixo: Capitulum V.

Tam ergo tanta dilectione: tanta exultatiōe beata dei genitrix ex presentia illius

ꝛ ꝯuersatiõe foret locũ data: ꝑpendat ꝙ põt ꝗbus dolorib⁹: ꝗbus gemitibus: quibus suspirijs cruciabatur: quãdo eum a se crudelium manibus auelli: quando ad condemnandum eum tradi: quãdo ad lbeũdũ mortez iudicio iudicis iniꝗ tribunali conspiceret sisti. Forte tamen inter hec ei poterat esse vt more loquar humano aliqua spei cõsolatio de euasione illius: dum sententiam mortis eius pendere conspiceret: audiretqꝫ sub altercatiõe presidis ipsum liberare querentis: Corripiam ergo eum ꝛ dimittaz: ꝛ iudeoruz pessime plebis ne liberaretur: regnum cesaris contra presidentē appellãtis. Uerum dum ꝓlata certa sentētia mortis illi⁹ omnis eam spes euadēdi desereret: eũqꝫ crucem in qua suspendi debebat: humeris vsqꝫ ad locũ sue passionis subuehere conspiceret gemebunda: Est ne precor aliquis qui queat percipere qualitatem pectoris eius? Adiect⁹ est his doloribus ei⁹ dolor alius: Petrus ꝛ alij discipuli ei⁹: de nihili in apostolatũ electi: ꝛ iam in tante celsitudinez virtutis vt iam demonibus imperarent erecti: nec non secretorum illius conscij et familiares in cunctis effecti: instante hora traditionis eius fugam ineunt: et eum pro quo se mortem paulo ante subituros ꝓmiserant: obliti tantorum bonorũ sponsionisqꝫ sue: solum ipsa cõsiderante relinquunt. Unde ipsum ad passionem omnibus amicis destitutum tendentem: hac voce sequebatur gemēs: Uadis propitiator ad immolãdũ pro omnibus: non tibi occurrit petr⁹ ꝙ dixit: Pro te moriar: Reliquit te thomas ꝙ ait: Eamus ꝛ moriamur cum eo omnes: ꝛ nullus ex his nisi tu solus duceris: qui me castam ꝯseruasti filius me⁹ et deus meus. Ueruz hec verba ex magne pietatis fonte producta: ita paucis ad hec commemorasse sufficiat: vt ea oculus pietatis attendens dum tante matris gemebundis affectibus compatitᷣ: pij amoris illius fructu remũerari aliquãdo mereatur. Sed cum ad ipsam eius passionem ventum fuisset: et ipse cruci affixus: hinc ipsaz matrē suam: hinc discipulũ quē diligebat prope astãtes intuitus esset: ne matrem penitus orbatam relinqueret: ei presentem discipuluz suo loco in filium surrogauit: Mulier inquit ecce filius tu⁹. O commutatio pro eterno et incommutabili deo: purum ꝛ corruptibilem hominem: pro naturali et vnico filio: seruum accepit in filiũ. O domĩa ꝙ precor in te sibi succedebant: cum tam inestimabilem commutationē ab ipo quē super omnia diligebas tibi fieri audiebas? Uere pertransiuit animam tuam gladius doloris: qui tibi amarior fuit omnibus dolorib⁹ cuiusuis passiõis corporee. Quicquid eñ crudelitatis inflictum est corporibus martyruz leue fuit aut potius nihil comparatione tue passionis: que nimirum sua immensitate transfixit cuncta penetralia tua: tuiqꝫ benignissimi cordis intima. Et vtiqꝫ pia dña nõ crederĩ te potuisse vllo pacto stimlos tãti cruciat⁹ quin vitam amitteres sustinere: nisi ipse spiritus vite: spiritus consolationis: spiritus scilicet dulcissimi tui filij pro quo morientē conquerebaris: tantopere torquebaris: te confortaret: te consolaretur: te intus doceret non esse mortem eum absumentem: sed magis triumphũ omnia ei subijcientē: quod in ipso fieri coram moribundo videbas. Mortuus est tamen ꝛ ab ocl'is tuis te spectãte sepulchro reclusus: Cetera silētio premo: penitus ignorans vbi vel vnde ali

quid dicendum assumam ex quo luctus tui modū o pudicissima virgo alicui proponere queam. Siquidem cum illum quem te virginem concepisse: virginem peperisse: et post partum virginem noueras permansisse: necnon per quem te intelligebas ab omni generatione beataz dici meruisse: videbas iniquorum seuicia tam crudeli nece peremptuz: tam subito tuis aspectibus abstractum et sepulchri antro reclusum: quid ego? nescio quid haberem: vbi vel vnde acciperem quod in considerationem tui status animi quem gerebas eo tpe cuilibet panderem: sed acerbitas doloris et meroris in resurrectione eiusdem filij tui domini dei nostri in leticiaz est conuersa: Et in quā qualem ve leticiam?

De gaudio resurrectionis: Capitulum VI.

Attendamus fratres mei: 1 Supra dum gaudij eius exultationem qua replebatur in cōuersatiōe secum adhuc in carne mortali degentis: istius filij sui cōsiderare niteremur: in ipo nostri animi nisu defecimus: et eam vltra omnem humanum intellectum magnam et mirandaz esse aduertimus. Si ergo tā magna fuit tūc cū ipm bene sciret paulo post moriturum: que vel quanta putatis fuit tunc cum ipsum iam calcatis mortis legibus resurrexisse: non solum in eternum victurum: sed et celi et terre omnique creature perenni iure dominaturum? Nolo: hāc immensitatē gaudij eius penetrare quis laboret: quoniam que ipsis angelis dei est admiranda et ipenetrabilis: non facile crediderim: quod cuiuis homi mortali possit esse penetrabilis. At si aliquis querit: quare euangeliste non referant ipsum pijssimum dominum a morte resurgentem huic sue dulcissime dilectissimeque matri vt eius dolores mitigaret: primo ac precipue apparuisse. Dicimus quod a quodam sapiente de hoc ipso sciscitātes audiuimus sic: tanta est sciscitata auctoritas narrationis euāgelice: vt nihil in ea dependēs: nihil inane nihil superfluum reperiatur: ita quod si matri domini: si domine mundi ipsius filius ab inferno resurgens: scriberetur sicut alij cuilibet apparuisse: eāque de sua resurrectione docuisse: quis non tale scriptum superfluum duceret: reginam videlicet celi et terre omnisque creature coequare illis quibus apparuit viro aut mulieri? Spiritus eius in illa plene et pfecte quiescebat: quod sibi et esse illius et facta eius omnia luce clarius reuelabat: et euangeliste scriberent tunc vel tunc illi talem semet exhibuisse. His itaque paucis alicuius forsitan inquisitioni prout accepimus responsis: adhuc aliquid gaudij huius beatissime virginis matris speculando pre oculis constituamus: non ea spe vt modum illius nos in hac mortalitate viuētes: pfecte intellecturos fore opinemur: sed vt inde aliquantulum degustando qua possumus illud deuotione veneremur: Sic enim inspectum et degustatum magnum in eius amorem anhelantibus solet generare profectum. Eia si gaudium pro filio suo secum in carne degente: si gaudium habuit codez suo filio calcata morte ab inferis resurgente: non minori gaudio exultauit ipso suo filio ī ea carne quā de se assumptaz nouerat corā oculis suis celos penetrare: quis hoc dixerit: immo quis hoc gaudiū eius

omnib⁹ que illud ꝓcesserūt gaudijs nō crediderit eminere? Bone mr̄es solēt magnifice ī h̄ mūdo exhilarari cū vidēt filios suos terrenis honoribus sublimari: ⁊ ista mater ꝓculdubio bona: non īeffabili gaudio letaretur: quando filium suum vnigenituꝫ omnes celos dominādi iure penetrare: ac in dei patris omnipotentis vidit cōsessum ascēdendo pertingere? Immo quid huic gaudio vnꝗ̄ fuit sile? Quid in medium prolatuꝫ saltem per illud aliquo modo possit mens humana ī istūd aciem suaꝫ dirigere? Sed ⁊ hec gaudiorum suorū magnitudo nonnihil incrementi accepit: cum aduenīente super discipulos spiritusancto: mox ad predicationem illorū fidem filij sui tanta hominum multitudo suscepit. Nec mirum inde alicui videatur ꝙ dico gaudium eius incrementuꝫ in credentium conuersione sumpsisse. Ibi em̄ excepto gaudio qđ de salute generis humani in istoꝝ conuersione concipiebat: filiuꝫ suum non gratis fuisse mortuum: cuꝫ tam efficaciter operari videbat fideꝫ amoris eius in eis qui amatores eius extiterant. Gaudinm itaꝗ̄ ei erat in celo: ⁊ gaudium in terra: gaudiuꝫ insuper in omni creatura. Gaudiū in celo: qꝛ fructus vētris ei⁹ benedict⁹: iam erat victor mortis ⁊ orbis: ī celo regnabat: ⁊ cuncta celestis curie agmina inestimabili magnificentia letificabat. Gaudium in terra: quoniā eorum pro quorum salute matreꝫ dei se factā sciebat: abiecto iugo diaboli a quo captiui tenebantur: liberam in ipsam salutem currere conspiciebat. In omni quoꝗ̄ creatura gaudium habuit: eo ꝙ illum a pristina oppꝛ̄ssione erui: ⁊ ad illum ad quem facta fuerat statū redire vidit: Post ꝗ̄ enim homo deum contempsit: ⁊ eius mandatis tumidus contraire non timuit: in nulla creatura quā deus ad subsidiū eius instituit: iusto iudicio aliquid iuris amplius habere debuit. Cum igitur ⁊ in contumacia sua contra deum omniū reruꝫ dominū perstitit: ⁊ tamē vsum rex in subsidiū suū retorq̄re nō destitit: domino deo iniusticiā: ⁊ dei creature violentiam intulit et oppressionem. At nunc cum iam reconciliatus homo per mortem filij huius beatissime matris redit in gratiam dei: famulandi scilicet ei ꝑ quo se institutaꝫ esse cognouit: hec sacratissima domina vidisti: intellexisti: hec per te tali modo impleta esse: magnifice es gauisa. Ista fratres dicimus dulce habētes: ⁊ vos dulce habere cupiētes: sepe voluere: in memoria amorem ⁊ gaudium huius domine: quibus iugi exundantia in deū ⁊ deo iocundabatur tota illius substātia. Nihil em̄ vtilius post deuꝫ memoria matris eius: nihil salubrius meditatione pij amoris q̄ feruebat in memoria et contemplatione filij sui: nihil iocundius sapore pertractati gaudij eius quo multipliciter pascebatur in eodem ⁊ per eundem filium suum. Sepe quippe vidimus ⁊ audiuimus plurimos hominum in suis periculis recordari horum: ⁊ omnis periculi malum ilico euasisse. Velociorꝗ̄ est nonnunꝗ̄ salus memorato nomīe ei⁹: ꝗ̄ inuocato nomine domini iesu vnici filij sui: Et id quidē nō ideo fit ꝙ ipsa maior et potentior eo sit: nec enim ipse magnus ⁊ potēs est per eā: sed illa per ipsum. Quare ergo ꝓmptior sal⁹ in recordatione eius ꝗ̄ filij sui sepe ꝑcipit̄? Dicaꝫ quid sentio: Filius ei⁹ domin⁹ est ⁊ iudex omniū: discernens merita singulorum: dū igit̄ ipse a q̄uis suo nomine inuocatus non statim exaudit: profecto

id iuste facit. Innocato autem nomine matris etsi merita inuocantis nō merentur vt exaudiatur: merita tamen matris intercedunt vt exaudiatur. Hoc deniqȝ vsus hūanus quotidie probat: cum quis proposito domīco nomīe efficaciter ab alio aliq̄d impetrat: q̄d simpliciter sua prece nequaqȝ impetrare potest. Itaqȝ si tam vtilis aliquando in subueniendo memoria nomīs matris dei existit: non mirū si magne salutis afferat fructuȝ frequens meditatio amoris ei⁹: si plenam iocunditatem dabit dulci studio cogitata ⁊ recogitata immēsitas gaudij eius.

De gaudio beate marie in filij ascensione: Capi. VII.

Quapropter adhuc in speculatione gaudij eius verba vertamus: ⁊ mētes nostras ipsi⁹ dulcedine aliquantisper enutriam⁹: Perpendamus itaqȝ cuȝ tanti gaudij magnitudo impleuerit intima piissime domine huius ex his que tam paulum intuendo prout potuimus prelibauimus: vtrum ei super illa adhuc adijcere aliquid gaudij potuerit: id quod reuelāte spiritu sancto: remota omni ambiguitate: sciebat se decurso labentis vite spacio: in beatitudinem regni celestis ascensuraȝ: ⁊ filium suum omnipotēti deo patri in sua deitate coequalem sicut est: in indeficienti contemplatione visurā: seqȝ post euȝ omni creature celestiū: terrestrium ⁊ infernorū perenni iure dominaturam. At immensitatem gaudij huius quis considerabit: qui non in ipsa consideratione penitus ab ea opprimatur? Et si causa gaudij tanta est: gaudiū ipsum quale ⁊ q̄ntum est? Sed o bone iesu istius tue dulcissime matris fili: quomodo potuisti pati vt te in regnū tue glorie remeante: illam quasi orbatam in miserijs mūdi relinq̄res: et nō eaȝ

stati tecū regnaturā assumeres? Fortassis domine: ne tue celesti curie veniret in dubiuȝ: cui poti⁹ occurreret: tibi videlicet domino suo cum post regnum tuum in assumpta carne petenti: an ipsi domīe sue ipsum regnuȝ iam suū materno iure effectum ascendenti. Nam vt in partes suo occursu diuideretur: quaten⁹ pars tibi ⁊ ps illi in primo aduentu obsequeretur: non deceret estimo: presertim cū tota sit tua totaqȝ p te eadē celestis curia sua. Prudentiori ergo et digniori ꝯsilio vsus: precedere illā volebas: quatenus ei locum immortalitatis in regno tuo prepararares: ac sic comitatus tota curia tua festiui⁹ ei occurreres: eamqȝ sublimius sicut decebat tuam matreȝ: ad te ipsum exaltares. Equidem non est ab re credere ipsū his de causis matrem suam precessisse: cum ipse idem vnigenitus huius beatissime virginis ꝓmiserit suis discipulis: se si abiret eis locum in celesti sede preparaturum. Si ergo loc⁹ ab eo preparabat̄ ad gloriam et honorem discipulorum: quomodo nō prepararetur ad honorem ⁊ gloriā matris sue domīe scilicet ⁊ regine angelorum? Erat preterea vt hic quideȝ videtur vtilis ⁊ necessaria fidei nostre conuersatio sua post ascensionem domini inter apostolos eius: quia licet ipsi per reuelationem spiritussancti edocti in omnē fuerint veritatem: incomparabiliter tamē eminentius ac manifestius ipsa per eum spiritū veritatis: illius veritatis ꝓfunditatem intelligebat: et per hoc mlta eis p hāc reuelabant̄: q̄ in se nō solum simplici scientia: sed ipso effectu: ipso experimento didicerat de mysterijs eiusdem domini nostri iesu christi. Nec dilatio sue assumptiōis quoquo modo iacturaȝ aliquam inferre poterat immensitati amoris et gaudij sui: quoniam ipse perfecto amoris ⁊ gaudij: ita illam reficiebat

plenitudine sui: vt hoc ipsum ei ad amoris et gaudij augmentum magnopere fieret: q̄d se illic esse videbat vbi deum quē pre cunctis amabat magis velle sciebat. Igitur vbicunq; erat: et ipsa in deo ꝛ deus in ipsa iocundabatur: qua iocunditate ipsa felix: sed pre ceteris vbiq; fieri cupiebat quod sapientie dei potissimum placere intelligebat. Hac inestimabili amoris et gaudij immensitate predita fuit hec virgo sanctissima q̄diu eam in mortali carne manere placeret sapientissimo filio suo.

De assumptiōe beatę dei genitricis marię: Capitulum VIII.

Verum cum ipse in regnum suum eam assumere: ꝛ ei magnificentiam regni sue glorie decreuisset ostendere: cuius precor dignitatis ꝛ honoris apparatibus intendebat tota curia angelorum: quibusve vocibus exultationis ꝛ salutis resonabant numerosa tabernacula antiquorum patrū ipsi curie tunc associatorum? Certe crediderim omnes illius beate patrie ciues festiniori solito ac sublimiori nitore decoris: ad aduentum matris domini sui preparari: ac noua quadam ꝛ ineffabili iocūditatis gratia pro tante rei expectatione conubilare. Et quid mirum? Ipse iesus de⁹ et domin⁹ omnium filius eius benedictus: huius castissime virginis et domine rerum: ipse ei sicut sue vnice matri totus festiuus occurrere volebat: et aliquis de familia sua se tāti gaudij immensitate subtraheret? Atq; inter homines moris scitur esse: vnumquemq; bonum seruum cuiusvis prepotentis domini: eo maiori gaudio in amici domini sui aduentu exultare: quo ipsum dominum suum cognouerit aduentantem amicum magis amare. Cum vero de aduentu parentum domini sui agitur: de quorum speciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur: ille nimirum magis felicem se estimat: qui maiori iubilo et festiniori occursu leticie frena relaxat. Si ergo hec ita se habent apud homines: quibus siqua bonitas inest: longe tamen supernorum bonitati impar est: contempletur animo qui potest quo gaudio: qua festiuitate: quibus concentibus iubilabant omnes beatorum spirituum ordines: quando ꝛ vnicam domini sui matrem aduentare: ꝛ ipsum dominum suum ei videbant omni sua gloria decoratū velle occurrere. Stipat⁹ itaq; millemilibus: immo innumerabilib⁹ angelorum agminibus: deus ipse huic pijssime matri sue de hoc mundo migranti occurrit: eamq; super omnes celos exaltatam cuncte secum creature perenni iure dominaturam in throno glorie collocauit. O dies tanti occursus gloriosa ꝛ felix: Dies tam preclare exultationis beata ꝛ celebris: Dies tam sublimis glorificationis festiua et omni seculo admirabilis: Dies eñ illa non solum te domina ineffabiliter sublimauit: sed celum ipsum quod penetrasti: Necnon cuncta que in eo sunt noua ꝛ ineffabili gloria decorauit: Noua quidem celum gloria decorauit: quia priorem gloriam eius ex presentia tui vltra q̄ dici possit aut cogitari magnificauit. Nam cum tu domina illuc ascendis: noua illud ꝛ precellenti virtutum tuarum dignitate irradias: immensaq; miserationū tuarum ꝛ gratiarum luce perlustras. Eadem quoq; dies ascensus

tui eorum qui ciues eius ab initio
creature esse meruerūt: solito festi/
uiori exultationis gaudio induit:
quia per gloriosum fecunde virgi
nitatis tue fructum semirutam vi/
dent ciuitatem suam redintegra/
ri. Uere in tuo aduentu per quam
tantum bonum meruerunt gaudij
sui magnitudo iure debuit augmē/
tari. Terram etiam dies exaltatio/
nis tue o beatissima feminarum mi
ra gratia irrigauit: quia dum te
quam de se et in se aliorum homi/
num lege progenitam cognouit:
vsq; ad creatoris omnium thro/
num exaltatam cognoscit: ac an/
tiquam maledictiōis penam quā
in peccato primorum suorum fi/
liorum sese merito excepisse sciebat:
iam per tante benedictionis tue ab/
undantiam sese euadere indubi/
tanter credebat. Quid amplius di
cere possum domina? Immensita/
tem quippe gratie et glorie et felici/
tatis tue considerare cupienti: sen
sus deficit: lingua fatiscit. Quem/
admodum enim omnia que in celo
sunt: per glorificationem tuam in/
estimabiliter decorantur: ita per
eandem glorificationem: cuncta
que in terra subsistunt: ineffabili/
ter sublimantur. Singula nempe
in immense dignitatis decus pro/
fecerunt: cum per tuam beatam
et integerrimam virginitatem do/
minum deum suum quem non co/
gnouerant: agnoscere: et agnitum
colere et amare meruerunt. Quia
igitur super omnes celos in dex/
tera domini dei sui filij tui bene/
dicti exaltari digne cognouerunt:
eo etiam didicerunt se eidem deo
suo totum debere quod sunt: quā/
do ea que inter illa et de illis vna
tantam dignitatis eminentiam me/
ruisti. Nihil igitur aut idolis ho/
mines: aut vlle alie rerum species
intellexerūt idolorum cultoribus
se debere: vbi et singularem au/
ctorem sui ex tuo castissimo vtero
ad restitutionem prime creationis
sue progenitum susceperunt: et te
per quam amissam dignitatem su/
am recuperauere: omni creature tā
sublimiter preponi accepere.

Quantum profuit beata v̄go maria creature humane: Capitulum IX.

q Uas itaq; laudes quasve
gratiarum actiones: non
solum humana natura sed
om̄is creatura huic sanctissime vir/
gini debet: Pura enim sanctitas:
et sanctissimima puritas pijssimi pe
ctoris eius: omnem omnis creatu/
re puritatem siue sanctitatem tran
scendens incomparabili sublimita
te hoc promeruit: vt reparatrix p/
diti orbis dignissime fieret. Un/
de quid laudis pro tam ineffabili
bono ipse per eam reparatus mun
dus ei iure debeat estimare: nulla/
tenus sufficit. Ne tamen aliquis
eorū nimis insolens: autumet nos
magis more indiscrete laudantium
ista dicere q̄ rem sicut est consi/
derare. Ne igitur videat̄ cuiq̄ qd
considerationi fidelium quocun/
q; modo cōmemorando velle pre/
figere: plenius ea que humane na
ture per eam bona prouenere: com
memorare iuuat: aut sic qualit̄ om
nes aliarum rerum forme per ip/
sam sunt reparate siue reformate:
nihilominus prout poterimus in
medium proferre delectat. Quod ea
quidē re facere placet: vt pre ocu/
lis aliq̄tenus deformat' singularib'
b̄n̄ficijs ei' nemo relinq̄tur: cui' cō
sideratio īmēsitate pmerite laudis

illius nō obruatur. Nota igit̃ omni seculo loquar: ⁊ de q̃ ad quid ꝓuecti sumus huius domīe meritis: pro posse edicam. Itaq₃ natura mea ad similitudinem dei in principio creata fuit: quatenus indesinenter ipso deo frueretur: et eius gloria sine omni corruptione ⁊ mutabilitate aliquando potiretur. Hoc tam grande bonum natura statim in primis hominibus perdidit: et in huius mundi miserias infelix et preceps ruit: dehinc in eternas miserias decurso vite labētis articulo mľto infelici⁹ ruitura. Transierūt multa secula: ⁊ dānationis istius immanitas super omnes filios hominum semper est in deterius roborata. Nec enim dei summi sapientia summa: vllam in massa creationis humane viā₃ inuenit: per quam vt disposuerat in mundum veniens tam luctuose perditioni subueniret: donec ad istā de qua loquimur virginem ventū esset. Sed hec mox vbi in mūdum per humane generationis lineam venit: tanta omnis boni virtute ⁊ constantia ꝑfecte resplēduit: vt eam ipsa sapientia dei vere dignam iudicaret per quā in homīe veniēs: non mō reatū primoꝝ hominum: sed et totius mundi peccata deleret: ⁊ diabolum sui operis inimicū cum suis elideret: necnon dāna celestis patrie illuc hominem deducendo redintegraret. Quis igitur ista ꝑpendens estimare queat qua laude digna sit que tantoꝝ beneficioꝝ sola pre cūctis effici meruit mediatrix? Liberati ergo a lege mortis q̃ detinebamur: resurgimus in gloriā quā in primo parente perdidimus: immo in ampliorē q̃₃ vel ipse in se vľ nos in ipso amisimus. Qui etenim adhuc etiam in carne mortali per fidem ad amissam gratiam seu patriam tendimus: in filiationē dei per benedictū filium benedicte matris marie transimus: eundemq₃ filium eius nobis fratrem ipso auctore arcessimus. A morte enim resurgēs nos fratres suos appellauit: ⁊ qꝫ ad patrem suum et patrem nostrum: deum suū ⁊ deum nostrū foret ascensurus: familiari affectu nobis intimari precepit. Or igitur tantum patrē ⁊ tantu₃ fratrē sortiti sum⁹: vtiq₃ beate marie ascribere debemus: cuius integerrima et benedicta fecūditate: in tantā dignitatem surreximus: quā quide₃ dignitatem nostram natura nequaq₃ adepta fuisset: si illius beate marie fecunda virginitas deum de sua substantia non genuisset. Cum igitur ta₃ inestimabili dignitatis honore etiam in huius mundi squaloribus degēs: ꝑ pie matris dei marie merita hūana natura sit exaltata: qualis quali ḡloria decorabitur: cum hunc ipsum fratrem suum: eius omnipotenti patri coequalem in sua maiestate regnātē aspexerit: eiusq₃ regni coheres existens: perpetua ⁊ incōmutabili glorificatiōe vultum ipsius presens cōstituerit? Aduertat inq₃ aduertat q̃ gloria vel quod gaudium vel que iubilatio erit omnibus illis qui in regnum beatitudinis assumpti: deum dominūq₃ rerum omniū in sue carnis substantia sibi similem viderint: ⁊ cuncta que siue in celo siue in terra seu in inferno subsistunt ad nutum illi⁹ pēdere: eumq₃ fraterno affectu imo vltra omne₃ fraterni amoris affectum seipsos amare velle poterūt: sine mora: sine cōtradictiōe: sine defectu sibi eternaliter ministrare. Super hoc cū ipsam dominam per quā tāta bona eis prouenere: pre oculis habuerint iuxta deū quē de suo vtero virgo filium pepererit residentē ⁊ iure materno celo terreq₃ cum eodem suo filio presidentem: consideremus qua exultatione exultabūt ꝑ tanta gloria eius: q̃ honore subleuabunť in tanta potētia ei⁹. Oīs itaq₃ creatura defert eis honorē n̄ solū qz

videbit nature ipsorū cōsortem esse suum creatorē: sed etiā quia dominā summā et vnicam dominatricē celi et terre mariā ex his cōspiciet esse factā reginā angelorū. His igitur ita cōsideratis: tu quicū(que) ex humana stirpe progenitus es: quomō potes et quātum potes erige aciem mentis tue in eam: et q̄s potes laudes persolue: cōsiderās q̄s grates: q̄s laudes: q̄ obsequia ei perpetuo debeas: per cuius beatā et integerrimam fecunditatē de tanto malo ad tantū bonum: vt breui ostendimus cōpendio: sis prouectus gnarus attende. Nulla te ab horum cōsideratione seculi delectatio moueat: nulla cuiusuis amoris desidia a debita laudum exhibitione retardet.

Quātū profuit omni creature etiā preter hūanā: Ca. X.

Verum q̄m aliquātisper animaduertimus q̄d boni per excellētiā beate matris dei marie merita adepti sumus: paucis etiā vt proposuimus pro posse q̄d aliarum species rerū: per eādē eiusdē merita sint adepte aduertamus. Scio quidē supius me quedā dixisse et cōmemorasse: sed ad tante dn̄e eminentiā cōmendandam pijs auribus nō videtur fore superfluum eandem presentare sententiā. Omnē itaq(ue) creaturā tam celestem q̄ terrestrē ad sui creatoris laudem et gloriam institutam: nemo sane mētis ambigit: nemo sapiens silet. Quapropter si aliquid eius laudi aut glorie siue honori derogat in quo(que): bene intuētibus liquet q̄ idēipsum cetera sue subintegritatem ei seruātia: quodam exinde confusionis verbere sauciat. Nec em̄ ad domini sui fidelitatē integre sese tenerent: si verecundiā domini sui et auctoris equanimiter et incōcussa trāquillitate sustinerent. Homo igitur q̄ a deo inter ceteras creaturas sublimis nature creatus est: dum deum per sue inobedientie reatū inhonorauit: omnia que sui iuris prius erant amisit: omniaq(ue) que sui status integritatem seruauerūt: quadā cōfusione ipsa reatus sui inmanitate q̄tum in ipso fuit vulnerauit: adiecta est eis super hac cōfusione et alia confusio: quia huic quē a suo conditore pro male vite merita exorbitare videbāt: per sue conditionis legē: ministerij sui obsequium nullo tēpore abnegare valebāt. Ingerebatur igitur operibus dei contumeliosa quedā oppressio: et fiebat de eis grauis et iniuriosa abusio. Ius siquidem nullum in his que dei sunt iuste debet habere: qui voluntati eius non veretur prauis actibus contraire. In eo itaq(ue) quod lumine celi et siderū motu in suis vsibus homo repotiebatur: idem celum et sidera ipsa magni honoris deterimēta patiebātur. Nempe illi seruiebant: propter quē se nequaq̄ instituta sciebāt. Ad obsequiū quippe siue seruitium iusti hominis: nō iniusti qui tunc erat: cōdita fuerunt. Hocipsum de aere: de terra et que profert: de mari et omnibus aquis: ac de his que continēt licet dicere et sentire. Omnes igitur rerum forme: informi quadam et contumeliosa obfuscatione tegebantur: eo q̄ ipsi qui deum suum incessanter offenderat: ministrare ac subdi sine intermissione cogebantur. Durauit autē hec in rerum substantijs iniuria: quousq(ue) venit in carnē illa de qua loquimur beata virgo maria. At vbi venit ipsa: in se(que) filium dei incorporauit: et pristinam dignitatē in deo qui nascebatur humana natura recuperauit: nihil vltra confusionis aut iniuriarū alicui rerum speciei resedit: immo libertatem prime creationis sue confestim recipere meruit. Nam ipsa cui lege sue cōditiōis ius libertatis maximū erat obsequendi: videlicet illi quē ad dei imaginē conditum nouerat: cum ipsum in creatoris sui similitudinem quam peccando in se corruperat: per bona opera redire conspexit: non mirum si deinceps obsequendo dn̄atui eius: cōtumeliose iugum seruitutis excussit.

De eodem alio modo: Capitulum XI.

a Lio autem modo si placet cõsideremus qualiter omis creatura ad vtilitatẽ homis sit creata: et quemadmodum eadem vtilitas ob peccatũ primi homis quodammodo euanuerit: quove pacto per beatam dei matrem virginem mariam: primã sue vtilitatis recuperauerit dignitatem. Certe homo q̃ mẽtis subsistens rationi: carnis fragilitate deprimitur: ad hoc conditus fuerat: vt contemplationis oculo forme iugiter intenderet creatoris: sed quia ipse cõditor eius incircumscriptus spũs est: et nemo vnquam carnis corruptibilitate pressus vllatenus in magnitudinis eius noticiam vel admirande dignitatis illius speculationẽ sicut est pertingere potest: proposita illi aliarum rerum existentia est: quatenus earum consideratione: sublimitas eius que per se nequit videri: ab ipso intellecta consiceret. Verum vbi post primorum hominũ peccatum generationis humane propago in desideria cordis sui prolapsa est: et per vitia sorduit: nõ solum creatoris contemplatio: sed et rerum creatarum mirifice dispositionis salutifera meditatio: ab ea procul euanuit. Vides ergo quali modo in lapsu homĩs ruit dignitas rerum. In consideratione enim illarum homo resurgere debuit in agnitionem dei: et sic quasi quidam ei grad⁹ fieri debuerũt ptingendi ad creatorẽ ipsius et sui: sz et hec etiã dignitas in eis pijt: qñ qui ea digne vteret: nullus fuit aut extitit: Nec vllaten⁹ receperũt ex q̃ pmus hõ corruit amissã eminentiã tãti boni: donec ille agnus q̃ peccatũ mũdi tolleret: in psona dei et homĩs pdijt modo p beatã mariã. Verum in cognitione dei homĩe p hũc agnũ reuocato: oĩs etiã alia creatura ĩ statu sue cõditionis et honore pprij cõgenitiq3 decoris est reuocata. Huius igit tanti boni effectũ illi censemus pfecto imputandũ: p cuius virgineũ vterũ is venit in mundũ: qui et hũanã naturã in tantã sicut diximus dignitatis excellentiã sua sapientia reuocauit: et omnẽ simul creaturã puilegio amissi honoris mira dispensatione redonauit. Quid q̃ huic beatissime ac sacratissime virgini dñe nostre oĩs tam rõnalis q̃3 irrõnalis creatura iure debeat: qui valet: ex his q̃ paucis pstrinxim⁹ dilatato sensu adũtat: Vtiq3 cũcta q̃ deus bona et vtilit fecit: in eo statu q̃ condita fuerũt: sicut diximus et ostendim⁹: esse desiterũt: et p hanc beatissimã virginẽ in statũ pristinum reuocata sunt et restituta. Sicut q̃ deus sua potentia parando cũcta: pater est et de⁹ omniũ: ita beata dei genitrix maria suis meritis cũcta reparando mater est et dña rerũ. Deus eñi est dñs omniũ: singula ĩ sua natura ppria iussione cõstituendo: et maria est dña rerũ singula congenite dignitati p illã quã meruit gratiã restituẽdo. Et queadmodũ de⁹ ex sua substãtia genuit eũ p quẽ cũctis originẽ dedit: ita beata virgo maria de sua carne mũdissima peperit illũ qui decorẽ pme creationis omniũ: cũctis restituit. Itẽ sicut nulla rerũ species nisi per dei filiũ facta subsistit: ita lex debite damnationis neminẽ deserit: nisi quẽ ab ea filius beate marie virginis absoluit. Quis igit ista recto sensu et corde sincero ppendens: plene pcipere queat excellentiã hui⁹ virginis: p quã tam inestimabilia bona habet rerũ natura: p quã tam inestimabili gratia: a tã ineffabili deiectione erectus est mũdus? Quis inq̃3 tã mirã et omĩ prsus rei pter hãc inauditã gratiã hui⁹ beatissime mulieris oculo mẽtis aspiciẽs nõ obstupescat: et nõ mõ elinguis verũetiã a tãte rei cõprehẽsiõe prsus ĩmunis fiat?

Oratio eiusdẽ beati Anselmi ad beatissimã virginem mariã: Capi. XII.

Quapropter ea q̄ nobis sūt īpenetrabilia intermittētes: p̄cibus īpetrare nitamur: vt qđ intellectu capere neq̄mus: salutari saltē affectu obtinere mereamur. Rogam⁹ ergo te dn̄a p ipsā gratiā qua te pius ꝛ omīpotēs deus sic exaltauit: ꝛ oīa tibi secū possibilia esse donauit: quatenus id apud ipsuȝ nobis impetres ꝛ obtineas: vt plenitudo gratie quā meruisti: in nobis sic opeꝛ: quo ꝑticipiū beati p̄mij eius nobis misericorditer q̄n̄q̧ cōdoneꝛ. Ad hoc quippe deus noster p te factus est frater noster: vt q̄ēadmodū ip̄e dignatus est cōsors fieri nostre hūanitatis: sic nos mereamur cōsortes fieri sue diuinitatis. Intēde ḡ dn̄a pijssima vt nobis ad effectū ꝑueniat: ꝓpter qđ de⁹ nr̄ ex tuo castissimo vtero factus homo inter hoīes venit. Nec sis q̄sumus exoratu difficilis: qꝛ ꝓculdubio ideȝ benignissimus filius tuus dn̄s noster iesus christ⁹ erit ad cōcedendū quicquid voles ꝓmptissim⁹ ꝛ exaudibilis: Tātūmō itaq̧ velis salutē nr̄aȝ: ꝛ vere nequaq̄ salui esse non poterimus. Quid igiꝛ stringet larga misericordie tue viscera dn̄a contra nos: vt nolis saluari nos? Certe deus noster (teste ꝓpħa) misericordia nr̄a est ꝛ tu eiusdē dn̄i nostri absq̧ dubio x̄pa mater es. Si tu ḡ que dei mater es: et eo reuera miscđie mater ꝛ gratie: denegas nobis effectū miscđie: cui⁹ tā mirabiliter facta es mater: q̄d faciemus cū idem filius tuus aduenerit: cūctos equo iudicatur⁹ iudicio? Si quidē licȝ ip̄e fili⁹ tuus sit p te factus fraꝛ noster: vbi volūtatē tuā sue videlicet dilectissime mr̄is magis porrectā aduerterit: illuc seruata equitatis rōne: a qua te nullaten⁹ discrepare videbit: iudicij sui sentētiā: siue ad misericordiā inflectēdo seu ad iusticiā intendendo ꝓmulgabit. Subueni ergo nobis dn̄a pijssima: ꝛ nō cōsiderata peccatoꝝ nr̄oꝝ multitudine: velle tuū ad miserendū nobis inflecte: Cogita queso ꝛ recogita apud te: qꝛ non ad damnandū sed ad saluandū peccatores: cōditor noster ex te factus est hō. Cur itaq̧ nō iuuabis nos peccatores: q̄n̄ propter nos in tantā celsitudinem es leuata: vt te dominā habeat ꝛ venereꝛ oīs pariter creatura? An ideo vtrū peamus: ampli⁹ nō curabis: qꝛ quicquid de nobis miseris vltra eueniat: gl̄ie tue iactura nulla inde ꝑueniet? Et hoc quidē bona domina fortassis aliquo mō dici posset: si ꝓ tui soli⁹ exaltatiōe ꝛ vtilitate mater dei facta fuisses: s̄ vtiq̧ de⁹ qui hominē assumpsit ex tua castissima carne: hoc fecit pro tua ꝛ nr̄i omniū salute. Si ergo tu q̄ plena salute es potita: non intendis vt eadē salus ꝓ modulo nostro etiam ad nos vsq̧ ꝑtingat: iam tuorū sufficiens cōmodorū nostroꝝ negligens esse videberis: ꝛ que ꝓ totius mūdi saluatione meruisti fieri mater altissimi: cū nos postposueris quos obuoluit finis seculi: quid queso proderit nobis tua gloriosa ꝛ felix exaltatio: ꝛ quid inde habemus dulcis ꝛ affectuosa exultatio? At ḡ filiū tuū totius mundi saluatorem: ꝛ te eius recōciliatricē esse veraciter sentiam⁹: eo nos ꝓpensiori studio iuua p̄camur ꝛ foue: quo in fecibus mundi natos ꝛ alitos: potiori leuamīe ꝓspicis indigere. Ab initio deniq̧ renouatiōis humane: omnib⁹ sub tuū p̄sidiū cōfugiētibus hucusq̧ succurristi: ꝛ idcirco p̄ omī creatura: omī laude dignissima dici ꝛ esse meruisti. Eia succurre oramus vt laus quā p tot secula digne possedisti: cōtinua tibi duret ī gratia ip̄a qua mūdo perdito subuenisti. Tibi ergo nos cōmendam⁹: tu ꝓcura ne pereamus: effice poti⁹ vt salus nr̄a de die in diē multipliceꝛ: ꝛ filio tuo dn̄o nr̄o iesu christo vita nr̄a iugi deuotiōe famuleꝛ: Qui cū deo patre ꝛ sp̄ūsancto viuit p oīa secula seculorū: Amen.

Beati Anselmi liber de excellentia virginis Marie explicit.

Beati Anselmi liber Epistolarū incipit.

Beati Anselmi: ad Helinandū auunculū suum: eūdem ad statū pfectioris vite exhortantis: Epistola. I.

A Eru⁹ seruorum dei ī beccensi monasterio cōmanētiū: frater Anselmus: fratri dilecto: filio desiderato: helināndo bene incepta feliciter pficere. Benedictus deus a quo
Jacob. I. omne datū optimū: et omne donū pfectum descēdit: qui auertit oculos tuos ne videant vanitatē: et erexit animā tuam ad sequēdam veritatē. Restat igit mi desiderate vt sedula sollicitudine ptractes: qr nemo mittens
Luce. 9. manū ad aratrum et respiciens retro: aptus est regno celoꝝ. Antiquus eīn hostis tanto enixius nō cessabit multimodis te calliditatib⁹ inuadere: quāto te videt studiosi⁹ laqueos ei⁹ velle euadere. Sepe nāqꝫ reducet ante mētis oculos q̄ delectabilia sint ea ī q̇bus solitus es cōuersari: vt cōtinuo subinferat q̄ difficile sit assueta voluptate carere: quia sit impossibile in quodā austero rigore et rigida austeritate tota etate pseuerare: q̄tenus ex memoria assuete delectatiōis pl⁹ horreat anim⁹ sobrietatē vite sublimioris. Aliqñ sb specie discretiōis finget se salubrius tibi q̄ pposueris cōsulere: vt scʒ prauitatē deserēs: in clericali pposito religiose viuendo velis psistere: vt p vite correctionē animam tuā possis saluare: nec p indiscretiōꝫ subeas onus qđ non possis portare.

B Qđ si te ab intentiōe pfectioris vite nullaten⁹ auerti posse cognouerit: q̄si tecū ire approbando ppositū se simulabit: sed iuxta iter laqueos ponere multimodos nō cessabit. Alij quidē hinc oblata oportunitate peccādi: illinc stimulante temptatione: suasionē callidus addet huiusmodi: Tam bonū est qđ decreuisti facere: vt quālibet imensitatem peccatoꝝ possit destruere: interim ergo satisfacere voluntati tue cur hesitas: cum cito siue multa siue pauca peccata sint: pariter delenda nō dubites. Aliquādo xo taliter conabit̄ decipere: Bonū quidē est qđ vis facere: sed nō oportune fit nisi cū tepescente lasciuia iuuenili: q̄ pondus illi⁹ regularis censure nō tolerat: ipsa maturitas etatis religiose grauitati se cōtemperat: Qr si viderit te ita imbecillem vt impediri tua possit intentio si manifestet̄: oīno conabit̄ vt his a quibus retineri aut vi aut amore aut aliqua psuasione possis: q̄libet occasione publicet̄. Promittet etiā: quia si bonū qđ intendis aliquātum differre volueris: multo fructuosi⁹ atqꝫ vtili⁹ facere h̄ poteris et plurimoꝝ salute q̄s tecū attrahes: et cōmodo pecunie monasterio pfuture quā vndiqꝫ colliges: q̄d est q̄ te leuitate et incōsiderata acceleratiōe tēptabit arguere: quia te non solum pmittendo: sed et pignus ponendo indissolubili voto voluisti cōstringere: cum nihilomin⁹ et fortassis meli⁹ ad ipsum libera posses volūtate pficere.

C Ad hec oīa charissime quid respondendū sit: vellem aliquāto diffusius scribere: nisi lex epistole cogeret me breuitatē non excedere. Breue igit̄ et verū amici tui suscipe cōtra ista cōsilum: Qui putat voluptate seculi carere: et in exercitio pseuerare virtutū nimis austerum et impossibile: nunq̄ gustabit quātū sit non seruire: sed imperare vitijs p amorē et spem celestis regni laudandū et delectabile. Qui putat melius sibi esse in habitu clericali religiose viuere: q̄ subire monachice vite pondus importabile: considerct p totū mundū quāta hilaritate vtriqꝫ sexui: omni etati: omni generi hominū sit pondus illud cantabile. Sciat etiā: qr valde difficilius est intra seculares p liberam voluntatē: q̄ intra claustrū monachoꝝ sb disci-

plina custodire vite sanctitatẽ. Nõ di co nũc q̄ ꝓpositũ monachice vite int̄ oẽs vitas altiorẽ gradũ ꝯtingat humilitatis quẽ altioꝛ sequit̄ exaltatio: nisi qꝛ null⁹ vt meli⁹ viuat monachi ꝓpositũ deserit: ⁊ oĩe gen⁹ hominũ ad monachicã vitam vt magis deo ꝓpinquet cõcurrit. Qui peccat ꝗ addit peccata: qꝛ peccatoꝝ omniũ expectat remissionẽ: amãdo peccatũ probat se nõ amare: ⁊ ideo nõ mercri peccatorum absolutionẽ. Qui differt in futurã ⁊ forsitan nõ futurã etatẽ: suã vitã corrigere: certũ bonũ dimittit: ꝓculdubio ⁊ cõtemnẽdo qđ perdit: ꝓbat se nõ amare qđ expectat: ⁊ me
D ref nõ accipere. Qui certus nõ est se tante esse cõstantie: vt nullo mõ possit flecti a bono proposito: oĩno celet bonã volũtatẽ: vt nõ nisi cũ in opus exit: appareat in publico. Qui bonũ qđ vult facere vt melius fiat differt: bonũ est si melius certũ est: Qꝛ si melius bonũ dubiũ est: ⁊ ꝑdere minus bonũ: minus est damnosum ⁊ irrecuperabile: cõsiliũ est vt acceleret facere bonũ minus: ne minus expectãdo maius: nõ faciat maius nec minus. Qui iudicat leuitatem voto velle se ligare ad faciendũ qđ bonũ est: vt tã nõ sit liber ad nõ faciẽdũ: iudicet do
.75. ctorẽ leuitatis illũ qui dicit: Uouete ⁊ reddite. Nullatenus enim repꝛehend⁹ ẽ: qui qđ bonũ est vouit: ẜ qui non reddit qđ vouit. Certũ ꝗppe est qꝛ qui bñ vouet: ipso voto deo placet. Qui ẜ aliꝗd boni vouit non peniteat: qꝛ fecit vnde deo placeat: sed festinet reddere quod vouit: vt plus placeat. Hec fili charissime consilia: has cõsolationes in p̄senti maxĩe tibi necessarias iudicaui: hec paterna sollicitudine ego quẽ patrẽ ⁊ cõsiliariũ nõ mea voluntate: sed tua voluntate elegisti: dictaui. Hec interim reminisci nõ desinas: donec qđ deo inspirante vouisti: ipso adiuuante ꝑficias. Uale desiderate cordi meo: ⁊ festina satisfacere de te desiderio meo: qđ vtinã facere placeat omnipotẽti deo.

Beati Anselmi: ad hugonem inclusum: postulationi eius vnde seculariũ hominũ mentes ad cõtemptũ seculi ⁊ eterni regni desideriũ incitare possit: satisfaciẽtis: Epistola. II.

Domino et amico charissimo A Hugoni incluso: Frat̄ Anselmus dictus abbas becci: a malis excludi: in bonis includi. Duo viri laici nuꝑ ad me venerũt: dicẽtes se a vestra dilectiõe missos: quaten⁹ ex nostra exhortatione aliquid assumerent: vnde se ad patrie celestis amorẽ accenderent. Per quos etiã vt referebãt postulastis vt aliquid a me breuiter scriptũ acciperetꝭ: vnde seculariũ hominũ mẽtes vos adeuntiũ: ad hui⁹ seculi contemptũ: ⁊ eterni regni desideriũ incitaretis. Qđ tanto melius ꝑ vos efficere potestis: quãto liberius hauritis vite dulcedinẽ celestis: Nam qđ ego quasi a lõge intueor: vos gustu sentitis: ⁊ ego qđ mẽte ieiuna ore rumino: vos cordis affectu glutitis. Qđ eñ ego de sancte vite rectitudine vtcũq₃ intelligo: vos operibus tractatis: ⁊ qđ ego vtcũq₃ loqui possum: vos faciẽdo gustatis. Quãto ergo satur suauius q̃ ieiun⁹ eructat: tãto dulcius vestra cõmonitio qđ ꝑsuadere nitit̄ inculcat. Sed quoniã vestre aliꝗd negare nequeo volũtati: q̃uis hoc qđ a me petitis: ĩ latitudine sancte scripture multo melius inueniatis: tamẽ dicã aliꝗd ꝫm petitionẽ vestrã: ne me velut eius cõtemptorẽ arguatis. Sic itaq₃ aliquẽ illitteratũ ⁊ q̄ altiora nõ possit cape: ad beatitudinis eterne desideriũ existimo posse incitari: Frat̄ charissime: regnum celoꝝ clamat deus se habere
B venale. Qđ quidẽ regnũ celoꝝ tale est: vt eius beatitudinẽ ⁊ gloriã: nec oculus hoĩs mortalis possit videre: nec auris audire: nec cor cogitare: At tamen aliquo mõ illud possis co 1. Cor. 2.

gitare: quisqȝ ibi regnare meruerit: quicqd ipse volet: hoc erit in celo ⁊ ī terra: quicqd ỽo nolet nō erit in celo nec ⁊ in terra. Tanta eni̅ erit dilectio inter deū ⁊ eos qui ibi erūt: ⁊ inter seipsos inuicē: vt oēs se inuicē diligant sicut seipsos: sed plus ament omnes deū q̄ȝ seipsos. Et ppter hoc null⁹ ibi volet nisi qđ deus: ⁊ qđ volet vnus: hoc volent oēs: ⁊ qđ vnus vel oēs: hoc ipsum volet deus. Quapropť quicqd vnusquisqȝ volet: hoc erit et de seipso ⁊ de omnibus alijs et de tota creatura ⁊ de ipso deo. Et sic singuli erūt pfecti reges: quia qđ singuli volēt hoc erit: ⁊ omnes simul cū deo vnus rex ⁊ quasi vnus homo: qꝛ omnes vnū volent: ⁊ qđ volēt erit. Hāc mercedē clamat deus de celo se habere venalē. Si quis querit: quo p̄cio? Respōdeť illi: Nō indiget terreno p̄cio qui vult dare regnū in celo: nec aliquis potest deo dare qđ nō habeat: cuius est totū quicqd est: nec tamen dat deus tantā rem sine omni p̄cio: quia non dat illam nō amanti. Nemo eni̅ dat quod charū habet: illi cui charū nō est. Qm̄ ergo deus tua re nō eget: nec dare debet tantā rem cōtemnēti amare illā: non querit nisi amorem sine quo dari non debet. Da ergo amorem ⁊ accipe regnū: ama ⁊ habe. Deniqȝ quoniā regnare in celo nō est aliud q̄ȝ sic glutinari cū deo: ⁊ cū omnib⁹ sanctis angelis ⁊ homīb⁹ p dilectionē in vnā volūtatē: vt oēs vtanť simľ vna potestate: Ama deū plus q̄ȝ teipsum: ⁊ iam incipis tenere qđ ibi pfecte vis habere. Concorda cū deo ⁊ homīb⁹: si tm̄ ipsi a deo non discordēt: ⁊ iā incipis cū deo ⁊ cū oībus sanctis ei⁹ regnare. Nā s̄m qđ tu cōcordabis mō cū deo ⁊ cū homīb⁹ in voluntate illoꝝ: cōcordabit tunc deus ⁊ omnes sancti tecū in tua voluntate. Si ꝯ vis esse rex in celo: ama deū ⁊ hoīes sicut debes: ⁊ mereberis esse qđ optas. Hūc amorē nō poteris hr̄e pfectum nisi euacuaueris coꝛ tuū ab omni alio amore. Quippe sic ē de corde hominis ⁊ de hoc amore: quod de vase ⁊ oleo. Nam sicut vas q̄nto magis habet aquā aut aliū similē liquorē: tanto min⁹ capit oleū: ita cor inq̄tū occupať alio amore: intantū excludit istū. Est et aliud: qꝛ sicut fetor est ꝯrius odori: ⁊ tenebre luci: sic oīs alius amor huic amori. Sicut igiť cōtraria nūq̄ȝ simul integre cōueniūt: sic nec iste amor cū vllo alio amore ī vno corde. Hinc est ꝙ q̄ cor suū implent dilectione dei et pximi: nihil aliud volūt nisi qđ deus vult: aut qđ vult alius homo: tm̄ si nō sit cōtra deū. Hinc est ꝙ instāt orationib⁹ ⁊ celestib⁹ colloquijs ⁊ cogitationib⁹: qꝛ dulce est illis desiderare deū: et loqui ⁊ audire: et cogitare de illo quē multum amant. Hinc est ꝙ gaudent cū gaudentib⁹: flent cū flentibus: misereňť miseris: donāt indigentibus: qꝛ alios homines tanq̄ȝ seipsos amāt. Hinc est ꝙ cōtemnūt diuitias: potestates: voluptates: ⁊ honorari ⁊ laudari. Qui eni̅ hec amāt: sepe faciūt aliqd cōtra deū ⁊ contra pximū. Sic eni̅ ex his duob⁹ p̄ceptis vniuersa lex pendet et pphete. Mat. Qui ergo vult illū amorē habere pfecte q̄ regnū celoꝝ emitur: amet cōtemptū: pauptatē: laborem: subiectionē: sicut sancti viri faciūt. Sic eni̅ qui se hūiliat exaltabiť. Luce. Breuiter hec vobis charissime sicut postulastis dixi: sed ī hoꝝ expositione prudētia vr̄a multo plura pferre poterit q̄ȝ dixi. Si tamē de plenitudine beatitudinis eterne a me aliqd lati⁹ dictū sanctitas vestra legere voluerit: in fine libelli mei qui psologion appellatur: vbi de pleno gaudio tractaui: reperire hoc poterit. Valete ⁊ orate pro me.

Beati Anselmi: ad Heinricū amicū suū: illū vt penset in quātalibet mūdi gloria fuerit: quis finis ⁊ quis ī fine fruct⁹: quidve p̄miū: ⁊ ecōtra q̄ sit expectatio mun-

di gloriā conculcantiū: ex/
hortantis: Epistola. III.

A Omino fratri: amico Heinri/
d co: frat Anselm9 abbas becci:
bone volūtatis pfectionem ⁊
44. effectū. Bñdictus deus in donis suis
⁊ sanctus in omnib9 opibus suis: qui
vestre dilectioni tñ de nr̃o desiderio
ꝓpter qđ iuistis: cōcessit efficere: quē
oram9 vt qđ deest adhuc de voto no
stro ⁊ de vr̃a mercede digneť pficere.
De qua re nostrū ɔsiliū p fratres no/
stros mādo. De gratia ⁊ dilectiōe du
cis de q̄ scripsistis mihi: multū gau/
deo: ⁊ p ea deo ⁊ illi ⁊ vobis gratias
ago. Qđ etiā illi p litteras facere co/
gito: cū nūcij vr̃i sicut audiui cōstitu
tū esse ad illū redibūt. Et qm̄ nescio
si hoc necesse erit fieri anteq̄ȝ redeāt:
cū p̄mū poterit mādate mihi ꝓnomē
eius: ⁊ nomina vxoris ⁊ filioꝝ eius.
Solū em̄ nomē ei9 teneo: qꝛ Vitalis
vocať. Sed q̄ȝ dulcis mihi vestra di
lectio: sic me sibi sua ꝓbitate cōgluti/
nauit: vt idē de vobis qđ de me desi/
derat cor meū: vnde eā spē magnā ex
vestrꝭ sermonib9 cōcepi: nō pōt mēs
mea quiescere donec ipsum desideriū
meū de vobis satieť. Quis igiť nul/
lus sermo sufficiat mihi donec de9 qđ
opto pficiat: pauca tñ qꝛ nō nescienti
loq̄r pro hocipso amica familiaritate
B cōmemoro. Pensa igiť dulcis amice
quātalibet mūdi gloria potitus fue/
ris: quis sit finis: ⁊ ī fine quis fruct9:
quid p̄missi: ⁊ econtra q̄ sit expectatio
mūdi gloriā conculcantiū. Si dicis
nō soli monachi ad salutē pueniunt:
veꝝ ē: Sed q̄ certi9: q̄ alti9: illi q̄ deū
solū conāť amare: an illi q̄ amorē dei
⁊ amorē secli volūt copulare? Sȝ for
sitan dicet aliq̄s: qꝛ ⁊ ī ordine mona/
choꝝ ē piculū. O hō q̄ h̄ dicit: q̄re nō
ɔsiderat q̄d dicit. O rōnalis natura:
an est hoc rōnabile cōsilium: vt quia
vbiq̄ȝ ē piculū: ibi eligas manere vbi
mai9 est piculū? Deniq̄ȝ si ille q̄ solū
deū nitiť amare: seruat ꝓpositū vsq̄ȝ
in finē: certa ē salus. Si ꝯo ille q̄ mū
dū vult amare: nō deserit suū ꝓpositū
ante finē: aut nulla aut dubia aut mi/
nor ē sal9. Et certe satis ꝓbat: qꝛ nul
latenꝰ aut paꝝ aliqđ bonū diligit: qꝛ
illud vbi certi9 ⁊ meli9 cognoscit nō
eligit. Sȝ multi dicūt: Grauiꝰ irasciť
deus peccāti monacho q̄ȝ alio: qꝛ de
ꝓposito altiori cadit: Hoc veꝝ est q̄ȝ
diu cadit in pctō. Sȝ certe benigni9
⁊ familiarius suscipit deus monachū
penitentē: si ad suū ꝓpositū redit q̄ȝ
nō monachū q̄ ad idē ꝓpositū nō ve
nit. Pl9nāq̄ȝ placet deo etiā post gra C
ue pctm̄: cui9 ꝓpositū ē ⁊ ante ⁊ post
q̄ mai9 h̄re nō pōt: q̄ȝ ille q̄ nec añ nec
post sile pctm̄ nō vult ꝓponere q̄ me/
li9 nō pōt. Si ḡ ⁊ innocētib9 ⁊ peni/
tētib9 meli9 ē ad vitā monachicā ve/
nire ⁊ redire q̄ȝ absistere: q̄d moraris?
Si p̄us de hac vita tolleris: dānū est
irrecupabile. Multa charissime de mo
nachice vite altitudine ⁊ certitudiē:
de quiete ⁊ iocūditate dicere possem
si epl̄a modū nō excederet. Festina ḡ
ad tm̄ bonū: qꝛ nullo bono efficaci9
venies ad summū bonū. Plures vi/
di ꝓmittētes ⁊ differētes: q̄s ita mors
tulit: vt nec hoc pficerēt quo se impe/
diebāt: nec h̄ inciperēt qđ ꝓmittebāt.
Qđ valde timeo de te: ħ auertat de9
a te charissime. Vale ⁊ noli tardare.

Beati Anselmi: ad quā/
dam dominā: eā vt cōsilijs
suis acq̄escat obsecrantis: ⁊
ad habitum ⁊ ꝓpositū abie/
ctū redeat si saluari velit: ad
monētis: Epistola. IIII.

Anselm9 dei ordinatiōe archi/
a episcopus Cātuariēsis: Mū/ A
dū non christū cōtemnere: et
christū plus q̄ȝ mūdū diligere. Libē/
tissime si possem tecū loquerer: soror
vere mihi in deo dilecta: qꝛ charitas
qua omnē hominē volo saluū fieri: ⁊
officium mihi iniunctū exigunt a me
vt te fraterno ⁊ paterno affectu dili/
gam: ⁊ per eandem dilectionem solli/
citudinem de salute anime tue geram.

Sed qm̄ i nobis euenit oportunitas
colloquendi: incūbit mihi necessitas
scribēdi: quē animū de te habeā: ⁊ q̄d
de te desiderē. Obsecro igit̄ te vt nō
cōtemnas dilectionē: q̄ te ꝓpter deū
⁊ honorē dei ⁊ ad salutē tuā diligo:
neq̧ reijcias ꝯsiliū meū. Si eñ mihi
acq̄escere volueris: certa esto: q2 valdē
tibi in fine placebit: ⁊ erit sup te gau/
diū magnū angelis dei. Si ꝟo nolu/
eris: scito: q2 nimis tibi displicebit: ⁊
inexcusabilis eris in districto iudicio
B dei. Audiui soror mea: q2 diu porta/
sti habitū sancte cōuersatiōis: Quē
quō reliq̄ris: q̄d ve passa sis: vel q̄d fe
ceris: nō latet: sed multū aptū est. Cō
sidera igit̄ iam nūc charissima: q̄ntū
distēt viriles amplexꝰ ⁊ carnalis de/
lectatio ab amplexibꝰ christi: ⁊ a dele/
ctatione castitatis ⁊ cordis mūdicia.
Amplexꝰ quidē xp̄i dico nō corpales
sed q̄les p amorē ⁊ desideriū eiꝰ inter
bonā ꝯsciētiā facit aīa familiaris eiꝰ.
Cōsidera inq̧ q̄ sit differētia int̄ has
duas delectatiōes: nō loquor nūc de
legitimo cōiugio. Cōsidera inq̧ quā/
ta sit in spiritali delectatiōe mūdicia:
quāta sit i carnali īmūdicia: q̄d spiri/
talis ꝓmittat: ⁊ q̄d carnalis minet̄:
quāta sit i spiritali spes: ⁊ q̄ delecta/
bilis expectatio xp̄i: quāta etiā i hac
vita securitas ⁊ ꝯsolatio: quātꝰ sit in
carnali timor iudicij dei: quāta etiā ī
p̄nti vita est cōfusio. Cogita quale sit
christū spōsum celestis regni dotē ꝓ/
mittentē ꝯtemnere: ⁊ hoīem mortalē
nō nisi corruptionē ⁊ ꝯtēptibilia dā/
tē ⁊ pollicentē: filio dei regi regū p̄pō
C nere. Certe ille rex regū ꝯcupiuit spe/
ciē tuā vt spōse legitime. Qualit̄ aūt
ille quē scis carnis tue pulchritudinē
appetiuerit soror mea: quō dicā: femi
na nobilis quō dicā? Spōsa dei ꝟgo
fueras electa: ⁊ deo habitu ⁊ cōuersa/
tiōe assignata: Quid dicā mō te esse
filia mea? Deꝰ scit. Nō ita loquor vt
gaudeā de ꝯfusiōe tua: sed vt gaude/
at deꝰ: ⁊ cōgaudeāt angeli de cōuer/
siōe ⁊ salubri penitētia tua. Quid ḡ
dicā? Si nō dico: forsitā nō aīaduer/
tis: si dico: forsitā irasceris. De electa
⁊ signata ⁊ spōsa dei: quid facta es?
Erubescat esse nobilitas tua q̄ erū/
bescis audire: ⁊ ego ꝓpter nobilitatē
tuā ⁊ dilectionē erubesco dicere. Ecce
filia charissima si h̄ ꝓponis ī ꝯspectu
tuo: quātꝰ dolor debet eē ī corde tuo
de tanto ⁊ tam graui casu tuo? Si eñ
vehemēter doles: cōdolēdo tibi val/
de gaudeo: si ꝟo nō doles: nō est vn̄
gaudeā: ꝫ multo magis doleo. Nā si
doles: adhuc salutē tuā spero: si autē
nō doles: q̄d nisi dānationē tuā expe
ctare queo? Impossibile nāq̧ ē te vl/
lo mō posse saluari: nisi ad habitū ⁊
ꝓpositū abiectū redieris. Quis enī D
ab ep̄o sacrata nō fueris: nec corā ip̄o
ꝓfessionē legeris: h̄ solū tn̄ est manife/
sta ⁊ q̄ negari nō pōt ꝓfessio: q2 pu/
blice ⁊ secrete habitū sancti ꝓpositi
portasti: p q̄ oībꝰ te videtibꝰ deo di
catā te esse nō minus q̄ ꝓfessionē le/
gēdo affirmasti. Nā anteq̄ fieret ista
nunc vsitata monachici ꝓpositi ꝓfes/
sio ⁊ sacratio: multa milia vtriusq̧ sexꝰ
hoīm: solo habitu se ipsꝰ esse ꝓpositi
ꝓfitentia: celsitudinē ⁊ coronā ꝯsecu
ta sunt. Et qui nūc habitū sine hac ꝓ/
fessione ⁊ sacratiōe assumptū reijcie/
bant: apostate iudicabant̄. Inexcusa/
bilis ḡ es si deseris sanctū ꝓpositū:
q̄ diu habitu ⁊ cōuersatione ꝓfessa
es: q̄uis ꝓfessionē nūc vsitatā nō le
geris: ⁊ ab ep̄o cōsecrata non fueris.
Certe filia charissima adhuc te expe/
ctat dn̄s ⁊ creator ⁊ redēptor tuus:
rex ille q̄ cōcupiuit speciē tuā vt esset
legitimꝰ spōsus tuꝰ: adhuc te expectat
⁊ ruocat vt sis legitima spōsa eiꝰ: ⁊ si
nō virgo: saltem casta. Scimꝰ eñ plu
res sanctas mlieres q̄ post amissā vir/
ginitatē plus placuerāt deo: ⁊ magis
illi familiares fuerūt p penitentiā in
castitate: q̄ plures alie q̄uis sancte ī
virginitate. Redi ḡ mlier christiana: E
redi ad cor tuū: ⁊ cōsidera quē potiꝰ
debeas diligere: cui potius adherere:
illi q̄ te ad tantā honestatē elegit: eli/
gēdo vocauit: vocādo habitu spōsali
sibi assignauit: ⁊ adhuc q̄uis ꝯtēptꝰ

ꝛ reiect⁹ expectat ꝛ reuocat: an illi p̄ quē vt mitius dicā ī h̄ in q̄ te vides deiectā de tanta celsitudine cecidisti: p̄sertim cū ipse te iā sicut puto ɔtēnat: aut sine dubio ɔtēptur⁹ ꝛ deserturus sit: Et vtinā sic vos inuicē cōtēnatis vt vos de⁹ nō ɔtēnat: sic vos inuicē deseratis vt vos deus nō deserat: sic vos inuicē reijciatis vt vos de⁹ a facie sua nō ꝓijciat: sic abinuicē cōuertamini: vt ad deū cōuertami. Certe meli⁹ ꝛ valde honorabili⁹ est ꝛ illi ꝛ tibi vt ab illo sis cōtēpta q̄ retēta: q̄ꝛ q̄diu eris eius retēta: ꝓculdubio vt de illo nunc taceā tu eris dei ɔtēpta. Et si ɔtēpta ab illo ꝓpter deū illū cōtēpseris: vtiq̄ nō ɔtēpta ƀ suscepta ꝛ dilecta dei eris: velut ei⁹ sanguie ꝓprio redēpta. Intēde filia cui⁹ salutē desidero: intēde benignitatē ei⁹ q̄ cōtempt⁹ a te: ɔtemnētē reuocat: vt te ī regalē suū thalamū nō terrenū ƀ celestem introducat: intēde ꝛ cōcute cor tuū: dole vehemēter casū tuū. Reijce ꝛ cōculca secularē habitū quē assumpsisti: ꝛ resume habitū spōse xp̄i quē ꝓiecisti. Nullatenus eīn te cognoscet christ⁹ aut suscipiet nisi in illo habitu quo te sibi signauit: ꝛ q̄ te ei⁹ spōsā eē publice ꝛ secrete es testata. In h̄ habitu redi tu ad benignitatē ei⁹: īgere te oportune in cōspectu eius. Accusa tu ipsa ɔscientiā tuā: laua lachrymis culpā tuā. Ora eñ infatigabilit̄: adhere illi inseꝑabilit̄: Misericos ē: nō te reijciet: ƀ potius gaudēs de reditu tuo: te benigne suscipiet. Si h̄ fecer̄: gaudiū erit de te ī celo ꝛ ī terra oīb⁹ sanct̄ angelis ꝛ hoīb⁹ cognoscētib⁹: Si ꝟo hoc facere ɔtēpseris: oms tibi aduersi erūt: ꝛ ego ꝛ ecclīa dei faciemus q̄d de tali re faciendū intelligemus. Omīpotēs de⁹ visitet cor tuū: ꝛ infundat in te amorē suū filia charissima.

Beati Anselmi: ad Burgūdiū ꝛ Richerā ei⁹ vxorē: vt ante oculos suos finē suum ponant: hortātis: Ep̄la. V.

Anselm⁹ seru⁹ eccl'ie cātuariē〈A〉sis: suis charissimis: burgūdio ꝛ vxori eius richere: salutē ꝛ bn̄dictiōꝫ dei. Qualit̄ me habeā: nūcius vester meli⁹ poterit vobis ꝟbis ostendere q̄ ego scribere. Nihil autē tantū me delectat mādare vob̄ quātū vt curā habeatis de vobis. Exonerauit vos deus: abstulit vobis omnē occasionē amādi h̄ seculū: ꝛ dedit vobis omnē oportunitatē amādi salutē vestrā. Ponite quotidie añ oculos v̄ros finē v̄m: cogitate intentissime cui⁹ erunt ꝛ q̄d vobis ꝓderūt q̄ post vos remanebūt. Cogitate q̄ ibitis: q̄d vobiscū portabitis: q̄d ibi q̄d p̄misisū sit a vobis inuenietis. Certe nō portabitis vobiscū: nec īuenietis ibi aliđ q̄ merita v̄ra siue bona siue mala: videte q̄ merita p̄misistis. Si plura bona q̄ mala gaudere potestis: q̄d non puto. Si plura mala q̄ bona: multū debetis timere: p̄sertim cū multū necesse sit homī volēti saluari: hr̄e multo plura bona merita q̄ mala. Hec co〈B〉gitate: hec inter vos die ac nocte ī secreto ꝛ ī publico tractate: hec sint colloq̄a v̄ra inuicē: D̄ñe mi: amica mea q̄d facim⁹: q̄d tardam⁹: ꝓpe est vltīa dies n̄ra: Quō expēdim⁹ vitā n̄raꝫ: quō satisfacim⁹ deo ꝑ peccatis n̄ris: Preparem⁹ nos q̄si videam⁹ ī ꝓxīo diē vocationis n̄re: ꝛ ita aptem⁹ nos vt securi eam⁹ ad iudiciū: q̄ꝛ recepturi sum⁹ sine dubio ꝓut gerim⁹ in hac vita: siue bonū siue malū. De⁹ iunxit nos in hac vita: faciam⁹ vt simul nos iūgat ī et̄na vita: ꝛ videam⁹ ibi prolē nostrā quā sibi de⁹ iā assumpsit. Hec sint studia v̄ra: hec sollicitudo: h̄ suspiria v̄ra. Q̄d mādo vobis ꝑ nūciū istum ne veniatis ad me nisi a me mādatū fuerit ꝑ sigillū meū: vob̄ dico: d̄ñe ꝛ frat̄ charissime burgūdi: suscipite bono aīo si me amatis. Oīpotens deus regat corda vestra: ꝛ dirigat ad gaudia eterna: Amen.

Beati Anselmi: monachis in cistrensi cenobio cō-

manētibus: eosdē vt abbati suo obediant: atq; pacē & cōcordiā in inuicem habeant: admonētis: Epistola. VI.

A Anselmus archiepus fratrib⁹ & filijs suis charissimis monachis in cistrensi cenobio sancte vuerburge cōmanentib⁹: salutē & bñdictionē dei & suā. Bñdictus de⁹
ps.144 in donis suis & sanctus ī oīb⁹ opibus suis: q̄ vos facit & numero crescere et augmēto religiōis pficere. Quis em̄ de oīm seruoꝝ dei pfectu gaudeā: in vobis tñ aliq̄d habeo speciale: cur de vr̄o letari pfectu debeā: q2 p me deus cōgregatiōis vr̄e dignat⁹ est instituere p̄ncipiū: & dare vobis p̄mū abbatē dn̄m scʒ Richardū filiū nostrū charissimū. Gratias igit̄ ago deo p gratia sua quā ostēdit in vobis: & oro vt sicut eadē gr̄a vos p̄uenire dignatus est: ita indesinēter subsequat̄: q̄tenus nunq̄ vos de hoc ad qd̄ vos puexit pmittat deficere: sed semp ad meliora pficere. Qd̄ p certo ipse faciet si nō negligētes fueritis bona ad q̄ iā puenistis seruare. Cū em̄ dei sit sua gr̄a semp nos p̄uenire: nostrū est qd̄ accipimus ei⁹ auxilio studiose custodire.
B Nam q̄uis nec hr̄e nec seruare possim⁹ aliq̄d nisi p illū: pdere tñ & deficere nō est nisi ex nr̄a negligētia: q̄ sepissime incipit a minimis: in q̄b⁹ nos callidus hostis solet decipe: cum nobis psuadet ea nō magnipendere. Inde nāq; sequit̄ illud dānū execrabile qd̄
Eccl.19. legit̄: Quia q̄ modica despicit: paulatim decidit. Certissimū nāq; est qd̄ ī multis ecclesijs expimēto didicim⁹: q2 in monasterio vbi minima districte custodiunt̄: ibi rigor monachorū inuiolabilis pmanet: ibi pax int̄ fratres: & ī capitulo pclamatiōes cōquiescūt: vbi xo minimi excessus negligunt̄: ibi totus ordo paulatim dissipat̄ & destruit̄. Si g̃ de virtute ī virtutē: & de pfectu ad pfectū vultis ascēdere: semp timete ī singulis minimis deū offendere. Nō debetis cōsiderare q̄ parua sit res quā ꝯ phibitionē facitis: sed quātū malū sit inobedientia: quā p parua re incurritis. Sola em̄ obediētia potuit hoīem in padiso retinere: vñ p inobedientiā eiect⁹ est: neq; ad regnū celoꝝ aliq̄s nisi p obedientiā pducit̄. Pensate: q2 si hō p vnā solā inobedientiā in tantā miseriā quā patimur in hoc mūdo picct⁹ est: quātū debeam⁹ eā horrere & obediētie bone studere. In obediētia totius vigor bene viuēdi construit̄: in ei⁹ negligētia destruit̄. Abbati g̃ vr̄o obediētiā nō solū ope sed etiā in volūtate p oīa exhibete: & adinuicē pacē & cōcordiā p mutuā dilectionē habete: Quā dilectionē sic nutrire & seruare poteritis si vnusq̄sq; nō vt alius suā: sed vt ipse alteri⁹ volūtatē faciat studuerit. Ociositatē quoq; sicut rem inimicā aīaꝝ vestraꝝ a vobis excludite: & vnusq̄sq; consideret: q2 de singulis momētis vite nr̄e reddituri sumus deo rōnem. Cuicū q; g̃ deus dat aliquā gratiā: ad quālibet vtilitatē ea vtat̄ inquātū habuerit oportunitatē. Qui em̄ nō vtitur potestate bñ faciēdi quā habet: ī die iudicij quasi nō habens iudicabit̄: & ab illo auferet̄ hocipsum qd̄ habere videt̄: q2 & premio qd̄ mereri potuit carebit: & deinceps nullā alicui⁹ boni opis potestatē in penis habebit. Quasi autē alio dabit̄ qd̄ ab illo auferet̄: qn̄ illi qui bñ opat̄ f̄m donū qd̄ accepit premiū augebit̄: q2 iuxta illū q̄ negligēter vixit eius exemplo a bono ope nō defecit. Gratias ago vobis: q2 p me oratis: & oro vt ab hac charitate non desistatis.

C

Beati Anselmi: ad Lauronem monachū nup cōuersum: vt ī monasterio in quo pfessus sit pmaneat: & ibi totis viribus custodire mētis quietē studeat: exhortātis: Epistola. VII.

A Dilecto dilectus: amico amic⁹: frater fratri: Lauroni Anselmus: tpalis vite sanctitatē: et eterne felicitatē. Cū meū ꝛ tuū charissime desideriū quo nos inuicē desideramus cōsidero: vnū est qd me de nostra cōsolabit separatione: qꝛ ī futura vita eternā nostrā cōiunctionē p diuinā spero clementiā: Nā certus sum de mea: nec dubito de tua cōsciētia: quālibet eīn nos regionū diuersitas distineat: de duab⁹ tn̄ aīab⁹ nostris charitas vnā cōficiat: Unde fit vt aīe nr̄e ꝛ dilectiōe pn̄tes sese amplectant: ꝛ cōuersatiōe absentes sese desiderēt. Sed cōsummata hui⁹ vite pegrinatiōe: illo adiuuāte ad quem tendim⁹ ꝛ in quo speramus ī patria: ad quā suspiram⁹ q̄si diuisis itinerib⁹ cōueniemus. Ubi tanto vehemētius deo annuēte de inuicē cōgaudebim⁹: quāto nūc de nobis diuinā dispositionē patiētius tolerauim⁹. Interim tamē qm̄ facere qd charitatē renouat ꝛ accēdit: nō est dei dispositioni renitī ꝥ obedire: debem⁹ nos vel mutuis B salutatiōibus cum licet: reuisere. Qd cū hacten⁹ ī hac epl̄a me fecisse possit sufficere: aliquid tn̄ nr̄e admonitiōis quā tibi semp dulcē fecit: nō mea fatuitas: sed tua charitas instāte dn̄o et cōi nostro amico vrsiōe cogoꝛ subijcere. Nā etiā si nihil tibi dicere possim quod ignoꝛes: plus tamē herebit memoꝛie qd a dilecto dilectoꝛe dictū suscipiēs. Ingressus es charissime ꝓfessusq̄ chꝛisti militiā: ī qua nō solū apte obsistētis hostis violētia est ꝓpellēda: sed ꝛ q̄si cōsulētis astutia cauēda. Sepe nāq̄ dū tyronē xp̄i: vulnere male volūtatis apte maliuolus nō valet pimere: sitientē eum poculo venenose rōnis maliuole callidus tēptat extinguere. Nā cū monachū nequit obꝛuere: vite quā ꝓfessus est odio: nitit eū cōuersatiōis in q̄ est subrue C re fastidio. Et licet illi monachatum ꝓpositum tenendū q̄si cōcedat: tamē qꝛ hoc sub talib⁹ aut intra tales: aut in eo loco vbi incepit illum stultū nimis imprudētēq̄: nimis multimodis versutijs arguere nō cessat: vt dū illi psuadet incepto dei bn̄ficio ingratū existere: iusto iudicio nec ad melioꝛa ꝓficiat: nec qd accepit teneat: aut in eo inutilit psistat. Quippe dū incessanter laboꝛiosis cogitatiōib⁹ de mutando: aut si mutari nō valet saltē de improbādo initio meditat: nunq̄ ad finē pfectiōis tendere conat. Nā qm̄ illi fundamentū qd posuit displicet: nullaten⁹ illi structurā bone vite supedificare libet: vn̄ fit vt queadmodū arbustula si sepe trāsplantet aut nup plantata in eodē loco crebꝛa cōuulsione inquietet: nequaq̄ radicare valens: ariditatem cito attrahit: nec ad aliquā fructus fertilitatem ꝓuehit. Sic infelix monachus si sepius de loco ad locum ꝓpꝛio appetitu mutat: aut in vno pmanens: frequenter eius odio ꝯcutit: nusq̄ amoꝛis stabilitus radicib⁹ ad oīe vtile exercitiū lāguescit: ꝛ nulla bonoꝝ opeꝝ vbertate ditescit. Cū q̄ se nequaq̄ ad bonū: sed ī malū ꝓficere si foꝛte ꝥ recogitat: ppēdit: omnē sue miserie cām nō suis: sed alioꝝ moꝛib⁹ iniust⁹ attēdit: atq̄ inde se magl ad odiū eoꝝ int q̄s couersat infelicit accēdit. Quapꝛopt qui D cūq̄ cenobitaꝝ foꝛte ꝓpositū aggredit: expedit ei: vt ī quocūq̄ monasterio ꝓfess⁹ fuerit: nisi tale fuerit vt ibi malū inuit⁹ facere cogat: tota mētis intentiōe amoꝛis nexib⁹ ibi radicare studeat: atq̄ alioꝝ moꝛes: aut loci cōsuetudines si ꝯ diuina p̄cepta nō sūt: etiā si ītiles videāt: dijudicare refugiat: Gaudeat se iā tādē īuenisse vbi se nō īuitū ꝥ volūtariū tota vita mā surū omī trāsmigrādi sollicitudīe ꝓpulsa deliberet: vt quiet⁹ ad sola pie vite exercitia exq̄renda sedulo vacet. Qd si sibi videt maioꝛa quedam ac vtilioꝛa spūali feruoꝛe appetere: q̄ illi p̄sentis monasterij institutiōib⁹ liceat: estimet aut se falli siue p̄ferendo paria paribus: et minoꝛa maioꝛibus

sine psumēdo se posse qd non possit: aut certe credat se nō meruisse qd desiderat. Qd si fallit: agat gras diuine misericordie: qr ab errore suo defendit: ne sine emolumēto aut etiā cū iactura locū vel vite ordinē mutando: incōstantie leuitatisqꝫ frustra crimen subeat: aut maiora virib⁹ suis expiendo fatigat⁹: deterius in peiora: aut etiā peiora peioribus deficiat. Si aūt vere meliora illis que ī pmptu sunt nōdū merit⁹ optat: patiēter toleret diuinū iudiciū: qd vlli aliqd iniuste nō denegat: nec p impatiētiā iudicē iustū exasperās: mereat qd nō hꝫ nō accipe: et qd accepit amittere: aut qr n amat inutilit tenere. Seu vo misericordiā seu iudiciū erga se ī illis q nō habet et optat psentiat: letus ex his q accepit largitati supne gratias dignas psoluat. Et qr ad qualēcūqꝫ portū de pcellosis mūdi turbinib⁹ potuit ptingere: caueat in portus tranquillitatē ventū leuitatis et impatiētie turbine inducere: quaten⁹ mens: cōstantia et māsuetudine tutātib⁹ quieta: et diuini timoris sollicitudine: et amoris delectatione sit vacua. Nā timor p sollicitudinē custodit: amor vo p delectationē pficit. Scio: qr hec maiorē aut scribendi aut colloquēdi exigant amplitudinē: vt pleni⁹ intelligat qbus scꝫ dolis antiquus serpēs ignarū monachū in h genere temptatiōis illaqueet: et ecōtra quib⁹ rōnibus prudens monach⁹ ei⁹ callidas psuasiōes dissoluat et ānihilet. Sed qm iā breuitatē quā exigit epistola excessi: et totum qd hinc dixi aut dicendū fuit: ad custodiendā mētis quietē ptinet: huius breuis exhortatio epistolā nostrā terminet. Nec putes charissime h me dicere: idcirco qꝫ suspicer te aliq mētis īquietudine laborare: sed quoniā pdictus dn̄s vrsio cogit me aliquam admonitionē tibi scribere: nescio qd potius scribā vel moneā: qꝫ cauere h qd sub spē recte volūtatis: scio nouicijs quibusdā solere surripere. Quapropter amice mi et frat dilectissime: cōsulit: monet: pcatur te: tu⁹ dilect⁹ dilector totis cordis viscerib⁹: vt totis viribus quieti mētis studeas: sine q nulli licet callidi hostis insidias circūspicere: vel semitas virtutū angustissimas pspicere. Ad hanc vo monachus q in monasterio cōuersat ptingere nullaten⁹ valet: sine cōstātia et māsuetudine: q mansuetudo indissolubilis comes ē patiētie: et nisi monasterij sui instituta que diuinis non phibent mādat: etiā si rōnē eoꝝ nō puiderit vt religiosa studuerit obseruare. Uale: et omīpotens dn̄s pficiat gressus tuos ī semitis suis: vt nō moueant vestigia tua: vt in iusticia appareas in ɔspectu dei: et satieris cum apparuerit gloria eius. Ora vt ego tecū: qr et ego oro vt tu mecū.

Beati Anselmi: ad abbatem Guilhelmū: eidē ad inquisita de quodā comite excōmunicato q diuina celebrātibus se imiscuerit: et de psbyteris incōtinētibus qd agendum sit respondentis: Epistola. VIII.

Domino et patri reuerēdo abbati Guilhelmo: frater Anselm⁹: in hac vita diuturnā psperitatē: in futura eternā felicitatē. Ex quo vr̄a pbitas mihi suā dignata est pbere noticiam: tantā eius cōcepi dilectionem: vt semp eius mihi dulcis sit memoria. Qd exptus sum non immerito fuisse: quoniā et vitam vestrā amore et reuerentia dignam agnoui existere: et paternitatē vestrā nō sine affectu dulcedinis erga prauitatem meā esse. Sepe namqꝫ fratres a vobis venientes me nō solū sanctitatis vestre relatiōe edificauerūt: sed et dignationis vestre salutatiōe honorauerūt. Quare licet: quicquid est ī me toto: minime possit tantis meritis respōdere: meū tamē est quātum amoris et reuerētie possum exhibere. Sed hec deo in nobis seruanda et agenda

cōmittens ad ea de quibus meā par/
uitatem consulere dignata est vestra
prudētia: non p̄sumendo: sed obedi/
endo: respondebo forte non qd̄ mihi
B sufficiat: sed quod mihi videt̄. Co/
mes quidem vester qui excōmunica/
tus vobis diuina celebrātibus se mi/
scet: mihi videt̄ humiliter admonen/
dus: ne cōtemnendo sententiā eorum
quibus deus affirmat se audiri cū au
10. diunt̄: et sperni cum spernunt̄: se li/
gare cū ligant: et soluere cum soluūt:
aggrauet sup se dei iudiciū: a quo fu/
gere nusq̄ homo potest. Quare illi
melius esse vt ꝑ salubrem humilitatē
abstineat ab his a quibus eum apo/
stolica segregat sententia: q̄ per pre/
sumptionis cōtemptū se ingerat i illa
que nunq̄ nisi ꝑ humilitatē quesita
ꝓsunt: at semp inordinate p̄sumpta
obsunt: Nec debere cū vllo suo com/
modo et grauissimo suo malo cogere
vos: vt cū eum offendere nolitis: deū
et aplici auctoritatē grauit̄ irritetis:
ad q̄s pacādos illum adiutorē habe/
re nō possitis. Facili9 quoq; ac beni/
gnius apostolicū eius rationes susce/
pturū si suam illum sententiā cogno/
uerit reueritā. Qd̄ si comes idē hāc
admonitionē respuerit: scitis qr de9
plus est timēdus q̄ homo. Quapro/
pter aut s̄m iam ꝓlatam apostolicā
sententiā erga illū agendum: aut ip̄m
apostolicū siue aliquē vices eius ge/
rentē de hocipso denuo consulendū
C existimo. De p̄sbyteris ꝟo qui se apte
reproba libidinis cōuersatione: deo
reprobabiles exhibēt: omnino tenē/
dū est q̄ apostolica ꝓuidentia eccle/
siastico iustoq; rigore cōstituit. Nem
pe nullatenus cōuenit vt ibi reueren/
ter astet̄: vbi ꝑtinaciter aperta et im/
pudenti libidine fetentes: dei et san/
ctorū ꝓhibitionem cōtemnendo sa/
cris altaribus deseruiūt: imo nō de/
seruiūt: sed q̄tum ad ipsos cōmacu/
lant. Non quo quis ea que tractant
cōtemnēda: sed tractātes execrādos
existimet: vt qui dei et angelorū pre/
sentiam non reuerentur: vel hominū
detestatione repulsi: sacra cōtamina/
re desistant. Nec vllatenus oportet
vt illi sint cōsortes de altari partici/
pantiū qui ꝑ immūdiciā se faciūt ex/
ortes altari deseruientiū. De lapsis D
autē sacros ordines habētib9 et spon
tanea humilitate secrete quib9 debēt
confitētibus: nequaq̄ asserendū est
quod eisdem ordinibus amplius vti
nullaten9 possint: si ꝑ sacrificiū spem
cōtribulati cordisq; contriti et humi/
liati deū placantes: ad virtutū pro/
fectum studiose contenderint. Nam
nec apud deū reprobat̄ officium ali/
cuius ꝓpter culpam quā ipse igno/
scit: nec apud homines decolorat̄ sa/
cri ordinis dignitas ꝓpter ꝑsonam
cuius ipsi peccatū nō cognoscūt: qui/
bus duab9 causis carnalis lapsus ꝓ/
hibet ad sacros ordines accessum aut
reditū. Sed quoniā ferme semp oc/
cultum est: quoꝝ remisse sunt iniqui/ Ps. 31.
tates: et quorum tecta sunt peccata:
quoꝝ ꝟo minime: tutius semp est cō
scium sibi criminis ab his que placi/
tam ꝑsonam exposcūt ꝑ laudabilem
humilitatē abstinere: q̄ per culpabi/
lem securitatē p̄sumere. Illud nāq;
semp potest deo nō improbante: hoc
ꝟo non debet nisi deo approbante.
Qui autē huic sentētie que ad sacri
ordinis officiū reditum post lapsum
concedit: nequaq̄ aliqua ratione: ni/
si auctoritate fulciat̄ scriptura et vult
consensum attribuere: legat epistolā
beati Calixti pape directā vniuersis
episcopis ꝑ galliam cōstitutis: et bea/
ti Gregorij ad Secūdinū inclusū: vbi
ipsi hanc sententiā sic firmis et pene
eisdem ratiōibus et auctoritatib9 con
firmāt: vt nullaten9 alioꝝ approba/
tiōe indigeat. Sed qm̄ idem beatus E
Gregori9 idip̄m in alijs suis quibus/
dam epistolis studiose ꝓhibet: ne sibi
ipsi contrari9 sit: de aptis quidē ꝓhi/
buisse: de occultis ꝟo post cōdignā
penitentiā cōcessisse intelligit̄. Nam
crimē qd̄ a deo iputat̄: nec ab homi/
nib9 esse putat̄: nō reprobat nec deco/
lorat: vt iā dixi: cū tn̄ in tali re cuiq;

futi⁹ sit corā deo plus timere q̄ cōfi-
dere. Prohiberi autē inuitū debere
qui occultū crimē humili cōfessione
sponte ⁊ occulte detegit: minime exi-
stimo: ne m̄ltis obstruat vita salubris
confessiōis: quin poti⁹ eligent penit⁹
in mortē occultari q̄ hac occasiōe in
certitudinē vel in suspitionē alicuius
criminis adduci. Hoc em̄ illi cui confi-
tent̄: statuit ad peccatū: sed cōfitentē
absq̄ eius consensu cessare a sui ordi-
nis officio nō cogit: sed poti⁹ magni
criminis reus esse videt̄ si cogit: q̄r
sic ⁊ confitentē penitere cōfessionis:
⁊ plures nōdum confitentes horrere
confessionē compellit. Nam satis pa-
tet: q̄ minus malū sit cuilibet pecca-
tori ad altare cum amore cōfessionis
pacte: ⁊ spe misericordie humili men-
te accedere: q̄ se cū odio cōfessionis
⁊ desperatiōe venie indurato corde
desiderio aut etiā actu ingerere. Ille
itaq̄ cui cōfessio fit: nequaq̄ p̄ticeps
estimādus est minoris culpe in q̄ aliū
p̄mittit nō cōsentiendo sed maiorem
prudēter p̄cauendo: maioris ꝟo po-
testatis auctor esse videtur: ad quos
m̄ltos impellit: ⁊ si nō volēdo: tamē
inordinate plus qđ minus: q̄ qđ ma
F ius erat timēdo. Sed manifestū est:
quia illi qui humili ꝯtritiōe supbam
verecūdiam cōculcando semetipsos
iudicātes huiusmodi cessatiōi spōte
cōsentiūt: multotiēs tuti⁹ ministrant
p̄missi seu etiā iussi q̄ illi cum vere-
cūdia humana inter deum ⁊ se iuste
iudicare refugiūt: licꝫ is cui cōfitent̄
valde piculosi⁹ p̄hibeat istos īuitos:
vt supra dictū est q̄ illos spōtaneos.
Et cum vtrisq̄ necessarium sit vel ad
tempus abstinere: puto quia illi qui
nō libēter cessant ad qđ non bene ꝓ-
perant: sunt tm̄ relaxandi: hi ꝟo qui
sponte abstinent ad qđ nō p̄sumunt
etiā reuocandi. Nam in illis si reuo-
cent̄ obediētie tegmīe p̄sumptio pal-
liat̄: in istis ꝟo humilitas obedien-
tie robore adiuuat̄: que reuocatio nō
indifferenter sed magna p̄lati cōfessi
onem suscipiētis discretiōe facienda
est. Sepe nāq̄ contingit vt quis non
p̄ immēsum criminis horrorem ⁊ per
vim hūilitatis hūanā verecūdiā su-
pet: s̄ p̄ stulticie tenebras ⁊ impudē-
tie duriciā: feditatē sceleris ⁊ pudorē
nō sentiat: ⁊ p̄ negligentiā officiū suū
nō appetat. Qui aūt hmōi est: nunq̄ B
ad sacrū officiū aut vocād⁹ aut reuo
cand⁹ ē: s̄ cū p̄ ipso penitente suppli-
cat hūilitas: suggerit cōtritio: interce
dit vite mutatio: tūc nimirū si p̄lat⁹
nō tā de meritis aliq̄b⁹ q̄ de magna
misericordia: ⁊ de m̄ltitudine miserationū
dei illū cōfortans ad sui vsum īmu-
tet officij: q̄r non tam temere q̄ pru-
denter egisse videat̄. Est em̄ sepe in
huiusmodi p̄ueniēda pusillanimitas:
excludenda cōtemptus suspitio: ostē-
denda beniuolentia: exhibenda com-
passio. Hoc em̄ modo qui tales sunt:
quāto benignius: tanto efficacius ad
pfectionē ꝓuocant̄: ⁊ tanto strictius
in bono ꝓposito ligant̄. Potui plu-
ra de scriptis patrū his interserere: s̄
q̄r epistolaꝝ breuitas que se iā nimis
extendi reclamat: non cōsensit: simpli
citer quid de interrogatis sentirē pa-
ternitati vestre iussus exposui. Omni-
potēs dn̄s vos ⁊ ī his ⁊ in omnibus
que vobis agenda sunt: sic in rectitu-
dine veritatis dirigat: vt p̄ eis seip̄m
vobis retribuat. Si p̄sens essem corā
vobis ⁊ corā sancta cōgregatiōe ve-
stra: de qua multa bona a multis cō-
corditer audio: supplici mente totum
corpus ꝓsternerē: ⁊ vt me bonorū q̄
deus operat̄ in vestro monasterio in
perpetuū participē in fraterna chari-
te cōcederetis peterem. Sed quoniā
ego hoc nō possū: p̄sumo nō de meis
meritis: s̄ de vestra sanctitate rogare
vt vos hoc p̄ me nō hūiliato corpo-
re: sed benigna mente ab eisdem filijs
vestris mihi petatis: ⁊ cum illis con-
cedatis: Valete.

Beati Anselmi: ad Falconem episcopū Beluacēsem: se apud suspicantes eū concupiscentia archiepiscopa-

tus detineri: excusantis: Epistola.IX.

A Dulcissimo et dilectissimo dilectori: epo Beluacensi Falconi: frater Anselmus: eterna dei protectione et consolatione gaudere. Scio mi dulcis amice: quantum dilectio vestra de illius quem sup omnes homines diligit: insperata corporali amissione contristaretur: nisi se sapienter diuine dispositionis consolatione consolaretur. Sicut enim in cordibus diligentium sese inuicem spes et oportunitas confruendi se: nutrit quandam delectabilem dulcedinem: ita eiusdem rei desperatio ingerit molestam amaritudinem. De qua re vestra prudentia meam potest cognoscere conscientiam. Sic enim agnosco vestre dilectionis erga me sinceritatem: vt sim certus vos non ignorare mee dilectionis erga vos: et erga eos quibus illam ostendebam: et maxime erga monachos beccenses veritatem. Nam nullus sic cognoscit amici veri conscientiam: sicut ille qui vere gerit amicitiam.

B Considerate quod: que possit esse in corde meo integra leticia: quem tot amicorum me desiderantium: et a me desideratorum contristat irreparabiliter perdita in hac vita presentia? Vnusquisque eorum de me solius amissione corporali dolet: et anima mea de omnibus: quorum ab eorum presentia inuita tam inopinate scinditur: dolet. Nam et si maior multitudo similem exhibentium dilectionem in anglia me videatur letificare: nullatenus tamen tam longo tempore radicatam et nutritam priorem dilectionem de corde meo valet eradicare. Vera enim charitas non minus diligit priores amicos interius: etiam si exterius pariter nequeat operari cum ad plures extenditur: sicut nec a prioribus. Si veri amici sunt minus timet diligi cum a pluribus diligitur. Et quidem si qua mihi consolatio est multitudinis amicorum presentia ad angorem quem gero ad priorum: absentia illud vtique efficere nequit: vt non contrister de illorum: quod quanto magis me diligunt: tanto magis contristantur de absentia dilecti et dilectoris sui tristicia.

Delectat me cum dulci amico meo scribo de charitatis sinceritate: et de eius efficacia diu tractare: sed quoniam epistolaris breuitas hoc non patitur: cum et aliud velim dicere: necesse est me iam materiam mutare. Quidam vt audiui suspicantur me archiepiscopatus concupiscentia ad quem dolens et timens trahor detineri. Quod siue suo errore: siue aliena persuasione faciant: parcat illis deus: qui videt quia falluntur et peccant. Non me excuso apud vestram fraternitatem mihi dilectissimam: que exquo me cognouit familiarissima et longa conuersatione: meam indubitanter didicit et credidit de secularis honoris ambitione conscientiam. Quam tanto verius cognouistis: quanto vos securius et totam vitam vestram sensui meo iudicioque commisistis: Sed apud eos me excuso quicunque hanc lecturi sunt epistolam: vt sciant quid mihi dicat conscientia mea coram deo et aliis ignorantibus: cum opus erit respondeant pro me: si non propter me vel propter deum. Multum enim nocet infirmis in ecclesia dei opinio alicuius vitii: siue vera siue falsa sit de aliquo homine: et maxime de eo quod sic est in ecclesia catholica constitutus: vt et verbo et exemplo vite aliis debeat et possit prodesse. Sciant quod omnes sicut mea conscientia mihi dicit coram deo quem inuocare testem mendacii nefas esse scio: quia non me rapit aut alligat ad archiepiscopatum anglorum cupiditas alicuius rei: quam seruus dei contemptor mundi contemnere debet: sed timor dei me cogit pati: vt quantumuis dolens et timens ab ecclesia dei trahar.

D Et quia si mihi liceret seruata obedientia et charitate quas deo debeo et ecclesie eius matri mee propter eum potius et libentius eligerem sub abbate et sub regulari disciplina in monastica paupertate et humilitate esse et obedire et seruire: quam regnare in hoc mundo: seculariter aut dominari aut archiepiscopatum siue episcopatum possidere vel abbatiam: aut hominibus quibus licet preesse ad animarum gubernationem: siue ad corpo

rum sustentationē in magna terrarū & rerum terrenarū possessione & opulentia. Quod ego ipse non imputo mihi tantū ad virtutē: quātum ad hoc quia talem me scio tam parū vtilem: parū fortem: parū strenuū: parum prudentem: parū iustum: vt potius mihi cōgruat & expediat eligere subesse p̄lato q̄ alijs p̄esse: obedire q̄ p̄cipere: seruire q̄ dominari: ministrare q̄ ministrari. Cogor hec de me cōfiteri: sed malo hec in simplicitate mea vt puto sine omni duplicitate de me dicere: q̄ pati vt alij homines peccent in me: aut malū exemplū sumant p ignorantiam & errorem suū de me. Qui mihi hec de me confitenti credit: certus sit quia hoc credendo nō fallitur si mea me cōscientia coram deo non fallit: & qui non credit verū est: quia ipse falso & temerarie de me iudicando se fallit. Omnipotens dominus faciat vos in hac vita & in futura indeficiēte sua ꝓtectione & cōsolatione gaudere.

Beati Anselmi: ad Goffridū Pariēsem episcopū: illū vt clericos monachoꝝ ꝓpositum appetentes nō impediat admonētis: ipsosq̄ itali proposito liberos esse ab episcoporū oneribus astruentis: Epistola. X.

A Domino & patri reuerēdo epo parisiēsi Goffrido: Fr̄ Anselmus dei disponētis oīa dispositione: electus archiepiscopus Cātuarie: presentis vite deo placitam sanctitatem & future eternam felicitatē. Quis diuina dispositio valde longe a reuerētia vestra meā separat paruitatē: nulla tamē longinquitas debet minuere meā quā vr̄a multis modis meruit benignitas fidelitatē. Quapropter si quid de vestra celsitudine audio vnde mihi sit cōgaudendum: semp volo cōgaudere: & si quid cognosco qd̄ vestram dignitatē mutare deceat: familiari fiducia eam charitatiue & hūiliter debeo cōmonere. Didici q̄ dn̄s Gualerāmus charissimus noster: cantor ecclie vestre: deo inspirante habitū sancte cōuersatiōis studiose & intentissime petens in monasterium sancti Martini de campis eo gaudio q̄ debuit sit susceptus: & inde violenter a vobis & queadmodū nō necesse fuerat abstractus. De qua re B quis vestra prudentia meo consilio nō egeat: cogunt tamē fidelitas & dilectio: quas vobis & illi debeo: mentē meā vt vestre reuerētie aliquid suggeram. Nō loquor sapiētiori me q̄si docendo: sed velut ea que melius me scit breuiter cōmemorādo. Mi pater si omnia faciēda sunt cum cōsilio: cuius magis q̄ eius qui admirabilis consiliarius: deus fortis dicit̄? Ipse q̄ppe cōsulit ad ꝑfectionem nitentibus: vt oīa relinquāt & sequāt̄. Ipse omnibus relinquētibus & sequētibus se ꝑmittit: quia sedebunt cum illo in iudicio iudicātes tribus duodecim isrl̄. Ipse est qui inuitat laborātes & oneratos amore & curis secularibus: vt ad se veniant & requiescant. Hoc consilium magis ī monachico q̄ in alie vite ꝓposito impleri sancti patres intellexerūt. Beatus nāq̄ Gregorius ī libro xiiij. registri: scitis quid mandet Desiderio episcopo de quodā qui diuina inspiratiōe cōpunctus gratiā monachice cōuersationis appetierat: quod scʒ hortet̄ eundē episcopū vt ꝓpositū eius nullo modo impediat: sed magis eum quātū valet pastorali admonitione succēdat: ne feruor cōceptus in eo tepescat: nec vllatenus debere eum qui monasterij portum petijt: rursus secularium ꝑturbationibus implicari. In Toletano cōcilio quarto legistis: clericos monachoꝝ ꝓpositū appetētes: quia meliorē vitā sequi cupiūt: liberos esse debere ab epis ad monasterioꝝ ingressus. Pauca dixi de multis. Si ḡ dicere cōtra dn̄m & ꝯtra tot C sanctos patres dicta dn̄i veraciter ītelligētes: peccatū est: Facere cōtra manibus: nō dicā quō: sed quo modo:

re.15. scitis quid est. Si qs separat pciosuz a
vili: id est aiaz a seculo: tanq̃ os dei:
sicut scptu e: erit: Ille cui9 os & ma-
nus retrahut aiam adherentez post
deu ad seculu: qd erit? Absit mi dne
nolit deus vt sup epm cadat qd dns
tth.12 dicit: Qui no colligit mecu: disgit:
& q no est mecu: ptra me est. Horren
du est em etia auditu: vt qd christ9
elegit de mudo: epus religet in mun
do: vt qd christus trahit ad portum
de pcellis & tepestatibus mudi: hoc
epus retrahat a portu in naufrago-
sos turbines mundi: vt qd christ9 ab
scondit in ouili a multitudine insidi-
antiu lupoz: hoc epus rapiat de oui
li & exponat multitudini luporum.
Mi reuerede pa: ne sit molestu pru
detie vestre q2 sic loquor: No em h
dico q2 velim ostedere q hmoi sitis:
B q2 desidero vt hmoi no sitis. Con
sideret & retractet prudentia vestra:
q fecit qd mutandu intelligat: non
caz pudeat facere qd magis deceat.
Non enim adeo mirandum si subi-
to motu de ta strenui clerici amissio-
ne aliqd no pmeditate fecistis: B hoc
e valde laudanduz si mutatis quod
mutandu intelligitis. Saluto dnos
& amicos nostros canonicos vros:
quos etsi singulos no cognoui: hos
tame diligere & oibus seruire volui.
Quos omes vobiscu supplex pcor:
vt psecratione mea que i dnica qua
cantat: Populus sion: ordinata est
deo annuete fieri: suis oronibus non
meis meritis: B sua charitate pueni-
ant. Omnipotens dns sic vos vsq in
finez huius vite dirigat & custodiat:
vt post hanc vita: eternaz beatitudi
ne vobis retribuat. Sigilluz hec epi-
stola no habet: q2 & abbas iam non
sum: & archiepiscopus nonduz sum:
nec me delectat pingi qd no sum.

Beati Anselmi: ad Richardum quendam monachu: eum vt votu pmissum teneat: & in pposito voti qd assu pserat imobilis permaneat admonentis: Epla. XI.

Anselm9 gratia dei archieps: A
fratri & filio Richardo mona
cho: salute & benedictionem.
Audiui frater mi quia anteq̃ mona
chus fieres: in egritudine vouisti te
iteru ad sanctu egidiu: et icirco mo
timidus & nimis sollicitus es de vo
to illo soluedo: ita vt requiescere cor
tuu no possit nisi ad sanctu egidium
iueris. De qua re no tantu debes cre
dere tibi: quantu abbati tuo cui9 con
silio & ordinationi aiam tua comisi-
sti: & alijs qui melius sciunt te qd ma
gis placeat deo & magis psit aie tue.
Quapropter psulo tibi & pcipio: vt B
omimodo dimittes intetionez pfati
itineris: & sollicitudine voti illius in
pposito qd assumpsisti quietus & im
mobilis pmaneas: & in quiete ad hoc
qd pposuisti: id ad obedietia: ad pe
nitentiaz p peccatis tuis: & ad alios
bonos mores pficere studeas. Cert9
em esse debes: q2 cu teipm deo totuz
vouisti: & reddidisti p monachica p-
fessione: soluisti omnia minora vota
quarulibet actionu que prius sine iu
reiurado & fidei alligatioe pmisisti.
Esto g quietus & secur9: & ego te ea
auctoritate qua p gratia dei habeo
sup te: a voto illo absoluo. Uale.

Pascalis pape: ad beatum Anselmum: se de eo q inuestituras ecclesiaru laicis indulserit: excusantis: Epistola. XII.

Pascalis epus seruus seruoru A
dei: Anselmo cantuariensi ve
nerabili fratri & coepiscopo: sa
lute & apostolica benedictione. Su-
auissimas dilectionis tue suscepim9
litteras charitatis calamo scriptas.
Neq̃ em aliud charte calam9 indi-
dit q̃ qd de fonte charitatis intinxit
In his reueretia deuotionis tue co-
plectimur: & perpendimus fidei tue

robur ⁊ pie sollicitudinis instantiã. Exultamꝰ: quia gratia dei tibi p̄stã te auxiliũ: te nec mine cõcutiunt: nec promissa sustollunt. Dolemus autem quia cũ fratres nostros episcopos legatos regis anglorum benigne suscepissemus: que nec diximus eis nec cogitauimus: redeuntes ad ꝓpria retulerunt. Audiuimus eñ eos dixisse: q2 si rex in alijs bene ageret: nos inuestituras nec prohibere nec factas excõmunicare: ⁊ ꝙ ideo nolebamꝰ charte cõmittere: ne sub hac occasiõe ⁊ ceteri principes in nos ĩclamarẽt. Unde iesũ: qui renes ⁊ corda scrutatur: in animã nostram testem inducimus si ex quo huius sancte sedis curã cepimus gerere: immane scelus vel descẽdit in mentẽ. Et hoc a nobis deauertat vt est ⁊ non: surrependo nos inficiat: ⁊ aliud habeamus ore ꝓmptũ: ⁊ aliud corde reconditũ: cũ ꝯtra mẽ
Ps. 11. daces ꝓpheta imp̄cetur: dices: Disperdat dñs vniuersa labia dolosa. Si
B vero nostro silentio pateremur ecclesiam felle amaritudinis ⁊ impietatis radice pollui: qua ratione possemus apud internũ iudicẽ excusari: cũ dominus sub specie sacerdotũ dicat ꝓ
Ezech. 3. phete: Speculatorem dedi te domui israel? Nõ bene custodit vrbem qui ĩ specula positus: dũ non obsistit: eã hostibus diripiendã exponit. Si ergo virgã pastoralitatis signũ: si anulum signaculũ fidei tradit laica manus: quid ĩ ecclesia pontifices agũt? Ecclesie honor atterit: soluitur discipline vigor: ⁊ oĩs religio christiana conculcatur: si qđ nouimus sacerdotibus solis deberi: laica patiamur temeritate p̄sumi. Non est laicorũ ecclesiam tradere: nec filiorum matrem adulterio maculare. Iure ergo p̄uãdus est patrimonio: quia matrẽ polluit adulterio. Nec meret ecclesiastice benedictionis consortiũ: qui eam impia infestatiõe insequitur. Laicorum eñ est ecclesiam tueri: nõ tradere. Quas quidã cũ illicitũ sibi sacerdotiũ vẽdicaret: lepra percussus est. 2. par.
Filij q3 aarõ quia alienũ ignẽ impo Leuit.
suerũt: igne diuino consumpti sunt. Alienũ eñ est ab ecclesia: ⁊ a sacris canonibus est inhibitũ: ne principes et seculares viri inuestituras: nõ solum non dare: sed nec electioni episcoporum audeant se violenter inserere. In se- C
ptima quippe synodo vt nostis scriptũ est: Sancta ⁊ vniuersalis synodus diffiniuit neminẽ laicorum principũ vel potentum se vi ingerere electioni vel ꝓmotioni episcoporum. Si q3 filij aaron quia ignẽ alienũ intulerũt corporaliter puniti sũt: isti quia laicis a q̄bus alienũ ẽ ecclesiam susceperint spirituali gladio feriunt. Episcopos autem qui veritatẽ in mendaciũ cõmutauerunt: ipsa veritate q̄ deus est in mediũ ĩtroducta: a beati petri gratia ⁊ nostra societate excludimꝰ: donec romane ecclesie satisfaciant ⁊ reatus sui pondus agnoscant. Quicũ ꝙ vero intra p̄dictas inducias ĩuestituras seu ꝯsecrationẽ acceperũt: a cõsortio fratrũ ⁊ ordinatos ⁊ ordinatores alienos habemus: nec eis ad excusationẽ deceptio suffic: q2 ⁊ ꝓpha ab alio ꝓpha deceptus: nec iõ mortẽ 3. Re
euasit. Rogamꝰ ĩterca charitatẽ tuã nos tuis sanctis p̄cibus cõmendari: vt q̄nto ꝓpius ad deũ passibꝰ virtutũ accedas: nobis orationũ tuarum manus extendas. Omĩpotens deus q̄ te huius stadij inuitauit ad cursum: felici ꝯsũmatione ꝑducat ad p̄miũ.

Beati Anselmi: ad Cunũ amicũ suũ: illum de tribꝰ superbie modis: informãtis: Epistola. XIII.

Anselmus seruus ecclesie cãtu-
a ariẽsis dilecto amico Cuno: sa- B
lutẽ. Exigit charitas vestra vt de tribus illis modis supbie de q̄bus vobis locutꝰ sum: duos q̄ a memoria vobis exciderũt p epistolã nostrã cõmemorẽ. Tres quidẽ illos esse dixi: Unũ ĩ estimatiõe: id ẽ qñ aliq̄s altiꝰ

n.11. existimat de se q̄ debeat: Cōtra quē dr̄: Noli altū sapere: ſ3 time. Et quē
.130. negat se fuisse: q̄ dicit: Dn̄e non ē exaltatū cor meū: et q̄ sequūtur. Alius est in volūtate: quādo aliquis altius se vult tractari aliquo mō q̄ debeat:
ob.5. Cōtra quē dr̄: Quō potestis crede
c.17 re q̄ gliam q̄ritis ab inuicē? Et: Diē hominis non desideraui tu scis. Alius est in opere: Cōtra quē dn̄s dicit:
.14 Cū inuitatus fueris ad nuptias nō discumbas in p̄mo loco. Iste est quādo homo seipm̄ tractat alti⁹ q̄ debeat. Cōtra singulos istos modos plura inueniūtur dicta i sacra scriptura
em. si inquirant. Contra oēs dicit: Qui
.4. se exaltat hūiliabit. Et: Supbis de⁹ resistit: et multa alia. De his trib⁹ q̄si singula queq3 sola est: illa ē leuior q̄ in solo ope est: quia nō fit nisi p igno rantiā: et tamē vitiū est: quia corrigēdū est. De alijs duabus illa q̄ est in sola volūtate: dānabilior est: q2 sciēter peccat. Illa vo q̄ ē in estimatiōe sola: insanabilior est: quia nō se ostēdit et iusta sibi videtur. Si g̃ iste tres superbie singule cōsiderent: tres simplices possunt dici superbie. Si vo bine et bine intelligant: tres duplices ueniūt. Si vo tres simul cōiūgāt: erit vna triplex: et sic ert septē. Tres simplices: tres duplices: vna triplex. Cōtra istas supbias sūt mēbra hūilitatis: id est vt humiliter quis sentiat de se: et quantū ad tractatū et conuersationē aliorū humiliter velit de se: et ip̄e humiliter tractet se. Pro singulis modis superbie dicit homo superbus: sed p singulis mēbris humilitatis vl pro duobus: nisi oīa mēbra siml sint nō dicit homo humilis: sicut vno mēbro languente dicit homo eger: san⁹ aūt nō dicit nisi sanis oībus mēbris. Hec breuiter cōmemoraui charitati vestre. Que si prudentia vestra sepius tractauerit: pleni⁹ ea intelliget q̄ hic dicta sint. Valete et orate p me: vt sicut deus dedit mihi supbiā et humilitatē ītelligere: sic mihi det illā cauere et istā acquirere. Salutate dn̄m et amicū nostrū reuerendū episcopū attrabatensem ex parte nostra.

Beati Anselmi liber epistolarum explicit.

In librū qui imago mundi dicitur prologus.

Ad instructionē multorū q̄bus deest copia librorū hic libellus editur: nomēq3 ei⁹ imago mūdi vl mappa dicitur: eo q̄ dispositio toti⁹ orbis in eo quasi in speculo cōspiciatur. In quo etiam nostre amicitie pignus posteris relinquat. Nihil aūt in eo pono nisi q̄d maiorū cōmendat auctoritas.

Explicit prologus.

Liber primus qui imago mūdi dicitur: qui a quibusdā beato Anselmo: ab aliis honorio incluso ascribitur: incipit.

De forma mundi: Ca. I.

Mundus itaq3 dicitur quasi vndiq3 motus. Est em̄ in perpetuo motu. Huius figura est in modū pile rotunda: ſ3 ad instar oui elementis distincta. Ouū quippe exterius testa vndiq3 ambit: teste albumē: albumini vitellū: vitello gutta pinguedinis includitur: Sic mūdus vndiq3 celo vt testa circūdat: celo vo purus ether vt albumē: etheri turbid⁹ aer vt vitellū: aeri tra vt pinguedīs gutta icludit.

De creatione mūdi: Ca. II.

Creatio vo mūdi q̄nq3 mōis scribit. Primo q̄ ante secula tpalia vniūsitas mūdi in mēte diuīa ɔcipit: q̄ ɔceptio archetyp⁹ dr̄ mūd⁹: vnde scribit: Qd̄ factū est in ip̄o: vi Iob.I.

ta erat. Secūdo: cū ad exēplar archetypi hic sensibilis mūdus in materia
Eccl. 18. vt forma creat: sic legit: Qui manet in eternū creauit oīa simul. In materia: vt ex qttuor elemētis crearent oīa corpalia. In forma: vt ad silitudinē āgeloꝝ aīe eēnt rōnales. Tertio: cū per species ꝛ formas sex dieb⁹ hic mūdus formatur: sicut scribitur:
Geñ.1. Sex diebus fecit deus opa sua bona valde. Quarto: cum vnū ab alio: vt pote homo ab homie: pecus a pecude: arbor ab arbore: vnūquodqꝫ de semine sui generis nascit: sicut dicit:
Joh.5. Pater meus vsqꝫ modo operatur. Quīto: cū adhuc mūdus innouabitur: sic scribit: Ecce noua facio oīa.
Apoc.21

De qttuor elemētis: Ca. III

Elemēta dicunt quasi hyle ligamēta: hyle autē est materia. Sūt aūt quattuor elemēta ex quibus cōstant oīa: scilicet ignis: aer: aqua ꝛ terra: q in moduꝫ circuli in se reuoluūtur: dū ignis in aerē: aer in aquā: aqua in terrā ɔuertit. Rursus terra in aquā: aqua in aerem: aer in ignem cōmutat. Hec singula proprijs qualitatibus quasi quibusdam brachijs se inuicē tenent: ꝛ discordeꝫ sui naturaꝫ concordi federe vicissim cōmiscent. Nam terra arida ꝛ frigida: frigide aque connectitur. Aqua frigida ꝛ humida: humido aeri constringitur. Aer humidus ꝛ calidus calido igni associatur. Ignis calid⁹ ꝛ aridus: aride terre copulat. Ex his terra vtputa grauissima imuꝫ: ignis vtputa leuissimus supremū obtinet locū. Alia duo mediuꝫ quasi quodā soliditatis vinculo: quoꝝ aqua grauior terre pximū: aer leuior igni pximū possidet locū. Deputant xo terre gradientia: aque natantia: aeri volantia: igni irradiantia.

De assimilatione quattuor elementorū cum quattuor temporibus: quattuor qualitatibus ꝛ quattuor humoribus ꝛ quattuor etatibus: Ca. IIII.

Assimilant autē hec quattuor elemēta quattuor tēporibus: qttuor qualitatibus ꝛ qttuor humani corpis humoribus ꝛ qttuor etatibus. Cōnectit aūt terra que est frigida ꝛ sicca autūno qui est siccus ex pcedēti estate: ꝛ frigidus ex adueniente hyeme. Aqua frigida ꝛ humida hyemi: Hyems enim frigida ꝛ humida ē. Aer calidus ꝛ humidus veri: Aer aūt est humidus ex pcedente hyeme: calidus ex aduenīēte estate. Ignis calidus ꝛ siccus estati colligatur: Est eī calida ꝛ sicca estas. Jisdē qlitatibus est humanū corp⁹ tēperatū: ꝛ inde homo microcosmus: id est minor mūdus appellat. Sāguis nāqꝫ qui est calidus ꝛ humidus: aeri ꝛ veri compat: ꝛ hic viget in infantia. Cholera rubea que est calida ꝛ sicca igni ꝛ estati colligat: ꝛ hec abundat in iuuentute. Melancholia est frigida ꝛ sicca: terre ꝛ autūno adaptat: ꝛ abūdat in puectiorib⁹. Phlegma qđ est frigidū ꝛ humidū aque ꝛ hyemi connectit: ꝛ hoc dominat in senibus. Sāguinei sunt hilares: misericordes: ridētes: loquaces: simplices: moderati: blandi: bone mētis: corpe pleni. Cholerici sunt macilēti: voraces: veloces: audaces: cito mobiles ad irā ꝛ cito pacificant: agiles: īgeniosi: acuti: subtiles ꝛ leues. Melācholici sunt stabiles: graues: dolosi: tarde cōmouent ad iram ꝛ tarde pacificant: auari: inuidi: tristes: somnolenti. Phlegmatici sunt tardi: somnolenti: obliuiosi: corpe compositi: vigilantes: intra se cogitātes: minus audaces ꝛ cito senescētes. Sāguis dominat ab hora noctis nona vsqꝫ ad tertiaꝫ diei. Cholera rubea ab hora tertia diei vsqꝫ ad nonā eiusdē diei. Melancholia ab hora nona vsqꝫ ad tertiā noctis. Phlegma ab hora tertia noctis vsqꝫ ad nonaꝫ eiusdem.

De p... tatib... plexi...

Qui... horis minē...

Sanguis habet respirationē per nares. Cholera rubea p aures. Melancholia per oclos. Phlegma per os. Sanguis dñat in dextro latere sub epate. Cholera rubea ibidē. Melancholia in sinistro latere sub splene. Phlegmatis aūt vna pars est ī capite ꝛ in vesica vel in corde. Phlegma dominat in pueris cū sanguine vsq ad annos qndecim. Inde cholera rubea vsq ad annos vigintiqnq. Deinde cholera nigra vsq ad annos qdragintaqnq cū maxima pte sanguinis. Hinc vsq ad sūmā etatē dñat phlegma sicut ī puerꝭ. Et nota qꝫ qñ hoꝝ hūoꝝ aliqs excrescit: ea hora diei dꝫ pncipalr minui in q regt.

Quibus noib⁹ terra nominetur: Ca. V.

Postq̄ꝫ de qttuor elementis dictū est generaliter: ꝛ d qttuor hoīs hūorib⁹: nūc qꝫ aliqd de ptibus dicam⁹. Et pmo de terra. Denominat terra septē noib⁹: Terra: tellus: humus: arida: sicca: solū: ops. Terra a terēdo dr: ꝛ totū elementū intelligit. Tellus qsi tollēs fructus: q est frugib⁹ apta vl vinetis: fructiferisq arborib⁹ ꝯsita. Hum⁹ ab humore: que est palustris ꝛ inarabilis. Arida inaquosa: que sp feruore solis aret: vt libya. Sicca q aliqñ compluta cito exiccat: vt iudea. Solū a soliditate: vt sunt montana. Ops ab opibus: vbi diuitie scꝫ auꝝ ꝛ gemme abundant: vt in india.

Qꝫ tra ē rotūda: cētꝝ mūdi ꝛ oceano clauditur: Ca. VI

Terre forma est rotūda: vnde ꝛ orbis est dicta. Si qs em in aere positus desup eā inspiceret: tota enormitas montiū ꝛ ꝯcauitas valliū min⁹ in ea appareret q̄ꝫ digitus alicui⁹: si pilā pgrandē in manu teneret. Circūitus autē terre. c. et lxxx. milibus stadiorū mēsurat: qd duodecies mille miliaria ꝛ. lij. cōputat. Hec centrū in medio mūdo: vt pūctus in medio circuli eqliter collocat: ꝛ nullis fultris ſ diuina potētia sustētat: sicut legit: Non timetis me ait dñs q suspēdi terrā in nihilo: Fūdata ē em sup stabilitatē suā: sic aliud elemētū occupās sue qlitatꝭ metā. Hec in circūitu oceano vt limbo cingit: vt scribit: Abyssus sicut vesti Ps. 103
mentū amictus ei⁹. Interi⁹ meatib⁹ aquaꝝ vt corp⁹ venis sanguinis penetrat: qbus ariditas ipius vbiq irrigatur. Unde vbicūq terra infoditur: aqua repitur.

De quinq circulis quibus terra distinguitur: Ca. VII

Quinq aūt zonis: id est circulꝭ qnq: terra distinguit. Quorum duo extremi sunt inhabitabiles algore: medius inhabitabilis calore a q sol nunq̄ꝫ recedit: ad illos nunq̄ꝫ accedit. Medij duo habitabiles: huic ardore: īde frigore tēperati. Uerbi gratia: si ignis in hyeme sub diuo accendit: qnq lineas efficere scit: vnā in medio feruidā: duas circūgelidas: duas intra has tēperatas. Qui si vt sol circūiret: quinq nimirū circulos redderet. Ex his circulis pmus septentrionalis: secūd⁹ solsticialis: terti⁹ eqnoctialis: qrt⁹ brumalis: qntus australis noiat: ſ solus solsticialis ībabitari a nobis noscit.

De diuisione terre habitabilis: Ca. VIII.

Igit habitabilis zona q a nob incolit: in tres ptes mediterraneo mari dirimit: quarum vna asia: altera europa: tertia aphrica dicit. Asia a septētriōe p orientē vsq ad meridiē: Europa ab occidēte vsq ad septentrionē: Aphrica a meridie vsq ad occidentē extendit.

De asia: Ca. IX.

Asia a regina eiusdē nois appellat. Hui⁹ pma regio in oriente est padis⁹: loc⁹ videlicet omi amenitate ꝯspicu⁹: īadibilis hominib⁹: qꝛ igneo muro vsq ad celū

est cinct⁹. In hoc ē lignū vite: scilicet arbor de cui⁹ fructu q̄ comederit sp in vno statu īmortalis permanebit. In hoc etiā fons orit̄ q̄ in q̄ttuor flumina diuidit̄. Que quidē flumina infra padisū terra cōdunt̄: ſʒ in alijs regionib⁹ lōge diffundunt̄. Nā phison q̄ τ ganges in india de monte orcobares nascit̄: τ ɔtra orientē fluēs oceano excipit̄. Geon q̄ τ nilus iuxta mōtē atlantē surgēs: mox a terra absorbet̄: p quā occulto meatu currēs in littore rubri maris denuo fundit̄: ethiopiā circūiens p egyptū labitur in septē ostia diuisus: magnū mare iux̄ alexādriā īgredit̄. Tigris aūt et euphrates ī armenia de mōte pchoatra fūdūt̄: τ ɔ̄ meridiē vergētes mediterraneo mari īmergunt̄. Post padisū sūt mlta loca deserta τ inuia: ob diuersa serpentū τ ferarū aīalia.

De india: Ca. x.

Deinde est india ab indo flumine dicta: q̄ ad septētrionē de mōte caucaso nascit̄: τ ad meridiē cursū suū dirigens: a rubro mari excipit̄. Hec india ab occidente claudit̄: τ ob hoc indic⁹ ocean⁹ dr̄: ī q̄ est sita taprobane insula. x. ciuitatib⁹ inclyta. Hec duas estates τ duas hyemes vno anno hʒ: τ omi tpe viret. In hac etiā sūt chrysa τ argusa īsule: auro τ argento fecunde: τ sp floride. Ibi inueniūtur bdelliū τ lapis onychin⁹. Bdelliū est arbor aromatica colore nigra: magnitudine oliue. Onyx est appellat⁹ q̄ habet in se pmixtū cādorē in similitudinē vnguis hūani. Greci eñ vnguē dicunt onycon. Ibi sūt τ mōtes aurei: q̄ ppter dracones τ gryphes nō possūt adiri. In india ē mōs caspius: a q̄ caspiū mare vocat̄. Intra quem τ mare: gog τ magog ferocissime gentes a magno alexādro īcluse ferunt̄: q̄ humanis carnib⁹ τ crudis bestijs vescūtur. India habet. xliiij. regiones: populos multos: garamātes: orcusas: coatras: quorū sylue tangūt ethera.

In mōtanis pygmeos duor̄ cubitor̄ hoīes: q̄b⁹ bellū ē ɔ̄ grues: q̄ tertio anno pariūt: octauo senescūt. Apud hos crescit piper: colore q̄dē albo: sʒ cū ipi serpētes q̄ ibi abūdāt: flamma fugati: nigrū colorē trahit de incendio. Itē hʒ macrobios. xij. cubitor̄ hoīes: q̄ bellant ɔ̄ gryphes: q̄ corpa leonū: alas τ vngulas p̄fert aq̄lar̄. Itē agroctas τ brachmanas: q̄ se ī ignē mittūt vltro: amore alteri⁹ vite. Sūt τ alij q̄ pentes iā senio ɔfectos mactāt: τ eor̄ carnes ad māducādū parāt: isq̄ impius iudicat̄: q̄ h̄ facere abnegat. Sūt τ alij q̄ pisces ita crudos edūt: τ salsū mare bibūt. Sūt ibi τ quedā monstra: q̄ quidā hominibus: quidā ascribūt bestijs: vt sūt hi q̄ aduersas habēt plātas: τ octonos in ped. b⁹ digitos: τ alij q̄ habēt canina capita: τ vngues aduncos: q̄bus est vestis pellis pecudū: τ vox latrat⁹ canū. Ibi q̄dā etiā matres q̄ semel pariūt: τ canos pt⁹ edūt: q̄ ī senectute nigrescūt: τ lōga nostre etatis tpa excedunt. Sūt alij qui quinquennies pariūt: sed partus octauū ānū ñ excedūt. Ibi sūt τ monoculi: q̄ τ arimaspi: τ cyclopes τ sciopodes q̄ vno tm̄ fulti pede: aurā cursu vincūt: τ in t̄ra positi vmbrā sibi planta pedis erecta faciūt. Sūt alij absq̄ capite q̄b⁹ oculi sūt in humeris: p naso τ ore duo foramina in pectore: setas habēt vt bestie. Sūt τ alij iuxta fontē gāgis fluuij: q̄ solo odore cuiusdā pomi viuūt: q̄ si longius eūt: pomū secū ferunt: moriunt̄ eñ si prauū fetorē trahūt. Sūt ibi serpētes tā vasti vt ceruos deuorēt: τ ipm etiā oceanū trāsnatent. Ibi etiā ē bestia leucotrota cui⁹ corp⁹ asini: clunes cerui: pect⁹ τ crura leonis: pedes equi: ingēs cornu bisulcū: vastus oris hiatus vsq̄ ad aures: in loco dentium os solidū: vox pene hoīs. Itē ē alia bestia aele: cuius corp⁹ equi: maxilla apri: cauda elephantis: cubitalia cornua habens: quor̄ vnū post tergum

reflectit: cū alio pugnat: illo obtuso: aliud ad certamē vibrat: nigro colore horret: in aqua & in terra equaliter valet. Ibi sunt fului tauri versis setis horridi: grā de caput: oris rict⁹ ab aure ad aurē patet. Hi etiam cornua vicissim ad pugnā pducūt vel deponūt: oē telū missile duro tergo repellūt: q̄ si fuerint capti: nulla possunt arte domari. Ibi q̄z ē mātícora bestia: facie homo: triplex ordo in dētib⁹: corpore leo: cauda scorpio: oculis glaucis: colore sanguinea: vox sibilus serpentum: fingens discrimina vocū: velocior cursu q̄ auis volatu: humanas carnes habens in vsu. Ibi sunt etiā boues tricornes: pedes q̄nos habentes. Ibi q̄z monoceros: cuius corp⁹ equi: caput cerui: pedes elephātis: cauda suis: vnū cornu hñs ī media frōte armatū: quattuor pedū lōgū: splendens & mire acutū. Hec bestia nimis ferox: diros habet mugitus: oīne qđ obstat: cornu trāsuerberat: capta pōt perimi: non pōt domari. In gange q̄z sunt anguille trecentor̄ pedum longe. Ibi etiam sunt q̄dā vermes qui īstar cancri bina habent brachia: sex cubitor̄ longa: quibus elephantes corripiunt & vndis immergunt. Indicū q̄z mare gignit testudines: de quarum testis capacia hospitia faciunt hoīes. India q̄z magnetē lapidē gignit qui ferrū rapit. Adamantē etiā qui nō nisi hyrcino sanguine frangi potest.

De parthia: Ca. XI.

A b indo flumine vsq̄ ad tigrim est parthia. xxxiij. regionibus distenta. Dicitur autē parthia a parthis veniētib⁹ a scythia. Est in ea regio arachosia ab oppido arachosa dicta. Est in ea etiā assyria ab assur filio sem nominata: qui eā p̄mus incoluit. Est in ea q̄z media a medo rege dicta: qui ciuitatē construens mediam nominauit: de qua & regio nomē assūpsit. In ea etiā ē psia a perseo rege dicta: qui ciuitatem persepolim edificauit: de qua & regio nomen accepit. In hac primum orta est ars magica. Persia lapidem piriditem mittit qui manum prementis vrit: & sylinitem cuius candor cum luna crescit & deficit.

De mesopotamia: Ca. XII.

A Tigri flumīe vsq̄ ad euphraten est mesopotamia: a duob⁹ fluuijs grece dicta q̄ in medio duum fluminū sit constituta. In hac est ciuitas niniue: itinere triū dierū: a nino rege constructa & nominata. In hac etiā regio babylonia a ciuitate babylone nomīata. Hāc nemroth gigas fundauit: sed semiramis regina reparauit. Cui⁹ muri latitudo est quinquaginta cubitor̄: altitudo ducentor̄ cubitor̄: ambitus ciuitatis q̄dringentorum octoginta stadiorū. Centū portis ereis est firmata: flumine euphrate p mediū ei⁹ currente irrigua. Huius arx babel q̄ttuor miliū passuū alta scribit̄. In ea q̄z est chaldea: in qua primū inuenta est astronomia. In ea & arabia que etiā saba dicit̄: apo tou sabein: id ē sacrificare: vel a fluuio saba. In hac thus colligit̄. Et in hac ē mōs sinai: qui & oreb in q̄ lex a moyse scribitur. Iuxta quē vrbs madian fuit: in qua sacerdos ietro prefuit. In ea sunt gentes multe: moabite: āmonite: idumei: saraceni: madianite: & alie multe.

De babylone.

De syria: Ca. XIII.

A B euphrate vsq̄ ad mare mediterraneū ē syria: a quodā syro rege dicta: in qua est damascus a damasco abrae liberto ɔstructa & dicta. Ibi & ātiochia ab antiocho rege cognomīata: q̄ olim reblata vocata. Est ī ea comagena puīcia. Est & phenicia a phenice aue: q̄ sola ī hac terra īuenit̄: siue a phenice rege filio agenoris dicta. In hac sūt ciuitates tyr⁹ &

sidon site. In hac est etiã mons libanus: ad cuius radices orif iordanis fluui⁹. Est in ea etiã palestina a ciuitate palestin dicta: q̃ nũc ascalon vocaf. Est in ea ⁊ iudea a iuda filio iacob: de cui⁹ tribu reges erãt nũcupati. Hec etiã chananea a chanaan filio cham ẽ dicta. In hac est hierusalem quã sem fili⁹ noe ꝯstruẽs: salez noĩauit. Sz eã hieb⁹ fili⁹ chanaã inhabitauit: Uñ a hiebus ⁊ salẽ dedit ei nomẽ rex dauid hierusalẽ: ꝙsi hiebussalem: quã salomõ filius ei⁹ auro ⁊ argento ⁊ gẽmis decorauit: ⁊ hierosolymã q̃si hierusalemoniã appellauit. Quã a babylonijs subuersam: Zorobabel reedificauit: Sz roman⁹ ppl's fũditus deleuit. Hãc postmoduz helius hadrian⁹ imperator reparauit: ⁊ heliam nominauit.

De hierusalem.

De palestina: Ca. XIIII.

Est etiã in palestina regio Samaria a ciuitate samaria dicta: q̃ nũc est sebasta dicta. In hac est q̃z galilea regio: in q̃ est nazareth ciuitas iuxta montẽ thabor sita. In hac est pẽtapolis regio a q̃nq3 ciuitatibus dicta: in q̃ olim fuit sodoma et gomorra. In hac ẽ mare mortuuz: a q̃ iordanis fluẽta absorbẽf. In hac q̃z saraceni a sara dicti: q̃ ⁊ agareni ab agar. Idez hismaelite ab hismael nuncupati. In hac ⁊ nabathei a nabaioth filio hismael dicti: quoꝝ gẽtes sũt. xij.

De egypto: Ca. XV.

HE supius dicte regiones ab oriente incipiẽtes: recta linea ad mediterraneũ mare extenduntur: q̃b⁹ ꝯsus austꝝ egypt⁹ ꝯnectif: in q̃. xxiiij gentes esse ferunf. Hec in oriente a rubro mari surgit: terminũ suũ versus occidentez in libya figit. Hec pũs euxia: id est bona copia dicta: postea ab egypto rege fratre danai egyptus ẽ vocata. Hec fluuio nilo vndiq3 cincta in modũ delte littere est formata. c. milib⁹ villaꝝ inclyta. Hãc nubes nõ obscurant: pluuie nõ irrigãt: ß nilus inundãs eã fecũdat. In hac ẽ ꝓuĩcia thebaida a thebis ciuitate cognominata quã Cadmus Agenoris fili⁹ in egyptũ veniens edificauit: ⁊ thebas ẽm illã quã ĩ boetia ꝯstruxit noĩauit: regioniq3 nomẽ ab illa mutuauit. In hac mauricius ꝑncipabaf: ⁊ ab hac thebei dicuntur. Huic maxima adiacet solitudo in q̃ olim ꝯuersabaf monachoꝝ mltitudo. Cãbyses rex egyptũ superans: ciuitatẽ ꝯdidit: cui nomẽ babylon indidit: q̃ nũc ẽ caput regni illius existit. In hac etiã victor alexander aliam ciuitatẽ edificauit: quã ex suo nomĩe alexandriã nuncupauit.

De th

De caucaso mõte: Ca. XVI

Ab prascriptis regiõib⁹ ꝯsus aqlonẽ annectuntur he regiones. Mõs caucasus a caspio mare orientis attollif: ⁊ p aquilonẽ ꝯ gẽs pene vsq3 ad europã porrigif. Hãc inhabitãt amazones: femine videlicet vt viri p̃liãtes. His cohabitant massagete: ⁊ colchi ⁊ sarmate. Seres ẽ oppidũ oriẽtis: a quo est ẽ serica regio: ⁊ gẽs ⁊ vestis dicta. Post hanc est bactriana a bactrio amne vocata. Hãc sequif albania a cãdore ppli dicta: eo q ibi albo crine nascanf. Huic ꝯiũgif scythia ⁊ bithynia: al's hunia: quaꝝ gẽtes sũt. xliiij. Ibi sũt hyperborei mõtes. Huic ꝯiũgif hyrcania ab hyrcãia sylua noĩata: In qua sũt aues q̃rũ pẽne splẽdẽt p noctez. Cui ꝯnectif armenia: in q̃ ẽ mõs ararath: super quẽ arca noe post diluuiũ reqeuit: cui⁹ vsq3 hodie ibi ligna videtur. Huic copulaf hyberia: illi ꝯo cappadocia a ciuitate eiusdẽ noĩs dicta. In hac eque a vẽto ꝯcipiũt: ß fet⁹ non amplius triennio viuũt.

De a zonib

De asia minore: Ca. XVII

Asia minor post hãc ꝯstituif: que pene mari vndiq3 cingif. In hac est ephesus ciuitas: ab amazonib⁹ ꝯstructa: In q̃ requieuit.

iohãnes euãgelista. Prima puĩcia asie minoris ẽ bithynia appellata: i q̃ ẽ ciuitas eiusdẽ noĩs p̃us bebricia dicta: post migdonia: postea a bithyno rege est bithynia appellata: In q̃ est ciuitas nicea in q̃ magna synodus facta fuit. In hac etiã ciuitas nicomedia a nicõedc rege ↄstructa ⁊ dicta.

regio/ ns asie Bithynia q̃z maior dr̃ phrygia: in qua est ciuitas smirna a theseo ↄstructa. Hãc seq̃t phrygia a filia europe phrygia appellata: Hec ⁊ dardania a dardano iouis filio dicta. Huic iũgitur galatia a gallis dicta: q̃s bithynus rex in auxiliũ euocauit: ⁊ post victoriã eis terrã diuisit. Est in ea ciuitas eiusdẽ nomis ab eodẽ ↄstructa.

troia. In hac ẽ etiã ciuitas troia a troo rege ↄstructa ⁊ noĩata. Hec ⁊ ilion ab illo rege ẽ dicta. Huius menia dicunt pgama. Huic adiacẽt licaonia ⁊ caria: vbi fluit hermus fluuius: aureis arenis famosus. Inde ẽ lydia a lydo rege frẽ tyrrheni appellata. In hac est ciuitas thiathyra: deinde est isauria ab aura qua vndiq̃ pflat dicta. Post hãc ẽ cilicia a ciuitate eiusdez noĩs nũcupata quã cilix filꝰ agenoris ↄstruxit: ⁊ ab illa nomẽ regio accepit. In hac est mõs amanꝰ q̃ ⁊ taurus: in q̃ est ⁊ tharsis ciuitas a perseo ↄstructa: Pauli apl̃i inhabitatione gloriosa. Deinde ẽ lycia: psidia ⁊ pãphylia. Exinde ẽ põtus regio mistarũ gentiũ: a q̃ ⁊ ponticũ mare appellat: in q̃ ouidiꝰ: ⁊ postea clemẽs exilio relegantur.

De europa: Ca. XVIII

Post decursaz asiã: transeamꝰ ad europã. Europa ab europe rege: vel ab europa agenoris filia ẽ noĩata. In q̃ ĩprimis ꝟsus septẽtrionẽ sũt ryphei mõtes: ⁊ tanais fluuiꝰ a tanai rege dictus: ⁊ meotides paludes magno mari iuxta theodosiam vrbẽ se iũgentes. A tanai fluuio est scythia inferior: q̃ ꝟsus meridiẽ vsq̃ ad danubiũ porrigitur. In hac sũt iste puĩcie: alania: dathia: gothia. A danubio vsq̃ ad alpes est germania superior que a germinando populos dicitur: versus occasũz rheno: ꝟsus aq̃lonẽ albia flumĩe terminat. In hac est sueuia regio a mõte suaui dicta. Hec ⁊ alemãia ab alemãno lacu appellata: hec ⁊ retia dicta. In hac danubiꝰ nascit ⁊ .lx. p̃cl puis fluuijs auget: ⁊ in septem ostia vt nilus diuisus ponticũ mare ingredit. Est ĩ ea noricus que ⁊ bauaria: in qua est ciuitas Ratispona. Est ⁊ orientalis francia: cui coniungitur thuringia: quaz sequitur saxonia. Ab albia fluuio est germania inferior: que ꝟsus aquilonẽ oceano excipit. In hac est dacia ⁊ norzvegia. A danubio ĩmo ⁊ circa danubiũ ꝟsꝰ oriẽtẽ vsq̃ ad mediterraneũ mare: ẽ mesia a messiũ puẽtu dicta. Deinde pannonia inferior ⁊ vngaria. Inde thracia a thyras filio iaphet dcã. Hec habet hebrũ flumẽ ⁊ vrbez cõstantiopolim a constantino constructam ⁊ dictã. A mediterraneo mari ẽ grecia a rege greco dicta: cethim olim vocata: ⁊ versus austrum magno mari terminat: qui sinus illyricꝰ vocat. Est ĩ ea puĩcia dalmatia a dalã ciuitate vocata. Est ⁊ epirꝰ a pyrrho filio achillis dicta. In epiro ẽ fons in quo faces accense extinguũtur: ⁊ iteꝝ extincte accẽduntur. Est ⁊ chaonia a ciuitate eiusdẽ noĩs appellata: quã helenꝰ frater hectoris edificauit: ⁊ ob amorẽ fratris sui chaonis chaoniã noĩauit. Hec ⁊ molossia a ciuitate molossa dicta: quã molossus pyrrhi filꝰ ↄstruxit: ⁊ a noĩe suo molossam vocauit. Est ⁊ ibi helladia ab hellene rege filio deucalionis ⁊ pyrrhe dicta: ipsa ẽ ⁊ attica ab atti filia greci regis: siue ab attico filio cuiusdã q̃ fuit ĩdigena grecie: Ipsa ẽ ⁊ vera grecia. In hac est ciuitas athene a cecrope rege cõstructa. Ibi est boetia a boue dicta: q: cadmus filius agenoris illuc veniẽs bouis ducatu: eũ dijs ĩmolans: thebas ↄstru-

De germania superiori.

ia scythia.

xit: et puinciã boetiã nũcupauit. De hac thebani dicuntur: de alia thebei. Eadẽ puincia dr et aonia a fonte aone: musis ꝯsecrato: siue a rege aone. Ibi ẽ pelopõnesus a pelope rege: et a ciuitate eiusdẽ noĩs appellata. Ibi et thessalia a rege thessalo dicta. Ibi et macedonia a macedone rege appellata. Hec et emathia ab ematho rege vocata. In hac est mons olympus: q̃ excedit nubes. In hac et thessalonica a thessalo rege: filio greci constructa. Ibi est et achaia ab acheo rege et ciuitate eiꝰ noĩs dicta. In hac ẽ chorinthꝰ a corintho filio orestis dicta. Ibi et arcadia que et sitionia a sitiõe rege nuncupata. Arcadia asbeston lapidem mittit: qui semel accensus extingui nõ poterit. Deinde est pãnonia supior vsq̧ ad apẽninũ montẽ. Ad aquilonem istria ab istro fluuio qui et danubiꝰ nomiat. Italia olim magna grecia est dicta: postea saturnia a saturno: post latiũ (eo ꝙ saturnus pulsus a ioue ibi latuit) ẽ dicta. Deinde ausonia ab ausone rege: tandẽ ab italo rege siculorũ italia noĩata. Hec ab alpibꝰ surgit: et in magno mari terminuz figit. In hac est vrbs roma a romulo rege ꝯstructa et sic dicta. Antiqui ciuitates suas ſḿ pcipuas feras formabant ob significationẽ: Vñ roma formã leonis habet qui ceteris bestijs q̃si rex p̃est. Huiꝰ caput ẽ vrbs a romulo ꝯstructa. Latericia duo edificia vtrobiq̧ disposita: vnde et lateranis dr. Brundusiũ ht formã cerui: carthago bouis: troia eq̃ figurã habuit. Est in italia tuscia puincia a sacrificijs et thure vocata: Est et cãpania a ciuitate capua dicta a capi rege ꝯstructa. Ibi ẽ et apulia: ẽ et vmbria: inde dicta ꝙ imbribꝰ tpe diluuij superfuerit: in iugis apennini montis sita. Est et hetruria ab hetrusco rege dicta. Hec est et tyrrhenia a tyrrheno fratre lydi dicta: qui d' meonia venit ad italiã. Est et lõgobardia a longis bardis vocata. Padus qui et eridanus italie fluuius: ab apẽninis montibus orit ac mari ĩmergitur. Venetia a veneto rege pus henetia dicta: postea venetia. Gallia a candore populi dicitur. Gala eñ grece lac dicit. Rhenꝰ ab alpibꝰ nascitur et ꝯtra aquilonẽ vergens: sinu oceani excipitur. A flumine rheno ẽ gallia belgica: a ciuitate belgi dicta. Hec a mõte iouis surgit et versus aq̃lonez britãnicũ oceanũ incidit. Hec et francia a franco rege dicta: qui de troia cũ enea veniẽs: troiã iuxta rhenũ ꝯdidit et terrã franciã cognomiauit. Hãc versus occidẽtẽ excipit lugdunẽsis gallia q̃ et comata ob lõgas comas ẽ dicta. Que versꝰ austrũ habet narbonẽsem galliã a ciuitate narbona dicta: q̃ et togata a longis vestibus dicta ẽ. Versus occidentẽ aquitancã ab aquis rhodano et ligere dicta. Inde est hispania ab hispano rege dicta: pus iberia ab ibero fluuio: q̃ et hesperia ab hespero rege dicta: hec versꝰ occasũ oceano terminat. Sũt in ea sex puincie terracona: carthago: lusitania: galitia: betica: tingitana: a pprijs ciuitatibus dicte. Cõtra hispaniã versus occasũ sũt in oceano he insule: britãnia: anglia: hibernia: athanatis: cuiꝰ terra quouis gẽtiũ portata: serpẽtes pimit: et insule ĩ q̃bꝰ fit solsticiũ orchades. xxiij. Scotia: tile cuiꝰ arbores folia nunq̃ deponũt: et in q̃ sex mensibus videlicet estiuis est ꝯtinuus dies: sex hybernis mensibus ꝯtinua nox. Vltra hãc versus aquilonẽ est mare congelatum et frigus ppetuũ.

De italia

De roma

De gall

De hispania.

De aphrica: Ca. XIX.

Europam perambulauimus: ad aphricã trãsmigremꝰ. Aphrica ab apher vno de posteri abrae ẽ dicta. Hec in oriẽte indi fluminis surgit: et p meridiẽ vergẽs in occidẽtẽ tendit. Huius pma puincia est li-

bya a regina eiusdẽ noĩs dicta. Hec a parethonia ciuitate: ⁊ a montib⁹ catabathmon sumit initium: ⁊ in aris philenorũ finit. De hac libycũ mare dicit. Inde est cyrenaica a cyrene ciuitate nominata: sed a regina eiusdẽ nominis cõstructa ⁊ dicta. Hec ⁊ pẽtapolis a quinq; ciuitatibus est dicta: scilicet beronice: arsinoe: ptolemaide: apollonia: cyrene: a pprijs cõditoribus ita dicte. Inde est tripolis a trib⁹ ciuitatibus dicta: que sunt occasia: berete ⁊ leptis magna. Post hãc bisace a duab⁹ vrbibus dicta: id est adrumeto ⁊ bisantio. Deinde est zeusis: ĩ qua ẽ magna carthago a didone que ⁊ elissa ꝯstructa: ⁊ carthada a caritho oppido nominata: sed a romanis deleta ⁊ denuo reedificata carthago est appellata. Huius muri latitudo fuit. xvij cubitorum. Post hanc getulia: inde est numidia ĩ qua regnauit iugurtha. In hac est ciuitas hyppone: in q̃ fuit augustin⁹ episcopus. Inde est mauritania a nigredine dicta: mauron enĩ grece ẽ nigꝝ. In hac est puincia sitifensis a sitifi oppido. Alia cesariẽsis a ciuitate cesaria dicta. Tertia tingitana a tingi ciuitate nũcupata. Uersus meridiẽ ꝟo ẽ ethiopia ab ethere dicta. Una in oriente: in qua est vrbs saba: de q̃ fuit illa regina que in euãgelio commemorat a dño. Altera in occidẽte intra q̃s garamãtes sunt a garamna ciuitate dicti. Apud quos est fons tã frigidus diebus vt nõ bibat: tã feruidus noctibus vt nõ tangat. Quib⁹ ꝟsus orientẽ cohabitãt troglodyte: qui celeri cursu feras capiunt. Ultra ethiopiam sunt maxima loca deserta ob solis ardorẽ: ⁊ diuersi generis serpentia hoĩbus incognita. Deinde ẽ maximus oceanus: qui solis calore dicitur feruere vt cacabus. In extremis finibus aphrice versus occidentem: est vrbs gades a phenicib⁹ constructa: de qua gaditanũ mare dicit. In ipo vero oceano est mons altissimus atlas: vnde atlanticũ mare nominat. Atlas autẽ rex erat aphrice frater promethei: a quo mons nomẽ accepit: quia in eo residens astrologiam descripsit: vnde ⁊ celum sustinere dicitur.

De insulis maris: Ca. XX.

Eragratis aphrice finib⁹: ad p insulas maris tendamus. Insule sunt dicte: quasi in salo site. In mediterraneo mari ẽ cyprus ĩsula contra syriam: a cypro ciuitate dicta. Hec ⁊ paph⁹ dr a ciuitate eiusdez nomĩs: Creta a creto rege dicta. Hec ⁊ cẽtapolis a cẽtũ vrbib⁹ nuncupatur. Hec sita est contra libycum mare: qd ⁊ hadriaticum: ab hadria ciuitate dicitur. Abidos est insula in hellesponto in europa. Hellespontus ab helle virgine dicitur. Cous insula attice: Cyclades dicuntur eo ꝙ in rotũdo sint posite: cyclon enim grece dicitur orbis. Sũt enim. liiij. contra asiam posite. Harum prima rhodos a ciuitate eiusdẽ nominis dicta ad orientem est posita. In hac fuit olim creus colossus. lxx. cubitorũ altus. Tenedos ad septentrionẽ posita a ciuitate Tene: ⁊ eius cõstructore eiusdem nominis est dicta. Carpathos ad meridiem ipius contra egyptum posita: vnde carpathiuz mare ⁊ carpathie naues. Cytherea ad occasũ ẽ sita a cythero mõte dicta: hec ⁊ porphyris dicitur. Delos ĩ medio cycladum sita a ciuitate eiusdem nominis dicta. Hec tempore diluuij sb ogygio facti primo comparuit: Unde ⁊ delos nomen cepit: quia delos manifestum sonat. Hec ⁊ ortygia dicitur ab ortygometris: id est coturnicibus: que primũ ibi vise sũt. Icaria insula a puero cretensi naufrago est dicta: a q̃ icareũ mare dr. Naxos insula dionysij qui ⁊ bacch⁹. Melos q̃

ꝛ ſtorſa rotūda inſula: Paron a ciuitate eiuſdē noīs dicta: a paro iaſonis nepote ꝯſtructa. Hec gignit cādidiſſimū marmor: qđ pariū dr: ꝛ ſardiū lapidē. Cydō ē īſula in q̄ maſtix naſcit. Samos īſula a ſamo ciuitate dicta in egeo mari ē ſita. De hac fuit ſibylla ꝛ pythagoras ꝛ iuno. In hac fictilia vaſa ſūt repta. Sicilia a ſiculo rege fratre itali dicta: ꝑus ſicania a ſicano rege cognominata: ꝯ italiã ſita: Hec ꝛ trinacria a tribus montibus acrib⁹ dr. In hac eſt mons etna cui⁹ ſulphurea exeſtuāt incēdia. In h⁹ freto ē ſcylla ꝛ charybdis. In hac olim erāt ciclopes. In hac inuēta eſt comedia. Aeolie inſule ab eolo rege dicte iux̄ ſiciliā poſite: he ꝛ vulcanie q̄r incēdio ſūt plene. Sūt em̄ nouem ſtechades inſule: ꝯ maſſiliam ſite.

De ſardinia. Sardinia a ſardo rege herculis filio dicta: ꝯ numidiā ſita eſt. In hac nec ſerpens nec lupus gignit. In ea ē ſolifuga aīal vt aranea morſu homīes perimēs. In ea ē herba ſilis apiaſtro q̄ comedētib⁹ rict⁹ ꝯhit ꝛ q̄ſi ridētes interimit. In hac ſūt fontes calidi infirmis medelā: furib⁹ inferētes cecitatē. Corſica a corſa muliere dicta: ꝯ liguriā ſita: q̄ ꝑmit⁹ taurū ſuū q̄ſitura illuc venit: ꝛ referēs loci fertilitatē a liguribus inhabitari cepit. Hec ꝛ cyrne a cyrno herculis filio ē dicta: q̄r ab eo ē inhabitata. Ebuſus īſula ꝯtra hiſpaniã: hāc fugiūt ſerpētes: Ibi ē colubraria plena āguib⁹. Ibi ꝛ baleares īſule vbi īuēte ſūt fūde. Gorgones inſule ſunt in oceano iux̄ atlantem. In his olim habitauerunt gorgones. Iux̄ has heſperidū hortus. In his inſulis oues albi velleris abūdāt: q̄ ad purpurā optīe valent: vñ fabuloſe dr aureā lanā habuiſſe. Malon em̄ dr ouis. Ultra has fuit illa magna inſula q̄ platone ſcribēte cū pplō ē ſubmerſa: q̄ aphricā ꝛ europā ſua magnitudine vicit: vbi nūc eſt concretū mare. Meroe inſula eſt in nilo flumine in capite ethiopie: in q̄ abſumit vmbra in eſtate. In hac ē lignū hebenū. Iux̄ hāc ē ciuitas ſyene: in q̄ eſt pute⁹ a philoſophis fact⁹ lx. cubitorū alt⁹: in cui⁹ fundū ſplendet ſol recto gradu in iunio menſe. Eſt ꝛ q̄dā oceani inſula dicta pdita: amenitate ꝛ fertilitate oīm rerū ꝑ ceteris lōge ꝑſtātiſſima: hoīb⁹ incognita: q̄ aliqñ caſu īuēta: q̄ſita poſtea nō ē repta: ꝛ ideo dicit perdita. Ad hāc fert brādan⁹ veniſſe.

De inferno vbi ſit: Ca. XI.

Inſulas circūiuim⁹: nūc īferna petamus. Infern⁹ ideo dicit: q̄r inferius ē poſit⁹. Sicut em̄ terra ē in medio aere: ita ē inferi⁹ in medio terre. Ūñ ꝛ nouiſſima terra dicitur. Eſt aūt locus igne ꝛ ſulphure horridus: inferius dilatatus: ſuperi⁹ coanguſtatus. Hic lac⁹ vl' terra mortis dicitur: quia aīe illuc deſcendentes veraciter moriūtur. Hic ꝛ ſtagnū ignis dicit: q̄r vt lapis mari: ita aīe illuc immergunt. Hic terra tenebroſa vocat: ꝛ fumo ꝛ nebula fetoris obſcurat. Hic terra obliuionis nuncupatur: quia ſicut ipi obliti ſunt dei: ita eorū obliuiſcit miſereri de⁹. Lethe grece: latine obliuio dicitur. Hic dicitur tartarus ab horrore ꝛ tremore: q̄r ibi eſt fletus ꝛ ſtridor dentium. Hic ꝛ gehenna: id eſt terra ignis nominatur. Ge. em̄ terra dicitur. Cuius ignis comparatione: noſter ignis vmbra eſſe dicitur. Huius ꝓfunditas ꝛ receſſus dicit erebus: draconibus ꝛ igneis vermibus plenus. Huius os patens dicitur barathrū q̄ſi atra vorago: vl' iō ꝙ graue punit. Hic ꝛ orc⁹ dr: q̄r ē loc⁹ ꝓrſus īſatiabilis. Hic ꝛ acherōta: q̄r ē ſine leticia: Hui⁹ loca fetorē exhalātia: dicūt acherōta: id ē ſpiracula: ſ. ad īmūdos ſpūs emittētia. Hic etiā dicit ſtyx: quod latine ſonat triſticia. Phlegeton ē fluuius infernalis ob vicinitatē ignis ꝛ ſulphuris: fetore ꝛ ardore horribil'. Sūt ꝛ alia multa loca ſiue in terris ſiue ī inſulis penalia: aut frigore aut vētis horrentia: aut igne ꝛ ſulphure iugit feruētia.

De aqua: Ca. XXII.

Gnea inferoꝝ loca pspeximus: i ad refrigeriū aquaꝝ confugiamus. Aq̄ q̄ secūdū elemētū ponit: ab eq̄litate đr. Un̄ ⁊ equor qđ sit planū: hoc in mari colligit: in flumina diffūdit: in fōtes diuidit: p amnes ꝯnectit: p terras dissipat: p aera attenuat. Totā terrā cingit: oēs regiones ⁊ puincias diuidit. Hui⁹ immēsa pfunditas đr abyssus: q̄si abest fūdus. Habet tamē fundū q̄uis nimis pfundū. Oceanus đr q̄si zonaruz lymbus. Quīq; eñ zonas mūdi in modū lymbi ambit. Estus oceani: id ē access⁹ ⁊ recessus lunā seq̄t: cui⁹ aspiratiōe retro trahit ⁊ ei⁹ impulsu refundit. Quotidie aūt bis effluere ⁊ remeare đr vel videtur. Cum luna crescēte crescit: ⁊ cū decrescēte decrescit. Cū luna ē in eq̄noctio: maiores oceani fluct⁹ surgūt ob vicinitatem lune: cū in solsticio minores ob longinq̄tatē ei⁹: p decē ⁊ nouē annos a pncipio mot⁹ ⁊ parib⁹ incremētī vt luna restituit. Antipostis ꝟo id ē vorago in oceano: i exortu lune maiori estu fluct⁹ īuoluit ⁊ reuomit. Hec autē vorago q̄ totas aq̄s ⁊ naues absorbet ⁊ reuomit: hic fit abyss⁹. Est aūt

byſ/ i t̄ra abyss⁹ pfūdissima: de q̄ scribit: Rupti sūt fontes abyssi magne. Juxͣ

ñ.7. hāc sūt cauernosa loca ⁊ spelunce late patētes. In his vēti de spiramine aquaꝝ ꝯcipiūtur: q̄ etiā spūs pcellarū dicunt. ⁊ hi suo spiramine aquas maris p patētes terraꝝ cauernas introrsus in abyssū attrahūt: ⁊ ea exūdāte iteꝝ magno impetu repellunt.

erre ot. De his vētis fit etiā terremot⁹: Maz vēti ꝯcauis locis inclusi: dū erūpe gestiunt: terribili tremore terrā ꝯcutiūt cāq; tremere faciūt. Hinc etiā fit terre hiatus: dū loca caua ꝯtinuis aq̄s fragilia vētis ꝯcussa rūpuntur: ⁊ introrſ⁹ cadētia in hiatū aperiunt: ꝺ q̄bus multe ciuitates deuorate legūt. Hoc ē aūt in terra tremor: qđ in nubib⁹ tonitruū. Hoc hiat⁹: qđ ibi fulmen: Fiūt aūt cuz terremotu inūdationes maris: eodē videlicet spū īfusi: vel residētes sinu recepti. Un̄ tellus sicilie: q̄ cauernosa est ⁊ sulphure ac bitumine strata: vētis pene tota ⁊ ignibus patet: spū introrsus cuz igne ꝯcertāte: multis sepe locis fumū vel vaporē vł flāmas eructuat: vel etiā vento acrius incūbēte: arenaꝝ: lapidūq; moles excitat.

De etna monte.

Inde mōtī etne ad exēplū gehenne igniū tam diutinū durat incendiū: ꝙ insularū icole dicūt vndis nutriri: dū aquaꝝ cōcurs⁹ spiritū i pfūdū secū rapiēs: tādiu suffocat donec venis t̄re diffus⁹ fomēta ignis accēdat.

De scylla.

Hic ēt scyllī canes latrare fingunt: dū pcul nauigātes vndaꝝ tremore terrentur: q̄s sorbente voragine collidit est⁹. Silī de causa in alijs etiā terris incēdiū surgit: ⁊ gehēnā ꝓstēdit. Sicut calor de igne: ita frig⁹ nascit de aq̄. Unde extreme ptes oceani: rigido gelu ⁊ ppetuo frigore horrēt: q̄ calore solis carent. Pars aūt oceani q̄ medium orbē diuidit: iō iugiter calore feruet: q̄ solis iter sup se habet.

De aquis dulcibus.

Ocean⁹ fluuioꝝ occursu non auget: q̄ fluenta dulcia: partim salsis vadis ꝯsumunt vł vētis: aut vapore solis arripiunt: ptim p occultos meat⁹ i suos amnes reuertuntur.

De amaris.

Ocean⁹ iccirco pdurat salsus tot fluminibus ac pluuijs irrigatus: q̄ exhausto a sole dulci tenuiq; liquore: quē facilius ignea vis cōtrahit: amnis asperior crassiorq; relinquit: iō sūma ps maris vnda est dulcior: pfunda amarior. Lune aūt alimētū ē i dulcib⁹ aq̄s: solis ꝟo ī amaris.

De mari rubro.

Mare rubrū de oceano exit: ꝟ rubeū colorē de terra trahit: q̄ tota sanguineo colore rub3: ac vicina littora inficit. Mare đr qđ sit amaꝝ: ꝟ p venas t̄re occulto meatu discurrit: amaritudinē in terra deponit: dulce ī fōtib⁹ erūpit: ī seipm iteꝝ resfluit: vt scribit: Ad locū vñ exeūt flumina reuertunt: vt iteꝝ fluant. Oīa flumina intrāt in mare ⁊ mare nō redūdat. Di

Eccs. j.

citur tamē q aque natura sit duplex scʒ salsa ⁊ dulcis. Salsa maris ⁊ grauior: dulcis fontiū ⁊ fluminū ⁊ leuior. Et cū legat q deꝰ fontē in paradiso pduxerit: ⁊ in q̃ttuor diuidēs: totā terrā in q̃ttuor mūdi ptibꝰ rigare pceperit. Dicit q eruptio oīm fōtiū vel fluuioꝝ dulcis aq̄ de illo fonte vl fluuijs ill' decurrat ⁊ in matricē abyssū eiusdem fontis refluat: Que licet vniūsa maria in fluat: amaris tñ aq̄s nō cōmiscet: ꝫ vtputa leuis sup graues aq̄s labit ⁊ in occultū cursū suū reuertit. Hinc est qd mare nō redundat: cuʒ oīa flumina intrēt illud: sed ⁊ suprema maris vnda non est adeo amara: q̄ ea q̄ in imo ē posita. Qz fōtes in hyeme sunt calidi: in estate aūt frigidi: hec causa ē. In estate calor aeris repellit frigus in terrā: ⁊ inde fit aqua frigida: in hyeme aūt frigꝰ aeris pellit calorē ī terrā: ⁊ inde fit aq̄ calida. Et cū aq̄ oīs aut dulcis sit aut salsa: vidēdū est vñ q̄dā erūpāt calida vl putrida. Sūt quidā specꝰ subterranei naturalr sulphure pleni: in his cū vētꝰ excipit: eius afflatu sulphur accēdit: qd icēdiū etiā eructant q̄dā loca: vt fit ī sicilia. Cū ḡ aq̄ p h' ignea loca currit: calorē ⁊ fetorē īde trahit: et si ppe hūc locū erūpit: flāmiuoma ebullit. Si aūt lōgius recesserit: vix tepescit: deinde penitus frigescit. Sūt alia loca serpētibꝰ plena: q̄ vicinā aquā inficiūt veneno: que dū de t'ra exurgit: bibētes interimit: vt fons quē styx facit. Qz aqua maris mortui a vētis nō mouet: ⁊ in se nihil viuere patit: fit ex fontibꝰ bituminis: q̄bꝰ edificata ē turris babel. Bituminis aūt natura resistit aq̄: q̄ nō diuiditur nisi mēstruo sanguine. Pisces ⁊ aues iō in aq̄s cōmorant: qz de his facti legūt. Qz aūt aues in aere volāt: ⁊ ī terra habitāt: ideo fit: qz ⁊ aer est humidꝰ vt aq̄: ⁊ terra est aq̄ pmixta. Qz do q̄dā aīalia de terra creata in aq̄s pōt morari: vt sunt crocodili ⁊ hippotami: hoc ideo fit

De locis sulphureis.

De mortuo mari.

De piscibus ⁊ auibus.

qz aq̄ ē t're valde pmixta. Et in nocturna nauigatiōe es scintillat: ⁊ ad remos tempestas se eriget: ⁊ cuʒ delphini vndis sepe insiliunt: quo illi ferunt inde venti exurgūt: ⁊ cū nubes discusse celum operiunt: de pfundis emergimꝰ: modo scriptoria pēnā in aera suspēdamus.

De aere: Ca. XXII.

Er est omne qd inani simile a terra vsq ad lunā conspicit: de quo ⁊ vitalis spiritus hauritur. Et quia est humidus: ideo ī eo volant aues vt in aqua natant pisces. In hoc cōmorant demones: cuʒ tormentis diē iudicij p̄stolantes: ex quo sibi corpora assumūt: dū hominibus apparent. De hoc pcreantur venti. Vētꝰ eñi est aer cōmotꝰ ⁊ agitatus: ⁊ nihil aliud q̄ aeris flatus: Qui in duodecim diuidit: ⁊ quisq proprīū vocabulū sortitur. De quibus quattuor sunt cardinales: alij illorum collaterales. Primus cardinalis septentrio qui ⁊ aparctias: frigora faciens ⁊ nubes. Huius dexter circius qui ⁊ trasceas: faciens niues ⁊ grandines: Eius sinister ē aquilo qui ⁊ boreas: cōstringens nubes. Secūdus cardinalis subsolanꝰ qui ⁊ apeliotes: temperatus. Cuiꝰ dext' vulturnus qui ⁊ cecyas: cuncta desiccans. Eiꝰ sinister ē eurus: nubes generans. Tertiꝰ cardinalis ē auster qui ⁊ nothꝰ: humorē: calorem ⁊ fulmina gignēs. Huius dexter euroauster: calidus. Eius sinister euronothꝰ: temperatus. Australes venti faciūt maiores tēpestates in mari: qz ex humido flant. Quartꝰ cardinalis ē zephyrus qui ⁊ fauonius: hyemē resoluēs floresq pducens. Huiꝰ dexter aphricus qui ⁊ libs: tēpestateʒ ⁊ tonitrua generans ⁊ fulmina. Eiꝰ sinister chorus qui ⁊ argestes: in oriente nubila: in india faciēs serena: Extra hos sunt duo vēti: aura ⁊ altanus: aura in terra: altanus in pelago. Vēti suo spiramine aquas in aera trahūt: q̄ cō

De vē[ntis]

De nu[bi]bus

globate in nubes densant. Dicuntur autem nubes quasi nymbor naues: Quibus dum venti inclusi erumpere nituntur: magno murmure concrepant: et nubibus collisis ignem terribilem excutiunt. Crepitus ergo nubium et ventorum est tonitruus: Ignis inde excussus est fulgur: qui ignis ideo queque penetrat que tangit: quia et nostro est subtilior: et magna vi ventorum impellitur. Ab aquilone fulgur: et ab euro tonitruus: ab aphrico tempestas: ab austro flatus estuum procedit. Arcus in aere quadricolor ex sole et nubibus formatur: dum solis radius caue nubi immissus: repulsa acie in solem restringitur: sicut dum sol in vas aqua plenum fulget: splendor in tecto redditur. De celo igneum: de aqua purpureum: de aere hiacynthinum: de terra trahit colorem gramineum. Imber ex nubibus descendit. Dum enim guttule in maiores guttas coeunt: aeris amplius natura non ferente: nunc vento impellente: nunc sole dissoluente ad terras dilabuntur. Lenta autem et iugis defluxio pluuia: repentina et preceps nymbus vel imber vocatur. Que licet de amaris aquis maris sit hausta: de solis igne decocta in aere dulcescit: vt marina aqua humo infusa dulcem saporem sumit. Stille pluuie ventis et frigore conglaciate in aere coagulantur: et in lapillos grandinis mutantur. Nix aquarum vapore necdum densato in guttas sed gelu precipiente formatur: que in alto mari non cadit. Ros de aere venit: quando aquis grauatus rigore noctis et lune splendore distillat. Si vehementius est frigus noctis: ros in pruinam versus candidior gelu inalbescit. Nebula fit dum humide exhalationes vaporaliter in aera trahuntur: vel radiis solis ad terram repelluntur. Fumus enim ascendit de aqua. Omne namque corpus constat ex quattuor elementis. Lignum autem est corpus quod igni iniectum cum fuerit: ignis materies que ei inest ardet. Terre vero materies vertitur in cinerem: Aeris et aque materies per fumum euanescit in aere. Ideo autem est amarus: quia natura aque est salsa: siue quia terre permixta. Qui in noctibus videntur stelle cadere: non sunt stelle sed igniculi a flatu ventorum ab ethere in aerem tracti: et mox in madido aere extincti. Pestilentia nascitur ex aeris siccitate: vel calore vel tempestate corrupta: qui spirando vel edendo perceptus: lucem mortemque generat. Hoc totum quod diximus infra lunam in aere fit: supius vero semper serenum existit. Aerem transuolauimus: iam in etheris ignem conscendamus.

Marginalia (left): tonitruus et fulgur, De fulgoribus. — De iride. — De imbre. — De grandine. — De niue. — De rore. — De pruina. — De nebulis. — De fumo. (right): De stellis que videntur cadere. — De pestilentia.

De igne: Ca. XXIII.

Ignis quartum elementum conscribitur: quasi non gignens dicitur: a luna vsque ad firmamentum extenditur. Is tantum est aere subtilior: quantum aer aqua tenuior: aqua terra rarior. Hic etiam ether quasi purus aer dicitur: et splendore perpetuo letatur. De hoc angeli corpora sumunt: cum ad homines missi veniunt. In hoc septem stelle singulis circulis contra mundum feruntur: et ob vagum cursum: planete: id est: erratice dicuntur. He immensa celeritate firmamenti ab oriente in occidentem raptantur: tamen naturali cursu contra mundum ire comprobantur: sicut musca si in rota molendini circumferetur: ipsa tamen proprio motu contra reuolutionem eius ire videtur. He nunc inferius: nunc superius propter obliquitatem signiferi vagantes: radiis autem solis prepedite anomale vel retrograde vel stationarie fiunt. Luna sicut est a diuinis omnibus vltima: ita omnibus in nostris terrenisque omnibus prima. Luna est primus planetarum et minima stellarum. Sed tamen maior ceteris videtur: quia proxima terre in primo circulo fertur. Huius corpus est globosum: natura igneum: sed aqua permixtum. Unde et proprium lumen non habet: sed in modum speculi a sole illuminatur: et ideo luna quasi lucina: id est a luce nata nominatur. Quod autem quasi nubecula in ea videtur:

Marginalia (right): De planetis. — De luna.

De macula lune. ex aq̄ natura credit. Dicit enim: si aq̄ pmixta nō esset: terrā vt sol illustraret: imo ob vicinitatē maximo ardore vastaret. Globus nāq3 ei⁹ fundo est amplior: licet ab altitudine sui circularis videatur vix modio maior. Luna lucet ea pte qua soli ē opposita: ea aūt pte ē obscura: qua a sole est auersa. A sole vo longi⁹ remota lucet tota: Nō enim crescit vel minuit: s obiectu terre: lumie qd a sole accipit viduat. Hec licet q̄tidie violētia firmamēti ab oriēte in occidētē ferat: tamē ɔtra mundū nitēs: oīa zodiaci signa vigintiseptē dieb⁹ puagat: circulū aūt suū i decē & nouē ānis pambulare affirmat. Lūa q̄rta si rubeat q̄si aurū: vētos oñdit: si in sūmo corniculo macul nigrescat: pluuidū mē sis exordiū: si in medio: pleniluniū serenū.

De mercurio. Secūdus planeta ē mercurius: qui & stilbon: forma globos⁹: natura igne⁹: lunā magnitudie vincēs: lumē a sole accipiēs: signifex trecentis trigintanouē diebus pcurrens.

De venere. Terti⁹ planeta est venus q̄ & hesperus: aurore & cephali filius: lucifer & vesp: rotūd⁹ & igne⁹: ɔtra mūdū nitēs vt mercuri⁹: signiferū pcurrens trecētis quadragintaocto diebus.

De sole. Quart⁹ planeta ē sol: inde dictus q sol⁹ luceat: ceteris stellis obscuratis: vel q sit sup oīa lucēs: forma sphericus: natura igne⁹: magnitudine octies trā vincēs: oīb⁹ stellis lumē pbens. Hic ab oriēte i occidētē: īpetu firmamēti ferf: s ɔ mūdū nitēs p totū zodiacū trecētis sexagintaq̄nq3 diebus gradit: circulū autē suū vigintiocto annis pambulare tradit. Hui⁹ psentia diē: absentia vo ei⁹ noctē efficit. Sic enim tota die sup terrā: sic tota nocte lucet sub terra: aq̄lonarem ptē celi pagrās: facit nobis longos dies & estatē: australē vo pcurrēs: inducit nobis breues dies & hyemē. Sol in ortu suo maculosus: vel sub nube latens: pluuialē diē psagit. Si palleat tēpestuosū. Si ɔcau⁹ videt: ita vt in medio fugiens radios ad austrum & ad aq̄lonē emittat: tēpestatē hūidā & vētosam. Si pallid⁹ in nigras nubes occidat: aq̄lonē ventū.

De marte. Quintus planeta ē mars: q̄ & pyrous: globosus: igne feruidus: pcurrit signiferū duobus annis.

De iove. Sextus planeta est iupiter: q̄ & phenon: rotundus: tēperatus: zodiacū pagrās duodecim annis.

De saturno. Septim⁹ planeta ē saturn⁹: q̄ & phaeton: sphericus: gelidus: contra mūdū vt īferiores regiōes gradiens: signifex triginta annis pcurrēs. In exortu saturni: post triginta annos q̄ imaginē de ere fuderit: loq̄ vt hoīem pbat. Oēs aūt post quingētos & trigintaduos annos circulos suos pagūt: & eosdē vt pus repetūt. A terre cētro absides: id ē circuli planetarū altissime sūt: Saturno ī scorpione: ioui in virgine: marti in leone: soli in geminis: veneri in sagittario: mercurio in capricorno: lune in ariete. Medijs oīb⁹ ptib⁹ & econtrario a terre centro humillime atq3 proxime.

De coloribus planetarum. Suus cuiq3 color ē: Saturno cādid⁹: ioui clarus: marti igne⁹: lucifero pallens: hespero refulgens: mercurio radians: lune blandus: soli ardēs. Mutant aūt colores a propinquis circulis. Nā frigidior in pallore: ardentior in rubore: ventosus in horrorem: acrior in obscuritatē.

De zodiaco. Signifer: id est circul⁹ duodecim signor diuidit in duodecim ptes p latū. Sub his ferūtur septē planete. Sol sub medijs tā tū duab⁹: Lūa p totā latitudinē: Venus excedēs cū binis ptibus: Mercurius sub septē ptib⁹: duab⁹ in medio: tribus supra: duab⁹ infra. Mars sub quattuor medijs. Jupiter sb media: & supra eā duab⁹. Saturn⁹ sb duab⁹ medijs vt sol. Hi etiā septē orbes cū dulcisona harmonia voluūt: ac suauissimi ɔcētus eor circūitiōe efficiūtur. Qui sonus ideo ad nostras aures nō puenit: q2 vltra aerē fit: & ei⁹ magnitudo nostrū angustū auditū excedit. Nullus enim son⁹ a nobis pci/

pitur nisi q̇ in hoc aere efficit. A ter ra aūt vsq̧ ad firmamētū celesti mu sica mensurat: ad cuius exēplar nr̄a musica inuēta affirmat. In terra nā q̧ si. Γ. In luna. A. In mercurio B. In venere. C. In sole. D. In mar te. E. In ioue. F. In saturno. G. in signifero ponit: pfecto mensura mu sice īuenit. Unde a terra vsq̧ ad fir mamentum septem toni numerant. A terra eīn vsq̧ ad lunā ē ton⁹: A lūa vsq̧ ad mercuriū ē semintoniū: A mercurio vsq̧ ad venerē semito niū: Inde vsq̧ ad solem tria semito nia. A sole vsq̧ ad martē ton⁹. Inde vsq̧ ad iouē semitoniū. Inde ad sa turnū semitoniū. Inde ad signifeꝝ tria semitonia: q̄ simul iuncta septem tonos efficiūt. Tonus aūt habet q̇n decim milia. d. c. xxv. miliaria. Se mitoniū vo. vij. milia. d. ccc. xij. mi liaria ꝛ semisseꝫ. Unde ꝛ phi nouē mu sas finxerūt: q2 a terra vsq̧ ad celū ix. ꝯsonantias dep̄henderūt: q̄s hoī naturaliter insitas īuenerūt. Sicut eīn hic mūdus septē tonis: ꝛ nostra musica vocib⁹ septē distinguit: sic cō pago nostri corꝑis septē mōis ꝯiun git: dū corp⁹ q̄ttuor elementis: aīa tribus virib⁹ copulat: que musica ar te naturalr recōciliant: vn̄ ꝛ hō mi crocosm⁹: id ē minor mūd⁹ dicit: dū sic cōsono numero celesti musice par cognoscit. A terra vsq̧ ad lunam sūt. c. xxvj. stadia: que sūt. xv. milia. d. c. xxv. miliaria. A lūa vsq̧ ad mer curiū. vij. milia. d. ccc. xij. miliaria: ꝛ semissē. Inde ad venerē tātū. Inde ad solem. xxiij. milia. cccc. xxxvj. mi liaria. A sole ad martē. xv. milia. d. c. xxv. miliaria. Inde ad iouē. vij. mi lia. d. cccc. xij. miliaria. Ind ad satur nū tātū. Inde ad firmamētū. xxxiij. milia. cccc. xxxvj. miliaria. Sūt ita q̧ a t'ra vsq̧ ad celū: cētum milia. ꝛ lx. milia ꝛ. ccc. lxxv. miliaria.

stā/ pera

De celo. Ca. XXV

I Gnē p globos planetaꝝ trāscē dim⁹: nūc celestia penetrem⁹. Celuꝫ dr̄ q̄si casa helios: id ē domus solis: vel q̄si vas celatū: q2 est st[ellis] insignitū. Est aūt celū subtilis ig[ne]e q̧ nature: rotundum ꝛ a centro terre equis spacijs vndiq̧ collectū. Unde ꝛ ꝯuexū mediū q̧ vbiq̧ cernit: ꝛ in enarrabili celeritate quotidie circū agit. Celū si vespe rubet: serenū die: si mane: tēpestuosū significat. Due sunt ianue celi: oriens q̄ sol exit: occi dēs qua sol redit. Climata: id ē pla ge celi sūt q̄ttuor. Oriētalis ab ortu solsticiali ad brumalē. Australis in de ad occasū brumalē. Occidētalis exhinc vsq̧ ad solsticialē. Septētrio nalis ab occasu solsticiali vsq̧ ad or tū eiusdē. Oriēs ab ortu solis: Occi dēs ab occasu ei⁹ vocat. Meridies q̄si media dies dicit: Septentrio au tē a septeꝫ stellis appellatur. Trion dr̄ bos q̄si teriō: inde septētriōes q̄si septeꝫ teriones: id ē boues. He plage grece dicūt. Anatole: Disis: Arctos: Mesembria: d q̄b⁹ nomē adā q̇ ē mi nor mūdus cōponit. Supius celuꝫ firmamētū dr̄: eo q̧ sit inter medias aq̄s firmatū: Hoc ē forma sphericū: natura aquaꝝ aqueū: stellis vndiq̧ versim ornatū: ex aq̄s īstar glaciei: īmo crystalli solidatū: vnde ꝛ firma mentū dr̄. In hoc sūt duo poli: a po liēdo dicti: Un⁹ borealis q̇ a nobis sp videt. Alter austral' q̇ nūq̧ a nob̄ cernit: q2 ī deuexo orbe positi: t're tu more impedimur. In his celū vt ro ta in axe voluit: Celum est vndiq̧ stellatū: ꝫ ideo in die nō apparēt stel le: q2 fulgore solis victe latēt: sic sol nube tectus: nobis nō lucet. Stella q̄si stās luna dr̄. Stant eīn stelle fir mamento infixe ꝛ nō cadūt: eo mira celeritate currente. Una aūt dr̄ stel la: ꝫ multe stelle simul astrū vl' syd⁹. Sydera dicunt a ꝯsidero: eo q̧ naui gātes vel itinerātes ea considerent. Sūt aūt oēs stelle rotunde ꝛ ignee: q̧ꝝ dispositio soli deo cognita ē. Unde Qui stellas numerat quaꝝ q̧ꝫ noīa solus: Signa: ptātes: cursus: loca: tē

De climatibus.

De firmamento.

De polis

De stellis

De formā stellaruꝫ.

pora nouit. Sapiētes ꝟo mūdi nomina aīaliū vel hoīm eis īposuerūt: vt ab homib⁹ dinosci possint.

De duodecim signis zodiaci: Capi. XXVI.

In medio firmamēti sunt .xij. signa ꝑ trāsuersum disposita: equaliter ꝑ circūitū distincta: hoꝝ dispositio grece dicit̄ zodiacus: latine signifer: eo ꝙ fert signa: q̄ aīaliū habēt noīa. Zodion em̄ grece: latine dicit̄ aīal.

De ariete. Primū signū ē aries cōstans ex pluribus stellis. Scōm fabulā is est qui aureo vellere phrixū ꝛ hellen trāsmare ad colchos vexit: qui intra sydera trāslatus est. Pro signo aūt ponit̄: qꝛ sic̄ aries tota estate in dextro latere: ac tota hyeme in sinistro cubat: sic sol sub illo signo gradiens dextram celi partem ꝑambulat.

De tauro. Secūdū est taurus ob id ꝙ iupiter in raptu europe: in taurū est versus: ꝛ ītra sydera trāslatus. Ob significationē aūt ꝙ sol sub illo signo positus radios suos vt cornua fortius erexit ꝛ terrā arabilē reddit.

De gemini. Tertiū sunt gemini: scȝ castor ꝛ pollux: filij iouis: a troia reuersi: ꝛ intra sydera trāslati sunt. Pro signo aūt ponit̄: qꝛ sb̄ hoc signo duob⁹ dieb⁹ ampli⁹ q̄ȝ sb̄ alijs morat̄.

De cācro. Quartū est cancer: q̄ maximus herculē ꝑcussit: dū hydrā lerne occidit: ꝛ idō sydera ꝓmeruit. Significat aūt ꝙ sicut cancer retro cedit: sic sol ad illud signū veniens: cursū suū retroflectit.

De leone. Quītū est leo q̄ maximus ab hercule occisus: intra sydera est trāslat⁹. Designat aūt ꝙ sicut leo in anteriori ꝑte calide nature: in posteriori est frigide: ita sol in illo signo augustū mensem ꝑus facit calidū: ac postremo tepidū.

De ꝟgine. Sextū est virgo scȝ erigone: filia icari sacerdotꝭ intra astra rapta. Ob signū autē ponit̄: qꝛ sicut virgo non parit: sic september illius signū mēsis nihil gignit.

De libra. Septimū est libra: quā tenet virgo: scȝ astrea astrei regis filia: ob eq̄tatē iusticia dicta: ꝛ intra sydera trāslata. Merita hominū pensat ꝛ in libra ioui reꝑsentat. Hec ꝓ supiore ꝟgine ponit̄: Signat aūt ꝙ sol eq̄noctiū faciat: cū sub illo signo ambulat.

De scorpione. Octauū est scorpio: qui maximus orionē ꝑcussit dū bestias terre occideret: ꝛ ob terre gratiā astra meruit. Pro signo autē grādinū ponit̄ q̄ illo mēse videlicet nouēbre: ī quibusdā terris: crebrius fiūt.

De sagittario. Nonū ē sagittari⁹: q̄ ꝛ arcitenens: scȝ alcon cretensis: qui scorpionē q̄ filiū suū rapuit sagittauit: nec filiū tetigit: ꝛ ideo sydera meruit. Designat aūt crebros fulminū ictus: q̄ in decēbre cōtingūt in aliq̄b⁹ locis. Qꝛ in ferina mēbra desinit: signat ꝙ tūc sol infera petat.

De capricorno. Decimū ē capricornus: q̄ iouē paruulū a patre ꝓiectū capra clā aluit: quā ipse post ītra sydera trāstulit. Est autē significatio ꝙ sicut capra alta petit: ita sol tūc ad alta celi cōscendit. Extrema eius ꝑs desinit in piscē: designat finē illi⁹ mēsis eē pluuialē.

De aquario. Undecimū est aquarius scȝ ꝛ ganymedes troi regis fili⁹ iouis amasius: ab ipso intra astra locat⁹: et pincerna deoꝝ fact⁹. Significat aūt ꝙ solutis niuib⁹ vndosū est illud tēpus.

De piscibus. Duodecimū est piscis: cū dij typheū gigantem insequētē fugerent in egyptū: venus ꝛ cupido fili⁹ eius versi in pisces latuerūt ī aquis. Cū ꝙ homīes diu pisces deuitarēt: ne forte deos deuorarēt: illi duo trāslati sunt inter sydera. Scōm alios dicit̄: qꝛ h̄ tpe fit generatio ꝛ confricatio pisciū: qꝛ tūc naturalit̄ coeūt poti⁹ q̄ȝ in alio tpe suo genere coeundi: designat ꝟo illud temp⁹ esse pluuiale.

De hyadib⁹: Ca. XXVII.

Sunt alie stelle q̄ dicunt̄ hyades quasi pluuiales. Hyā em̄ grece: latine pluuia dicit̄. Aū latine dicunt̄ succule: a suco. Sūt aūt quinq̄ stelle in fronte tauri. Pleiades dicunt̄ q̄si plr̄es. Pleion em̄ plr̄a. Sunt nāq̄ septē stelle in genu tauri. Fuerūt aūt filie atlāt⁹ regꝭ ꝛ pleiōe. A p̄re aūt atlātides. A mr̄e pleiades quasi pluides: ab insula hesperides.

He aũt vergilie dicunt: q2 verno tpe oriunt. Ex his vna fuit maia mercurij mat. A dextris zodiaci versus aq̃lonẽ sunt hec signa: iux axẽ arcton: scz plaustrũ: qd sydus etiam septẽtrio: τ elice nomĩat: cui9 stelle maiores tradunt. Fuit autẽ calisto lycaonis regl filia: a ioue opp̄ssa: s a iunone in vrsã versa: a ioue vero intra astra rapta. Seq̃t syd9 boetes: id est custos plaustri: qd τ arctophylax. Erat aũt calisto filius a ioue inter sydera positus. Deinde ẽ arcturus: scz min9 plaustr: qd τ cinosura esse dicit. Hec aũt a ioue opp̄ssa: a iunone in vrsam versa: a ioue intra astra ẽ trãslata. Intra duo plaustra ẽ serpẽs phython: quẽ maximũ apollo post diluuiũ Latone a iunone imissuz occidit: τ ob insigne intra sydera trãstulit. Iux est corona a vulcano facta: a baccho xo ariadne minois τ pasyphae filie data: τ intra astra locata. Inde ẽ herculis sydus. Cũ gigãtes ɔ deos pugnarẽt: dijs in vnã celi ptẽ veniẽtib9: celũ ruere voluit: Sed hercules hoc cũ atlãte sustinuit: ideo celũ pmeruit. Huic iux est lyra a mercurio inuẽta. Prope hanc cygnus. Jupiter ob amorẽ lede regine in cygnũ est versus τ intra sydera trãslat9. Huic cõiungit cepheus rex τ cassiopeia vxor ei9. Cui associat pseus filius iouis: τ danaes: habẽs iux se sydus andromade vxoris ei9: filie cephei regis. Quib9 admiscet delton: qd τ triangulũ: videlicz τ forma egypti: q2 fuauit deos a facie typhõis. Juxta qd locat serpẽtarius: scz erichthoni9: q̃ τ auriga: qui pmus aurigã iũxit: eo q serpẽtinos pedes habuit: Vñ τ grece ophiulc9 dr. Ophis em est serpẽs. Huic iuxta ponit pegasus: scz equ9 alatus τ cornut9: igneũ halitũ τ ferreos habẽs pedes: a sanguĩe gorgonis creat9. Cui ɔiũgit delphin q̃ neptuno amphitritẽ in cõiugiũ adduxit: τ ideo sydera pmeruit. Deinde est aq̃la. Jupit in aq̃lã versus: Ganymedẽ rapuit τ intra sydera trãstulit. Huic subest sagitta ab hercule philocteti data: p quã expugnata est troia. A sinistris zodiaci versus austr sunt hec signa.

De hydra: Ca. XXVIII.

Ydra que habuit .l. capita: ab hercule occisa: τ ob insigne: ĩtra sydera trãslata. Sup hanc crater in q̃ taygetio: id est summ9 de9: in pastã cõmiscuit: de q̃ aĩas fecit: de q̃ adhuc aĩe lethẽu poculũ bibũt: cũ corpa ĩtroeũt. Sup hãc aũt coru9 ab apolline dilect9: τ intra astra raptus. Inde ẽ orion q̃ ab vrina nat9 ĩtra sydera ẽ trãslat9. Hui9 stelle si fulgẽt: serenũ erit: si obscurãt: tẽpestas. Juxta hoc pcyon qd τ anticanis dicit: q̃ canis orionis fert: τ ob insigne meritũ intra sydera locat. Huic cõnectit canicula q̃ siri9 dicit: τ ob h dies caniculares dicũt. Fuit aũt canis erigone filie icari sacerdotl: q̃ dolẽs patrẽ necatũ: laqueo se suspẽdit: dũ eum canis ducatu inuenit. Ambo autẽ sunt ĩtra sydera rapti. Deinde ẽ lep9 qui a ganymede agitat9: a ioue intra astra trãslat9 est. Sequit eridan9 fluuius q̃ τ padus. Erat autẽ phaeton phebi fili9: q̃ currũ patris regere insci9 mũdũ incẽdit: τ ideo fulmĩe iouis ĩ hoc flumĩe interijt: q̃ in eridanũ mutat9 intra sydera trãslatus. Cui associat cetus: quẽ pseus occidit: dum andromaden deuorare voluit: quẽ iupit ob insigne filij intra astra locauit. Juxta hanc centaurus: scz chiron magister achillis: ob nimiã virtutẽ in celo est locatus. Sacrariũ autẽ: id est altare in quo dij iurauerũt: cum saturnus τ iupiter cõtra se pugnauerũt. Inde est argo videlicet prima nauis: apud argos ciuitatẽ attice facta: τ in celum trãslata. Ad extremũ est pistrix siue chimera: que bestia capite leo: media capra: draco fuit cauda: a bellerophõte occisa: τ intra sydera est translata. Est τ canopus sydus egypti pclarum qd a nobis minime videt: sicut nec a troglodytis iuxta egyptũ septentrio.

τ 2

Ex his signis sp dimidia ps sup trā: dimidia est sub terra. Et celi ps q̄ sb tra apparet: hemispheriū vocat: id dimidiū celū. Lactea aūt zona quia oēs stelle fundūt in eā sua lumina: ideo est cādida.

De cometa.

Comete sūt stelle flāmis crinite in lactea zona ɔtra aqlonē apparentes: regni mutationē: aut pestilentiā: aut bellū estusve portēdētes. Cernūtur autē. lxx. diebus: si diutius lxxx. Sydera fabulis inuoluta: īmo polluta plustrauim⁹: altius scandētes: astra matutina solez ꝙ solis inspiciam⁹.

De celo aqueo.

Supra firmamētū sūt aq̄ instar nebule suspense: q̄ celū in circūitu ambire tradūtur: vñ ꝛ aqueum celum dicitur.

De celo empyreo.

Supra qđ ē spirituale celū homībus incognitū: vbi est habitatio angeloꝝ ꝑ nouē ordines dispositoꝝ. In hoc ē padis⁹ paradisoꝝ: in q̄ recipiunt aīe sanctorū:

De celo trinitatis

Hoc ē celū qđ ī pncipio legit cū terra creatū. Huic longe supeminere đr celū celoꝝ in q̄ habitat rex angeloꝝ.

De imagine mundi liber p̄mus explicit.

Liber secūdus qui de imagine mūdi iscribit: incipit. De mūdo ꝛ ei⁹ ptib⁹: Ca. I.

p Riori libello globū toti⁹ mūdi oculis corpis repsētauim⁹: sequēti iā tēpus in q̄ voluit: oclis cordis anteponam⁹. Euū est ante mūdū: cū mundo: post mundū: hoc ad solū deuz ptinet: qui nō fuit: nō erit: ꝟ sp est. Tpa eterna sub euo sūt: ꝛ hec ad archetypū mundū ꝛ angelos ptinēt: q̄ ante mundū esse ceperūt: ꝛ cū mundo: ꝛ post mūdū erūt. Tēpus aūt mūdi ē vmbra eui: Hoc cū mundo incepit: ꝛ cū mūdo desinit: veluti si funis ab oriente in occidentē extenderet: q̄ q̄tidie plicādo collect⁹ tādē tot⁹ absumeret. Per h̄ extēdunt secula: sub h̄ currūt vniuersa ī h̄ mundo posita: h̄ vniuscuiusq̧ vita mēsurat: h̄ series dierū ꝛ annoꝝ terminat. Tēpus eñi a tēperamēto đr: ꝛ nihil aliđ q̄ vicissitudo tēporū intelligit. Hoc q̄z in atomos: ostēta: momenta: ptes: minuta: pūctos: horas: q̄drātes: dies: hebdomadas: mēses: vicissitudines: ānos: cyclos: etates: secula diuiditur.

Atom[us]

Atomus đr insecabile. Est eñi illud qđ ī sole volat. Est aūt minimū tpis spaciū: sicut motio palpebre oculi: qđ ꝛ ict⁹ oculi đr: ꝛ ē trecētesima. lxxvj. ps vnt⁹ ostēti.

Ostent[um]

Ostentū đr qđ aliqđ oñdit aspiciētibus. Est aūt. lx. pars vni⁹ hore habens ī se. ccc. lxvj. atomos.

Momentum.

Momentū ē mot⁹ sydeꝝ: vñ ꝛ đr: ꝛ est. xl. ps hore ɔtinēs ostentū vnū ꝛ dimidiū.

Parte[s]

Partes a ptitiōe zodiaci q̄ in tricenos dies ꝑ singlos mēses partit. Est aūt. xv. ps hore: habēs ī se duo momēta ꝛ duas ptes momēti.

Minut[um]

Minutū est min⁹ interuallū ī horologio. Est aūt. x. ps hore ɔtinens ptē vnā ꝛ dimidiā.

Pūctu[m]

Punct⁹ ē pnus trāscēsus pūcti in horologio. Est āt q̄rta ps in sole: aliq̄n quinta in luna: hore habēs duo minuta ꝛ dimidiū.

Hora.

Hora ē termin⁹ cuiusq̧ rei. Est autē hora q̄ndiu aqua stās a iactu lapidis mouet: ꝛ est. xij. ps diei: ɔstās ex q̄ttuor punctis ꝛ decez minutis: ptibus xv. momētis. lxj. ostentj. lx. atomis xxij. d. xl. Hora autem dicitur series vel vmbra: ꝛ đr ab horologio: ꝛ est cert⁹ limes tpis ī horologio.

Quadrās.

Quadrans est q̄rta ps diei: habēs tres horas: naturalis autem diei sex horas.

Dies.

Dies est septima pars hebdomade vulgarj: ɔtinēs horas. xij. natural' aūt. xxiiij. Dies aūt đr a discernēdo: eo ꝙ lucē ac tenebras discernat. Est aūt dies aer sole illustrat⁹. Cum eñi sol ē sup terrā ē hic dies: cū sb terra ibi est dies. Cū aquilonarē ptē celi circūit nobis: in deuexo terre positis: citi⁹ surgit ꝛ tardi⁹ occidit: ꝛ iō longiores dies facit. Cū xo austra-

lem pambulat: nobis tardi surgere: et citius occidere videt: qr tumor terre medie q rotūda est visui nr̄o obijcit: et tūc qd nobis breuiores: illi aūt parti longissimos facit.

De zodiaco: Capitulū II.

Zodiac⁹ nāqz ex .xij. signis cōstans ab aqlone in austr̄ porrect⁹ flexuoso lapsu cingit celū. Sub q sol currēs mūdū in .viij. parallelos .i. circulos diuidit: qbus singlis diūsuz diē facit. Lōgitudo aūt zodiaci in .ccc.lx. ptes secat. Latitudo eius in .xij. ptit. Partiū aūt sectio nihil aliud est q̄ solis vni⁹ diei pgressio. Unūquodqz g signū p duas horas orit: p duas occidit: et in vnoqqz sol .xxx. dieb⁹ īmorat: Qui dū flexuoso draconis meatu: sb signis zodiaci oblīq mūdū circuit in .viij. circlos diuidit: Prim⁹ circul⁹ ab īdia xs⁹ austr̄ p mare rubrū et aphricā ad colūnas herculis puenit. Hercules em̄ orbē p trāsiēs: ibi colūnas fixit: vbi finē mūdi cē putauit. In h g circlo eqnoctij die medio gnomō .i. radi⁹ horologij .vij. pedū .iiij. pedū lōgū vmbrā reddit. Dies lōgissim⁹ .xiiij. horas eqnoctiales hz. Scds ab occasu īdie p medos vadit et psas: arabiā: syriā: cyprū cretā: lilybeū mōtē sicilie: et septētrionalia aphrice ptīgit. Umbilic⁹ in eqnoctio .xxxv. pedū: vmbrā .xxiij. pedū lōgā reddit. Dies maxīa .xiij. horar̄ et .v. ptē vni⁹ hore. Terti⁹ oritur ab indis imao pxīs: et p caspias portas taur̄: pāphyliā: rhodū: cycladas syracusas: catinā: et per gades tēdit: Gnomides cūcte: vmbrā .xxxviij. vnciar̄ faciūt. Lōgissimus dies .xiiij. hore et dimidia: ac .xxx. vni⁹ hore. Quartus ab altero latere imai p ephesum: mare cycladū: septētriōalia sicilie: narbonensis gallie exortiua aphrice maritima tēdit ad occasū. Gnomō .xxv. pedū facit vmbrā .xx. pedū. Lōgissimus dies habet .xiiij. horas et tertias duas vni⁹ hore. Quinto circulo ab introitu caspij mar: ptinent bactria armenia: macedonia: tarentū: tuscū mare: baleares: hispania: media. Gnomō septē pedū vmbras sex reddit. Maxim⁹ dies horar̄ .xv. Sext⁹ complectit caspias gētes: caucasū: samothraciā: illyricos: cāpaniā: hetruriā: massiliā: hispaniā: terraconēsez: mediā: et inde p lusitaniā. Gnomonis pedes .ix. vmbre .viij. Lōgissim⁹ dies horas .xv. ac nonā ptē hore. Septim⁹ ab altera caspij mar orā incipit et p thracie aūsa venetia: cremonā: rauēnā: trāsalpinā galliā: pyreneū: celtiberiā vadit. Gnomonis .xxxv. pedes: vmbre .xxxvj. Amplissima dies horar̄ .xv. et qnta ptiū hore trium. Octau⁹ a tanai p meotim lacū et sarmatas: dacos: ptēqz germanie: gallias ingredit. Lōgissim⁹ dies horarū .xvj. Gnomō vt supra. Extra hos facit sol quattuor circulos: duos in austro et duos in aquilone. Unū in austro per insulā meroen: et ptolemaidam: rubri maris vrbem: vbi lōgissimus dies .xij. horar̄: dimidia hora amplior. Alter̄ p syenē vrbē egypti: q ē horar̄ .xiij. Unū ī aqlone p hyperboreos mōtes et britāniā horar̄ .xvij. Alter̄ scythicū: a ripheis iugi ī tilē: in q sex mēsib⁹ ē dies: sex alijs nox. Adhuc in alijs terrar̄ loci variat sol vmbrā. Nā vmbilici q gnomō dicit vmbrā ī egypto eqnoctiali die: meridie paulo pl⁹ q̄ gnomonis dimidiā mēsurā efficit. In roma qrta ps gnomonis deest vmbra. In ancona supest .xxxv. In venetia ijsdē horis vmbra gnomoni par fit. In syene solstitiali die medio nulla fit vmbra: ibiqz pute⁹ a philosophis ad h ipm factus tot⁹ interi⁹ illūinat. In meridie sūt ppli fiscij dicti q vmbrā ex vtroqz latere mittūt. In īdia sup flumē hipasim in solsticiali die vmbra absumit.

Apud troglodytas .xlv. dieb⁹ añ solstitiū et totidē postea vmbra penitus absumit: et his .xc. dieb⁹ vmbra ī meridie iacit. In meroe īsula nisi bis in āno absumit vmbra cū sol ē ī .xij.

Marginal notes (left): De pmo circulo. De secundo circlo. De tertio circulo. De quarto circlo. De quinto circlo.

Marginal notes (right): De sexto circulo. De septimo circlo. De octauo circlo. De quatuor circulis solis.

pte tauri. et in. xiiij. leonis. In india sūt loca ascia dicta: ibi non sunt vmbre: et septētrio ibi nō videt. Orizon est qntū aspect⁹ cuiusqꝫ ī circuitu circūscribit: et celū vndiqꝫ terre imminere putat. Qđ ī lato mari meli⁹ dinosci pt: vbi nullū obstaculū se pꝫbet. Extēdit aūt orizon in spaciū lōgitudis. ccc. et. lx. stadioꝝ. Cētū em̄ et. lxxx. stadia si excedit acies cuiusqꝫ vidētis. Sꝫ vis⁹ cū ad hꝯ spaciū venerit: deficiēs ī rotūditatē recurvatur. Hic numerus geminatus ī ante et retro orizontem efficit.

De orizonte.

De diuisiōe diei: et noībus eiusdem: Capitulum III.

Dies vulgaris habet tres diuisiōes: mane: meridiē: supmū. Mane ab ortu solis vsqꝫ ad qrtā horā: dictū a mano qđ ē bonū: Nihil em̄ meli⁹ luce. vł a manib⁹. i. diis infernalib⁹ q̄ diē tota nocte inclusam: mane emittūt. Meridies qsi media dies: et dr a mera. i. pura dies. Supmū ē ab hora nona vsqꝫ ad solꝫ occasū: et dr inde qꝫ supprimat solis cursum. Hebrei chaldei et pse a mane diem inchoantes: in mane finiunt. Egyptij ab occasu vsqꝫ ad occasum. Romani a medio noctis vsqꝫ in medium. Umbri et athenienses a meridie vsqꝫ ad meridieꝫ. Christiani a vespera vsqꝫ ad vesperā. Sic aūt hebrei nominant dies: Una sabbati vł sabbatoꝝ: vł prima sabbati: scđa sabbati. iij. sabbati. iiij. sabbati. v. sabbati. vj. sabbati: sabbatū. Pagani vero sic: Dies solis: dies lune: dies martꝭ: dies mercurij: dies iouis: dies veneris: dies saturni. Sed cū hꝯ noīa a planetis habeāt: vidēdū cur nō eūdē ordinē seruēt. Sꝫ hec cā est Dies naturalꝭ diuidit ī. xxiiij. horas: Ex qb⁹ si vnicuiqꝫ planete p circūitū ter vna hora tribuat: expēsū oīb⁹: cui plāete pma iteꝝ obuenerit: huic et nomē diei ascribit. Christiāi aūt sic dies noīant: Dies dñica. ij. feria. iij. feria. iiij. feria. v. feria. vj. feria. sabbatū.

De nocte et eius septem temporibus: Capitulum IIII.

Nox dicitur a nocendo: eo qꝫ noceat oculis. Est aūt nox: solis absentia: vmbra terre. Fit aūt vmbra a corpe et luce. Dum em̄ lux solis est sub terra: corp⁹ terre vmbrā supius parit: q̄ vsqꝫ ad lunā ptingit. Dicit aūt vmbra qsi obradiū solꝭ scꝫ. Ubi lux par est corpi: ibi par est vmbra. Ubi lux maior est corpe: ibi vmbra deficit. Ubi lux est corpe exilior: ibi vmbra ī infinitum crescit. Cū sol australē celi ptē plustrat: nobꝭ noctē ꝓlongat: cū vero aquilonem: nobis eā breuiat. Cū luna vmbram noctis īcidit: a luce deficit: Et hic defectus eclypsis dicitur. Sol vero obiectu lune eclypsim patitur: dum videlꝫ luna sꝫ sole ī eadē linea graditur. Habet aūt nox septē tpa: videlicet: crepusculū: vesperū: cōticiniū: intēpestum: gallicinīū: matutinū: diluculū. Crepusculū ē dubia lux. Creperū em̄ dicit dubiū: Est aūt intra tenebras et lucē. Uesperū a stella q̄ vesper vocat. Cōticiniū ē cū oīa ꝯticēt et tacēt. Intēpestū: media nox cū n̄ ē tēpus operādi. Gallicinīū: cū galli cātant. Matutinū cū mane aurora aduētat. Diluculū: incipiēs diei lux.

De septem temporibus noctis.

De hebdomada: Capi. V.

Hebdomada est. iiij. ps lunaris mēsis. Dicit aūt grece a septēario nūero: Hebda em̄ dr vij. latine aūt dr septimana: qꝛ septē manes. i. septē dies. Hec hꝫ. vij. spēs. Prima ē hebdomada diuia ī q̄ de⁹ cuncta. vj. diebus condidit: et in septimo reqeuit. Scđa est in q̄ hic mūdus voluit: in q̄ nos exemplo dei sex dieb⁹ operamur: et ī septima reqesciмus. Tertia est. vij hebdomade insimul: post qs pentecosten celebrat: in q̄ lex iudeis: spūs scūs xpianis dat. Quarta est. vij. mēsium: post q̄s festiuitas tabernacłoꝝ fiabat. Quinta est septē annoꝝ: post q̄s annus remissiōis agebat: in q̄ pplus ab ope cessare iubebat. Sexta est septies septem annoꝝ: post q̄s ann⁹ iubile⁹ fe-

ntabat. Septima est septuagies. vij. annorum: post quos xpus nasci a daniele: immo ab angelo promittebatur.

De mensibus: et eorum nominibus: Capitulum VII.

Mensis est. xij. ps anni. Dicitur autem a mensura vel a mene quod est luna. Lunaris autem mensis xxix. diebus. et. xij. horis impletur. Solaris vero. xxx. diebus: ac. x. semis horis.

Lunaris mensis est a noua luna vsque ad nouam lunam. Luna autem puolat zodiacum. xxix. diebus. et. xij. horis. Bis duodecim sunt. xxiiij. quod est integer dies: hic quia non potest diuidi: vni mensi ascribitur. Inde est quod vnus mensis habet. xxx. alter. xxix. secundum lunam. Solaris mensis est vnius signi progressio. Sol in vnoquoque signo moratur. xxx. diebus et dimidio: Qui dimidius in duobus signis efficit integrum diem. Hic quia non potest in duo partiri: vni mensi ascribitur: et ideo habet mensis vnus. xxx. alter xxix.

De mensibus hebreorum. Hebrei auctore moyse: sic menses nominant incipientes ab aprili: in quo pascha celebratur: Nisan: apud nos aprilis. Jar: maius. Siuan: iunius. Thamul: iulius. Dabet: augustus. Elul: september. Tesseri: october. Maseruan: nouember. Casleu december. Thebet ianuarius. Sabath: februarius. Adar martius.

De mensibus egyptiorum. Egyptij vero abraham auctore menses a septembri computant: sicque eos vocant: Thot apud nos september. Faophi: octob. Athir: nouemb. Choeach: december. Tibri: ianuarius. Mechir: februarius. Femenoth: martius. Farmuti: apl. Pacho maius: Paudi iunius. Ephisi: iulius. Mesori: augustus.

De mensibus grecorum. Greci autem phoroneo auctore: a decembri menses inchoant: quos sic appellant: Apuleios: apud nos december. Edimos: ianuarius. Pitios: februarius. Bistos: martius. Xanticos: aplis. Arthemesios maius. Deseos iunius. Panemos iulius. Loos: augustus. Gorpieos: september Hiperbeteos: october: Dyos nouember.

De mensibus romanorum. Romulus romanis. x. menses ordinauit: quorum primum martium a marte; qui in mense hoc in phrygia natus est nominauit: cuius se filium falso predicauit: Decimum vero decembrem nominauit. Numa vero pompilius duos: Januarium scilicet et februarium adiecit. Sunt autem menses romanorum ab idolis: a rebus: a regibus: a numeris dicti. Primus Januarius dicitur a iano deo principij: eo quod hic mensis est principium anni. Dicitur etiam a ianua eo quod per eum intret annus. Secundus est Februarius a februo id est plutone deo infernali: cui hoc mense sacrificabant: dum ciuitatem in honore eius lustrinibus lustrabant. Dicitur etiam a febre. i. a frigore: quia frigidum est illud tempus. Tertius: martius a marte deo belli patre romuli auctoris romane gentis: Cui marti milites hoc mense sacrificabant. Dicitur etiam a maribus eo quod cuncta animantia tunc mares desiderent. Quartus: aprilis ab aphroditi vel a frili. i. venere dea amoris: cui consecratus erat hic mensis. Dicitur etiam aprilis quasi apilis eo quod apiat terram in flores. Quintus maius a maio. i. a ione: quasi a maiestate: siue a maia matre mercurij: cui mercatores hoc mense sacrificabant. Dicitur etiam a maioribus: scilicet principibus romanorum: qui hoc mense ioui immolabant. Sextus est Junius a iunone dea regni dictus: cui erat consecratus. Dicitur etiam a iunioribus qui armis romam defendebant et regni fastigium a iunone affectabant. Septimus est Julius a iulio cesare: qui in hoc mense imperator creatus: et in hoc in deum relatus est. Hic prius quintilis dicebatur: eo quod quintus esset a martio qui primus erat constitutus a romulo. Octauus: augustus ab augusto cesare: qui in hoc mense victor extitit: et romanum imperium adauxit: ideoque deitatem promeruit. Hic prius sextilis est dictus: eo quod sextus a primo. i. martio esset. Nonus september quasi septimus imber. Decimus october quasi octauus imber. Undecimus est nouember quasi nonus imber. Duodecimus mensis est december quasi decimus imber. Sunt enim hi menses pluuiales: et ideo a numero et imbre nomen habent.

De kalendis: nonis et idi-

bus: Ca. VIII.

Kalēde a kalo x̄bo qđ est vđco dicunt. Pōtifex nāq₃ nouā lunā regi nūciare debuit: p⁹ cui⁹ sacrificiū kalo qnq₃es vl' sexies clamauit. Per h̄ quoq₃ signū pplm in curiam: ob hoc calabre dictam ad sacrificiū conuocauit: et ab hoc verbo kalo primam diem mensis kalendas vocari placuit. Jnde p⁹. ix. dies vulgus de rure ꝯuocatū i vrbem romā ꝯuenit: ⁊ ibi feriarū seruandaꝝ scita a rege vl' pōtifice accepit: ⁊ inde none dicūt. Dicūt etiā a nūdinis: id ē mercimōijs q̄ vl' i vrbē deferebāt vl' ibidē emebāt. Jd⁹ dicūt q̄ mēses diuidūt: ab iduare qđ ē diuidere. Dicūt etiā ab idea qđ ē species: q₂ luna plenā sui speciem i medio mense mōstrat. Hebrei ⁊ greci ⁊ egyptij nec kalēdas nec nonas nec id⁹ obfuāt: ſ₃ tm̄ dies a noua luna ad nouā lunā cōputāt.

De quattuor partib⁹ anni: Ca. IX.

Vicissitudo i q̄ttuor tpa anni diuidit: ⁊ vnūqđq₃ tribus mēsib⁹ distinguit. Dicta aūt vicissitudo: q₂ vices mutat i mūdo. Uer est q̄rta ps āni: ꝯstās trib⁹ mēsibus. Dicit aūt a vernādo: q₂ tunc prata virēt: sylue frōdēt: Hoc ē humidū ⁊ calidū: ⁊ i h̄ fit eq̄noctiū. Estas ē q̄rta ps anni: ꝯstās trib⁹ mēsib⁹: et đr ab estu. i. calore. Hec ē calida ⁊ sicca. Hec ⁊ messis vocat: ⁊ i hac solsticiū celebrat. Autumn⁹ est q̄rta ps anni: hñs tres menses: ⁊ dicit ab autumo: id est colligo: sc₃ fruct⁹ t're. Hic est frigid⁹ ⁊ sicc⁹. Hic etiā vidēmia noiat: ⁊ i h̄ eq̄noctiū libra eq̄t. Hyems est q̄rta ps āni ⁊ trib⁹ mēsib⁹ pficit: ⁊ a rigore vl' sterilitate dicit. Est autē frigida ⁊ humida: ⁊ in hac agit solsticialis dies. Hec autē vicissitudo in nr̄is tm̄ partib⁹ agit. Jn india x̄o vbi sūt alij ort⁹ sydeꝝ: sūt bine i anno estates: bine messes: in medio hyems placida. Jn egypto q₃ nr̄a media hyeme campus herbis et florib⁹: silua frōdib⁹ vestit: queq₃ arbor pomis onustat.

De vere. De estate. De autūno. De hyeme.

De anno ⁊ ei⁹ acceptionibus ac de q̄drāte: Ca. X.

Ann⁹ dicit ab innouādo: eo q₃ cūcta trāseuntia inouat. Dicit etiā ann⁹ q̄si anulus: eo q₃ in se reuoluit vt circul⁹. Ann⁹ aūt mlt' mōis accipit. Prio lunar' ann⁹ q̄nq₃farie đr. Prim⁹ lunar' annus ē cū luna oīa signa zodiaci puolat: q̄. xxvij. dieb⁹: ⁊ horis. viij. constat. Scđs duob⁹ dieb⁹: ⁊. iiij. horis plixior: p⁹ q̄s luna a sole reaccēdit: q̄ ppe mēsis noiat. Terti⁹ đr cōis: q̄. xij. mēsib⁹: id est. ccc. lxiiij. diebus explet. Quart⁹ q̄ embolismal' đr: id est supaugmētū: q̄. xiij. mēsib⁹. i. diebus. ccc. lxxxiiij. dieb⁹ conficit. Qui vterq₃ ab hebreis a paschali mēse incipit ibiq₃ finit: A ianuario autē a romanis luna ichoat ibiq₃ termiat. Quit⁹ ē lunar': siue decēnouenal': cū luna post. xix. ānos ad easdē recurrit etates. Sext⁹ ē solar': cum sol oīa zodiaci signa plustrat: q̄. ccc. lxv dieb⁹: et. vj. hor' ꝯstat. Septim⁹ bissextil': dū q̄rto āno bissext⁹ inserit: et vno die lōgior pore cog̃scit. Octauus est iteꝝ solar': cū sol post. xxviij. annos circulū ꝯcurrētiū cōplet. Nonus est mercurij: q̄. ccc. xxxix. diebus complet. Decim⁹ ē vener': qui. ccc. xlviij. dieb⁹ complet. Undecim⁹ est mart' q̄ duob⁹ solarib⁹ annis ꝯstat. Duodecim⁹ ē iouis: q̄. xij. ꝯstat ānis. Tertiusdecim⁹ saturni: q̄. xxx. ānis explet. Quartusdecim⁹ q̄ vocat magn⁹ ann⁹. q̄. d. xxxij. annis reuoluit. Extra hos sūt duo legales āni. Un⁹ q̄ đr ān⁹ remissiōis hñs curricl'a annoꝝ. vij. alter iubile⁹. l. ānoꝝ. Annū ciuilē. id est solarē: hebrei ab eq̄noctio verno: greci a solsticio: egyptij ab autūno: romani a bruma incipiūt. Apđ indos vn⁹ mensis: Apud egyptios x̄o olim erat ann⁹ q̄ttuor mēsiū. Apđ acarnanas. vj. mensiū. Apđ latinos. xij. mēsiū: Apud q̄sdā

vnūquodqꝫ tēpus anni: scꝫ ver: et alia pro anno cōputabatur. Nam et plato ponit ix. annorum: tullius. xv. annorum. Annus solaris vt in horoscopo horologij investigatū est. ccc. lxv. diebus et quadrā te pficitur. Quadrās autē est quarta pars diei. s. vj. horę. In quattuor autē ānis iiij. quadrātes. xxiiij. horas pficiūt: quod est integer dies. Hic ergo dies in quarto anno. vj. kalen. martij interkalatur: et bisextus noīatur. Hūc iulius cesar interposuit: et totius cōpoti errorē per hūc correxit. Hūc egyptij et greci in fine ānis supponūt: Romani autē in februario: eo quod breuior ceteris est interserūt. Ideo autē nō post finē mēsis: sed infra mēsem: quia olim ibi integer mēsis interkalabatur. Ideo vero nō ante. vj. kalendas martij: quia. vj. kalendas martij magis tripudio ciuitatē lustrabāt: et nihil eis incipere ante trāsactā festiuitatē licebat.

De qua / ante.

De cyclis: Ca. XI.

Cyclus indictionalis ab octobre incipiēs. xv. ānis. Cyclus bissextilis. iiij. ānis implet. Cyclus decēnouenalis a paschali luna inchoās xix. ānis implet. Cyclus lunaris a ianuario icipiēs. xix. ānis implet. Cyclus solaris a martio icipiēs. xxviij. ānis. Cyclus magnus. d. xxxij. annis pficitur.

De olympiade: Ca. XII

Olympias sunt quattuor āni. Apud clydē ciuitatē grecie: est īstitutū post quattuor ānos ad olympū montē pvenire: et ibi palestriales ludos exercere: et inde dicūtur olympiades.

De lustris et idictiōibus: Capitulum. XIII.

Lustrū sunt quinqꝫ āni. Romanis enim ab oībus gentibus soluebatur tributū. Quiqꝫ ānis es. v. argētū. v aurum. Et post quinquēniū semper ad romā veniebāt: et lustrabāt vrbem: et ideo vnū quodqꝫ quinquēniū lustrū dicitur. Eedēs autē sunt idictiōes ab indicēdo dicuntur: quia semper post. xv. annos ad primū cēsum: id est: es rediebatur.

De etate: C. XIIII.

Etas vel generatio est vita cuiusqꝫ hoīs: vel. c. āni. Est etiā etas cū nullus super fuerit qui nunc viuit. Sed quia sex etates hoīs. Prima īfantia ad vij. ānos. Secūda pueritia ad. xiiij. annos. Tertia adolescētia. ad. xxj. annos. Quarta iuuētus ad. l. ānos. Quinta senectus ad. lxx. ānū. Sexta decrepitus vsqꝫ ad. c. ānū: vel vsqꝫ ad mortē. Sūt nihilominus sex etates mūdi. Prima ab adam ad noe. Secūda a noe vsqꝫ ad abraā. Tertia ab abraā ad dauid. Quarta a dauid vsqꝫ ad trāsmigrationē babylōis. Quinta inde ad christū. Sexta vsqꝫ ī finē mūdi. Seculum sunt mille āni. Dicitur autē seculum quia se sequitur: Inde seculum seculi. Seculum tēpus gratię. Seculum tēpus legis: Inde et secula seculorum. Secula tempora christianorū: seculorum iudeorum et paganorum. Est etiā seculum seculi regnū celorum quod sequitur istud seculum: sicut scribitur: Beati qui habitāt in domo tua dn̄e: ī secula seculorum laudabūt te

Etates mūdi.

De decēnouenali cyclo et eius diuisiōe: Ca. XV.

Decēnouenalis cyclus dicitur quasi decē et nouē ānorum cyclus. Per tot enim ānos peragit luna cursū suum nitēs contra firmamētū. Diuiditur autē ī duo: id est ī duodecī cōes: et sex embolismales ānos. Cōes dicūtur cū duo eqles. xij. mēsiū lunariū a pascha vsqꝫ ad aliud pascha pcurrūt. Embolismus quasi supcrescēs dicitur: est is qui a pascha ad aliud pascha. xiij. mēses. id est. xiij. nouas lunas habet. Hoc totū ideo fit: quia pascha ante eqnoctiū: et ante. xiiij. lunā aprilis: qui apud hebreos primus est: agi nō licꝫ. Diuiditur adhuc ī duo: in ogdoadē et endecadē. Ogdoas sunt viij. āni. Endecas. xi. Duo enim cōes semper pcedūt tertiū embolismū. In octauo autē loco pcedit vnus cōis embolismū: Hic numerus ogdoas appellatur. Deinde iterum semper duo cōes preeūt tertiū embolismū. In. xiiij. loco vnus annus tm̄ pcedit embolismū: et hic nūerus endecas vocatur.

De cyclo solari: C. XVI

Olarij aũt cyclus. xxviij. anis pagit̃ ꝓpt̃ septẽ bissextos. Oportet em̃ vt bissext⁹ singulos dies septimane tãgat: ⁊ sic ꝑ eosdẽ recurrat. Septies aũt. iiij. fiunt xx. et. viij. Bissext⁹ ei ĩ q̃rto tm̃ ãno interponit̃. Lunarẽ cursũ sic ĩ articulis adiũct vnguibus cõputabis. A radice pollicis leue man⁹ incipe: et ꝑ singlos articlos ⁊ vngues nũera: ⁊ ĩ fine mĩmi digiti. xix. ãnos habebis. Solarẽ aũt sic ĩ articul' vtriusq; man⁹ absq; vnguib⁹ cõputabis. A minimo digito leue man⁹ inchoa: et ꝑ trãsuersũ in. iiij. digit nũera: in iiij. semꝑ bissextũ nota: in altera silr manu: ⁊ habebis. xxiiij. ãnos: deinde ĩ vtroq; pollice binos ãnos: qui ꝑorib⁹ iũcti reddũt. xxviij. ãnos. Gemin⁹ aũt ẽ solar cursus. An⁹ q̃ q̃tidie ab oriẽte ĩ occidentẽ firmamentũ seq̃t. Alt̃ q̃ ꝯ firmamentũ nitens xxviij. ãnis gradit̃. His cyclis duobus ꝯficit̃ magn⁹ ann⁹. Nã vicies et octies. xix. vl' decies ⁊ nonies. xxviij. sũt. d. xxx. duo anni: p⁹ q̃s oẽs planete ⁊ oẽs stelle ad ꝑmũ punctũ vñ digressi sũt: recurrũt: ⁊ ꝑ easdẽ lineas vt pri⁹ redeũt. Luna nãq; q̃d libet zodiaci signũ: duob⁹ diebus et vj. hor ac bisse vnius hore lustrat oĩa signa. xxvij. dieb⁹: et. viij. hor ꝑuolat. Mercuri⁹ aũt q̃dq; signum xxviij. dieb⁹ et. vj. hor: totũ zodiacũ. ccc. xxvij. dieb⁹ ꝑuolat. Uen⁹ vero q̃dlibet signũ. xxviij. dieb⁹: et. v. hor: totũ signifex. ccc. xlviij. dieb⁹ circuit. Sol. xxx. dieb⁹: ac. x. hor et semisse singl'a signa lustrat: oẽm zodiaci ãbitũ. ccc. lxv. dieb⁹: et. vj. horis transuolat. Mars q̃dq; signum lx. dieb⁹: et. xxj. hor: oĩa signa duob⁹ ãnis ꝑlabit̃. Jouis stella singul' signis vnũ ãnũ ĩmorat̃: oĩa em̃ signa. xij. ãnis ꝑuagatur. Saturn⁹ in vnoq̃q; sig̃ duos annos: et. c. lxxxij. dies: et. xv. horas: id ẽ dimidiũ annũ ĩmorat̃: totũ aũt signiferi circulũ. xxx. ãnis ꝓpt̃ nimiã altitudinẽ ꝯ celũ: sic alij currens ꝑlabit̃. Cyclos eusebi⁹ cesariẽsis ꝑm⁹ ĩstituit: postea theophilus alexandrinus eps̃ rogatu leonis pape lucidius exposuit: deinde dionysius abbas rome vt hodie habetur scripto protulit.

De eq̃noctijs ⁊ solsticijs: Caplm̃. XVII.

Equinoctia ⁊ solsticia faciũt iiij. zodiaci signa ĩ modũ crucis eq̃li spacio locata. Nã signũ arietis ĩ q̃ sol ẽ creat⁹: ĩ oriẽte ẽ positũ: q̃d fac̃ ꝟnale eq̃noctiũ. Libra ĩ q̃ luna ẽ ꝯdita ẽ ĩ occidẽte huic opposita: ⁊ fac̃ autũnale equinoctiũ. Cãcer aũt ꝟsus aq̃lonẽ tenet celũ vbi ẽ altissimũ: ⁊ fac̃ estiuale solsticiũ. Capcorn⁹ ꝟo ꝟsus austꝝ ꝑmit celũ vbi est hũillimũ: ⁊ fac̃ hyemale solsticiũ. Eq̃noctiũ d̃r ab eq̃ ⁊ nocte: grece vero isemeria ab eq̃ ⁊ die: q̃si eq̃ dies. Uernale eq̃noctiũ nõ. viij. ß. xij. kalen̄. april' habẽdũ: lex ⁊ euãgeliũ clamat: vt horologij manifeste ĩspectio ꝓbat. Scd̃z em̃ legẽ ñ licuit pascha añ eq̃noctiũ celebrari. Qui aũt euãgeliũ diligẽt̃ legerit: dñz nõ viij. ß. x. kalen̄. april' passũ videbit. Si g̃ viij. kalen̄. aprilis est equinoctium: tunc dominus contra legem pascha ante equinoctium celebrauit: qui legem nõ soluere: ß ĩplere veñt. Sz et iudei ꝯ patriũ morẽ gesserũt: q2 pascha ĩ incõueniẽti t̃mio egert̃. Uerũtñ cũ boꝝ nentꝝ fuerit: trãsacto. xij. kalen̄. april' eq̃noctio: dñs solito more pascha cũ iudeis. xj. kalen̄. april' celebrauit: paschali die q̃d erat. x. kalen̄ suo sanguĩe nos redemit. viij. kalen̄. rsurrexit. Autũnale q̃z eq̃noctiũ nõ viij. ß. xij. kalen̄. octobr hñdũ d̃mõstrat horologiũ. Solsticiũ nõ iõ d̃r q̃ sol stet: ß q̃ alti⁹ celũ scãdere non valẽs retro gradũ flectat. Estiuale solsticium nõ. viij. ß. xij. kalen̄. Julij horoscop⁹ hñdũ clamat horologiũ: q̃d noctẽ breuissimã diẽ fac̃ lõgissimũ: cũ sol scãderit cãcri signũ. Hye

male q̄z solsticiũ: nõ. viij. ß. xij. kal. Januarij hn̄dũ. Eadẽ rõe ꝓbat cuz sol ĩ capcorno posit⁹: breuissimũ diẽ et lõgissimã hr̄e noctẽ nõ ignorat.

De saltu lune: Ca. XVIII.

l Una a sole recedẽs p⁹. xxix. dies: ⁊ horas. xij. eũ iteꝝ ꝯseq̄tur: ß hora. xij. nõdũ pacta a sole reaccendit. Restant eñ ex hora xij. p singl'os mẽses q̄ttuoꝛ momẽta: et vncia vni⁹momẽti: ⁊ vn⁹ atom⁹. Hec p singl'os mẽses augm̄ta p⁹. xix. ãnũ ĩtegꝝ diẽ pficiũt. Qui dies nu mero lune sb̄trahit: dũ pma p. xxx. cõputat: isq̄z salt⁹lune noiat. Jdõ ãt ĩ. xix. ãno: ⁊ ĩ Julio mẽse fit salt⁹ lune: qz ⁊ ß fac̄ mr̄ astronõie egypt⁹.

De minutijs: Ca. XIX.

n Am ß sepi⁹ minutie ponũt: q̄ forsitã a plerisq̄z min⁹ scĩt: Sciẽdũ q̄ vncia ẽ. xij. ps cuiusq̄z rei. ĩ. xij. diuise. Semis vl' semisse: dimidia ps cuiusq̄z rei ĩ duo diuise. Bisse due ptes alic⁹ rei ĩ tria partite: tertia sb̄lata. Quelibet aũt ps illaꝝ triũ dr̄ triẽs. Rei eñ cuiuslibet in q̄ttuoꝛ diuise ptes: q̄rta ps dr̄ q̄drãs: relique tres dodrans.

De regularib⁹ feriaꝝ ⁊ cõcurrentiũ: Ca. XX.

r Egulares feriales ⁊ ꝯcurrentes: a martio sumunt initiũ: a q̄ olim romani habuer̄t anni ꝑncipiũ. A romanis eñ sũt ĩuenti. Regl'ares dicũt inde: q̄ calculatoꝛes regãt. Cõcurrẽtes vero inde q̄ regularib⁹ ꝯcurrãt. Regl'ares tale exoꝛdiũ hñt: Solar̄ ãn⁹. ccc. lxv. dieb⁹ peragit: Sol aũt p singl'a. xij. signa xxx. dieb⁹ ĩmorat. Duodecies ḡ. xxx vel tricies. xij. sũt. ccc. lx. Quĩq̄z remanẽtes: hi sũt regl'ares martij. Jn ceter̄ aũt mẽsib⁹ sic oꝛiũt. Precedẽtis mẽsis dies cũ regl'arib⁹ ĩ septẽ eq̄s ptes ptire: qđ remanet: da seq̄nti mẽsi p regl'arib⁹. Uerbigr̄a. Martius habz dies. xxxj. ⁊ q̄nq̄z regl'ares qđ sc̄ septies q̄nq̄z: ⁊ remanet vnus: hic erit regular̄ april. Sic ĩ ceteris. Cõcurrẽtes aũt hñt ß exoꝛdiũ. Solaris ann⁹habet hebdomadas. lij. et vnũ diẽ. Hic vn⁹ dies erit pmo ãno solar̄ cycli ꝯcurrẽs: qz ꝯcurrit cũ regularib⁹ ad ĩueniendã feriã ĩ kaleñ. mẽsiũ. Singl'is ãnis adde vnũ vsq̄z ad septẽ. Quarto ãno bissext⁹ p cõcurrẽte accipit: idõ q̄nto ãno vna cõcurrẽs trãsilit. Bissextili ãno verte in Januario ⁊ Februario bissexto p ꝯcurrẽte: in reliq̄s mẽsib⁹ ꝯcurrũt. Prim⁹ ãnus in creatiõe mundi fuit sine ꝯcurrẽte. Quota feria fuerit ĩ. ix kaleñ. april. vl'. vj. kaleñ. martij: tot erũt ꝯcurrẽtes illo ãno. Cõiũge concurrẽtes regl'arib⁹: si ĩfra. vij. fuerĩt: tal' erit feria ĩ kaleñ. cuiusq̄z mẽs. Si septẽ excesserĩt. vij. sb̄lat̄ qđ remanet erit feria. Hi eñ regl'ares atq̄z cõcurrẽtes septenariũ nũeꝝ ñ excedũt.

De regularib⁹ ⁊ epactis: Caplm̄. XXI.

r Egulares lune ⁊ epacte a septẽbꝛi initiũ sumũt: quẽ egyptij ponũt ãni ꝑncipiũ: Ab ipis eñ sc̄ ĩuẽti. Hi regl'ares sic̄ hñt exoꝛdiũ vt supioꝛes: ⁊ idõ septẽber hz q̄nq̄z. Jn reliq̄s mẽsib⁹ sic ĩueniũt: Precedẽt̄ mẽsis dies cũ regl'arib⁹sume: si tricesimã habz lunã. xxx. tolle: qđ remanet tribue mẽsi seq̄nti p regulari. Si xo. xix. his sb̄lat̄: qđ remanet erunt regl'ares. Epacte xo sic oriunt. Ann⁹ solar̄ habet. ccc. lxv. dies: lunar̄ aũt. ccc. liiij. Qui nũemer⁹ ab. xj. diebus supatur: hi. xj. epacte: id ẽ adiectiões noiant: qz singul' ãnis regl'arib⁹ mẽsiũ ad ĩueniendã lunã adijciunt. Singulis ḡ ãnis adijce. xj. si infra. xxx. fuerit nũerus: ipe erũt epacte pn̄tis anni. Si vltra xxx. tolle. xxx. qđ remanet erũt epacte. Uerbigr̄a. Primo ãno. xj. scđo iteꝝ. xj. er̄t. xxij. tertio iteꝝ. xj. erũt. xxxiij. sb̄lat̄. xxx. er̄t. iij. epacte. Sic deinde: Regl'ares adde epact̄ si infra. xxx. fuerit nũer⁹: tal' erit luna in kaleñ. mẽsiũ. Si vltra: tolle. xxx. q̄t remanẽt: tot erit luna. Prim⁹ ḡ ãno

De epactis.

decẽnouenalis habet.xxx.epactas:ꝫ ideo dicit̃ ꝙ nullas habeat:q₂ in singulis mẽsib⁹.xxx.reijciunt̃:⁊ luna solis regularib⁹ inuenit̃. Quota luna fuerit in .xj.kaleñ.aprilis:tales erũt epacte anni illius.

Quot horis luna luceat:⁊ in q̃ signo sit luna: C.XXII

Luna prima lucet.iiij.pũctis. Scđa.viij. Tertia.xij.⁊ sic vsq₃ ad plenilunium quotidie.iiij.pũcti adijciunt̃. In decrescẽdo silr̃ q̃tidie.iiij. auferunt̃: In plenilunio tota nocte lucet: cũ ē trigĩta nihil. In lunari cõpoto.v.puncti faciũt vnã horã. De vnaq̃q₃ ꝫ die.iiij. pũctis acceptis⁊.v.vnicuiq₃ hore distributis:q̃t horis luna in nocte luceat citi⁹ videbis. Notandũ ꝙ ligna in decrescẽte luna:vel post iuliũ ⁊ augustũ mẽsez p̃cisa:a vermib⁹:termetib⁹ ⁊ carie manebunt illesa. Etatem quãcũq₃ lune q̃ter mltiplica:huncq₃ nũerũ ter ducito:⁊ q̃t in sũma repereris:tot ptib⁹ zodiaci lunã a sole noueris distare:⁊ solez post totidem dies ad eundem locũ venturum. Sol cuilibet signo.xxx.dieb⁹ immoratur. Uide ergo in quo signo sit: ⁊ quot dies adhuc in eo moraturus erit:tot ex p̃dicta sũma eidẽ signo tribue:reliquos q̃ de eadẽ sũma sup̃fuerĩt:seq̃ntib⁹ signis p.xxx.dispties:⁊ cui signo defuerit.xxx.in eo eẽ lunã noueris. In q̃ signo luna sit.

Ad inueniendũ annũ dñi: Epactas:annũ solarẽ: concurrẽtes:bissextũ:cyclũ lunarẽ:Annũ nouẽnal cycli: ⁊ claues terminorum: Capitulum XXIII.

Ad inueniendũ annũ dñi: ordines indictionũ ab ĩcarnatiõe ei⁹:q̃ sunt.lxx.p.v.mltiplica:addẽs.xij.q₂ tres indictiones annũ natiuitatis xp̃i p̃cesserãt:⁊ fiũt mille.c.xx. His adde indictionẽ p̃ñtis anni: ⁊ habebis annum domini.

Ad inueniẽdã indictionẽ:trãsactos annos dñi cũ indictiõib⁹ tribus q̃ ei⁹ natiuitatẽ p̃cesserant: p.xv.partire: quot remanserint:tot est ĩdictio: Si nihil remãserit.xv.erit. Indictiones. Ad inueniendas epactas: annos dñi p.xix. diuide:qđ remãserit p.xj.mltiplica: si infra.xxx.fuerint:epacta illi⁹ anni erit. Si vltra.xxx.ablatis qđ remanet p epactis habebis. Qñ nat⁹ est dñs:xj.epacte erãt. Epacte. Ad inueniendũ solarẽ annũ:ãnis dñi adde.viij. q₂ tot anni solaris cycli ei⁹ natiuitatẽ p̃cesserãt. Hãc sũmã p.xx.et.viij. diuide: q̃t remanẽt tot erit. Si nihil remanet.xxviij.ẽ. Solaris annus. Ad ĩueniẽdas cõcurrẽtes:ãnos dñi sume:⁊ ppt nũez bissexti q̃rtã ptẽ toti⁹ numeri eis adde.iiij.regulares adde:q₂ tot ꝯcurrentes ei⁹ natiuitatẽ p̃cesserãt. Hũc totũ nũez p.vij.diuide: ⁊ q̃t sup̃sũt illi⁹ ãni ꝯcurrẽtes erũt. Si nihil.vij existũt. Concurrentes. Ad inueniẽdũ bissextũ:annos dñi p.iiij.diuide:q̃t remãserint: tot est ann⁹a bissexto. Si nihil remãserit:bissext⁹ erit. Bissextus. Silr̃ solarẽ cyclũ sb lato ãno p.iiij.diuide:q̃ remanet ann⁹ a bissexto est. Cyclus solaris. Ad ĩueniẽdũ lune cyclũ: de ãnis dñi duob⁹ sblatl:q̃ eo nato de eodẽ cyclo restabãt. Decẽ ⁊ septẽ eñ p̃cesserãt:ceteros p.xix.diuide:q̃ sup̃fuerĩt ãni lunarl cycli erũt. Si nihil remãserit.xix.erũt. Cyclus lunaris. Hic proprie est romanoꝝ:sic decẽnouenalis hebreoꝝ:Et sic p istũ pascha:ita p illũ cognoscit̃ q̃ est lunarl accẽsio. Ad inueniendũ decẽnouenalis cycli annũ: annis dñi sp vnũ adijce:q₂ secũdo ei⁹ ãno nat⁹ est dñs:ac p.xix.diuide:q̃ remãserĩt instãs ann⁹ erit. Si nihil remãserit.xix.erit. Cyclus decemnouenalis. Annos ab initio mũdi:muta ĩ.xv.kaleñ.ap̄lis: q₂ ibi est p̄m⁹ dies seculi. Annos dñi muta ĩ.viij.kaleñ.ianuarij. Cyclũ lunarẽ in kaleñ.ianuarij: Cyclũ solarẽ ibidẽ: Cyclũ decẽnouenalẽ in noua luna ap̄lis. Cõcurrẽtes in kaleñ.martij. Epactas ĩ kaleñ.septẽbris. Indictiones ĩ.viij.kaleñ.octobris.

Ad claues terminoꝝ inueniẽdas:su
me annos decẽnouẽalis cycli: ⁊ sep/
tẽ dies hebdomade: q̃ simul iuncti fi/
unt.xxvj.⁊ hec est ꝑma clauis. Secũ
do ꝟo anno iunge.xix. cũ ꝑma cla/
ue:fiũt.xlv.tolle.xxx.remanẽt.xv.
⁊ hec est scd̃a clauis. Sic fac ꝑ singu
los annos vsq; ad.xix.annũ. In.xix
anno iunge.xviij.ꝑpter saltũ lune:⁊
sic ĩuenies ꝑmaꝫ. Hic aũt mẽoꝛ esto
vt cũ numer⁹ supradict⁹.xl excreue/
rit.xxx.recisis:remanẽs est clauis.

De termino paschali: Ca.XXIIII.

Termin⁹ paschal.xiiij.lũa ẽ aplis
⁊ pascha iudeoꝝ. Ergo post ver
nale eq̃noctiũ: vbicũq; luna.xiiij.oc
currerit:ibi absq; dubio termin⁹ pa/
schalis erit: ⁊ ĩ sequẽti dñica pascha
nostrũ ꝯstabit. Si termin⁹ in dñica
obuenerit:in sequẽti dñica pascha ce
lebrandũ erit. Hũc terminũ ꝑ vers⁹
None aprilis:ꝫ ⁊ feriaꝫ eius facilli/
me poterĩ repire. Termini aũt a.xij.
kal. Aprilis vsq; ad.viij.kal.maij.
sũt reqrendi. Quos etiã sic inueni/
re poterĩ: Terminũ ꝑcedẽtis ãni po
ne in ꝑmo articulo pollicis leue ma/
nus: ⁊ sic ꝑ singulos articulos vng/
uesq; digitoꝝ eiusdẽ manus dies ter/
minoꝝ cõputa:q̃ iteꝝ ad ꝑmũ articu
lũ occurrit:termin⁹ erit. Uel aliter:
A termino cuiusq; ãni inchoa: ⁊ re/
tro vsq; ad.xij.litterã calcula:⁊ ha/
bebis terminũ seq̃ntis anni:si cõis est
annus. Si aũt embolism⁹ est:in ante
computa vsq; ad.xx.litterã: ⁊ habe
bis terminũ: Uerbi grã: A termino
ꝑmi anni: q̃ est in nonis aprilis re/
tro numera:⁊ ĩ.xij littera que ẽ.viij.
kal.aprilis:terminũ secũdi ãni q̃ est
cõis habebis. Ab hinc vsq; in.xx.lit
terã in antea: que est idus aprilis cõ
puta:⁊ terminũ tertij anni: q̃ est em/
bolism⁹ habebis. Aliter:a radice pol
licis inchoa: ⁊ ꝑ singulos articulos
triũ digitoꝝ calcula: ⁊ in q̃rto digi/
to habebis terminũ: Uerbi gratia:ꝑ
mo anno dic: None aprilis: Secun
do nonas: Tertio nonas: Quarto
nonas. Kal'aprilis. Scd̃o kal'. Ter/
tio:kal'. Quarto kal'. Quĩto kaleñ.
Sexto kal'. Septimo kal'. ⁊ octauo
kal'. occurrit terminus.

De regularibus eiusdẽ termini: Ca.XXV.

Regulares eiusdẽ termĩ sic ĩue/
nies. Kal'.aprilis ꝑ ꝑma feria pone:
⁊ sic vsq; ad terminũ eiusdẽ ãni dies
nũera: q̃ta feria erit t'min⁹: tot erũt
regulares. Uerbi gratia. Kal'.aplis
da dñice:⁊ nonis aprilis obuenient
quinq; ferie: q̃nq; ꝫ erũt regulares:
sic in ceteris. Uel aliter. Quotus est
annus nouenalis cycli: tot dies ter/
minoꝝ a nonis aprilis in antea com
puta:⁊ terminũ habebis. Uerbi gra
tia. Kal'.aprilis da dñice:⁊ nonis ap
lis obueniẽt q̃nq; ferie:q̃nq; ꝫ erunt
regulares:sic ĩ ceteris. Porro:si ter
minus ante kal'.retro calcula:si post
kal'.in antea computa. Post.vj.id⁹
ianuarij vbicũq;.x.luna occurrerit:
terminus.lxx.erit quem sic reperies.
Quot diebus paschalis terminus a
kal'.apriľ:siue retro siue ĩ ante abest:
tot dieb⁹ septuagesimalis termin⁹ a
v.kaleñ.februarij:vel in ante vel re
tro erit. Post.viij.id⁹ marcij: vbi lu
na secũda obuenerit:t'min⁹ q̃drage/
sime erit: quẽ a.xij.kal'.marcij ad in/
star paschal' distare cõperies. Bissex
tili anno septuagesimã a.iiij.kal'.fe/
bruarij:q̃dragesimã ab.xi.kal'.mar/
tij require.lxx.omi bissextili ãno.xl.
tũc tantũmodo cũ termin⁹ añ bissex
tũ aduenerit. Termin⁹ rogationum
est.xx.luna maij. Hũc reqre a nonis
maij: vt supra. Termin⁹ pẽtecostes
ẽ.iiij.luna iunij. Hũc ꝟo a.xij.kal'.
iunij.require ꝑ oĩa vt supra. Ad in/
ueniendas ferias terminoꝝ:concur/
rentes ꝑsentis anni regularibus iun
ge:si infra septeꝫ fuerit numer⁹:talis
erit feria. Si vltra:sublatis.vij.qd̃
remanet: feria erit. A.v.kal'. decẽ/
bris vsq; ad.iij.nonas eiusdẽ:vbicũ
q; dñica occurrerit:aduẽt⁹ dñi erit.

De embolismis: Ca. XXVI.

Primus embolismus. iiij. nonas decēbris: luna pma in secūdo anno decēnouenalis cycli. Secūdus embolismus. iiij. nonas septēbris in q̄nto anno. Tertius embolismus. iij. nonas martij i septio anno. Eodē anno. iij. kaleñ. maij erit luna xxvj. ⁊ in kalēdis iulij. xxix. epactis mētientibus. Quart⁹ embolism⁹. iij. nonas ianuarij in decimo anno. Eodē anno erit luna. xxviij. in kalendis martij: epactis mētientib⁹: nisi sit bissextus. Quītus embolism⁹. iiij. nonas nouēbris in decimotertio anno. Sextus embolism⁹. iiij. nonas augusti in decimosexto anno. Septim⁹ embolismus. iij. nonas martij i decimonono anno. Eodem anno luna erit xxviij. in kaleñ. maij. et. iij. in kaleñ. augusti contra epactas: lune saltu facto in iulio. Or si tertio nonas martij embolismi lunatio negligitur: in decimonono anno termin⁹ paschalis xv. kaleñ. maij: illo anno nō erit.

De diebus egyptiacis: Capi. XXVII.

Dies egyptiaci ideo dicunt: q2 ab egyptijs sunt inuēti: Et q2 egyptus dicit tenebre: ipsi tenebrosi inde nomiant: eo q icautos ad tenebras mortis perducere affirmant. Per descriptū volubile tempus sic voluit volubilis mūd⁹. Sed nos temporis volubilitatē iam postponamus: ⁊ ad stabilitatē eui mente sagaci tendamus.

Explicit liber secūdus de imagine mundi.

Inuocatio matris virginis marie simul ⁊ filij eius.

Sancta ⁊ int sanctos post deū singularit sancta Maria mat admirabilis virginitatis: virgo amabilis fecūditatis: q̄ filiū altissimi genuisti: q̄ pdito hūano generi saluatorē pepisti. O mater salutis: O tēplū pietatis et misericordie: tibi se conat pñtare miserabilis aīa mea: morbis vitiox languida: vulnerib⁹ facinox scissa: vlcerib⁹ flagitiox putrida: tibi nitit quātū moribūda valet supplicare: vt potentib⁹ tuis meritis ⁊ pijs tuis digneris pcibus eam sanare. Sic eteni pia dña alienata est a se īmanitate stuporis: vt vix sensū habeat enormis languoris: sic sordib⁹ ⁊ fetore fedat: vt timeat ne ab ipa misericors vult⁹ tu⁹ auertat: sic tabescit desperādo respectus tui cōuersionē: vt etiā iā obmutescat ad orōnē. Heu pudor sordētis iniq̄tatis in pñtia nitētis sanctitatis. Heu cōfusio īmūde ɔsciē in cōspectu fulgētis mūdicie. O tu bñdicta super mulieres q̄ angelos vincis puritate: sanctos supas pietate. Anhelat moribūdus spūs me⁹ ad tāte benignitatis respectū: ꝭ erubescit ad tanti nitoris cōspectū. Horreo dña parere tibi in īmūdicijs ⁊ horrorib⁹ meis: ne tu horreas me p eis: ⁊ ñ possū (ve mihi) videri sine eis. Eadē em peccata mea o dña cognosci a te cupiūt pp̄ter curationē: parere tibi fugiūt pp̄ter execrationē: nō sanant sine ɔfessiōe: nec pducunt sine ɔfusiōe. Si celant: sūt insanabilia: si vident sunt detestabilia: vrūt me dolore: terrēt me timore. O tu illa pie potēs ⁊ potēter pia maria: de q̄ fons est ortus misericordie: ne cōtineas pcor tam verā misc̄diā: vbi tā verā agnoscis miseriā. Sana q̄ clemētissima infirmitatē: ⁊ delebis q̄ te offēdit feditatē. Aufer benignissima lāguorē: ⁊ nō sēties quē horres fetorē. Sana animā serui tui peccatoris: p virtutē bñdicti fruct⁹ vētris tui: q̄ sedet in dextera oīpotētis pr̄is sui. Nūq̄d tu dña mea mat spei mee:

Nũ quid tu obliuiſceris odio mei: qđ mũdo tã miſericordit̄ ẽ intimatũ: tã felicit̄ diuulgatũ: tã amant̄ amplexatũ? Ille bonus fili⁹ hoĩs venit pditũ ſpõte ſaluare: ⁊ mat̄ dei poterit pditũ clamãtẽ nõ curare? Bon⁹ ille fili⁹ homĩs venit vocare ad penitẽtiã peccantẽ: ⁊ mr̃ dei nõ cõtemnet pc̃antẽ ĩ penitẽtia: Sʒ etſi parit̄ ambo offenſi eſtis: nonne ⁊ ambo clementes eſtis? Fugiat ĝ reus iuſti dei: ad piã matrẽ miſericordis dei: refugiat qꝫ re⁹ offenſe matri: ad piũ filiũ benigne matris. Ingerat ſe reus vtriuſqꝫ int̄ vtrũ qꝫ: inijciat ſe inter piũ filiũ ⁊ piã matrẽ. Pie dñe parce ſeruo matris tue: pia dña parce ſuo filij tui: qui me inijcio int̄ duas tã imẽſas pietates: nõ incidã inter duas tã potẽtes ſeueritates. Bone fili: bona mater: nõ ſit mihi fruſtra qꝫ cõfiteor de vobis hanc veritatem: Non erubeſcã qꝫ ſpero in vobis hãc pietatẽ. Dic mũdi iudex cui parcis: dic mũdi recõciliatrix quẽ recõciliabis: ſi tu dñe damnas: et tu dña auerteris homũculũ bona veſtra cũ amore: mala ſua cũ merore ꝯfitentẽ?

Ex geſtis Anſelmi colligũt̄ forma ⁊ mores beate Marie ⁊ eius vnici filij ieſu.

Maria dei genitrix didicit hebraicas litteras adhuc p̃re eius Ioachim viuente. Erat docilis: amans doctrinam: ⁊ circa ſacram ſcripturã pſeuerabat. Opus vero manuũ eius erat lane: lini ⁊ ſerici. Erat itaqꝫ locus diſtinctus in domo dñi: ſcʒ in templo ꝓpe lenam altaris: Ibi ſtabant virgines ſole: ⁊ diuino officio pacto: ibant omnes ad ꝓpria: Maria vero pſeuerabat ⁊ cuſtodiebat altare ⁊ templũ: ſacerdotibus miniſtrans. Mos ſuus erat modice loquele: expedite obedientie: mũde ꝓximationis: ſine audacia: ſine riſu: ſine turbatione: ſine ira: benigne ſalutans: eloquentiã eius homines mirabãt̄: Fuſcos habebat oculos: rectos aſpectus: nigra ſupcilia: mediocrem naſum: vultus eius longus: longe manus: longi digiti: mediocris ſtature: pſeuerans in oratiõibus: ferens pannũ proprij coloris: lectioni: ieiunijs: ⁊ labori manuum: ⁊ omni bone virtuoſeqꝫ opatiõi ſe dederat. Que cum aſſumpta erat in celũ: fuit. lxxij. annorũ. Qui ſic cõputati ſunt: ſeptẽ annis educata cum parentibus: et ſeptem annos cum dimidio miniſtrabat ĩ templo domini: in domo ioſeph ſex mẽſes: in quarto decimo anno annunciat̄ ei gaudiũ totius ſeculi: et in quinto decimo anno peperit chriſtũ: ⁊ cum eo. xxxiij. annis in p̃ſenti vita: poſt aſcenſionẽ dñi fuit ipſa in domo Johãnis euãgeliſte. xxiiij. annos: q̃ ſimul cõputati ſunt. lxxij. anni. Sed fili⁹ ei⁹ vnigenit⁹ erat hõ magne virtutis: nomĩat⁹ ieſus chriſt⁹: q̃ a gentibus dicebat̄ ꝓpħa veritatis: quẽ ei⁹ diſcipuli vocauerũt filiũ dei: ſuſcitauit mortuos: ⁊ ſanauit oĩs languores: homo quidem ꝓcerus: mediocris ⁊ ſpectabilis: Vultũ habuit venerabilem: quem intuentes poſſunt ⁊ diligere ⁊ formidare: Capillos habuit coloris nucis auellane p̃mature: ⁊ planos fere vſqꝫ ad aures: ab auribus vero circinos criſpos aliquãtulũ ceruliores ⁊ fulgentiores ab humeris ventilantes: diſcrimen habuit in medio iuxta morẽ nazareorũ: frontẽ planam ⁊ sereniſſimã cum facie ſine ruga ⁊ macula aliqua: quam rubor moderatus venuſtat: naſi ⁊ oris nulla prorſuſqꝫ reꝑhenſio: Barbam habuit copioſam et impuberem: ſed in medio bifurcatam: Aſpectũ habuit ſimplicẽ ⁊ maturũ: oculis glaucis varijs ⁊ claris exiſtẽtibus: In increpatione terribilis: in admonitiõe blandus ⁊ amabilis: hilaris: ſuata grauitate: Qui nunq̃ viſus eſt ridere: flere aũt ſepe: In ſtatura corꝑis ꝓpagat⁹: rectas manus habuit: ⁊ brachia viſu delectabilia: In colloq̃o grauis: rectus ⁊ modeſt⁹: ſpecioſus inter filios hominũ.

Finis

T Bonett

ANSELMI

OPUSCULA